

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10, 20 и ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ЦЕНА ЛИСТУ

СА СРБИЈУ

на године 6 дина, на посао године 3 дина.
СЛОДИЧАНИ КОМАТАЦИ, ЧЛАНОКИ СВОЈА ДРУГИ.
ПОДРЖАНИ, ОСИ, НЕКОИ ЧИТАОНИЦИ, ЗАДАЧНИ
СТАЛ, КАДА, БАНКИ, МАСЛАЧНИКИ, НЕ-
ДОГЛАДНИЧКИ ВАДИТЕ И УЗАМО НУМА ДО-
ВЛЕДАЛИ АВСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОДСЕ-
ПРЕДЕЛАЈУ ГЛАВРДА ЦА ПИСУ РОДИНЕ.

ПРЕДПЛАТА ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОПУЛІТЕ

на посебни плаќачи гравера од априла
1869. год. 500 пренесују друштву
посада бесплатно

Цена огласника изложена је на
последњој страни.

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Српско Потребнишко Друштво класнине
Председник Вучко С. Богдановић

Фотограф Урошевић
Вучко С. Богдановић

БРОЈ 1.

СУБОТА 10. ЈАНУАР 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

„ТЕЖАК“ У СВОЈОЈ ЧЕТРДЕСЕТОЈ ГОДИНІ

Пре две године у напису: „Савремена улога и задатак „Тежака““ изнета су начела којим се руководи данашња управа друштвена уређивала свога органа, једног од најстаријих пољопривредних листова у Српству, јединог чисто пољопривредног листа у краљевини Србији. Четрдесет година читају се један већ људски, а четрдесет година изложена једног, па још пољопривредног листа у Србији, то је појава која мора радовати сваког пријатеља народног напредка и ако је Српско Потребнишко Друштво кроз све то време издавао „Тежак“ с великом материјалним жртвама и мањом на рачун других тачака свога великог и важног задатка у пољском привреди Србије, па донекле и целог Српства и највећих граница слободне српске државе.

И ако ни данас није престала потреба у подношењу жртава око издавања овога листа и ако ни данас још није могао „Тежак“ постати пољопривредно-политички лист и ако се нису ни издајала још оствариле напис идеали и узори у погледу томе, да „Тежак“ постане гласило и заштитник целог пољопривредног реда у Србији и ако он још није дожине, да на јавне послове и наше струке и наше земље, врши овај утицај који би могао и који би требао да припи, онет за то ако се осврнемо на прошлост, можемо донекле бити и задоволни са садашњицом и надати се бољој будућности. „Тежак“ стиче све већи број пријатеља и помагача, он постаје са сваким даном све виши пољопривредно гласило које истину полагано и постепено, али непрекидно обраћа на се пажњу занитељованих пољопривредних кругова у земљи. „Тежак“ и његово писање почнуле су све редовније и све више примењавати и меродавни државни чиниоци и обавијати се на његове стручне савете, мисли и назоре.

Његов утицај почиње се осећати, његово поуке почињу налазити примене и подржавања. Његово пражњење савремених пољопривредних новина у свету, почиње вршити своју исвесну улогу, у иргузвима наших школованих пољопривредника, нарочито оних који ишају у стапу и могућности, да другим путем и начином прате напредак своје струке и сазнају ће новине и проналаске. А они су нарочито баш последњих година најбољем путу, да изврше читав преврат у схватијању важности пољопривредне струке, у прихватању праве и присне узајамице између основа природних и привредних наука и пољопривредног искуства и практике.

Ма да је „Тежак“ још далеко од тога, да својим обимом, који се с погледом на наше спољашње и унутрашње прилике још смањи мора; да својом садржином, својом сарадњом, у вршењу своје улоге у јавности постане оно, што би он као једино стручно пољопривредно гласило могао и требао да постане, уз наше воље и мајливосте свију познатих, уз наше љубави, наше рада, а мање сасебиња или замеђава многообрзаних стручних друштвених чланова... онет појаве које су последњих година све више учествале, појаве питања и интересовања за садржину појединачних написа у „Тежаку“, појаве писменог обраћања на савет и мишљења под подстреком писања у њему, појаве писмених представала и примедаба које траже исправке и објашњења, појаве руковођења у практици, а нарочито у набавкама и избору пољопривредних потреба, по препорукама и саветима у „Тежаку“, све су то најбољи докази за то, да друштвени орган постаје све моћнији чиниоц, све приметнији помагач С. П. Друштву у вршењу његовог великог и увишеног задатка. „Тежак“ је био и остао претеча пољопривредном напретку у пољопривредним редовима написа земље, гласило из кога су многи из тих редова, први пут чули и први пут прочитали многу објаву из своје струке. Он је био неким написима својим пример за угледање многим самоуџима у пољопривреди.

ном позиву; руконоћа многим напреднијим духовима нашег пољопривредног реда, у завођењу поправака у својој привреди на иману.

И ако би онај ко је с малим задовољан, могао бити у многоме задовољан и са савременом улогом „Тежака“ и са праштевим његовог задатка, онет не може за дуго још престати потреба дужности и сарадника и предплатника и свију пријатеља „Тежака“, да се надмешу у својој помоћи, да наш једини чисто пољопривредни лист, што пре достигне врхунак свога савршенства, да његов утицај на пољску привреду и ћен напредак у нашем народу, буде што чешћи и што већи, проширен на највећу меру и на највиши степен.

И у четрдесетој години излажења, улога је „Тежака“, да текиближавању и груписању растурених снага, вољних да у сложном и преданом раду послуже, у даљашње обзивно доба народног буђења и привредног пренородаја, својој струци и своме позиву, својој домовини и своме народу, у уском обиму садашњих му слободних државних међа и у широм обиму далеко изван тех међа. Смер је „Тежака“ да постане једном право и истинско гласило и те слоге и те предности и да својом садржином задовољи савремене потребе свију својих читатачких редова.

Задатак му је да послужи за поуку и за подстицај и школовањем и практичним пољопривредницима, у пољску животу и њихову раду онома са вишом, и онима са средњом и најнижом спремом, и онима који знају и онима који не знају стране језике, као и оним пољопривредницима који немају никакве школовске, а то ли отлучне спреме.

„Тежака“ ће тежити да буде веран одјек пољопривредне науке и њенога напретка у свету, читашка за просте пољопривреднике којима недостаје знања и умености. Да у његовој садрžини нађу подстrekа за размишљање о угledању и државним и сељак, пољопривредне помоћне струке и људи синђу струкса који се привредним питањима баве и иста претресују.

Нарочито данас, када слободне српске државе, Србија и Црна Гора, имају свима својим умним и материјалним силама, целим својим прогаоштвом, да послуже правим интересима Српства, да се за интересе Српства жртвују и, животима и крвију свију својих синова за њу заложе. Данас кад је Српство на ветрометним опајакима премена, у удару ускокитаних олуја грабљивих црнијателских смерова и дела, што крвожедним умишљајима кидисавају на право живота и опстанка целог српског племена. Данас када је у даљинском часу, опасност опстанка и самосталности слободних српских држава преузаних међа, угрожених заробљавањем је загра српског народа, присвајајем Босне и Херцеговине, уз већ поброђене покрајине српске под аустро-угарску премоћ... освестила и сложила заблуделу, завађену браћу. Данас када су Српству потребни свој родољубиви прегнчеви, сви одушевљај, сви сили најон целокупно народне отпорне снаге, пуне силна лубав и покртвавање до самопрогора, те да се једни јуначки, налађени, на мртвој стражи цивилизације веома десетковани и сатирани народ, одувре великом искушењу, у решавању његовог бити или не бити. Данас где и међу Словенима и међу рођеном

браћом, Хрватима, рођеном и одгајеном у игу аустријско-угарскога ропства, има доста заблуделих духовака који и слободним српским државама, као и Босни и Херцеговини, жеље у вадесетом веку, ово че-речење српскога народа, који сањају о Југословенском Царству, под Хабзбуршким скимитром, о јачању словенске идеје и мори у ономе царству, у коме веомима влада и слободе уживи једна туђинска немачко-мађарска мањина, тлачени и у ропству држни грдну већину словенских држава и словенских народности. И не осећајући колико су они бедни и жалосни робови, под стегом и пешицом селе јаче од права. Живећи у заблуди, да би уједињење Срба и Храта у ропству аустро-мађарском, појачају заброљење народности словенске: Словенце, Словаке, Чехе, Пољаке и Русине и помогло им у освајању словенског престола у једној средњевековној држави, у којој немачко-мађарска мањина веомима врши терор оружаном силом и системом лажног је-зунтизма у „правоправности“ и „трипельности“ верској и византиског начела: „завади на владај“. У потправљу народносних штитаца ша рачун свакодневне сијунске политике и злобног постојања система подјармљавања свега што је словенско у тој великој шареној држави. Такву нам судбину, такву слободу желе та наша заблудела браћа – небраћа која заборављају, судбину Хрватске што је пре 800 година изгубила своју самосталност, да час служи Бечу, а час Будиму; на судбину Чешке која и у вадесетом веку добија преке судове и целате, чим одушевљеније запева химну народу: „Где думов мој“; на судбину Пољске, подељену на три царевине; на судбину Краљевске и ако је ту недавно уједињено Љубљане крвљу својих синова објила улице свога столног града, чим је само и помислила, да се изјединачи у правима са својим немачким господарима!

Србија и Црна Гора, уз пропном ј спасоносне идеје балканскога савеза за одбрану и пријатељских несебичних великих сила, уз потпору победе право-словенске државне политике у мондију словенској царевини Русији, ослободитељи поబрљених словенских народа... морaju бити и остати, ако јесу, морaju постата Пијемонат власнога Српства. Србија и Црна Гора морaju бити сложне и једнодуше, морaju бити једно тело и једна душа, те да могу постати стожер Српству. Морaju бити привредни и војно снажне и јаке. Морaju истаки и поддржавати као основно државно начело: привредно снажење, привредно унапређење... да би могле одржавати велику, јаку, добро оружану и добро спремну војску. Држава привредна политика, паметна и смиља, са крајним спремом привредног снажења њаког народа, мора испуњавати главно тачке државног и народног програма у Србији и Црној Гори.

И онда задатак „Тежака“ као пољопривредног гласила, оних 80–90%, целокупног српског народа, у даљашње по Српству судбоносне дане,казује се сај од себе. Задатак му је да и речу и делом потпомогне стручним саветима и стручним предловима стварање извршне оног великог спасоносног државног и народног програма који мора бити и постати обавезан, политичко јеванђеље и политичко вјеруј, свима владама и у Србији и у Црној Гори, до суђеног дана ослобођења и уједињења це-

лоза Српства и до учарашења и уздизања новостоје-
рене велике српске државе коју сваки праве Срби
одавши присврљавају и жељу.

Она не живи више само у идејама и речима,
она почива и у делима да налази израза своме скро-
ром остварењу.

Опет мора бити наше — што је негда било наше!

Државници и народе српски, Србијо и Црна
Гора, до вас стоји!

„Тежак“ ће у својој четрдесетој години за сада с погледом на прилике и на материјално стање друштва излазити место сваке недеље, три пут месечно: 10, 20 и сваког последњег дана у месецу, на табаку и у до-
садашњем облику, украшен сликама, где гол то боље разумевање писане речи изискује.

Цена остаје иста: за Србију на годину 6, на по-
године 3 динара; за Србије на годину 8, на по го-
дину 4 динара. Повластицу попуста у цени, ужи-
вају сва лица, установе и удружења обележена на
заглављу листа.

Редовно излажење листа и велики трошкови налажу дужност предплатничима, да предплату уна-
пред и на време шаљу и да.... прошире међу сво-
јим познаницима и пријатељима круг предплатника
и читаоца „Тежаку“.

На сараднике се рачуна, да ће с већим маром и јерјем, водећи рачуна о временским потребама и о задатку листа, при бирању предмета за расправу и саопштавање, наставити своју сарадњу, приобди-
јајући листу и нове пријатеље и сараднике и пред-
платнике.

И оне „Тежак“ рачуна у своје сараднике и биће им особито захвални који се подухвате дужности, да у своме делокругу, читањем „Тежака“ и тума-
чењем његове садржине што већем кругу слуша-
лаца, потпомажу друштвени лист у прашењу његовог
важног и величког задатка. Не зна се чија је већа
улога и племенитија задаћа: да ли сарадници с пером или сарадника читават листа другима. И сарадници — читачи нека нам бележе и нека нам јављају све
примедбе и све замерке што виду у кругу виших
слушалаца. А сви пријатељи друштвени нека нам чешће, уз догађаје и прилике природне и при-
редне које бележе и јављају из свога места и око-
лице, јављају и за огледе и резултате које постижу
наши пољопривредници користећи се поукама и са-
општењима „Тежаковим“. Тако ће се завести и одр-
жавати све тешња и све приснија веза између уред-
ништва, сарадника, предплатника — читаоца и слу-
шкалаца „Тежака“. Једин ће на друге несумњиво
утицати у интересу општим, имаће више користи
једни од других и сви укупно.

Пријатељи, жртвујте по који слободан ваш час
нашем старом верном другу и пријатељу „Тежаку“ Читањем његове садржине што већем броју слуша-
лаца, бележењем и јављањем уредништву оплазака његовог утицаја! Тиме бете вршити једну лепу дужност
спрам листа и спрам својих суграђана и тела „Те-
жаку“ све нове и нове и све многобројније прија-
теље. Онда можемо доживети, да видимо што скро-
јије, да „Тежак“ може чешће излазити.

Пријатељи, постарајте се, да се ови редови са-
опшите преко што већег броја српских родољубивих
листова, толико многобројних у Српству који овако
исто мисле и осећају, који схватају сву озбиљност
времена и сву замашност судобносничког догађаја.

ОПШТИНСКИ КОШЕВИ

Никоји рад не зависи толико од случаја, иначији
рад није толико невољудан, као земљораднички рад.
Земљорадник све што има, све што ради, то стоји
и то лежи на отвореном пољу, под ведрим или на-
обличним небом.

Земља му је, та његова за његове усеве радно-
ница, час сувише мокра, час сувише сува. Не може
се из време пообрati, засејati, опраšiti, ни окоп-
ати — урадити и средити. На усеве не нађа усек-
шина кад земљорадник жели и кад је усеками баш
потребна, те они птичи ноћу, нигде расту, нити рода
домоље, колико би се то желило и колико се у то
труда и старава улаже. Једног дакле њиве и ли-
наде страдају од суше; а други пут од поводња и по-
пливе.

Један рани мраз у стању је, одмах с пролећа,
да уништи све наде полагање у род воњаџака и ви-
нограда. А позни мраз на крају пролећа да спржи
све пупољке и зачетчи или један град да омлати и
уништи и живот и воће и гроње, често пута чак и
онда, кад се земљорадник већ спремао да плод збере.

Не само непогоде природних сила, да у мирно
доба државног живота чине несигурним успехе зем-
љорадничког реда, да поништавају јединим мањом, у
једном часу, све наде и цео једногодишњи труд и
очекивањи борбеног у род са њивом и ливадама, воња-
џака и винограда, но и у ратно доба опасности зат-
ре и глади са нерада и немогућности рада, палију-
бди и невоља све редове једнога народа — оне за
које земљораднички ред, преко потреба свога издр-
жава, производи сувиши потребних производа за
њихову исхрану и издржава.

А колико тек и у мирно доба земљораднички
производи страдају од потрице, од крађе, од штеточ-
иња и паметница животинског и биљног света,
од болести разних! Стимо се само са колико се раз-
них гусеница, мишева, ала и врана, вашају и гаг-
рица, филоксера и главница, плањевача, тоба и
бастрта има да бори земљорадник да очува и одбрани
своје усеве и род својих воњаџака и винограда!

Па кад свака производ од свега овога мање —
више отме и спасе, среди их и уреди, да са њима
може изиди на тржиште, ни онда земљорадник није
прећију са бригу, нити може дајути душом. Треба
му умети продати свој производ, треба му бор-
ити се са трговачким посередницима — сензацијама
који му симају могућим допуштењим и недопуштењим
предстаницама, убијају вредност производа, припоју-
ју га симају подвалама и на мери и у ратуцу и
у одбијању даре и у ноћицу, да своју замуку тако
ређија прода пошто по посередници одређују и хоће. При-
одређивању праве тржишне цене земљорадничким
производима, никојим путем, ни начином, не уче-
ствује земљораднички ред. Други му нају кроји!

Тачно је и то, да је земљорадња најтежа радња. Нарочито ини земљорадник који мање — вишне сае сам својом снагом ради и напире, троши грано много снаге и напора у спршивавање својих послова. Код њега је радији дан, нарочато летњи, дужи но у икојој другој радњи. Конча кукуруз почње зором, а у мрак престаје. При жетви, вршибди и косибди ради се дану и ноћу.

У свима пословима мање — вишне и женске раде у једнакој мери са мушким. Земљорадникови деца најчешће почњињу улазити у рад и начину привреживати, зарађивати по — штогод.

С обзиром на све ове тешкоте за земљорадника, као и на његову огромну већину времена осталим заносима у нашој земљи, не сме нам нико пребавити пристрасностако заступајућим начелом, остварено давно и дано у нацртијим државама, да је дужност законодавства наше земље, да болове обезбеди земљораднички ред и рад од свији оних у лету само побројаних тешкоћа, неприлика, опасности и невоља, да болове уреди прилике и околности за његово одржавање и тековину његовим радом. Обезбеђење "усеве" од града и стоке од зараза, уређење пољске полиције и правно-имовинских односа, уређење земљорадничког кредита и тржишних признака; обезбеђење имања од распарчаности, презадуживања и отубијавања, уређење права службености, отклањање по-теске пријудности и осталих општинских и сеоских ограничења у слободи рада и располагања са имањем итд. итд. све су то законодавне мере које очекују своје правило и савремено, смишљено и систематски изведено извршење и коренити поправку у интересу општака и бОльшака најмногобројнијег, земљорадничког реда у земљи.

Иако не толико коренинта, већ вишне привремена мера и од подређене важности, али од велике користи по одржавању и обезбеђењу нашеј земљорадничког реда — то је установа општинских кошева. Смер ове установе, давашње по постапу, у томе је, да наш земљорадник буде у склоу доба обезбеђен, да у општинском кошу, оскудних и неродних годинама или кад наступи каквас испредвиђен случај: пожар, поплава, болест или смрт у кући... увек кад год му је потребно и нужно, нађе сигуран комад хлеба за исхрану и потребно му семе за сетву. А и земљораднички ред и држава, у случају рата, да могу бити обезбеђени у своме одржавању и независни од непријатељског расположења иностранства.

Кад би се горе побројано месо, брига и стварање законодавства за одржавање и обезбеђење земљорадничког реда и рада, као и установа општинских кошева, било постављаје на савременију и коренинту, почевши обезбеђењу законску основницу, било строжије и доследније применљивале и изводиле, тада би се могло рећи, да је наш земљорадник голим обезбеђен, као да му је обезбеђена пензија и опстанак њему и његовој породици. Наш земљорадник зато је довета и власник његов таој тешкој и напорав, а првотом зависан од сваког случаја и несигурног рада, његова производња и привреживање у самој је ствари, основ за све друге радње и свији других занимљава у држави.

Можда би се мање имало чинити замерке и критике самим законским прописима и одредбама о оп-

штинским кошевима, колико њиховом изглјаду и новршњу од стране познатих и надлежних, колико забавости општинских и извршних власти са којима је до скора и цео закон о општинским кошевима био само „мртво слово на хартији“.

Установа општинских кошева код нас је постала око 1830 год. Значи она постоји под нас скоро 80 година. У оном раздобљу она је пролазила кроз разне мене, усндана је, доношење су измене и допуне, поправке.

Садашњи закон о општинским кошевима је од 19. децембра 1889.

Као и остали пољопривредни закони тако је и он мањом слабо примењиван и ирсен. Слога ни даје још немају све општине ип добро подигнутих и одржаваних кошева, ни данас, кад је и министарство војно, користе се правом које му даје пропис члан 34. тога закона, почело захтевати и истојавати, да се за ову годину прикупи бар кукуруз који је већином добро родио, да сваки случај и зло не требајо. Шта вишне, не само да не постоје у неким општинама ни општински кошеви, већ има општина чија су извештаји о стању говедине кошевске хране и спискови позајмице „убожажене полиције“, на још „оверене“ исто тако неизпрешњено и од стране извршне власти... како смо то дознали.

Ма да су такви и ако ретки и усамљени случајеви факт, ма да народна самоуправа из неразумевања или са несвесности и пристрасности поједињих извршника на делу, понекад води и злоупотребама власти и потчињености у интересу вршеној опште-корисним законским прописа, мора се признајати, говорећи уопште, да се од 1904. г. кад је збор о неродности морао да се донесе „закон о помоћи оскудним у храни“ почело обзбиљнојаистојавати, да се свуда једном приступи и потпуно извршењу закона о општинским кошевима, па да све општине подигну и потребне поправе и да их понуне са храном.

Но можда и поред најбоље воље за то и од стране надворије власти и од стране улагача — земљорадника, није се то још ни до данас ни могло свуда постићи. Земљорадник јој је од тог доба готово у свима крајевима наше земље био у рђавим околностима и неприликама стога, што ишу како се то обично каже, биле добре године. И зато су многи општински кошеви можда и морали и до данас остати неизпопуњени са храном.

Ове године, потпуна не спуда радом и свуда узастоје, но у понеким крајевима наше земље, дочекујемо већ другу годину са оскудњицом у храни и семену, с правим кошевима и неизвршеним позајмицама државе по моменутном закону у 1904. Знамо да су и 1908. г. неки окрузи настали, да им држава из својих средстава пратитеље у помоћ оскуднима са храном и семеном и да су по закону о окружној самоуправи, место државе, неки окрузи, као обавезни по закону, пратитељи у помоћ позајмицама хране, своме становништву, пошто су били испрљени општински кошеви, где су и постојали и где је и било прикупљене хране у њима.

Ми смо за то, да се чини помоћ земљорадницима у нужди, али да се они навикавају, да позајмици прибегавају само у крајњој нужди и да по-

зајмицу и вратити морају, те да им се и други пут може помагати у нужди, јер никоме, па ни држави, ни округу неће бити јако једнако давати, кад се само даје а индига патри не прими...

И ако немамо чинити многе замерке самом да-
нашвем закону о општинским кошевима, онет по
нашем мишљењу две-три његове главне одредбе треба
изменити и поправити.

По садашњем закону свака пореска глава, сем
слугу, треба да уложи у кош или у фонд једном
за свајда:

по 90 кг. кукуруза у клину или јечма и круни-
цица по толико; или по 60 кг. пшенице, по 70 кг.
ражи, по 100 кг. овеја;

по варошима и варошицама по 8 динара у новцу.

Толики је улог недовољан и мали, на случај
праве и велике оскудице целе једине општине, што
се потврђује давањем позајмице по „закону о по-
моди оскудним у храни“, кад је једна пореска
глава узвимала по 600 и више килограма за храну
своје чељади. Требало би завести велики улог који би
се у општински кош увео у изузу неколико разних
година и настојавати, да се учињене позајмице ко-
шевске хране радово и строго враћају.

Досадашње искуство показало нам је, да оне
општине и села која су на општинским и селским
земљиштима, заједничким радом својих грађана —
по познатом распису г министра народне привреде
о томе — производле храну и уносиле у општинске
кошеве, стое данас најбоље и имају највише
хране. Те општине и села, чак пису имаје потребу
ни по поменутом закону од 1904. год. да чине по-
зајмицу хране од државе.

Стога би можда требало свакој општини, према
броју пореских глава, законом одредити и дати по
један комад општинског, сеоског или ако овога нема,
државног земљишта и обезбедити грађане да зајед-
ничким радом производе павесну количину хране и
уносе сваке године у општинске кошеве и амбаре.
Та земљишта ослободити од плаћања порезе.

И сад је предвиђено законом, да се од улога и
позајмица прикупљена а неупотребљена кошевска
храна може претворити у новац и дати на приплод. Али
по нашем мишљењу циљ и задатак установе већало
би не само обезбедити, но и пронирити оснивањем
кошевског фонда, који би постао не само уновача-
њавањем неупотребљене кошевске хране, већ и закон-
ским завођењем ма и најманајег пригреза. Уисти фонд
би требало унојити и све казне на које се грађани
осуђују по свима пољопривредним законима.

На тај би се начин појачала општински кошеви
и фондови код свих општина у Србији и они би били
свакда у могућности, да оскудним земљорадницима
пруже стварни и поуздану помоћ.

Овај фонд био би у самој ствари један облик
принудне штедње и за оне многобројне земљорад-
нике који не би били у стању да сами индига од-
воје за штедњу, а таквих из године у годину у нас
све више има.

Требало би предвидети, на случај да тај фонд
уловима и припремајем достигне висину, преко до-
казајме потребе за чињење позајмице земљорадни-

цима у најоскуднијим годинама, да се из вишке преко
те потребе могу чинити земљорадницима позајмице
и у другим нуждама и невољама којима су изложени
и ван природних непогода.

Оглашавају.

ДА - ЛИ СЕ КОД НАС И КРОМПИР ИЗРОЂАВА?

Сваком, ко је год сам гајио разне, са стране
допресене културне биљке, биће познато, јер се је
морао уверити, да се те биљке код нас, после неколико
година израђавају; неке раније, неке доцније.
Оне бивају у плодовима лошије, а у приносу слабије.

Тако је исто и с кромпиром.

Многи наши пољопривредници, знајују да сам
ја у своје време био специјалист и у гајењу и уво-
ђењу нових сортних кромпира, обраћали су ми се, па
и данас се још често обрађују за обавештење: за-
што су циљови кромпира и по крупној и по доброти
укусу, брашиљаошти итд.; сваке године све лопиши
од оних, које су они са стручне добили и садни.

Одговор на ово питање био је увек прост, јасан
и разговоран: зато што су се изродили.

А зашто су се изродили?

Ево зашто.

Добре или лоше особине сваке културне биљке,
не зависе само од семена, него и од свији прилика
и неприлика у којима дотична биљка расте, у ко-
јима се развија и сазрева, па исто тако зависи и
развиће свију делова кромпира од разних услова.

И кромпир, дакле, могу бити бољи и лошији.

Сви знамо, и то знамо из искуства, да се сваки
њеваки усев, свако поврће, и у опште свака биљка,
kad се из непогодних у погодније прилике пренесе,
у сваком 'свом' делу усавршава, тако ређи благо-
рођава; а напротив, kad се из повољних у непо-
вољне услове пренесе и ту непрестано сеје и сади,
онда губи од својих прилика сваке године све више
и више — израђава се.

То је исто и с кромпиром. У том погледу не
прави ни кромпир неки изузетак. Домаћин опажа,
да му кромпир нема оног негдашњег правилног,
својој сортни олагаварајућег облика, нема оне праве
здраве боје, нема оног чврстог и брашиљавог меса,
као што га пре неких година имајаше итд. Једном
речи, „кромпир му се промену тако, да нема више
наде, да ће се скада више поправити. Просто и јасно
да кажем: изрођено се. Томе израђава могу бити
узроци познати и непознати. Познати су узроци: kad
домаћин за време вегетације не негује кромпир као
што треба; kad га у своје време не сади и не вади;
kad са сађење не бира здраве и развијене кромпире
итд.; а непознати узроци могу бити скривени у раз-
ним климатским одношајима, у које не може да допре
ни снага, ни моћ наша, да би могли нешто у своју
корист допринести, или нешто преизначити.

Велика је разлика између нашег поднебија и
оног америчког, од куда смо кромпир добили; Дон
Педро Малдонак, каже у свом делу о кромпиру и ово:
„да се европски кромпир“ не могу, нити ће се

икада моћи изједначити с америчким, ни по крупноћи, ни по квалитету". Да би се о томе и сам увршио, ја сам испосредно из Америке набављао извесне сорте кромпира, које сам гајио и у бачком промеску, као најбоље одговарајућим земљишту за кромпир, и у Србији и у Црној Гори, дакле и у различним земљишним и климатским приликама, снуд сам за њих био најбоља земљишта и најпогодније положаје, неговој сам их најбржалији, па су се поред свега тога ипак већ друге или треће године израђали.

Исто се тако и наше већ одмаћене, аклиматизоване сорте могу изродити, постати ситније и водњакостије, ако се из бобиња у лоптији прилике пренесу; али се исто тако могу и поправити, облагородити, ако се из лоптијих у боље, подесније прилике пренесу и добро ногтују. Тако бивију кромпирје једне исте сорте у планини брањаваји, а у долини водњакости итд.

Нозадот ће бити већ и наплијајући пољопривредничима, који се са производњом кромпира баве, да из оних, у подруму уграђених кромпира (нарочито ако је подрум влажан), прорасте клице и на њима сиди кромпирни. То кромпирни унутрашњавају неки — из штеде — за сађење. То не треба ни у ком случају чинити, јер и то доприноси израђавању.

Ваљана нега за време раста, много доприноси да се кромпир не израђа лако; ваљаном се негом кромпир и облагорђује; док напротив, кромпир се изроди, кад се у нези занемари, што се јасно види код оних кромпира, који нису доволно земљом напрети, па кад кина с њих земљу спре, кромпир огорле, позелене и буду неукусни. Осим тога, што тако нозаделени кромпирји нису укусни, прите с том зеленом бојом још и отровна својства, која у себи има познату отровну биљку *Aspergillus* (*devescens*; *Solanum dulcamara*). Кад се тако нозаделени кромпирји једу, проузрокују несвест, подстичу на блујавање итн. Говеда би се од таквих кромпира надула, а супрасне би крамче побањале. Кад се овакви кромпирји саде, онда се и на природу унажу трагови рђавих особини, — и то је онда израђање.

Кад се недозрели и неразрађени кромпирји, ма које сорте, употребе за расплодавање, и онда се израђају; исто се тако израђају и онда, кад се доцкани саде, па време не дозволи да сазре и да се потпуно развији.

И ради одсецање лозе, пре него су се кромпирји потпуно развили, исто тако сађење пре, још исте кромпирји потпуно развију, такођеје доприноси израђавању.

И спољна се боја мења, кад се кромпирји у не-подесне земљиште саде, и тако се претвара румена боја у морду, жуту или белу — па и то је један вид израђавања.

Ми морамо употребити сва могућа средства, да отклонимо израђавање, а кад се кромпир једином изроди, онда не остаје ишта друго: по да се „семе“ обнови; а из напред наведеног видимо, шта треба да чинимо, па да израђавање отклонимо.

Др. Радић.

БЕЛЕШКЕ

Удешавање и чување сецкалица. — Менју сецкалицима како се оне обично израђују, у последње време одликују се оне које имају ножеве подложење у бубњу, простијом и јачином израде, добротом рада и безбедноћом послузе која спримају прислуžују, пошто је ножеви не могу дохватити ни осекатити. Радије сецкалице имају су на замјаји колу утврђене и ножеве за сечење. Сецкалице с ножевима у бубњу имају два замјаја кола, па могу имати и рулате за окретање с обе стране. Ова два кола кад се сприма обрне и ножеви могу послужити као точкови при преносу сецкалице с места на место — место подизања топарења на кола. Због два замјана и тешких кола лако је окретати и рад с њима, а може се узети и ступница, на коју пратискујући онда што улаже храну у озук сецкалице, може ногом помагати онome што сркење на руцату.

Ова врста сецкалица може бити удешена за окретање руком или ногом и за окретање витлом или парном машином.

Сва кола (точкови), замјаја као и зупчићици за праноше смаже и за измјену дужине сечење, као и наковни кроз које из олуке пропада храна за спримљавање (сено, смажа или шаша) од ливеног су и ако тврдог гвозда, са чега нарочито ако сприма стоги замаја на ладном листу где прање, најла бити смотре у раду, јер занепено гвозде је на ладном крто и то и хоће да пресе као стапило ако се уздржи и куја.

Ове сецкалице имају укоко, обично на ободима и вальку измените три ножа, или може се и четврти заместити, као што се може и троји склопити — према томе да за сејаја или дужа сечка сећи жеља.

Сецкалица с простим преносним цима — зупчићицима — може се смажи од 6, 8, 12, и 20 м., с дугобум преносивцима 6, 8, 12, 16, 20, 30 и 50 м. — према броју ножева која су памештене да раде.

Како што ваља бити особито смотрен и, начим не куцати и не ударати гвоздене делове на сприме, чима и на ладном, исто тако најла особито мотрити на две-три ствари при поступљању са свомј спримом.

Ножеви треба да су увек добро измотрени и увек ваља пре рада осмотрити да ли ножеви добро стоје — да ни њихов притегнута, или обратно ослобађавају и поремећени. Њих својом притиском кроз сасвим благо клизати порубом писка — утга — вишшоје не сме залепити и ударати о њу али не сме ни остављати широк зев замеђу проницања ножа и поруба писка, јер не само да ће у оба случаја машину рђајо сећи и темпо се окретати, по лажу може пропутити и одломити се или парче писка, или окрзати и скрхати под. Због тога треба увек пре рада, дланом окрећући, онда исклонити и сомнограти дали ножеви клизе и промиту, па према потреби запрте који ножеве утврђују притегнути или одрнути.

Даље треба сламу или шашу равномерно узлагати, јер ако уздији из олуке кроз писак суваше лабаво онда ће сечка испадати неједнако дугачко; ако се много уздаје, онда се загушти и схама се између вазака прислуживача најбоље тако, да се машини тешко окреје и ако се може штогод подложи, ако се силом окреје а не чим запре отклони машини и отклони сметњу. Исто тако и веће, нарочито ако су од прућа којима су дланци сламе или шаше везивани или некакво дрво или други предмет, ако се не мотри при дрешењу земље и уметању у машину, па и ондју под нож, могу покрхати машини.

По себи се разуме, да и лежишта треба чешће подматавати, но увек само добрим машинским језгином.

Код Српског Потољопривредног Друштва сад се могу добити две прсте таквих сецкалица: једна средње величине, JE, са измените или преносником за сечење две прсте сечке — по цену од 90 динара; друга већа, JEG са изменатом за две прсте сечке за 125 динара. Сем замјајних кола и рулатки, ова посљедња има и ступницу за кретање ногом.

Уста или писак прве сецкалице широка су 157 м., а друге 220 м. Прва је тешка око 110, друга, 170 кг.

При пријему машине од жељезничке или паробродске станице треба се уверити да није иста штогод позрећена и атомљена, па ако је то случај онда је не треба примити по захтевати да се на товарном листу од стране належног станичног особља машине примедба о томе.

Друштво архи и разредне дечоне, али ако се буде поступало по горњем пропису, онда ће се много мање штете дешавати, но само после дуге употребе, кад се поједини извесни делови изнажму и ојуди или пок јутрењу сајде.

ГЛАСНИК

Интерсантне појединости о протурђују другог тромесечног уговорног превизоријума са Србијом у аустријском посланичком дому. — склонитавају сада „Бечке пољопривредне пописне“. Ратборски војни аграрци питан Симић од Хенеблау после гласања посветно је био један јужан увидни чланак наши, да Србија на основу члана XIX. уговора неће примити уговорни превизоријум. У том је чланку изложио своје верне и одане на рачун бечке извлеце, — да сад судбина целиог трговинског уговора у „великом и жилом“ суседном монархијом, зависи једино од опшке сељачке скунштине која га до кончине непримира у аустријском посланичком дому, кад год јој је њеф може просто одбацити и без обзира на потписе уговорача за обе државе и на пристанак спрске владе на превизоријум, пошто она послаша и нема да са скунштине никаквог законодавног обзаришћа. Српска народна скунштина може најбоље хобе послишти уговор и на тај начин приредити великој сиси европској једну бруку и почињење.

Дале напред вако је хитност предлога законодавног обзаришћа аустријске владе за продужење тромесечног ваљева нашег трговинског уговора примиша са 281 гласом против 139, док је у другом и трећем чланку изгласано је и озаконено једва с 1 гласом промисне зајмне.

Али сад у сеје у обзир, да је хришћанко-социјалистички посланици из Штадлереке Фердинанд Бергер, при гласању у сизој ларви, погрешан усљед ари превизоријум: „за“ гласно и јасно заменио, одмах по том, са „против“ зашта се и на следеће поозвао, а код његовог имени наим записано остало: „за“... то значи да законодавно решење посланичког дома нема важност и да је ваздан предлог о обзаришћу па!

Даље је мађарска скунштина изгласала превизоријум до краја 1909. а, а аустријска једна за 3. месец 1909!... Опет једно „доглагаво“ решење, где се Мађарска показује да је рен Аустрије!

Аграрци се, сад после пораза, при гласању изјаве на нечврстој преису на посланике, не само дипломатским, но и војним, индустриским и крупнокапиталистичким круговима.

И најинтересантнији су бројни резултат гласања који је показао „чирстани“ убеђења посланичког аграрног блока од:

посланички аграрног блока	гласило је:	за	против	било одлучно
Хришћанка, социјалиста	70	5	54	11
Полски клуб	42	15	2	25
Чешке аграрне странке	28	—	24	4
Немачке аграрне странке	27	1	22	4
Рутенц	27	6	16	5
Католичких Чеха	17	13	2	2
Словена	18	—	7	11
Југословена	11	5	3	3
Немачких радикала	10	5	2	3
Талијана	10	10	—	—
Румуња	5	5	—	—
Велико-Немачка	2	—	2	—
Немачких народњака	1	1	—	—
Дрвњака	1	—	1	—
	269	66	135	68

Дакле од 269 посланика разних странака и народности који су усвојили аграрни програм, остали су верни својој речи јаки 135 — изненавили су је гласањем за ваздан пред-

лог јаки 66, а одуставило их је — 68. За поравњање са Мађарском пак гласало их је против 157 — дакле много више, а онда је било нечврс „притисак“ при гласању!

Горњи бројеви су свакојако и за нас у Србији, дакле, врло поуздани.

Говеђа куга у Русији. Ова обака зараза као да се из азијских руских покрајина увукла и у европску Русију и да је било случајева неће појаве и у Петрограду. Ма да се из Русије твари, да су је субдилтератима највеће мере обавршности и предохрабре при увозу сточних производа, сточне хране, живине и т. д. Чак би они последи да сасвим ограниче и склони саобраћај са сточним производима и из Румуније, да се не би преко ње увукла говеђа куга из Русије, јер би и Немачки одмах Аустрији забранила увоз.

Обавезање преговора са уговором Аустрије с Румунијом изгледа да ће се ускоро предузети, бар аустријски аграри још сад се спремају за протест, да се Румунија не би при увозу стоке и сточних производа училе какве велике поступнице... На случај да се деси то и да се преговори с Румунијом закључе, док не престане наш тромесечни превизоријум, зар се не би и ми могли користити такм попозицијама Румуније... кад наша скунштина има права сваки час одређене применавање важење трговинског уговора с Аустријом?

Подстицање гајења пињних усева у Доњој Аустрији. — У Доњој Аустрији изведена је нарочита организација за тај циклус који тешко оснивају угледни засејачи пињних усева, односно станице за јакло гајење и производњу семена. За посао која ће се освештати пињним усевима за озел и углед, одређене су за сад ове смесе: деталино с транаша, душарске и еспарете с транаша, па подизање трајних и нанаменничких дивљади, трајних наша с алним и иначе. Ово огледне станице који имају да оснивају поизворије другима, имају да се управљају по упутила контроле станице семена у Вену која предузела и уговорио тога поса. Она ће према месечним приликама и потребама гајите, односно производите јеу врсте смесе, односно трајног или пињног семена која током околнине најбоље одговарају. Према почињаој могућности добијаје бесплатно семена за засејање и вентилацију ћубре, сви они појединци, установе и друштва, седске касине и општине који су волни одати се подизању тих угледних засеја или огледних станица и који се мозбом за тај циклус обрате. На сачијан начин утчује и на подстиче и подизање жетвотрга и занатства. Величина примерних поса за озел, одређена је изнадио на 1000 а најмање на 500 квад. метара. Можда се обезбуђује, да ће се тачно придржавати датих им упутстава за гајење, као и да ће подности одговоре на такваку упутила им штета од стране бечке контролне станице семена.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

Како се може повећати привнос од земљиншта у Србији? Предлози за подизање народног благостаља у Србији. Предавање које је држало др Јулије Стокис, радован професор на чешкој техничкој Великој школи у Прагу и директор хемиско-физиолошке одредне станице чешког одељења за земљорадњу за краљевину Чешку, на конгресу земљорадничких задруга, држаном 28. септембра 1908. г. у Аранђеловцу (превод с немачког). Задружна књижница. Књига шездесет седма. Београд 1908. 8°. 33 странице. Цена 50 пари.

Ради приказа неки добили радије и нехатично, па српско најави овог предавања, о коме смо по дужности јаког поизворијевог гласила, били намерни најавио преводитељи, као о појави која то послушају... докле искомплицирани горњу књижницу са својим средствима. То је једино најавено ради издавања, што радије и неко приказаје оваки архиви

извод резултата научног испитивања, извршеног над 38 проби српског земљишта, под предавањем надзором од његових асистената, у хемијско-геохемијској огледној станици у Прагу; испитивање које је трајало више недеља и чији су резултати предавани још поседују надлежном месту у народочет, испричано споменици. Предавање јавности ове споменице, у склој време, још наше ће потчињавати предавање Стокхолму које је у тежини, да што популарније испадне, ограничено се на опште закључке и потпуно потврдило многе већ у нас и разните досад познате истине и постматрана.

Наш испрепријат приказ једног важног рада за Србију, рада једног пријатеља честог стручњака, чији ћемо испитивањима ради поизнат даље и да га граница његовој отаџбине, потпуности се да том пријатељом такође објективно и истакнемо, „дочеканој у једном од наредних бројена и слободни смо још један спретни најезу суви оних позадирврдних кругова који нису били срећни да Стогодишњу у Арапеловцу чују и појмају прваки научничких налака Стогодишњи нисе били досад и објављене понада.

ПРЕСЛАВЛ.НОВИНА

Народни Одбрамбни органи подринског одбора народне олдраве који је почeo излазити у Шапцу пре првог светског рата, са одбранском редоузбуђивом садржином, донела је њен неколико вишина који на се обраћају позиву. „Леви савременик“ износи, да би на случај мобилизације и рата, попут угуђе на други народе, требало и у настови закон, да се потребним породицама војних борбеника који су јединим раштитељем својих породица, надаје помоћ, чију величину имају одређивати најчешћи количине и која се има издавати под месечно. „Друштви“ ће се борити они борци за чије сме се породице побринули бар толико да не морају да пиште као „гуга“ у процену без раштитеља свога који је озлављен да спроведе брану...“ У чланку „Српским узвишенима“ износе се разлоги да треба подржавати борбју аустро-угарском увољењу да посреднством Србија не овада и не провала, што сприје увољених турске власти, не поде нишана ратува са субјектима најмного бојнјијима јер српскија реда... јер пишад још највећи у „Народној Одбрамби“⁴ мисли, да би озбиљи и својски борбјени мијешави и најбогатији аустро-угарске увољенине, напали нај-мијешавије и најбогатији аустро-угарске индустријске кругове, да се више не чини у Аустрији и у Мађарској вијакаве стечење и систем спроводом посреднством производништва.

Трговински Гласни орган Београдске трговачке палате, ступни је у XIX годину свога настанка, у дојини љаном облику и нема сумње, да ће као привредни лист по садржини и сарадњи, као храст непреистрагљен у вазнитејијске највишији живот пришти и значајно баш утицај по досада, чиме се и спреки популарните привреднице могу само разованти и пожелјити моји склон успех.

Самоуправне познане појединачних округа и у процјели град-
дини одликовавале су се довољношћу, смјештјеном делу и поуздано-
шћем извођењу послова, чујали су народног здравља, орнаже историје
и т.д. Та радови или су били оригинални написи за листи-
нице претпостављани или су осталих напишко струч-
них листова. Било је појединачних отвари-хуја су заслуживали
шире сазнавање наше јавности и који ћи врло добро пристизали
и нашим стручним листовима, „Тезгав“ ћи и одадају на овом
месту радовима пратитеља, па и бележити појаву сваких
захваљних радова, како би дошлијеноје томо, да и шире јав-
ност сазна за њим.

Сгога можимо уредништва окружних самоуправних юнити, да имамо свој лист у два примерка радионо списаку, како би уредништво „Тезака“ могло редовно и неиздржно пријати наихов рад који се клони добру, и напретку њиховог освешта.

ОГЛАСИ

Таким образом, по мнению автора у Сербии

„ТЕЖАК“

оргах Српског Подвојног Друштва и његових подружница у земљи, под заштитом кнеза Б. В. Краља Србије Петра I, издава у Београду 40 година, тројпут месечно, и редован се шtamпа у 3000 до 4000 примерака.

Најмодернији су налази чвршћу грава које се користе и
кубинистима, који се одлази у све окојине и сва места у Србији.

Цена огласима: Мањак од петитине арсте једног стукаца 10 парка динара од осталих врућих писмена по 15 динара од арсте и стукаца. Једна страна има четири стукаца. Оглас сако ни посљедњој страни ни извесници подајују.

— Венгрија: Цела страна 30 динара (30 круна); пода стране 16 динара (16 круна); четврт стране 5 динара (8 круна). За тревод 5 динара (5 круна) за изнешњу цену стране.

јествије.

Одгаси се камчију напред и изда им упућивати на адресу Српском Популарном Друштву — Београд.

„TEJAK“ (L’Agriculteur)

est le seul journal agricole hebdomadaire. Il est l'organe de la Société Nationale d'Agriculture de Serbie sous le haut patronage de S. M. le Roi de Serbie Pierre I, paraissant à Belgrade, depuis 40 ans.

Ce journal dont le tirage est de 3000 à 4000 exemplaires est propre aux annonces de toutes les branches de l'agriculture et de l'économie nationale.

Prix des annonces

à raison d'une ligne aux deux caractères dans une colonne; 15 centimes à raison d'une ligne aux caractères grecs et cursive dans une colonne. Une page contient 4 colonnes. Les annonces ne sont imprimées que sur la dernière page du journal ou de son supplément. — **Annonces plus longues.** Une page entière 30 francs (30 couronnes); une demi-page 16 francs (16 couronnes); un quart de page 8 francs (8 couronnes). Pour traduction en arabe, 5 francs au sur à raison d'une

Pour traduction en serie 3 ITADCS ou sur 3 ITADCS à une page imprimée.

Les annonces se palent d'avance et s'adressent à la Société Mathématique d'Acajouture de Serbie à Belgrade.

Nationale d'Agriculture de Serbie à Belgrade.

„TEŽAK“ (Der Landwirt)

Organ der Serbischen Landwirtschaftlichen Gesellschaft und seiner Zweiggesellschaften im Lande, unter der Obhut Seiner Majestät des Königs von Serbien Peter I. erscheint in Belgrad wöchentlich seit 40 Jahren in einer Auflage von 3000—4000 Exemplaren. — ist das geeignete Blatt für Ankündigungen aus allen Zweigen der Land- und Handwirtschaft.

Die Preise der Ankündigungen sind: Für kleinere von einer Petitseite 10 Cent., aus Garmond oder Clerc 15 Cent. per Zeile und Spalte. Eine Seite hat vier Spalten. Anzeigen werden auf der letzten Seite eingeschlossen, oder als Extrablaugabe dem Blatte beigegeben. — **Für grössere Ankündigungen:** ganze Seite 30 Francs (30 Kronen); halbe Seite 18 Francs (16 Kronen); viertel Seite 8 Francs (8 Kronen).

Für die Übersetzung in das Serbische 5 Francs für die gedruckte ganze Seite.

Worauf mehrmals angekündigt wird um 10% billiger.
Ankündigungen sind im voraus zu bezahlen und zu adressieren
An die Königl. Serbische Landwirtschaftliche Gesellschaft

in Belgrad (Serbien).

Преглед 1. броја „Тежака“: Чланци: „Тежак“ у овој четрдесетој години. — Оштињски ковчези. — Да ли се под нас је кромпир изрођава. — Белешке. — Глаонци. — Књижевни прилог. — Отлас.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
8, 20 и ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАДУ И СВЕ
ПОПШТЕ

на основу најављеног решења од априла
1869. год. № 204 БЕОГРАДСКЕ ДУХОВНЕГ
ИНОВОНЦИЈЕ ПОСЛАДАВО

Цена огласница изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЈЛЯ ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

за Српско Пећарску друштву власнике
Пријатељ Вучко С. Богдановић

БРОЈ 2.

УТОРАК 20. ЈАНУАРА 1909. ГОДИНЕ

Одговорни Уредник
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

ГОДИНА XL

ПЧЕЛАРСТВО У СВЕТЛОСТИ НОВЕ НАУКЕ.*

[НАСТАВАК]

Сваки пчелар који је иоле посвећен у познавање пчеле и њеног живота зма, да се пчелини народ на врхунцу свога развића, а то је у доба ројдаре, састоји из тројних пчелиних створова: матице, трутова и пчела радница и ако и нису сваким бесполим члановим пчелињег народа, и ако су полни у погледу хранљивих жељеда потпуно развијени и они сама осталоја имају нарочито подобност одражавају легла, одражавају пчелине млади. Трутова се производе само у раздобљу ројења и њих само дотле трпе, докле су у пчелињем народу налази и најмање трага од нагона за ројење, или ако се „народ“, ма збор каквог узорка налази у том ставу, какво иначе наступа за време ројења, у ставу матичине безматка — промене и замене матице. У свако друго доба инте се трутова производе, чити их трпе, са чега у позном лету наступа „бјење трутова“. Повоја и одражавање трутова у необично доба, увек је знак да је дотични народ болан, можда мртво — болан. Напоследку и то је познато, да је матица мати свију припадници (члнови) пчелињег народа, сам себе саже, пошто она падаје јаја и трутова и пчела радница, па и младих матица, уз то одређено бјење на сату, за свако од три пчелини створа по облику и по величини по све различите...

Истраживања професора Лайкарта и Сибонда и свештеника Шенфелда, као и потоњих њихових последника, упознала су пчеларску науку с анатомским склопом пчелињег тела до најмалих епитета и представила су нам све појединости истога. Ми познајемо на основу тога ћео склон и прој пчелињег тела, органе спаривања и расплода (јајник), органе варења,

на су тачно одређени, испитани како већина чулних органа, тако и оруђа сисања и жватања, органи дисања, млечни сплетни (ганглије), систем крвних жида, мускулатура (систем мишића), жлезди склоц, жлока — оруђе за одбрану. Укратко све што је било могуће испитати и упознати помоћу сечицног ножа и микроскопа, све нам је то данас познато и за све то може се сазнати данас и из најобщичније узбрђива ипчеларства.

На чак су постапио испитане и поједине стадије — поступице — развића и пчеле и трутва и матице, у њиховом постајању или стварању. — Но само да знамо, колико потребују појединачни чланови пчелињег народа за своје развиће, но и то, које и какве облике узимају на се на путу свога развића. Да Планта је чак, с хемијском тачношћу, испитио и определио, из којих се хранљивих средстава састоји јестиво пчелиње млади (легла или полога) и у којој се хранљивој срамзерији полажу пчелињи млади, на разним стечењима њенога развића, поједини груписани хранљиви састојци.

Оба пчелина производа — мед и восак и ако се као и многи други органски производи не могу хемијски подражавати, прилично су тачно познати у њиховом хемијском саставу, па је доказано и то, на који начин пчелини организам производи оба ова производа.

Ко баци само један ма и овлашти поглед на ово обиље појединачног испитивања које смо у горњим редовима само у најкрупнијим потезима и узгряд доцерили, као на резултат научног истраживања по следњих десет, двадесет година, тај ће можда чудеси се, као и многи од нас пчелара у почетничким годиштима, узвинију: „па то је све и сва у пчеларству већ произађено!... све је то тако јасно и разумљиво наложено, да се и нема више шта тражити, ни испитивати!“ Тако је мислио и за пчеларство много-даскијин др. Берсон, па тако и сиа његова школа... старога кова: „пчелини свет је снестрајо и у свима подробностима и тако темељно испитан, да ма какве

ЦЕНА ЛИСТУ
ЗА СРПСКУ
на годину 2 дна., на пола године 3 дна.
Чланови Комарач, Чланови Синх. други
подружници, осни. школе, чланови, вол-
ници, стад. влада, ване, манастири, зем-
дорадничке задруге и чланови Пута до-
секале днес у књиге цене, ако полага
предплату уплатица за целу годину.

НАН СРПСКИ

на годину 5 франака јо сврх, подвргну-
чији се и њихов чланови као и спи-
це илјададнички задруги и чланови, вол-
ници, школе и манастири доносе лист
из 6 франака јад. Уплатица волонтера пред-
плати и као се предплати код свог гра-
ђана преко кога чини се лист слати.

сад новине у теорији као и у практици пчеларства могу бити само заблуде!“

Али колико ће њих зачуђено погледати, кад ми кажемо, да имаши био досада са свих страна припознат и испитан основни закон за развијање лепла и ачелинег народа и да ми још једнако баштимо по мраку у најважнијем делу пчеларског познавања!

Докле смо своју пажњу обратили на појединости пчелинег живота, да би га темељно испитали и упознали, дотле смо пропустили и сметнули с ума, да ироучимо и рукунисош пчелинег живота, закон и начело развијања пчелинег народа.

Ма да се већ и по својој природи у посматрању и истраживању једне ствари човек изгуби у појединостима, изгледа нам да у пчеларству главна првица томе, што је упуштено главно и укупно код споредног и појединачног, лежи у самој покретној грађи — мобилитету. Истинा да је покретна грађа највише припомогла садашњем болем познавања пчеле, али код покретне грађе пчелар има узар у руци и пред очима само један део од целокупног пчелиног агрade и дома. Радост због покретног сата који је могао откратити са сваке страве, заједно с оним делом пчелинег грађе и пчелиног живота који је на њему — помутујући му је почела за посматрање и за схватање укупног пчелинег живота и ачелинег заједнице. Дуго година нико не мисли више на то, да упозна и да појми: „као се све у целину противи, како једно у другом дела и живи“, и онда за велику већину пчелара пажи и друга једна изрека Гете-ова: „делове имате у рукама, али ишодите им па жалост духовна веза“. То је донело бескрајно много штете пчеларству у овој овако славном механичкој разуђивању пчелинег организма услед покретне грађе, постало је извор безбрзиног заблудама, посрећивама и греховима противу пчеле, а није ни пчелару било од користи.

Досада су постојала и још сад једнако постоје најногренција мишљења о реду и поредку, о закону развијања лепла и народа, — целокупног пчелинег организма. Многи држе, да се матица уопште не управља ни по каквом правилу, већ пренирају ове законе и ругајући се скаком реду и поредку, она лута неурядно по коншици, размеће по њој на све стране лепло, пољаже јаја и споси их час овде, час овде, управо где места нађе, или где јој се споји. Кад мад капље свуд напољу, онда и матица добе волја за не-спој јаја, а кад заупуни оскудница и матица престаје посити јаја! Зато, што они не познају никакав ред и правило у исисивању јаја, они мисле, да је и цео живот организам пчелинег гнезда, да је цело лепло, не-правилан створ.

Такој пчелари ни мало не лазиру, да растреје кад год ходите цело пчелинче гнездо, да сатово једног на-роде међу се изменшују, или да безобидно уздржимо изменењу сатова с леплом разних народа!

Они гнездо с леплом пчелиним не сматрају дружи-чије, но као неправилну групу воштаних колача, где је сасвим свеједно где не доћи или стогоди један или други сат. На жалост данас је међу пчеларима такојао распроштро, то механичко схватање пчелинег живота и ако је оно баш најпротив сасвим против-положно правом пчелинјем животу.

При уношењу покретнога сата, пресад пчелињи изгледао је одгајачу пчела увек као једно неподељено цело, као нераздвојно једнотанто живот јединство, као један засебни живот организам, као што су пуновозначајно и појединачне парода, појединачне триме, називали само „**Пчела**“, узимају вибрарне име-нице. Данас је то врло важно и једино оправдано гледаште у схватању пчелинјег живота иначе и изгубило се под многих само у популаризованим пчеларима, па шта више, на жалост и код доста њих тако званих „корпеџеја“ величана међу пчеларима. Место тога вак овладало је оно бесмислено сматрање и поступање с пчелинјем народом, по коме пчелинji живот, воштина, равните лепла, инуе иншту друго до једна шарена мешавина без реда и закона, при чему „нискоучени, теоријски и практично добро учењени, знајем пуни и најучени, искуси радиописни пчелар“ не само да има право, но му је чак ваљда и дужност, да свуда барат т. ј. да својом сопственом руком испральја, доторгује и уређује Пчелу и кошину.

Није онда чудо, што се скоро дваесет година во-дила огорчена борба између старончелара и младопчелара и што учење ових последњих није још могло допрети у све светске кутике, а то ли покорити и сам пчеларски свет. Није чудо, када је и сам др. Берзон 1896 сматрао да потребно, да уложи сам свој ауторитет, с позивањем на своје докторско достојанство, као најстарији члан немачкој академије природних наука, те да спасе чист науке од „највеће бесмислице“... сматрања, да је пчела једноставан организам...

Јесте донста, ми позијамо врло добро сва три працадника, или чланка једног пчелинјег пресада или народа, ми знајмо врло добро улогу сваког појединачног од њих — и матице и грутова и пчела радница. Али мајаборавамо, да је то **једно јединство састављено из тројства**: једно без другога не може, једно друго има да буду, те да образују једну целину — **Пчелу**. Као што ни матица, ни грутова не могу без пчеле радница, као што ни грутова на пчеле не могу постати без матице, тако су и матице ни пчеле по-стати без грута. То су беогача једног истог ланца, то су чланови једног истог иако на много по-двојном организму.

И кошишну покретне грађе или покретнога сата насељену пчелом, не треба никад друкчије сматрати, ни другије схватајти, већ као јединицу, или јединику, као једносави, у себи заокруглен живот организам, слично томе као и сваки други из прв. човечји организам — Од других животних створова пчелата организам само се гаме разликује, што је његова јединица стегатљивица да множине и то шта виши из једне множине по себи разних животних створова, од којих је сваки за са самостојан организам: из популарних створова (матице, грутова) и из популаризованих т.ј. нарочито развијених створења (пчела радница). Место да га множина разних организованих животних створова као у другом једнотаном највом животном организму, постоји као глава, труп и уздови, да чине јединицу воштаних органа, да састављају једну једнотану целину, они су подељени, многобројни и сваки са себе и ове... сви узгрубени једно на друго. И као што други какав живот организам не може живети и опстати

без главе и без трупа и других главних органа свога тела, тако ни членици организам не може постојати ни ондесет без матице, једног броја другога трутога (с горе напоменутим повременим ограниченим) и неколико хиљада чињава рачница — тих разглобљених и подвојених живих "органака" једног истог организма — „Чичеа".

Овом из многих живих засебних јединица састављеном членишћем једиником, влада једноставна, одржава рода управљања, несвесна укупна воља и укупни карактер тако, да се не би могло рећи: матица је прањица у кошници, пити чиме нагоне матици да запрека матичаке, већ само: Чиче, или членици народ у својој укуности као јединица, достигла је онај степен развија, на коме јој се се јавља нагон за насељавање, нагон за рођидбу.

Матина, која ни чиче ушице, нема по кроју, склону и саставу својих живина, ни најмање интегренције — памети — како јој се то приписивало, како се то некало и узносило, како се членишће уређење људима као пример износило; како се у томе чак толико претериваја, да је Господар света — човек — могао већ позавидети, што није чичела, но је само један „обичан смртник"!

(наставиће се)

НАЈВАЖНИЈЕ СОРТЕ АМЕРИЧКЕ ЛОЗЕ*

На првом месту утропићу неколико речи на то да представим: на који су начин америчке лозе постала главни чиниоц у обнављању виноградарства.

Француску, као најважнију виноградарску државу, појава филоксерине заразе довела је у врло тежак и неизблажан положај; и она је одмах, у почетку, прва од свију других држава предузела најбољије мере, да се тако великим и несрћевом слују на пут стапе. Она је, у својим истраживањима, и много дугата, и много тражила, па, разуме се, и много грешила; али је за то постигла сјајне резултате. — На кратко време по филоксериној пустоти, академија наука у Паризу, прописала је била награда од 500.000 дина, ономе, који буде пронашао практично и рентабилно средство, да се зараза поинтиши, а да домаћа лоза овеј остане. Ту награду досад нико није примио, а вероватно нико је ни тражио неће. И оној је пронађено, да се убрзашавањем сумпорним-уљеником и суб-фо-карбонатом потоште, филоксера ушиштава, шак су та средства непрактична, јер се филоксера враћа на чокеће, чим дејство престане. — Тако исто највадљавање винограда водом, као год и сађење винограда на живим песковима — нијеовољно, да ба домаћа лоза могла опстати; јер се највадљавање не може и не сме да врши на свима положајима, месним и под свију сортама; а живих пескова тако мало има.

* Прелазило држишко у Рајну кроз изготвљени прошлог пролећа а које је приредила Крајинска окружна пољопривредна појужница.

Због тога се америчка лоза морала употребити као најподесније и најонгурније средство за обнављање филоксером упропашћеног виноградарства, а на ту идеју, изгледа да се дошло овако.

На кратко време после филоксерине појаве, године 1869, француски виноградар Лалима из Бордо-а скренуо је пажњу на конгрес у Бону: да је у већем винограду сва лоза сатреана, сем оних сората, које је он из Америке набавио. Тај факат је већ био довољан, па да се испитивања и истраживања предузму у овоме пратцу. Веома су интересни огледи што су на овоме пољу рада чињени, а нарочито огледи великих француских виноградара Егибона...

Влада Француска је због овога послала у Америку свога научника Д-р Планшона, који је имао тамо да проучи ово питање. И Д-р Планшон је утврдио: да се и на америчкој лози филоксера, највише; да је имао вишно од 300 год. икада филоксера тамо постоји, али да америчкој лози никакве штете не чини. Услед тога Д-р Планшон је добро уверен: да ће америчка лоза моћи да послужи као подлога за обнављање пропалог виноградарства у Европи. Он је, том приликом увидео, да и домаћа лоза засађена у Америци, страда од филоксере. —

Одмах по томе, питање о подлогама америчке лозе, постало је веома интересантно и велико. У употреби је био ирмо велики број сората америчке лозе и то, као лозе које рађају без каламења називане „непосредни производчи", тако и сората за каламење. Ну тај број сората се постепено и у терори и на практици редуцирао тако, да се данас само мањи број сората сматра као потпуно довољан да послужи за подлогу при обнављању виноградарства, на свима врстама земље и свима положајима. — Је ћу о свакој од тих сората посебно говорити; но ради јаснијег разумевања и бољег прегледа, а сматрајући кречњачку земљишта као веома пажљу околност у унапређењу виноградарства — овакву сам поделу код њих напиши:

1. сорте за бекречна или слабо кречна земљишта;
2. сорте за средње кречна земљишта; и
3. сорте за јако кречна земљишта.

1. Сорте — подлоге — за бекречна или слабо кречна земљишта. — Међу свима врстама америчких лоза, као подлога за бекречна и слабо кречна места, најбољи је глас уживају *Vitis Riparia*, а особито њена сорта: Широко-лицаста рипарија, рипарија порталис или *gloire de Montpellier*. Веома велике површине аиноградских земљишта у округу Херал-у-Мужија Француска, у коме је Монпелије, засађене и обновљене каламовима на риц. порталису, показале су такве успехе и толику рентабилност: да је риц. порталис прозвана *gloire de Montpellier* а то значи *Rip. monspeliensis* слава. — Чокот риц. порталиса је бујан и крупан; леторасти дугачки и потпуно подесни за каламење са свима нашим сортама; интернације су доста дугачке; лишће крупно. Афинитет порталиса са свима нашим сортама је добар; резница се припори одлично. Каламови на порталису роде добро и сазревање их врог грожња бива кад треба. —

Мана је рипарији порталису та, што јако подлеже хлорози, те је не треба садити на земљиштима кречњачим од 8%; а иначе ова је сорта врло велики пробирач земљишта и тражи: дубоку, свежу и

плодну земљу, па да успешно напредује, а чисто виноградарска места у већини случајева нису такови. —

2. У групи подлога за слабо кречна и безкречна места, треба уврстити и Rupestris — du — Lot, ма да он подноси земљишта и са 20% кречног карбоната. Rupestris du Lot је познат још и под именима: R. феномен, R. Richter, R. Монтисола и др., али, пошто су нека од ових имена са свим погрешно уobičajena, — испр. R. Monticola, — а нека иначе испала из практичне употребе у називу те сорте, то је он сада највише познат под именом R. du Lot. — Ова је сорта подлоге донесена из Америке у Француску још године 1875 — прво у Монтерију, а отуда у округ Лот, где је г. 1888 по називу тога округа од великор виноградског научника Миљарде-а, прозвана R. du Lot. —

R. du Lot је веома издржљив противу филоксеру; чакот му је бујан, а ластар доста добре, осим близке краја; интернидије су кратке, много краће по кол рипарије; лист му је метално сјајне боје са врло широким урезом (спинус) код петељке. Оживањавање резница бива одлично. Окаљамање са ма којом сортом домаће лозе, даје изванредне резултате пријављања; али треба пажљиво чистити и сасецати жилице што избијају на спојеном месту и изнад овога, пошто се ове нарочито код ове сорте подлоге много развијају. Родитељ окаљамање лозе на дилоту и ако није увен правилна инак је добра, осимо сида, када се примене високо орезивање. Du-Lot је прве свега изванредно бујна сорта, а то је баш озбиљна добит, пошто се задовољи и најлошијим земљиштима, а и не мора се често нубрти. У последње време многи претерују тврђењем: да каламови на du Lot-у не роде добро као и да гроzdови бивају „реуљани“. То је у неколико верно; али познавајући плодност земљишта, бујност чокота и пижону старост, па према томе подесити и применити резидбу на „дугачке коциде“, код тих се каламова постине, да буду исте и боље родности, него ли каламони на ма којој другој под-

лози, чак шта више искуством се на практици потврђује: да што је виноград, подигнут на du Lot-у стариј, у толико је и родност чокота правилнија. Издржљивост du Lot-а на кречни карбонат достиже од 10—15 па и више до 25 процената — што зависи од мање или веће растворљивости кречњака. Каламоне на du Лоту треба садити на високим сувим и топлим положајима, са земљом лапорном и шљунковитом, јер пунтује дубоко своје жиле, а од природе је иначе бујан. —

(наставник се)

И. И. Петровић

Практичне белешке о нашим домаћим јесењим шљивама, каламљеним на цеваринијој подлози

Има неколико година од када се наши меродавни кругови и људи више интересују капионом наших домаћих, јесењих шљива — посебната. О томе је било речи и на зборовима наших школованих пољопривредника, које је сазивало и држalo Српско Пољопривредно друштво у Београду.

У нашим пољопривредним и политичким листовима, оно је додиривано и претресано кашто детаљије, а кашто површио у виду појединачних питања од стране по наших пољопривредника, који су извесне појаве и опажања у пракси уочили.

Постављана су питања и давани одговори о количини и каквобио шљивова рода, код шљива каламљених на цеваринијој подлози. Једни су се пољопривредни жалили да је род у њима ситнији по колубичним некаламљеним шљивама. други су представљали да ове касније стасавају на род и да су крупнији ондаље, као и оне од којих су и калем-грачице одабране. Трећи су тврдили да су ове пабојтије и теке од некаламљених шљива, јер су боље, сна-

ПОДЛИСТАК

ДРЖАВНИ ЕКОНОМ КАО — СУДИЈА

(Из земљника једног прошлог јеконома)

— Задовољио сам, скоро као и увен да ћај највећи даљи пут пољази. Осново дају да у вену. Потоље већ и моја зелена блуза да со загрева од првог априлског ћуница у јајим на поштом икономегру. Најстаде и тренутак и да је требало решити на једној од двога: или продужити нутујеве и даље најсамо, па се задовољити прегедом стварних винограда на домаћој дози или ићи тако званим „преком“ путем преко села ка „Рујенцима“, где се на згарину стварији тек почиње подизати по неки мал виноград на америчкој подлози. — Одлучно сам се да ово друго, но не само због тога, што је Драчка писурица, куда овој пут води, хладовата од великих гравала липистирских и романичних са интересантним облицима ширњачаних и доломитских брда, већ још тога, што ми у последњем тренутку паде на памет обећање моје, дато Вељи В. Обећао сам, да

ћу погражати узрок неродице његовог иконограда, на коју ми се поձадао жалити.

И удахах тако преко села глађујући облици род, који су попељи велики већници и размишљајући о лабавости општинских власти, због које је тај род бити гусеницом десеткован. Најзад ложех у потес и винограду, који грађах увесь кобилу за ограду и у скочим у виноград.

И први ногед био је довољан, да увери, да ту није све у реду. Лоза је била, према старости иконограда, и сувише будна. То ме наредио на масло, да подлога не одговара земљишту. Кад сам са сопом каснијим на једном искреташом рону утврдио, да је то скоро бескречно земљиште, онда сам био уверен да је за подлогу најлемнија погрешно узет „рујенци“. У томе не је утврђено један ластар „могњав“, који је избог изводога а није осечен. Уз то је моје пољништво реаго, „по старини“ — „се у главу“, гдје тиме опу гренути направио још веома.

Најзад сам приступио — „лечењу“. Дворишао сам са резашем — каслиим чистотом и навршено сам одграо седиц, као ми домаћин назива Бога.

„А од куда ти, господин икономе, нерећи се сам?“ овсли ми се.

— Сваких, да ли поквариши неку групу“ одговорио ју.

— „Неда Бог“ — — додаде Веља ублажијућа.

У нашем дугом разговору сазнао сам, да је Веља лозу купио од неког сељака из Липовца јасеничког. Веља је међутим од мене сазидао, да узрок неродице иконограда деваја у првом реду баш у тој куловини дозе из приватних лица.

— „Купио ја, брајко, калеме“ — почех ја, „на једној сорти дилке лозе, која се не склони са својим земљиштем. Ова дилка лоза, на којој су најкаљенији гвоји чистоти, врло буно расте и на „зеленим“ земљама — „грађачима“, теј јој редно сазрева а из дозвољава то још више. Затим они се виногради не рожу као онији земљни стари. Што год ове винограде ниже решети у толико је гуша буњија и тера сне у лону, а тешко „замеси“ род“ — Зато сам ја, ето, онако разрео твој виноград.

Више и дужих патрљева, кондира остави у колине је лоза буњија, ако жеши, да имаш мање „јалозних“ ластара, (наставник се)

гом ценарикове подлоге нахрњење. Четврти тврде да им је род првих година ситнији, а касније кад дрвета ћубу у године и развију се, крунији итд.

На све ове жалбе, представљања и тврђења, патрочито сам обраћао пажњу, да бих дошао до поузданних закључака. И опазио сам како сигурно да шљиве каламљене на ценарикову подлози бујије расту и касније на род стасавају; да заиста први род дају ситнији, но некаламљене шљиве и да касније, кад се развију, дају крупније шљиве, по не крупније од добрих некаламљених; да су каламљене шљиве заиста побојити и теке од некаламљених, а добро сам уочио и то: да има каламљених шљива на ценарикову подлогу, које су сасвим неродне и расту у висини у метластом облику. Оваква једна шљива има у Станој Драгићевићу у Мionици, коју сам јој собом младу некаламљену узео из Шапца са тамошнег пређе угледног имања Српског Пољопривредног Друштва. Добио сам је под именом „Чокеншике“ пре 14 година и посадио на имању Драгићевића. Он је хтео да је узинши, чим је опралдано посумњао да ће бити неродна. Молно сам га да је не дира, да видим шта ће до краја од ње бити и да ли ће родити? Остало је неродна и задржано је још коју годину, ма да се већ ясно види да неће моћи боље рађати.

Летос у овој ескимоској расаднику прородиле су наше домаће шљиве каламљене на ценарикову подлозу. Посадено су пре 7 година, а каламло их је Милутин син Илије Поповића, пређе свештеника из Бабајића, сада почасног проте из Мionице. Међу оним шљивама, било их је 7—8, које су биле с пролећа почиеле род као и њихове другарице. Чим су се претребиле, почеле су нагло опадати и до почетка зрења, па јама наје остала нимага. Бидеје су дакле и оне неродне, док су њене другарице одржале и као венац пуне дочекале зрелост. Те неродне шљиве, као и напред споменута Драгићевићева, бујијега су пораста и круни уз облик метла. Иако су сразмерно младе, сигурно је да ће оне и кад им буде више година остати неродне.

Већ 12—13 година некако је пок. Спасоје Вујић трговац из Ваљева, посадио један новобић воћњак шљивама, које сам ја својом руком каламло на ценариковим подлогама. Летос сам са Светом Вујићем спон пок. Спасоја, на његов позив нарочито отишао те посматрао и динио се како су се те његове шљиве овиле од рода, тако да се кроз вртњаву погнути једва могло проћи. Света не може да се нахвати тим својим шљивама, јер рађају обилно. Види се да су и порастом знатно одмакле и једрилом својом од околних некаламљених шљива.

Исто тако прородиле су 6. и 7. године каламљене шљиве браће Миловановића из Санковића, које је каламло Милутин Миловановић и шљиве, које је каламло Милутин Поповић, српски ратарићи.

И драга Секулић хотелнијер из Ваљева, веома хвалаје своје шљиве које сам као и Вујићу у своје доба као калеме продао.

Из овој неколико живих и очигледних примера, јасно се види: да шљива каламљене на ценарикову подлозу, има по родности и хакаоци одличних и да их има сасвим неродних. А позната је истинा да и међу некаламљеним шљивама, на више места и у више домаћина, има их неродних, које су у народу

познате под именом „шљивци“. И ти „шљивци“, као и напред споменуте неродне шљиве каламљене на ценарикову подлозу, расту у вису облику метла, за разлику од родних шљива, којима круна расте шатораста и китњаста. „Шљиваци“ — неродних шљива дакле има и каламљених, ико и некаламљених.

Прије да осуду тако много што наши прости одгајивачи шљива, још пису пабацији из својих растила „шљивице“, или што и поголовији пољопривредници каламљењем у растулима и младим шљиварима, имају „шљивица“, то не може да издржи критику.

По своме више-годишњем практичном осматрању и проучавању овога питања, дошао сам да закључка, да на јаквој и количини рода каламљених шљива на ценарикову подлогу, морају имати утицај: сортне ценарарке, од којих су коштице узимане да изваде подлогу; избор калам-граничаца од шљива; и земљаште и сл.

Што се тиче сората ценарика од којих су коштице за извадење подлога узимане, има се контроверзија да ценарика има: бело-жућкасте, рујових, жуљастих, отворено-првенкастах, затворено-првенкастах, ирних, мање плавих и више плавих. По облику има их: округлих, јајастих и мало шиљастих.

Бело-жућкасте, рујеве, жуљасте и отворено првенкасте, обично су округле. А затворено-првенкасте, ирне, мање плаве и више плаве, већином су јајасти или мало шиљасте, а има их и округлих.

По крунији: бело-жућкасте, рујеве, жуљасте и отворено првенкасте, мањом су круније, а све остало су ситије.

По стасавају има их: раних, средњих и најпозијијих. Ране стасавају око Петрова-дне, средње око Светог Илије, а најпозијије око Велике Госпође. Али и најпозијије ценарике стасавају нешто пре во јесење шљиве, — пожегаче.

Из овога се види да су ценарике по сортама врло разнолике. А та разноликост на сваки начин мора утицати новољије или неповољије на јаквоју и количину рода шљива, каламљених на подлоге појединачних сората ценарика.

До сада се није запазило, да ли су наше Пољопривредне школе и наши расадници чинили опите, — пробе — о томе: како која од ових сората ценарикових подлога утиче на јаквоју рода шљива каламљених на поједине од ових подлога. Истину овај опит, није се ни могло учинити за сразмерно кратко време од кад се шљива почеле калемити на ценарикову подлозу. Ну то што се пропустило до сада, већа постиви ће будуће, што пре то боље.

Сејући ценаринске коштице летос имао сам у виду ову потребу, да се споменути овни учини, па сам одвојио коштице од ценарика: крупних бело-жућкастах; првенкастах крупних и коштице од ценарика плавих, мало шиљастих. Кад се од ових коштица изведу подлоге, онда јања даље пажити да се на њих некаламле гранчице од једних истих шљива, обележено на којима су подлогама. Кад те шљиве пророде, онда се може поуздано сазнати: која је подлога најповољије резултат даје.

С погледом на то, што плаве и мало шиљасте ценарике највише личе на шљиве и што су оне шљивама и најприближније, разложно је мислити, да ће подлоге ових ценарика бити најприлагодније за ка-

ламљење шљива. Ну ово минијење треба на делу, у пракси да се провери и утврди.

Што се тиче питава о избору калем-границца како су оне утицале на рођеност шљива, калампних и ченарикови подлоги, несопствено је да многи спонзори нису на избор калемграничца обраћали дољно пажње. На име, често се запазило неки млад витњак са крупнијим шљивама, па се из тога втврђа узимају калем-границце, или се по најем обично шиљају момак да граничце насече. У склопу втврђују, обично има више или мање недовољно редних шљива, тако званих „шљиваци“ и „полу-шљиваци“. За време свога бујног растења „шљиви“ и „полу-шљиви“, имају обично најбујије листорасте и најкрушије. Они примаме момака, који граничне сече, те баш виших највише насече. И кад се такве граничце прикалеме, оне већ морају дати неповољне резултате.

Прибирање калем-границца, не може бити пуздано док се за време рода не обележи свака шљива, са које ће се граничце осећи и док их сам онја коих је обележио не осече. Момку или млађем, то се не сме поверијти.

Ако овако брижљиво сви будемо прибирали калем-границце, тек ћемо у току рада, за неколико година, моћи добији до поузданних резултата у каламљењу шљива на ченарикови подлоги и уверти се шта је узрок тај ове једне роби, а друге нероде, као што је случај који споменуух да сам летос постматрао.

(НАСТАВЉЕ СК.)

Виктор Ј. Матић

Б Е Л Е Ш К Е

Промрзли усева. Обично се мисли, да је узрок промрзлоти усева сувомразица и голомразица без снега. Међу тим, као да ће имати право овај сарадник „Саопштења немачког пољопривредног друштва“ (Mitteilungen der D. L. G.) који на питавање како се може отклонити или спречити узрок промрзлоти усева, има само један одговор: — треба из оранице одвадити воду. Да може наудити мраз т. ј. да се може начинити лед, потребно је да има воде. Ако се сувишина вода оцеди из оранице, а нарочито из горњега слоја у коме се налазе биљне жилице, дакле првенствено са површине оранице, онда нема предмета за опасно дејство мраза.

То се може постићи једино повлачењем доволног броја бразда правилно извучених бразда одводница и испуста јаркова. Има много земљорадника који мисле, да ни одводница ни испуста нису потребни, да су излиши под пропустљиве здравице и да се може пропустити и без њих. Али они заборављају, да је здравица мањом снагом и стога непропустљива постала и да мраз у дубини много спорије изчезава, но у површине оранице.

Повлачење бразда одводница, као и испуста, треба увек извршити потпуно се прилагођавајући положају или нагибу земљишта. Што је земља тежа и положај стрмији, утолико више таквих бразда

одводница мора бити изведене. Больје да их се начини која више, но која мање. Што више тих бразда и што се оне краће повлачте, утолико се мање треба бојати, да ће водоточина правити поддернине и да ће засипити оправлу наносин. Због тога морај бразде повлачiti увек с умереним падом, никад у нетом правцу с нагибом земљишта, по постепено подијело или у којс пресецавају га и никад дугачке у једном правом потезу.

Оне мора показвати пут плугу или мотици, куда ће се бразде повлачiti. На равним њивама које имају над самима на једну страну треба воду из средине само спровести низ обе стране. Али ако се у средини њиве налази ували, удуљење, у које се вода стиче, онда се она мора извести одатле у луку преко узвишица с обе стране. Како се у средину та уваже „удуљења“ највише воде стиче, то одводница на обе стране не треба спојити у оном најдубљем месту, по их њивовим крајевима само потутији једну под другу, управу укрећити. Тако ће на најдубљем месту двогуб број бразда воду одводити. Оне ће онда воду лакше и поузданije претпоставити на обе стране одводните. Далje повлачење одводница зависи поглавито од правца пада (нагиба), али он мора увек попречки бити пресецат браздама и од увијавањности земљораднишког зависи даљи рад при изналажењу правог положаја у повлачењу тих бразда.

Ваља још да напоменемо, да земљу коју плуг избацује при обрађивању одводница, ваља избацити на доњу — низку страну, да се тако створи мали банац („наспин“) против плављења, претицаји воде из бразде, док се оном местима, где се вода с обе стране стиче, морамо земљу избацити на обе стране јарка или бразде. Мотиком и лопатом ваља занити за плугом па избацити земљу из јарка или бразде.

За повлачење бразда најбоље је употребити брдски плуг — обрата — те да не морамо преко њиве често с плугом инија на празно, те да се земља ображује увек на праву страну.

Можда неће бити на одмет подсетити земљораднике који у озимидама нису још при орану повукли овако бразде, да при оном променливом зимском времену спречи веће штете од промрзлоти усева, или ако су при орану бразде повлачили, да их сада поправе и ишчите.

Аутомобил који пузи. — Један енглески инжињер саставио је машину која је у стању да тешка кола и возове преклапчи преко бреговитог и несигурног земљишта. На тај начин створен је један саски оригинални тип машине за вучу. Начело јој је у томе, што је обимом двају тешких ланца који теку са стране преко предњих и задњих точкова, намештена и утврђена направа са извесним бројем ногу. И помоћних машини се педа — пузи. Оптицајем једнога ланца ове „поге“ једна за другом дохватају земљу и произведе чудесан претање које је целој машини донело име „Катерпилар“ т. ј. гусеница.

Веће да се ова машина добро покажала при савлађивању препона, прелажењу брежуљака, наспина, баровитих, песковитих и каменистих земљишта, као и једнака или ровова и других препона. Услови за вршење проба били су врло строги. На пр. једна тешка кола натоварена с три тоне терета, пет коња

су настукали у мочар, где су до осовине запала и за-
глобила се... и машина је имала одатле да их извуче.

Као да је његовска војна управа откупила право
сопствености ове машине.

ГЛАСНИК

Опет о говећој куги у Русији. — Западна Јерзанска Кересондција¹ јавила је, да су 24. и 25. новембра пр. године на градској кланици у Петрограду утврђени случајеви говеће куге. Преко извесништва које је добило пруско пољо-приморско министарство, побољшана је куга постојала су у три транспорта који су жељезницом из Петровлашког округа Акмолинск, Сибирија приспели у Петроград. Грза овог транспорта одмах су поплаки и по могућности пре-
чено даље ширење болести строгим мерама, парничог дезин-
фицијацијом.

Тврде, да у неким областима азијске Русије и Трансказаске говећа куга нејеренично влада. До осамдесетих година у прошлом веку била је зараза и у европској Русији јако распространета. Од овог доба ју су постепено потиски. А доцније су утврђени само поједини случајеви који су преношењем постале. Али, као и појни пајсарски случај, све нас то учи да и ако је ведика удељеност прилих гнездама говеће куге, да тиме није потпуно отвођено ни опасност од заразе тим пре, што се подизањем жељезница одстојања скраћују и удаљена места приближују, те се и зараза даље приноси, услед означеног сточног сабираја са свих страна.

С тога је прудка ветеринарска управа водила рачуна о узимању ширења заразе, већ годинама предузела најстрожије мере и забрањила из Русије увоз говеда, овца и коза и свију дивља од истих, козе и слежека меса. Немачки аграрни кругови већ су подигли свој глас, да се ова забрања распореди и на допуштену броју ограничени [контигентни-
тиран] увоз сvinja у Горну Шлезвичку на узвод коза и живина.

Поведом тога и аустријски аграрни колонији своју ћладу, да и она предузме најстрожије мере против увоза стоке не само из Русије, но и из Румуније која стоји у отвореном сточном промету с Русијом у којој ветеринарство стоји на таком степену, да су приликом пеđинашине издужбене све онолике дреze око Букуренга сатираше заразе шап и утробола. Сем тога Румунија по самом подизању сноме управо је калинија за првог стога из Јужне Русије. И то је аграрним разлогом, да подијму свој глас против складња за-
брани увоза стоке и производа у опште, из Румуније, јер не треба заборавити, да је од 1879—1881 у Аустрији узед узлачења говеће куге страдало 10.813 говеда у средини најмане од 3,200,000 крупа.

Највећи сопственик имања на свету — то је Сиднеј Кидмен, аустријски сточни краљ, који им 5600 квадратних квадратних миља [13 000 км²]² држи својих 10.000 кона и 100.000 говеда!

Криза у мађарској производњи масла — Од прошле године наступиле су на мађарском тржишту за масло такве појаве које су предизвикале да је мађарска производња масла имала да издржи текућу кризу. Као се и ми поводимо за Мађарском и њеним на свим странама објављеним успесима на унапређењу појединих пољопривредних грана огромним државним почињачима предсавима, вико се и у Мађарској, „по уходу на Данску“³ много проповедало, радило и тренило на подизању маџарског индустрије и пре што су сва потребна основа за мађарство обезбеђена, на и у нас има стручњаци који су одузимали напретима у чланују Данијској, то ћемо и читаоима, „Тескаљ“ споменутити у кратко о кризи у мађарској производњи масла.

На име у ладњицама за овај мах ложи масла [споменут случајни, дајже „бутера“] за неки милион круна, јер није могло наћи себи купца. Масло ово изардило су мађарске

задруге које су се искључиво оделе производњи масла, али веле, да је оно по карактеру толико лоше, да се купца не грабе за њега. Овдјелу нагомилавање масла на тргу разуме се, да је утицало врло неновољно на цене које су значајно падле. При новим закључцима задруге су постигле да са 15—20 хелера најже цене од оних у прошој години. Карактер здешњи производ мораве још нижу цену добијати.

Узрок кризе не лежи у лепљењем производу који на трг долази, по ложији се производ је производи, јер и у Мађарској као и у нас нема још доволно добрих крања музара које би давале маснице млеко и на тај начин појествишавала производњу масла, те су производи приступљени, да производе и пошавају робу, само да не ради без никаке ренте. С друге стране можа бити узрок још и у сувишној производњи, јер се сваким средствима радијо да се нагло увећаје број крања музара. У прошој години број крања је пристрастао за 170.000.

Можда криза ишак не би још тако приметно наступила, да се здружнија продаја боле и унешније организовала, с једне стране да се производише наше управљану по тржњи и пружала према потрошници, а с друге стране да је и производица била много подешена, да се од сваке масле могло израђивати мало да назов. У том случају, мисле, да оно и би морало лежати у ладњачама већ би покрило пут својој потрошњи у Немачку и Енглеску, где је за ово време издала јака тражња таквог масла.

По минијатури мађарских стручњака криза ова трајаје дотле, докле се производња масла не постане на „његову праву основницу“ тј. не искче израђивати масло за извоз.

Мислију тим је мислим да је то минијатура непогрешно. Ни једна грана по мађарској иницијативи се могоде подије „одједо“... расписива, ни државним помоћима, пре по што су се „одједо“ отвориле све и то прве основице а тај посод. Основично су: једне стране права крања музара, значи умешно заплатништво, одјајање исте у маси, заобиђење гајења птићних убода; с друге стране: народно-економски услови прераде млека и производње млечних производа. Кад се масло грађи онда, где је пажње и кориснија прозавата мај и јевтеније млеко; кад се масло грађи од крања музара с извештјим првостепеним масти и пратија млека даје скупље пошто би се прено млеко продаји могло, над споредна производни при производњи масла, нарочито преостalo опашћено млеко — маљеница — не излази могућности за повољно употребљавање... овдје се може рептирати производња масла и мора врло број из-
ступити крају.

Прогласмо благоволење наших добровртова! Чим се Србија или Црна Гора усуде да воде самосталну политику својих интереса, одмах нам наћи „добровори“ у Аустро-Угарској отварају јојо „благоводарство“ и пребанују нам нашу... „благоводарност“. Били су, да у тој „адраго“ нам Аустрији и велико и мало има од неког највећег уобичајеног... или ако је највећа одаја од некога горег. Овако нас иностраници зовом ових средоземљених ритељских појома „праву“ и „свобода“ скоро са сијују страна. На свима позијама нашег међусобног сабирајају држесе „права поснину“, Хрвати би спрамијају да се поснину, као спрам својих пропријета и најред-
носта. Држе у оквирима свог лажног либерализма, у самој ствари у рокству мишујуше наше браће, Отимају бесправно као силиједе две најлонске српске покрајине, језго Србија... И за се то „благоводарство“ своје траје нам једино „благодарно“!⁴ Да није жалосно, било бы смешно! Тако и сад „Бече Позовнапрвреде Новине“ јављају да је Црна Гора од 1. децембра пр. год. прва стада применењавати максималну тарифу на робу посредом на неуговореном архаку — на стога и на Аустро-Угарске. И онда узимају: „тако награђују овај мајуна државни најлу предуверљивост, јер и ако нас није претходно изложио о томе, удаљила је највише [другобудо] царине. Тако после 3 дана [10 пр. м. и. год.] приступило се и наше стране обратној мери — применењавању ових царинских тарифа на робу царигрдског порекла!“

Оштета за поврћеног заплатног бина на жељезници — Позовнапрвредно скрујено друштво бензенско у Чисчи добије је од државне жељезнице на име оштете за поврћеног заплатног бина [прелом рога при жељезничком транспорту] износ од круна 70.

Заштита и обезбеда код озледа код пољопривредних машина — 1. јануара ове године ступило је у живот првог државног нашеинштата у Чешкој, од 12 марта 1907. г. за обезбеду и заштиту од озледа при раду с пољопривредним машинама. Од тог дана почев имају се органи власти лично уверити код сваког појединачног сопственика пољопривредних машина, да ли су већ пременили излате прописе о томе. Они који не буду досад испунили прописане одредбе, биће подвргнути казни.

Пољопривредне виружне подружине у Босни — Поред постојећих на дужег времена подружина у Бугарској, Деренту Лини и Казандрији, за последње погодје прошлое године образовано је још девет нових окружних подружина, јер су се узверили о неколико значају ових установа по унапређење привреде народне.

Пољопривредничка самопомоћ — Пољопривредно ветвничко друштво прибегло је једној необичној самопомоći, управ досетци. Не само да је остало превраћања великих цена месу и код прилично ниских цена стоке, у Виткоју, већ великолична касарина највећим хтењем паковати стоку за извоз, но ју је паковати са стране. На то се пољопривредни договорници у прибегаше из нужда досетци, па још једног спротив касарине са „евенсфилсом првом“, па су га плаћали, да им стоку коло и да је члановима друштва даје, арти, па цену конзулта. Натај начин пагнали су и касаре, да спусти цену месу и сада се и под њих може добити 1. ик, гонећи по једну круну и лавдесет.

Пренос живих риба жељевницама — На овој оскудици и скупљању рибе у овој доба, иако рјаво приближену позицију на аустријским државним жељевницама, Министар грађевина издао је нај прописа, да си што је могуће бачи обезбеди бра и нездражан пренос рибе. Прописи се односе на зановоје реда позиве на пренос рибе, на мора за избегавање дужег задржавања на прозлазима и спорним станицама, и па предају ребљим пошиљања и вен капацеларијских часова.

Забрана увоза швајцарске стоке у Немачку — У Швајцарској владају слава и употреба, са чега је сасвим забрањен увоз и пронос говеда и коса из кантоне альпенског, женевског, галврског, граубинденског, зулерског, швицког, ст. галенског, тескиновског и тургауског, унтервалдског, јурског, вадеког, валиског, царвирског пушака. Из ових долази са скром под извесним условима.

Стане европског савињарства — по значајним подацима износио је 1904. г. — европска Русија с Польском 12,196,710 брака, 1903. г. Француска 7,560,650 брака, 1895 — Мађарска (без Хрватске, Словеније и Фиуме) 6,447,134; 1894 — Аустрија 4,682,634 брака, 1904 Велика Британска и Ирска 4,191,695 брака, 1900 Италија 1,806,000 брака, 1904 Немачка близу 10 милиона брака; 1900 Србија 959,580 брака. Према бројном статији дакле Немачка броји од сијују држава у Европи највећи савија.

Извоз руских коња — нарочито у Аустрију и Немачку и у последње време у Америку из године у годину расте. Главно извозно место поглавито је Варшава, а Олесе има значај са југ. До сада је трговина коњима била у рукама руских и полских кунција. Велика заслуга коју су ови при том агрегати, наведа је немачко, француско и белгијанске комисионаре, да почну сажем скupљати и паковати коње у Польској. Они су у великом броју појавили у Польској и скоро у свакој европској разноличности са којима. На тај начин разуме се да је домаћим трговцима с кунцијима претпостављено да им се изложе додељива зарада извозне из шака. Стога се удржава и чисто уздружење засновано саредији дено у Ловину где ускоро знатну количину откупљених коња скучиши. Усеки није изостао јер је на тај начин страним кунцијима овемогућена куповина непосредно код одгајала и

Бог одбира који им је остава и због знатно повишених цен и они су убрзо морали напуштити Польску и пређи се такмичења с организованим домородцима. Од ове борбе између домаћих и страних кунција коњи имали су највећу корист одгајача коња. Не само да су им коњи боље плаћани, од одгајача у западној Русији, где ковчарство беше доста запуштено, увидише да им се гајење коња добро ронтира, пошто је трајња зелника и проходња сигурна, тим пре што им кунци са стране долазе на ноге.

Скупљање гусеничних гнезда... у Босни и Херцеговини И ове су године школска дела скупљала гусенична гнезда са ловбада. Скупило су их 6,640,998 и на то им је издана награда крупна 500.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

ПРЕГЛЕД НОВИНА

Српски листови и часописи — Прошле 1908 год. издавао је у Србији: 55; у Аустро-Угарској: 24; у Босни и Херцеговини: 6; у Турској: 2; у Прибој Гори: 2; у Америци: 7; свеца: 26 листова и часописа.

Окружне самоуправне новине од нове године — Са законодавством бележимо, да већ од 1. свог броја од ове године окружне самоуправне новине почнути пријести свој вожан и коришћен утицај на ширење пољопривредног знања у масу српскога народра. Иако су то мањом прештапаше ствари из „Токана“ и осталих стручних листова, ми држимо да је много корисније ширити пољопривредне поуке, по доносимо само опшарне, сузоворне и безнадајне изнештаје циглу службограда. Но ни би могли уредништва речених листова, да се постарати и за рубрику долине и привредних новости из својих округа, где би редовно јављали и бележили све појаве народног привредног живота. Тиме је много доприносио ублажавању и ублажавању народних искаса, са меродавним државним и привредним привредним чинионицима у земљи.

Ваљевска окружна самонправа поред дознавачка чланака: „Народ и приказа“ од Ст. М. Поповића учитеља, доноси „Нега озимих усева“ почње „Потребне и подесне подлоге начин и време присадјивања — камењења“ — за појединачне поља, „Подрињске новине“ доносе: „Чистота и здравље“ из Нар., Ној.; „Нешто из газдинства на солу“; (оријинац); „Зимско прво“, „Подестинице за пољопривреду“, „Пољско-рекачке окружне новине“; „Значај зимског орнамента“, „Да ли је пробитачије да се вино заштити — сумпорине“, — „Чачанска окружна самонправа“; „Којеје имено“ (оригинац). — Све ствари из „Тежака“.

Петнички весник — доноси такође из „Тежака“ чланак „Нојачине плодност лаких земала“ и „Нега озимих усева“ као и неке белешке.

Трговински гласник — од нове године донео је више написа који заслужују пажњу читаоца пољопривредне струке: „Извоз стока на јужне вијаце“, „Реформи наше маркен-деларске струке“ од К. Брњића, „Трговина живина и јаја“ — критика Рад. А. Нешнића на радију чланак о томе који је без приговора и на коју ћемо сачекати писаних одговора, „Осигурује стоке“ др. Ђ. Митровић.

Преглед 2. броја „Тежака“; Чланци: Пчохарство у савладости нове науке — Најважније сортне америчке доде — Практичне белешке о нашим домаћим јесенним пашњацима, каламљењима на ципаринској подлози — Подлистак — Белешке — Гласник — Књижевни преглед.

ИЗДАВАНИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10, 20 и последњег дана у месецу

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ

УПУЋУЈУ СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОСЛТЕ

НА ОДНОСУ ЧЛЯНОВА РЕГИЈА ОД АВГУСТА
1869. ГОД. Љ 204 ПРЕИМУСЛ ДРУШТВЕНЕ
ВНОВ КОНВА ЕКСПЛЕСАНО

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРВИСУ

ИЗ ГОДИНУ 6 ДНЯ, НА ПОДА ГОДИНЕ 3 ДНЯ,
ЧЛЯНОВИ ПОМАТАЧИ, ЧЛЯНОВИ СВИХ ДРУШТВ
ДОБРОЖЕДНИКА, ОСИ, ШКОЛЕ, ЧИТАОНИЦА, ВОЛ
ШИИ СТАЛ, КАРДИ, ТАЦИ, МАНАСТИР, ЗЕМ
ЉАРДАЧИЧКЕ ГАДОВИТЕ И ЧУВАНИ НУЖА ДО
БЛДАГУЈА ДЛЯСТ У ПОДА КИВЕ, АКАДОМОДИ
ПРЕДПЛАТУ ГЛАВАРД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРВИСИЈЕ

ИЗ ГОДИНУ 8 ФРАНКА ПО СТИЛ ПОДОБИЦА,
ДОБРОЖЕДЊА И ВИЛОВИ ЧЛЯНОВИ КАД Р СРБ
СКЕ ПЕЛАГРАДСКЕ ГАДОВИТЕ И ЧИТАОНИЦА,
ПРЕВА, НИКОЛИ И МАНАСТИР ДОБИГАЈУ ДЛЯСТ
ЗА 8 ФРАНКА КАД ГЛАВАРД ВОД СВОЮ КРД
ЖЕВА ПРЕКО ЗОДА ЖЕ ИК СИ ЛИСТ СЛАТИ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

из Срб. Подлог. Друштво пљасни, председник Вучко С. Богдановић

одговорни Уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 3.

СУБОТА 31. ЈАНУАРА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ПОЗИВ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ДРЖАЋЕ СВОЈ

XXXX ГЛАВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР

У НЕДЕЉУ 22. ФЕВРУАРА ОВЕ ГОДИНЕ У 9 ЧАСОВА ПРЕ ПОДНЕ У СВОМЕ ДОМУ (НЕМАЊИНА УЛ. 11).

Дневни је ред према члану 43. друштво правила сај:

1. Председник или његов Заменик отвара Збор.
2. Подноси се извештај о раду Друштвене Управе, годишњи рачун о приходу и расходу и извештај о стању целокупне друштвене имаовине.
3. Председник подноси на решавање писмене предлоге друштвене Управе, Подружина и поједињих чланова, који су поднести Управи најмање 15 дана пре Збора.
4. Подноси се на одобрење предрачун прихода и расхода за тек. год., која почине 1 јануара ове године.
5. Бирају се чланови друштвене Управе.
6. Бирају се редовни, почасни и дописни чланови.

Позивају се друштвени чланови, Пољопривредне Подружине и сви остали пријатељи Друштва и српске пољске привреде, да изволе доћи на овај Збор.

Бр. 285. Из канцеларије Српског Пољопривредног Друштва 20. јануара 1909. год. у Београду

ПЧЕЛАРСТВО У СВЕТЛОСТИ НОВЕ НАУКЕ.

[НАСТАВАК]

Свагда и свуда, где год је и над год је то мотује, Пчелом влада, њен основни или првобитни облик. У погледу на нео њен облик то је кула, односно кула у погледу пресека кроз „тело“ т.ј. у смислу нашег објашњавања, то је круг.

И при хватању пуштених ројева који се вешају у виду купе [обрнуте], као и при градњи поједињих келија и а целе воштине; при игрању пчела младица ради првог оријентисања запознавала места, као и при току несвесна матице у гнезду — даље при целом послу око лежања јаја и извођења младића; даље при наслагивању и распоређивању рђе [цветног пра] и меда и пајазд при смештању за зимовање — једном речј свагда и свуда, можемо уочити владавину тога закона: **узимање облика купе, а у пресекима кроз њу круга (које поједињишики).**

Куп је, односно кугла, посматрана с математичке тачке гледишта довеста најповољнији облик за Пчелу у свим њеним степенима развија.

Утицај и улога топлоте у животу Пчеле.

Пре свега даљег и ближег разлагanja о основном закону за развије пчелињег легла и народа т.ј. како и чима живи и дела, како се расплодјава и развија, потребно је да разправљамо једно важно претходно питанje о економији топлоте т.ј. о утицају и улоги топлоте у животу Пчеле.

„Топлота је животни елеменат Пчелин“. То нам показује сваког проређаја при излет Пчеле ради „чињења“, излет на топлом сунчаном врзаку; то нам показује и свака она на ладној земљи укучена пчела и по пчелињим пресад, кад оним повлачећи се пред ладноћом, тражи прибежишта надирањем ка топлом средином стонце, где се налази матица с младом пчелом.

Стога је лако разумети оно што су најновија испитивања утврдила, да се цео пчелињи пресад узет као једно тело, увен тако смешта и намешта, како ће икојабоље поскористити огрођавање и загревавање сунчано. „Пчела сиса сунце“.

Овај ненакнадни значај топлоте за Пчелу како спољне, сунчане топлоте, тако и унутрашње животне топлоте, завео је многе испитиваче на мисао, да је топлота за Пчелу и њен живот закон, који је опредељује, да је топлота за њу основни закон — закон који именује сва на свим начинима и на свим степенима њеног битиса и њенога развија.

Али при том схватању које је увељено распрострањено, бијају се две ствари: закон и услов за живот. Топлота је за Пчелу неминовни животни услов, а не закон, пошто је Пчела у стању, ако је прилико да го примораша, да тај животни услов производи из себе саме, а оно што је производ сопствене промене материја није јом и закон, бар и основни закон који све себи потчињава.

Петреба топлоте за Пчелу различита је за разне периоде развијања, од $8-10^{\circ}$ као крајњих граница, за онстанак поједиње пчеле ван пресада (ван клубета или купе пчела), пење се иста у гнезду, зими до 22° па и до 32° , а лети највише до 38° Цел. и преко тога.

Чињењице доказују, да Пчела и на најопштијој вима играјући се лако и врло брзо може привести тако високо степене топлоту, само ако јој не оскуђева на потребном „горину“ да подлагаје: меду. Обратно она је влична да стварањем промаје, несвесну жеђу, сунчану топлоту смела, јер преко 38° топлоте нагое пчеле, да остављају гнездо и да се на ноћу на седалу и на спољашњици конинке накупе.

Исто тако из искуства знамо, да поједина пчела сама из себе није у стању ни један степен топлоте да дода својој онолини, нити својој сопственој животној топлоти која прие из целог пчелињег пресада, јер иначе то би се на 8° укочила, докле на 9 и 10° топлоте у пољу, у стању је да лети.

Дакле ми овде стојимо пред чудноватом чињењицом, да докле поједина пчела, одвојена од свога пресада није у стању, из себе саме да произведе ни један једини степен топлоте, докле је цео пресад заједно у стању да са лакоћом производи топлоту од $30-33^{\circ}$ и да је на тој висини и равномерно одржава.

Као и у целом организму свету, тако и код Пчеле при производњи топлоте долазе у обзор два извора за њено стварање. Један је механичко-физички по-кretanjanem [трењем], а други је органски-физиолошки појавама сагоревања при промени материја у телу. Пчела се користи обајим изворима топлоте, те да спољашњој од суша јој дарованој топлоти дотури толико, колико јој је нужно за поддржење њене различите високе потребе у топлоти.

Покретањем густо мљавих уздова, већ постаје топлота трењем. Она постаје исто тада и унутрашњим трењем органа и велија у пчелињем тлу. Наравно да ни овај извор топлоте није првобитан, већ се и он на крају крајева мора свести на хемиско-физички извор, где се на угљеника, сагоревањем помоћу кисеоника, производи топлота.

У пчелињем тлу више се топлоте ствара појавама промене материја. Пошто јединица угљеника [угљехидрати] у крији, долазе у додир с кисеоником из ваздуха, те заједнички производе угљеник кисеонину, ствара се топлота. Угљеник у пчелињој крији мањом се састоји из угљехидрата, пронизадењих из меда. Дисањем припадаје им се у изобилној мери кисеоник и тако се на енергичан начин врши оксидација (сагоревање). Како се трахеје налазе разгравате у свим деловима пчелињег тела, то цела површина крији која кроз њено тело кружи, при сваком удијалу бива прокимана ваздухом пуним кисеоника. На тај се начин при брзом дисању врши слично расподавање угљехидрата, под утицајем кисеоника и стиме размерно и ванредно јако производње топлоте.

Па иако поједина пчела самица и најубраздним дисањем није способна, да из себе произведе ни 1° топлоте. А у томе је и најбољи доказ, да поједина пчела, самица, није способна за живот.

Како онда цела пчелиња јединица, заједница, или просто речено: пресад, постиже то што пчела сама није у стању?

У пчелињој заједници (Пчели) сустиче се један из врло новољих чиниоца за производње и испољишавање топлоте:

[наставак са]

Практичне белешке о нашим домаћим јесењим шљивама, каламљеним на ченарикиној подлози

[СВРШЕТАК]

Има и таквих случајева да су неке шљиве крупне и родне с тога што се десиле на влажнијем, или буровитијем земљишту, но остале околне шљиве. Узимање калем-граница са тих шљива, пратично је; но боље је узети висове развијеноје границе и пупољаке, и слабије развијене, али то није сигурно да ће оне, пренете на подлоге, бити као и шљиве одакле су узете, нарочито ако су подлоге на слабијем и неповољнијем земљишту. Границе ће бити најбоље одбране, ако се узму са шљиве, која је на једнаком земљишту са својим другима каквојом и количином рода од њих одвојила.

Паљеви да то постигнем, ове године сам, на неколико разних места у среду, напашао на запоста драгоцене шљиве. На овогодишњој великој сушини, оне су показале своју велику вредност, јер по својој крупној, са пуном родношћу, они би биле осмице, док су њиве друге, под истим околностима и на једнаком земљишту, биле преко стотице и до 120 у пола килограма! Каква груда разлика!

Те шљиве у народу су назване „Динке“. Дрво — круна им расте штаторасто, буњија је и достигне нешто већи пораст и на једној граници не може се опазити трилица као у обичних шљива. Све су грane и граничице китњасте, а то је најбољи знак родности. Род је меснат и по укусу је нешто слади, по у обичне шљиве.

Једно дрво од ових шљива има у Љубомира Радовановића из Вировца. Године 1906. шљиве са тога дрвета, месне сирове, изнеле су 31 у килограму. Године 1907 уопште шљиве у овоме месту нису боље родиле па ни она и није месено. Године 1908 на овој великој сушини изнеле су 53 у килограму, а коштице од југа броја шљива биле су тешке 31 грам. Обим ових шљива износно је: дужи круг у пречнику (елипса) био је 115 милиметара, а обим на средини шљиве 96 милиметара.

Неколико дрвета ових шљива има у Витора Марковића — Шушкића из Попадића. Дужи круг био им је 115 милиметара, а обим пречника по средини 95 милиметара. Тежина у килограму и тежина коштица је као и у горњих — Радовановића шљива.

У брађе Андрића из Команице има неколико дрвета ових шљива, а у Радовановића из Попадића из ног седа једно дрво. Ниске шљиве месене, изнеле су нешто мање и у првој двојици, али и оне су крупног знатно омадавају од својих друга, — простиш шљива.

У Јеремије Малутиновића из Ратковца, има тајкоће једна особита шљива, но она нешто најсасије доспела од „Динке“ и мало ређе роди по „Динки“. По тежини је изнела 59 у килограму, а коштице од југа броја шљиве биле су тешке 34 грама. Дужи елиптички обим, изнeo је 112, а краји 92 милиметра.

Својом особитношћу, великом родношћу и крупном истину се и шљиве Тодосија и Милана Лазића из Вртиглава. Оне се разликују од „Динке“ тиме што су по облику трбушате, док Динке представ-

љају правилну елипсу. У Тодосија има 4—5, а у Миланка 1 дрво ових шљива. Оне су тежине 57 у килограму, а коштице 33 грама; већи обим (дужина) изнено је 114, а ужи обим 93 милиметара, по чему се такође види да су ове шљиве трбушате. Ну добра је особина ових шљива што сваке године развијено и добро рађају, — послужују да се размноже упоредо са „Динком“, која што се тице родности иде упоредо са осталим обичним шљивама. На име, једне године роди много, а друге мало, или ни мало.

Све ове досад побројане шљиве налазе се на истом месту и под истим околностима као и остале обичне домаће шљиве, које су од њих за добру тренутну изоставле.

У именованим Лазића има још једна шљива по крупној ситини, као и остале шљиве, иу, умерено рађа сваке године. Али и она има једну одличну страну. Кад се суши на сушници, она добија затворено-прилу и врло примамљиву масну боју, која под обичних шљива избегаје. Уз то су као мед слатке, док остала шљиве на истом земљишту и под истим природним погодбама, не могу да буду тајно слатке и не могу да имају, тако лепу затворено прилу масну боју. Сем тога је врло меснати и при сушени уши мало не истиче, те је на кантару тека од обичних шљива. И она послужује пажњу да се и у будуће прати пена родност и испити њена особитост при сушени.

Сличне овој шљиви су јесење шљиве познате у народу под именом „Полутанке“. „Полутанки“ има највише у Ваљевској Подгорини. Тамо их има готово у свакога домаћина више мање, а нарочито у Живана Јовановића, председника општине Каменичке. „Полутанке“ се разликују од осталих јесењих шљива Пожегача, у главном у томе, што им је месо прирасло за коштицу, те су нешто чвршиће, што сваке године умерено рађају, те се никад не обраде и што цветају у средини између обичних јесењих шљива и тако званих „Познице“. Познице су опет такође наше домаће јесење шљиве, које цветају 14 дана касније од обичних шљива. Ну оне немају особину, које би их препоручиле да се више размножавају. Виши је година врло ретка, — кад обичне шљиве страдају од мраза и сламе, а њих жарко сунце не спреки у цвету!

Зато што у Ваљевској Подгорини има доста и војином су тамо размножене шљиве „Полутанке“, Подгорини су се последњих две године богоје наплатили за своје суве шљиве. „Полутанке“ неће да се обраде, а последње две године, крупне шљиве биле су особито на цену. —

Из овој неколико поређаних примера, види се; да наших јесењих шљива има разноврсних и да оне нису све једнаке као што на први поглед изгледа. И са тога калем-границе никако не треба узимати са шљива, које нису за време рода и за време сушениja најкајиво пенитане и забележене. Тога ради и забележио сам на лицу места шљиве именованих домаћина. Идуће године само не могу их имати довољно развијених док се не засеку да истерају будији леторасте и са јачим пупољцима.

Оваквим одабирањем граничица са године на годину, поред осталих погодба, мора се постини и крупноја и количини, па и укус рода нашој драго-

ценој шљиви, која се на многим местима налази скрivena, те не знамо шта имамо!

Још је остало да кажем што сам опазио о утицају земљишта климе на каквоћу и количину рода шљива, калемљењене на ценаринијо подлози.

Сва снажна и дубока земљишта на којима је растење биљака, нарочито дрвећа бујно, пису подесна да се на њима саде шљиве калемљење на ценаринијо подлози. Јер услед одвеће бујне подлоге шљиве на таквим земљама сувине нагло расту и сило се баш у ономе добу, кад треба да наступију родност и кад треба највише да рађају. Истину у нас још нема резултата да ли такве бујне шљиве рађају бар у доба кад престану расти. Немамо тих резултата с тога, што је калемљење шљиве на ценаринијо подлози почето, чак и с размерно кратка времена, — око 20 година. А баш и ако бисмо имали тих резултата и кад би онци били повољнији разлози су, да ипак не би било практично садити калемљене шљиве на одвеће снажним и дубоким земљама, ако још и клима уз то иде на руку бујном порасту воћака. Добра у коме живејемо, — наше доба, — захтева да сваки посед у пољској привреди, па и овај у воћарству, покаже што пре резултате, дакле да за што краће време добијемо што више прихода. Међу тим овде не бисмо ту главну ствар, ректалбилизат иште пре, могли постићи. И кад то не можемо постићи, онда сачење шљива калемљених на ценаринијо подлози на споменутим земљама паметно је изоставити.

Та снажна земљишта опет ту своју превагу, не могу имати под свима климатским приликама. Ако је земљиште снажно у висоравницама, као што су и пр. наша Посавина и Тамињава, неки део Ваљевске и Београдске Колубаре, итд. у којима је клима близија и водени су талози мањи, онда у таквим земљиштима, подлога не може бити одвеће бујна и ако је земљиште снажно. И на тим и њима сличним земљиштима, калемљене шљиве на ценаринијо подлози, могу се успешније гајити.

Али на земљиштима, која су по себи за воће снажна, а клима је тајка да ту снагу појачава у корист бујнога пораста воћа, није разумно садити калемљене шљиве на ценаринијо подлози. Та су земљишта подпланинска у општи, јер су она дубок мљеснени са планинама пун влаге и хранећих састава за воће. А планинска и подпланинска клима опет лети никад не може да буде тако жарка, да пораст воћа спречава, нити зими тако нагло промењица, да му скокове број изазива и по томе их на пречак стеже и тиме воћке слабе.

Земљишта са овако повољним климатским особинама имају највише по ближим ограничима и широким поднојкама око наших планина: Медведника, Повлене, Цера, Гучева, Рудника, Маљена, Букуље, Јелице, Троглава, Конаоника и т. д.

Удаљенији ограници ових планина и висоравни, већ немају тих климатских погодаба, па за то они имају стипије шљиве и у њима је калемљење почело придирати да се крунича постагаје. Док у споменутим потпланинским пределима, шљиве су саме по себи бујне и крупне калемљење тамо ипаке продрло.

Приrodna, па и највећa сила, дакле и у овоме је читату и послу највећи мајстор, економ и учитељ. Она својом неизмереном снагом насејава сва вештачка

дотерирања, па и калемљење шљива на ценаринијо подлози. Тамо где је она тако обилнојаја, њој је вештачко појачавање нештогребно, па чак и школбљиво.

Економика је најteже да продру у недра тих природних сила, тајни и погодаба, да виде шта она гаје, крију и траже, па да им на сусрет изађу. Кад то уоче и сазнада, онда ће моћи, изводити поузданije закључке; где треба подизати калемљењу шљиву на ценаринијо подлози, а где не и где ће им она дати одличан принос, а где не!

За време беље шљива минуле године, пролазио сам кроз Тамињаву, горњи и доњи део Кулубаре до Маљевских ограничака. У Тамињави иако на познатом плодном земљишту, шљиве су биле најситније; у доњој Колубари крупније од Тамињавских, а под Маљеном и око Маљена по његовим ограничима, нарочито поднојкама, најкрупније и најбујније.

Ова и слична посматрања већају продужити и бележити у свакој прилици и сваке године. Ако их брижљиво вримо и бележимо, она нас могу одвести до поузданых закључака, као наука, очигледна и практична, те ћemo онда себи олакшати решење питања о успешном и најуспешнијем подизању наших шљива.

Овим очигледним и практичним путем можемо на сигурно произвести по каквоћи, крупноћи и количини знатно бољу домаћу јесену шљиву, но што је дајас имамо. А шта смо досада постигли види се на предњих редака; они су уједно одговор заинтересованим пољопривредницима, који су и другима и мени упућивали питања о томе: Какве резултате даје калемљење шљива на ценаринијо подлози?

Шта даље у току рада будем опазио, постараћу се да упознам читаоце Тежака и заинтересоване пољопривреднике.

Вика В. Марћан

ГЈАОЉАН ИЛИ МАНЦУРСКО ЖИТО¹)

При крају лајске године г. Ворће Катић чиновник министарства војног скрепуо ми је пажњу на напис у „Ратнику“²): Искрана војска у рускојапанском рату у коме се говори о земљорадњи Манџурије, коју оддавна славе као житницу Истоку. „Као главније хлебне биљке ове су: гјaoљан, чија висина достиже 4—5 метара, с дебљином стабла у корену 4—9 см. у пречину. Плод (арпо) од глајала ослужи као једини храна спротној класи; осим овога употребљује се и за храну стоке. Стабло глајала служи као одлично горчио, али с љутим димом. Чумиза је присој искога раста. Плод од ње личи на нашу ржану сламу, употребљава се за сточну храну и врло је хранљиво...“. И ако се кукуруз и јечам готово свула обделавају, ипак је то обделавање у ограниченој мери. Ниенице и ражи на југу има мало, а у гириној провинцији има их у изобиљу³.

¹) Глајало, руководство из културе рт. РСССР, И. И. Калакаш, Москва 1907, 1/2—4th страница 23. Цена 50 коп.

²) „Ратник“, Месячни војни лист. Издаје Главни ћедораднички, под уред. Мијутин. Министарство ћедорадног, потпуковницина, 1908. свеска за март стр. 502.

На основу тога о томе сам известио Управу Попривредног Друштва и она се обратила Српској трговинској агенцији у Москви, од које је пре неколико дана преко Министарства добило књижницу Козакова о гајењу граољана и уз њу један мали углед семена.

Из те књижице саопштавам ово што иде:

У Маниурији сеју граољан свуда. У јужном делу сеју га у далеко већим размерама, но у северном, или родност је подједнако огромна. Овај усев често целицат одговара животним потребама Китајца и због тога су они његово гајење толико усавршили, да је даље усавршавање немогуће. На светској изложби у Паризу, Китай је добио највишу награду за чумизу и граољан као што најкултурније усеве светске и он је ту награду заслужио „У животу Китајца граољан је „све и сва“: 1) зрио се меље у брашно, у круну за каше, употребљава за пециво ражију „ханиши“²⁾ служи за храну коњима, сточи и живини; благодарећи великој садржини скроба сва стока, нарочито свине, ванредно се број гаје и покажују прираштај у текућим 3) омаћене китке, линице и танке обрвице стабљике, приређене у виду сечке и у смеси с јаром или зрињем служе за храну маги и коња; 4) стабљика се употребљава за препоцривање кровова, за ограде; из ње граде штитове разне врсте; повезана у свежљиве и омазана глином служи за построје њихових округлих житница и других стаја које не служе за становище 5) из граољана Китајци граде масу предмета домаће радиности, до ведрица за воду, а чврсе китајске „сламарице“ праве се од распарене и одране тврде покорице граољанове; из сржи граољана пресују своје храмовске свеће 6) жиље граољана са делом стабљике, у Маниурији се свуда употребљавају за горчио и око сваког китајског дома налазе се читави стогови тих жиља сложени. На тај начин граољан у Маниурији употребљавају на најразличије начине и искоришћују га до последка“.

Г. К. Казаков који је кроз две пуне године имао у Маниурији прилике да се упозна с граољаном и који га и сај соју на свом имању у рјажанској округут рјажанске губерније, с успехом и преко свога очекивања, говорећи о могућности примене граољана у Русији, налази, да је вредно зауставити се за његово распространење, набавком семена или произведењем у Русији, или увезеног из околине Харбине која по поднебљу и осталим приликама личи приликама средње Русије. Каша припремљена с водом из крупе граољанове врло је хранљива и по укусу слична руској каши од елде. Кад се каша јако укува, она добије сладак укус. Брашно од граољана само за се не може послужити за месиво хлеба, јер је више по што треба спикаво — тесто се од њега не да умести, или у смеси са пшеничним или ржаним брашном повећава њихову хранљивост.

Зрво граољаново послужиће најбољи рајције, јер специјалисте налазе, да се из граољана добија велики процент иниритуса.

²⁾ Ражија ова је љенкасто-жућкаста, као наврчачење пшенице, зрије јака и укус оврата, тије пре што је Китајци најздрејтији. Но проценту пшенице при прешењу граољан спада у најбоље производе за пециво рајције.

Као крма за стоку и свиње, ван сваке је сумње, да граољан превазилази напују јарму. Казаков га је лично опробао као храну за коње и нашао је: да се коњи брзо на њу свину, да се за кратко време у брао поправљају и да се јако повећава њихова радна подоброст, а при том се коњи држе изврено у снази.

Једино можда што стабљика неће наћи све оне начине примене које има у Китају, где од вајкада цветају ручни рад и кућевна радиности.

Што се тиче описа граољана и упута за његово гајење, држим да с првим крајем треба да се ограничим само на извод и закључак.

Граољан је сличан сирку или метли, само има многоје крупине и дебље стабљике и метлице или китке. Он може у Русији да нарасте до 3 метра висине, па сваком чланку пуншт лист, а стабљика има 8 до 9 чланака и на 8 или 9 чланку избије метлица која може да буде $\frac{1}{2}$ кг. тешка и да се окити са 2000—2500 зрина. И само семе — зрио — на први поглед наликује на сирак — са црнистом горњом љуком, али се она у граољана окончина, смакне а остане чврсто, жућкасто-сивкасто, округласто зрино.

Семе треба сејати с пролећа што раније, управо чим снег окончи, јер да пораст биљке потребује до сазревања зрина 4^{1/2}, до 5 месеца.

За успешно гајење граољана неопходни су услови:

- 1) земљу растресита, песковита и копња са загртањем, јер пунта и из доњих чланака жиље за коначно утврђивање 2) сетьва се врши једино на уадигнутим баџима (лејџама) 3) он се сади у ораке као цукуруз, па се при прашењу остави само по 1 сабљика 4) с пролећа се журити са сетвом, а у јесен не хитати да жетвом — докле год има иоле сунчане топлоте за дозревање семена које тешко аре, па се мора на метлицама и сунчани а на гомолама превртати китке да се семе не ужене 5) усев ваља чувати од врјадаца, кад се зрино почне заметати 6) сушење главица и кинђаници са зрином сме се чинити само на сунцу и на који други начин 7) водити бргу да се зрино преврне и лопата, јер лако хоће да се само од себе ужене 8) не пати од мраза, али да измиљаје и у опште за развијање коње доста и то млазе воде 9) не ваља ако се стабљика не употребљава, но прирасте и, за земљу се притварди, те пусти ограни, што бива на штету пораста усева па и жетве: стабљика једноставна највише рађа.

Семе граољана ради сејања за оглед може се набавити преко Москве. Оно је прилично скupo, јер би монда, додве 1 кг. семена стао преко 3 динара. Плана Богатичка градина посејаје ради огледа мало овог семена.

с. г.

О ПОПУЊАВАЊУ ПРАЗНИХ МЕСТА У ВИНОГРАДУ.

Једна од најчешћих је појава у данашњим виноградима од калемљења лозе — празна места. Ових је првих година више, што долази од непримљених чоткота. Доцније бива мање, а јављају се кад који чоток, који се већ налази на роју, угније. Махом ови пронађају од најлог сушења, тако зване „падавице“.

Разуме се, да празна места у винограду нису никако корисна за сопственика. Земљиште се и ту мора обрађивати као и онде где има чакоћа, међутим прихода од тога нема. Из тога се већ види, колико је погрешно, што се празна места у виноградима не попушавају у своје време, нарочито још кад се зна, да је свако односно попушавање све мање успешно.

Попушавање у старим виноградима, од старе, некалемљене лозе, чишу је лакше. Празна места су попушавана положницама, и тако је свагда мање могло бити празних места. Данас најтај начин не можемо применити у калемљеним виноградима. Попушавати сад можемо сајењем америчке лозе на празним местима, па ову окаслемити на стапном месту; или сајењем готових калемова. Било јој једном или другом начину, попушавање празних места, нарочито оних која постају од непримењене лозе, треба извршити што раније. Зна се, да се ожилена лоза — прпорак или зрео калем — боле прима, те по томе да попушавање треба увек претностовити ову лозу резиницама или неожиљеним зеленим калемонима који су скинuti са чокота као „резинки“. Тога ради треба имати у приправности прпорак или зреле калемове, па празна места још исте године по сајењу винограда попунити тим прпорикима или калемовима, јер се ускоро по сајењу може оценити која је лоза у новом винограду примила, а која не. Но, свакојако идућег пролећа треба неодложно попунити сва празна места, која се с јесени обележе, па тада и јаме за сајење исковану.

Ако се тако уради, онда ће се избегти многа празна места у винограду, која су свагда од штете за сопственика. Са сваким доцијим попушавањем све су дошије погодбе за примање посађене лозе, јер жиље да оближњих чокота заузму празно замъшите, те се нова лоза не може развијати, а поред тога она нема ни довољно светлости, а лоза без светлости мртва је. И како у опште лозе, којом се попу-

њавају празна места, треба да има подобност за буџије развијање, те да може одолети смртњачама које има да савлађује, то је потребно узимати за попушавање подлоге буџијег пораста. Нарочито то вреди за случајеве, кад се имају да попушавају доција празна места. И тако, по Гијону¹ директору виноградарске станице у Конјаку ако је виноград посађен на подлоги Рипарија \times Рупестријс, треба да попушавање узети Рупестријс \times Лот, ако су хибридни берланџијериони, онда узети 1908 (Мурведр \times Рупестријс).

БЕЛЕШКЕ

Чистите воњаваје од гусеничих гнезда. — Пропаде и претпаште године сатирају се гусеници, а највише Глоговац и Жутотроба, воњаваје на многе стране. Обртице су војне луж целе Мораве, па кад нестаде листа који је и по други пут избијао првоште и на шуме, да и њих оголе и обрсте. Не само да су уништиле род за ту годину, но су осакатиле врбке и већ годину две.

Сад је право време, да се прионе на требљење воњаваја, па и дивљих војника и жбукоva по утврнама и атарима. Сад земљорадници имају највише слободног времена, да спасу род воњаваја.

Не вреди што је један и други очистити свој воњавај. Треба сви сложно да приону те да воњаваје очисте. Не треба да чекају, да их власти, на основу закона о томе, нагоне на тај посао и да их кажњавају.

Нека би се као празни дрворесција завео и празник — „вртотребљења“ од гусеница: да једнога дана ше један војнички крај сложно скочи и прионе, да воњаваје очисти. Нека би окружни или срес-

¹ Journal d'Agriculture pratique № 1, 1909 стр. 19.

ПОДЛИСТАК

ДРЖАВНИ ЕКОНОМ НАО — СУДИЈА

(На агенција Јавног српског економа)

[наставак]

„Но није то све. Род доносе са свијетом само они ластари, који изабију из ласкољске лозе. Отуда ће им ти овде привремети још један краће патрљак која су орезане на по једно око. То су т.зв. „резинице“, код којих се намерно остављаједно око, да би дала лозу што будијући које ће се идуће године градити прави кондир за род. Овогодашњи кондир обично се забог тога идуће године режу у глајану, а на оних ластара, што су из главе изабили праве се резинице да наступајућу годину. И тако та наше „брописно“ рељања са глајаном за трајните лозе па свакој гласи. Исто онако, као што је доде постојаја мада је а од младића постају зрели људи тако и онде је једно лоце постаје друга.“

„А видиш ли ти, Иљо, на том винограду још једну велику мајчу“ — упитах га ја, скрећући се љужној страни.

— „Ја не видим, ако није то, што онјај багрен пушта дугачке и добеле жиљедалено амо у виноград — одговори он.

„Погодно си, али је још већа штета, што ти је багрен својим хладом напоси, по ова од жиља његових. Ако будеш тражио разлику између оних чокота у хладу и оних изван тога, ти ћеш кад виноград листа и цвета, сам видети, да багрен тврда искрчићи“.

„Ами да ви ћи врага, писам га ја по-сладко, но мој комадија — брализан Милан, из саму ми баш говорио ту скоро, да ово искрчи, али је несрће, ће неће. Вели држи му багрен обалу и треба му коле и јапија од багрена“.

„Кажи та, Вељо, Милану, нека спрати код мене, али скоро уздолази у варош, да му то објасним. Али ако не хтеди да поступаш, мораћешти тражити своје право законим путем“.

Једног дана, некако пред Видовдан, већ сам имао, да лам мишљење потужије Вељану противу Милана Г. Тракија, да начелник осуди Милана, да искрчи багрен између њихових винограда.

Место полицијског увиђаја утврђен је најзада српског економа „из лица места“, где ће се позвати парничари и општински суд.

Дошао је и даљи изласак — 22 јуна. Сакупило се доста седама у виноград и у љиковом разговору очекују моје доказе. Из даљине, одакле се могу распознати разна лица, пријесто сам, да је води ту прву реч Веља објашњавајући и рукама, при чем присутни загледају род на чокоту.

„Помози Бог брађо!“ рекох им ја и сјашних с копљем, „је ли ту тужени Милан?“ — беше моје друго питање. — „Јесте, господине, али он не пријесто никадо да крчи багрен, од кога има сада за 20 килограма и наплатила“ — одговори — један из гомила.

„Ово ја, брађо, баш оно доба године“ — почех ја — „када се лено може видети штета од овог бука багреновог. Заглавајте сано ћије до лист чокота блазу била у овог у средини винограда. Онамо је лист жуј, блед, бодест — овамо је затворено зелен и скоро модар.

[свештени скј]

хи, нека би општински и црквени, школски одбори, нека би сенатници, учител и државни синим предавачи и ређу и делову у томе послу.

Гусенице су се размножиле и по плотовима и по зидовима вјајата стјаја, по тријаку и меји, да се зашију и изведу у лептире и да они спесу јаја у она мала научиниста гнездадица од неколико скупљених листова на врховима грана и изданца, где се лепо са свију страна виде и ветровима и непогоди прикосе. Једно такво гнездо садржи 400—500 малих гусеница које ће се већ у марта павести и измамити да зачетке лишћа и цветних пупољака нагризају и сатири — обресте.

Једина помоћ је, да се зимус сва та гнезда с вршцима гранична поломе, сакуне и спале. За то има ножица које се натакну на дугачку мотку, па се свака гранична с гнездом гусеничним одсечи може. Или направи себи гнездону дугачку ражаљицу, притвори је на дугу мотку, па ћеш увијати и откидати граничне с гнездом. Има и малих лампица помоћу којих гнезда, горе на врху, спалити можеш.

Сва отсечена или откинута гнезда вјаја брижљиво скупити и спалити.

Предупредити је боље не лечити!

Чистите воћњаке!

Пријатељи народни настаните, да са нашим воћним крајевима користите зимским доколиком и да спасу овогодишњи род својих воћњака!

Како ћемо сачувати воће од последица пролетњих мразева. — Познато је да позни мразеви јако шкоде воћкама и парочито кад су у цвету. Најјачи су мразеви од 3—5 часова изјутра и последица њихове могу бити огромне, парочито ако се воћар не стара да употреби ма какво средство да их, ако не сасвим предупреди, а оно бар ублажи. Мраз може настарати оно што су ноћи ведре. Земља преко ноћ испушта сву топлоту, коју преко дан од сунца прима. Ако су ноћи облачне, топлота, коју земља испушта, налази се над самом површином њеном, али, ако су ноћи ведре, онда топат ваздух, као лакши, иде у вис а хладан долази на његово место и тај ваздух причвапа воћару велике штете, јер услед велике хладноће прекија цветне ћелијице и испуштају сву воду, која се, дошаљши на површину, сирше и тиме заптићује у ћелијицама заостала проплатаму, да се и она не смрзне. Тиме цветови постају крти, ако се ломе, али њихов живот не мора бити тиме још унинштен.

Сваки воћар зна да искуства, да највећу штету трпе ове воћке, које су прве изложене непосредној сунчаној светlosti. Нагло отопљавање шкоди воћним цветовима за то што те ћелијице нису саде у стању да испуштену већ воду тако нагло удишу и што се и вода делимично испарава, те услед тога протоплазма утицајем агустиних соли, које су у ћелијицама налазе, одупира, те и цветови услед тога почире и опадају. Код оних воћника, које су сушничним зракцима најнијеприступачнији, већ није тајак случај. Ту су цветови постепеним отопљавањем ваздуха мало по мало краве, пошто су у стању да постепено ушију сву воду и само делимично опадају. То је потребно имати на уму при употреби средстава противу мраза.

Ако воћар има воћњак у маломе (на пр. писке воћке поред зидова или кордоне) може се противу

мраза борити врло простим начином. Ту се обично употребљавају даске, које се прислоне на зид. Ако су даске кратке треба их ставити на столице или нешто слично. Даске не морају лежати баш на дрвећу, већ је довољно да их покријаш.

Као што је већ раније споменуто, мразеви су најјачи од 3—5 сати из јутра т. ј. пред сам излазак сунца. То наговештавам из овог разлога: многи воћар ће устаје рано да би могао из време пре-дупреди последице мраза, па дошаљши у воћњак и видевши да је мраз, предпоставља да је већ све изгубљено. То није увек, и за то саветујем сваком воћару да и у таквим приликама употреби сва средства која се препоручују. У таквом је случају мраз ће избечи бар последице најгол отопљавања (крављења).

Много је текже избечи последице позних пролетњих мразева у великим воћњацима. Овде је човек пропе поуку од саме природе. Познато је да мраз попушта чим се замржи. Да би се утицји мраза смањио нужно је даље начинити вештачке облаке. Те облаке можемо начинити од дима, који треба да буде што је могуће сушни, да бисе одржао над земљом. Такав густ дим дају: кромпирено лишиће, польски корпор, маховина, опало пумпско, мокро линиће и т. д. Кад год се воћар боји да ће ускоро настати позни мразеви и да ће причинити велике штете, треба одмах да начини гомилице од позменутог материјала и да их запали. Те гомилице се праве на ону страну воћњака с које ветар прска. Дим обавија цел воћњак и тиме га штити од мраза. Ватру ту потребно је одржавати све до 6—7 часова из јутра т. ј. донде док се ваздух мало не отопи.

У осталом саме прилике поучиће воћара како ће и шта ће у појединим приликама радити. Са кадићем је у осталом боље издржати дуже, него просетати пре 7 састава.

То, што се може препоручити за један обичан воћњак, не може се препоручити и за воћњак од неколико хиљада дрвета. За што — видићем одмах. Већ сам рекао, да материјал за ту сарху употребљен треба да буде распоређен на ону страну воћњака с које ветар дува. Шта би радио воћар, кад би и ветар на прачај окренуо и почев пиркati с друге стране и одварати му дим од воћњака. Да ли би могао тако лако преносити материјал на другу страну? Не! За то се у овом случају препоручују друга средства. Ту треба употребити друге, лако запаљиве ствари, као што су: минерални зејтини, смола, и друге запаљиве материје, које при горењу јако пуше. Палење само врши се у неквом лиманом суду, који се постави на какав лако покретљив предмет (на пр. буренце и др.) да би се ватра могла лакше препонести с једне стране воћњака на другу.

У колико одстојају треба да буде једна ватра од друге зависи од јачине ветра и каквоће материјала. У колико је јачи ветар и већа запаљивост материјала, у толико треба да је једна ватра ближе другој.

Приближно растојање је 20—30 м.

ГЛАСНИК

Набавка семена од љуцерке из Италије. — Како се између Србије и Италије развијају све више пријатељски трговински одношави, то је Српско Популарнишко Друштво приступило, у овој години, набавци семена од љуцерке из Италије, чим пре, што је попуда семенарске талијанске куће међу синима осталих попудама из Француске, Аустро-Угарске и Моравске, била најновољнија, а и узглед је семена изларене какоље. Једино су услови плања тешки и излађе је готово иницијатива. Но ту је г. министар народне привреде Коста Гленинс изашао са највећом готовином у Друштву у сутерен, да би с погледом на две праште уасистопија со сточном храном оскудне године, могло набавити што већу количину семена од љуцерке и давати га народу по што јоштанија цени. Г. Министар је решавао да се Друштву изда овогодишња државна помоћ у 30.000 динара и 20.000 динара на име појавнице и дао Друштву тиме могућност, да може набавити за готов новац и под најновољнијим условима 15.000 кг. овог семена, а по потреби и више.

Ми се радујамо овом посне умасном и врло увиђавном кораку г. Министра, као и томе, што и Српско Популарнишко Друштво може почети коло заснивања пословних веза с Италијом која је постала највећи потрошач наше живе, па и каде стоке и осталим позајмништвима производа, са жељом да се те везе Србије и Италијом развију до ове мере, до које су ове постојаје некад под старим српским краљевима и царевима на Немањића лозе.

Добротвори српске привреде у Војводини. — Српски народ с ове стране Саве и Дунава већ почиве узидти, коливу му је штету највеће, што је до сада било замаринирало образовање своје привреде опладине. Али и у томе као да се окренуло на боље. И као што се некад стварале фундације којима је била спрва да нашем народу створе академски високотехнички опладини, тако у новије доба већ чину завештаји друге привреде: наши родолуби почнују со са-
мити објавије српске привреде. Такви су им привредни добротвори: Константин Стојишић, бизнис трговац који пре минуло 10. јула прошле године у Бечу, и Васо и Марија Јакшић из Дарвенте.

Константин Стојишић завештао је 10.000 крупа друштву „Привреднику“ у Загребу.

„Моја јежела и воља — вели он у завештајном писму — да српска Привредна од својих најчеститијих и најепороднијих питомца свесно пронађе 3 трговца и 2 занатлије који пружају толико јемства у карактеру, да значу и разумеду, да је новац за зарду и да с њиме значу и умелу трговину односно занат отворити на да трудом и маром себи огњиште и „Српску обитељ“ створити могу. А главнију од две хиљаде крупа сваки кроз шешије година са 6% као камату и амортизацију тачно подизајнати у Српском Привреднику у Загреб слати, који ће те камате плодоноси у свијету повијаша занад улагати па да после шешије година друга легаторица мада ље честитих Срба по две хиљаде крупа за оснивање „српске обитељи“ најам добити могу.“

Буде ли среће и да српски Привреднику код избора младића, да исти буду тај обезваж тачно одговорили — онда је дака и понос тих предних синкова српских да су својим анојем и маром — а не поклоном себе своју будућност основали — па и другој браћи својој пут и начин понашају како се Српство множи“.

Према одредбама овога завештајног писма основан је код Српског привредног Друштва „Привредник“ у Загребу фонд Константина Стојишића на Вуковцу, који ће аз вочити

времена то име носити и својој српци служити а свечана сала у Привредниковом дому² оклешта је увећавањем сликама сијује добротвора па и сликама пох. Константина Стојишића. На бекчом централном грబљу (српско одељење) подигнут је на горбу рођољубивога похопника леп споменик, јер по својим правилима, подиже Привреднику својим завештајима на њиховим грбовима³ споменик.

Месецда јула 1904 године, посетио је „Привредника“ гospођа Марија Јакшић, кратко време после смрти њеног супруга господара Васе Јакшића трговца у Дервенти, а родом из Требиња у Херцеговини.

Предавши завештајно писмо (тестамент) испричала је уједно како је некада господар Васо марта месеца 1904 године из Загреба дошао и причао колико му се заузимање и успеши Привредникови допадају и да жели суму у 40.000 динара што је има у Српској Банџи уложено — да завешта по пода — „Привреднику“ у Загребу и „Просвети“ у Сарајеву.

Пренасла смрт претече, и превари га то није доспое да своју жељу остави и у деда приведо, али „зглога“ добра и верна супруга господарја Марија доје и оставари његовој жељи, односно после њеног смрти, одујки се свима свога врага и дубљеговог супруга који — иако је и сам говорио — никад у школи био није, њен се је као самуок сај сајом сваком предњој и штедњом високо подигао, да ће зековима⁴ олујити као узор и пример илајим похованјем.

Тако ће се код „Привредника“, основати и за вечита времена својој српци служити „фонд Васе и Марије Јакшић из Дарвенте“.

Желети је да се имућници Срби у краљевини Србији угледају на ове дobre и честите људе и сете нашег Популарнишког Друштва које већ пуних 40 година неуморно ради на унапређењу и болјству наше пољске привреде, од поје зависи опстанак земље и од које сеја животи.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

НОВЕ КЊИГЕ

Обезбеђеност урожаја. Теорија и практика грађевине културе и хиљоби. Н. А. и Б. И. Демчићи. Издаваство пето. С. Петербург 1908 8° стр. XXI и 175 са 12 листова снимака.

Благодарећи учеснику овога ургенција ред Демчићима о „обезбеђености жетвеног, присноса“ — нов начин повијаше, његава пресајињањем и загртавањем, а члену смо веб. 2—3 пут у прошлод години чинили споменице у „Тежаку“,

ИСПРАВКА

У броју 51 и 52 „Тежака“ од 1908 у папиру је напису: „Индустрија у Србији“ на стр. 461 у реду 16 овога места: „фабрику течне масолине“ — треба читати: „фабрику содне воде што се овим исправља.“

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10, 20 и ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ

НА ОФИЦИЈЕ НАЛОЖЕНИ РЕГИСТРАЦИЈА ОД АПРЕЛА
1869. ГОД. У 204 КРЖИВСКУ АРТИЛРИЈСКУ
И ОСНОВА ЕБЕСПЛАТНО

Цена огласника наложена је на
последњој страни.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРЕБРУ

ИА ТОДИНИ 6 ДЕНЯ, ИА ПОД ГОДИНЕ 3 ДНЯ,
ЧЛАНОВИ ПОКАЗАНИ, ЧЛАНОВИ ОВИХ ДРУШТВА,
ПОДРУЖИНА, ОСН. НИВАК, ТЕХНОЛОГИЈА, ПО-
НОВИ СТАЛ. ВАДРА, ЧАКИ, МАЛАСТИЋ, ЗЕМ-
ДАРДИЧЕВА ЗАДРУГА И ЧУВАЊЕ ПЕРНА ДО-
БИЈАЈУ ЛИСТ У ПОДА КЛИКИ, АКО ПОДОЖЕ
ЕРДИЦАЈУ ГЛАВАРД ЗА ЧУВАЊЕ ГОДИНГ.

ПАН СРЕБРЈЕ

ИА ГОДИНГ 8 ФРАНКА ИС СЕБЕ, КОЛОВОРК-
УДРУГАЊА И НАХОДИ ЧЛАНОВИ КАО И СРП-
СКЕ ОМЕДОРАДИЧЕВА ЗАДРУГА И ЧУВАЊЕ,
ЦРКА, НИВАК И МАЛАСТИЋ ДОБИЈАЈУ АНОТ
ЗА 6 ФРАНКА КАД ГЛАВАРД ХОДОВИ ПРЕД-
ПЛАТУ И КАД СЕ ПРЕДАЈУТ КОД СВОЈ ГЛАУ-
ЖИНА ПРЕКО КОГА ЈЕ ИМ СИ ЛИСТ СЛАЋИ.

Њ. В. КРАЈА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пљевљи. Агрономско власништво, председник Вучко С. Богдановић

Одговорни Уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 4. и 5.

ЧЕТВРТАК 12. ФЕВРУАРА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ПОЗИВ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ДРЖАЋЕ СВОЈ

XL ГЛАВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР

У НЕДЕЉУ 22. ФЕВРУАРА ОВЕ ГОДИНЕ У 9 ЧАСОВА ПРЕ ПОДНЕ У СВОМЕ ДОМУ (НЕМАЊИНА УЛ. 11).

Дневни је ред према члану 43. друштва, правила овог:

- Председник или његов Заменик отвара Збор.
- Подноси се извештај о раду друштвене Управе, годишњи рачун о приходу и расходу и извештај о стању целокупне друштвене имаовине.
- Председник подноси на решавање писмене предлоге друштвене Управе, Подружина и појединачних чланова, који су поднети Управи најмање 15 дана пре Збора.
- Подноси се на одобрење предрачун прихода и расхода за тек. год., која почиње 1 јануара ове године.
- Бирају се чланови друштвене Управе.
- Бирају се редовни, почасни и дописни чланови.

Позивају се друштвени чланови, Пољопривредне Подружине и сви остали пријатељи Друштва и српске пољске привреде, да изволе доћи на овај Збор.

Бр. 285. Из канцеларије Српског Потрошачког Друштва 20. јануара 1909. год. у Београду

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

У 1908. ГОДИНУ.

КОЈИ УПРАВА ДРУШТВА КОДНОСИ XL ГЛАВНОМ ГОДИШЊЕМ ЗВЕРУ.

1908. године нису владале најповољније прилике у Србији. На првом месту почев од 1900. године имали смо по родности житне хране на једну врло родну годину (1906), три године (1904., 1907. и 1908.) са жетвеним приносом испод средње мере родности, а и 1907. и 1908., две године узастопе услед суше владала је оскудица у сточној храни која је утицала и на развиће сточарства у земљи.

1904. године донешен је „закон о помоћи оскудним у храни“, па и почетак 1908. год. доносе је у напој повременој штампи гласове, да је последица ланских (1907.), по привреду рђаве, најпре поплаве и кишне, а потом дуготрајно сушне године, велика оскудица у народу, па да је и пад на помоћ у неколико срезова неких папинах плодороднијих округа. Та су гласови учествали, па су напоји одјека и у посланичким предлогима, да се народу који гладује, из државних средстава укаже помоћ. Како се званичним увиђајем у сазнавањем утврдило, да су ти гласови увељко били претерани и да су у већини случајева биле добољве позајмице кошевске храни, то је краљевска влада посредовала код Управе Фондова, да се резервни готовина од 1.000.000 динара ради набавке храни коју би давала у позајмици оскудним у своме округу, пошто по чл. 2. закона о окружној самоуправи, брига и старање о оскудним становницима из округа, припада окружима.

Привреда 1908. године почела је дајаке са тим и таквим знацима и сви меродавни чиниоци: држава, окрузи као и Српско Пољопривредно Друштво посветили су своју бригу и старање томе, да се неминовне привредне последице таквих рђавих изгледа, забог ланских елементарних непогода, ограниче и ублаже. Одмах у почетку године 1908. Министарство Народне Привреде је, као и 1907. године одредило знатну суму новаца (50.000 динара) за набавку сећена пшеничних биљака које се могу посједати омах с пролеће и стизати за 3 до 3 $\frac{1}{2}$ месеца, те прихватити стоку у најгоре доба, пошто је оскудица храни за стоку била понижосетица. Семе је ово раздавато народу у половину цене и под што повољнијим условима. И поједини окрузи ублаждали су се у томе на државу, као што су прихватили и разнију меру Министарства Народне Привреде у распрострањавању бољег семена бантаке пшенице, набављању тријера и сеџалица за своје општине.

Српско Пољопривредно Друштво и преко својих Подружника и преко својих повериеника и у свом органу „Тежаку“, па и преко званичних новина, кроз цео 1908. годину, дававши обавештења и поука о сејању и гајењу пшеничних биљака, као и набавком и растурањем семена и справа, усрдио је секундирало тим мерама државе и округу. Из одељака о растурању семена и справа може се видети знатна разлика и напредак у том погледу, у упоређењу са претходним годинама које су представљене у друштвеним годишњим извештајима.

И ако је 1907. године са јесени могло бити доста поугарено за озима жита, ипак у току 1908. године

нису биле свуда повољне прилике за успевање стрних жита. Једва се могло предузети и довршити орале за јаре усеве, а нарочито за кукуруз. Одмах с почетка пролећа почела је суша са сајма неутешним појавама рђаве године. Од тога су нарочито патили пашњаци и ливаде. Морало се свима снама настата, да се и ове године што више ублажи поновна оскудица у сточној храни, нарочито за зимовник стоке, како се не би морало десетковати Сточарство које је и 1907. године највише патило, тим пре, што је се и пољопривреда у Србији, под промењеним трговинско-уговорним приликама с иностранством, од 1905. године налазила на раскрсницама мењања и преобрађаја производње. А то мењање и тај преобрађај имао је највише да се дотиче Сточарства, баш оне привредне гране којој је суша узастопце две већ године, одузимала услове останка и живота — оскудицом у сточној храни са нерађања сенокона. Цела 1907. година и велики део 1908. г. протекла је под потпуним забраном извоза, па и провоза стоке и сточних производа, у и кроз суседну Аустро-Угарску и Србија се налазила у проналажењу нових путова и нових тргова за своје производе, јер због велике минималне царничке тарифе нису могла ни жита на досадашња тржишта и у досадашњем правилу. И ако је у току 1908. закључен најсвеснији и трговински уговор са Аустро-Угарском, његово важење, на основу провозарном, почело је тек од 19. августа, дакле пошто је превазила прва половина године. Србија је допуштен увоз половине досадашњег сточног контингента [свиња и говеда] у суседну монархију и то у заједном виду, а за живу стоку и њен извоз, Србија је почела и ако са значајном меном и сметњама, крчићи себи пут у Италију и Мисир, у коме се правију све већи саобраћај држава, па чак и стране кутије почињу стварање сточног трга у нашој земљи.

Међу тим са током године све је јасније било, да ће и 1908. година подаћити у родности главних земљорадничких производа, нарочито стрних жита и да ће сеноконе потпуно издати. Као и 1907. године местничко је било крајења или појединачних места која су страдала од суше, где је живо омануло. И то су били мањи крајеви на равнијим положајима, крајеви оголићени, без шуме, јер су се планински положаји и 1908. године боље држали и бољи род донели.

Али 1908. године кукуруз је мањом свуда ипак одржало род и добро родно и позни, али нарочито рани кукуруз. То је много крајеви са рђавом жетвом стрних жита, од глади спасло, а целој земљи ублажилој аде са оскудице у сточној храни, рађањем кукурузовине. И народ је ове године још и више видио значај сеноконица и сечке, па су их набављали и неки окрузи из својих средстава, а и многи појединачни који их још нису били набавили. Српско Пољопривредно Друштво је склапањем повољних уговора са неким признатим фабрикама за стварање комисионах стоваришица, с великим кредитом, било готово један од највећих растурача ове справе у народ, у овој години.

Као што је родност кукуруза скоро свуда умањила гладну годину, тако су род и берба воћа и винограда на много места, приносом својим могав да попуњавају мањак у омањивању жетава. Истина

да су шљиве биле ситније и да је и цена сувим шљивама била мања, али су многоме шљиве прерођиле тако, да их нису имали где сместити, по су их и у копалије јакме смештавали, да се одрже и преврзу, те да се бар на нецивој ракији употребити могу. Гусенице су на доста места и ако је мање повољно време било за вихова развијање, паудреље шљиварима, због немарности производића, да благовремено и темељно требе споје воћњаке од гусеничких гнезда. Исто тако су и виногради понели и донели ред, што се давно не памти и дали каквојом извршено инсю. И овде, као што се види из продаје плавог камена у овој, упоређено с претходним годинама, због двогодишње сушне, било су прилике неповољне за развијање пероносорве, која на влажном времену буји. Многи сопственици винограда наису никако ни прескали своје лозе и где се појавила пероносорва и бојати се, да се то не свети будућој берби, ако идућа година буде поле повољна за бујање те опасне лозне болести.

Иако је све то укупно имало утицаја на привредно стање нашега народа и ако је почеса од 1907. године извоз преко очекивања достигао 82 милиону динара и на тај начин за скоро 10 милиону престигао и највећу извозну годину (1902.) целог дотадашњег уговорног периода... груписане производе по гранама и по вредности, у великој је поремећену и ред промењен. Докле је радије сточарство са својим производима у извозу Србије заузимало прво место, сад је, под промененим уговорним приликама, морало уступити своје место производима земљорадње, па и производима воћарства и заузети у павозу по вредности тек треће место. Али ступање у важност новог уговора са Аустро-Угарском, у последњој тренутној године, почело је вршити свој утицај опорављања за наше сточарство. Отварање трговине са стоком и у северном правцу Србије, дошло је таман благовремено, да у многим привредама нашег производића, спречи неминовни кризу која би можда морала наступити. Извоз стоке појачан је, те су се у број и цене сточи почеле поправљати тако, да су при крају године достигле готово степен некадашњих добрих цена у извозу стоке.

Од неколико година на овамо гајење трговинских биљака — конопље и шећерне репе, почине узимати све већи полет и играти улогу, не само значајем својим у повећању зараде од привреде код производића, већ и у народно-економском смислу, за спољну и унутрашњу трговину. Нарочито о проприетару гајења тих двеју трговинских биљака, мора се водити рачуна подстицањем производића, за шећерну репу посебице још и стога, што од идуће године, (1909.) отпада повластица фабрици шећера за увоз мањка у производњи са стране, те се производња несерио репе проприетару мора.

1908. година значајна је по будућност пољопривредног бољštака што је оснивање пољопривредног одсека на Универзитету обезбеђено решењем Министарског Савета од 8. марта 1908. г. И ако у закону о Универзитету постоји одредба, да не се у филозофском факултету установити Пољопривредни Одсек ипак су протекле већ две године, а на томе се још ништа није радило, нити се у државном буџету предвиђала потребна материјална средства за тај Одсек.

Горњим решењем Министарског Савета, овлашћен је г. Министар Народне Привреде да 1908. г. изузме из чистих прихода Класне Лутрије 30 хиљада динара, 1909. па да може на даље по потреби и најдаље до закључно 1913. г. по 100.000 динара изузимати како на трошкове тако и на надржавање тога Одсека и те суме стављати сваке године у државни буџет. Тиме је дата материјална основа остварену законским одредбама које су још дуго могле чекати на своје извршење. Пољопривредно образовање у Србији тиме ће узети већи полет и послужити јачем развијању и бољем цењењу пољопривредне науке и знања у нашој чисто пољопривредничкој држави.

Указом од 8. марта 1908. дотадашња ратарска школа у Краљеву претворена је у школу за сточарство и пчеларско гајдовање, те је на тај начин остварена и трећа законом о низим пољопривредним школама предвиђена школа за стручну пољопривредну наставу.

Питање о оснивању Пољопривредног Музеја које је било стављено правилима и пословницима Друштву у задатак: и о коме је на прошлом главном годишњем избору донето овлашћење, да Управа ступи у споразум с Министарством, Главним Савезом Земљорад. Задруга и осталим на том пољу заинтересованим удружењима, те да пораде заједничком снагом и средствима на остварењу тога, по нашу земљу врло корисне мисли — било је изненадно решено, оснивањем прво Трговинско-Земљарског Музеја, а потом решењем Министарства Народне Привреде од 21. априла 1908., пропријетарним задатком да Привредни Музеј. На тај начин ствар је прешла у јаче, државне руке, али на жалост, није дата и потребна материјална основа у државном буџету, те да буде обезбеђено и функционисање саме установе. Надати се, да ће и та по земаљске приоритетне интересе корисна установа, бити ускоро и материјално обезбеђена.

На овом месту уместо је утврдити ону стару и популарну истину: — да пружање добрих примера урађа узгледајем,

Не само да поједине Подружине, већ и окрузи и елевације предијаче узгледајем, на примере Министарства Народне Привреде и Српског Пољопривредног Друштва, у унапређивању пољске привреде у земљи. И у набавци семена пивних биљака, бобих усева и бобих и роднијих сората и у набавци спрата и машине које ће се ставити производићу по селima на расположење, не само за чињење његовог семена са сетву, но и за чињење усева наименованог за продају, у потграсу доброг гласа српске трговине на страни. Већ и у расписивању стечаја за напредније начине рада... па и у приређивању изложбама

Приређивање изложба као мере за подстrek на бољој производњи из појединих грана, или из цељокупне пољске привреде, у 1908. г. дистигло је свој врхуна. По примеру и узгледу на изложбе чији је иницијативица отпочела приређивати од 1894. из године у годину, као и његове поједине Подружине, у 1908 приређиле су изложбе четири окружне пољопривредне подружине, београдски округ на Умци, Српско Пољопривредно Друштво у Београду и Живинарски Клуб у Алексинцу, Крајинска је приредила изложбу из виноградства с подумарством, ваљевска после лапске изложбе, другу окружну сточарско —

вођарску изложбу, рудничку сточарску и подрињска општи пољопривредну изложбу свога округа са утакицом пољопривредних справа и машина. Окружни одбор округа београдског општи пољопривредну изложбу свога округа. Српско Пољопривредно Друштво после приређених окружних и обласним сточарским изложбама (говеда и оваци), 11 вођарских изложбици и 3 земаљске изложбе живине, приредило је заједничку изложбу из четири посебне гране: вођарства, виноградарства, с подрумаратством, пчеларства и рибарства. На послетку Живинарски Клуб у Александрији изложио је живине своје окупине.

И ако су и досада појединачни окружни потномагали приређивање изложби у свом округу све знатнијим жртвама и ако су и раније почевши потномагали своје пољопривредне Подружине, па су то и ове године учинили окружни наљевски, руднички и подрињски знатном почвачом помоћи, онег је врло утешни и покључна појава, што је округ београдски који није имао своје Подружине, први се одважио, да сам, по моћу својих привредних органа, узме иницијативу за приређивање прве своје окружне пољопривредне изложбе.

Српско Пољопривредно Друштво, не само да је поднело знатне материјалне жртве за приређивање своје изложбе у Београду, већ је помогло и новчано и иначе неке своје Подружине у приређивању њихових изложбица, па и окружни одбор округа београдског и Живинарски Клуб у Александрији; као што је потномогло њихове молбе код Министарства Народне Привреде, да их и оно новчано потпомогне.

Тако је Србија имала 1908 год. неколико пољопривредних изложбица и на неколико места, у које су поред труда и прегаонства, уложили знатне материјалне жртве, Друштво и Подружине, држава и окружни и појединачни, како приређивачи, тако и излагачи. Учешће излагача на свима тим изложбама, било је и знатно и обилато...

Али, наступио је 22 септембар 1908. г. кад је Аустро-Угарска анексијом Босне и Херцеговине, тог је приступа, перометила све односе, прекинула сваки саобраћај између појединачних делова српског народа и угрозила опстанак обеим слободним државама српским и Србији у Црној Гори. Тада силички догађај изазвао је читав поремећај и у привредном и у социјалном животу Србије и привреда 1908. г. место, да и поред свију незгодних природних и елементарних прилика и привредних тешкоћа с којима се борила, буде завршена још болим привредним билансом у односима њеним унутрашњим и спољашњим, иде у сусрет пружања ван једине тешке и опасне народне кризе.

При крају године, одмах после вести о анексији Босне и Херцеговине, истакнуто је читање о забранама извоза и људске и сточне хране, како би се збор оскудне године, нарочито у сточној храни, на случај спољашњих заплета, могло обезбедити надирањавање и исхрана људства и стоке у земљи. И у бразу је Краљевска Влада користећи се овлашћењем закона о општој царинској тарифи забранила извоз конча и сточне хране — изузев месниња које се последњих година у великој извозу, резанаца од шећерне репе који се на жалост у нас не уме још да цене као врло добра и важна сточна храна.

Како се до 19. децембра имао трговински уговор с Аустро-Угарском који је у Србији раније већ добио законодавну силу и важност, или озаконити редовним путем и у Аустро-Угарској или отказати; како аустро-угарска влада није могла успети да протури кроз своје парламенте трговински уговор са Србијом, по смо овлашћење да даље пропизорно важење његових одредаба у царинском саобраћају с нашом земљом и то од аустријске скupštine цигло још за три месеца — то је спрека Краљевска Влада најавила такој свој пристанак, да тај уговорни однос важи и даља три месеца т. ј. до 19. марта 1909. г.

Нема сумње, да су и све наслаждани прилике, као и догађаји од 22. септембра морале се испољити и на раду Друштва и његових Подружине. Нарочито је жалити, што су због тих догађаја скоро сасвим дошли у заслон успехи приређених изложбица и што су судбиносни дани по Српству, умалили пажњу и посету за њих у овој мери, у којој су заслуживала.

У колико је Српско Пољопривредно Друштво с његовим Подружинама, успело да послужи своме зататни и пољопривредном напретку у земљи, како се распоређује и дели учешће и удео његовог рада на појединачне Подружине, на појединачни округе и појединачне поверионице, то се види из доле изложеног одељака овога извештаја.

I.

О друштвеном имању.

Непокретно друштвено имање ције у овој години ничим повећано, али су учитељске извесне државне унутрашњем намештајем великом павиљоном већица уходнице и прегледнице смештјане изложбених предмета. Осим тога, учитељске су и знатне поправке на сима двадесетима зградама. За лакши саобраћај так из једне зграде у другу, нарочито за време изложбица, спојен је велики павиљон са неком изложбеном шупом с великим басамацима, услед чега су на тој страни избјежана и напретања великих врата на павиљону, а она од стране министарства финансија залидана су као непотребна. Већа шупа исто је тако басамацима спојена с мањом шупом, а доњи простор у дворишту, испод терасе, засађен је и украсио четирипрама.

II.

О приређеним изложбама.

Ове године приредило је Друштво у својим просторијама, а у једно исто време и то од 28. септембра до 2. октобра, четири изложбе:

а) Изложбу свежег и прераденог воћа, коју је Друштво до сада приређивало о својој Слави, али је напао да уместо, да и ову изложбу споји са осталима.

б) Изложбу трошња, вина и ракије

в) Пчеларску и

г) Рибарску изложбу, која је за нас била једна новина...

И ако су политичке прилике, створене 22. септембра, обратиле на себе општу пажњу целе земље, иако су изложбе могле и овога пута задовољити Друштво, јер су изложени предмети, по сима гранама, били и бројно и квалитетивно ипто добро заступи-

љени, шта више може се рећи, да су изложбе воћа и грожђа биле богатије заступљене по икада досада и ако је летошња суша исповољно утицала на развиће воћа.

Изложба воћа представљала је једну угледну забирку од 2034 предмета, од ког броја долази на свеже воће 1877 предмета, а остатак је заузело прерадено воће, рачунајући ту и ражију, јабуковачу и др.

Највећи број заузеле су, као и увек до сада — јабука, а бројно је била ова изложба овако заступљена:

Јабука са 1052 предмета

Крушике	са	353	*
Дувље	са	132	*
Мунимуле	са	69	*
Оскоруше	са	8	*
Брескине	са	5	*
Шљиве	са	34	*
Ораси	са	180	*
Бадеми	са	16	*
Лешници	са	20	*
Кестене	са	6	*
Смокве	са	1	*
Лимунови	са	1	*

За јабуке награђено је 50 излагача

* крушике	са	13	*
* дувље	са	11	*
* мунимуле	са	5	*
* оскоруше	са	1	*
* брескине	са	1	*
* шљиве	са	3	*
* орахе	са	8	*
* бадеме	са	4	*
* лешнике	са	3	*
* кестене	са	2	*

Ово морамо напоменутити, да је при прикупљању воћа и овом приликом слаба пажња обраћана на праву народну номенклатуру поједињих сората, него је и сада више поклањања пажње произвољним, пропинцијалним називима, који се код поједињих сората у многоме мимоилазе, али су се чланови Општиничког Суда потрудили, да поједињима, погрешно именованим сортама признају право име, то се тако и могло изложено воће као што треба средити.

Од прераденој воћи највише су биле заступљене свеже шљиве (46); од осталих прерадених било је, сразмерно спрам ранијих година, врло мало; тако је било са пекmezom од шљива само 7 излагача, са свијим јабукама и крушкама 5, а од укусног воћа, пекmezom од крушака, јабука, рибилица итн. изложила је само Школа за Сточарство у Краљеву, а од приватних лица, није од тих и подобних воћних израђених нико ништа изложен. Јабуковача је изложила само поменута школа.

На име награде за свеже и прерадено воће изједан је у новцу и воћарским соравама 1315 динара. Осим тога награђени су 29 излагача са похвалиницама.

Са ражијом било је заступљено 18 излагача са 24 предмета и то:

ракије јабуковице	са	16
вишњеваче	са	2
клековаче	са	2

ракије јабуковаче	са	1
крушковача	са	1
од рибилице	са	1
од ораха	са	1

За њивовицу награђена су 4 излагача, а за клековачу 1, са наградама у суми од 80 динара.

Осим напред поменутог свежег и прераденог воћа, изложено су и воћне саднице у разним облицима из државних расадника, па онда начини калемљења, плавови, фотографије и статистички подаци у дијаграмима и картограмима, итн. Од ових радова највећу пажњу заступљује у бојама израђен и врло практично смисљен графички преглед главних сората јабука, које су заступљене у појединачним општинама у срезу колубарском, у окр. ваљевском, у коме је прегледу представљена сразмера појединачних родних дрвета различих сората, самон величином слике, а који је преглед изврдно наш добар пратач г. Павле С. Петровић државним економом среза маџачинског, по иницијативи и израдјеном табеларном прегледу државног економа поменутог среза (колубарског) г. Ваље Матића, на које би требало да се угледају и остали им другови, те би се на тај начин дошло до поуздане, очигледне статистике нашег воћарства. И у том ногледу, дакле, показан је на овој изложби један напредак више, који ће бити у стању да постrekне и остале наше стручне раднике на даљи рад и у томе правцу.

* * *

Изложба грожђа била је такођер квантитативно и квалитетивно обилно заступљена. Било је 1035 предмета. Од стоних сората било је више по винских (742 према 293), а једних и других било је од некалемљене (старе) и калемљене лозе; и од једне и од друге лозе истиче се посебно: адакалина, дрења у свим одликама, тамњица, маласица и др. Награђена су 42 излагача у новцу и виноградарским справама у вредности од 930 динара, а 11 излагача награђени су „похвалиницама“.

У овом Одељењу био је изложен и врло марљиво израђен дијаграм о извозу и увозу грожђа по вредности и количини.

Са изложеним вином било је заступљено 64 излагача са 98 предмета, од којих је са својим производима најодличније била заступљена Школа за Винодеље и Воћарство у Букову. У овим је било више заступљено пријо вино и то „Прокупац“. Награђено је 26 излагача са наградама у новцу и спровама у вредности од 790 динара.

Осим тога изложило је пољско имање „Јованиново“ из Балци код Београда: вино без алкохола, које је добијено од грожђаног сока, куванjem у безвоздишном простору, у циљу, да се умртве проузроковани врења. Општиније о овом вину изложен је у 42. бр. „Тежака“ од 19. октобра 1908. год.

У овој је био изложен и дијаграм о извозу и увозу вина по вредности и количини.

*

Са ражијом (комовицом и коњаком) било је 17 излагача са 21 предметом, од којих су награђени 5, са наградама у вредности од 60 динара и једном похвалицијом за коњак.

Још су два излагача изложили винско сирће.

У виноградарском одељењу биле су у великом броју изложене и резнице (75 предмета) и праорци (34 предмета) разних америчких сората лозе, које служе за подлогу, па онда и готови халеми на зелено и зрело калемљење (99 примерака). — Даље су били изложени: картограми о стању виноградарства од до маја и на америчкој подлоги калемљење лозе.

* * *

Пчеларство је једна од најстаријих грана привреде у Словенија, а посебице у нас Срба, којој се код нас од вејкада покланяла велика пажња и од стране старих српских владара и од стране манастира и цркава и која би требало да данас стоји на много вишем степену, но што је то случај. Од увођења рационализма у пчеларству, са проналаском покретне пчеларске грађе, и ако се у пчеларству у Србији може примити неки мали напредак проз дужи низ година, није још учињено овонико у ширењу знања и примера за угледање, колико се могло учинити и колико то пчеларство, као важна и корисна привредна грана заслужује. Због тога је Српско Пољопривредно Друштво у жељи да одржи смотру развића и напретка пчеларства у земљи и да подstreka и овој грани привреде у земљи, у овој години и увео у програм приређивања изложаба и притељање пчеларске изложбе.

На изложби је пчеларство било представљено са 330 бројева. И ако нису узели учешћа на изложби, због даљине и тешкоћа транспортувана сви наше пчеларски крајеви, иако могуће бити задовољни с количином и квалитетом изложених предмета. На изложби је било изложено 116 примерака разнога меда и Одењивачки. Суд се овако изразио: — „утешна је ствар да има овако много изложених меда, а нарочито истресаног, што јој значи, да је с рационалном пчеларством доста разширило и то у свима крајевима наше земље, јер где влада истресалица, ту је и рационализам већ овладао“. Меда је било изложено:

Истресеног меда 73 примерака

шефеног	13	*
муљеног	4	*
и топљеног	4	*
у саји	25	*

Воска је било:

природног 31 примерак
прерађеног 10 примерака

Од изложених кошница било је:

a) Са покретним сатом
пуних 11 комада
празних 14 *

b) Са некретним сатом
пуних 5 комада
празних 4 *

b) Преправљених, предлазних било је:
пуних 2 комада
празних 4 *

Од разноврсних пчеларских спрема било је:

За рад око пчела . . .	39	предмета
и добивање меда . . .	23	*
и топљење меда . . .	22	*
и израду вештач. саја .	3	*

Осим тога било је и неколико прерађених од меда (медовина и колачи) и од воска, свега 16 примерака.

Затим су били изложени препарати о пчеларијем развији, препарати пчелне радиности, непријатељи пчела, медоносне биљке, картограми и дијаграми о стању пчеларства у Србији, слике и снимци пчелника и кошица, моделе и забире спрово око пчеларства и скоро сва члапчарска књижевност која је и иначе у нас Срба, од све пољопривредне књижевности најбогатија. На изложби је био уређен и један мали потпуно угледан члапчарски трговачки и кошични разлог систем са покретним сајем.

Од свију излагача подложила је највећи део предмета, нарочито за очигледну наставку, Сточарска Школа у Краљеву, а само Друштво потпуну забирку спрово за рационално пчеларство.

Награђено је 38 излагача из свију група, а издато је на име награда које у новцу, које у кошинама и спровама 840 динара, 10 излагача награђено је нарочитим похвалиницама.

* * *

Докле се за Пчеларство и може рећи, да је па њему рађено и да је за њега нешто и урађено, дотле је Рибарство, остало готово самом себи и природи и о рибарству, као привредној грани, о рационалном и вештачком рибарству, нема још ни помона. Све што је држала радила и предузимала на овој грани то је, да се законским мерама уреди риболов и да со колико је могуће више заштите потпуно пустошће и затирање рибе по рекама.

Српско Пољопривредно Друштво познавајуји војове који у нас владају о рибарству, било се решило, да учини оглед са приређивањем рибарске изложбе као новине, те да се изврши преглед и смотра природнога рибара и риболова у Србији, да се преоде мере законске заштите рибе по водама и да се приbere ради праучавања и познавања, по могућству све прете риба које су заступљене у нашим водама. И благодарећи г. др. Мих Петровићу професору универзитета који се примио за руковођу овога одељка изложбе и његовој богатој забрици алата, модела и снимака, као и живе и усвојене рибе; благодарећи г. г. Пере Паљонићу управнику Музеја Српске Земље и Душану Стојчевићу његовом помоћнику који су ве само излагачим обилате и извршили забирку препарираних риба и њених непријатеља, увеличали и улепшили саму изложбу, већ и припремавши и препарирањем и нових препарата прикупљених из скоро свију река и речица у Србији много допринесли њезином успеху.

Друштво је најавком потребних стапала и материјала за прикупљање и излагавање рибе и подношењем трошкова за њено хватање, паковање и конзервирање при транспортувану, учинило са своје стране све, што је могло, да умочише своје поверилиште потпомогне у прибирању што већег броја и што лепих примерака свију врста риба које се налазе по српским водама. Благодарећи многобројним својим поверилицима који су се својски заузели за прибирање рибе, Друштво је усвојило, да се досадашња забирка знатно попуни и обогати и да се поједини синоними у називима риба провере, односно утврди њихово право назвање.

За боље уређење изложбе, друштво је обавезно благодаришћу Управи Државних Монопола, што му је уступила без монополске таксе навесну количину алкохола за конзервирање и пренаривање рибе; ради г. г. Макса Флајшера и Мајера друштвенног утемељача која је као и ранијих тако и ове године уступила друштву без никакве накнаде, већу количину стаклете за стаклене изложе на изложби и тиме значито уштедила друштву излишне трошкове и г. г. Мирковићу и Ључићу за позајмљене му велике цираде за покривање предмета који су били изложени напољу под видом небом.

Изложба из рибарства и ако није могло ни у усledима ни у снимцима, за очигледну наставу, бити представљено вештачко рибарство, по обиму и разноврсности изложених предмета, била је јединствена изложба свог рода и потпуни верни представник ове гране природне привреде у нашој земљи, тако да је сваки с интересовањем и задовољством исту посматрао и за себе многе нове и непознате ствари на њој нашао.

Од живих риба било је сомова у разним величинама, од којих је највећи био 83 килограма излагач г. др. М. Петровић, жрена, шарана, штука, јесетре и гечева, које су биле смештене у басену.

Осим живих, изложе су биле и препарисане разне рибе из свију наших главнијих река (својина Музеја Српске Земље), у 75 примерака.

Даље је било:

усуђене и сушене рибе у 37 примерка;
рибљих испаритеља (сисара и птица, својина Музеја Српске Земље) у 24 примерка;
рибљаског алатја (серте, зајажње, черенци, алови, вршке итн.) у 36 примерака;
поточне рибарске опреме (чамци, чунови, барке, шиљци, пловице и др.) у 39 примерака.

40 фотографских снимака из рибарства;

13 шема разних риболова;
карата и планова 2 примерка и рибарска књижевност.

Награђено је свега 10 излагача са новчаним наградама у суми од 760 динара, а 8 лица награђено је за труд око прибрињања риби из разних река у Србији, нарочито израђеним похвалиницама. Овом приликом прикупљене рибе предате су Музеју Српске Земље за препарисање и за азбиру.

*

Поименички списак свију излагача напред помењутих изложбица са изложеним предметима, објављен је у нарочито штампаном Каталогу, који се од друштва може добити за 0·20 паре динарских, а награђена лица са досуђеним наградама у свим појединостима, изложена су у 40, 41 и 42. броју „Тежака“ од 12. и 19. октобра 1908. године.

*

28. септембра у 9^{1/2}, часова пре подне, дошао је Министар Народне Привреде г. Коста Главинић, кога је друштвени председник г. Вучко С. Богдановић поздравио и замолио да отвори изложбу. У пратњи друштвене Управе, друштвених чланова, изаславника по-дружинских, излагача и приступних гостију из места и са стране, господин Министар је отворио изложбе,

па је онда с великим интересованим и задовољан са изложбеним предметима и прогледним распоредом истих, обишао и расмотрio сва одељења.

Тога истога јутра посетио је изложбе и Његово Високопреосвећенство Митрополит госп. Димитрије.

30. септембра у 4^{1/2}, часова по подне, извелео је својом највишом посетом удостојити изложбе Његово Величанство Краљ Петар, кога су политички догађаји спречили, те није могао првога дана доћи и изложбе отворити. У пратњи своје свите и друштвеној Управи, Његово је Величанство са највећим интересовањем разгледало сва одељења и с њима се појединостима до најмањих детаља распитивало. Изјавивши друштвеној Управи своје највише задовољство и допадање на одлично заступљеним и срећевим изложбама, вратио се у Двор.

*

За време ових изложбала, држана су — време утврђеном програму — и јавна популарна представа и то:

28. септембра по подне, држао је у друштвеној дворани представа г. Паја Тодоровић управитељ индустриске школе: „О садашњем стању америчких подлога, које су код нас употребљаване за облагавање винограда“, објашњавајући своје излагање најрочито спремљеним примерима свију сората винове лозе, које су у предавању помињу.

29. септембра пре подне, предавао је г. Велимир Н. Стојковић писар Министарства Народне Привреде: „О циклазиму вина“, приказујући вина и бурад која су му служила као дужа испитивања, чије је резултате овом приликом приказао.

30. септембра у 5·10 по подне држао је предавање друштвени члан г. Јован Јовановић учитељ: „О важности и користи од пчеларства и мере за унапређење истога“, коме је предавању од почетка до краја извело најмилостивије присуствовати и Његово Величанство Краљ.

III.

О књижевном раду друштвеном.

За ширење поука по свима гранама домаће пољске привреде путем књиге, намењено ширем кругу наших пољопривредника, друштво је и ове године наставило свој књижевни рад — време утврђеном програму — који се састоји у следећем:

1.) Друштво надаје лист „Тежак“, који је намењен чисто практичном савременом пољопривредном животу и потребама, па се у том правцу и уређује. Њега издаје недељно на целом табаку, а време потреби и са додацима. Ове године штампани је у 1500 примерака и растурају:

а. Члановима оснивачима	3
б. * добротворим	22
в. * утемељачима	101
г. * редовним	247
д. Претплатницима	582
ђ. Пољопривредним Подружинама 15	
е. Окружним Одборима	17
ж. У замену страним и домаћим листовима 66.	
з. Остало школама, читаоницама, Ћачким дружинама итд. беслатно.	

У 1908. години сејм сарадника који су „Тежаку“ оставили верни кров дужи низ година и у свима приликама, уредништво су и Друштво чији је он орган обвезао с благардношћу: — окружне самоуправне спуштине округа чачанског која је претплатила све основне школе у своме округу на „Тежак“ округа пиротског која је сев тога што је претплатила све основне школе у своме округу (њих 52 на броју), претплатила и све своје општине, као и срез пожаревачки за свој срез. Кад се узме у обзир, да су то ученици окрузи који спадају у општине овоге округе, онда је то тим већим да похвалу, јер су тима показали колико умеју да цене значај ширења писмености и пољопривредног знања у народ. — Од стране друштвених повереника најуслрдније се заузимао за прикупљање претплатника на „Тежак“ и славем предиздате, економ среза млађаковог и редовни члан друштвени г. Сава Ратковић. Затим г. Огњан Аукошић државни економ среза сокобањског, и Мил. Ц. Павловић економ среза пожаревачког, Јосип Пураревић економ среза моравског окр. пожаревачког. Кад би се на горње округе и срез и на ове поверилике друштвене, хтели угледати остали окрузи и срезови, као и друштвени повереници и чланови у Србији, онда би „Тежак“ могао обилатије и чешће излизати и имати много шири и много јачи утицај на пољопривредни напредак у нашој земљи. Друштво са задовољством истиче ове примере достојне угледања и по дужности и на овом месту изјављује своју захвалност свима онима који су својим заузимањем овако истакли своје округе и срез, испред осталих и напреднијих и богатијих округа и срезова.

2.) *Пољопривредни Гласник* намењен више научним поукаама и расправама, који излази повремено, кад се укаже потреба, а има за то довольно материјала и новчаних средстава, није ове године издаван с тога, што није било довольно подесних радова за њега. Досада су штампана четири књиге.

3.) За ширење практичних пољопривредних поука у ширим, пространијим облицима, Друштво по могућству издаје, у свескама од 3 и више штампаних табака, и „Практичке Пољопривредне Поуке“, које сачињавају једно практично пољопривредну библиотеку за ерсаког пољопривредника, од којих је до сада изшло XVII. свезака. У току ове године није присцело радова по расписаном Стечају за ове поуке, па се с тога нису могле ни штампати.

4.) Друштво издаје и „Пољопривредни Календар“ у циљу, да и у виду ове јејтине народне књиге унесе у народ што више савремене пољопривредне поуке. У овој години штампан је Календар у 6000 примерака, од ког је броја само 76 примерака остало непрдато.

Међутим, Друштво је и ове године откупљивало готове књиге од пољопривредних писаца, пошто се претходно о предности њихове садржине уверило преко умјењених стручних рецензената, а то је, као и прошлих година, учинило у том циљу, да с једне стране и на тај начин утиче на ширење пољопривредног знања међу пољопривредникима, а с друге опет стране да у неколико помогне приватне писце у издавању такових књига. Тако је Друштво откупило у овој години ова дела:

Наука о бубретима од Мите Николића и О организацији зрећих ластара на калемљеним до- зама од Вел. И. Стојковића.
Од својих издања, као и од издана Министарства Народне Привреде, која се код Друштва на продаји налази, растројено је у овој години прајдоја, а нешто и поклањањем у народ, а нарочито приликом из- ложака:
1.) <i>Од Практичних Пољопривредних Поука.</i>
Од II. поуке: Гајење биљака за исхрану стoke 8 ком * III. * О бербари грозда 26 * * IV. * одгајивању стоке 5 * * V. * гајењу польских усева 2 * * VI. * гајењу рабов поврћа у то- дним дејама 56 * * VII. * подизању винограда 6 * * VIII. * гајењу писких воћака 11 * * IX. * Шљива 21 * * X. * О пасуљу итд. 7 * * XI. * гајењу пиварског јечма 4 * * XII. * гајењу живине 52 * * XIII. * хранењу стоке 51 * * XIV. * подизању и гајењу шума 14 * * XV. * болестима и патеточинама 45 * * XVI. * подизању четинара 64 * * XVII. * ћубрети и ћубреньи 457 *
2.) <i>Од других издања друштвених:</i>
Ратарство 35 комада
Све о пшеници 1 *
Грађа за пољопривредни речник 2 *
Енглеско Сточарство 1 *
Сушење дувана 1 *
Пољопривредни Гласник: I. свеска 1 *
II. * 1 *
III. * 1 *
IV. * 2 *
Луцерка 37 *
Грађа за проучавање стоке у Србији 2 *
3.) <i>Од издања Министарства Народне Привреде:</i>
Сточарство II. део 41 комад
Градинарство 49 *
Ливадарство 2 *
Гајење живине 35 *
Пољопривредне зграде 5 *
4.) <i>Од откупљених књига од поједињих писаца:</i>
О гајењу дувана 1 комада
Пчеларство С. Г. 4 *
Практично књижарство 3 *
Пчеларство И. М. 8 *
На мириону Златибору 3 *
Управа добара 46 *
Новећавање народног богатства на- водњавањем 6 *
Одломци из аграрне политике 1 *
Прерада воћа 3 *
Српска копилица 7 *
Значај шума у прошлости и садашњ. 2 *
Природни и шумарски односи 2 *
Шап и устобола 402 *
Прострел 103 *
Увод у важнија правила за живот земљорадника 1 *
Сеоски пријатељ 1 *

Бактериологија у млекарству 2 комада
Пољопривреда у Србији 1 *
(*) орезивања зрелих ластара на калем-
љевим лозама 4 *

Према напред изложеном, растројено је у народ
у овој години књига разне садржине из поједињих
грана пољске привреде и њених сродних струка 1645
примерака, а то је, према ранијим годинама, посве
задовољавајућа појава.

При спродаји књига и календара највеће су
услуге учинили Друштву државни економи, на чemu
им Друштво и на овом месту срдечно благодари!

*
Библиотека друштвена повећана је у овој години куповином са 14 дела и добијеним поклонима
са 8 дела; према томе броји друштвена библиотека
сада 1070 дела.

*

Стручних листова примају је Друштво у овој години куповином и у замену 24 и то: 4 српска, 5 хрватских, 3 ческа, 2 бугарска, 1 словеначки, 1 француски и 8 немачких.

IV.

О секцијама.

Ради решавања извесних предмета који спадају у делокруг поједињих Секција, Председништво је, према чл. 11. друштвеног пословника, сазивало конференције свији Секције, на којима су вршени ови послови:

Према чл. 13. пословника изабрани секретари за поједиње Секције и то:

За ратарство г. г. Јоша Марковић и Владислав Н. Стојковић.

За сточарство г. Александар Мијоковић.

За шумарство г. др. Милivoје Васић.

За техничке послове г. Јов. Ф. Вишетечка.

За привредне уставове и законодавство г. Мијутин Савић.

Даље су на тим Конференцијама а по чл. 17. пословника и с погледом на чл. 9. и 12. правила предложена ниже именоване лица за почасне и редовне чланове, која су на одржаном Главном Збору изабрата и то за почасне чланове:

г. Ђура пл. Илић уредник „Гospodara“ у Осеку и г. др. Ј. Заводњи у Прагу.

За почасне чланове:

г. Борис Станислављевић суплејт Виноделско-Војарске школе у Вукову.

г. Михајло Петровић суплејт Виноделско-Војарске школе у Вукову.

г. Владислав Тадић Председник Окр. Пољопривредне Подружине у Ваљеву.

г. др. Коста Поповић агроном у Нишу.

г. Милосав И. Јагодинац књижар у Зајечару.

г. Божа А. Поповић економ Српског Пољопривредног друштва.

г. Коста Тодоровић хемичар у Београду.

г. Светозар Гођевац индустријац у Београду.

г. Стојан Б. Симић председник Првостепеног Суда у пензији.

г. Сава Вукосављевић виши војни ветеринар у Београду.

г. Марко Ј. Љебодовић економ из Стубла урезу ваљевском.

г. Милivoј Ж. Пауновић учитељ у Мионици.

г. Арагутин Радосављевић државни економ.

г. Милан Анастасијевић државни економ.

г. Зоранко Петровић државни економ.

г. Светозар Максимовић државни економ.

г. Милован М. Милковић државни економ.

г. Павле С. Петровић воћар топчидерске економије.

г. Едрана Обрадовић учитељ у Миоковици урезу Јубиљском.

г. Јасна Љ. Божић економ у Вадијевцу.

г. Светозар Харић учитељ у Сарђигу.

г. Цветко Павловић економ у Вел. Селу урезу пожаревачком.

г. Васа Јовановић економ у Станиној Реци урезу подгорском и

г. Драгиша Ђурић пензионар и економ у Београду.

И на припадање Збора, да се у будуће при канаповању лица за почасне и редовне чланове, за сваког поједиње изложи, по чemu заслужују, да их Друштво одликује избором, шта су урадили на напредку пољске привреде или њених спoredних грана или на задатку и циљевима друштвеним, конференција Секција прихватила је те жеље Збора и препоручила Друштву, да се у будуће тако и поступа.

На послетку је решено, да се распоши Стешај за напредније начина рада, у циљу, да се и у будуће пажњи пољопривредним подстичу на боли, савременији и савременији рад у поједињим гранама до мање пољске привреде, јер се је Друштво из до сада постигнутог успеха по томе уверило, даје расподевање награда много утицајно на подигнуће многих угледних војника, винограда, налемњених на америчкој подлози, лепих детелинга, вештачких ливада итд. Према томе решено је, да се распоши Стешај по следећим предметима и да се главном Збору на одобрење поднесе и то:

а) За издавање угледног животињарика за кокошке, курице, гуске и лисове за најмање 200 гра., но тако, да једна или две врсте од те животиње преовлађује према месним прописима у којима се одгајавају најави и према томе, шта се на најближем тргу најниже тржи и најбоље плаћа. I награда да буде 300 динара, II. 200 и III. 150 динара, а рок да буде до 15. октобра 1911. године, но пријаве да се узму у поступак само у том случају, ако се пријаве најмање 10 такмичара, а да се могу такмичити пропредици из целе земље.

б) За почињање угледног четељника са најмање 25 кошицима са посребрним сабљем и целим погребним прибором за првично похарење.—I награда да буде 300 динара, II. 200, а III. 150 динара. Рок за пријаве да се узму у поступак, ако се пријави најмање 10 такмичара из целе земље.

в) Која сеоска општина две године држи најмање два приједоно бика, добра и подесна за своје прилике, прописно их негује и храни и о пуштању истих на сеоске краве прибележи воду. Но овом Стешају да се могу такмичити сеоске општине округа врњачког, проптеког, тошићког и ужићког а за сваки

округ да се распишу награде од 300—200 динара; рок за пријаве да буде крај 1910. године.

Г) За бубрите, било уз сточну стају, као њен саставни део, било у дворишту, по проширењу на рационално неговања ћубрета на ћубрите. Бубрите да мора бити подешено за најмање 5 грга крупне стоке (говеда и конја), или за толико грга ситне стоке, колико одговара 1 грга крупне стоке као јединици. Награда ће бити осам и то: I. од 500, II. 300, III. 250, IV. 200, V. 150, VI. 100, а VII. и VIII. од 50 динара. Рок пријаве ће бити 15. јун 1909 године. Такмичити се могу привредници из целе земље, а пријаве по овоме Стечају да се узму у поступак само у том случају, ако се пријаве најмање 25 такмичара.

V.

О награђивању такмичара за увођење напредних начина рада.

Расписивање стечаја за такмичење за награду у појединачним начинима напредије пољопривредног рада које је пре толико година најпре увео Српско Пољопривредно Друштво, показало се као врло практична и корисна мера за подстicanje наших пољопривредника, па оне усавршиле и напретке у привреди на њиховом имању које су и савремене и прешене и потребне, а које вреде да послуже и околним њиховој за углед. Та мера у рукама Друштва као стручног тела које најбоље зна и најбоље уме да цене, шта и у чему треба утицати на савремени пољопривредни напредак у ширим размерама, показала се од пресудног значаја у постизавању намера и задатка друштвеног. Стога Друштво може овде с великим задовољством констатовати, не само то, што је ова мера добила да значају тиме, што су је угледајући се на Друштво прихватиле за своје округе и подружнице које ближеју познавају и могу да цене праве и најпрешене потребе својих округа, но и успешније непосредно да утичу на њихов пољопривредни напредак, већ што је ова мера почела добијати и на обиму и пространству, од како су се њоме почели служити и појединачни напредници самов управни окрузи.

У 1908. г. округ пољаревачки расписао је награде, по две за сваки срез, у суми од 500 динара, једну од по 40, а другу по 30 динара за најбоље подигнуте живинарске системе белгијског — земуница — по угледу на оне подигнуте у скрениким радницима; округ ужички, у циљу да потпомогне унапређење и ширење побарства, најприносније пољопривредне гране у округу, расписао је награде за унапређење и ширење побарства и то овај начин: сима општинама у округу окружни одбор набавиће из својих средстава саднице плодног вога, а у првом реду јабука, да засаде своје утрине по прописаним условима. А сим те помоћи одбор је предвидео и две награде у новцу, једну од 80 а другу од 30 динара, оимен општинама које се у овоме послу буду најбоље показале.

Од како је Друштво отпочело расписивати награде за напредније начине рада, па до краја ове године, награђено је свега 82 лица од којих су:

- 58 пољопривредници
- 1 занатлија
- 7 учитеља
- 2 свештеника
- 2 манастира
- 3 чиновника
- 2 општине
- 6 трговаца
- 1 задруга,

из чега се види, да интересовање за такмичење на унапређењу појединачних грана домаће пољске привреде, сваке године све јаче бива.

Према расписаном Стечају за увођење напредних начина рада, Друштво је и ове године имало прилике да награди повећи број заузимљивих пољопривредника у земљи, који су се као такмичари по појединачним тачкама расписаног Стечаја пријавили. Тако је за ову годину био расписан Стечај по следећим гранима пољске привреде и то:

1.) Ко подигне еаштаку ливаду на површини од најмање једног хектара, са најбољим ливадским травама, а за који су се рад могли такмичити привредници из целе земље, биле су расписане награде: I. 300 динара, II. 200, III. 100 и IV. 50 динара.

По овој тачци пријавно се само један такмичар: г. Милан Илић свештеник из Лојаница у срезу пољско-амашевском, и по одлуци комисије за преглед и оцену његове ливаде, издата му је прва награда од 300 динара.

2.) За најбоље уређено имање у величини од 5—20 хектара у округу пољаревачком и смедеревском, расписане су две награде и то: I. од 500, а II. од 300 динара.

По овој тачци није се нико јавио, изузев Станице Минића из Н. Аббевогца у срезу вел. орашком, који се пријавио са једном књивом, која је била подводна и коју је он испунио и сад је с успехом засејава. Поништо се Станица није могао за то наградити наградом предвиђеном расписаном Стечајем, јер уређење његовог целокупног имања не одговара условима расписаног Стечаја, то је Друштво ипак имало у виду труд око испуштања и уздробавања посменуте књиве, која сад служи за углед осталим сељацима који тако подводних земљишта имају, и решило, да се Станица награди са једним Сак-овим плугом.

3.) За стапну израду у једном размеру једне нарочите врсте домаћег сира, који би био масијан и укуснији, но — што је данашњи наш тврди сир, а који ће поред тога бити трајан за чуване и подесан за пренос. Но овоме Стечају могли су се такмичити Удружења и појединачни из целе земље. Па и ако су награде биле по томе облицате: I. 300, II. 200, а III. 100 динара, ипак се по овој тачци нико није пријавио.

4.) За правилно засејање простор од најмање пола хектара белим градиштанским пасуљом као ласебним усевом, по коме се могли такмичити земљорадници из округа пољаревачког, а за које су биле одређене следеће награде: I. 100 а II. 60 динара.

По овој тачци пријавио је само Љубомир С. Обрадовић из Бераша у срезу пољаревачком, коме је, по предлогу одређене комисије за преглед и оцену Љубомировог пасуљишта, досуђена и издата II. награда од 60 динара.

Осим тога, издате су у овој години по расписаном Стечају из прошле године следеће награде:

а) За подизнуту и добро одредовану детаљност:

I. награда од 100 динара Јакши Бл. Вожићу економу из Бадњевца у срезу лепеничком.

II. награда од 80 динара Ђорђу Томићу из Пирота и

III. награда од 50 динара Радоју Бабићу из Коњуха у срезу расинском.

Но узев у оцену минињење изасланика и за осталу пријављену и прегледана детаљност, Друштво је наградило *извештај Стечаја*, са по 40 динара и Димитрија Милivoјевића из Јунковца у ср. лепеничком и Драгутину Јанковића из Кијева у срезу крагујевачком.

б) За виноград правилно засађен америчком лозом, окалемљен са најбољим винским сортама, а на простору од најмање 40 ара, с тим, да свака сорта буде издвојена. По овој тачки могли су се такмичити пољопривредници из округа чачанског, а на граде су биле: I. 200 динара, II. 150 и III. 100 динара. Према минињењу и оцени одређене комисије, ове су награде издате:

I. од 200 динара Тихомиру Николићу из Паковраја у срезу тринавском;

II. од 150 динара Добросаву Протићу из Гуче у срезу драгачевском и

III. од 100 динара Милошу Петронијевићу из Атенице у срезу тринавском.

Погодојалимачка пак да се награде:

Сретен Ковачевић из Дучаловића у срезу трнавском и

Никола Ристић из Краљева.

VI.

О друштвеним члановима.

Број друштвених чланова прирастао је у овој години са:

5 утемељача са по 100 динара

10 помажућих * * 6 *

2 почасна и

24 редовна члана.

Чланови Утемељача:

а.) Г-ђа Марија Д. Јовановића уписала је свога пок. супруга Драгољуба К. Јовановића бившег окружног Начелника у пензији и дугогодишњег редовног члана друштвеног за члана утемељача.

б.) Милош Вилотић текак из Бојића у срезу поцерском, да би очунао трајан спомен своме покојном очу Ранку Вилотићу и покојном брату Милинку Вилотићу — уписао их је за члнове Утемељача.

в.) В. Торомај из Гор. Горенине у срезу лубинском, уписао је свога покојног сина Миленка за члана Утемељача, и

г.) Драгутин Р Јанковић из Кијева у ср. крагујевачком.

Чланови помагача:

г-ђа Катарина Туџаковић из Вињешта у ср. гружијском.

г. Иво Каљуђеровић из Никића у Црној Гори.

Суд општине препољинске у срезу хомољском.

Суд општине Влајанско у срезу хомољском.

Суд општине Крупајске у срезу хомољском.

г. Милан И. Марковић из Доње Шаторије у ср. јасеничком.

г. Велимир С. Бранковић из Влашког Дола у ср. моравском.

г. Никола Х. Николић из Београда.

г. Михајло Р. Костић из Стубла у ср. гружијском, и

г. Јов. Ст. Гричаревић из Паланке.

Почасни и редовни чланови понемично су појло-браници у одељку о секцијама.

Смрти пак, имало је Друштво у овој години великих губитака. Оно је изузбу њега главног оснивача и дугогодишњег првог Председника господина Ара Милована Спасића државног саветника у пенсији, па онда:

свога члана Утемељача г. Милоја Прајгојића касационог судију у пенсији.

редовног члана г. Јеврема Поваковића начелника Министарства Народне Правреде у пенсији.

Члана Утемељача г. Благоја Мирковића инспектора Министарства Народне Правреде.

Члана Утемељача г. Ђорђа Р. Одајића бивш. банкира и

Почасног члана г. Милана Љ. Миловића државног саветника у пенсији.

Друштво позива Главни Збор, да покојницама ода пристојну пошту са „Бог да им душе прости!“

VII.

О распостирању савршенијих справа, алата, машина и бољих врсти семења.

Друштво је од постanka свог сматрало као један од најглавнијих својих задатака да унесе у земљу што више савршенијих машини и справа, да наше пољопривреднике се пукма упозна и да им иде на руку, да их што лакше и што јејтиније могу набавити, па је у томе правцу уложило највише старање и учинило све могуће олакшице за набавку истих, и тиме заклонило поручиоце од излишних трошкова и заштитило их од обманчивача, којима је сваки нештеп поручилац изложен.

Исто је тако утицало Друштво и на распостирање што бољег семења оних културних биљака, које за успевање и код нас имају повољнијих погодба.

У том циљу, Друштво је, због развијеног рада, морало да образује један нарочити одбор од 3 члана, који има непrekидно, да се стара о набавци и распостирању машини, справа и семења, и који све те потребе има непосредно од производача да набавља, па било то у земљи, или према потреби и са стране, и на тај начин све те потребе да нашим пољопривредницима много јејтиније добијају. У томе је по-менути Одбор у овој години већ знатне успехе постигао и Друштво са задовољством може Главном Збору саслушати, да и у овим пословима посеги стапају напредак, што се из доњих података и бројева јасно види.

Набавка и раздавање семена од усева и ликних биљака — у 1908 години узело је велика популарност, што

ретко које године. Сем Министарства Народне Привреде које је на 50000 динара уложило у набавку веће количине семена пшеничних биљака, нарочито гравице, мухара и раздавало га у половину цене, с исплатом до краја године. Српског Пољопривредног Друштва, чији је утицај икаке обележен у изметим бројевима, узели су у раздавању семена знатног учешћа и појединачни окрузи, па и појединачна предузећа пољопривредне радности.

Окружни одбор округа ужиčког нарочито је преко друштва на 600 кг. семена луцерке и 200 кг. еспарзете, као и извесну количину семена ливадских трава, да га разда народу у округу у половину цене, а за готов новац.

Окружни одбор округа београдског набавио је за 4000 динара преко Друштва семена банатске пшенице и раздао га народу свога округа у замену за обично домаћу пшеницу.

Окружни одбор округа пожаревачког који је од окружне скupštine добио знатније суме на унапређење пољске привреде, на име 11.500, издају је 2000 динара да се употреби на набавку семена биљака за исхрану стoke, па да се разда у половину цене, а да се ником не да више но колико је потребно да се зајесе $\frac{1}{3}$ хектара.

Срез велички округа моравског решио је, да се јесенас набави 10.000 кг. банатске пшенице и разда у замену за домаће.

Држава је набавила и преко Друштва и ове године раздала знатну количину семена од конопље, а фабрика кујдеље из Врања набавила је 20000 кг. и раздала производиојачима по цени коштања.

Фабрика шећерне репе, набављала је и раздавала је одабрано семе шећерне репе производиојачима по цени коштања итд.

Сем тога, да би подстакало гајење олажне репице Друштво је семе од исте у овој години раздавало за $\frac{1}{3}$ цене коштања, а у знатнијој је количини први пут набавило и семена маљаве гравице, пошто се уверило о њеном изврсном успевању и добром држављу под нашим климатским околностима.

Али и ако је Друштво благовремено, у почетку 1908. г поручило потребну количину семена од луцерке од семенара који је ва сто хиљада динара пазарно од друштва, семе је приспело на време, али због нечистоће и рђавог квалитета морало је бити одбијено и Друштво је због тога морало путем огласа у страним новинама и стечају, накнадно извршити набавку овог семена из Моравске и с тога за неких 15 или 20 дана задоништи у набавци семена од луцерке. Па ипак и поред свију неповољних прилика за сејање луцерке у пролеће због рано настале сунце, Друштво је у 1908. павршило знатне поруџбине овога семена и ако је морало редуцирати многе веће тражње и оне које су биле упућене на чисту спекулацију. Па ипак је 1908. године раздавање семена од луцерке количином изнадило искљикно претходних година, ма да је због двогодишње узастопне сунце, и цена семену била необично велика. На тај начин само 1908. г. припрастај пространства засејањом луцерком набављеном преко Друштва износи око 500 хектара.

Из године у годину као што видимо расте тражњка семена од бољих усева и њихових сората, а нароч-

чено од семена пшеничних биљака тако, да је наступило већ време да се помиња на производу овога семена у земљи. Министарство Народне Привреде већ је издало потребна наређена државним економијама, да издајој и заселу извесна пространства земљишта, ради производње семена пшеничних биљака. У многим крајевима и местима производња семена, нарочито луцерке, узима све већи мах. Друштву су познати многи случајеви где производа овога семена подмирује тражњку истога. Па су учествале и понуде семена пшеничних биљака произведених у земљи и Друштву. Но Друштво са своје стране није могло јаче утицати на развијање и те важне гране производње са немања доволно површинских средстава за тај циљ, али и због немања доволно јествоту у чистоту и каквоћу популарног семена, пошто пропавојачи још пису вични и у производњи семена, ни беспрекорном чишћењу семена, за које се изискује више знања и савршености сорана. Друштво није било у стању да одвоји веће знатнију суму за откуп овога семена произведеног у земљи, јер би морало улагати од својих и онако скромних средстава, одмах по берби и врајају семена, готов новац који би тек до године, после неколико месеца могао да уновчи. Стога би и држава морала потпомоћи ову грану производње у земљи: с једне стране кредитирањем Друштва за семе произведено на државним економијама, с друге стране оснивањем фонда за куповину семена готовим новцем, као с треће стране и премијама за ваљање производиојаче семена. Из тих разлога Друштво се и обратило Министарству Народне Привреде с молбом за помоћ. И најдамо се, да бе држава бујет бити ускоро у стању, да и ту земаљску потребу задовољи и ту грани производње потпомогне и подстакне.

Што се тиче набавке и распориштења пољопривредних спрava и машини и тој се део рада друштвеног налазио на једном великом прекрету. Српско Пољопривредно Друштво од почетка уживају је по-властицу узгаја спрava и машини без парнице и других дводизијна. Оно је ту по-властицу као законодавчево благовољење скрвати у том смислу, да се тиме фаворизирају пољопривредници који набаве врше преко Друштва и ово је све користи од тако повољне набавке, јевтинијом ценом спрava добављених без царине, уступају пољопривредницима. Законодавац је нема сумње првобитно хтео тиме, да узвод пољопривредних потреба, а посебице спрava и машини подвргне стручном избору и контроли, поверијавају је Друштву ка стручној корпорацији. Но времену се то право друштвено сужавају и ограничавало, докле сад новим законом опште царинске тарифе, нису укинуте све по-властице, па и овом Пољопривредном Друштву и без икаквог ограничења и контроле и тиме Друштво изједначено с обичним предаваџицама и заступницима страних фабрика.

И ако је Друштво и дотле главну пажњу обраћало при набавци спрava и машини квалитету материјала, солидности изrade и конструкцији која ће одговарати природним и привредним приликама, умном и материјалном стању већине наших пољопривредника, ипак немогући сада више такмичити се с продаваџицама и јевтинијом спрava и машини, Друштво је морало с једне стране удвојствути своју пажњу на избор квалитета, а с друге стране изна-

лајењем најподеснијег начина, тежити да има увек у довољној количини на стоваришту свију потребних справа и машине, за сваку тражњу... па шта више, да може сам већ уведене у ли потрошне robe, имати за углед и показивање многобројним посетиоцима и оне ређа справе и машине које су мање познате и које су се тек увозити почеле. Куповнице за готово, па и на отворен рачун с малим роковима, азбог недовољних друштвених средстава била је немогућа, јер и дотле се кубурило и натезало и Друштво никада није могло имати на стоваришту увек благовремено онолико справа колико јој се потраживало. Стога је Управа друштвена почела преговоре с фабрикама; за оснивање компонентог стоваришта, да Друштво на њему има увек целу годишњу потрошњу у разним потребама, а да продате предмете исплаћају у дугорочним роковима. На тај начин Друштво је за кружице и неке ситније справе већ постигло повољне резултате и било је у стапу да увек и на време одговори сваком потраживачу.

Будући успех овог рада зависиће од Подружнина, ако оне према смислу друштвене организације и правила, своје набавке буде увек иришле само посредно од Друштва и преко Друштва, те да се одржава могућност, да се тако у већим набавкама пошире све оне користи које се могу приети само код великих заједничких набавака. Општи интерес и Друштво и његових Подружника лежи у светом придржавању тога начела, јер ће само то дати некада могућности, да се на исти начин, друштвеним посредовањем, могу таква стоваришта отварати и одржавати и код Подружнина.

На овом месту Друштво има са задовољством да истакне и то, да по угледу на државу и округ ниши, на срезе подубарски, округа наљевског који су настављали нарочито тријере и на остале справе, да их ставе на расположење својим пољопривредницима, преко среских расадника, окружних Подружнина и општина за боље приређивање и чишћење семена за сетву и усева за тржиште (односно за давање појединачним на почетак — као окр. ниши), у овој години су најпре срез јасенички округа крагујевачког, а потом и срез тавковски округа рудничког избавили, први 3 тријера и 1 сецкалицу, а други: 7 тријера, 14 сецкалица и два прекрупаца за прекрупу кукуруза у клизу, те да их по реду пријаве, у појединим општинама, ставе пољопривредницима на расположење и бесплатну употребу. Друштво се радује оваким појавама које најбоље покazuју колико је јако продрла свет у нашем народу за пољопривредни напредак и за примену савршенијих пољопривредних справа и машини.

Тако је у овој години набављено и у народ расутрено:

I. Машина, справа и алатака по свима гранама пољске привреде.

Плугова Сак-ових	127	комада
“ других система	8	“
“ брдских обртача	43	“
Прашача и огратча	24	“
Дрљача разних система	7	“
Вршалица с витлом	1	“
Вејалица	3	“

Тријера	24	комада
Крупача	17	“
Сецкалица за сено и шашу	97	“
Прекрупац	2	“
Сејалица иртата	2	“
“ ручних	5	“
Плужних трупниза	16	“
Расоника	269	“
Сенкалица за репу	3	“
Прекалица за винограде	240	“
Радних делова за прескалице	1158	“
Муљача за грожђе	2	“
Мотика и мотилица	7	“
Ашова	24	“
Грабала	1	“
Буквалица	1	“
Центрифуга	12	“
Алатака и прибора за пчеларење	435	“
Трокара	42	“
Прстенска за бикове	7	“
Кантки млекарских	7	“
Маказа за стрижење оваци	42	“
“ воћарских	429	“
“ за скидање гусеница	129	“
“ за живу ограду	5	“
Ножева за памелчење	928	“
Тестерица воћарских	176	“
Стругача воћарских	7	“
Берилла за воће разних	84	“
Лампи за спаљивање гусеница	58	“
Гаџединих четака за воће	67	“
Термометара за сушнице	41	“
Калиметара	5	“
Широмера разних система	21	“
Прибора за прање и запушавање боса	33	“
Мехова за запрашивање	23	“

II. Семења.

Детелине луцерке	9563	килогр.
“ црвене	493	“
Сточне рене	877	“
Мухари	9886	“
Еспарзете	402	“
Грахорице обичне	5300	“
“ маљаве	4301	“
Енглеске траве	300	“
Разних ливадских трава	1624	“
Јечма пиварског	610	“
Овса	612	“
Ражи	304	“
Пшенице	1000	“
Сточног грапика	3185	“
Слачице беле	881	“
Репнице ојани	1422	“
Ситне проје	774	“
Репе угарњаче	126	“
Лана руског	276	“
Конопље талијанске	3211	“
Кукуруза	996	“
Гладичице за оргазу	317	“
Багрене за оргазу	110	“
Дуда	5	“
Воћног семена	8	“
Разног поврћа у збиркама	56	“

III. Разных других потреба.

Жице бодънакаве	4285	килогр.
Жице глатке	763	*
Кукице за исту	65	*
Плавог камен	34.770	*
Сумпора за запрашиване	1704	*
Рафије	8179	*
Сарнита у течности	386	литара

viii

О судованају на конгресима.

У циљу, да се одржи добре везе са Српским Земљорадничким Задругама, и да се тиме што боље постигну заједнички циљеви у корист српског пољоприредног најретка — Друштво је суделовало преко свога Председника г. Вучка С. Богдановића, као свога изасланца на XIII. Конгресу Српских Земљорадничких Задруга, који је одржан у Аранђеловцу од

28. до 30. августа о. г. — Председнику друштвом г.
Богдановићу указавана је том прилажком одлична
пажња и председнику Конгреса нарочито је изјављено
радост и захвалност, што види, да је и Српско По-
љопривредно Друштво заступљено на Конгресу, по-
што се и оно, као и све Земљорадничке Задруге у
многоме сусрећу у раду на унапређењу домаће по-
љопривреде.

Оснивачи, Друштво је постављено да судељује и на Конгресу хрватско-словенских пчелара, који се има одржати у Руми (у Срему) у месецу августа. Друштво је на суделовање пристало али суделовати није могло због тога што - се у Руми појавила опасна епидемија болестица па је и Конгрес отложен.

Исто тако Друштво сажајеши, што се није могло, због наступивших политичких прилика, да њихових предзнара одазвати на љубазним позивима Српских Јемљорадничких Задруга у Хрватској и Славонији, и парцко-руском друштву за аклиматизацију

ГОДИШЊИ

Прихода и Расхода Српског Попривредног

Ред. број	П Р И М А Н Ђ Е	БУЏЕТОМ ПРЕДВИЂЕНО	ПРИМЉЕНО		ВИШЕ ПРИМЉЕНО		МАЊЕ ПРИМЉЕНО	
			ДИНАРА	ИР.	ДИНАРА	ИР.	ДИНАРА	ИР.
1	Остатак по дневнику касе од 1907. године	110 61	110 64	—	—	—	—	—
2	Државна помоћ за 1908. годину	25.000	25.000	—	—	—	—	—
3	Улог добровоља и утемељача	1.000	450	—	—	—	550	—
4	Улози чланова помагача	150	58	—	—	—	92	—
5	Казната од измјетала пољопривредног фонда	2.240	2.015 71	—	—	—	184 29	—
6	Од претплате Тежака	5.000	3.311 05	—	—	—	2.688 95	—
7	Од продаје пољопривредних календара	2.620	2.766 05	146 05	—	—	—	—
8	Од продаје пољопривредних књига	1.000	1.059 39	59 39	—	—	—	—
9	Од продаје сенча и садница	70.000	38.242 75	—	—	31.757	25	—
10	Од продаје разне и пољопривредних спрava	60.000	61.168 59	1.168 59	—	—	—	—
11	Од продаје излагов камена и сумчаровог преноса	80.000	35.431	—	—	—	44.569	—
12	Од подизања $\frac{1}{4}$ улога подружничких чланова	500	489 75	—	—	—	10 25	—
13	Од извозне дуга из ранијих година	2.500	848 60	—	—	—	1.651 40	—
14	Ванредни приход	800	1.176 67	376 67	—	—	—	—
15	Од продаје изложбеног воћа, узданца и помоћа Министар-ства Народне Привреде	—	—	6.547 10	6.547 10	—	—	—
16	Позајмице из фонда излагов камена	—	—	21.000	—	21.000	—	—
	Свега примљања	250.880 64	198.675 30	29.297 80	—	81.503 14	—	—
	По одбитку више примљено суме по што је буџетом предвиђено	—	—	—	—	—	29.275 80	—
	Стварно је мање примљено и то је будетом предвиђено	—	—	—	—	—	52.205 13	—
	По одбитку издавања у	—	—	197.797 83	—	—	—	—
	Остатак по дневнику уложени каса за 1909. годину	—	—	872 47	—	—	—	—

По одбитку вишё примињене суме по што је буџет

Стварно је мање примљено и што је будетом пре

Остаје за пренос у дневник касо за 1909. годину.

И словом: осам стотина седамдесет седам динара и четрдесет седам пара.

Г О Т О В И Н А:

17	Остаток по заключенным расчетам за 1908. годину	-77 47
18	Пол-општврден фонд Српског Позл-општврденог Друштва у злату	37.192 95
19	Пол-општврден фонд Српског Позл-општврденог Друштва у сребру	3.890 97
20	Позл-општврден фонд Српског Позл-општврденог Друштва у хартијама	5.052 15
21	Фонд Српског Позл-општврденог Друштва за набавку назнака наимена у злату	463 29
22	Фонд Српског Позл-општврденог Друштва за набавку сенчена у оскудне године	3.467 80
23	Фонд Српског Позл-општврденог Друштва за набавку сенчена у оскудне године	2.648 30
24	Фонд пок. Франце Вицетичев у злату	11.422 40
25	Данашњи приходни листи у Хартијама 1.320.00 у новцу 10.504 04 динара	12.424 04

II. ПРОГНОЗЫ СОСТОЯНИЯ ОСНОВНЫХ МОДУЛЕЙ

ВЛАГАНИК,
в. П. Стакановъ

животиња и растинја, у Москви, да судељује на конгресу првих и на јубиларној изложби од 24 август до 8 септембра 1908 другог, по се ограничило само то честу.

На послетку наше Друштво изабрало је од стране Француског Живинарског Друштва у Паризу за свога редовног члана, чега се оно са задовољством примило.

IX.

О друштвеним финансијама.

Буџетом за 1908. годину било је предвиђено примање 250.880·64 динара, а толико исто и издавање. Као што рачун показује стварно је примењено 198.675·30 динара. А издато 197.797·83 динара. Према томе готовина за пренос у 1909 износи 877·47. Види годишњи рачун на страни 38 и 39.

Из рачуна види се колико је по којим буџетским партијама више или мање примењено што је буџетом предвиђено.

РАЧУН

Друштва за рачунску 1908. годину.

РЕД. НРО	И З Д А В А Њ Е	БУЏЕТОМ ПРЕДВИЂЕНО	ИЗДАТО		ВИШЕ ИЗДАТО	МАЊЕ ИЗДАТО
			ДИНАРА	КР.	ДИНАРА	КР.
1	Пољопривредном фонду — улози добровера, утемељача и друго	1.000 —	547 50	—	—	452 50
2	На награде за напредније радове по стечају	4.000 —	3.062 80	—	—	937 20
3	На прередиљавање пољопривредних изложби и помагање тих изложбама и на давање награде излагачима	12.000 —	17.655 06	5.655 06	—	—
4	На помоћ подружницама и све трошкове у раду са подружницама и око оснивања нових	10.000 —	9.000 —	—	—	1.000 —
5	На трошкове о друштвеној сазив	800 —	548 80	—	—	251 20
6	На помагање пољских привреда и на проучавања домаће привреде и привредних прилика	2.000 —	1.631 20	—	—	368 80
7	На набавку семена и воћних садница	60.000 —	32.798 15	—	—	27.201 85
8	На набавку разфије и пољопривредних спрата	53.000 —	58.232 32	5.232 02	—	—
9	На набавку плавог камена и сумпорног прашка	75.000 —	42.312 02	—	—	32.687 68
10	На набавку књига, новина, издаши, новог календара и другог штампања пољопривредног	2.000 —	1.883 56	—	—	116 44
11	На штампање пољопривредног календара, Пољопривредног Гласника, практичних поука, Тежака у којим је ведају веодан кредит дражавне штапарије и друго	6.000 —	6.000 —	—	—	—
12	На награде за штампаке радова у Тежаку, пољопривредном календару, Гласнику и практичним поукама	5.000 —	4.260 —	—	—	740 —
13	На кинезијске потребе, отгрев, осигуравање, осветљење и телескоп	2.500 —	2.493 59	—	—	6 41
14	На одржавање друштвена зграда	600 —	600 —	—	—	—
15	На плату друштвеном секретару	3.000 —	3.000 —	—	—	—
16	На плату, администратора и референта подружничких послови	3.000 —	3.000 —	—	—	—
17	На плату друштвеног благајника	1.800 —	1.800 —	—	—	—
18	На плату друштвеног писара	2.000 —	1.999 92	—	—	68
19	На плату друштвеног економа	1.800 —	1.800 —	—	—	—
20	На плату друштвеног експедитора	840 —	800 —	—	—	40 —
21	На хонорар уреднику Тежака	840 —	840 —	—	—	—
22	На плату друштвених послужитеља	2.300 —	2.400 —	—	—	—
23	На екскурзију календара, Тежака и других књига	500 —	386 31	—	—	113 69
24	На непредвиђене потребе	800 64	746 60	—	—	54 04
Свега издавања		250.880 64	197.797 83	10.887 08	—	63.969 89

По одбитку више издате суме по што је буџетом предвиђено у	—	10.887 08
Стварно је мање издато	—	53.083 81
Кад се овој суми дода стварно издата сума у	—	197.797 83
Равно је суми буџетом предвиђено за издавање	—	250.880 64

тридесет девет динара и двадесет осам паја.

Председник Српског Пољопривредног Друштва

Вучко С. Богдановић

камата од пољопривредних фонда; односно што није у свему извршена наплата дуга од дунинка.

Тако и по партијама тач. 9. и 11. дале су мање суме него што је буџетом предвиђено зато, што у овој години ипак извршена набавка семена за рачун Министарства Народне Привреде, као што је то у 1907. години рађено; и што је плави камен услед сушне године много мање употребљаван него што се рачунало.

Већа издавања него што је буџетом предвиђено учинена су по следећим партијама:

1. На приређивање пољопривредних изложаба и помагање тих изложаба и на давање награде излагачима 5.655 '06 динара.

2. На набавку рафије и пољопривредних справа 5.232 '02 *
Свега 10.887 '08 *

По тачци 1-ој. На приређивање пољопривредних изложаба и помагање тих изложаба и на давање награде излагачима, у самој ствари није учинено пре корачење, јер је по гласу рачуна прихода тач. 15. добијено од Министарства Народне Привреде на име помоћи за награђивање излагача и друге потребе 5000 динара; од Ваљевске пољопривредне подружнице за издање штампане плакете 30 динаара; од продајних улазница на изложби 929 '40 динаара; од продајних каталога за изложбу 36 динаара; и од продатог изложбог воћа 541 '70 динара; свега 6.547 '10 динара. Кад се од ове суме одбije веће издавање у 5.655 '06 динара, онда износ више примања од издавања на чисто 892 '04 динара.

По тачци 2-ој. На набавку рафије и пољопривредних справа такође нема у ствари никаквог пре корачења, јер на основу буџетског овлаштења у којем је било веће издавања сразмерно је било и веће примање. Разлика између примања и издавања по овој партији која се показује у 4063 '43 динара састоји се у рафији и спрарама које се налазе данас у друштвеном магацину.

Пољопривредни фонд:

У почетку 1908. год. овај фонд износно је:
У злату 36.742 '95 динара.
У сребру 3.781 '92 *
У хартијама 5.052 '15 *
Свега 45.577 '02 *

У току 1908. године увећан је узимањем утемељача у суми од 450 динара, и сумом од 97 '50 динара колико фонд у припада од чистог друштвеног прихода у 1908. години, и 11 '55 динара од процента за продате књиге Министарства Народне Привреде.

Према томе укупна готовина овога фонда на крају 1908. године износи 46.136 '07 динара и налази се на приплоду под Управе Фондова

У злату 37.192 '95 динара.
У сребру 3.890 '97 *
У хартијама 5.052 '15 *
Свега 46.136 '07 *

Поред овога фонда постоји још

Фонд за набавку семена у оскудне године који је на крају 1907. год. износно 3.376 '80 динара пристао каматом у 1908. год. 91 — * а на концу 1908. године износи 3.467 '80 *

фонд округа Крагујевачког као помоћ друштву На крају 1907. године износно је 2.573 '80 динара пристао каматом 1.908. години 74 '50 * тако да на концу године 1908. износи 2.648 '30 *

фонд пок. Франац Вишетичког На крају 1907. год. износно је у злату 10.872 '05 динара пристао каматом у 1908. години 550 '35 * а на крају 1908. године износи 11.422 '40 *

фонд за набавку плавог камена На крају 1907. год. износно је у злату 21.440 '95 динара пристао каматом у 1908. години 22 '25 * а на крају 1908. године износи би 21.463 '20 *

Како је друштвена благајна на основу одобрења Управе од 19. септембра 1907. године зап. бр. 180. извела од Управе Фондова 21.000. динара ради исплате рачуна за набављени плави камен, рафију, спрave и семена у износу 22311 '68 динара, који се рачуни услед недовољног прихода нису могли развести, већ су се у каси водили као привремени издати, то да би се ови издати могли развести у 1908. години, Управа је у седници од 28. новембра исте године решила, те је из Управе Фондова извештавајући о износу 21.000 динара, осебејним рефератом изведен из депозитног дневника и по гласу рачуна примања тачка 16. уведен у дневник касе под засебну рубрину, као позајмица из овога фонда, и по тој партији предвиђено је у буџету 1909. године, као дуг друштву томе фонду.

Према томе на крају 1908. године налази се од овога фонда код Управе Фондова свега 463 '20 динара.

Обут друштвене благајне:

По дневнику касе било је свега и то:
Примања: 198.675 '30 динара
Издавања: 197.797 '83 *

По депозитнику било је и то:
Примања у новцу: 28.859 '80 *
Примања у хартијама: 6.127 '95 *
Издавања у новцу: 43.782 '41 *
Издавања у хартијама: 10.127 '95 *

Укупни обут у 1908. год. износи 485.371 '24 *

X.

О подружинама.

У цијлу друштвене организације у целој земљи, Друштво је и у овој години одржавало пословне и административне везе са својим подружинама и исте је, у колико су се друштву обраћале за помоћ и подносиле програм годишњег рада, у њином раду потномагало и материјално и стручним саветом. Циљ је организација, да се првенствено у склопу округу оснује по једна окружна Подружина, а даља организација: среских и местних Подружина и дружина за поједине гране или предузећа, да се изведе постенено, према потреби и развићу рада. На основу

тога, постојале су на крају 1908. године окружне Подружине:

За округ ваљевски у Ваљеву
— београдски у Београду
— врњачки у Лесковцу
— крушевачки у Крушевцу
— моравски у Јагодини
— крагујевачки у Крагујевцу
— нишки у Нишу
— пиротски у Пироту
— подрински у Шапцу
— тимочки у Зајечару
— крајински у Неготину
— топлички у Прокупљу
— ужицки у Ужицу
— руднички у Гор. Милановцу

Још би имали да се овој организацији одазову окрузи: пожаревачки, смедеревски и чачански, и Друштво се нада, да не се заузимањем друштвених чланова и пријатеља нашег пољопривредног напетка, у скоро и у тиме окружима образовати Окружне Подружине и тиме друштвена организација у целој земљи успоставити.

У састав друштвених организације примљена је и стара жичка Подружина са седиштем у Краљеву.

Која српска Подружина у саставу крушевачке Подружине, примљена је Подружина колаопничка са седиштем у Брусу. Остале старе српске и месне Подружине имају још да се склопе правилима, која су нарочито за те Подружине израђена и која не се ускоро штампати и кад то ураде, онда ће се и оне примити у састав својих Окружних Подружина, и на тај ће се начин одржавати једнообразни рад на уважењу домаће привреде у целом друштвеном организму.

1908. године имало се прославати за српску пољску привреду и за Српско Пољопривредно Друштво једно ретко славље: 25-го годишњица Крушевачке Пољопривредне Подружине која је основана 29. јуна 1883. год. и од тога дана до данас, сваки 25. година непрекидно и успешно радила на унапређењу пољопривреде свога краја.

Ова предаја, а најстарија Подружина друштвена својим неуморним а смисљеним радом знатно је утицала на напредак и развој свога округа а нарочито у воћарству, свирачству и виноградарству. Приређивањем двеју окружних изложаба, једне опште и једне сточарске и давањем обилната награда, успела је подстакти многог пољопривредника на бољи и савременији рад и привређивање, чиме је постигли лепе резултате и истакла се међу највредније Подружине друштвене.

Кao најоригиналније код ове Подружине, што се иначе ретко где може видети и наћи, јесте, што је њен први покретац и оснивач, од првог њеног постаника, па за $\frac{1}{4}$ века све до данас стално остао у њој и редовно биран за председника и руковођу подружинских послова којима и данас врши управљање, те је и он као њен оснивач дочекао и 25-годишњицу председништва у Крушевачкој Подружини, заљубљујући се и морално и материјално, понајвише и сам лично, за испуњавање програма и свију радова подружинских. То је редовни члан друштвени г. Велимир Виторовић пензионар из Крушевца.

Српско Пољопривредно Друштво, држи да испуњава жељу целог збора, ако на овом месту изјави своја честитанा и Крушевачкој Подружини и њеном неуморном председнику г. Виторовићу жељени им, да и на даље истрају осведоченом ревношћу и постојањем на бойлтку пољопривреде свога омиљеног округа и краја.

Материјалну помоћ добиле су у овој години следеће Подружине:

По 1000 динара:
крушевачка и нишка.

По 800 динара:
ваљевска, пиротска и ужицка.

По 600 динара:
крајинска и тимочка.

По 500 динара:
моравска, подринска и рудничка.

У овај распоред нису уписане Подружине: врњачка, крагујевачка и топличка са тога, што ове Подружине ни на нарочити позив друштвенне Управе или нису поднесле извештаје о своме раду у 1907. години, или ни Програме рада за ову годину.

Осим тога, дават је Подружинама кредит по отвореном рачуну за набавку семења, плавог камена, рафије и осталих потреба, до суме одређене им помоћи.

За приређивање изложба так, издато је, воред напред наведених сума.

Подружини подринској 1000 динара
— рудничкој 1200 —

Друштво је и у овој години настојавало, да Аржавине економе, окружне и српске, доведе у пословну везу са подружинама, како би се међусобним помагањем за унапређење домаће пољске привреде створише што подесније погодбе за постигнуће жељенога успеха. И у томе је Друштво успело, благодарећи државним економима на одливу и потпору.

Рад поједињих Подружина које су благовремено своје извештаје до 9. фебруара 1909 поднесле штампани је на крају друштвеног извештаја.

XI.

Закључак

У току ове године одржала је Управа XXIX седницу, на којима су решавани важнији предмети који се нису могли обичним административним путем решавати.

Подносићи овај извештај Главном Збору, Управа излази, да ће ногодити жељу свих друштвених чланова, ако исти заврши са усљедником:

Да живи Највиши Заштитник Друштва Његовог Величанства Краљ и Господар Србије Петар I!

Да живи Његов Пресвети Дом!

Бр. 285 Из седница Управе Српског Пољопривредног Друштва 2. фебруара 1909. у Београду.

ИЗВЕШТАЈ

Подринске Пољопривредне Подружине с раду у првом години.

Управном Одбору Пољопривредне Подружине Округа Подринског част је а на основу чл. 29. правила подружински, поднети друштву извештај о свом раду у 1908. год. у следећем:

С ходно разним прописима правила Подружинских као и програму Подружинског рада за 1908. год., који је на ванредном збору 14. фебруара 1908. год., одобрен и према буџетским могућностима, који су Подружине стојали на расположењу, управа је радила и урадила у толико, да су скоро све тачке програма биле испрљене.

Ова Подружина у 1908. год. имала је чланова: Добротвора три; — г. г. Ђоку Куртовића, економа, Мику Матића, адвоката и Јену Петровића трговца. Утемељача јединог, г. Мику Спасојевића економа, и 77 редовних чланова, од оних 15 чланова редовних Срп. П.О. Друштва, који су по правилима Подружине и редовни чланови Подружине, 41 члан платило је углоге.

Целокупни обрт као што се види из извештаја благајне за 1908. г. износи 47.446²⁷ дин. односно:

Причешће: 21.269⁰⁰ дин.

Издавање: 20.795²⁹ дин.

Да би Подружина осталла следила свога програма, то је највише радила на остваривању Пољопривредне изложбе, која је и одржана и сјајније изнада него што је се надало, и нема сумње да се оваква изложба и при већим средствима неће мобицирјати овако како се одржала, јер и поред најбоље воље нећи бити оног покртвања.

Изложба је одржана до 26. септембра до заједничко 1. октобра 1908. год.

За ову изложбу био је изабран нарочити притељачки одбор, који је у споразуму са управом радио. — Одбор је био подељен на секције: Ратарску, Сточарску и Индустриску.

Председници ових секција били су:

г. г. Белобрик окруж. економ за Ратарску,
г. Нешин управитељ рат. шк. за сточарску и
г. Валенти проф. рат. шк. за индустрију.

Како је г. Валенти за време највећих послова око припремања изложбе отпутовао на своју нову дужност, то су његов посмо отпраљали г. Нешин и Белобрик.

Почасни председник свих секција био је г. Мијорад Вуčićић окр. начелник, а пошто је и он за време припреме отпутовао на своје ново определење, заменио га је новопостављени окружни начелник г. Милон Ђорђевић.

Чланови ратарске секције било је 12

* сточарске	"	"	"	11
* индустриске	"	"	"	9

За сваку секцију одређен је нарочити оцењивачки суд, којима су као председници били г. Белобрик за ратарску, г. Нешин за сточарску и г. Лукићевић управитељ сточар. завода, за индустриску, — Председник свих секција оцењивачких судова био је г. Милутин Савић Начелник Министарства Привреде у пензији.

Цео посао око припремања био је поверен председницима секција, Управи Подружине и државним економима из округа.

Од земљорадничких задруга учешће су узеле ове задруге: Вуковићска, Сајашка, Ноћајска и приватна задруга Јанка Спремића из Ступнице ср. Јадрански са 94 предмета.

На овој изложби учествовало је 5917 излагача са 9000 разних предмета и то:

из ратар. секције	4750	излагача	са 6007	предм.
" сточар.	1062	"	1193	"
" индуст.	105	"	1800	"

Из ратарске и сточарске секције учествовали су пољопривредници из округа Подринског, а из индустриске секције разни мајстори из округа и пољопривредне фабрике из Ческе, Немачке, Енглеске, Белгије и А. Угарске.

Детаљније колико је излагача и са којим предметима учествовало итд. видеће се из „Споменице“ коју Подружине измарила саставити П. Председник Подружине г. Белобрик и исту оштампати са 10 слика, снимака са изложбе.

Са површином наградама, семеном, справама итд. награђено је 452 излагача са 560 предмета у суми од 6780 дин.

Од овога награђени су са 4816³⁰ дин. у готовом новцу, и семену, справама и плавом камену у вредности од 1963-те дин.

Преглед колико је по којој секцији издато награда, као и о томе колико је издато награда у појединачним срезовима у новцу, семену и похвалницама види се из приложеног под 1. и 2. прегледа, као и о томе какве су справе издате за награде што се види из под 3. прегледа.

Ко јој и са каквом наградом награђен такође ће се моћи доцније сазнати из „Споменице“.

Сем тога одликовано је са дипломама за индустрију 16., за привреду 50 и похвалницама 215 излагача.

Ових је дипломама награђено за ревносан рад г. г. Славољуб Панић, Тихомир Трифунац, Синиша Протић, Никола Јањић, и Милivoje Исаковић, учитељи и Јован Кошутин конструктор изложбе, — а треба се ових да се награде и друга лица за која склопиштица нађе за ходно, да су својим радом заслужили.

Изложбу је посетило 6518 која су платила улаз у 3000 бесплатно. Од оних 1500 деце и ђака разних школа.

Услед догађаја о анексији Босне ову изложбу није могло отворити Његово Величанство Краљ, нити пак Господин Министар Народне Привреде, који је депешом у очи дана отварања изложбе павестио Управу Подружине.

Изложбу је отворио председник Подружине г. Милан Јов. Илић свештеник, у присуству епископа шабачког Господина Срђија, Начелника окружног, члanova окружне скупштине који су корпоративно са својим председницима присуствовали, Председником Правственог Суда и осталих чиновника, грађана и пријатеља пољске привреде.

Водо-освећење извршио је Епископ шабачки Господин Сергије уз асистенцију свештеника шабачког.

Отварање изложбе поздравили су депешом Њ. В. Краљ; Г. Министар Народне Привреде и Српско Пољопривредно друштво.

Писмено су честитали Њ. В. Преосвештенство Митрополит Србије Господин Димитрије.

Према изложби која је била обично заступљена и изврсно уређена, услед догађаја анексије Босне и Херцеговине, није посетилог Бог зна каква.

Са стране су изложби посетили мали број и то: Окружна Подружнина Тимочка послала је своја два изасланика г. г. Вожу Милановића окр. и благајника и Стојана Петровића држав. економа.

Српско Трговачко удружење из Новог Сада као свог изасланика послало је г. Петру Крстића директора истог удружења; фабрика шећера из Београда свога чиновника г. Милана Поповића; Срп. Земљорадничка Задруга из Буђеноца у Срему г. Машу Белобрику трговца; Друштво за осигурање стоке „Агрисокол“ из Пожеге у Славонији свога директора г. И. Дајковића.

На унапређењу пољске привреде, радила је Подружнина у свим правцима, тако је на унапређење сточарства издејствала од Г. Министра Народне Привреде, да се од ратарске школе уступе два бика колубарског соја, један за срез Почекиши, а други члану подружнице г. Стевану Јеличићу из Вуковића, с тим да су дужни бесплатно пуштати бика на околне краве.

По добivenом извештају први бик опладио је 57 крава, и наглед је да бе се при нормалном телезу добити око 50 телади, а други је опладио 27 крава, од којих су све остала стоеше.

На унапређењу ливадарства, такође је рађено, јер је Подружнина набавила извесну количину семена културних трава и извршила оглед у три среза: Мачванском, Почекиши и П. Тамишском.

Услед прошлогодишње сушне оглед је извршен на задовољство само у П. Тамишам, која је ливада добила од Срп. Пољ. Друштва као једини такмичар у цели земљи прву награду — што служи овој Подружници на понос.

За постизавање што већег успеха у рационалној обради земље, Подружнина је растурила и повећи број разних спрava и алата, које су набављали пољопривредници или што је подружнина издала као награде.

Из Немачке су набављене парочите компликоване дрљаче, које су уступљене економу ср. Мачванског и Почекиши, а растурила је и повећи број Саковских плутова.

Подружнина у овај годину није располагала са својим локалом за канцеларију и смештај спрava, семена итд., већ је сваки члански подружнички вршио посао код своје куће, локале за смештај спрava и семена у 1908. г. уступило је бесплатно подружници окр. економ и п. председ. подружнице г. Ник. С. Белобрик, свој приватни магацин.

У току 1908. год. управни одбор одржао је 22. седницу.

На првој седници конституисала је се подружничка управа, која је изабрала централну управу; за председника г. Милан Јов. Илић свештеник, за под председника г. Ник. С. Белобрик окр. економ, за секретара Рад. А. Нештић управ. рат. школе и В. Валенту професора рат. школе, за благајника г. Со-

бронија Радовановића учитеља, као чланови су биле г. г. Марко Брајић пољопривред. из Штитара, Марко Поповић агроном из Синошевића, Стеван Јеричић пољопривр. из Вуковића, економ среза Рађевског, Абуковачког и Јадранског.

На својим седницама управа је решавала о свим пословима, који према програму рада спадају у делокруг.

Да би Подружина била заступљена према правилима на збору друштвеном у фебруару пр. године изаслала је своје изасланике г. г. Ник. С. Белобрик подпредседник, В. Валенту II деловоду, Урошу Палеташевићу учитељу, члана Подружине и Стевана Јеличића члана управе, — а на конгрес српских Земљорадничких Задруга у Аранђеловцу г. г. Н. С. Белобрик, п. председ. В. Валенту II секретару, Милана Марковића првоту и Петра Ђамјановића земљорадника чланове подружинске.

Станje благајне, магацина и инвентара подружинског види се из извештаја благајниковог.

У току године умро је члан ове подружине г. Милосав Ковачевић, — а премештен је за професора у Буково, други секретар Подружине г. В. Валента.

Кбр. 28.

П. Председник Подруж.

Ник. С. Белобрик

Секретар,
дим. Ф. Коен

ПРЕГЛЕД

Часописних награда издатих издавачима на Подручникој изложби у 1908. год. у новцу и справама.

Бр. изда-	ИЗДАТО НАГРАДА ИЗ- ЛАГАЧИМА ИЗ:	У ИНОУ ГОДИШЊИХ		У СПРАВАМА		Укупно
		дни.	ир.	дни.	ир.	
1	Шапка	1223	95	556	05	1780
2	изрез подпереког . . .	373	70	250	30	624
3	јадранског . . .	588	15	85	85	674
4	а. тамишког . . .	1040	15	242	85	1283
5	абуковачког . . .	406	10	63	90	470
6	рађевског . . .	342	05	67	93	318
7	мачванског . . .	822	20	84	80	1519
8	за Валенту	20	—	—	—	20
	Свега	4816	30	1963	70	6780

И словом шест хиљада седам стотина осамдесет дин.

ПРЕГЛЕД

Издатих награда по секцијама и то:

По ратарској секцији	2445 дин.
по сточарској . . .	4010 *
по индустрији . . .	325 *

[разни занати]

Свега 6780 дин.

NB. Драгутин Ристић трг. из Богатића није хтео примити премију у 60 динара за угојено свињче и IV награду за суву бораницу у 5 дин.

По ратарској секцији издато је и то:

За ратарство	520 дин.
по градинарству	225 *
по воћарству	1435 *
по виногр. с подр.	265 *

Свега 2445 дин.

По сточарској секцији издато је и то:

За бикове	430 дин.
по краве	529 *
по тегљеће волове	190 *
по свиње	273 *

3*

о јунце од 2 год.	420	дин.
о јунце *	305	*
о оаце и онове	120	*
о челарство	175	*
о свиларство	10	*
о билимове	107	*
о коконие	840	*
о пловке	150	*
о гуске	145	*
о бурке	40	*
о яја	36	*
о угојену заклану живину	10	*
о сир и кајмак	200	*
о воскарске производе	20	*
Свега		4010 дин.

По индустријској секцији разни занати и то:

Плагови, разне параде од кострети, кола, ваге, справе за цељеве меда, спрани за јабуковачу, разни покажеви свега 325 дин.

КБр. 28.

П. Председник
Ник. С. Белобрк

ПРЕГЛЕД

Одличованых излагача дипломами и похвальницама
на подружничкој изложби:

МЕСТО ГДЕ СУ СЕ ИЗЛАГАЧИ ПРИЈАВИЛИ:	КОМАДА		
	ДИПЛОМА		ЗОХВАЛНИЦА
	ПОДАРК.	ИЗДАЧЕ	
1 Шабац	17	16	19
2 предизвикански	6	—	45
3 * п. тимавански	8	—	41
4 * јадрански	4	—	29
5 * рађенски	3	—	32
6 * забуковачки	2	—	21
7 * попереки	10	—	28
Свега	50	16	215

Лица која су одличована могу се видети из списка излагача.

КБр. 28.

П. Председник,
Ник. С. Белобрк

ПРЕГЛЕД

Издатих награда излагачима у различим спровадама, алатима и селену и то:

НАЗИВ СРЕЗА — ОПШТИНЕ —	Луциона	Стоте репи	Рогачи	Платн. племен.	Сужор	Махале за веш. по б. дни.	Ручне сјајнице по 30 дни.	Макаре за опре. по 4. дни.	Макаре за кућ. по 220 д.	Трошаки за опре.	Трошаки за говија	Црвија	Купачка	Награда по 75 д.	Харч. уче.	Вртарије по 3. д.	Макаре издаје. по 7. дни.	Макаре за опре. по 2 д.	Картон за шеф.	Техника индустрија	Седејаш по 17 д.	Сортирај. у ван. пака	Макаре издаје. по 250 дни.	Борб. 7.488	Макаре за опре. по 5 д.	Картон за опре. по 2 д.	Соф. Радовановић с. р.	Председник, Ник. С. Белобрк	Издавач
	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи	Излагачи			
1 Шабац	13	5	36	1	9	1	1	4	1	4	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
2 Срез подрински	28	24	20	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
3 * раденски	16	15	16	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
4 * јадрански	17	17	17	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
5 * тимавански	17	17	17	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
6 * избуџички	17	17	17	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Свега	17	69	76	188	25%	14	11	6	2	12	15	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		

Извод из магацинске књиге за 1908. год.

назив предмета	примење	издавач	претекло
1. Грахорица	527	кгр.	527
2. Сигна проја	50	*	50
3. Цапови	28	КОМ.	20
4. Чачина	6	*	5
5. Луциона	762 200	кгр.	762 500 кгр.
6. Сочива	62 500	*	62 200
7. Хедде	46	*	46
8. Лана	10	*	10
9. Сумпора	50	*	50
10. Алавадских трава	151	*	151
11. Сточне репе	125	*	125
12. Плавог камена	708	*	708
13. Розије	327	*	327
14. Разних справа	186	*	177

NB. ових девет комада справе су браће Николића, трг. из Београда заступник Еберхартове фабрике.

брине из Немачке, — које су на стоваришту код подружнице.

31. децембра 1908. год.

Шабац.

Председник:

П. Председник

Ник. С. Белобрк с. р.

блажајник

Соф. Радовановић с. р.

Сем напред напоменутог претичу у магацину и једна пумпа за воду у вредности 28 дин. која је претекла до награда.

22. јануара 1909. год.

Шабац.

Б. Председник

Ник. С. Белобрк с. р.

Кл. Клабајник

КБр. 28.

Инвентар ствари Подружничких.

1. Једна десимална вага са теговима.
2. Један модел Главинићеве сушница, $\frac{1}{4}$, величине своје.

3. Десет урамљених слика са изложбе подружинске 1908. год.
 4. Пет комада брјзака тробојних.
 5. Осам комада великих натписа и шеснаест ма-
 лих на платну са изложбе.
 6. Један печат и један штампља подружински.

Прегледали:

31. децембра 1908. год.
Шабац.П. Предсавић,
Ник. С. Белобрк с. р.,
члан — благајник
Софре. Радовановић с. р.

ИЗВЕШТАЈ

Благајници Пољопривредне Подружине Округа Подрињског, поднесен редовном годишњем збору Подружине на дан 26. јануара 1909. г. у Шапцу.

А. Примаше:

1. Готовина од проледе године	16-25 дни.
2. Наплаћено старог дуга	126-40 "
3. Чланских улога	380— "
4. Од окружног одбора помоћ за 1908. г. 9000— "	"
5. " фабр. шефера помоћ за изложбу	200— "
6. " Срп. П.д. Друштву ред. помоћ	500— "
7. " Нар. Банку помоћ за изложбу	200— "
8. " Мил. Нар. Прим. пом. за изложбу 4000— "	"
9. " Кузмана Николића Београд помоћ за изложбу	30— "
10. " Општ. Шабачке пом. за изложбу 1000— "	"
11. " среза Рађевског	100— "
12. " среза Јадранског	200— "
13. " Продате грађе	129-50 "
14. " Продатих предмета ратар. секц.	122-90 "
15. " Продатих углавилица за изложбу	616-60 "
16. " Кали Синдиката пом. за изложбу 150— "	"
17. " Срп. П.д. Друш.	1000— "
18. " Индустр. Банке	600— "
19. " продатих справа семена и др. из магацина	1442-70 "
20. " Благ. окр. подружине за продате справе ер. расад	600— "
21. " Мачван. пор. одељ. пом. за изложбу 586-50 "	"
22. " различих прихода (реф. бр. 278)	10— "
23. " Хофера и Шранца пом. за изложбу 208-75 "	"
24. " Вој. Петковића закупка ресторана	50— "
Свега	2126-60 "

Б. Издавање:

I. Редовни издањи:	
1. Дугована награда служитељу	15— дни.
2. Понути. чл. за Гл. Збор у Београду	120— "
3. Срп. П.д. Ад. дуг. из пр. године	290-50 "
4. За штампање правила	25— "
5. Срп. П.д. Друштву за колекциј. ли- вид. трава	393-40 "
6. Плата матационеру	60— "
7. " послужитељу	30— "
8. " благајнику	200— "
9. Оправка и кирија за под. локал	40— "
10. В. Валенти за пред. у Г. Врњачкој	15— "
11. Изаса. за Конгрес Зем. Задр. понут	150— "
12. Шабач. телеграфу (чест. за Ваљево)	2-60 "

13. На канц. потребе	79-20 дни.
14. Срп. П.д. Друштву 1/4 чл. улога	90-50 "
15. За Пољопривредне календаре	30— "
Свега	1.514-20 "

II. Изалажбени издањи:

1. На припреме око изложбе	11.960-29 "
2. На награде излагачима	6.780— "
Свега	18.740-29 "

III. Посреднички издањи:

1. Под бр. дн. к. 228, 229, 230, 234 и 235	510-80 "
Свега	510-80 "
Укупно	20.795-29 *
Примање	21.289-50 "
Издавање	20.795-29 "
Остатак	474-31 "
Растур у семену пл. камену и др.	34-74 "
Готовина за 1909. годину у новцу	411-57 "
" " 1909. в пумпи	28— "
Свега	439-57 дни.

Подружина је учшила обрт у куповини семена, плавог камена, рафије и различих пољопривредних справа у суми од 5.381-40. динара.

Целокупни обрт у 1908. г. износи 47.446-27 дин.

Подружина не дугује ником ништа; њена примања унесена су у пројекат буџета за 1909. год. и износе нешто више од једне хиљаде динара.

24. јануара 1909. год.

у Шапцу

Благајник,
Софроније Радовановић

Оверавају овај благајников извештај.

Чланови Управног Одбора:

Милан Јов. Илић с. р., Ник. С. Белобрк с. р., Рад. А. Нешин с. р.,
М. Новаковић с. р., Чед. Илић с. р., Стев. Јерићић с. р.,
Марко Брајић с. р.

Оверава:

Друштвена и-кредитница,
Ник. С. Белобрк

ИЗВЕШТАЈ

Подринске Пољопривредне Подружине о стању пољске привреде у пр. години у округу.

На основу чл. 39. правила, Подружине је част поднети Друштву годишњи извештај за 1908. г. о стању пољске привреде и пољопривредни установа у округу Подрињском у следећем:

У овоме округу у срезовима: Абуковачком, Рађевском извесним делом среза Јадранског, Потцерском и П. Тамињавском, терен је бројан; нарочито по следњи три среза одликују се са лепим висоравнима на којима успевају сви стрмни усеви и кукуруз. Сена која се користи за ливада на овим узвишеним местима, одличног су квалитета.

Срез Мачвански, извесан део среза П. Тамињавског, Подрињског с малим делом среза Јадранског терен је раван с добром ораницом, која даје одличне приносе свих пољских усева.

Равнице ср. Мачванског, Потерског и П. Тамињавског, које се налазе на обали реке Саве, као и равнице које се налазе на обали реке Дрине ср. Јадранског и Азбуковачког, — изложене су поплави с прољећа, кад се снег стапе топити, а која причинава велику штету, као и појединачним лукама поред речице у ср. Рађевском и Азбуковачком.

Те равнице код их вода не плави одлично роде кукурузом, копривом и осталим ратарима усевима.

У срезу Мачванском, П. Тамињавском и Потерском, народ се највише бави ратарством, а мање сточарством, а у ср. јадранском, рађевском и азбуковачком и то на оним положајима, који су за обрађивање подеснији, ратарством, већим делом воћарством, сточарством и виноградарством.

Округ Подрињски код се узме са теренског и климатског гледишта има услове за све гране пољске привреде.

Посматрајући извесне гране пољске привреде на посе, ставља наследа овако:

Ратарство напредује доста добрым путем.

Сточарство је прилагочно развијено, но нема парочитих раса, већ су грађа мележењем различних сојева јако наукираната.

Овчарство и свињарство је добро развијено, али су сојеви јако изукиртани.

Грешка што сточарство у овоме округу није напредно, — а према условима које је сама природа дала, јесте у томе, што се слаба пажња обраћа на негу стоке.

За воћарство и виноградарство у последње време примењује се већи покрет за напретком, што су и сушњији допринали сречки расадници и државни економи.

У Живинарству и Пчеларству осећа се такође већи покрет за напретком.

Свилаче је такође достигло јачи покрет за напретком, јер се отпочело живље радити, на гајењу свилабуба, и подизању дудова.

Градинарство је код нашег привредника још у позадини, јер производи најпотребније поврће за домаћу потребу.

Шумарство и ако смо богати са природним шумама, стоји врло хријаво. Шума се не подиже по правилима, а и сећа се да не врши распоштавањем.

Према наведеним има се још доста утицати, на народ у овоме округу, док се не постигну оне цели, које ће бити од користи како за народ тако и за целу државу.

Трговина и занати који стоје у тесној вези са пољском привредом развијени су само по варошима.

Најчешће је трговина са шипеницом, кукурузом и сувом шљивом врло развијена.

Према добијеним подацима за иностранство је извешено у 1908. г. и то:

Сирових шљива	155,	вагона.
Сувих	18,435.248	кгр.
Пекмеза	146.710	»
Пшенице	12,379.800	»
Кукуруза	20.000	»
Јечма	3,999.802	»
Овса	58.116	»

Квалитет сувих шљива и хране је у опште према досадашњим годинама врло добар.

У новије доба отпочело је се живље радити на извозу сирових воћа, дрвена грађа и т. д.

Вештачких радова и индустријских предузећа има само у Шапцу, Лозници и Крупњу.

У округу постоји Окружна Пољопривредна Породничка са седиштем у Шапцу, која је заснована у 1907. год.

У току за ове две године, од кад је Подружници заснована, нарочито је настала да растуриши више семена пивних и других биљака, као и појединачних са временских справа.

У овој години Подружница је приредила и општу Пољопривредну Изложбу, која је такође од велиоког значаја за напредак пољске привреде.

Ова изложба је била једноставна међу свима, које су до данас одржала у Краљевини Србији.

Ова изложба показала нам је право огледало богаства, које се налази у пољској привреди из свијета крајева овога округа.

Овом изложбом дошли смо до закључка, да и најсиромашнији крајеви овог округа и. пр. срез Азбуковачки, краје у себи пешчарцима благо у воћарству.

Оно дивно јоће, треба да иде на царске трпезе широм целог света, — али нашем пољопривреднику не достаје што је главно, пољопривредно знање и згодне комуникације; а кад буде тога сам предмет стечиће ће себи пијаце.

Земљораднички задруга у овоме округу има 51. и две Млекарске Задруге, од којих она у Ковилачи добро напредује.

Поред изложеног у округу Подрињском постоје и ове пољопривредне установе:

У Лозници постоји приватна воћни и лозни расадник г. Драг. Настића трговца. Оснивање овога расадника одобрио је Г. Министар Народ. Привреде, — расадником управља г. Милан Петровић сречки економ у пензији.

У срезу П. Тамињавском у Бељину постоји приватни лозни расадник г. Бранислава Томића српленог ђака вин. воћар. школе, који истим управља.

Према закону о државним економима овај округ има поред окружног економа и његовог помоћника, у слик шест срезовима и сречке економе и њихове помоћнике.

Сречки расадници постоје у свима срезовима, сем у срезу мачванском, где се ради на откупу земљишта.

У срезовима: Потерском, Рађевском и Азбуковачком расадници су основаны у 1907. г. а у срезу јадранском и П. Тамињавском расадници су раније установљени.

Постојећи расадници показали су одличне успехе, јер се примером и саветима управника расадника утицало на пољопривреднике и радио је се на побољшању пољске привреде у опште.

У Шапцу у најмању бине овог пољопривредне станице, подигнута је 1906. г. Ратарска Школа, која има задатак да даде потребно ниже васпитање сељачком подмлатку у свима гранама пољопривредним, како практично тако и теоричко.

Сем тога, ова школа служи као углед нашим пољопривредницима, са великим имањима, како и на који начин да боље, брже и лакше обрађују своја земљишта, са савременим спроводом, и на овај начин повећају принос а према томе и приход са имања.

Сем тога, и само уређење служи им као углед и пример при организацији имања.

Време у овој години било је дosta неповољно и за пољске радове и за напредак усева, нарочито је поплава која је у овоме окнутију била с пролећа, кад је требало јаре усеве сејати, учинила знатну штету, јер јари усеви нису могли на време, да се засеју. Преко лета била је суша, која је била узрок што су усеви мање приноси дали. Такође је и град причинило штете у Мачви и у извесном делу Потече-рине, Рађевине, Азбуковице, Пес. Тампаве а мање у Јадру.

У срезовима: Мачванском и П. Тампавском берба воћа била је врло храђава, у осталим срезовима пак врло добра.

Виногради су свугде врло добро родили и дали врло добру бербу.

Ратарски и Попртарски усеви, свуда су дали добре приносе, сем у крајевима где је било поплаве и града.

Ливаде су дале слабије приносе сена, а оне које су ближе води одличне.

У опште узељни приноси су били задовољавајући.

И ако је округ Подружински по свом климатском и теренском положају добро обдарен, — напредак пољске привреде је дosta заостао из главних разлога што наш народ тешко прима новине, а иначе доста је алжак и немара и са старањем о својој имовини, па и о самом себи.

Но у најновије време почeo је да увића и сам потребу, објега и савременијег рада и рационализације да обрађује земљу, боље гаји стоку набавља семе, справе и алате, подиже винограде на америчкој подлози, правилне воћњаке, боље сушнице и гаји птиње биљке и т. д.

На постизавању овога напретка, који ће се постепено подићи на већи ступањ, има извесних послуга краљевска влада са својим окружним и српским заузимањима претставницима и државним окружним и српским економистима, а и саме трговинско-економске прилике у којима се налазимо, доприносе са много, да је привредник отпочео више бринут о себи и своме опстанку.

Кбр. 28.

II. Председник Подружине,
Ник. С. Белобрк

Секретар
Дик. Ф. Ђосић

ИЗВЕШТАЈ

ТИМОЧКЕ ПОЉСПРИВРЕДНЕ ПОДРУЖИНЕ О РАДУ
У ПРОИМОЈ ГОДИНИ.

По утврђеном програму рада за ову 1908. годину подружина је ставила себи у задатак да уради:

I

Уређење и обрађивање имања подружинског, и то:

- Правилно обрађивање матичњака америчке лозе;
- Редовно обрађивање и чување од пероноспоре камењеног винограда;
- Садење камењене лозе на површини која је овог пролећа изриљана;
- Продужити риљање у истом правцу и на томе месту поднис сортименски виноград од лоза које је у складу расаднику има;
- Нише да се засеју птињим биљкама.

У току године све су напред поменуте тачке програма потпуно извршene.

За извршење свега овога утвршено је надницца 333, и исплаћено је 480-90 динара; а поред овога утвршено је за риљање земљишта за нов виноград 475-78 динара.

II

Други део програма садржи:

- Држање предавања о благогрименој жетви стрмина и срећивању усева уз демонстрацију са спровадом у селу Границу;
- Да се у Зајечару држи предавање о берби грожђа, чишћењу судова и спровођању вина са грожђем као подружинском имању;
- Да се у Болјевцу држи предавање о подизању воћњака;
- Да се у јесен приреди предавања о зимском хранљењу стоке у Краљевом Селу, Жукову, Слатини, Васильју, Буџу, Горњем Зуничу, Бору, Вражогрцу, Гамзиграду, Горњој Белој Реци, Лукому, Подгорици, Сумракову, Ласову, Планинци и окружној пољопривредој станицама.

5. Да се ове јесени приреди изложба грожђа овде у Зајечару.

Од предвиђених спољних послова, тачка прва није могла бити извршена са успехом зато, што су стрми усеви у селу Границу били сасвим кратки услед претерано јаке суше тако, да су се морали чупати а нису се могли жести ни косити а изјамење истелицом.

Тачке 2., 3. и 4. нису се могле извршити за то што баш у време кад их је требало извршити, кад је подружина то могла да учини, десио се се не-редовне прилике — демонстрације против Аустрије т. ј. изненадна позивања на вежбу првог позива и у опште ређи моменти су били такви, ду се извршењу ових тачака није могло ни помисљати.

Тачка 5. није се могла извршити за то што се никаква помоћ није могла добити од окружног одбора — окружне скupштине, а сама новчана средстава подружинска била су сувине мање за извршење предијела.

У току године подружина је набавила и расту-рила у народ:

Рафије	150 кгр.
Плавог камена	280 "

Тријера
Саков плуг
Сечка за сламу и сашу
Прекалица „Крајина“
Семена од детелине
Кундеоних ножева
и разне друге ситније ствари (делови за прекалице и др.).

Од набављеног материјала, подружина има у свом магацину непродајог и то:

Плугова	1 ком.
Плавог камена	320 кгр.
Кундеоних ножева	20 ком.
Прекалица	4 *
Рафије	58 кгр.

Преглед буџетом одобрених кредита по буџету подружинском за 1908. годину, као и утрошених сумма по њему у току исте године:

РЕД. БРОЈ	ПОЗИЦИЈА	BUDGET ZA	УТРОШЕНО
		1908 Г.	1908 Г.
		ДИНАРА II	ДИНАРА II.
1	На уређење и обраћив. имања	1.100 —	974 28
2	* плату чувара	360 —	360 —
3	* канцелариске трошкове	30 —	17 35
4	* трошк. за државне предав.	100 —	— —
5	* кирију магацина	180 —	— —
6	* пет акција живин. акцион. задруге по 10-25 динара	51 25 —	— —
Свега		1.821 25	1.351 63

и словом: хиљаду осам стотина двадесет и један динар и 25/4.

Приходи:

У овој години подружина је добила на име помоћи од српског пољопривредног друштва суму од дин. 600— а поред овога и одобрени кредит за набавку справа, семена и т. д. дин. 600—

Приход од имања износи:

од лозе	дип.	—
грожђа	*	1.108 40
бостана	*	274 35
сена	*	314 40
разног материјала (проценат 5%)	*	35 17
продатих справа (проценат 5%)	*	47 20
Свега	*	2.279 52

III

Рад управног одбора.

Управни одбор држао је у току године 8 седница у којима су решени ови послови:

1. Конституисање нове управе;
2. Состављање програма рада за 1908 годину;
3. Решено да се подружинско имање ограничи и у план тачно унесе;
4. По завршном рачуну примљени су рачуни од бившег благајника за прошлу годину;
5. Примљен извештај управног одбора за 1907. годину;
6. Состављен пројект буџета за 1908. годину;

7. Свремљен извештај за годишњу скупштину;
8. Одредио изaslание за годишњи збор Српског Пољопривредног Друштва;
9. Одобрио милоцима — члановима подружинским бесплатно узимање резница домаће лозе из подружинског имања;

10. Составио програм дежурства чланова управног одбора, нај радом око уређења подружинског имања;

11. Одобро путне трошкове изасланицима подружинским;

12. Составио требовање пољопривредних справа и алат за свој магацин, према одобреном кредиту од Пољопривредног Друштва;

13. Решено да се подружинска Правила оптамњају у 500 примерака;

14. Да се подружинске њиве уступе за ову годину Окружној Пољопривредној Станици у обраћивање;

15. Да се ове јесени приреди изложба грожђа у Зајечару;

16. Да се умоля Окружни Одбор да унесе потребну суму у окружни буџет за 1909 годину на приређење окружне изложбе свију земаљских производа;

17. Одобрио лицитацију за продају сена са подружинског имања;

18. Одредио два изасланика, који ће ићи на изложбу у Шабац и Београд;

19. Одобрио лицитацију а продају грожђа из подружинског винограда;

20. Одобрио да се потражиоцима може дати на услугу подружинска муљача, а да се од потражиоца наплаћује по 2 динара дневно за услугу;

21. Позвао дужнике подружинске, Цветка Николића и Стеву Најдановића и од ових тражио дугујуће суме.

Да би Подружина одговорила свом позиву што боле, Управни одбор је — као што је напред речено решио да се у идућој 1909. години приреди овде у Зајечару изложба за округ тимочки свију земаљских продуката, као и занатских и индустријских исто онако као што је то у овој години урадила окружна подружина округа подринског у Шапцу, окружна ваљевска подружина, београдски округ, на Ужици и др., па је ради тога одбор послao два споја изасланика на изложбу у Шабац са задатком да они проуче уређење изложбе, како би и ова подружина што боље своју изложбу уредила.

А у исто време одбор је поднео молбу Скупштине округа тимочког, да она одобри помоћ на државље на изложби у суми од 2.000 дин.

Дакле Подружина — односно одбор, чинио је све што треба, да се као предходни радови за приређење њено изврши, али се и поред тога не може изложба у 1909 години извршити зато, што окружна скупштина није одобрила на то никакву помоћ, а подружина нема доволне новчане могућности да је сама приреди.

Подружина сада има пуноправних чланова и то:

почасних	1
добротвора са по 100 дин. улога	1

добротвора са по 50	19
утемељача	4
помажућих	
Свега 27	

Председник, окружне подружине, подручнице,
М. Тројановић

деловођа,
Ст. М. Петровић

ИЗВЕШТАЈ

Пиротске окружне подружине с раду у прошлоданини.

Сходно чл. 39, подружинских правила, част је Управи окр. пољ. подружине, поднети Српском Пољопривредном Друштву годишњи извештај свога рада на унапређену пољске привреде и о стању поједињих пољопривредних грана, као и биланс њене имовине, — за год. 1908.

A.

Управа подружинска и њени чланови у 1908. год.

Управа подружинска која је изабрана на конци 1906. год. а коју сачињавају: председник, подпредседник, деловођа и 25 чланова управног одбора, премијер, пољопривредницима остало је иста и у 1908. год.

У прошлоданини подружинских чланова са улогом од 2 дни. било је 80, са улогом од 6 дни. 10 добротвора I и утемељача 2.

Повереника за упис у чланство и прикупљање чланских улога — посредника у своме раду имала је подружина у округу 128 од привредника, свештеника, учитеља, општ. часника и ост. пријатеља пољске привреде.

Упис у чланство био је прилично отежан што је све узорак неповерења наших привредника према свима установама и заједничком раду па што он у њину корист или не: даље што подружина нема свих потреба и пољопривредног алата на стоваришту да би појединач био што јаче упућен на њу; затим, оскудица привредног образовања и непросвећеност у народу, као и недостатак воље и енергије код просветених и интелигенције за све оно што води напретку привредном као једном и најглавнијем извору за народно благостварење. Као узорак малог броја чланова најави се и то: што је врло потребно да ово окружна подружина има и својих месних подружина у склопу међу Белој Паланци и Бабушници како би са услугама стајала што ближе гамошним привредницима. Постоје самосталне пољопр. подружине у Белој Паланци, Бабушници и вароши Пироту и нису се хтели одавати по позиву да ступе у сваке ове подружине као што правила окружне подружине прописују, — међу тим више се активности не види.

Цела Управа подружинска оставаје још само до конца децембра 1908. год. а после ће половина конјуктум одступити и бити изабрани нови чланови, како је то правилима предвиђено.

B.

Рад подружине на унапређењу привреде у 1908. г.

1. На пагарству. — Посредовала је члановима за набавку пољопривредних сирова: плугова, ветре-

њача, тријера, семена сточне птиће: детелине љуцерке, зимске граоцице и угарићице од кога је преко целе године на стоваришту имала. Дала је три тријера по општинама за трајорисање жита члановима бесплатно а осталим привредницима са незнаним процентом. Обавештавала привредника о рационалном обрађивању земље и нужној помоћи у сумним годинама ваљањем усева и сејањем сточне птиће.

2. На сточарству. — Посредовала је члановима управе набављања су и дата члановима бесплатно, из сточарске школе за планинско глађовање из Краљева, три овна „чијаја“ за поправку стада и то: један у Стрелицу (срез лужички), један у Бараш-Чиљник и један у Крупцу (срез нишавски). Давала је упунство и обавештавала привреднике о храњењу стоке и о употреби спрата сејачница за спремање сточне хране.

3. На воћарству. — И ове године подружина је у марта предузела помоћ изаслах калемара калемљење дивљака привредницима бесплатно по целом округу. Калем-граница за овај рад набављала је од разног воћа трговинске и привредне вредности од Виноделско-Војарске школе из Букова и старијих скрских воћних расадника. Оказало се је дивљака и то: у срезу нишавском комада 2283 у срезу белопалачком ком. 1185 и у срезу лужичком ком. 574 укупно оклевљено: 4032 комада.

Набављала је својим члановима воћне саднице благородног воћа; набавила је за депт подружински и продају све воћанска алат; прикупљала је и слала предмете из воћарства на изложбу.

4. На виноделју. — Набавила је подружина и продаја у прошлоданини 750 Кгр. плавог камена, око 20 Кгр. сунтарног цвета и 100 Кгр. рафије за виновање винограда и 1 присадила за депт. Присада је бордовском чорбом чардаљије грађанима у Пироту бесплатно; обавештавала привреднике и давала поуке о подизању и неговању винограда на америчкој подлози; о остављању грожђа преко зиме и прикупљала предмете из виноградства за Друштвену изложбу.

5. На жеџинарству. — Набавила је 130 ком. јаја од кокоши тајанске и дала за насад и размножавање члановима бесплатно; обавештавала је привреднике и претресала је у својим седницама о важности ове гране у народној привреди. Затим, давала поуке о чувању, храњењу и неговању живине, мешењењу наше са страним сојевима и распроштварању сојева бобиња носиља и крупнијих врста.

6. На пчеларству. — Обавештавала је привреднике о значају и корисности пчеларења ћеркојском кошићицом. Набављала је привредницима потребне справе за пчеларство: пчеларске кане, мехова, ножева и др. Прикупљала је из ове групе предмете за Друштвену изложбу.

7. Остале подружинске радоце. — Прикупљала је за Друштвену изложбу одрж. у пр. години поред предмета из воћарства, виноградарства и пчеларства и предмета из рибарства изложуји све врсте риба које живе у рекама и планинским потоцима овог краја; слала је изасланице на главни годишњи Збор и на изложбу Српског Пољопривредног Друштва, одржала је и сама годишњи Збор у јануару и више седница управног одбора преко године које су доста добро биле посвећиване, а на њима поред остalog

новима и привредницима своје околине може јевтино пружити. А да би пак Подружина што више привредника заинтересовала, и гајење конопље назавала на већином просторима, с погледом на могућност добrog мочена, одредила је на тај начин две награде! I 60 и II 40 динара за оне привреднике, који засеју највеће један хектар земљишта конопљом, у близини Матарушке Бање, и чија конопља буде најбоља и највећа. Ове расписане награде инсул су могле издати због познате нарочито пролећте супре, која није дала могућности, јер инсул могли на време засејати потребне површине конопљом, те је и конопља већином доцно посејана, па и принос није био као у обичним приликама.

3. Подружина је добила од Српског Акц. Свилачарског Друштва 150 кутија семена од свилобуба и ове раздала привредницима своје околине. За продате меурке пом. Друштву, одгајивачи су примили преко 2300 динара. Због рђавих саобраћајних престава, гајење свилобуба у овој околини, датира се од скршњег времена, јер се радије за ову привредну грану знало само толико, колико је коме било смисло пунко за домаћу потребу, за поједине женске радове, док међутим има повољних погодаба за гајење сплене бубе, јер према последњем попису, у срезу има око 6000 комада више мање одраслих дудова, који би могли изхранити свилобубе, изведене из 700—800 кутија семена и у средњу руку добили за продате меурке 15 000—20 000 динара. Подружина и у овом погледу, да би заинтересовала привреднике за гајење свилобуба, расписала је и објавила пет награда за оне одгајиваче, који доказују, да су донели на откуп највећу количину и највећих меурaka изведених из једне кутије семена. На основу овог наградила је: I наградом у 15 динара Милицу Митровићу из Матаруге; II наградом у 12 динара Стапиту жену Петра Петровића из Осленића; III наградом у 10 динара Будимира Чорбића из Сирче; IV наградом у 8 динара Марту жену Петра Кановића из Краљева и V наградом у 5 динара Миљеву Вуччићевић из Миљаца.

4. Приредила је уз пропомоћ школе за сточарство и планинско гајдање седмодневни вингогдадско воћарски калемарски курс, на који је позвала по једног младића из сваке општине у срезу жичком, или на жалост пријавило се само шест куриста, који су свршили све начине пролећног калемељења воћа као и калемељење лозе на ареду за стратификовање. Успех постигнут је добар у обуци куриста.

Приредила је такође и 25-дневни курс за обуку младића у пletatstvu, у ком писаље је и Господин Министар Народне Привреде извелео помоћи Подружину повочано у 200 динара. Куриста је било 21, од којих су 4 напустили рад пре свршеног курса, због болести или домашних разлога, а осталих 17 свршили су чео курс. По свршетку курса, израђени пletatarski предмети биле су изложене кратко време у оид. пletatarskoj radiionici на углед. Курс је завршен кратким говором председништва, у коме су изложиле своје користи од пletatarskih радова, по овај наш више мање воћarski kraji, са сазетом, да оно што су на овоме курсу научили, прондуси и код svojih kuha raditi, па i svoje bлизиље u ovom radu poучiti. Куристи су сви награђени са по једним пожем.

6. Учињено је све шта треба, да се од 15—20 августа одржи калемарски курс, за обуку у калемељу воћака очејем, на који је позвала по једног младића из сваке општине у срезу жичком, или на једна општина није нашла за сходно послати свога куриста, и тако се овај курс није могао држати.

7. И у овој години Подружина је давалаје својих вршалица, од којих има једну за ручну а другу за сточну снагу, олакшавала привредницима праиз стрмница. Овај посао Подружина мисли продолжити само дотле, докле и сами привредници не увиде корист од оних спрата, када ће из сами нарочито имућници, или спромашни заруконо почети набављати.

8. Да би се због оскудице у сточној храни, могла шаша што кориснице употребити за исхрану стоке, Подружина је од своје стране благовремено урадила шта треба и привреднике упознала са користима, које се могу имати од спремљење шаше на сецкалици за исхрану стоке, и позвала привреднике да се у овој оскудици са сточном храном ових справама користе. Одзива није било због новчане оскудице, али за то радије набављене сецкалице од стране Подружине и раздаде у разним наградама, па до сада неупотребљаване у овој пралици искоришћене су, а многи путем кредита преко трговаца набавили су себи сецкалице.

9. Подружина је и у овој години посредовала у набавци бољих семена, чистог плавог камена и осталих потреба за привреднике своје околине. Благодарећи добијеном кредиту од стране Српског Пољопривредног Друштва, Подружина је била у могућности, да не-престано има у довољној количини на стоваришту, нарочито плавог камена, тако, да у овоме оскудице није никако било.

10. И ове године подружина је утицаја на привреднике своје околине, да што више узму учешћа на наложбама, које је Српско Пољопривредно Друштво приредило од 28. септембра до 2. октобра. Због кратког времена, одзив је био мали, али је шак изложен било оно, што се у овој околини најбоље могло добити и по квалитету и по квантитету. Излагаћа је било: три са различим сортама стоног и винског грожја, и пет са различим сортама воћа, од којих су награђени, један за грожђе, а други за воће са по 20 динара.

11. У току ове године Подружина је добила једног члана добротвора са улогом од 100 динара г. Аврама Крстића трг. ова.

12. Питање о образовању окружне Пољопривредне Подружине за округ чачански остало је и у овој години нерешено. Са надлежне стране обешано је, да ће се и ово питање што скорије привести крају. По томе, ни Подружина није могла ништа радити на измене својих правила, саобразно новим правилима Српског Пољопривредног Друштва.

Стане касе подружинске види се из /. прилога.

Бр. 1.

27. јануара 1909.

Краљево.

Секретар,
Маке. Т. Богавац.

Председник,
Блат. А. Тодоровић.

СТАЊЕ

Благајне Жичке Пољопривредне Подружине на дан 31. децембра 1908. год.

Ред. број	НАИМЕНОВАЊЕ ПРИХОДА	ДОБИВЕНО ДИНАРА / П.	Ред. број	НАИМЕНОВАЊЕ РАСХОДА	ИЗЛАДО ДИНАРА / П.
1	Пренето из 1907. г. у спровоз и новцу	976,05	1	Поштарији за разне пошиљке и писма	6,70
2	Упис — улог редовних чланова	70	2	Трошоци издајени за плани камен, спорве и др.	24
3	Улог члана добровољника	100	3	За паков и подвож воља и гроздја за изложбу	9,60
4	Помоћ среза жичак	742	4	Награде одговарачима снаглих буба	50
5	Српског Пољопривредног Друштва	580	5	курзистина за најављење	10
6	» Министар. Нај. Прив. за плет. курс	200	6	Храна	25
7	Приход од продатог плавог камена	40	7	Награда	40
8	» продажа рафиије и справа	32	8	Храна	300
	Свога	2.650,05	9	Разни ситни подружински издатци	26,80
					Свега
					492,10

По томе, имовина у спровозу, плавом камену и готовом новцу за наступајућу 1909. год. (2.167,95) две хиљаде сто шест седам динара и 95 пари.

Бр. I.

31. децембра 1908. год.

Краљево.

Благајник

Јевреј Златић.

ИЗВЕШТАЈ

О раду и стању Крушевачке Окр. Подружине за 1908 годину.

На први пут у 11-гу годину ново организоване Окр. Подружине и 25-ту, годину уједињене Крушевачке Пољопривредне Подружине, част је Управи Подружинској, према чл. 39 Арушевених Правила поднети Друштву известашта.

Од радова Програмом утврђених за ову годину Подружина је успела извршити следеће:

1.) Прекреја винограда, извршено је помоћу два путујућа прескача у овој окolini, и испрекреја је 55 мотика Винограда и 8000 чокота; и на то је утвршено 53,50 дин. А са оним из ранијих година испрекреја је укупно 3255 мотика Винограда, и на то утвршено 2164 динара.

Виногради су ове године одлично родили и грожђе донели, које је на овлашћеној пијаци плаћано по: 7, 8, 9 и 10 дин. 100 кгр., Квалитет вина и грожђа је одличан.

Ово је прва година да је грожђе одајде изложено ван Округа а није николико увожено.

2.) Судобљаја Гусеница, вршено је дosta енергично раздављавањем 150 комада: Маказа, ламаница и челичних чотака за скидање гусеничих гнезда са воћњака, а по најјаче у срезу Расинског, где је било највише Гусеница, и то, преко Окружног и Српских Економа и својих Подружина у Округу, којима су спрове разасете за давање Народу на употребу.

Овде у месту, вршено је чишћење Гусеница по моћу потуђућих чотака Подружинских.

Резултат и успех је приличан, само би чишћење требало у јаочој мери развити и раније и сложније вршити.

Подружина је на то утрошила 241,25 дин. а потпомогнута је и од Г. Министра Н. Привреде са 160 дин. зато.

3.) Потномагање Ичеларства вршено је израдом нарочитих ћервоногих кошница за ову окolinу, према мишљењу Једне Конференције овд. ичелара, и таква једна Кошница била је изложена и на Друштвеној Пчеларској Изложби јесенас у Београду, зашта је Подружина одликована Похвалницом.

На израду кошница, и оснивање Ичеланика, при овдашњој Окружној Пољопривредној Станици, Подружина је утвршила 165,40 динара.

Но због велике и дуготрајне суне летошње, ре зултати су у ичеларству, ове године, врло су слаби, — без Ројена, без промета кошница и слабог меда.

4.) Потномагање жељезасте. Подружина је жељела: да у писом десят акција главне живинарске задруге у Београду (по 10 дин. потпомогне ту грану привреде, прву је уплату од 20 дин. положила.

Но, пошто Пољопривредно Друштво ту тачку у програму Подружинском није одобрило, — то даље уплате нису више полагане.

5.) Потномагање Винодеља. У писом четири акције жупанске винарске Задруге (по 50 дин.) Подружина је жељела такође потпомоћи ту главну грану привреде у жупи, и прву уплату, у 14 динара, положила је оснивачком Одбору у Александрову

И, и ову тачку Програма Друштво није одобрило, те зато даље уплате нису ни полагане.

6.) Усвојење Коначица, које је овде мало познате, подружина је жељела потпомоћи овдашње Ратарство, нарочито у овом Округу, где се Кукуруз највише гаји и производи.

Тога ради подружина је набавила из Александровца, особитој јаке и комбиноване коначице (праваша са отргачем једној 7 комада; па, са потпуним спромом, — Јармољија за једног вола, штрагама и ждрепчићима, преко Окр. Економа и Пољопривредне Станице, раздала је свима српским Економима и Расадницима у округу, као мустре, ради практичке

Председник
Жичке Пољопривредне Подружине
Благ. д. Тодоровић.

примене показивања и давања Народу на пробу и услугу, а првенствено, члановима српских Пољопривредних Подружака.

Да бија рад са овим копачицама са запрегом од једног вола, што правилније употребљен био у целом Округу, приређен је, на имању овдашње Окружине Пољопривредне Станице, нарочити састанак Српских Економа из целог Округа, који су том приликом се о корисности и практичности копачице уверили, и после састанка, собом копачице се припадајућим прибором за и примену у своме срезу почили.

Две овакве Копачице радије су одлично, целога лета, па имању овдашње Окр. Пољопривредне Станице, са уштедом више од половине раденица копача и надничара; прашени: Виноград, Кукурузе, Кромпире и Стокчу Репу.

У осталим Срезовима зависиће од уметности и заузимљивости Ср. Економа, да ова најкориснија справа за овај Округ, добије практичне примене у Народу.

7.) Учешће на изложби, коју је Пољопривредно Друштво приредило 28 септембра у Београду, из воћарства, виноградарства, пчеларства и рибарства, узела је и наша Подружина учешће, и на изложбу испослала доста вола, грожђа, вина, ракије, меда и пчеларских справа и кошица, и на то утрошила 80 динара. Изасланици Подружински, од изложби, били су: Председник Подружине г. Велимир Виторовић и деловођа г. Митар Рајковић. И, према известији, изложба је била богата и одлично уређена, али слабо посетењена, због узбуње ради лихекије Босне и Херцеговине.

На изложби одликовано је из овог округа за воћарство, винодеље и пчеларство палагача 10 у разним справама, алату, новцу и похвалницама. Међу одликованима је и наше Подружина, похвалницом, за изложену кошицу Ђерзиону.

Поред изласника Подружине, изложбу је посетило још 84 помажућих чланова ове Подружине, са уверењем у четвртину цене подвоза.

8.) Пореднички радови подружински, састојали су се ове године у снабдевању магацина и сложишта подружинског, за снабдевање окружне и српских Подружака: у семеју, прскалицама, разним справама и алатима, плавом камену и рафији, а вршene су и разне набавке за приватне наручне.

Према магацинској књизи Подружина је имала промет:

Са Српским Пољопривредним Друштвом дни.	4641-15
» Жупском Подруж. у Александровцу	450-30
» Копаоничком Подружином у Брусу	703-20
» Медвеђском Подружином у Медвеђи	971-40
» окр. Пољопривредном станици овде	659-40
Свега	7425-40

По књизи наручнича протурено је:

У семеју разним	—	динара	1325-50
» лози калемљено	—	—	35-85
» справама и алатима разним	—	—	3252-05
» књигама и листовима разним	—	—	66-66
» плавом камену, рафији и другом	—	—	842-15
Свега	5522-15		

Укупно посреднички промет износио је ове године свега: наручка 133, у вредности 12947-60 дин. Од тога преостало је у магацину подружинском пе-продато: плавог камена, рафије, разних сечива и прибора у вредности 925-80 дин.

9.) Администрација Подружинска стојала је у вези са: Срп. Пољопривредним Друштвом у Београду, Жупском Подружином у Александровцу, Копаоничком Подружином у Брусу, Медвеђском Подружином у Медвеђи, окр. Економом и Пољопривредном Станици у Крушевцу и српским Економима, преко окр. Економа овде, и имала је преко 430 нумера деловника, и 67 експедиција аманетних, у вредности 7307-10 дин.

На организацији српских подружака у окружу, у ову годину није рађено збор тога, што и ланџска правила нове Копаоничке Подружине, која су прилагођена новој организацији друштвеној, још од ланџске године чекају на потврду код Пољопривредног Друштва.

Друге две подружине — Жупска и Медвеђска, нису ни прилагођавала своја правила, већ су радије по старој организацији и леп су промет и услуге учиниле својим члановима и привредницима.

10.) Помоћи. Ова је подружина добила ове године две помоћи: једну од Пољопривредног Друштва у 1000 динара, да извршење свога програма рада и другу од Г. Министра Народне Привреде у 150 динара за субдиџање гусеница. Подружина тако издала је ове године на потрошњу пољопривреде 806-80 дин. Но Друштво је од ове помоћи његове одбило 925-80 дин. за преостали материјал у магацину, — плави камен, рофији и друго.

Стanje Подружине у 1908. години било је следеће:

Подружина је имала:

a) Чланова Добротвора	—	1
b) " " Утемељача	—	10
c) " " Редовних	—	24
d) " " Помажућих	—	84

Свега чланова — 119

Н3. Но, многи чланови редовни, због садашњих мутних прилика, нису измирили своје улоге за 1908. годину.

Благајна имала је:

1. У примању	—	динара	17787-41
2. " " давању	—	*	14782-75
3. " " обрту	—	*	32570-16
4. " " готовину	—	*	3004-66

Ова се готовина налази на приплоду код овдашњих новчаничких завода, три земљорадничко задруге и општине Крушевачке.

Од исте припада:

1. Пољопривредном Фонду	дни.	250—
2. Каси Подружинској	*	2754-66

У краткоти има:

1. У намештају	—	—	дни.	90—
2. " книжинци	—	—	*	250—
3. " збирки справа	—	—	*	1069—
4. " материјалу у магацину	—	—	*	925-80

Свега дни. 2334-80

Укупна имовина износи: 5339-46 динара.

Још кад напоменемо, да је Управни Одбор у току године одржao 10 седница, и, да је одлучено, да Председник ове Подружине г. Виторопић, као њен први оснивац и 25-го годишњи председник ове подружине, која је 29. Јуна ове године извршила 25 година свога непрекидног рада на болитку пољопривреде ове околнине, да он, као стални руковаоц свију њених радова, паради један извештај, или Спољницу: 25-го годишњег рада, која би се имала заједнички штампати и члановима раздати; али, који он због разних сметњи и своје слабости није могао до пристига досада, — онда смо у главном изјели целокупни рад ове Подружине у 1908 години.

За законђе
Баланци,

Свет. С. Бабонић

Председник Подружине,

В. Виторопић

ИЗВЕШТАЈ

о раду Рудничке Окружне Пољопривредне Подружине за 1908. годину.

Прома члану 39. подружинских правила Управа Подружине има част поднети збору извештај о раду Подружине у 1908. години у овоме што иде:

Као и 1907. године, Управа је на основу чл. 40. својих правила саставила програм рада за ову годину.

Шта је и колико урађено по утврђеном програму падаје се овде у овом извештају:

I

Практични курс.

Управа је приредила и одржала пролетњи калемарски курс за калемљење воћа у расаднику среза тајковског. На курсу је било 9 младића који су се показали веома вредни и пажљиви у раду. Курс је одржан 14., 15. и 16. марта. На курсу су били ови младићи: 1) Гојко Солујић из Бершића, 2) Ђурђе Мирковић из Невада, 3) Велисан Филиповић из Баја, 4) Милош М. Гавриловић из Живковића, 5) Драгомир Данојић из Ивановца, 6) Михаило Л. Којић из Шигавице, 7) Бонко Милошевић из Приследиће, 8) Павле И. Марин из Бечића и 9) Милорад Баковић из Бреснице.

Младићи су били из сва три среза по тројицама са свима угледним земљорадницима. Куризanti су обучени поред калемљења воћа још и неки воћака као и у избору сората трговинске вредности.

II

Изложба.

Управа је приредила и одржала на дан 20. и 21. септембра окружну сточарску изложбу стоке и сточних производа и птичијих биљака.

За приређивање ове изложбе Подружину су помогли: Министарство Народне Привреде, са 1000 дина Српско Пољопривредно Друштво са . . . 1200 „Руднички самоуправни округ“ са . . . 1000 „

Свега динара . . . 3200

Сем ове помоћи општина Г. Милановачка помогла је са једном зградом — комисарницом — која је послужила за смештај сточних производа. На ме-

сеј дана пред изложбу чланови управе настали су да изложба буде што више посечена, како би се што већи број земљорадника уверио о користи оваквих изложби пошто је ово било прва изложба таквога врсте у рудничком округу.

По изложbenom програму на овој изложби су могли учествовати и редовни чланови из других срезова и округа, те су због тога земљорадници из неколико села грукашких среза појурили са пријавама, али то је управа одбила, пошто се пријављени нису били раније уписаны за чланове већ су хтели то учинити на спекулације, јер су знали да је њихова стока била од стоке наших земљорадника; нарочито село Доброта одликује се добром стоком.

Пријаве су примате дакле само из Рудничког округа.

На изложби био је присустан изасланик Српског Пољопривредног Друштва председник друштвени г. Ада Јаковић.

Сем приређивачког одбора Подружину на изложби представљали су: гг. Урош Ломовић председник Подружине, Владо Рајчић, Миленко Тодорић и Сретен Сретеновић чланови подружинске управе.

21. септембра у 9 сати пре подне отворио је у име Подружине изложбу Председник Подружине г. Урош Ломовић говором којим је рекао:

Да је пољска привреда код нас темељ народне снаге и да је Подружина познана задатком својим да ради на утврђењу пољске привреде покључујући велику пажњу и развијату сточарства у нашем округу. У низу мера које Подружина имала предузимати долази на прво место ова изложба која ће послужити као смотра и као жива школа за одговараје, јер ће само такмичењем за награду дати подстrek за савршенији рад. Изјаша је благодарност Српском Пољопривредном Друштву, Министарству Народне Привреде и Рудничком самоуправном округу на обилатој подпори. Отварање изложбе пратио је пушња прањија.

Сем многобројних излагача и посетиоца отварању изложбе присуствовао је окружни начелник, г. А. Видовић, окружни шумар са Рудника г. Игњат Мирковић, четири државни економа, већи број учитеља народних основних школа. Попова се најмаче видело.

Пошто је изложба овако отворена оцењивачки суд приступио је свом раду а посетиоци разгледању. Посета је била обилата. Тачан број посетилаца није се могао констатовати. Али од прилике може се рећи да је било најмање 2-3000 посетилаца.

У оцењивачком суду били су за говеда: Милоје М. Ђорђевић државни економ среза тајковског, Бранислав Обрадовић учитељ из Мијаковића, Јика М. Јанко трговац из Г. Милановца, Адам Новићић окружни посланик, Чедомир Ђурошић економ из Г. Горевиће, Кузман Попревојић земљорадник из Калмиџанића и Вун Новаковић економ из Г. Горевиће.

За ситну стоку, сточне производе и птичије биљке били су: гг. Борисаве Нешић државни економ среза љубићког, Влад Рајчић, Петко Петковић учитељ из Брајића.

Међу члановима оцењивачког суда за крушну стоку, управа је имала узети овај марвеног лекара, али овај није био овде у месту већ по службеном послу у Белановићи.

За оцењивачки суд управа није прописивала никакво упуство већ је оставила на чисту савес и оцену члановима оцењивачког суда. А да се не би десило да се награђује човек а не гро, управа је назила, те је за чланове оцењивачког суда поред стручних лица узела и савесне земљораднике који су и добри сточари.

По одлуци оцењивачког суда награђени су:

Премијом рудничког округа: сечка у вредности 100 динара и 50 у новцу Војислав Тороман из Г. Горевинице.

a) У оделјењу за наложење краве с јеводничким телодвигом.

1) Бранислав Обрадовић учитељ из Мијоковца I награда плуг за брдске пределе у вредности 40 дни. и 10 дни. у новцу.

2) Јеврем Ацовић из Велеречи I наградом плуг за брдске пределе у вредности 40 динара и у новцу 10 динара.

3) Сретен Радосављевић из Белановице II наградом у новцу 30 динара.

4) Даде Солујић из Љубића II наградом у новцу 30 динара.

5) Арсеније Јовановић из Мојсиња II наградом у новцу 30 динара.

6) Ђоље Павловић из Рудника II наградом у новцу 30 динара.

7) Драгомир Трифуновић из Луњевице III наградом трокар за говеда у вредности 5 дни. и у новцу 10 динара.

8) Војислав Томић из Шарана III наградом у новцу 20 динара.

9) Максим А. Сретеновић из Г. Милановца IV наградом у новцу 10 динара.

10) Војин Новаковић из Озрема IV наградом у новцу 10 динара.

11) Живан Јовановић IV наградом у новцу 10 динара.

12) Јуба А. Поповић из Такова IV наградом у новцу 10 динара.

13) Јуба Петровић из Јанчића IV наградом у новцу 10 динара.

14) Војин Петровић из Јанчића IV наградом у новцу 10 динара.

15) Сава Самајловић из Љутовнице IV наградом у новцу 10 динара.

16) Лука Боровић из Брезнице IV наградом у новцу 10 динара.

17) Милорад Брковић из Теочина IV наградом у новцу 10 динара.

18) Павле Капетановић из Грабовице IV наградом у новцу 10 динара.

19) Јуба Дробњак из Накучана IV наградом у новцу 10 динара.

20) Јуба Миновић из Јабланице IV наградом у новцу 10 динара.

21) Василије Николић из Бершића IV наградом у новцу 10 динара.

b) У оделјењу за наложење јунице испод две године.

1) Бранислав Обрадовић учитељ из Мијоковца I награда у новцу 50 динара.

2) Димитрије Смиљанић из Такова II награда у новцу 30 динара.

3) Милан Николић из Грабовице II награда у новцу 30 динара.

4) Миладин Ачић из Јабланице III награда у новцу 20 динара.

5) Сретен Радосављевић из Белановице III награда у новцу 20 динара.

6) Тодор Пантотић из Г. Милановца IV награда у новцу 10 динара.

7) Павле Милетић из Велеречи IV награда у новцу 10 динара.

8) Јура Марин из Грабовице IV награда у новцу 10 динара.

a) У оделјењу за наложење јунице испод 2 године.

1) Драгомир Јанкошић из Б. Поља I награда скочавица у вредности 60 дни.

2) Војислав Тороман из Г. Горевинице II награда у новцу 30 динара.

3) Обрад Кузмановић II награда у новцу 30 дни.

4) Радован Кузмановић из Липовца III награда у новцу 20 динара.

5) Чеда Ђурошић из Г. Горевинице III награда у новцу 20 динара.

6) Кузман Повреповић из Калиманића IV награда у новцу 10 дни.

7) Јуба Дробњак из Накучана IV награда у новцу 10 дни.

8) Петар Томић IV награда у новцу 10 динара.

9) Светозар Кустурчић из Моравца IV награда у новцу 10 динара.

10) Живојин М. Илић из Г. Милановца IV награда у новцу 10 динара.

c) У оделјењу за наложење бикове.

1) Глина Јаниковић из Мојсиња I награда сечка у вредности 100 динара.

2) Милан Милојевић из Велеречи II награда плуг за брдске пределе и у новцу 10 динара.

3) Тихомир Гавровић из Праљана III награда у новцу 30 динара.

4) Јубибоје Вукомановић из Срезојевца IV награда у новцу 20 динара.

5) Јуба Петровић из Јанчића V награда у новцу 10 динара.

6) Алекса Читовић из Јутовнице V награда у новцу 10 динара.

7) Живко Ацовић из Велеречи V награда у новцу 10 динара.

d) У оделјењу стечних крава.

1) Војислав Симовић из Г. Горевинице I награда скаков плуг у вредности 70 динара.

2) Владимира Лесковић-поп из Љубића II награда у новцу 30 динара.

3) Мил. Продановић из Праљана III награда у новцу 20 динара.

4) Милосав Шолајић учитељ из Мијоковца IV награда у новцу 10 динара.

5) Живко Ристић IV награда у новцу 10 дни.

6) Драгомир Добрчић из Клатичева IV награда у новцу 10 динара.

7) Тимотије Радовановић из Пријепољице IV награда у новцу 10 динара.

8) Јубомир Смиљанић из Такова IV награда у новцу 10 динара.

9) Арсеније Јовановић из Мојсина IV награда у новцу 10 динара.

10) Милан Ковач из Велеречи IV награда у новцу 10 динара.

б) У одељењу за телобе оволове.

1) Владислав Милошевић из Прислонице I награда плуг за брдске пределе и 10 динара у новцу.

2) Владислав Брковић из Трбушана II награда у новцу 30 динара.

3) Драгојло Петровић из Велеречи III награда у новцу 20 динара.

4) Љуба Петровић из Јаичнића III награда у новцу 20 динара.

5) Милош Продановић из Прањана III награда трокар за говеда и 15 дин. у новцу.

6) Симеун Радисављевић из Прислонице IV награда у новцу 10 динара.

7) Живојин Лукчић из Г. Врбасе IV награда у новцу 10 динара.

8) В. Јовановић из Мутња IV награда у новцу 10 динара.

б) У одељењу дојених говеда.

1) Ђорђе Марић из Беччеја I награда плуг за брдске пределе и 10 динара у новцу.

2) Миха Јовановић из Коњевића II награда у новцу 30 динара.

3) Светозар Петровић из Јаичнића III награда у новцу 20 динара.

4) Павле Маринковић из Враћевшице III награда у новцу 20 динара.

5) Кузман Попреновић из Калиманића III награда у новцу 20 динара.

ж) У одељењу вецица

1) Драгомир Добрчић из Клатичева I награда плуг за брдске пределе у вредности 40 и 10 дин. у новцу.

2) Милисав Никитовић учитељ из Грђена III награда маказе за шишавље оваци и 16 дин. у новцу.

3) Урош Ломовић адвокат из Г. Милановца III награда маказе за шишавље оваци и 16 дин. у новцу.

4) Урош Брковић из Теочине III награда маказе за шишавље оваци и 16 дин. у новцу.

5) Драгутин Глишић из Мадана III награда маказе за шишавље оваци и 16 динара у новцу.

6) Илија Јовановић из Бруссине IV награда у новцу 10 динара.

7) Здравко Ранковић из Љутовнице IV награда у новцу 10 динара.

8) Љубомир Дробњак из Накучана IV награда у новцу 10 динара.

9) Груница Хаџић из Јабланице IV награда у новцу 10 динара.

10) Максим Дамњановић из Коштунића IV награда маказе за шишавље оваци и 6 дин. у новцу.

11) Павле Калојевић из Грабовице IV награда у новцу 10 динара.

12) Драгутин Дамњановић из Љутовнице IV награда у новцу 10 динара.

13) Мијаило Марић из Грабовице IV награда маказе за шишавље оваци и 6 дин. у новцу.

14) Милош Капетановић из Грабовице IV награда маказе за шишавље оваци и 6 дин. у новцу.

15) Риста Бојовић из Г. Милановца IV награда у новцу 10 динара.

16) Тодор Понјавић из Невада IV награда у новцу 10 динара.

17) Теша С. Томић из Г. Милановца IV награда у новцу 10 динара.

У одељењу припадних обнова

1) Милош Марић из Каланевца I награда у новцу 30 динара.

2) Павле Маринковић из Враћевшице II награда маказе за шишавље оваци и 16 дин. у новцу.

3) Максим Дамњановић из Коштунића III награда у новцу 10 динара.

У одељењу сашња

1) Јован Поповић из Г. Милановца за изложене свиње шумадиског соја I награда плуг за брдске пределе и 10 дин. у новцу.

2) Срећко Ђурић учитељ из Јаичнића за изложене свиње II награда у новцу 30 динара.

3) Кузман Попреновић из Калиманића за свиње III награда маказе за шишавље оваци и 16 д. у новцу.

4) Димитрије П. Смиљанић из Такова за свиње III награда маказе за шишавље оваци и 16 дин. у новцу.

5) Паун Николић мех. из Прељине за сашње IV награда у новцу 10 динара.

6) Светозар Ђорђевић из Г. Црнуће IV награда у новцу 10 динара.

7) Радосав Љубичић из Мрчајевца IV награда у новцу 10 динара.

8) Мијета Продановић из Прањана за наложеног нераста I награда плуг за брдске пределе у вредности 40 и у новцу 10 дин.

9) Јован М. Поповић из Г. Милановца за изложеног нераста II награда у новцу 20 динара.

10) Василије Николић мех. из Г. Милановца за изложеног нераста III награда у новцу 10 динара.

11) Љубомир Дробњак из Накучана за изложеног нераста у новцу 10 динара.

У одељењу за сточне производе

1) Милоје М. Ворђевић државни економ из Г. Мал. за изложену једно руно вепране вуне са кризовирским оваци I награда 20 дин. у новцу.

2) Урош Ломовић адвокат из Г. Милановца за изложену вуну II награда у новцу 10 динара.

3) Павле Маринковић из Враћевшице за изложену вуну II награда у новцу 10 динара.

4) Милош Капетановић из Грабовице за вуну III награда у новцу 5 динара.

5) Тихомир Гавровић из Прањана за вуну III награда у новцу 5 динара.

6) Владимира Блажковић из Невада за изложену козину III награда у новцу 5 динара.

7) Љубомир Дробњак за вуну III награда у новцу 5 динара.

8) Бранислав Обрадовић из Мијоковца за изложен сир I награда муслица у вредности 15 дин. и у новцу 15 динара.

9) Недељко Вукомановић из Срезојевца за изложен сир II награда маказе за шишавље оваци и 16 динара у новцу.

- 10) Милисав Никитовић учитељ из Брђана за изложени сир II награда у новцу 20 динара.
 11) Миленко Тодоровић мех. из Г. Милановца за сир III награда у новцу 10 динара.
 12) Радивоје Домановић из Соколића за изложени сир III награда у новцу 10 динара.

- 13) Милош Капетановић из Грабовице за изложени сир III награда у новцу 10 динара.
 14) Мелентије Банковић из Г. Милановца за изложени сир III награда у новцу 10 динара.
 15) Драгутин Љубачић из Мрчајевца за изложени сир III награда у новцу 10 динара.
 16) Драгомир Трифуновић из Луњевице за изложени кајмак I награда у новцу 30 динара.

- 17) Миленко Ристић из Срећевојевца за изложени кајмак II награда у новцу 20 динара.
 18) Арсеније Ирић из Такове за изложени кајмак II награда у новцу 20 динара.

- 19) Божко Жуњић из Соколића за изложени кајмак III награда у новцу 10 динара.
 20) Десимир Петровић из Велеречи за изложени кајмак III награда у новцу 10 динара.

- 21) Љука Боровићак из Брезне за изложени кајмак III награда у новцу 10 динара.

- 22) Перса жена Радосава Јовановића из Бричана за изложени кајмак III награда у новцу 10 динара.

У одељењу за птице биљке

- 1) Павле Маринковић из Врањевинице I награда трошак за говеда и 25 дин. у новцу.
 2) Павле Капетановић из Грабовице II награда у новцу 10 динара.

- 3) Драгољуб Грковић из Трбушана II награда маказе за шинаше оваци и 6 динара у новцу.

- 4) Крста Вујчићевић из Остре II награда у новцу 10 динара.

- 5) Гађо Домановић из Соколића II награда маказе за шинаше оваци и 6 динара у новцу.

- 6) Божко Жуњић из Соколића II награда маказе за шинаше оваци и 6 дин. у новцу.

- 7) Драгутин Тонић из Мајдана II награда у новцу 10 динара.

- 8) Војислав Јовановић из Мутња II награда у новцу 10 динара.

- 9) Петко Петковић учитељ из Брајића II награда у новцу 10 динара.

- Излато је које у новцу које у справама свега 2700 динара.

Уз изложбу било је засебно уређено одељење пољопривредних справа које су биле набављене и одређене за издавање на награде.

Близу изложбе показиван је посетионима и излагачима рад Саковим плутом, сецкалицама и другим справама.

Управа је хтела све награде издати у спрavама, али Српско Пољопривредно друштво није могло виште справа послати те саме због тога већина награда издата је у готовом новцу.

И по броју изложених стоке и по учешћу одговарача и осталих посетиоцима ове изложбе успех је био повољни. Ова прва изложба говеда, оваци и свиња у рудничком округу, а нарочито многобројне награде, учиниле су добар утисак толико да ће друга изложба,

када се буде приредила у овом округу бити куд и камо јаче посвећена.

Многи земљорадници на изложби изјавили су кајве што нису спремали боље стоку за изложбу, а многи су се кајали што нису никако испријављивали и изводили на изложбу.

На овој изложби било је врло добрих јунаца и јуници. Имало је добрих тегљењих волова. Најбољи су били волови Владисава Милошевића из Прислонице.

Бикови су били слаби. Само бик Глише Јаниловића из Могоња имао је особине одличног припадног бика. Глиши бик имао је снажне прси, ноге јаке, бутике широке и доста сјајну длаку. У други ред долазио је бик Милана Милојевића из Велеречи. Остали син бикови били су са лоним изразом и држава — сини су изгледали на радије волове. Имало је неколико бикови који су преоптерећени у тегљену.

О раси говеди не може се ни приближно говорити пошто су сва говеда изукрштана. Но највише су преоглађивала сина и зелена говеда.

Овце су биле домаће расе које су доста крупне и вунате, али вуна је била код свих оптра. Изузетак је чинио један овас и оваа кривопариског соја које је био изложио г. Урош Ломовић а које је пре годину и по купио у самом Кривом Виру.

Штета је што се нико од 21 земљорадника који су добили кривопарске овнове од самоуправног рудничког округа ни изје да изложи јагада, те да се на изложби види и оцени има ли и колико разлике између наших домаћих јагада и умелеženih. То би био добар материјал да се види треба ли и даље кривопарски сој код нас укрштањем помагати или не.

Свиња је било добрих. Неколико крмача и пестастова биле су праве Шумадинке. Најчестија раса свине била је Јоване Поповића учитеља из Г. Милановца; она су биле прави шумадински сој.

О птићима биљака било је изложено сточне репе, мухари, луцерке и сачме. И ако се од скора птиће биљке гаје у рудничком округу ипак су биле по квалитету добре.

За све време трајања изложбе оценљивачки суд радио је свој посао и до 4 сата после подне на дан 21 септембра био је готов.

У 4 сата после подне прочитан је извештај оценљивачког суда и по прочитаним списку досуђених награда издата је лично сваком излагачу пред целим збором досуђена му награда.

На завршетку изложбе изасланник Српског Пољопривредног друштва г. А. Живановић познатим својим живим говором похвалио је Подружину и пољопривреднике рудничког округа за објато заузимање и седељивање на овој изложби и обећао да ће Српско Пољопривредно друштво и у будуће помагати Подружину у њеном раду.

После говора друштвеног изасланника председник Подружине г. Ломовић затворио је изложбу.

III.

Посредовање набавки пољопривредних алатова, семена и других потреба.

Подружина је и ове године посредовала у набавци пољопр. справа, алате и семена. Све набавке Подружине је вршила преко Српског Пољопривредног

иог Друштва. У овој години набављено је и пропу-
лено у народ:

сечки	3 комада
луцерке	200 килограма
конољаног семена 1000	"
шавог камена	300 "
сумњориг цвета	4 "

Сем овог Подружине је чинила предлог преко Српског Пољопривредног Друштва да се земљорадницима у овом округу уступи бесплатно или по скупштини цене семе пијићних биљака. Друштво је овај предлог прихватило и помогло те је Министарство Народне Привреде послало преко економских органа овога округа 1500 кг. граорица, 300 кг. мухара и 100 кг. сточне репе. Све ове семе економи су раздати земљорадницима по 0,10 динар од једног кг-ра са почетком. С овим семеном у оквиру сушне године када је сезна незапамћено мало родило, помогли су се сви који су узели, јер мухар и граорица издашне су траве а познато је да се не боје и највеће суше нарочито мухар који још и земљу нимало не пробира.

Конопљано семе управа је добила од Друштва у пола цене на отворенији рачун са почетком од 3 месеца. При раздавању семена била је велика павала. Имало је дана када по 150 људи дође и тражи семе.

Набавком семена по веома ниској цене управа је донесла да су земљорадници дошли до семена много јевтиније, јер овим семеном обављена је цена и на пијаци; помогнути су многи који би иначе остали без конопља.

Сем посредовања у набавци свих потреба за земљораднике Подружина је помогла земљораднике и са својим сечкама које је ове зиме распоредила по једну у сва мјеста: Живковце, Тамник, Банана, Љубић и Враћеницу.

У овим мјестима која су удаљена од центра Подружине сечке ће најпре и највише одговорити на-
менјеном циљу, пошто су и набављене да земљорад-
ницима послуже као очити пример који ће их на-
вести да ове и све друге справе набављају било сами
било удајени.

Међу тим код неких чланова Влада мишљење да
су сечке набављене да се служе само члановима По-
дружине, па су потраживали да им су сечке про-
даду. То њихово мишљење управа није делила већ
настојавала да сечке иду по крајевима најудајени-
јих мјеста овога округа.

Управа је била волна да својим члановима на-
бави сечке са почетком и исплатама у месечним рат-
ама, али они нису хтели само зато да би се пјима
могли користити бесплатно.

Управа је помогла свога члана Радосава Љубића из Мрачјавца у набавци америчке лозе. Ра-
досав је почетник у раду, вредан и велики трудбеник
из производње америчке лозе.

Управа је радосна што може данас пред збором изјавити да је за 1909. годину по предлогу члана ове подружине г. Крсте Солујића окружна скупштина одобрила помоћ у 3000 динара.

Исто тако по писменој преставци Преседника Подружине г. Ломовића скупштина среза тајковског одобрила је за ову годину помоћ од 300 динара.

Пошто су гг. предсједачи чланови Подружине и чла-
нови окружне скупштине а такви људи и позвани су, да

као чланови самоуправног округа поклањају највише пажње пољској привреди а пошто неће изостајати по-
моћ и Српског Пољопривредног Друштва, то управа може смело пред збором изјавити да је Подружина опстанак осигуран и да ће Подружина у свом светом задатку радићи на унапређењу пољске привреде ис-
праћати.

У овој години Подружина је остала без свога 2 члана г. Михаила Бекића и г. Дим. Ф. Ђосића који су као чиновници премештени у друга места. Због чега неће моћи својим присуством користити Подружини у оној мери којом би да су у месту.

IV

Број чланова.

Подружина има чланова: утемељача, редовних и понајмућиших. Утемељачи су: гг. Урош Ломовић на-
родни посланик и адвокат и Срета Сретовић трг.
Редовни су: гг. Димитрије Ф. Ђосић, Шабац, Крста Солујић окружни посланик, Владимира Рајчић трг.,
Недељко Милићевић учитељ, Јован Поповић учитељ,
Милоје М. Ђорђевић држ. економ, Бранислав Обрадовић учитељ, Јикица М. Илић мех., Милењко Тодорић мех.,
Милисав Наџитовић учитељ, Милојко В. Лазић помоћ. економа, Миладин Данојлић, Ивацовић, Владисав Миловановић, Прислоница, Мијале Васиљевић,
Полом, Божидар М. Рељић, Болковић, Матија Којић, Штавица, Ђорђе Марић, Бечач, Милета Продановић,
Праньани, Љубомир Савковић, Шилопај, Видосав Си-
мовић, А. Гревића, Александар Маринковић, Вра-
ћеница, Тодор Поповић, Невади, Владимира Влајко-
вић, Невади, Александар Смиљанић, Арађеловац,
Живојин К. Ђорђевић, Рудник, Божидар Смиљанић,
Таково, Чеда Симовић, Праньани, Милан М. Петровић,
Травник, Милош Капетановић, Грабовица, Гаврило
Вучићевић, Остря, Радосав Љубићић, Мрачјевић.

V

Подружинске финансије.

У овој години Подружина је имала примања 4163,20 динара а издавања 3274,10 динара. Чиста готовина за 1909. годину пренета је у 889-10 динара.

Даскоља,
Милоје М. Ђорђевић

Преседник Подружине,
Урош Ломовић

ИЗВЕШТАЈ РУДНИЧКЕ ОКРУЖНЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПОДРУЖИНЕ о стечују пољопривреде у округу.

Према чл. својих правила, Подружина има част поднети друштву извештај о стечују пољске привреде у 1908. год. у овом што иде:

У почетку културне године посјетано је озимих стрниш усева у довољној мери. Усеви су изашли добро. С промећа их је суши ометала у разину или испак су стрни усеви дали добар принос и добар квалитет.

Пролеће је било неподесно за стечују јарих усева. Но благадарећи искуству из 1904. године, земљорадници су у првим пролећним данима отпослали сетву кукуруза као најважнијег усева. И у првој половини априла главна сетва кукуруза била је свршена. Рана пролећна влага помогла је те су кукурузи свуда правилно изнисли.

За време прашења изгледало је да ће кукуруз остати слаб, али доцније у почетку јула неколико кина иатопиле су земљу те се кукуруз одмах опоравио и бујно разредовао и дао врло добар принос тако, да су и сиротини земљорадници дошли до довољне количине хране преко целе године. Овас је посејат у фебруару и почетку марта, дао је одличан приход и у зрну и у слами.

Осталој пролећни усеви као пшенице биљке, коноња, па и градинарски усеви тешко су ишчезли. На много места луспар је пропао, тако и коноњак. Мухар и грахораци задржавали су се у ишчезлију или ишак су доцније се развијали доста добро и добар откос дали.

Ливада су од пролећне суше страдале. Има брдних ливада које скоро нику да никакав принос. Колико је томе узрок суша, тоlikо су и сами земљорадници, јер доцкани забрањују ливаде. Има земљорадника који су задржали стару навику да о младом Никуљу дие и Костантину Јелени највећи стоку из ливада. Но ова ће их година добро поузвити и малоги се ишће више усудити им да доцно забрањују ливаде ни да доцно коши.

Воћарством округ руднички изобилује, нарочито шљиварима. Ни једна земљорадничка кућа није без шљивара. Ове године и ране и пожегаче шљиве родиле су само тако како се могло пожелети. Неншто услед суше а нешто услед преоптерећености у роду шљиве су биле великом ситне. Имала је велики број пекmezара и сушилице и једне и друге разде биле су у довољној количини снабдевене сировим шљивама и поред тога сваки је домаћин попунио све своје судове са цврбом. На више места консане су и рупе и шљиве метате, јер је каца било мало. Цена је била никса или зато опет велика количина нахијадила је у цену. Веће воћиваке једне су савлађивали у бразу. Јер се оскудевало, у надницама које су биле и скуне. Осталог воћа било је мало а јабуке су биле са свим рђаво родиле. Болести на воћкама и штетних животиња није било.

Виногради у којима има били су добро родили и правилно дозрели. Виногради су нагло подизани. При подизању нових чине се грешке у томе што се саде и на оних местима где никад ишће мобидати добар квалитет ни у грозду ни у вину.

Сточарство је добро развијено из године у годину покљања се све свећа пакња и у нези и у избору стоке. И ако је година била велином сушином онет је стока излазила доброљно паша, јер руднички округ изобилује великом пространством у приватним пашњацима, селским, општинским и државним испустима.

У зимно храњење стоке ућиће се са мало хране као никад пре. Но благодарећи добром приносу у ратарским усевима, мањак у сену накнадије знатно слама, паша, овас и друга зриљаста храна као и доста насеченог и спремљеног лисника, који ће послужити корисно нарочито за овце. И сва стока извешће се до нове хране без рђавих последица.

Живинастству се покљања мало пажња. Томе су узрок удаљеност од великих градова и земљорадници нису још увидели оне користи које живина може и треба да да. Од бОльих раса у округу се виђа бела телијанка иначе преовлађује домаћа раса која је доста крупна.

Пчеларство је мало развијено, већином се пчелари на примитивни начин. Има неколико лица из земљорадничког реда који су почели пчеларење са Ћордановим кошицима, за тим неколико учитеља.

Свилачарство је тако рђи непознато у овом округу а нема ни белих дудова. Расадници: среза таковског даје саднице белог дуда бесплатно, али опет даје земљорадници не покљањају донољно пажње.

У округу нема пољопривредних завода, од пољопривредних установа има три среска расадника. Расадник среза таковског има у довољном броју воћних садница које у великом количинама издаје у народ. Имаје је 6. окр. бикови, једнак среског паства има спрата које даје земљорадницима на послугу; срез-качарски и љубићки тек су приступили оснивању расадника.

Пољопривредних удружења за заједничку набавку спрата нема.

Има велики број земљорадничких задруга и оне се нагло оснивају.

Општински кошеви у исправном су стању. У ковишинама има хрane на 600.000 килограма. Ова хрana прикупљена је ове јесени.

Председник Подружине,
Урош Ломовић

Деловоди,
Милоје М. Ђорђевић

НИШКА ПОЉОПРИВРЕДА ПОДРУЖИНА

Среском Пољопривредном Друштву

Рад управе Нишке округске Пољопривреде Подружине у прошлој години ограничено се на главни задатак подружине: да унесе у народ што више савршенијих спрата и алата, да помогне пољопривредницима да лакше и по повољнијој ценi набаве семе од детелине, плави камен и рафији.

Што се рад подружине у прошлој години кретао само у томе правцу, те није приступало извршењу другог дела програма рада, — да се држе поучна предавања и очигледни прикази бољег начина рада са употребом савршенијих спрата и алата, — узрок је тај, што је подружина у 1907. години имала у томе правцу једно искуство, неповољно за чланове Управе, између: на сазивима пољопривредне зборове био је slab однос пољопривредника, а у неком месту и никакви. То је дала новода Управе подружинској да у прошлој години не одржи ни једно предавање. Међу том у томе правцу так, није замарешио рад, јер су срески економи, који су и редовни чланови подружине и чланови управе, спуда у својим срезовима према времену и приликама држали поучне говоре и давали поуке у склопу рада пољопривредничима.

У осталом подружине и неби имала потребе држати нека нарочита поучна предавања, кад су ту срески економи као њени чланови, да путују по општинама и селима шире поуке и знања у пољопривредним радовима и да преворучују боље и савршеније спрave ове шире у народу. Они су на томе послу позвани да раде по својој службеној дужности и као чланови пољопривредне подружине. Уверени smo да они тој својој двогубој дужности и одговору савесно.

Управа подружине, уверена да војоопривредници у округу Нишком још ору арвеном ралицом, сматрала је да главни рад треба да јој буде распостирање добрих савршенијих плугова и брдских гвоздених ралица и плугова. Све дојде, докле се на томе раду не постигне жељени успех, Управи Нишко Повојнпривредне Подружине треба да је главни задатак, да под нововрхним условима распостире у народу савршеније плугове и остале справе.

Колики је успех повојнпривредна подружина у прошој години постигала на томе главном раду, види се из следећег прегледа:

На почека по вредности континта, дато је по-војнпривредницима:

1. Сакових плугова	35 ком.
2. Полусакових с челичном доском	8 "
3. Брдских плугова	4 "
4. Окопача	3 "
5. Ливадских дрљача	1 "
6. Гвоздених	1 "
7. Круњача за кукуруз	1 "
8. Тријер	1 "
9. Прескалица	2 "
10. Ситних алата	30 "
11. Ноучних књига	27 "
12. Семена детелине	120 ^{1/2} кгр.
13. Плавог камена	276 "
14. Рафије	100 "

Целокупна вредност раздатих справа, семена и предмета износи 4316-60 динара.

Кад се узме у обзир, да је подружина само једну годину дана раније отпочела свој рад без никакве материјалне подлоге, може се благо рећи, да је подружина у току рада за две године учинила добар успех. Јер, као што ће се видети из посебног извештаја благајне и магацина, Подружина је свој капитал по-пала на 4482-77 динара, благодареју потпори Српског Повојнпривредног Друштва за помоћи од 1000 динара и Нишке општине на помоћи добровољног улога у 500 динара.

Подружине у прошој години имала је чланова и то:

добротвора	11
утемљача	3
редовних	14
помажућих	25

Према чл. 17. правила ове године иступају из Управе:

Виба Т. Радовановић
Тодор Станковић
Цветан Гројдановић
Димитрије Конин
Димитрије Цветковић
Ига Петковић из Миљковца
Илија Стојановић из Барбатова
Ранђел Симоновић из Сопотнице
Димитрије Х. Павловић из Соко Ваље
Василије Николај из Јошанице
Петар Тривунац из Алексинца и
Коста Заравковић из Лужана, на чија места имају се изабрати нови чланови Управе.

Подносећи извештај о свом раду Управа моли избор да јој да разрешницу за рачуне за 1908. годину.
5. фебруара 1909. г.
Ниш,

Председник
Ниши Окр. Пол. Подружине,
А. Радојковић.

ПРЕГЛЕД

о набављеним справама, алатима и материјалу у 1908 години:
о издавању истих и о томе колико је преостало у магацину
за 1908. годину. Извод из магацинске књизе Ниши Окружне
Повојнпривредне Подружине за 1908. годину

Редни број	НАИМЕНОВАЊЕ ПРЕДМЕТА	Пренето из 1907. г.	Издаш- ено у 1908. г.	Пријато у 1908. г.	Остало у 1908. г.
1	Плугова	10	34	53	1
2	Брде плугова и ралица	1	7	4	4
3	Окопача	11	1	3	9
4	Ливадских дрљача	1	1	1	1
5	Круњач за кукуруз	—	1	1	—
6	Тријер	—	—	—	—
7	Дрљача гвоздених	—	3	1	2
8	Прескалица	2	6	2	6
9	Запралничача	5	—	—	5
10	Поучних књига	76	7	27	56
11	Семе детелине	—	147	120 ^{1/2}	24 ^{1/2}
12	Плавог камена	26	500	275	250
13	Рафије	—	100	100	—
14	Ситних алата	110	33	30	113

Целокупна вредност преосталих и на-
бављених предмета по магацинској књизи у
1908. год. износи динара 5852-90

Вредност видатих предмета у току го-
дине износи динара 4316-60

Према томе вредност истих који се на-
лазе у магацину износи динара 1536-30

Целокупни обрт у магацину у току 1908.
год. био је динара 10.168-50

Стате подружинске имовине на дан 30 јануара
1909 год. било је:

- а) у готовини динара 331-27
- б) вредност у магацину дин. 1538-65
- в) код српских економа 845-15
- г) у 40 обавеза дин. 1688-75
- д) код ава лица на другу 78-95

Свега динара 4482-77

И словом четири хиљаде четири стотине осам-
десет два динара и 77 пара динарских.

30 јануара 1909 год.

Ниш,

Председник
Ниши Окр. Пол. Подружине,

А. Радојковић

Руководи магацина

члан Управе,

Б. Т. Радовановић

Банкарски

члан Управе,

Цветан Т. Гројдановић

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
19, 26 И ПОСЛЕДЊЕ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ

УПУЋУЈУ СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ

ЗА ОСНОВУ ЖАЖЕНИГ РЕДАЦИЈА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. № 294 ВРЕМЕНСКИ ДРУШТИВНИ
КОСИ ЧОХА НЕСЕБАЛНО

Цена огласнице изложења је на
последњој страни.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срб. Јављен. Држатво власник, председник: Вучко С. Богдановић

БРОЈ 6. и 7.

УТОРАК 10. МАРТА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

Фотограф Уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

ВИНОГРАДАРСТВО У МИНУЛОЈ ГОДИНИ

Док је минула година за све остale културне више била неморална, она је за винову лозу у Крајини, па и у већини великих виноградарских крајева, била једна од великих виноградарских година.

Већ од почетка пролеће чокот је узео правили ток вегетације и први ластарници показали су обилати рођ. Цветање и оплођивање- извршено је под више мање повољним погодбама, и посебни роđ затимено је гроздићи који су се даље развијали. Чак и оне сортне, које имају особину да лако смеђу и да доносе ређујашо грожђе, показале су ту особину у мањој мери, и гроздови су им били пуни и једри, тако, да у том погледу ишуса изостајали од других сортара. То се нарочито добро видело на крајинском Багрију, особито на вишним положајима.

И докле је, дакле ранија и необична суша прошигдјала ратарске усеве и ливадске траве сасвим омела у развијању, па су ове, са малим изузетком, дали рђав принос, а многи, нарочито у Крајини, и пре времена сасвим пропали; док су и воће, нападнуте уз то и необичном масом штеточина, осетише јак удар природе, те је раније прекинуто било развијање рода, и овај је услед тога остао ситан, дрећнаст и на силу узрео.... дотле је чокот напредовао без сметње и завршио са једном по количини пећом, а по каквом врло добром бербом. Што је врло важно да се забележи, минула година пропала је без икаквих болести и без икаквих значајних штеточина за чокот. Но пошто зелени органи лозине ишуса билц општећени гљиничним болестима, а ове су као заразне и најопасније за чокот, то је тиме било осигурано потпуно сазревање грожђа. Истина, услед не-прекидне суше је дараје зрна ишуса је веома споро, тако да је зрење наступило до: је арио било још ситно, то је изгледао да ће и сазрети ситно. Али хладовина у августу и неколико омањих кишса, биле су довољне да зрица наједрају и да грожђе постигне своју нормалну величину.

Но, овај случај није био ишак код свих сората лозе. Тако домаће сорте: Скадарка, Прокупац, Зачинак, Багрина и Смедеревка, развијале су гроздове нормално, а код неких страних сортара суша је показвала штетније последице. Ма да гљинични болести није било, на многим сортама, осетљивијим, било је више "сучнинце" („ожеготин“) на лиму и на рођу, услед чега су се зрина смежујаравала и ишус код неких дошао да зрења. Но да тога буде у јачој мери има се приспести погрешни, што је заламање вршено као сваке нормалне године; док оваке, сваке године ради овај имао се ограничите, а нарочито јон требаје је обратити што већу пажњу да се грожђе не излаже пренесеци. Штетне последице показале су се нарочито на француској сорти Дирија или Пино Роману, а и на луковима Рајског Ризлинга. Од бордовских сортара: Каберне Фран и Каберне Совинон смокнурали су се такође јако, али су оне ишак сазреље, те са осталим крупнијим бордовским сортама Мерлоом и Вердоом дали су изванредно црво вино, које се донета може поредити са велим оригиналним бордовским винима.

Угодна јесен припомогла је, да се у јачој мери развија гљиница Botrytis Cinerea, која у зреју грожђем производи стање које зовемо „благородна гљина“, од које се по врећу јављају пријатни мириси у вину. Та је благородна гљина корисна за све сортне грозде, али се она нарочито цени код Рајског Ризлинга. Вина која произлазе од грожђа са „благородном гљином“ имају много јачи „буке“, и стога вина тих година имају свагда бољу цену. Из истог узрока и Семијон и Савињон дали су прошлије бербе изненадично вино, које се равна са француским „Сотерном“.

Берба, нарочито у Крајини почета је раније. 10 септембра испитивање шире већ није показало никакво повећавање шећера, које се врши зрењем грожђа. И по томе, није имало више разлога одлажати бербу, у толико пре што у Крајини не ретко друге половине септембра настаје кишно време. И

на родбине 6 дни, на волај родбине 3 дни, чланови хоматада, чланови сопћа дете, бабуцима, оси, исхоле, читаонице, ходнице стуб, вада, таџи, манастири, земљодарнички бајтери и чланови пута дојејују десет у пољу пеша, али полаже предратат унажеја за вез подати.

НА СРБИЈЕ

на родбине 8 дни, на волај родбине 5 дни, чланови хоматада и чланови сопћа дете и српске најжадничкије бајтери и читаонице, члене, исхоле и манастири дојеју десет до 6 франака кад јануарја подоже исклапат и кад се предратат код свој уздужена кога кад им се лист слати,

како је време у берби било такође погодно, врење је убрзо наступило, јер је грозд још увек изобиљно и алкохолских гливица које производе врење шире и кљука. Здеса и здраво грозде, изобиљност гливице врења, услед температуре јесу полазна тачка у производњи вина, јесу погодне од којих зависи добијање једне здраве, постојане сировине, подесне да се однегују финија вина.

И доиста, под тако повољним погодбама врење је било довршено, и бела вина могла су се ове године радије оточити од талога, јер су се радије очистила. Осим тога утврђено је, да је, поред постигнуте бистрине, постигнута максимална садржина алкохола и нормална садржина киселине. Десертни вина — Тамљаника и „Сотери“ — задржала су преко највеће садржине алкохола и доста шећера. И према томе, најчадна врења или предовирања извостање или ће бити уопште од мањег значаја за најбољи и карактер вина.

Но, изобиљност бербе минуле године изазвала је једну незгоду, што су се услед оскудице судова за смештај шире и кљука, морали употребити и стари, забачене судови. Како у нас још није продроју у дољвољи мери једно од главних начела рационалног Подрумарства: чистота судова, то су, нема сумње, многа шире и кљук време у таквим судовима, који су из вина пренели мање (изјубично) „судовности“ и болести (парочито „цикнудост“). И тако, поред најбољег материјала и свих повољних погодбала, пропла година донела нам је и вина више с майнама и изклонења болестима. Свега тога могло је не бити, да се у нас употребљавају средства за одржавање чистоте судова, а она потпуно су скупа нити заметна. Старе, забачене судове потребно је било безуспешно изнутра састрогати; јер да се добро очисте и спреме за држање вина није било доволно само прање водом, а сумпорисање непосредно пре употребе од штете је за врење. Зато и за бербу треба се исто тако радије спремати, као год и за жетву и за испадбу; јер се у последњем часу не може никад управити како треба. Обавештења државних економија и на овом посулу веома су потребна, парочито као је томе управо време.

Ма да, у опште узеши минула година има тако повољни завршетак за Виноградарство, није она прошла без икакве штете за чокот. Прота година, је у Крајини трећа збор јако сушне, али је она била и најсушнија. И сушњење чокота било је процентуално веће него других година. Нарочито је тога било више на сувљим земљама и под чокоћа с подлогом Рипарија Порталис. На сваки начин, поред сушне, па и појој је Рипарија слабија, сушњење је припомогло изнуреност земље. Рипарија без ћубрења посустаје, те је то била једна лекција свакоме, да винограде с том подлогом не сме оставити без редовног ћубрења, бар сваке четврте године...

Сад је питање: шта ће се с вином? Пуни судови, а плитко пивнице. Још ће се и моћи једно лето пропутити са једном великим борбом да се сачуву од квара; а шта даље?

Пред тим и таквим питањима налазе се виноградари. Саобраћај тежак, а купац пема. Пита се за лакшу робу, а на болу нико и не помињаша. И збор тога, што се више тражи лака роба, долази се

и у искушење да се боља кваси, те да се и она може продати без штете. Отуда и купци бољих вина, кад „запутају“ у виноградарске крајеве манипу вина, јер су, веле, „слаба“. И јесу слаба, али су она била најјаснеја. Немојте ви тамо у Београду унапрети очи само на турске, грчке и тамијанска вина, него отидите у своје време у Крајину и Жупу, па ћете наћи у тамо не само доволно јака вина, него и вина миришна и која напомене старом укусу боље годе. Ограничите увоз турског грожђа, управо примените премијуме оне оне царичине и жељезничке прописе, којима подлажи грочке француску при увозу у Немачку¹, па ћете већ и тиме доста помоћи Крајини и Жупи, да своје производе брже и боље продају. Али који је тај, који у таквом поступку иће да загледа вишо у очи политицији по привреди! Међутим тако не раде они, који у јакој привреди траже ослонца за политичке успехе.

— 7. —

ТРОВИНОСКИ УГОВОР НОВА УЦЕНА АУСТРО-УГАРСКЕ

При вођењу преговора о закључењу трговинских уговора, суседна монархија учењивала је Србију, стављајући јој посјед под град — у виду политичких симбола. Постављања је као услов, да Србија своје изоружање изврши из аустро-угарских фабрика, а нарочито да топове набави од Шподе. Колико је та уцена данас могла бити судбоносна по Србију, да је ипак субила, види се најбоље по томе, што је Аустро-Угарска, матерала фабрику која је пунше имала да испоручи, да прекрши уговор, одмах по објави амексије и ако је фабрика изгубила каузију преко 1 милион динара. — Данас Аустро-Угарска, пребава истом средству, опет уцени — само у обрнутом смислу: Закључење трговинског уговора, побјадији на пропријететим основима, подижи нашој влади, као услов да одриџи Србије од спушту сојођих идеала, народних тежњи, протеста, захтева накнада, у босанско-херцеговачком питању. Велика, мобиљна, надувана, аристократско-биорактска Аустро-Угарска, ево је где приша куца на вратима, спротиог, поробљеног и оглобљеног, покраденог, демократског српског народу. Заборавила је на своје достојанство „велике силе“, на своје претње, с утиматумом, на све што је истинска као свој државни понос и као своје достојанство... пре неколико педеља. Заборавља, да одмах после 24. септембра није хтела нишчито да прими противну поту малених слободних српских држава Србије и Црне Горе, које је пре тога била успела првно да завлада. Заборавља на твариће своје, да је амексије Босне и Херцеговине, чисто њена унутрашњост ствар која се може регулисати царским указом... као је скочила цела Европа против те отимачине као поврде међународног уговора и права. Заборавља, да је падмено истината, да се Турске инштица не тиче амексија Босне и Херцеговине, пошто она није више ни имала каквих суврених права на те покрајине... јер је бокјот њеног увоза, удар по коси и енергичан противест Турске нагишве, да

¹ И то све на основи међународне Комисије о филонсери, која и за нас важи.

с њоме преговара и да за милицу од ње откупљује то порицано јој суверено право. Као је и стим по цену свога образа и свога достојанства преманата, онда је линију објављивала широм света: погодбу с Турском и да даље нико нема права, да се меша у међусобне односе старога и новога господара Босне и Херцеговине. И попут тој знала колика јој је опасност: незадовољство српског народа у поборљеним српским земљама и гњављење и дављење словенске већине у сопствену државу, изражено у отпору и немирима у Крањској и Ческој, колико јој је немира савест у изазватом и намештевом "вреленадајничком процесу" у Хрватској, колико је страховање њених народа од рата, нарочито у Мађарској... то јој је оружје и срчано државе малене Србије са Црном Гором и једнодушношћу оних српских слободних држава, била и остала забљана и највећа брига, по њене алјансе прошете. Она је гомилала силну војску у Босни и Херцеговини и на целој граници Србије и Црне Горе, држала је и држи месецима на потпуно ратној ноги. А то стaje много. Она новача нема. Једном је на поругу своју и свога државног достојанства већ банкротирана. Сад је место ближирства изабрала надавање "кајми"... банкнота без подлоге звучећег новца, принудни зајам!

И пошто је, као последње нор-фишке, избацила пред европске кабинете који се влаше рата и желе мира, питање: о рату или миру између Србије и Аустрије и тражила одрицање од територијалних нахида и разоружање Србије, као услов да са њоме поведе преговоре о "економским користима" — пошто је требала и једнако труби, да Србија треба да приклони главу и да је моли за милост и опроштај, да са њоме непосредно преговара... и ако је придошла, у јако измененој форми, за овај корак све европске кабинете, после мудрог и енергичног одговора Српске Владе: да Србија од Аустро-Угарске неће и не тражи питања, да питање о апексији и српско питање, сматра као европско питање и признаје за њу једину надлежност међународног суда, чијем ће се решење Србија безусловно покорити, та иста Аустро-Угарска, као сваки ћифта, понижава се и даље и куца на врату малене Србије, пудећи јој преговоре за шире основе трговинском уговору и... ако је он већ закључен.

Пама је жао, што г. Форгач, аустро-угарски посланик није добио на ту нову државост и безобидност спрам Европе и Србије, па то ново и подругљиво изазивање, једино достојан одговор: — Фишек српске бразометке!

Јер шта хоће Аустро-Угарска с тим трговинским уговором који је Србија редовним, парламентарним путем озаконила, а Аустро-Угарска провизорно увела до 19 децембра 1908., па потом — Аустрија га продолжила до 19 марта, а Угарска до 19 јуна 1909. ? Уговором који нам није прирастао за срце и у коме за једини привредно корисан уступак: првог сточних и осталих пољoprivrednih производа из Србије, ова даје аустро-угарској индустрији тако огромне користи за њено одржавање и опстанак. Уговором који њој више треба по Србији и који ће се с престанком важења, 19 марта ове године, претворити не само у бојкот који је досада већ сарадио многу гранични индустрије у суседној монархији — већ царински рат

који ће Аустро-Угарској у привредном смислу, задати смртни удар, а Србију привредно оснажити и препородити. Већ се чују гласови у европској јавности, да је признањавање независности и краљевине бугарске везано за услов: царинског савеза са Србијом. А то значи: *Србија која мора добити потпуно обезбеђен излаз на море и која је много раније већ успела, да обезбеди себи велики део свога извоза у сасвим другим правцима и да за своје изврсне производе нађе још повољније светске тргове...* може бити потпуно без икаквог, па и најповољнијег уговора са Аустро-Угарском. Другим речима: трговински уговор с Аустро-Угарском није никакав баук за Србију, а још мање, да је ма каква нахида и економска корист за њу. Стога Аустро-Угарска неће никада обратити Србију, да јој призна и благослови отимачину двеју динових чисто српских покрајина.

Да, једини одговор на толику безочност, био је од стране Србије, одговор кнеза Данила потурци Омер-паши: *Фишек!*

Али Европа мора бити мудра и правична... а њеној јавној мисије потпуно обавештено о новој политичкој смилачици Немаштице, да вољу Европе и опет изнагра.

Воље те исте Европе мора рачунати с достојанством и крајним стриљањем Србије, јер сре има својих граница. У овим тренутним попуштати и даље Аустро-Угарској — то је врхунац стриљања српскога народа... Но смеје тражити разоружање Србије пре но што конференција европских сила не реши судбину Босне и Херцеговине??!

О НЕЗИ СВИЊА

„Journal d'agricult. belge“ доноси из пера најпринципјатјер белгијског сточара, следећи, и за наше привреднике, који се гајењем свиња баве, врло поучан: „

Изврсност енглеских свиња са кратким ногама, широким боковима и збијеним телом — призната је данас од свакога, који је имао прилике да се с том расом свиња упозна. Од наших домаћих свиња разликују се поглавито у томе, што се при једнакој храни много боље угође и што се с лопцијом, слабијом храном задовољавају. Многогодишњим искуством доказано је, да се један килограм меса код енглеских свиња може много јевтинije прозивести, но ма код којих других. Ова раса свиња дакле, с пуним правом, најсвестљивија је, да се препоручи нашим, нарочито српоманијим пољoprivредницима.

Ова раса свиња произведена је пажљивим укрштањем (мелезем) европске расе [енглеске] са кинеском. И наша домаћа свиња даје се знатно поправити укрштањем с енглеском свињом. Ту би изашао мелез, који би себи природно добре особине енглеске свиње, а те би се особине све више и више усавршавале и развијале, што год би се више и пажљивије то укрштање продужавало. При избору грала за приплод треба нарочито на то пазити, да се изаберу она млада грала, која се одликују плодношћу, пројекционашћу, мирноћом и особином, да се лако

гоје. Танке кости, танка, фина кожа, кратак врат, широке прси, и јако развијен стражни део, то су јасни знаци добрих особина, које енглеску свину од других одликују.

Од 8 месеци стара грла, обично се узимају већ за приплад; али је са скаког гладинита и боље, да се то учини онда, кад припладна грла наврше годину дана своје старости, нарочито је то добро за крмачу. Вепра (вераста), на кога се до 20 крмача рачунати може, не треба дуже од 3—4 године за приплад употребљавати, а добре крмаче 6—8 година. Преко године треба их пустити да се два пута прасе. За букарење је најбоље време месец октобар и март, да крмаче не би у најжешћој зими прасење. Да је крмача вољна за букарење, познаје се по шкоји немирноћи, што на друге свине скаке, што на устима бали и пени, што јој полчице порумене и набубре и што сама траки вепра. Даи букарења треба прибележити, да се може одредити дали прасењу, а сумнински прасност траје 16 до 17 недеља.

Супрасну крмчу треба од других свинија одвојити и с њом благо и човечко поступати. Њу не треба хранити одвише снажном храном, а нарочито јој не треба давати ражи. Њу треба тако хранити, да се само одржава у снази, али да се не гоји, јер гојазност би могла имати рђавих последица при прасењу. На здравље много утишавише и чистота. Кад наступе точни дани, онда треба супрасну крмчу терати да се чешће купа, ако је то могућно учинити, ако има воде на расположењу; а где нема тога, онда добре услуге чини и подливавање кантом и решетком, да се крмача по мало расхламљује. Преко зиме је треба чувати од велике студени и на послетку је треба снабдевати са доволно пирађе воде.

Да се време прасењу приближава, познаје се по набубрелим сисама, које се наливају млеком. Кад се ти знаци већ укапај, а на белешци већ знамо које је време да се опраси, онда јој треба спремити мекано лекиште од сгигије сламе, или неке друге добре простирике. Велим, сгигије сламе, јер се врло често догађају, да се доло прасе у дугачку сламу зануче, па га мајка нехотице пригњавају. У то доба треба је хранити мекињама, јечменом или кукурузном јарром (прекруном) и у онликве лако сварљивом храном. Супрасну крмчу не смемо оставити да пред прасење гладију, јер би огладиела врло лако и на своје рођено прасење могла кидисати. Кад се изнесе дајо млеко испедити, знаје да ће крмача скоро прасити. Сад треба на њу боље припазити, да би јој — за сваки случај — при прасењу могли бити од користи, да не би младе пригњавале или их проједила, јер има крмача, којима је та хрђава највиша својствена. Код племенинтијских раса свинија потребно је, да се свако прасе одмах, чим се опраси, од мајке уклони, да га мајка не би чула да дречи, јер те може да буде врло штетно за даљи ток прасења. На кратко после прасења, испашне и постељица, коју такођер треба одмах уклонити. Не учиниши ли се то одмах, онда је врло лако може крмача проједерати, а то би је врло лако могло надражити да и прасад поједере. На постељицу се још и стога мора припазити, што се лако може догодити, да се доцније с постељицом још и једно или два прасета избаци, који би у постељици пропали. Да крмача не би своје прасище ждерала,

врло је добро, да се они одмах по прасењу натрљају љутом рикијом. Ово је старо, али поуздано средство.

Одмах после прасења треба крмачи дати снајећи паној, који се састоји из млаке воде, у коју треба размутити мало јечменог или кукурузног брашна, па јој онда припуштити прасице. Ако их крмача одмах у почетку још мирно сиси приступи, онда можемо на сигуру рачунати, да им мајки више никаква ала учинити неће. Често се догађа, да по неко прасе, својим пластицим предњим зубима, при сисању бокца мајчину сису и проузрокује јој болове; у том случају треба кљештама те врхове поломити. Лежините ове младе породице треба да је увек доста топло, чисто и заклоњено.

За сваки је случај добро, да мали прасици имају за себе сасвим засебно оделење у којесе могу склањати и из кога би мајци само онда пријазили, кад би хтели да сисају. У случају, кад крмача опраси више младих но што има сиса, онда треба после 8—12 дана оне слабије прасици одвојити и продати, или их подметнути некој другој крмачи, која их има мање. Преко 10 младих, не треба ни једној крмачи осталоштави, да прекомерни деојење не би ослабилаза.

За време дојења, које обично 5 до 6 недеља траје, треба дојију довољном и сочном храном хранити, али је озет зато не претоваравати, у ком би случају прасици могли добити пролив, или неку другу опаснију болест; нарочито првих дана треба на то пазити. По мало, али чешће хранити, то је најбоље правило, када се треба тачно придржавати. Рене — кад има — са мекињама, јечменом или кукурузном јарром, најбоља је храна за то време. Неки дају и суртуку, кад је имају, али то није добро, јер јављају проузрокује пролив.

После прасења је крмача изнурена, изгледа слаба и немобија, али се она после неколико дана опорави. Петко кад да мајка у тој мери ослаби, да не може да се подигне и да прасад надоји. Она инак понажиши при дојењу лежи, али у први мах брже дипсе и обично, налази се у грозничавом станову и слаби, ако се за то време боље не прихрани.

Сад треба обратити пажњу и на узгој прасади. После 15 дана њихове старости, треба им одвојено давати по мало млаког млека, у које треба помешати мало пшеничног брашна и надробити хлеба. Та им храна много годи и много се браже онда развијају. Мало по мало, треба им све веће оброке од ове хране давати, а до 6 недеља треба им додавати и по мало изакванишег јечма. За то време треба прасад полагано одучавати од мајке и привицавати на особену храну, а после 6—8 недеља треба им сасвим одлучити и никако не дозвољавати да до мајке дођу и сипши.

Док синшу, од прилике после 3 до 5 недеља, треба им прасище штробити, који неће бити одређени за приплад. Дан пре, и онога дана кад се штробије, треба их пустити само да сисају, а од друге, напред поменути хране, треба им врло мало дати. После штробија треба прасище потпуно на миру оставити.

Ако би прасад случајно добила пролив, треба им дати врелом водом преливеног пшеничног брашна. Ова се болест обично појављује од хрђавог, љутог мајчиног млека; у том случају најбоље помаже про-

мена хране, или коначно одбијање прасаљи, ако су толико порасла и ојачала, да се то учинити може. Ако прасећи погађа удара на кисело, онда им треба дати по једну кафену кашичницу састругане креде са једним жумалетим. Кад се ово неколико пута повтори, прасићи ће одздравити. И красте могу да се појаве за време сисања, а и после. У тој су болести очи код прасади сасвим затворене, по целом се телу осну гнојавне крастице, нарочито око очију. Ова болест долази такође од сувине хране, којој храним или крмачу, или прасад. Ових ће краста нестати, кад смањимо храну и кад је мало послабимо. За време болести треба и очи и ранице испирати млаком вodom, докле год ових краста нестане.

За припадод треба извадити извршну прасад, и то ону, која су се с пролећа опрасила. Одмах пошто их одлучимо, треба већије од крмачице одвојити и одвојено чувати и неговати. И јаче од слабијих треба одвојити, да јачи од слабијих не би отимали храну, услед чега би слабији у врасту и развијују још више заостала.

И после одбијања од сисе, треба прасад пажљиво неговати. Њима треба давати сурутке, јечмене јарме, обарених кромпира итд., а доцније и зеља, што они врло радо једу.

Енглези — признати одгајивачи најбољих свиња — хране своју прасад, коју одвоје на припадод, дневно са 500 грама јечмене јарме и 700 грама киселог млека, све дотле, док не напрше 3 месеца старости; а од трећег до шестог месеца хране их дневно са 500 грама јечма, 500 грама освешене јарме (прекруној и са 1— $\frac{1}{2}$ килограма сурутке).

После 6 месеци хране их већ и одрасле свиње. За одражавање и за порашчивање доносије је изелена храна, као што је детелина, грахорица, липње од купуса, салата, штири итд., што све треба исецквати: и липње од цвекле, рене, шаргарепе, папричника итд. врло радо једу. Ако им се поред ове зелене хране дода још и понека рена, кромпир, сплачице (помисли итд., онда ће у сваком погледу бити напреднији. И коминија је за њих добра.

За гојење пак, овакова је храна недовољна. Али ако је жито скупо, можемо у место њега употребити разне рене и кромпире. Кромпир је признати гојаџина храна и Енглези велином њега употребљавају за гојење свајних свиња. У многим крајевима западне и северне Европе гоје свиње — нарочито енглеске и мелезе од њих — шаргарепом (мрквом), коју, за тај циљ, нарочито у велико сеју, а то је неспорно доказано, да се шаргарепом храњење свиње, у сразмерној кратком времену броју угоје и врло укусно месо добију. Свиње радије једу шаргарепу по кромпиру. Врло је добра и гојаџина храна — боб. Шаргарепу, рену и кромпир треба најпре од земље добро опрати, па онда исецквати на ситно комаде. Плаварска млата такођер је врло добра храна за гојење свиња; кад је млата старија, устојана, треба је мало носити.

Поред добре хране, треба припазити и на чистоту, а валове треба после сваког храњења добро испрати. Свиња се је ваља у блату што трајни калуѓу, него зато, што трајни воду да се расхлади; она боље напредује кад се у чистој води купи, него кад се у блату ваља.

За боље напредовање гојаџина свиња много је боље, кад су свињици зими топли, а лети хладовити и довољно пространи. Они треба да су штосани, било даскама, било шигљама, било каменом, да свиње не могу да рију, а треба да су и мало нагнута, да се влага може да одлива. И свињама школи промаја.

За једну припадод крмачу, или за две гојаџине свиње, треба да је свињац у простору 180—200 сантиметара у квадрату.

За припадод, као и за остale свиње, врло је потребно, да уз свињицу имају и мали отворен простор, где свиње могу излазити, проходати и сунчati се: а кад би ту још и воде за купање било, онда за њих никад боље. Вода и чистота толико утичуши на телесно развиће свиња, као и најбоља храна.

Др. В. Р.

АНГОРСКА КОЗА

У многим чисто планинским крајевима јужне, јужноисточне и југозападне Србије, државље овца и коза имају парочити привредни значај и ако су изве од све домаће стоке највећи непријатељи шума. Колику неизмерну важност имају шуме општи за коришћење, планинске крајеве су сваки ко такве крајеве познаје. Као је текко написа подизати употребљено и сатрише шуме уопште, а на голим, кршевитим положајима посебице, уче нас истуктина свију оних држава које су морале приступити подизању шуме на таквим положајима.

Најак и при свем том има таквих места, у узвишеним планинским положајима, у оних крајевима Србије, где је коза више но овца, главна домаћа, нарочито музна стока, где је општан планинца и његово имућство управо везано за државље коза. У тим и таквим местима и положајима, у којима наступа и најчешћији потреба пошумљавања, односно чувања и одржавања шума, немогуће је за браните земљорадници државље коза у великом броју, јер све остале стоке туну много слабије успевају и много мањи доходак дају.

Стога се и у гајењу коза треба овим нашим планинцима да помогне и од стране државе, те да они и с мањим бројем коза бар одржавају, ако не и пошеце своје приходе од козарства.

Кад што у осталим врстама стоке, а нарочито, у сродним им овцама, има раса које се истичу млечношћу, или гојаџиншћу, или на првом месту добром вуне, тако и код коза.

Мада све „Овиде“ и козе, као и овце спадају у ону врсту домаће стоке, у које су вајкачадинским запатничтвом, у пуној сагласности високо одгајене „мешовите подобности“ т. ј. ја добру вуну и козину, млечност и добро и дебело месо, опет и међу козама има раса које су природним или вештачким запатничтвом одгајене посебице у великој млечности и у давању фине, свилоруне козине.

„Тежак“ је већ више пута описанојајако млечне козе које су као саинске, уведене и код нас и показале прилично добре резултате.

Но врло је мало досада говорио о оним расама коза које се одликују особитом фином козином.

У козе са свилом, фином козином спадају сиријска, мамберска коза с дугачком, као свила сјајном козином и дугачким, оклештешеним ушима, крупна а при том једра облика. Кашмирска коза је мања и ако и она има отомобољене уши, ове су знатно мање. Ова се коза одликује фином и обиљем козине, која се састоји из луѓих правих сржних длака и врло финог и меканог подраска беле или жућкасте боје. Постојбина им је Средња Азија. Слична јој је по облику тела, али са мање финим подраском, габетска коза.

Али ангурска коза вакши у оните за најблагороднију међу свима осталим светским расама коза. Брд је описане као лепу, крушу расу, једрог телесног облика, с јаким ногама, кратким вратом и главом, нарочито извијеним роговима и код коза и код

из којег саопштавамо оно, што је о овој кози и њеном гајењу у Босни донес. Благодарећи уредништву истог стручног листа који нам је позајмик клинет, у ставу смо донети и приказати и три његова врло лепа снимка.

Што се тиче величине, тежине, млека итд ова коза није нинта лошија од домаће наше козе. Могло би се обрати речи, да је у ње месо финије и да даје и мало више млека но домаћа. Али највећа привредна корист од ње је — козина.

Козина домаће козе употребљује се само за прости, грубе тканине, костретне израде, од сасвим подређене вредности, докле козина од Ангорке по вредности својој, надмашује двоструко, па и троструко вредност и од најбоље од „најфиније“ вуне свијоруних овaca.

Слика I показује нам неколико ангурских коза које је одгарио великопоседник Мујага Сарзо (онај седа старац на слици) у Кошеви код Сарајева. „Како нас

Слика I. Стадо ангурских коза Мујаже Сарзо у Сарајеву.

јарчева и с козином која пада у очи. С изузетком лица, ушију и доњих делова ногу, на којима је кратка и глатко припуштена длака, остали део тела обрастају једном, густом, фином и меканом козином која пресијава као свила и која је испрамљана у крупне дуге увјоје, готово кованице. Козина се махом састоји из пунате длаке (подраска) која готово сасвим прекриљује дуге ерикне длаке. По боји преоналађује блесково равномерно бела. Руно онда лети у крупном прамену, али убрзо опет подрасту.

Ова коза добила је своје име од варошице Ангоре у насталку турском Анадолији у Малој Азији. Одатле је се даље расширила, и тек у прошлом веку уvezеље су је и неке европске државе, на Австро-Угарску за Босну и Херцеговину. Недавно је „Тежак“ донео вест, да је турска влада забранила даљи извоз ове козе, у стражавању да се исти угрди и да одгајачка вештина у европским државама, не преотме мах и пренести у гајењу ових коза.

Наје није познато, како су испасли у нашем државном сточ. Заводу ранијих година огледи с гајењем ове козе и корисне козе, од чије се козине на Истоку, израђују најфиније тканине. Стога нам је добродошно саопштење, што га је о томе, ту недавно, учинило: „Босанско-Херцеговачки Гласник“ [бр. 2. од 19 јануара 1909]

уверава овај у сваком погледу брижљиви и за сваки напредак заузимљиви ага, постигао је с ангурским козама посве повољан успех. У прошлој години имао је само пет брава и од козине тих пет брава, даје је државној ткачкој радионици Џилимова у Сарајеву откада српаци¹⁾ коју поклањају слика 2. Ова српца широка је 1 метар, а 1·5 м. дугачка и вреди око 150 динара.

Слика 3. показује један прамен ангурске козине и то у $\frac{1}{2}$ природне величине. Уредништво „Босанско-Херцеговачки Гласник“ послало нам је углед ове козине, па и оригиналан прамен који је снимљен за слику 3.

Козина је чисто бела, мекана, сјајна и фини, као најешина свила и порасте 25—30 см. дужине. Ова козина била је у старој још доба у Малој Азији на гласу и употребљавана за израду најфинијих тканина, званих „Мохер“ за које веле, да се једно одело може кроз прстен пронући.

Гајење ангурске козе и производња њене козине коју су снуда тражили и добро плаћали, сматрају се кроз дugo времена као нарочити неки монопол ономацних азијских крајева. Отоманска влада

¹⁾ На српцама се Мујомане моле Богу [кањаја]

заштитила је тамошње одгајаче тиме, што је строго забранила извоз тих коза у иностранство.

Пре десетак година аустро-угарско посланство у Цариграду било је успело, да испослује султанов

Од одрасле ангорске козе може се добити млеке и меса, као и од домаће, а од њезине козине толико колико износи у новцу вредност вуне добивене од 2—3 добре овце. Значи ко држи 25 ангорских коза

Слика 2. Срвала од козине ангорске козе.

ферман којом је босанско-херцеговачка управа била овлашћена, да може купити неколико ангорских коза у Кара-Хисару у Мајој Азији и извести их преко Цариграда.

„Оглед је потпуно успео. Ангорске козе биле су најпре смештене у Мостару, па потом премештене на пољопривредне станице у Лијевну и Гаџион и потпuno су се прилагодиле и без великих тешкоћа на ошамошње поднећа.

Ангорска коза, по ошамошњем искуству, задовољна је и са слабијом паплом, није осетљива на студени, једино младе јариве вада у првој младости брижаво чувати од мокрине а одраслим козама претпратити чисто лежиште у стаји, да се не би лепа сјајна козина брзала, те јој се вредност умањавала. Кад јајад једном упрасту, онда подносе све што и домаће козе поднети могу.

Слика 3. Прамен ангорске козе 7/8 првродна козачина.

имао би од њих већу корист, но од 100 обичних домаћих коза.

Србија би требала да нађе пута и начина за поновне огледе и увођење ове лепе и корисне козе.

С. Г.

ПЧЕЛАРСТВО У СВЕТЛОСТИ НОВЕ НАУКЕ.

(наставак)

1. Докле би пчела савица (поједина пчела), искључена из заједнице, морала загревати велику масу ваздуха, да би опстата могла, што је као што је поznato немогуће, дотле пчеле као заједница, као једна организка целина, држећи се припојене у густо, имају

да загревају сразмерно мален ваздушни простор. У том густом склону, клубету, у коме се држи пчеле целијог једног пресада, свака појединица имала би да осталоја пчелају једном већ уписане и издисане ваздух који је тиме био већ претходно зграјен. На тај начин свака та појединица имала, као саставни део целине, добија из те целине толико топлоте, да она са своје стране потребује да дода само најмајушији један део, па да покрије целу своју потребу на топлоти. Па шта више да произведе још и један извесан сувишак који ће издисањем вратити пресаду за употребу осталим члановима заједница и да почирие оног губитка који настаје лапањем топлоте у околну ладију ваздуха.

Узимамо ради примера, да Пчела као заједница за свој остварак потребује пресеку 20° топлоте и да се тај пресек састоји из 20.000 припадника (пчела), онда ће сваки поједини тај припадник имати да пријада уписаном ваздуху само $\frac{1}{2000}$ (један хиљадити део степена) те да ставља одржава 20° топлоте. Како једном постигнутим 20° топлоте не могу излазити при сваком издисању, то се у самој ствари не морају сваким издисајем производити у целију чланову заједницу изнова свих 20° топлоте, но управо толико, колико се на пресаду изтуби топлоте лапањем.

Нећа би, да речемо, то било за тренут једног дисаја 1°, онда би свака пчела сама требала да дода к уписаном ваздуху само $\frac{1}{20000}$ (један-две-хиљадити део степена) те да се у пресаду држи постојана топлота од 20°.

То је тајна производње топлоте у Пчели, право чудо у организкој техници грејања, где се са једним минимумом [најмањом мером] угљеника и кисеоника постиче највећа моч грејања. Сви човечји системи грејања спрам тога су играчка.

И ова савршена економија топлоте проводи се с поступном сигурношћу кроз све поступнице развиња и за све различите потребе на топлоти код једног створења, чији поједини припадници, као што је врвни систем Пчеле доказује, немају ни трупке интелигенције, по су просте глупе одбојне (рефлексне) машине спољашњих и унутрашњих утицаја!

2. Произвођење топлоте у пресаду знатно се потпомаже распоредом свима припадника. Пчела баш у доба, кад је нужно издржавати најљубу борбу са ладијом, дакле зиму. Матица која има највећу потребу топлоте, држи се у средреди, око које се окупљају производачи топлоте првога реда, најмајлаје пчеле које бале као најмајлији припадници чланове заједнице имају и најдебљу маљаву "бунду", тако, да се њима произведена топлота у маљавом склону склону њиховом што дуже одржава. Стараји припадници пмају живу потребу топлоте, али као старе пчеле оне не могу више производити доволно топлоте, сва чега све оне теке да се примакну „огњишту“ т. ј. средину топлоте и сваки пресад који налази из азима показаће нам, да се стараје пчеле, чистро прикупљају леже једна до друге учинене још и у смрти о топлотној срединију своје. Ако ово средиште попуни и откаже, онда умире најпре оне спољне пчеле, на крајем обиму купе, док се најзад не укочи и матица, среће Пчеле!

3. У склоност ка оваквом нарочитом груписавању поједињих чланова Пчеле за боле производње и ис-

коришћавање топлоте, придржују се томе и олике које има облик купе, у коме Пчела презимљује, спрам свији других телесних облика. Тај облик Пчела задржава докде јој је год могуће, иако у пролеће тако и у лето. Облик купе — кугле — при најбојијој садржини има најману површину, и пошто при загревању једног тела површина постоје толико значи, колико и површина за зрачење топлоте, то Пчела има увек и најмању површину за зрачење (лапање, испуштање) топлоте. То јест од топлоте произведеној у изнутрици чланове купе, губи се зрачењем само једна најнезнатнија количина и Пчела сама по најгору своме, при наступају јаче ладије, тражи не само да смањи своју запремину, но у исто доба с тиме да смањи и саму површину за зрачење, попут она у свом зимовину поседне сваку празну ћелију и тако се сабије у што је могуће мању куглу. Ова најмању меру смањења кугла представља опет сразмерно најмање ваздушно тело које има да се одржи производњем топлоте, на одређеном степену топлоте. Смањивање кугле према томе дела у поље и унутра, дакле двогубо повољно.

4. Пошто се Пчела сабија што више може, она оставља за собом, свуд наоколо, читав венец празних ћелија које као изолирани ваздушни слојеви делују спрам споја предпруже хладиоће као двогуби прозори на кући, или спрам зрачење (лапање) топлоте као буна, у којој се топлота одржава.

5. Најзад је распоред и смештај зимнице, дакле горива (меда) зими и иначе такав, да се Пчела држи у клубету увек уза саме напуњене ћелије, тако, да и оне крајње пчеле могу увек доспети до венца медних ћелија у изнутрици кошице и отуда дотурут потребно им гориво и изнутрици чланове купе. (Најпозијата искавала Сильвијакова у Француској поручује дотурање меда, већ свака се пчела у зимину клубету спађава сама медом према својој потреби).

Све те околности заједнички делују, те да у Пчели одржавају економију топлоте, што је толико циљујући, да то може изазвати само наше дивљење. Под повољнијим топлотним приликама Пчела разнажи и разлагљава своју куглу толико, колико то топлота допушта, а да њој то ни у којију не школида. Пчела би се могла сматрати као један сферички (куласт) топломер који се на топлоти шири, а на ладији скупује. —

Чим у изнутрици Пчеле настане несиво и ствараје лега (чланове млади) и легло посматрано у својој целини, докде год је то могуће заузима оба љукса, иако би из средине топлоте које пчеле као бедем опкољавају, могле прахватати отуда дозадењу топлоту и чувати је да не излази.

Као што рекосмо познато је, да кад напољу влада велика жега, пчеле остављају кошицу, испадају на поље на седајо и на прочеље и, па лету удесе снажно промахивају вентилацију да би прохладиле изнутрицу кошице.

Тако уме Пчела по најгору своме и обладана спољашњим и унутрашњим животним утицајима, да своју потребу на топлоти подсећава, тако, да та потреба буде управо увек у правој мери подмирена.

Али ако код високе спољашње топлоте наступи случај, да Пчела није више у могућности да гориво

своје крви претвори у топлоту, онда као вентили (олушице) безбедности ступају у делатност воншане жљезде, те да организам Чече сачувају од... пре-
гоjenosti.

(наставља се)

НАЈВАЖНИЈЕ СОРТЕ АМЕРИЧКЕ ЛОЗЕ

(СВРШТАК)

3. Поред Рипар. порталиса и R. du Лот-а за слабо кречна и бескречна земљишта су и хибриди Рипарије \times Rupestris. Них има и свише много; али између свију само три хибрида су добила збиља практичну вредност. О сваком од њих биће посебице говора мало доцније, а сада да сваким укратко објасним: шта се разуме под хибридацијом.—

Хибридација или хибридирање или меслење је радња, код које се преизашањем цветног прашка са једне сорте лозе на тучкове друге сорте лозе врши оплођивање. На тај начин оплођена и добивена семенка из пустета посеје се, па лоза која из ње израсте добије помешаве особине оних сората, међу којима је укрштање вршено. — Најбољи резултати у хибридацији постизани су код сората, које су по природи сродне и код којих цветање бива од прилике у исто време.

У Виноградарству хибридирање има своју велику важност. Ниме се постигло те смје добили подлоге за кречна места, које се добро оживају и које се при каламљењу добро примају. Најsigурујни хибриди Рипарије \times Рупестриса-а ови су:

1. Ripari-a \times Rupestris № 3306 је хибрид од француског научника Кудера, а добијен је укрштањем рипарије Томантозе са Рупестријес Мартеном. Чокот му је врло бујан, јак и производи добре и дугачке реанице у матичноштима; млади ластари су врло карактеристичне мрко-жуте боје. Зрела је лоза љубичастога-тамнија и прелива се у прије; ластар је гладак а по кад кад и пругаст; он је обао и прав. Чланци су дужине од 8—13 см. Лишће шире по дуже, са неједнаким зупцима, иначе којкасто и сјајно. Лист је по изгледу приближнији рупестрију но рипарији.

Између № 3306, 3309 и 101¹⁴ досада су се више препоручивала последње две сорте, т. ј. 3309 и 101¹⁴, али су у последње време на делу доказало, да № 3306 ако није гора ни у ком случају. У погледу родности, окалемљена лоза је даје много више влода и од 3309 и од 101¹⁴ па и од чисте рипар. порталиса. Тако исто потврдило се, да калемови на овом хибридну подносе већу сушу од каламова на Ди-лоту, порталису, па и свима пыховим хибридима; и на влажним местима могу успевати. Каламљење и оживајање хиб. № 3306 даје одличне резултате. Према овоме 3306 успешно замењује и Ripari-у и Rupestris.

2. Ripari-a \times Rupestris № 3309 је сорта — производ укрштања Рипарије grande glabre са Rupestris-Martin-ом, што је, као и код претходне извршило споменик научник Кудер. — Лоза средњег пораста; ластари глатки, жукасто зеленкасти, који прелазе у отворено првено и сазревањем лозе добију тамно-

првено боју; они су веома глатки и обли. Чланци су средње дужине. Лишће ситно, округласто, сјајно а свагда глатко.

Каламљење наших сората на овом хибриду испада успешније; тако исто и прирење резница. Садити га вала на шљунковитим и слабо кречним местима.

3. Рипарија \times Рупестријес № 101¹⁴ од Миљарде-а је произведена још 1882. г. Ова сорта подлоге, како својим спомним (ампелографским) изгледом тако особинама приближија је рипарији по рупестрију. Па како своје жиље тери више водоравно и у дубину, чак да је садити на влитим и сувим местима. Чокот је бујан; зрео ластар пенељаве боје; лишће слично рипарији.

У погледу издржљивости на креч. карбонату много је 101¹⁴ осетљивији од оба предходна. Треба је садити на плодним и дубоким земљама, слабо кречним односно бескречним...

Ова три хибрида Рип. — Рупестријес, појако или све више и више у виноградарству истицнују Рип. порталис и Рип. ди Лот. Јер својим особинама, како у погледу издржљивости на кречњаку, тако исто и у погледу родности њихових каламова, као год и избору земље, далеко су бољи и надмашнији од Рипарије и од рупестрија. — Рип. порталис шир. не издражи више од 8—10%. Со² Са, а за своје успевавање и родност својих каламова, изискује неколико плюдана, свежа и дубока земљинита. На Рип. ди Лот пак, и поред тога што се задовољава и најмрзијим земљама и што је веома бујног пораста, као и што издражи 10—15-ца и више % крече — често каламова ометају у робу; која се мана само резидом исправља, што сваки виноградар не зна да врши. Ето због тога, именовано три хибрида, будући производ од Рипарије и Рупестрија, а немајући (бар за сада) никаквих мана, могу се најственије препоручити за размножавање, и то: № 101¹⁴ за земљината на којима се рипарија сади, а № 3306 и 3309 за земљишта на којима се даје Лот сади.

II. Сорте подлога за средње кречна места [са 30—40% крече].

У сорте подлога за средња кречна места, дајас се сматрају само хибриди добијени укрштањем Рип. са Берландијером. Хибриди произведени укрштањем Берландијера са Рупестријом, показали су се на практици много гори и много осетљивији на кречном карбонату од хибрида Рип. \times Берландијера. До скора је вladalo уверење: да ови хибриди Рип. \times Бер. могу послужити и за обновљање виноградарства на много кречним местима, са 40—50% крече. То је погрешно; јер је са свим природно, да производ хибридације између Рипарије као сорте за бескречна места и Берландијера као сорте за много кречна места — не може поднети као подлога за много кречна места.

Од хибрида за средње кречна места јесу најцененији:

1. Рипарија \times Берландијери № 33 и 34 ЕМ. — То су два најстарија хибрида између Рипарије и Берландијера, а произвела их је Виша Полоцрвредна Школа у Монпелију. На њих се веома много полага овда, када се још није била испитала и сазнала

издржљивост противу филоксере и хлорозе, Европско-Америчких хабрида, и мислило се, да ће они бити ти, који би могли успешно да замене чист берландијери. Међутим замисљани резултат у томе нису постигнути. Чак, шта више, у новије се време све више увиђа, да и родност каламова на овим хибридима изостаје иза родности осталих хибрида Рипарије-Берландијерних. Ну и поред свега тога № 34 ЕМ и № 33 ЕМ много се узимају за подлогу. Разлике између једне и друге нумере нема, ма да се веровато, да је № 34 ЕМ бољи.

2. *Ripar. X Berlak.* № 420^a, и 420^b — Сви су добивени укрштањем Рипарије са Берландијером, што су извршили француски научници Миљарде и де Грасе. Најбољи и најсигурнији од њих је № 420^a, чије је лишије затворено зелено боје, а чији су изгледни код зелених ластара првенасто-кармињске боје. № 420^a се одликује: великом издржљивошћу противу филоксере, издржљивошћу противу хлорозе; подноси сушу; чокоти јаке бујности; изврсним приоритетом; одличним срашћивањем и примањем када је окаламљен, као и добром родношћу каламова на њему. То је једна од најбољих подлога из групе Берл. Рипаријиних хабрида.

Berl. Ria. № 157¹¹ је производ укрштања између Берландијера *de la sorges* и Рип. gloire који је добио Кудер. По особинама сличан је рипарији, а другим својим особинама је сродан Берландијеру. На зрево каламљен текшко се прима; отпоран је филоксери и хлорози; каламови на њему су врло родни.

4. Вредно је овде споменути и Берландијери *X Rip. 161-4*¹² од Кудера, хибрид који је мало познат, а који се је на обједним пољима показао као једна од најбољих подлога своје групе. У изведу је, да не ова подлога узети веома видну улогу међу хибридима, јер она то заступљује, некој својом издржљивошћу противу филоксере и хлорозе, тако исто и оживањем, примањем и родношћу својих каламова.

III. Сортне подлоге за много кречна земљишта.

Питамо се о сортама америчке лозе за подлогу на много кречним местима, занимала је виноградаре дуже времена. Како теоретичари, тако практичари на њему су неуморно радили, и благодарећи њима може се рећи, да је оно, ако не са свим приведеноно крају, а онда су бар постигнути врло добри резултати. Подлоге које данас служе за обновљавање виноградарства на много кречним местима, одликују се изврсним особинама и потпуно одговарају намењеном им задатку. — Оне су:

1. *Berlandieri Ressiguer* № 1. № 2. је најсигурнија подлога за сасвим кречна места. И ако берландијери у виноградарству не заузима онако видно место, како се то у почетку замисљало, а то због тога, што се веома текшко размножава, ипак је од њега доста и то: што је послужио за стварање његових хибрида најодличнијег квалитета. — Берландијери № 2 је много бујнији и роднији.

Калеми на Берландијеру првих година нису били толико бујни, али доцније, око четврте године много више су бујнији и достижу каламове на подлоги № 3309.

Родност калемова на Берландијеру је обилна и правилна; Берландијери подноси сушу и није про-

бирач земље; напредује и на најпоснијим и најсувијим земљама. У кратко речено, Берландијери је обележен као најиздржљивији противу хлорозе и филоксере и као подлога на којој каламови много, роде. Родност каламова на Берландијеру је таква да не би било на одмет садити га и на некречним земљама или средњим кречним. —

На жалост све побојане лене особине ове сортне губе важност испред његових мача, а на име: и сувише текшког размножавања и оживањавања његовог. Због тога се Берландијери као подлога се више и више замењује са Шасла Берлан. № 41¹³.

2. *Шасла Берландијери* № 41¹³. Та је сортне добивена хибридацијом између европске Шасле и америчке Берландијери, као и сам назив што каже. Укрштање су извршили Миљарде и Грајет, а тиме виноградарима учинили велику услугу, јер је Шасла X Берландијери једини и најнадмашнији сорт подлога за много кречна места. Поред тога њеним лепим особинама: што је јако издржљива противу филоксере и хлорозе; што приорето њених розница врло добро успева; што је обилна родност каламова на њој, као и убрзавање зрелости његовога плода (гронђа); најзад што се задовољава и најпоснијим и најсувијим земљама, па шта више не страда ни на влажним местима — споми тим, велики, лепим особинама и тим, Шасла X Берландијери се, са пуно разлога, може најсвеснije препоручити као подлога прве врсте, чак и за земљишта слабо вречна или безкречна.

3. *Murveder X Ruprestris* № 1202 од Кудера. — Има веома бујан чокот и добеле листаре; хибрид Европско X амерички, као и предходна сорта № 41¹³ обдарен потребним издржљивошћу противу филоксере, он се врло добро оживаља, и, кад се калами, прима. И ако № 1202 није у оноликој мери издржлив противу хлорозе као 41¹³, озет подноси и за врло кречна места, до 45—50%. Задржавајући особине рупрестриса № 1202 има мању као год и рупрестриса на име: да му калемови ометају у родности, осима првих година по сајену. Као год и код рупрестриса мана ова отпада, ако се врши висока резидба.

И ако Мурведер X Рупрестрис као сортне за подлогу пешим, ја јој, што се мене лично тиче, снагда претпостављам Шасла X Берландијери № 41¹³.

Да резимирам све што сам о подлогама рекао, дакле.

Рипарија порталац се све више као подлога одбације, а то због њене велике осетљивости у избору земље.

Рупрестрис ћи Лот се још доста употребљава и цени. Родност окаламљене лозе на њему поправља се подесном и разумном резидбом.

Берландијери-и поред своје велике издржљивости на хлорозу, као и родности његових каламова, због и сувише текшког размножавања, нагло се замењује хибридима, а особито са № 41¹³.

Од свију хибрида Рипарија-Рупрестрис, № 3306 показао се је као најнадмашнији, колико због родности окаламљене лозе на њему, толико и због издржљивости на сушу; № 3309 долази за њим, а најзад 101¹⁴.

Група хибрида Берландијере \times Рипарија садржи повише сората, али је од свију најбоља № 420^A, па после долазе: 420^B, 157^C и 34 Е.М.

Између хибрида Европско-Америчких, Шасла X Берландијери је 41^а заузима прво место. Она је за много кречна земљишта после чистог Берландијери најсигурија; камалови на 41^а одликују се обилном родношћу.

Одмах за Шаела \times Берландјери домази Мур-ведер \times Rupesiris № 1202, код чијих каламова треба применети високо орезизване, те да се регулише родност. —

Што се тиче издржливости ових подлога на кречни карбонат могу се уврстити овако:

- 1 Рипарија Порталис најавнице 8—12%.
 2. Рунестрикс Ди Лот 20—25%.
 3. Рипарија \times Rupest. 20—25%.
 4. Берландијери \times Ripar. 30—35%—40
 5. Vinifera \times Berland. (gl.) 50—55
 6. Берландијери № 1. № 2. 60%.

Из овог кратког прегледа најсигурујијих подлога за обивљавање винограда, види се: да хибриди: Рипарније, а Групестрикс Берландијере са Рипарнијом, и Берландијере са европским сортама, — изјаву данас највећу вредност као подлоге. Најсавременији и најпотпунији испитивања на практичним огледним пољима то потврђују. На нама је самима сада, да се разумно користимо тиме, те да збога премо користи од виноградарства. — Све америчке лозе, које рађају без каламљења (апрект-продуктери) треба свакији напустити, јер они чини дају добру вину, нити су у довољној мери надежљиве противу филоксере.

Винодельско-Винарска Школа, снабдила је у по-
следње време своји лозни расадник са свима sortама
подлоге, које су за пропорку и употребу. Јена је
циљ, да те sorte што више размножи у својим ма-
тичницама и да их у што већој мери растроји у на-
род, па било оклештеве или ка резинце. Особиту
пажњу Школа поклања размножавању сората зајак-
ничких места, пошто таквих земљишта има дosta у
овоме крају.

Сматрам још за потребно да вам скренем пажњу на једну врло важну ствар, а то је испитивање земљишта. — Само онда, када се виноградар земљиште тачно испита и то како с обзиром на садржину кречњака у њему, тако и осталих његових особина, — може се одредити она сорта подлоге, која ће на истоме успевашно да напредује и обилан плод да даје, иначе не. Испитивање земљишта је доста компликовано и заметан посао, те га прост виноградар није у стапу са да изведе, али он треба да поклони, и овде, као и у свему другом, пуну веру пољопривредним државним установама и стручним аудијумима. Придржавати се тога и тачно поступати по сваветима и упутствима свога сконома, виноградар (био почетници или не) са свим се обезбеђује да узалудно троши и време, и снагу и новац. —

Са овим, поштовани виноградари, завршавам моје предавање. Мило ми је што сте ме пажљиво слушали и љубљиво на томе место благодарим.

ХРАНЕЊЕ СТОКЕ МЕЛАСОМ ОД ШЕЋЕРНЕ РЕПЕ

Подизањем шећерне фабрике у Србији створена је једна нова врста хране за исхрану домаће стоке а која је нашим привредницима скоро непозната.

Од када је отпочела производња и прерада шећерне репе, наша су се привредници при исхране стоке до сада, користили донекле само оним отпачинама од шећерне репе познатим под именом „резаница“, а исхрана стоке медасом, бар за сада, и не постоји код наших сточара, па чак и не знају шта је то медаса и како она изгледа.

Меласа је онај споруп исцеђен из рене, из кога је кристализацијом извађен шећер и у овој течности заостала она количина шећера који се даље не може кристалисати ни падити.

Какво ќа меласе зависи од какво ќе прераѓене ропе, и начин на прераде — фабрикације — Али се са доволно сигуришно ја сме просечно рачувани да у меласи има:

Воде	20%
Сувих састојака 80% и то:	
Азотних материја	10%
Шећера	50%
Безазотних матер.	10%
Соди	10%

У месецу има азота 1—5%, а евентуално че-
кад и више, али у њој нема никаквих белачевин-
стичких јединица.

Главни чиниоци у меласи за исхрану стоке јесу: шећер и соли (угљо-кисели кали и натрон, хлор, креч, сумпорне и фосфорне соли)

Шећер као што смо видели сачињава половину хранљивих материја у меласи који се јавља у облику угље-хидрата који су неопходни при исхрани људа и стоке; од њих се у главном образује у организму животињском месо и млак и развија потребна топлота за одржавање тела. Према овоме, у колико је меласа сладка, у толико има већу вредност при исхрани стоке.

Соли у меласи при исхране стоке дејствују ка потпомагање варења а служе и као храна; само ако их у већој количини има у меласи, јавља се код стоке пропада.

Медасом се храни стока на два пътина:

или се сама месата у течномое ставу даје стопи за храну, или се пак меса са другом каквом спажном храном: мекињама, јармом, онсом итд., па тако справљена даје стопи за храну.

1

Ако се сама меласа даје стоци за храну, нарочито драгој мадак, она ће вића поступити овако:

Узме се какав згода повећи суд и до пола сина у њега меласа, па се онда друга половина, не сасвим допуни врућом водом; по том се јединим штапом меша течност (меласа са врућом водом) у суду дотав, док се меласа постепено не поастрови и са потој изменама.

Колико треба меласе, а колико вруће воде смешати, нека нам послужи за медило: један литар ове

помешане течности, не сме више тежити од 1·4—1·5. к. грам., — дакле како што је поменуто: узима се пола и пола [меласе и вруће воде] по запремини.

На случај да некамо при руди топле воде, онда се поступа тако:

Над судом у који је сипано до половине (суда) хладне воде обеси се цак напуљен меласом но тако, да доњи део цакадотакне воду у суду — даје умочен, — на тај се начин мелас из цака пади у онaj суд у коме је вода и потпуно растворава у води тако, да се са овом сасвим измеша.

Разблажена меласа даје се сточи у води приликом појења или се њоме крони храна спремљена (справљена) као сечка од сена, сламе, плаве, тулузине, резанаца од шефери и сточне репе и т. п. Ова накршења храна за стоку, остави се да стоји из гомила, докље се мелас не ушије и скроз са сечком не намеша.

Разблажена пак меласа мора се одмах за храну стоке употребити; не сме се оставити да преноћи јутарње хранење, јер се укисли.

Искуством и праксом утврђено је: колика се количина меласе сме сточи дати на оброк да јој не шкоди.

Узима се, да је довољно дневно давати и то: воловима за гојење 4—6 кгр. на 1000 кграама телесне тежине — дакле 2—3 кграама на једно грло од 500 кграама телесне тежине.

Теглаким воловима 2—3. кгр. на 1000 кграама телесне тежине.

Кравама музарама 1—1·5. кгр. на грло средње величине — тежине.

Свињама за гојење 0·5 кгр. на грло.

Овцама 0·200 кгр. » *

Ковчима 1. кгр. » *

Но при свем том већа имати на уму да се у почетку док се стока не назине на ову храну, не сме

ПОДЛИСТАК

ДРЖАВНИ ЕКОНОМ КАО — СУДИЈА

(Из дневника једног српског економа)

(спријетак)

Сад је лоза прецветала и гроzdови се „обojијали“ па опет онамо на овој тапкој а дугој зози у хладу мало ћеши који најама. Норед тај у оном хладу најире канџа се се „изаменељај“, јер има влаге а у ово доба године топлоте обично има досета за то. А кад се изаменељава појави код Веље у винограду онда јој је лако пренети и код Мизана. Ако јаме обожији стапао баш да имате овде живу ограду, онда дођите да нам лам из расадника једну маunu и болу бильку т. зв. „гледачу“ која не пушта тако живе. Но вине виногради више су живу ограду. Винам треба све ободији што смета сунчевом зраку, да у њих долче. Ја сам саветујем, дакле, да онде не меште никакву преграду а ако она баш мора бити, онда преграду од по 2—3 лестве уске и једну од друге раздадите. Тамо на северу, где је много хладније по код нас, људи су понашави у вештачки начин, да сушавају зраке тако ређи сагађују у виноград. Они од

севера и запада заграђују виноград чесом летвом, коју скреће или у време зрења са те стране разните беле платне тако да се сушавају зраки обиди и нали у виноград то убрали топлотом зрење.

„Да не говорим о томе што ће може бити ускоро драма време, да и Милан од Веље затражи извесну драгоцену услугу“ — да јам кажем, да ће Милан по оцену вештака платити штету Веље и опет испричани багрен — ако она парница пође својим током.

„Да нам најпосле, браћо, испрачам, шта сам прочитао у једним страним шаљивим новинама, о једној парничари два рођена брата — Подељала су, када, сву имовину, само им остало једна крава. Коју је тражио и јелан и други брат. Пренешију се тако стао је дјелан брат под сили крављи а други код газве, па кад ни један не попуни од свога захтева, дозваљава адвокат, да се би их најулио или им пресудо. Али адвокат место мрежа, донео је собом видрицу, подметнуто под име и стао мусти... дон се браћа и даде савјета“.

За овака настала мали тајни загадење се људи и чу се писац длану о длан. Парничара је била сарешена. —

За овим се позадимо, сељани одо- ше да пију „алнахук“, расправљајући о

у почетку давати горња количина већ почети са знатно мањим оброком како би се отклониле могућне штете последице по здравље стоке и избјело побољшање од пролива и колике које болести при несмотреном храњењу меласом редовно наступају и понављају се. — Нарочито треба бити смотрен при хранењу сточних крава пред телене, јер побадају телад.

У шећеној фабрици у Борбулу (на Чукарици) има на продаји, за све време прераде репе, ове такозване „зелене меласе“ — и само зато, што наши привредници не познају ову прсту сточне хране, а још мање начин употребе исте при исхрани стоке, — врло је мали број који су се одважили да мелас стоку хране.

Продавање сирове меласе ограничено је само на најближу околину а за унутрашњост земље скоро је искључено, услед веома отежанога транспорта јер Срп. Ариј. Жељезница не располаже са „ексон вагонима“ са резервоарима који су за ову циљ најподеснији. Из тих разлога, фабрика да би омогућила и лакши транспорт и корисност од употребе меласе проширила па што већи круг, почела је израђивати готову сточну храну. Употреба обаке — готове сточне хране, далеко је кориснија.

(срдиши се)

БЕЛЕШКЕ

Допуна чланку „Гјаољан“. — У броју 3 „Текјана“ описали смо џаољан — македонског животињског сировога. Љубомира Стјепановића уредника „Босанско-Херцеговачког Текјана“, у стаљу смо данас утврдили нашу предпоставку, да је гјаољан једна врста слатког сирупа (метлапија) и да му је ботанички назив: *Sorghum saccharatum* — Гјаољан.

оном „суђењу“ своје прете, а ја ободок ковка, да потражим — механу.

М. —

Декахаро, један родни хибрид. Понито има више ситала најновији сорт зози која би као дивља, некада извршила рађала, па је неки мајдански производијачи зозе много и рекламишу, да је реклами продала и у нас, то смо се обратили Винод. Војаšкој Шкољи у Букову за мишљење о предности ове хибридне сорте. У погледу виногоре, то је сорта нечујадама, коју виногорска сатири, у последу персонажеској најгора, је међу америчким дивљим зозама. Вино има стран нечврстину укус птиј. Дакле ово толико узношење Деланаре је чиста спекулација и ишти вине. Чланак о томе дошао је „Текја“ у идущим бројевима, као описан је одговор овима који су били, у свом рођеном интересу годину објавили да претходно пријатаја за стручну савет.

Чинимо објављеним наше популаризаторе, да у сличним случајима, пре по што би се по трговачким рекламама појаснили, да набаве нове сирове и машине, нова средства за субјицне штеточине на зози итд. нова средство за дезинфицију, страже расе стоке и живине, претходно пријатају Јошопривредо Друштво и сачекају његов савет и мишљење.

Друштво је добило неколико поруџбина омањих количина овог семена ради гајења за оглед и семе поручило преко Српске трговинске агенције у Москви.

Ми навлаш нисмо хтели саопштавати ше књижице г. Казакова никакве подробније податке, нарочито о родности која је по његовом тврђену огромна, докле се огледима у маломе не будемо уверили, да он и у нас успева и да је његово гајење онако приходно, као што нам се то са разних страна „слади“ (густира).

Огледе ће вршити људи устаоци и савесни испитивачи наши, и онда ће резултати бити позитивни и тачни, на које ћемо се мочи сви ослонити.

С. Г.

Лов у Србији. — Под горњим насловом донео је чешки лист „Шума и лов“ ову интересантну белешку.

У Србији је дивљач веома разнолика. Од дивљачи, која служи за јело, находит се: јелен, срна, дивокоза, зец. Од птица: тетреб велики и мали, дивља кокош, јаребица, јаребица грчка (*perdix saxonalis*), пречелица, ардавац (*crex cretensis*), голуб каменећ (*columba livia*), голуб сунчаник, трица дивља, шљука шумска ждрал (*grus cinerea*), дропља (*otis tarda*), лабуд, дивља гуска, дивља патка, кончица алемонога (*gallinula chloropus*), дивља (*mergautier*). Штетно звериње: медвед сури (*ursus arctos*), вук, курјак (*canis lupus*), лисица (*canis vulpes*), дивља мачка (*felis catus*), дивљи сенар (*meles meles*), јазавац (*meles tatus*), јеврерица, шумска куна, куна каменећка, твор, ласица, ћубра, све врсте орлова, јастреб (*astur palumbus rius*), крагуј (*accipiter nisus*, *Brisss.*), врана (*friso bubo*), врана пепељава (*corvus cornix*), сарјак (*pica canadensis*), сојка (*agarillus glandarius*), и воласека.

Ма да је у Србији штеточинна звериња у изобиљу, плак се мало лови. Дивљачи у Србији нема много. Лов је био замешан, јер до пре кратког времена није било закона о лову, који би одредио правила, средства и време за лов. Сваки је имао права ловити где хоће и ма у које доба године. Истински године 1898 донесен је закон по коме је право лова свуда и на сваком месту било забрањено, нећ да право лова припада држави. Право на лов добија онај, ко купи ловачку карту. Оиружни шумари и полиција контролују, да се строго поступа по тим правилима. Тада закон парнично забрањује лов јелена, срна, дивокозе, тетреба и фазана. Остале врсте који се дивљачи заштићене су у времену умножавања и храњења младунца. Закон даје свакоме право убити крволовну звер а хаже до њих скрену полиција и ловачка друштва. За свако убијено гроје прописана је награда. Звериње корисно слободно је туђи само из пушке, уз припомоћ ловачких паса (изузимају хрт). Али је забрањено имати више од два ловачка пса (из једног ловца). Осим тога забрањено је хватати птице на ленак, помоћу мрежа и других сличних средстава. Убијати птице када гнезда праве забрањено је. Када се распрошири на ловачка друштвена, којих има скоро у свима местима. Таквих друштвена има данас око 65 са 5300 чланова. Главни им је управа у Београду, где је излазио и њихов лист „Ловач“. Осим тога од године 1865 егзистују и стре-

лачке друштине, којих је око 253 са 6.847 чланова. Лист им је „Стрељачки Гласник“.

ГЛАСНИК

Одпоздрав Највишег Заштитника на поздрав XL главног годишњег збора Српског Популарног друштва. — Из подара Његовог Величанства Краља Петра I упућен му од чланова друштвених и пријатеља польске привреде са Збора на дан 22 фебруара ов. г. добијао је Друштво преко председништва овај врло топли и значајни одпоздрав:

Председнику Популарног друштва

Београд

Врло сам дивијут поздравом са Збора предних српских популарногодијеника Највишем им захваљујем на љепом жељам. Нека спаски пољопривредници и даље истрајно раде на свом врло корисном задатку.

Петар

Поздрав Збора је гласно:

Његовом Величанству Краљу и Господару Србије Петру I

Београд

Чланова Српског Популарног друштва и пријатеља српске польске привреде, сакупљени данас на свом 40-ом главном годишњем Збору, хватају, да на првом месту, поднесу Вашем Величанству, свом Највишем Заштитнику, изјаву своје неизогодљиве верности и оданости, дубоко захваљују на превезикој називу коју Ваше Величанство покљњава Српском Популарном друштву и домаћој польској привреди, једнодушно кличују: да живи Његово Величанство Краљ и Господар Србије Петар I! Да живи Његов Престолот Дом!

Нова Влада. — Као је излазио г. Велимирковић, у којој је наш пријатељ г. Коста Главанић, био Министар Народне привреде, поднеса оставку, то је 11 фебруара ов. г. изашао првом узак с образовану ишле г. Стојана Новаковића са г. Јаном Прадоњанијем народним послаником као Министром Народне привреде. Влада г. Новаковића дочекана је од српског народа с великим надама и одушевљењем којима се пријадруже и узврзанијим „Текак“ у име своје и у име Српског Популарног друштва.

Збор шумарског удружења. — одржат је, уз велико учешће његових чланова из Београда и унутрашњости 20 и 21. фебруара, у дворани Српског Популарног друштва.

СА XL збора друштвеног. — Уз велико учешће друштвених чланова и изасланика подружничких одредаја је 22 фебруара ов. г. XL главни годишњи збор друштвених чланова, на којем су површији послови предвиђени чл. 43 друштвених правила: примљен извештај о раду друштвеној управи у 1908, годишњи рачуни о приходу и расходу и извештај о стату цеховите друштвеној имовини; одобрен предузети приход и расхода за 1909. г. и изабрано 7 чланова друштвене управе, на место оних који две године заслужују и који су премештени са службама изван Београда. На збору је било 67 чланова и 4 изасланика подружничких с правом гласа. Био је велики број гостјуја из Београда и из унутрашњости, новинарских извештача и пријатеља польске привреде. Друштвена дворана, у којој се обично држи склопни, кроз толику године, била је и суниште текссобана, да смести толику број учесника Збора, па су и споредне одјеје биле заузете пака и један призлачан број чланова морао је стојати саслушати и поједине говоре и пратити цек то збора, да би могли бар гости добити место за седење.

Нова друштвена управа — У друштвеној управи остајују годину дана: **Председник** г. Вучко С. Богдановић, начелник пољопривредног одељења, **Потпредседник** г. Ана М. Живановић инспектор Мин. Нар. Привреде и Чланови управе: г. Борислав Тодоровић управник трговинске академије, Јов. Вишетича индустрјалац, Јоца Марковић управник тоџидерске економије, Нико Јовановић шеф управе држ. monopolопа

у пензији, Мирко Милковић секретар министарства народне привреде.

А изабрани су за чланове управе (из две године): г. г. Влада Кушаковић начелник шумарског одељења, Алекса Ј. Поповић главни маршеви лекар, Александар Милојковић инспектор министарства народне привреде, Сретен Јевтић окружни економ, Милосав Ђ. Петровић секретар пољопривредног и Милан Јовановић секретар шумарског одељења, (из две године дана); г. др. Ђок Јовановић секретар шумарског одељења и председник шумарског удружења.

Избор нових почасних и редовних чланова. — На предлог конзервације ставу друштвених секција и друштвено управе која је тај предлог прихватила, изабрани су:

За почасне чланове: г. др. Јован Ћвијић професор универзитета, др. Фердинанд Волгемут професор хладног универзитета, др. Абела Божарски главни маршеви лекар јавних кланица у Београду, др. Егоре Маклерони ветеринарски инспектор у Турину.

За редовна чланове: г. г. Урош Ломовић адвокат из Горњег Милановца, председник рудничке окружне подружине, Милорад Гргић учитељ и пешачар из Попучака ср. и оук. ваљевске, Петро Јаковљевић пешачар виноградар из Зајечара, Михаило Јуњић економ из Кладина ср. и оук. ваљевске, Софрејоне Партизани државни економ спреза занепетак, Стеван М. Радовановић учитељ из Ваљева, Петар Павловић професор и управник Музеја Српске Земље, Душан Стојаневић проф. помоћ. управник Музеја Српске Земље, Никола Ј. Миловановић економ из Ваљевана спреза-тамагаског, Димитрије Ф. Ђокчић учитељ из Шапца, Бранко Ј. Божковић рукаџац лозног расадника у Јагодини и Никола Петровић рукаџац лозног расадника у Топчидеру.

Забрана извоза будуска и сточке хране. — 18. фебруара 1909. год. Српска Краљевска Влада, на основу оглашавајуће зајона о спиштој царинској тарифи забранила је, до даље нареде, извоз: пивнице, ражи, кукуруз, јечма, овса, брашила, меснина, пасуља, сена, сламе, шаше (тузувине), што је с посегом на средњу или рђаву роднот по два последња година заустављено, на домаћу потребу за изхрану становништва и оставку за семе, па покушење општинских комеса и... из зането политичко ставе у Европи, потпуно мудра и корисна мера. Од ове забране изузети су ранији трговачки закључци који се до 23. фебруара изузично имају пријавити и доказати чије ће доказа имати да не парочат комисија коју је извештај г. Министар Изворно-Привреде. [Забрана извоза кукуруза дигнута је]

На пратећим производњавајућим лежи редобилнија дужност, да обављаје производње, да је то привремена мера, корисна по нашем унутршњем безбедност на случај спољашњих заједница; како би смо могао у том случају сасвим обуставити Србији спаси узрок хране и да не допустим, да се поједини шпекуланти користе и овом забраном толико мудром и неопходно-потребном, да обале цену хране и да је разним смисли-кама својим покупују будаштво. Нека знају, да држава мора куповати знатну количину хране и да је имена дужност због ове забране у једу извоза, да накнади нарочито производњачима разлику у ценама, ако она храну не би куповала и ако би доцније кад се извоз ондјелио, производњачи морали истујествије продајати. Слики ко има хране нека је причуна и нека с продајом приче, докле се не буде знао да ли развој садашње тешке ситуације. То је савет који им даје Технаж.

Нова управа Тимочке оук. Пол. Подружине. — Нова управа, изабрана из главног годишњег збору 5. о. м. одржала је прву своју седницу 9. о. м. и конституисала се овако: Председник: г. Милорад Тројановић оук. економ; пост председник: г. Илија Јовановић трговац; Благојевић: г. Љуба Ивановић трговац; Деловља: г. Стојан М. Петровић ср. економ; Чланови: г. Станимир Нешчић оук. мар. лекар; г. Никола Јовановић пензионер; Стеван Николић доделова оук. одбора; г. Милос Миловановић пензионер; г. Светозар Маринковић трговац; Живојин Недељковић трговац; г. Лазар Симоновић председник оук. одбора и г. Богдан Раићевић из Составака.

Нова управа Подринске окружне подружине. — Примања 13. правнага, Управни одбор подринске подружине, на правој својој седници одржаној 26. п. м. конституисао се и изабрао: за председника: г. Јован Ј. Илића, свештеника; за пот-

председника: г. Ник. С. Водобрка оук. економ; за секретара: г. Димитрија Ђосифа, учителя; за благајнника: г. Стефануја Радовановића учитела; за чланове Управе: г. г. Радомира А. Нешчића, управитеља ратарске школе; Марка Брана подо-правредника из Штетора; Ману Поповића агронома из Сви-пошевића; Стевана Јанчића пољопривредника из Вукопита; Милоша Николића ср. економа из Лознице; Јозеја Стојановића ср. економа из Љубовије и Чедомира Пилића ср. економа из Крупа.

Заслужани помен. — Жичка Пољопривредна Подружина, у седници државног 7. фебруара ове године, поводом смрти чланог добротвора Андрије Крстића уваженог гробова, извозника из Краљева, жељеји га одржати међу привредничима и трговцима извозницима у што трајио успомене, ради подстака млађег нараштаја, на његов корисак и подац извозничкој раз, уписали га је за члана уважељача Српског Пољопривредног Друштва, и улог од 100 динара послала благајну друштвеној.

Лешни помен Подружина није могла изабрати своме до-братору, а појокни га је својим родом за живота потпуно и задужио, јер у недавној прошlostи, кад наша извозна трговина, а нарочито извозу стоке, беку затворена путеви за северни вијадук, по којем извозу примила беше, који крајем пута нашој извозној сточкој трговини на јужној преморачкој вијадуци, да који раз, не само што је појојник одликован од стране надлежних као добар извозник, већ постизнувши назов трансграничног контингента стога, грађевину је и новчаном премијом.

Бог да му душу прети и печак му помен био међу нама.

Трговински саобраћај Аустро-Угарске ср Србијом. — Поплитичку и приредну запетош, што између Аустро-Угарске и Србије већ подуже изда, јасно поизују статистичке подате о највећем трговинском саобраћају најновијег времена који је осетно окоа.

Тако је извоз Србије у Мађарску чинио још године 1906. вредност од 6.272.738 круна. Увоз робе из Мађарске у Србију изнадише већ исто време дигао се са 8.118.682 на 9.529.161. круну.

Статистичка података од године 1908. до сада још инесу прерађени и сређени те се не може знати у колико је се трговински саобраћај Србије према Аустро-Угарској монархији побољшао за то време. Подаци вијажних врста робе што их месечно износи статистичко-занас искazuју само више увоза у међу, али и то чини тек једну четвртину увоза од године 1906.

Увожено је из Србије у Аустро-угарску године 1906. и то: Хране 494.432 тонара, докле је увоз хране чинио у 1907. год. само 12.632, а у години 1908. од јануара до новембра свега тек 2864 тонара. Вредност увезене хране била је у 1906. године 6.219.032 круна, а у години 1907. само 173.615 круна.

Увезено је пак стоке за хламе из Србије у години 1906. свега 69.871 гра, а у години 1907. само 1054. гра, у години 1908. до децембра тек 463 гра. Вредност увезене стоке чинио је у години 1906. 11.273.866 круна, а у години 1907. само 120.674. круна. Других животиња је увезено из Србије у тој години 869.671 комада, а у години 1907. само 24.102 комада. Губитак чини у вредности 1.201.412. круна.

Извоз из Аустрије у Србију, на против да то време не само да се ију узимао већ се и дигао. Јер док је увоз шећера у Србију чинио год. 1906. 23.036 тонара у вредности 472.142 круне, та количина се у години 1907. увозила, дига- се на 45.510 тонара у вредности од 979.596 круна.

Порастаје је увоз у Србију још и у дрвнице и дрвар-ској роби, стапљу, каменој роби, памуку, хемијским фа-бринатима и т. д. Увоз аустријског шећера прошло године према године 1907. нешто је опао, али је био ипак знатно јачи него у 1906. години.

Трошоци и снадбевања војске у Босни. — За осигуравајући-Хрватоглавачке границе многобројне војничке групе су одласкете у Босну и Херцеговину. Смештаје ових трупа, попут павлања појединих јединица, премајре затар и разне војничке набавке и опреме пронесена су до сада трошак око 100.000,00 Круна. Војничка корпућ ће тражити од аустриј-ске и мађарске владе ову суму и обе влаге ће плаћати исту према закљученој законитој квоти: Мађарска 36,4% и Аустрија 63,6%!

Нападај на српске новчане заводе у Босни и Херцеговини. — „Penzintzeli Zemle“ службени орган Земаљског Савеза мађарских новчаних завода доноси чланак о раду Српских новчаних завода у Босни и Херцеговини. Чланак је пун мржње против оних привредних установа српских, а очевидно му је смеш да им убије углед у страним светим, а то је „босански дописник“ овога листа могао да тимаки учитељи, што се веома мало могло објашњавати узвереном да његова извртана наје ни доћи до ушија ондакашњем Српству.

Шта нака дописници боли, то он одје да одахна почетку свога чланка. Он сам вели чим је зародна својест у овим по-крајинама почела добјати слободнијег израза, одмах се појавиле текице, да се народ у Босни и Херцеговини ослободи од странца и да са њим собом подигне и развије своје финансијске прилике. А то су вели дописници у првом раду покушали учитељи Срби и за 3—4 године основали су с великим муком и с мало новца 12—14 средњих и мањих новчаних завода.

„Свудзе, вели даље, сели, у управи необразовани себични и изненадни трговци, који још од турске владе искасава и слаби ову нају производноту снагу селјакову, коју му је турски бог оставио. Веома је много трговца овде, који само на зло употребљавају ово име. Има протоколашина трговца, који играју улогу као „угледни“ грађани, а чео даја ширалају и живе без замешавају једино од изненадности. Нарочито се у плоднијим крајевима туше, да им ни дај турско времена није био живот тежа, јер Турци су само они могао узети од селјака што заната има и што наје могао склонити и пред његовим очију, а садак намножени „трговци“ надничући се једи с другим кредитирају, дају позивице на храну, на шљиву и тако метну шаке и на додатнице.

„Природно је вели даље, да су са множином српских попечних завода ове прилике постале још жалосније. Јер до тада је зеленичани трговец данао само толико попада колико је сам имао, од како се основали ови заводи, у којима неограничено и без контроле господаре они сами — ствар или још простије. Европама сељак почиње менџишу и редовно 10% мора исплатити најеншару као јенцу“.

И сада дописник сликав стапа и рад српских новчаних завода. Али за болу склопа тога, како он то чини доволни су и горе наведени редозији. За свакога овде мора бити јасно казак смэр рукољом „босанског“ дописника. Он чак поименује сумњиви поједијана новчана завода с јасном намером, да већ не може да им побије углед у земљи, а они бар да га побије на страни. А тон паес с којим је писан чланак следио да му чео привредни покрет српски не иде у разу, да би га ради омео, што овег поборницима српског привредног покрета у Босни и Херцеговини може послужити најбољим доказом, да су на правом путу.

Али с друге стране у интересу не само доброга гласа српских ошамованих новчаних завода на страни, него и у интересу њихових рада и уређењу кредита у земљи, било бы веома потребно, када би српски новчани заводе у Босни и Херцеговини уздржаници се, основали своју средину банку с јаким капиталом, јер без овакве банке рад ће им бити расстројен и неорганизован. Таква банка уједно би била и контрола раду њихових новчаних завода, регулисала би њихов преврат — те би тако и сам народ долазио до лакших и здравијих кредита.

Што нак износи о српском трговачком раду у Босни и Херцеговини — ту нам је довољно да укажемо на то, да српски трговци из ових земала уживају у страним трговачким стегу највећи глас, који савко извртње, као што је у томе чланку наје моћи најудити.

Са задовољством бележимо, да је овај ваљано уређивана донеста народни лист, са својим право народским, пољопривредним објежђењем, прогримо кризу која му је претила онстакну и нашао пута и начина, да настави својо излажење и да постигне редовно издавање, до краја 1908 године.

Народне Новине излазе крајем септембра месеца (увек са сплицима) у књижевија од 32 стране, и стају за Србију само да, а за све остале земље три динара за годиšnku.

Најглажије препоручујемо овога листа свима пријатељима народног просвећивања и спаша српским пољопривредницима.

Шумарски Гласник, лист за шумарство и шумску индустрију, орган Српског Шумарског Удружења, власник и уредник др. Ђоак. Ст. Јовановић, секретар Министарства Народног Привреде, бр. 1—2 Београд јануар—фебруар 1909, година I, у свескама 8° стр. 73.

У очи Збора шумарског удружења изашао је из штампе овај стручни часопис који смо данас очекивали и који радово поздрављамо као орган удружењених српских шумара, јер је потреба једног стручног шумарског листа очиглађена и несумњиви.

Шумарски Гласник излази у месечним свескама, а стаје за Србију | за чланове 6 динара
за чланове 12 „
за иностранство | за чланове 10 динара
за чланове 20 „ у злату; појединачна свеска стаје 1:50 дан.

Садржај 1. и 2. броја:

I Друштвени послови:

Наша реч

Правила удружења

Почуна у шумама од Јак. Марковића,

Један нормалан тип планинске шуме од Владете Поповића.

Наше шумарство од Мијаила Јовановића,

Израда и прерачунавање качарске грађе од дра- Ђоаке Ст. Јовановића,

Потреба измена у закону о шумама од Јов. Буковале,

Треба ли допустити да се и даље развија Рударство у Србији и на штуку Шумарства, од Јев. Јон. Марковића,

Реч—две о незадовољном гладовању с оштићеним и сеоским шумама и утврдама од Свет. Тодоровића,

Кад треба сељак шуме? од Милана Јовановића,

Правредни план од дра- Ђоаке Ст. Јовановића,

III Белешке

IV Линитације

V Књижевни преглед

VI Огласи

Земљорадничка Задруга [La Coopérative Rurale] орган Глајнов Савеза Српских Земљорадничких Задруга, почев излазити у свескама. Изаште су свеске 3: 2—3 за 15 фебруар заједно. Стају годишње 4 динара која се шаље у напред.

По досадашњим свескама наглашда, да ће садржина овог часописа, сем задружних послова и ствари из задружног живота, више се бавити расправом пољопривредних питања из савременог живота.

Између остalogа, г. М. Савић има упуљарен пољопривредни ветерак, заједно је рукољом „Задругарске поуке“ за савремена саопштења из свију грани пољске привреде.

У овељку Новинарства, дотадаш се „Задруга“ савремени назије, да „Тешак“ вије добио на првака Књижевног прегледа, као извештију што, по рејсерент Књижевног прегледа, као извештију што, „Тешак“ вије првака проговорио о тој важној појави, напоменују, као је купио Књижевну највећу пару. Што је факт и истини. Али нико па ни „Задруга“ нема права, да сумњићи сарадника који се потписује са С. Г. а она се добро и ко је он, да тако једне напомене, као човека који ходе да помута тако искрене и толико срдечно износе имеју пољопривредног Друштва и Глајнов Савеза Земљорадничких Задруга; па чак да ту „затворку“ С. Г. коју сматра за неумесну, жели да представи, да је она могла ући у „Тешак“ само без знања Уредништва и Друштва.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Народне Новине лист за народно просвећивање, Београд 31. децембра 1908. Бр. 12. Год. II. Влада и уредник Живојин О. Даћић.

С. Г. најмање заслужује такву строгост првоговора, као доказани пријатељ Земљорадничких Задруга тим мање онда, кад је реч о раду др. Јулуса Стокласе, његовог личног пријатеља. С. Г. то је онја иста човек који је посредовао у поиздавању поштовањом г. Лозанеја са Стокласом и који је са знањем Управе Позлопривредног Друштва, на предлог г. Лозанеја, упутио г. Стокласе, да овим предавање не држи на Збору друштвенног, но на конгресу Задруга, где га је и држао. За то, што г. Лозанеј је највећи поборник питања о спаженом земљи, пешачким средствима за Јубербе, у нашој земљи, иза потпуног врана, да ратују на заслужно признавање сину отруњчака пријатеља исте масли, као и Српском Позлопривредном Друштву, чији је члан г. Лозанеј био већ много пре, по што су Земљораднички Задруге и постојале.

Складни смо да мислимо, да ће се позле свега овога пове-
роти, да је „замочка“ С. Г. у бруду і „Тежака“ једино
у ономе смислу учитељица, у које је, речено, а никако
у жељи за интригама како „Земљораднички Задруга“ узима. Ми се
можемо само радовати што „Земљораднички Задруга“ тако сурев-
њиво лебди да се начин не помути слога за нашим Друштвом и што се у тако важним питањима, у које снада и она-
што га је прихватити и разрадило г. др. Стокласа, води рачуна „да ће Савам наћи у Српском Позлопривредном Друштву само потпору и савезника“, пошто је то вјаждаша јешила и
тешка уредништва „Тежака“ и Позлопривредног Друштва.

НЕКРОЛОГ

† Др. Венеслав Керешкену, кр. професор, дентор за прак-
тичну економију на Универзитету у Загребу, командер ор-
дена Св. Саве. — По смртном листом изведеног смо да је онја
заслужан професор, предавац позлопривредне писац и до-
бар човек узроц 9-ог Фебруара 9. ф. у Загребу.

Док. Керешкен је почесни члан у утемељеном Српском Позлопривредном Друштву, те и стога већ заслужује да му се изнесе погодок у Гелжуку. Но, он има и већих заслуга у спреки позлопривреди, који треба да се спомену на овом месту. Он је написао и посветио „српском народу“ једно красно делоце, које поред научног има и пуно практичне предности: „Домаћа шума и њено дајење ПХ. Практична по-
правредна поука“. Осим тога, постоји у рукопису и опис: „Зеленице“. Јакује изврсне су извоз, који је он такође на-
менуо био истог циља. Свим том његовим је ипак највећа за-
слуга па је најуложији привреди, што је био први учитељ
једној новоје генерацији Срба који се школовали у позлопривреди
и шумарству, у „Господарско-Шумарском Заводу“ у Крижевцима. Кад је онја завод био на угледном ступњу,
кад је претпостављао и са многим човицима позлопривред-
них школама, јер му је директор био Карл Ламб, чуvenи
економ и позлопривредни писац, високо цењен од његових
супарника Чеха, тада је професор у том заводу био др.
Керешкен Млад, предавац, збогливо спреман, поуздан у своје
знање и рад, он је од својих ученика био поштован и вољен
да је имао мање занимљиве предмете: математику, гео-
графију и позлопривредно грађевинство. Поред Ламба, Вазре,
Убла и Хлаве, предавац Чеха, др. Керешкен је заслужио,
међу професорима Југословенима, одлично место. Српским
студентима је вазда симпатисао, јер су му импонисала сва-
јујују зрелост и темељним спремањем у стручку. То
симпатија он је, па суштину савременијим противу узгаја-
ности Срба и Хрвата, задржава испрено и даље, који су
претворене биле у лично пријатељство, а према народу срп-
ском осећао се вазда обавезан одговоришћу. Заслуге његове
уважене су базе достојно, те је на предлог г. Раше Мило-

шевића, као Министра Народне Привреде, одликован орде-
ном III степена Св. Саве, којим се одликовањем он поносно
као ретко који.

Др. Керешкен има неоспорно и највећих заслуга за
послку привреде своје земље. Био је и директор „Госпо-
дарско-Шумарског Завода“, али је убрзо пензионисан, те се
преместио у Загреб. У Загребу је узвишио значај учешћа у раз-
војима хра, слава, „Господарског Друштва“ и „Шумарског
Друштва“. У исто време заузео је и професорско место на
тамошњем Универзитету за „Господарство“ и био лектор
практичне позлопривреде. Под његовом редакцијом преве-
дено је и прерадено са тамошње позлопривредне пракси чу-
вено немачко популарно дело Шилкеове о целокупној позл-
ској привреди, те је и штампано о тројику државном као
„Природа и гospodarstvo“.

У исто време др. Керешкен специјално се одвојио
прачујању позлопривреда дајући позлопривредним грањама, које па-
рочито мазог позлопривредника могу материјално и брзо да
помогну: „Бобарстава и Виноградарства“. Он је оценјио, да су
у његовој Отаџбини, па и у свима ѡујословенским земљама,
врло повољне погодбе да напредује развијање оних грања,
само их треба поставити на рационалну основу. Да би и сам
тиме пријомогао текио је, да прочује пријоме развијања и
техничких напредовања тих грања у земљама и пределима
где се оне већ налазе на већем ступњу. И тако се дао на
стручну путовања, које по сопственој иницијативи које по-
поручи и потпором државе. Зато његова дела имају велику
практичну предност, што се напредије разлоги цитирају
онако како их је лабедио у напредије свету и како их
је он по критичкој оцени нашао као угледне. Ево једног
примера из „Домаће шуме“ (стр. 13). „Како смо прошири
саднике јевгенског гласа у Виртенбершкој, Баденској, Елизасу
и Француској, имали смо прилику уочити ее, да се облаго-
ђивањем сада врши скоро искључиво калацијем са шумско-
м (очекен, оклужио, „иако је...“) и разујетих тих његових
свештенијих студија јесу многи писци и књиге из области
оних позлопривредних грања, међу које спада и „Домаћа
шума“. Од јавнијих дела су му још: „Critice o vinogradar-
stvu i Pavnicarstvu“. Оба су пуна поучне садржине, а по-
следњи још и практични упут у виноградаре, винаре, трговце
с вином и гостионичаре. Све су његова дела неизујана и
излустрирана, али су испамешије у „Домаћој издавници“,
израђене по сопственим пратним сликама. Но, не сме се огати
песнописмено и изврсно дело: „Geodasija“ са 201 драво-
резом и 1 ликовачким планом, испамоно за ученка „Го-
сподарско-Шумарског Завода“, дело којим би се донета и на-
приредила народи могли подичти.

На крају долаже, да је већ од неколико година уредник „Господарског и виноградарског Календара“, који издаје
издавац књижарски Л. Хартгана у Загребу, и који је зна-
чајан стога, што поред обичних поука сваке године износи
научне практичне и извне поглавља у Виноградарству које
интересују шири круг практичних виноградара. По томе, на-
један је онја прино и задатак једног позлопривредног го-
диништва, и скога је био врло добро прихвјен код оних ко-
јима је био ваменење..

Слагда предупредијети и отмеш, др. Керешкен је био је
познат и као добар човек. Па због својих великих заслуга,
које је стекао као професор, писац и као човек ретких лич-
них особина, остаће у дугој и незападљивој успомени, како у
својој Отаџбини тако и међу нама. Он је доживео лепу ста-
рост, око 70 година, али се и достојно одујао своме народу.

Лаку му земља, и светао спомен др. Венеславу Ке-
решкену!

— — —

Преглед б 6 и 7. броја „Тежака“: Чланци: Виноградарство у минулој години — Трговински уговор нова удеца. Ау-
стро-Угарске — О вези спиња — Ангорска коза — Челарство у светlosti нове науке — Најважније сорте америчке лозе
— Меса као сточна храна — Подлистак — Белешић — Глашин — Књижевни Преглед — Некролог.

шта треба на даље чинити да се постигне већи успех и споменатски рад?

2.) Донети оцену, у колико пољопривредне установе (стручне школе, државне економије, пољопривредне станице и греки расаднице) одговарају савременом духу и потребама, као и привредним прилицима и наменама им задатку и јесу ли им и какве реформе потребне?

3.) Претreste питање о подизању пољопривредне Индустреје у земљи (помагање шећерне индустрије, пециве алаткоши и ракије итд.)

II. 4.) Претreste питање о сложном, систематском раду, по напред унапређеном плану за дужи низ година, у подани улоги између Друштва као средишта и Подружника као пословних саставних јединица, нарочито у издавању изложака и осталих мера да унапређење пољске привреде.

5.) Претreste питање о организацији кредита у давању на почетак и отплату пољопривредних потреба за усвојенији рад на производњу, за чланове Пољопривредног Друштва и његових Подружника.

IX.

Поред редовног издавања друштвеног листа „Тежака“, „Пољопривредног Календара“ за 1910. годину, у границама буџетске могућности, Друштво ће настарати, да се изда једна или две „Практичне Пољопривредне Ноуке“.

X.

Како је основано Српско Шумарско Удружење и отпело своју делатност, те у великом обиму преузело ону врсту послова на друштвеној задатку, која је спадала у делокруга рада друштвеној секцији за шумарство, то Српско Пољопривредно Друштво, радијући се овој појави, изјављује, да ће Српско Шумарско Удружење потпомагати снима савладајуће, па по могућству и материјално.

ПРЕТХОДНИ УСЛОВИ ЗА ТЕМЕЉНУ РАСПРАВУ ПИТАЊА

о

ПОПРАВЦИ ЗЕМАЉСКЕ СТОКЕ

Нема спора да за сваку привредну област, за сваки природно-привредни рејон у смислу сточарском, у нашој земљи, и за сваки појединачни онома усвојени систем сточарске привреде или сточарења, мора постојати и павесни, одређени сточни тип, као најцелуходнији... и онда ако се ма који други изабере, он је од штете и не може се успести с њиме. И то без обзира на то на који се начин поправка стоке постичи жели: било једнолеменски заплатом, заплатом из себе или разнолеменски (укрштањем). У избору расе и одбирању заплатних грава, поред добре прилагодљивости њихове на прилике, главно је даље појединачни тип који ће у свему одговарати природном и привредном стању области. А потом они морају одговарати и заплатном правцу или смеру, пошто од њега зависи и избор привредних подобности за дотично определење стоке.

У томе, по мом мишљењу, лежи малом и већим делом сваки поседавач неуспех, ако га је било, што се до данас врло мало могло на ову подударност између природних и привредних прилика краја и сточних раса или сојева с друге стране. Докле баш од тога, у првом реду зависи потоње успевање сточарске привреде, па с тим посредно и целокупне привреде тога краја, благостање њихово. Другим речима ствар лежи у томе, да се за сваку област

пронађе и одомаћи, или према потреби заплати и прокизведе она раса или сој која је према телеској грађи и према потреби својој на храни и нези, сразмерно најподобнија за овај или за овај циљ држава и која у себи, по природи и склоностима својим, има само такве подобности или потребе за своје успевање, какве стварно и постеје у дотичној области, где је одомаћити имамо.

Према задатку нашег Државног Сточарског Завода, који му је намењен да га врши у унапређењу сточарства у земљи; према задатку који је у томе, да он има да послужи као матична за размножавање и прислађивање производније и корисније, побољшане и усавршене стоке, прилагођене природним и привредним потребама целе наше земље, питање о држави раса и сојева стоке у том Заводу, врло је важно питање које се тиче целе наше земље. У томе задатку Државни Сточарски Завод у Добривеју, с одељком у Љубичеву, помажу и остали државни заводи којим је поверио заплатништво стоке, одгајање расе поправљачица, она одобрена заплатна грава, за која се налазило, да ће послужити поправци домаће стоке, да бе унапредити Сточарство. То су државна економија у Топчићеву, стручне школе у Краљеву, Букову и Шапцу и неке окружне пољопривредне станице.

Питање о расама и сојевима који се у тим заједничкојаје, да послуже као расе поправљачице домаће стоке и питање о њиховом утицају на Сточарство у земљи, само по себи већ је сложено. Оно је у разни времене разно и решавано. Али оно постаје још скложенije и теке, његовим примињивањем и сачувањем на правим законским смерим Државног Сточарског Завода.

Закон је био смер, да Сточарски Завод постане стожер целоунапредног унапређења Сточарства у земљи, да буде заплатни матична раса поправљачица и одобрених заплатних грава свију врста домаће стоке и за целу земљу. Да би то и постигли могао и са средствима која му стоје на распореду, морало би вредити као врховно правило: да би расе и сојеви изабрали за заплатниште и расподелу у Сточарском Заводу морали одговарати што више потребама саме земље; да би морали бити прилагођени природним условима и одгајени за привредне услове заплатниште и сточарења у свима природним и привредним обlastima наше домовине.

И то не заборављајући, да је државље стоке у народу примитивно и екстензивно... значило би, да се Државни Сточарски Завод [узвид осталим државним заплатним станицама], да би могао, ми поле одговорити тако пространом а крупном задатку, најдама и очекивању које је законодавац полагају на њега, морао раздати до невероватно огромних размера. Не само стога, што је матична свију врста крупне и ситне стоке [коња, говеда, оваци, коза, свиње] живине за целу земљу. Већ што свака природна и привредна област у земљи, имајући и по врстама и по расама и друкчије граве, који одновају систему држава или сточарења једне или друге врсте стоке, једног или другог заплатног правца и у истој врсти, па и у истој раси, или и у разним расама исте врсте стоке.

Није ни смер, у овој прилици, да се упуштам у оцену и критиковање закона о Државном Сточарском

Заводу, ни закона о уређењу сточарства, нити уређења самог Сточарског Завода и осталих запатничких станица у земљи, нити расправљати питање о спреми њихових руковођа, ни о осталим средствима за постизање главног циља, па ни о могућности извршења свији потребних захтева, како према уређењу завода, тако и према уређењу привредног система на имању и уређењу стручно-запатничке и рачувано-водско-контролне стране њихове. Али за оцену успеха и рационализам целог рада, морам се ишак доћи неких прилика.

На првом месту, према бројном стању домаће стоке свији врста у цеој земљи, посве је недовољан број запатних грла од раса поправљачица, а да и може вршити некак тајак шири или општи утицај на поправку домаће стоке уопште.

Државни Сточарски Завод гаји пунокрвне коне арапске, енглеске и чистокрвна англо-норманске расе, а полуокрвна грла попутних раса, у већем размеру.

У Добривезу и Белој Речи производи и одгајају говеда искључиво сименталске расе.

Од свији у Добривезу гаји чистокрвну Шумадинку, а у Љубичеву прве Моравке аване енглеске.

Од овaca гаји чистокрвno а и врши и укрштање у одељку у Белој Речи и то: Хемширдинке, Каракулке и Цигаје, а са домаћим Кривовирским врши укрштање.

Од коза чистокрвne сајанске козе.

Топчићдерска Економија гаји говеда сименталске расе и ове линске домаће расе.

Школа за Сточарство и Планинско Газдовање у Краљеву гаји запатне полуобарских говеда и сименталске расе, коне арапске и англо-норманске крви, и свији Шумадинке и ове Цигаје.

Школа за винодеље и Вефарство у Букову: говеда монтафонске расе и свиње Шумадинке.

Ратарска Школа у Шапцу — говеда сименталско-бернске расе, овеце источноФризиjske, свиње Мачванке и Јоркширске.

А друго је питање овде, да ли су све те расе поправљачице и добро изабране и на своме месту. Број је врло неизнатан број запатних грла њихових а да и могу вршити некакв јачи утицај на поправку домаћег сточарства.

Најважнији је део питања потом у томе, што ни у погледу на истакнуту различност и разноврсност наших запатничких области, и међу расама поправљачицама на запатним станицама, ни немамо ни првих представника раса и запатних грла за све наше запатне области.

Значи, према законском смеру Државног Сточарског Завода, он би у свима врстама стоке морао имати и гајити онолико раса и то раса разних привредних определења, колико има природних и привредних области у земљи.

Да упростиш свој ток разлагња, те да будем разумљиви. У претходном чланку¹ навео сам да у Србији у главном постоје два рејона привредних области: планински или запатнички и долински или ратарски

рејон. Значи државне сточне запатне станице, морале би располагати са расама поправљачицама за обајда рејона, за планински и долински, а за све врсте стоке. Морале би гајити и патити најмање по два типа из сваке врсте нарочито крушне стоке (говеда и конја), а дасе и не обзиром, како су ту типови прибављени или створени, да ли са стране или из земље.

А то би, као што видимо цело питање о поправци стоке и ако је и при оваком стању и уређењу Државног Сточарског Завода и осталих запатних сточних станица, већ доста сложено, учинило још скложенijим и заплетенијим.

И ако према смеру овог другог свог члanka, остављам на страну критично рассматривање и закона и његовог извршења, па и уређења Државног Сточарског Завода и осталих запатних станица, морам и овде утврдiti, да ли смратим да је и могло бити досад правилно решено питање о попраници домаће стоке свији врста и ако и Сточарски Завод и остale запатне станице свој утицај годинама врши. Интагле је важно толико, да се мора, сваки прави струјашак отгадати на њему и подстакти га и са своје стране, ако не и допринести његовом правом решењу.

Да се може при решавању овог важног државног привредног питања, толико важног по успеху и репутацији (приходност) сточарске привреде у земљи, погодити и изабрати прави пут или на кују пријезда да се могу изабрати и погодити праве расе, морају се с једне стране познавати природне и привредне прилике свији главнијих земаљских области и друге стране, морају се познавати и расе стоке, које са жеље изабрати или да избор препоручити. И то, познавати темељно по целом бићу њиховом — познавати не само по чувењу, или у повоћењу по моди и да другима, но на основу темељно извршених и многобројних отгледа или... посматрања, у практици предлога **испитивања**.

И тако питање о избору раса и сојева за поправку домаће стоке и ако постаје још заплетеније, у самој ствари своди се на ове главне захтеве који би имали да пртходе решавању његовом:

1. Познавање земаљске стоке свих врста, под природним и привредним погодбама њихове постојбине; познавање не само по особинама и подобностима њихним, већ и по вероватном постанку и по реклу њиховом;

2. Познавање природних и привредних погодбама државне стоке, бар углавном, по целој земљи;

3. Познавање из темеља, досада постигнутим успехом или неуспехом са расама поправљачицама, одгајеним на страни или у земљи, уколико су се сложиле по крви, или по типској подударности с домаћом стоком и уколико су с једне стране постале прилагодљиве, с друге стране остале постојане у нашим приликама, ако су биле набављене са стране;

4. Познавање на исти начин и оних страних раса и сојева стоке који би се могли препоручити за избор у циљу поправке наше стоке, на место оних који било не достали за поједине рејоне или који се заменити морају новим и бољим, подударнијим и прилагоднијим. И то, познавање не само у погледу подобности, особина и порекла њиховог, теоријски и

¹ Подизање сточне производње и питање о попраници стоке бр. 34 и 35 „Техника“ 1906 године.

практичка, већ и познавање њиково према њиховој подобности како за прилагоду нашим природним и привредним приликама, тако и практички, огледима. Познавање њиховој према степену крепне подударности и тиске сличности, са нашим расама и сојевима стоке, под разним привредним приликама наше земље.

И на послетку овоме се придржују још један врло важан захтев из групе привредних ногодаба по рентабилитет [приходност] сточарства, управо један од широких народно-привредних захтева:

5. Познавање захтева тражије на светским тржиштима и ван уског хоризонта будимпештанског или бечког трга.

Или другим речима: познавање нарочито из претходне две тачке напоменутих раса и сојева, по њиховим резултатима у укрштању са нашим стоком тј. у колико припадат (потомство, месеци), као производ тога укрштања стварно одговара тражњаку светског тржишта и у колико ће је он моћи задовољити, те да Сточарство Србије постигне двоје: сталност тражњака и одржавање спрам стране утакмице...

Ако претходно у виду једнога извода у кратко сумирајмо све досада решено, пре но што станемо даље расправљати ово овако сад рашчланено питање; ако то учнимо тако да подвојимо оно, што се може генерализати, што се може утврдити као несумњиво опште искуство свију нас, од онога што може бити шире или уже искуство појединачна у већем или мањем степену, онда немо по све четири главне групе захтева напег познавања сточарства и сточарења и нашег познавања раса и сојева стоке добити ове важне закључке:

1. Познавање земаљске стоке свих врста

Сем мало података прикупљених од стране Српског Пољoprивредног Друштва и у два—три маха њиме потпомогнуте научне студије сточарства у окружима ваљевском, пиротском, тимочком и моравском и појединачним још необјављених покупљају појединача, нема никаквих других радова од вредности, по питању о проучавању раса и сојева земаљске стоке, у погледу на њихово перекло, њихове производне подобности, њихове захтеве у погледу на исхрану итд.

И данас се у томе си руководимо ширим или ужим искуством распростртим на већу или мању област наше домовине, приблизним приликама досада приређених окружних и обласних изложбама, посматрањем чињеним у разним приликама, узгряди или кроз луже или кроз краје време у заводима.

Оно у чему се слажу сви стручњаци из реда то је: да нам стока свих врста у хигијативном посלוу врло требаје стоји, да је дегенерисала, закръжала, да су произвоние подобности њене и крупућа или текијајаја опали, да су облици појединачних телесних делова, услед оскудне хране и никакве пеге, постали рђави и несрзмерни (непропорционални) и да у опште у свим прстама већина раса и сојева наше стоке, који је очувала такву крупноћу, каква се тражи, нити је разази онакоје производне подобности, које одговарају определену стоке, како то изискују савремене потребе. Исто тако, изузев овце и донекле свиње и коња и говеда, у градио већини прилика, нису очували чистокрвност, чистоту типа, по су их изме-

нили мешавином са страном стоком, било на боље или на горе.

Ови ретки случајеви измене на боље, могу се и уочити и морају се и признати, јер са њима Србија је у складу, да се обрзеца на утакмици светских тржиштица и благодарећи њима смела је и помињати, у овој прилици заплета царинског с Аустро-Угарском на западне тргове.

Чистота типа очувана је код овца скоро свуда, код свиња шумадијског типа и панонског типа, тако званих коњара и кострешки; у говеда и коња, једино још по вишим планинским рејонима, али су и ту стока у пуној јеку опште мање хигијативног опадања и дегенерисања [изметања].

Добре стране наших раса и сојева свих врста стоке, у томе су, што су они они прилагођени природним и привредним ногодбама земље, издржљиви против оточних болести, издржљиви при овако прimitивном начину запата и држања, хранења и пеге, па зими и ладићи и са малим задовољи, без стаја, под ведрим небом и лети и зими, права пашњачка стока.

Али због тога су и слабо производни и познатости, споро се развијају, а у другом времену из њих потребно до-
ке не стапи на снагу и док се не могу употребљавати за службу, према своме определену, докле се не могну прелити од њих оне користи рад којих се и гаје. Стога обрт економски с њима није ни толико приходан, којики би могао бити код раноста-
сих раса свиј уврста за клање [говеда, овца, свиња]. Докле наше познатоста свиње расте 2 и 2½, године, па да се може бацити на храну, угоћити и продати, кад достиже 120—150 кгр. живе или 80% од тога
клање 96—120 кгр. — тежине, дотле раноста-
расте и гоји се и може се 2 пут или 3 пут за ове 2 и 2½, године погојити и продајати.

И према томе за све мора бити јасно, да се скоро сви наши сојени стоке морају поправљати, по-
богљавати и да томе у првом реду има да послужи Сточарски Земаљски Завод.

Исто тако већина стручњака-сагласна је и у томе, да ову потпрачу сва извештији путем укрштања са страним добрым и прилагодитим расама свих врста стоке, пошто је то изјбржи и сразмерно јевтинiji пут, само кад се погоди правц како јавља. На име да се у наше стоке поправи она што не се јавља, а за-
држе се оне добре и корисне особине, што их наше стока још има. Укрштање се препоручује само со-
бом и памеће нам се самим приликама, духом времена и условима тражњака страних тргова. Управо на-
чији поправак стоке, налаже нам утакмица, а захтеви трговине са стоком, у томе је потпомажу. Такво је гледиште тих стручних представника наших. Овде је обухваћено у најкраћим потезима оно, што сам наумио данас рећи по тачкама 1) и 3).

(спречава се)

ОВРАДА ЗЕМЉЕ ЗА ПРОЛЕТЊЕ УСЕВЕ

Успех или неуспех гајења усева зависи у великој мери од две ствари, од времена (погоде) или под-
небља и од каквоће земље. На време не можемо утицати, оно је ван домаћаја наше моћи. Једино што

овде можемо учинити то је, да што више искористимо новољано време у нашем раду на имању и да се колико год је више могуће одупремо против утицаја рђавог временама. У толико више морамо настати, да разумимо обраду земље подесимо према приликама земље, климе и времена и о њима једнако најуслажније водимо рачун. Али обрадом обезбедимо овим чинионцима пун и неометен утицај на успевање наших усева а с друге стране, да их што је могуће више учинимо отпорним, издржљивим против веповољних утицаја.

Чим се земља открави и одмрзне и толико се просуши, да по њој може стока газити, ваља отицети пролећну обраду.

Њу ћемо отпочети са поправком озимих усева. Често се преко њаме земља издигла, или показује пукотине и у том је случају од користи прећи је тешким ваљком и сабити, те да се земља опет причврсти и да оголићене жиле буду препокривене. У исто добро ваљањем се земља поравни и на тај се начин олакшава доносица жетви и коиди.

Није паметно у јесен, при орању за озиме усеве, потпуно истрошити ораницу, боље је ако остану мање или веће грудилице или неравнине, јер око њих се накупи и занећава, те стога и задржава зими снег, а оне заштитију и усев од онтих ветрова. Стога се и каже да јесену обраду земље: „по орању зими сваки грудицава — лете по ногачица.“

Што није преко зиме мраз истрошити, то бе у промеће ваљак, кад се с њиме преко оранице прећи.

На земљи која се спљескала и скорала, за дробљење покорице, боље је употребити разав или зуфаст [Камбрисов или Кроскилов] ваљак, но гладак, јер овај само разни, сабија, а кад је земља влажна утаба је и спљеска.

Да се при окретању запреge са спрavом (валком) не усеку у усеву јаружице, треба запрегу торати у наоколу око њиве, па обашка уздуж и попречне поваљати места на увртанима [на окретању].

Троделни ваљци су боли од једноставних, каошто су боли они који се састоје из неколико покретних полутова и прстенова, јер се овакви ваљци боље припуштају, прилагођавају неравнинама по орању.

Али аменицу морамо у исто доба и подржати, што се може удејстити тако да се иза ваљка притвори [привеже] лака дрљача за затрпавање семена, те се на тај начин штеде људске и сточне најдице. Управо, пошто немамо ваљана још у употреби, много је боље употребити за обраду поседајних усева дрљачу, јер она још боље разбија покорицу спљескале земље и у исто доба њеним се повлачењем почупа коров с оливним жилама, па се пленница подстрекне на боље убокоравање. Али ако се после дрљања за пањем орља гуницама, имамо бојати мразева или ветрова, онда је добро земљу распарану дрљачом, прећи опет ваљком, да се слегне.

Раже не подноси тако добро дрљање као друга стриница.

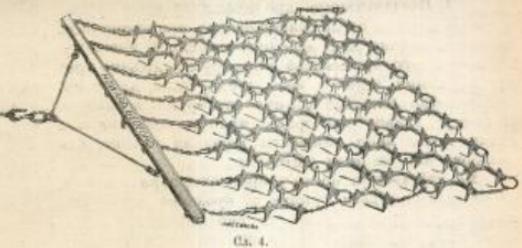
Као што ће бити познато у већ усјан озими усев, може се у пролеће усјати други какав усев за њину сточи. У озими стрви који је рецимо промрзао, па стога остао местичав, местимично оредак,

можемо подсејати јарник. Увек треба према стању измрзлих усева претходно ценити, је ли боље и користније подсејавати га, или ако је сувише местичав и оредак, сасвим га преорати и ораницу напово посејати. Али се и у исправно успело озимим стрви: пшеницу, јечам или и овас, може у пролеће усјати какав пинђин усев, као што су детелина с травном смејом, серадела, слачница, итд. који је њини и расти, док се стрнича не покаже, а по том остати на њиви, докле и оне не стаса за коиди. Семе пшног усева, нарочито травне смесе, могло се на њиву усјати озимицом бацити оретко још преко снега и кад се овај отоци, онда ће пасти у земљу и клијати. Иначе би могли понуђи брацајем брацају кроз усев и усјати семе пшног усева, па га лаком дрљачом пре-покрти. За јавке и многе друге слачајеве, може се употребити и на њиви лака чланковата, или злобаца ливадска дрљача (сл. 4). Разуме се, да је много боље оваку њиву подсејати семеном пшног усева помоћу вратачне сејалице које је има.

На тај начин се од једне њиве изузимају две користи: озимица и пинђин усев са стоку. После двогодишње узастопне оскудице у сточију храни није рђаво ко може, да се користи и овим искуством.

Исто тако морају се у пролеће обрадити, ваљком поравнити или дрљачом распарати: деталиша, ливаде и... пашњаци. Кртичаке и мравињаке, као и локвице и неравнине уравнити и раструпти ливадском дрљачом или ливадским рецетом, па и добром трновом браном, онтерећеном бурумцима земље или камењем.

Дрљање ливада у пролеће потребно је нарочито онда, кад се она ућечила маховином, те трава не

Сл. 4.

може да прораста. За тај циљ боља је зубаста њивска дрљача, јер њени клинастим дугачким вицама боље зарадују травни бус и боље коров почујују, сим што боље раскидају и купе и ућебену маховину. Подешавањем дрљаче, а нарочито онтерећавањем лакше њивске дрљаче, лежи у нашој руци, хоћемо ли промети потреби ливаде, нету дубље или плиће распарати. На тај начин не само што отлакамо најметицице као сметњу порасту и бујању траве, па парајем травни буса, подстрекавамо бујнији пораст, а што је главно, отварамо приступ вадуха травним жилама. По себи се разуме, да у исто доба можемо и мешавицу (или веџтиштву) ћубре, то најбоље ливадско ћубре, раструпти тим начином под земљу. (сл. 5)

Али тек засноване, новоподигнуте ливаде које су још слабо убасале и живе утврдије, не смемо дрљати, јер се тим путем може лако изнекодити травном бокору и почупати плитко ожилење траве.

Исто тако није добро отпочети с дрљањем од-
већ рано, јер баш најдрагоцените травке су и нај-
осетљивије и оне би могле патити, ако им се рас-
параним браздама одолите бокори и жилице, па би
потом надошао мраз.

Ливадска дрљача, као лакши и гипчија, злоб-
аста, може се врло добро употребити за дрљање пи-
шчног усева и за многе друге важне пролећне послове

важности, да земља и за пролећне усеве, буде још
и пре зиме преграна, јер мраз је најбољи орач⁹. Њива
која је прележала у ранавој, суровој бразди, с нај-
већим површином својом, изложена приско целе зиме
ветру и времену, за то ће се време растрошити и угро-
рети, биће доведена у танко стање, да прими сву благу.

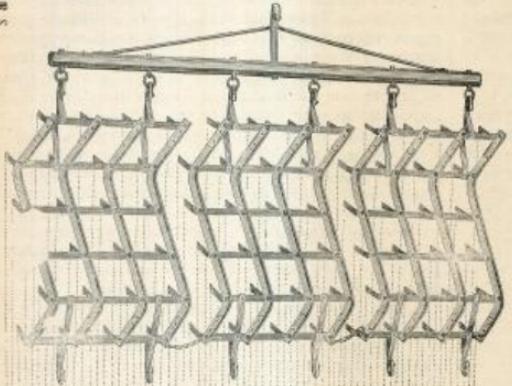
На таквој измразлој и утрошеној земљи, сви ра-
дови у пролеће и преко лета бивају лаки, штеди се
људска и сточна снага, може се рано сећи предузеци
и стиме нам је тако рођи половина жетве обезбеђена. Остало је у Божијој руци.

„Благовештенски овас — чист пленав (шту-
рац)¹⁰“ вели се с правом, па ни с осталим живот-
ије ништа боље. Јарице и варни, маунасте
бильке, треба што је могуће раније затрпти у земљу.

Обраду за пролећне усеве већа отпочети
тиме, да се њива попреко преко бразда поравни,
за шта можемо употребити трнову брану или
ливадско ренде, а можемо употребити и ливад-
ску дрљачу, па у нужди и преврати дрљачу
(телуље по земљи, а узуну у вис). Њиву можемо
отпочети да равнимо пре, но да је дрљамо и
она ће одмах потом толико се провенута и
просушита, да се може предузети даља обрада.
Овим влачењем или брањањем, земља се по-
равни и најбоље утропи. Једном оваким вла-
чењем њива се постиже по дуплим дрљањем.
Земља се при том не скоре и коровско семе
плитко претрпава под површином, брзо из-
никне, те се може број потом и утаманити.

Ако се земља мора још једном дубље раздро-
бити, или ако изувач лапор или бубре (нарочито
вештачко) хоћемо темељно са земљом да изменамо,
досадаш преврнути да истргамо, онда нема бољег оруђа
зато од пергастих обрађивача [сл. 6]. Земља се овим ору-
ђем по преврће као плугом и готово никако и не долази
у додир са пролећним ваздухом који јако исцујује,
већ перасти као и сваки други култиватор (обрађи-
вач) само троши и растреса земљу. Овом врстом об-
раде земља се тако јако не исцује.

Код осталих конча или обрађивача, [сл. 7] које су
за исти циљ употребљавали, то је рђаво, што преко-

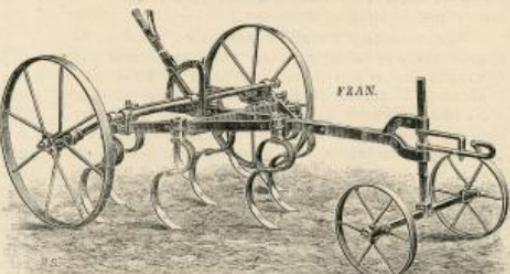
Сл. 5.

у обради земље, а нарочито за дрљање детелината (лу-
ција). Детелинта треба дрљати сасвим оштро
при почетку у неготације пролећнег буђења, буђења
усева и висла) и после сваког откоса, ако нико ради
да крон појника и да детелину загуши. И иначе на-
дали су много прилика за употребу ове дрљаче кроз
пролеће: при сећви и неиз усева, тако, да се на-
бавка добре ливадске дрљаче стострукно исплаћује.
И што је главно оне троше мало тегљење снаге, а
она и може лако изменавати појединачне чланке, или
зглоби, ако би биле оштећене.

Ми најважнији посао у пролећној обradi земље,
то је јалвна обрада оранице за пролећне усеве. Ни-
кад се у обради земље не сме попустити
шематски, по неким старим правилама и по
„месечним радонима“ у календарима, то ће
рећи увек по једном шаблону. Јер свака бразда,
секака земља и секака година изискују другачију
обраду. У сваком посулу и раду земље морамо
бити с тиме начисто, за шта га хоћемо, запшто
га чинимо, кад је за и прво време и какве
ће последице имати. Свакој обради земље мора
бити циљ, потпуно природне снаге: добро се
чувају, нецију сходном и превременом обрадом
да не идемо у супрот делатности природе, јер
у противном сваки пут морамо своју лекцију
скупо плаћати што ће нам оманути жетве.

Главна ствар је у обради земље, да се
њоме постигне растреситост и угарност (види:
Полоцрвени Календар 1909 г.).

У свом поднебљу и сушине године, а и на свујој
земљи, од одесудног је значаја одржавање зимње влаге у
земљи. Због тога и јесте од толико огромно велике

Сл. 6.

мерно напреку спрежину стону, у земљу пај не за-
пирају толико дубоко колико би требало, но су се
морали оптеребавати теретом на пр. гониоц да седи

на пјима и тд. при свакој препречи силоно сецају и коне трају, или се оруђе ломило и крхало. Међутим нови перасти обраћивачи много су подвознији, за тегљење лакши, у земљу сами запиру, нера су глика и повијају се, ако на препреку нађу и штеде стоку и материјал. Ово практично оруђе је дошло из Америке и израђује се у свим већим европским фабрикама. има их и сасвим лакших за једног

никлог корова згодне су дрљаче са оптрицом спреда ка ионжени цртала на плугу, за влећење и тргавање превине боли су округле зупци који не сецу. За препрекивање семена, ћубрета, меснате земље, бирају се троношнисти зупци с оптима ивицама.

Понеке дрљаче имају разно израђене ивице и уздешене су, да кад се стока запрегне обратно или па стране, онда и разазо делују, према томе да ли у земљу продире зупци с оптимом или тупом ивицом.

Дробљење и ситните земље повећава се тиме, што дрљача ради трајајући, сецајући. Зато једна дрљача све боље ради, што је покретнија, што вишне игре у раду, али стога је овејт за спрежну стоку опаснија. Рад с дрљачом изразљаван врат и груди у стоке, као никој други. Стога се млада стока не сме запрезати у дрљачу а и старију спрежну стоку треба из пола дана менати. На мокрим земљама и кишовитом времену не сме си никад дрљати, јер у место да се земља дроби и троши, сна ће се спљескати и скоравати, добити тврду покорину, кроз коју не могу да продру ни вадух ни влагу.

Да се дрљаче не загушују, не смеју зупци стояти одвек густо, и избегавати one са много пречника. Стога су најбоље дрљаче, с уздужним полурами извијеним у виду латискога S.

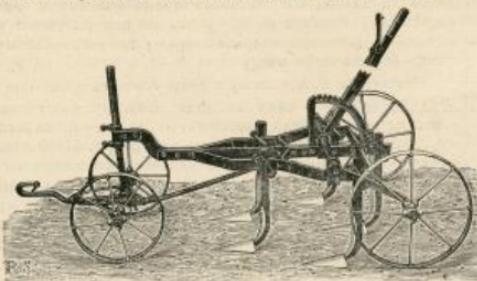
Поред плуга дрљача је најједнојије оруђе за обраду земље, али њена примена и њен облик, према циљу рада, може бити врло различит. Код склоњење и љуцки запрегнуте дрљаче, сваки зубац повлачи подједнако удаљену сопствену браздину и пажљив радник с дрљачом при влатици новога постата, мотриће брзљиво да ћели који или во спрези, увесе левом ногом гази по крајњој браздици већ по-арланог постата; да не пропусти ништа неподрљано и да ништа по дувану не предрђа.

Дрљачом се пред сечу оправе освежи и земља уситњава за семе, те стога може бити лакша, па и шира, да што вишне одједном уради. За сабирање и слагање земље на површину, имамо ваљке који и земљу озго дробе и грудве разбијају. Али тај посао треба већ пре, и прво земље, да су нам порешили плуг и мрави.

На тешким земљама, нарочито смоницама, често се не може изаћи на крај са грудвама, без примене ваљака разбијача, па шта вишне морају се поједини бурумци разбијати и ушиком од мотика или будака. За тај циљ најбољи су сада Кроскилони ваљци из по 7 двојним пречагама изазубних колутова у зглобу.

Растресците лаке земље морају се ваљком притапати, да се земља слегне и сабије, нарочито при употреби ћубрена стајским ћубретом и ћубрена зеленишем на њима.

Али у пролеће не сме се никад земља за дugo остављати поваљана, јер се брзо сасушује зато што

Сл. 7.

коња, те нису скуни. Много могу да ураде и имају многостручну примену. Граде се до 1-60 м. ширине и на његовом постољу могу се и друга оруђа најестити, кад се нера скину.

Ако се земља обраћивачем дубоко испара, мора се потом заравнити дрљачом. На тај се начин спречава непотребно испаравање влаге. Дрљача њеним радом чини, да се постигне трошина и распределита по-вршина, оправиши, и, како су између ње, парњем начињено крунише шупљине, то је пренесена веза с довољним снажинама т.зв. коасатим цевкама у земљи и вода се оздо кроз њих не може да пење. Истинска горња истрошена слој земље исушује се, али земља под њим остаје влажна.

Због тога је прве и основно правило сеаке добре обраде земље у пролеће, да обмах за радом сваког другог оруђа, морамо земљу подрљати, да се спречи исушивање земље. Оно што је изјутра појакано или окопано, мора се већ у ноћи подрљати. Толико је важан рад дрљаче, да се она може сматрати као најбоља чуварка влаге у земљи, као највећа отпорница сушни и њеном сатирању.

И дрљача служи ситњењу и мешању земље, као и за препрекиранje ћубрета, само што она не пропадре толико дубоко, као обраћивач, али и рад с њоме често је довољан, нарочито код усева који пантак жијеле пуштају.

Дрљача нису подешене, да се могу за разне дубине удешавати, по оне прориду у земљу сопственом теканијом и према попултности земље. Због тога се ради дубљег дрљања и на тесним земљама, морају набављати и употребљавати и теке дрљаче. Ако њиву само пантак хоћемо да уситнимо, издробимо, или ако лакшу земљу имамо, онда немојемо изабрати и лакши дрљача. Дрљача се употребљава и за тргавање и тамање корона, који је плиће ожилјен. За короне са дебљим кореном мора се употребљавати и оруђе које дубље у земљу прориду.

Начин рада и утицај дрљаче зависи и од облика њених зубаца. За дробљење земље и чување тек из-

је ваљањем, склон косастих цевчина у земљи опет састављају горе до површине оранице.

Ниље за јаре усеве, чија је површина још мало неравна, боље је повлаћати кад се сме изникне. Ваљањем се непосредно потомако и убрзана избајање дивље роткинце — слачице — чије би семе остало испод грудава да доноси пикне.

Стога у пролеће ваља бити обазрив с применом ваљка у обради земље, те да се не расипа готовина влаге у земљи.

ДЕЛАВАРЕ ЈЕДАН РОДНИ ХИБРИД

Од више њих добивао сам питања о овој лози, па и од својих бивших ученика, мада с овој у предавањима није било ни спомена. Изгледа да је неко узео на себе, разуме се из неког важног интереса, да унесе забуну овом лозом и у нас, као што је радио једним чланком у *Тажеску* покушавано да се увери наш свет како већ има тако добрих родних хибрида да вије потребно вине каламбена лоза. И како се ни сами Французи, код којих се хибриди, захваљујући њиховим вредним хибридеријама и научницима светскога гласа, умношавају непрекидно, не пограбише за њих, изашло је, да је текст покушај у пажња руку имао за основу: да унесе забуну међу наше виноградаре, али — без успеха.

Па и сад може се констатовати исти случај са хибридом *Делаваре* (*Delaware*). Али, по извештају г. Јов. Тирнића, учит. на Винираца (код Лесковца), са овим се удружила и једна прста лична спекулација. „Гаврило Нађ, сопственик добра у Великој Каји у Мађарској“, како наводи г. Тирнић, има велико добро засађено виновом лозом. У свом ценовнику највише хвали једну врсту дивље лозе, под именом *Делаваре*, која у дивљем стању рађа. Ево шта вели о њој:

„Лоза *Делаваре* сади се на земљишту нерђајаном, не налази се, че прска се, успева на скаком земљишту, од зиме не мари, те се и не загреје, издржљива је и на потпуно сушилом лету као и кишовитом. Има прве *Делаваре* са грожђем као у *Пловдине*, а има и *Беле Делаваре* са грожђем као у *Тамишани* или *Шасла Беде*. Процент шећера у грожђу варира од 23—28 %. Позива се на једну стручну књигу: „Американске лозе при одбрани против филоксере.“

На том имају као што вели, гаји се та лоза више од 14 година, и нити у сази нити у руду по-пушта. Вино сравњује се тако-званим „Токајским сатомоком“, и као такво добило је више пута награду . . .

Делаваре нема у нашим лозним расадничима, нити је те сорте кад год било у расадничима. Зато о њој немамо домаћих искустава. Да бисе тако љубољо што ближе обавештење највећимо описе по страним писцима, а и резултате гајења на страни

Вијала и Рајса¹⁾ увршћују *Delaware* међу хибриде Винифере, Лабурске и Естивалиса. Разликују

је: *Бела Делаваре* и *Сура Делаваре*. С њима су сродне и ове сорте: *Емелан* (*Emelian*), *Сантенад* (*Emelan* и *Делаваре*), *Кротон* (*Делаваре* и *Шасла де Фонтенбло*), *Дише* (*Конкор* и *Делаваре*), *Боти* (*Делаваре* и *Макатаваре*).

Издржљивост ове сорте према филоксери обележена је само бројем 3.²⁾ Према томе, кад се зна да се апсолутна издржљивост према филоксери (ре-антиципација) бележи са 20, може се већ разумети у колико је *Делаваре* издржљивија од домаћих—европских—сората које имају број 0—1.

Вијала и Рајса пишу о овим сортама даље ово:

„Ниједан од ових хибрида нема вредности за обновљавање инвограда [реконституцију], из узрока што су слабе издржљивости према филоксери. Неке које су се препоручивале у почетку доношеној американским лозама (*Емелан*) брао су опет напуштене; друге пак које су биле врло родне (Боти, *Делаваре*) давале су грожђе с доста непријатним страним мирисом, те се по томе насу препоручивале ма за какву прилику. *Делаваре* се много гаји на северу Сједињених Држава (у Америци), где филоксерер, услед терена и поднебља, није тако активна. Но односно адаптације има да се забележи: да су ове сорте издржљивије према хлорози на кречним земљама од Естивалиса и Лабурске; *Делаваре* је издржљивија од *Емелана*, и има такође карактере ближе Винифери; Кротон пак од ових хибрида прилагођава се већини кречних земљина и, као и Отело, успева добро на овима, док га не нападне филоксерер, или Кротон има и два елемената Винифери [*Естивалис*—Лабурска—Винифера Винифера].“

У погледу издржљивости према *Пероноспори*, *Делаваре* се ставља у последњу (IV) кастигорију америчких лоза, „које треба озбиљно прескати па и у сезонама нормалним и о којима се не може никад рачунати да су, са изузетком једног малог броја локалитета, безопасне од *Пероноспоре*³⁾.“

А. Талеки има ове речи о *Делавари*:⁴⁾ Несавесни трговци сlossen пропоручивали су *Делаваре* као одличну сорту која непосредно [некаламбена] рађа, и продавали је по високој цени. И ако се од стручних људи опомињало, овет су се многи налазили и онда су се из искуства уверили, да хвалама нема никакве солидне основе. *Делаваре* доиста даје вино с велиkim процентом алкохола, или ово има непријатан страни укус, и осем тога је сорта врло мало издржљива од филоксере. Из тог разлога је она као и све њене претходнице, ишчезла са површине.“

Ово су резултати гајења *Делаваре* у *Мађарској*. Овима имам да додам и два своја лична опажања о истој сорти,—једно опет у *Мађарској* а друго у *Славонији*.

У експкурзији ученика III разреда Школе за Винарство и Воћарство по јужној *Мађарској* 1906 године похођен је и један од највећих мађарских државних лозних расадника у Чали (код Арада). Поред осталих разгледана сраћена нам је пажња и

¹⁾ Од познатих родних хибрида имају издржљивост према филоксерер: Жалес, 12, Јори-Малера 11., Отело 6, Секретари 2.

²⁾ G. Poell: Cours complet de Viticulture, 1891 стр. 325.

³⁾ Die Reconstitution der Weinstocken 1907, стр. 112.

на један виноград од Делавара. Виноград је на разном положају где је и земља била добра родна; али је слик на винограда била веома бедна. Готово половина чокота пропала је од филоксере, а велики део налазио се у хлоротисању. Виноград је био у 4 године.

Други случај је био опет у екскурзији 1908. год. после разгледања великог и уређеног винограда од каламеље лозе кнеза Одескалија у Илоку, прошли смо и поред једног сада од Делавара. Био је одвојен од осталих винограда. И овде је Делавар била у опасању, и никакво повољно мишљење нису имали о њој.

Делавар, према свему досадашњем, јесте:

а) амерички родни хибриди, којега, као и остale родне хибриди који се зову „директним продуктерима“, прати карактеристична особина: непријатан страни мирис и укус грожђа и вина (на јасоде и стенице, француски: foxés, немачки: Fuchsgeschmack), као што га имају: Отело, Жакса, Хербемонт, Јорк—Мадера, Елизира, Поз и др.;

б) сорта лозе, која је врло слабе издржљивости према филоксери, тако да је у томе врло мало одмакла од наше, домаће лозе;

в) сорта лозе, која подлежи Пероноспори скоро у истој мери као и домаћа лоза.

Из овога следије: да се Делавара ни код нас не може препоручити за обновљавање винограда, као год што није могла да послужи у Француској и другим виноградарским земљама. Оне долазе, дакле у ред тако названог „виноградарског корова“; а ту је место свима америчким „директним продуктерима“, којим су именом прозвани сви амерички родни хибриди (који рађају без каламеља). Ова су у нашим државним лозним расадницима истребљени из истих разлога због којих се и Делаваре не препоручује. А дужност је свих приватних сопственика и ради њиховог интереса, да се у пословима обновљавања винограда управљају по државним лозним расадницима, јер је њихов задатак: да производе само ону лозу која по науци и свестраном искуству заслужује препоруку. И кад ови у својим матичњацима немају Делаваре, зашто примати за готово туђу препоруку? Државни лозни расадници имају право, да им се од интелигенције у првом реду призна позванин, и да се мимо њих не верује тако лако ни у препоруку туђих завода а то ли појединачних приватних лица која у рекламима траже богате зареде, а посредно уносе поизтрују међу необавештени свет.

— 7 —

тати онде, где нема интелигенције (разума), а ми смо већ споменули, да баш Пчели сасвим недостаје она духовна моћ. Све што се код Пчеле приписивало и приписује исказивао вештина, што се сматрало као вештачко дело, све то ипак ништа друго до заблуда, до наше неразумевање Пчеле и њеног живота; другим речима то је преношење људског схваташа и на Пчелу и на њен рад. Тако звано организко схваташе Пчеле омогућило је правилно разумевање вештине, по склону и намени њеној, разумевање које одговара бићу Пчеле као инсекта.

Сваки појединач уљ (прв или ларва), према добу и степену свога пораста има да прође разна конкуранца или преславаче, које. Исто тако и воштина представља конкуранце зрелога инсекта [Пчеле]. Оно наступа одмах, чим у већој једној групи пчела хранећа настапа у краткој претходној уседе тога, што оне немају куд са прекомерно нагомиланом и произведеној млечи. Другим речима чим немаде младих уљева да их хране: да своје масне, односно шеферне сокове утробе на храну тих уљева, нити потребу, да их препреце у ... толјоту.

Нагон за градњу сада оживљавају у Пчели тек онда, кад почну из легла јатомице павирати младе пчеле дадије које у пчелијем гњезду не могу вине да нађу задовољавају своме нагону, да хране и да садају легло (млада). Значи градња сата представља само други један вид делатности одгајања легла: нагон хранења преобразба се у нагон разашења. И стога градња сата морамо сматрати као „женски посао“ у кошинци, исто онако као што је то и пагон хранења или нагон одгајања легла.

Кад наступе такве прилике, онда нагон за градњу сата најпре код појединачних пчела, па бива све јача и све се вине шири, док најзад не овлада свима младим пчелама. То је онда сигнал за ројидбу, у ком акту цео пчелини рој бива подвргнут конкуранцији са стварањем нове воштине. Тиме се и објашњава, зашто сваки редован и правилан рој првенац увек носи собом и цело потребно му градиво т. ј. сву масну материју која му служи за грађење нове воштине.

Према томе меру за количину своје воштине има рој у себи самом. Та је мера у броју припадника ројевих т. ј. сваки рој гради себи од прилике толико ћелија [воштина], колико он броји чланка. С предпоставком да свака појединачна пчела носи собом толико сувиника масти, колико је довољно, да се сагради једна ћелија.

И то у томе има разлике. Рој првенац представља највећу меру плодности матичног јајника. И онда се може рећи да зрео јајник т. ј. рој, из воштинах ћелија свија себи толико гнездо, колико износи његова плодност. То ће ренци колико износи број јајних ћелија које тај зрео јајник [рој] у најбољем случају може произвести и смети. Тако је у посљедњем степену, матични јајник и плодност његовог мерило за величину ројеве воштине. Отуд и долази што ројеви првенаци са стварим, слабо плодним матичницама, граде само мален количину воштине за легло, па да одмах потом пређу на градњу „неоплођених“ — трутовских ћелија. Док обратно добар потоњи рој [брзенец] са младом матичницом, чија је плодност још у пуној снаги, гради за легло врло велику кукуљу воштине а без трутовског сата. Тако је онда матични јајник

ПЧЕЛАРСТВО У СВЕТЛОСТИ НОВЕ НАУКЕ.

[наставак]

Воштина и њена улога у Пчели

Што је, у обичном смислу, костур за животинско тело, то је воштина у кошинци или саде за Пчелу. И до данашњега дана сматрали су и сматрају ову чудновату воштину грађу као дивља достојну светодубу некаквог вештачког чула или вештачког нагона који би требао да је својствен пчелама градаркама. Ни једно вештачко дело пак не може пос-

у самој ствари мородаван не само за величину ројеве воштине, но и за врсту ћелија, да ли ће рој градити пчелињи или трутовски сат.

По себи се разуме, да се ова упореда воштине с матичним јајником не сме терети у крајину. Њу смо само с тога узели за пример да би побудили боље разумевање за органску особину воштине и да би јасније представити могли, колико су присни односни између јајника и склопа и кроја воштине у кошницама. При том хтели смо нагласити како увек треба узимати у обзир, да врста и каквоћа јајника мора стояти у сагласности с карактером пчелињег народа.

Цела воштинга, уколико долази у питање радиначко или пчелиње саде, представља увек куглу која је по својим ивицама за припојавање утврђена тако да је знатно спојнијем ћелијама. Ове спојне ћелије тиме се разликују од ћелија за легло, што су далеко вишег изудубљене и што њихове осе имају велики напиг напонске. Пчеле их увек употребљаву само за смештање меда, или у нужди још и за смештање рђе (цветног пра, полене). Крајња је реткост да ће се у њима наћи и легло.

На крајевима обима кугле од воштинге за легло, појављују се полне ћелије: трутовске, а па врхуницу развиће и матичне колевке, матичњаци.

Никад пчеле не изводе матичњаке у склопу, већ увек када засебне, усамљене цуцуље, са чега они и немају шестострани облик него округло и ваљкаст, па и осома својом нагиљу само на дну. Матичњаке можемо сматрати као неразвијене пчелиње кошнице у минијатурном (јако смањеном) падању, као пропечетак (кошну) целе Пчеле. Стога, пчеле на спољашњој страни граде ситне ћелијичне почетке свуда наоколо која још неразвијенијог јајника у матичњаку.

Трутовске ћелије као полне, пчеле врло нерадо употребљаву за смештање меда и рђе. Стога се у њима рђа врло ретко налази, а пре што и оне буду медом напуњене, мора да су пре тога већ све остале ћелије којих је било, биле медом напуњене. Стога је погрешно у медишту вештати сат с трутовским ћелијама, јер оне увек као магнет врше велику привлачност на матице.

Прима овог органског схватања Пчеле, појединачне сатове у кошничама треба замислити само као по-пречне пресеке кроз куглу од воштинге; као разне крипске исечене јабуке. Исто тако, биће јасно и то, да сваки од ових пресека (крипши), дакле, да сваки појединачни сат, па шта више да и сваки појединачна ћелија на њему, у путли са воштинге, заузима своје начрточно јој одређено место.

Из овог облика кугле за укупну воштингу једне кошнице, произлази као природни закључак, да сви пресеки кроз њу чине котуре (кругове). Они се придавају јединици ових спојних ћелија за припојавање сатова и поисте трмке или оквире, преобразују у кегласте пресеке (парафеле, купе) и они тада тачно одговарају облику пчелиње искре (бердана) под пчеле граде сат.

Линеобуришка вљасница је бокаста трмка, рекли смо, да је особито погодна да пчеле у њој своју воштингу сагrade у виду који најбоље одговара природи Пчеле, како нам се она представља у органском схватању њеном т. ј. у виду готово правилне кугле. Кад рој у ову трмку смешти отпочно стварати своју вош-

tingу моћи ћемо јасно видети, да је средњи пресек (средњи сат) кроз куглу од воштинге, највећи и да остали пресеки (побочни сатови) постепено опадају тако, да укупни склон воштинге изгледа одприлике овако:

Мишљење о схватању пораста у опште, као и о начину постајања или израде ћелија, једнако се још јако размимоилазе. Немојмо се бантати ни с представљањем, ни с обарањем свијету оних мишљења, по којима пчеле треба да граде — видaju — као људи, но немо место свега тога упустити се да представимо како се то, према органском схватању пчеле, замисља мора и како то у постини једино тачно бити мора.

Ако је чео посао градње воштинге „женски“ тј. толико посао, онда је то и градња појединачне ћелије. Кад би пчела градила само једну појединачну ћелију, онда би је она зацело градила округлу, али тек радом већег броја пчела у заједници, постаје правилна шестострана пирамида. Најпре пчеле раднице најдно ме-сто гомилажу производ својих воштингних жељеза. Онда пчеле градарке (видарке) почињу кружним покретима својих горњих вилица, у том воштингном „стрвју“ (гомили) дубити округлу дупку, као напретак. Исто тако, разуме се само да другог градива, видимо да и птице поступају у градњи свога гнезда. Треба обде да приметимо, да у овој изгради гнезда са горњим вилицама, ступају у посао жељезе горњих вилица чији рад није још доволно био признат. Међутим изгледа, да те жељезе лучењем свога сока који мешају с воштингним градивом, по свој прицани до-приносе томе, да воштинг изнадише по себи крте постапу вите и живале. Може бити и то, да сок ових жељеза придаје воску и органске миризине материје које би могле играти значајну улогу у односу ћелија на матичном јајнику. Овај сок могао би напослетку вршити сличан утицај и на прополис (лем), при његовој обради.

Кад три подједнако јаке снаге, толико приљубљене једна уз другу, колико је то према њиној телесној величини а на толиком простору могуће, дубе толико извршћене дупке у живљаво-растегљивој маси воштинга, онда дуварови те дупке на крају крајева морају бити истањени. Последица тога је, да се право-битна округлана дупка растињи, раслоши. Као ше се танаки дуварови трију таквих једно поред друге изудубљених дупак сечуљавати, онда не постапи једак тако знатни тројзрак. Он представља основицу стварања ћелија, јер сваки крак или зрак таквог тројзрака, то је ивица правилног шестоугла пчелињих ћелија.

Сл. 8. Уадужни пресек кроз воштингу

Сл. 9. Поперечни пресек (лево)

Како се ова три прва кружниа свуд унаоколо све више настављају, исто толико кружниа и додирне линије изнада, то се добијају све сами шестогути за ћелије. Извесно основа ћелијичних једнако још изгледају дебеле, јер пчеле на њих једнако нагомилавају ново градиво [восак]. Њих ове потом све више истапају изнутра у поље и оздо на више, докле не постану ћелијични цилиндри с појачаним ивицама.

Али сад не само да арти и дуби с једне стране на сату извесан број Пчела, но и с противне стране врте с истом снагом и с истим кружним пречником исто толико других пчела. Последица је томе, да до ћелија бива још тање и да површине ћелијичних основа постају ромбичне [заклињене].

Трутовске ћелије разликују се само тиме, што за њих бива употребљен велики размерник, односно пречник, услед појачаног напона сокова за стварање, у пчелама градаркама.

На тај начин, та толико хвљена вештачка грађа вештине, објашњава се потпuno задовољавајући као поплини производ пчеле из чисто механичке неопходности, према закону скелетне механике који иначе свуда делује у органској свету, на исти начин, на који и код Пчеле. Па ни градиво за градњу сата не спрља се за наменеши циљ никојим начином намерно, већ оно је жељездани производ пчеличнега тела који се сам собом и природним начином јавља, праликом објашњење преогенојности Пчеле.

Звамо да вештину у кошницама сачињава извесан број сана, с обе стране испуњен ћелијама. Укупна вештинга у кошница која одговара природном развију Пчеле, то је једна "пресек" сатове подељена кугла. Сат у средишту гнезда с животним леглом, с обе своје стране, има у виду круга највећи колач ћелија заузет леглом разне старости. Сирец и са страг на оба суседна сата које Пчела једном хвата у систем свог легла, с обе стране овога сата у средину, ти су кругови или колаци, запремљени леглом мањи. Међу тим на оба та споредна, побочна сата, колач или колут легла је подједнак. На тај начин имамо три сата у леглу. Из другог и трећег побочног сата, Пчела хвата полагањем свога легла, дакле спред и састрег од средине легла, опет два сата—четврти и пети итд. На њима су колути или колачи с леглом још мањи пречника. Укупан склон и крој ћелијичног тела запремљеног леглом, с обзиром на то, што он представља куглу, већ казује рационалном пчелару, да роју већа обесците у кошницу према његовој јачини непаран број оквира: 5, 7, 9, 11 итд. Мериле за то дају пчеле саме: толико, колико, рој може добро посести, односно заузети, кад буде почeo градњу сата.

По себи се разуме, да Пчела ту вештингу куглу гради увек изједана, из платна ћелија и без никакога прекида. Сваки уметак или заглавак, свако страно тело у овом вештингу склону који Пчели служи за легло или гнездо, у највећем је степену противан природи Пчеле, пошто је штетан за Пчелу у њеном постојању и развији. Због тога се с највећом одређеностом може рећи, да су се оквири с преградама или пречагама у средини, или полуоквири који прживели у Пчеларству и да их без поговора треба из кошницаце избацити.

У већини уебника пчеларства препоручују легити почетке у виду пружника или пантљика. То је погрешно и природи Пчеле противно, јер пчеле отпочињу градњу сата једном на више места, те пружнице тако, да градећи двигну три купасте пластице сата у изнутрици једнога оквира, при састављању тих пластица као посредних клинова у једноставан сат, бивају повод оплесцима, зевовима тј. изуз прегазних неправилних ћелија. За то треба почетке давати у виду троугластих парчади вештачке вештине и то тако, да се на средњем сату највиши пртуга, па на побочним сатовима с једне и с друге стране све мању парчад. Тај облик допуните Пчели, да према природи својој настави градњу сата у виду терасе, лесећи, почињући са срединским сатом легла.

Већина практичних пчелара једногласно потврђују искуство, да правилно изројени ројеви бивају надражени на највећу жустрину градњом свога "дома" изнова, докле је последица потискивању ногара за градњу само леност и иерад. Стога сматрамо да је велика погрешка ројевима који падају под нормалним околностима, од народа за ројалбу зрељих и у повољно доба године што се тично паше, дати више готовог сана или вештачких сатних основа, но што је неопходно потребно за основицу њихног градњи. У ројевитом стању Пчеле граде себи исто тако бројну вештину колико год би им требало да би вишчили и приредили дату им готову.

Правилно је, кад Пчеле граде трутовски сат или ћелије из кугла радничких ћелија с леглом, и то онај када рој, према својој бројнојајчини, или што је сеједно према плодности своје матице, буде потпуно дотрагло своје гнездо.

Разуме се да све ово сваки пут вреди с предпоставком, да оскудица или обиље паше не изазову прекиде у нормалном физиолошком стању изројених пчела.

Слаб првенац са старом, још мало плодном матицом сајадиће и мало гнезданце у виду кугле, без трутовских ћелија, али ће ускоро на целој периферији [обиму] кугле прећи у градњу трутовских ћелија. Док међу тим бујни другенци, с снажном младом матицом која је у пуној спази своје плодности, неће с прва краја никако ни градити трутовску волитину.

Мерење вештине нормалних, снажних природних ројева, из кошница, у којима се Пчела могла пре ројидбе развити до врхуна своје природне моћи, показало је, да такав прописно исправан, правилан и зрео рој не само да може да саради куглу вештине око 25—28 см. у пречнику, но да има потребу, да је изцела и како треба и изради.

(наставак се)

Б Е Л Е Ш К Е

Лоза као сточна храна — Познато је, да је суво лишиће лозинско добра храна за стоку, и да су ради тога обично овце пуштане по виноградима, које су најмање штете могле начинити чокоту. Но, то је могло бити раније, кад чокоће није морало да се брани од

разних болести на лишићу, ластару и роду; али од како се употребљавају разна средства за спречавање и лечење болести, лишић већ није тако безопасно за хранљење стоке. Нарочито прскањем бордовском чорбом, па ако је ово павршено позије пред јесен, на лишић остане плави камен, који и у мањим количинама делује отровно на органе за варење код стоке. Ако је тако прскање извршено раније, услед тога што погодба за пероноспору доцније није било, као што је било прошле године, лишић од лозе могло је да буде добра замена бољој храни, бар тако исто као и лишић од лисника, ма да је хранљивије од овога.

Док се још и зна да се лозино лишић може употребити као храна сточна, о лози која отпада пре резидби није никад нико водио рачуна. Још се и данас она повлачи укraj винограда и управо се не зна шта ће се с њом, ма да исецкана може, с другим материјалима, да послужи одлично за спрavljanje компоста, пртеблог за ћубрење винограда. Но, нашло се, да се једногодишња лоза, приправлена на подесан начин може употребити и за храну сточну, а старије дрво, које се при резидби одбаци, за сточну простирику. По томе, у данашњој оскудици у храни сточној, није агорега прихватити се свега, чиме се год може помоћи у исхрани стоке до нове хране. Помаже се овим и други свет, који падне у такву оскудицу, па зашто се и у нас не би то исто чинило.

Наводимо о томе један кратак напис из једног стручног листа (Allgem. Wein-Zeitung бр. 9 стр. 85 о-год) као што следује:

„Употреба једногодишње лозе, која отпада при резидби, за сточну храну као и за простирику, најпре је покренута била пре вине година у јужној Француској, па је извршена била и практички у широком обиму. По томе, нема сумње да лоза и у другим крајевима и у истим приликама, кад је оскудица у храни и простирици, може да се употреби у истом циљу као замена вредна пажње. Раније је и у овим новинама скренута пажња на ову употребу лозе, па како се услед дуготрајне сушне прошле године у многим крајевима осетила оскудица у сточној храни, од познатих страна покренута је поново употреба лозе на овај начин. Исто тако је Министарство Пољске Привреде [аустријско] набавило машине за припрање и послало их у разне виноградарске крајеве ради огледања и употребе. И сад већ имамо извештаје о овом начину употребе лозе, те за виноградаре није од мале вредности да дознади, каква су искуства добијена у практици. Тако извештава Г. Година из Верзе у Приморју, да је на посредовању Земаљског Одбора од Пољопривредног Министарства добијена једна машина за расчешљавање лозе која се покреће моторном снагом, и даје се на оншту употребу с малом нацртадом. Већ први огледи били су врло добри; расчешљану лозу јели суолови и краве врло радо. Само је и то утврђено, да лоза треба да буде свежа; ради чега храну од не треба спремити највише за три дана унапред. Известилац је полагао рогатој сточи на грло по 8—9 кгр. расчешљане лозе и по 3—4 кгр. цибре. Цибра је по нечешу ражије смештена била у велике каце за варење, помешана са мало соли ($\frac{1}{4}$ кгр. соли на 100 кгр. цибре), и каце су после напуњење водом. Цибра је

на тај начин могла бити очувана дugo у добром стању. Може се цибра заменити рапицом од 3 кгр. сена или репе. Коњцима и малгзама је полагана такође храна од лозе, али је они нису јели тако радо као говеда.

Из простирику овако приређена лоза може поднести врло добро; али је за то опет боље употребити старију лозу која се одбације при резидби (кондире, лукови, делови од крље¹)....

Скреће се пажња нашега Министарства Народне Привреде и Срп. Пољопривредног Друштва на ове редове с тим, да би требало свакојако и у нас ове године опробати неку од ових машини преко Подружине (а у првом реду у Крајини где је необична оскудица у сточној храни).

— 78 —

Семе бундева и сунцокрета. — Јањске јесени, на захтев једне аустријске фабрике уља расписало је Српско Пољопр. Друштво куповину семена од бундева по повољнију цену и за боље поуздане наших пољопривредника у озбиљност посла, било добавило и кауцију од дотичне фабрике.

Ове године добило је Друштво од Трговинског одељења министарства народне привреде Тбр. 1698 овај акт:

„Трговинска Агенција у Баршави известила је Министарство, да је у Лужњу Пољској, као и у цеој Русији велике тражње семена од бундева и сунцокрета. Цена је семену од бундева 28—29 динара, а семену од сунцокрета 15—17 динара за 100 кг. и то теслијм Београд.

„Агенција је мишљења, да би се ови производи могли с успехом извозити у Русију.

„Министарство народне привреде има част срећног пажње Пољопривредном Друштву на предњи извештај Агенције у Баршави, којој се и обратили за ближа обавештења по овоме, на адресу: улица Круча бр. 31...

Према томе изгледа, да ће се многом напрем пољопривреднику рентирати да ове године засеје бундева и тикаву у већој мери но досада и можда само за овај циљ, као и сунцокрет. За тај циљ имаје сваки доста места, на урватинама, преодима, ћурницама и кутовима по дворишту и градини за сејање ових биљака.

Месец бундева може хранити стоку као и обично, а семе остављати, сушити на сунцу, па га може лепо продати. За скупљаче овог семена из целог једног села или из низе сличних села, могле би се подухватити Земљорадничке Задруге, општински писари, учитељи итд. и на тај начин створити једна нова грана производње, најпре само за извоз, па Божој адвалај и за спрavljanje једног од изјединих и најукуснијих уља за јело.

Семе од детелине луцерке. — С погледам на велику потребу пољопривредника у земљи, због две прошле сушне године, да посјеју што више пшне за стоку, Друштво је ове године набавило 15 хиљада килограма семена детелина луцерке коју продаје 1 кг. по динара 2·20. Семе је прислано и раздаје се одмах поручиошима који су се обратили Друштву непосредно, или преко Подружине.

За засејавање 1 ара (сто метара квадратних) треба семена од луцерке 300 грама; за засејавање 10 ара (1000 квадр. метара) треба семена 3 кг. за

засевиње 100 ара (10.000 квад. метара) или 1 хектара треба семена до 30 килограма.

Како је врло велика тражњка семена од луцерке, а и време је за засевање спремљених орница за њу, треба пожурити с поруџбинама, да не би семе било раније растројено другима који су захтевали веће количине, докле би се благовремено поручено, могло сведенје веће поруџбине на мању меру, свакакве поруџнице захтевано семе исплатити.

Сем тога треба знати, да код луцерке као и код свију пивних биљака, не треба жалити ако се Друштву плати који петнадесет вине, нити се јагмити за мало јевтиње семе код трговца и препродаца. Такво семе може куница много скупље отати. Друштво избавља своје семе из најбољих извора. Сваки кунац обезбеђен је од подвала и може бити сигуран, да је семе најбоље каквоће, да је чисто тј. да није помешано с старијим семелом, ни са семеном тубића и јевтињског сората других детелина које не мају онолику хранљиву вредност; да је чисто од корова и од оваке затре — чилине, костице, да је једро и кљајво, да нема земље, песка, труња итд.

Крајељ је време — требите воћњаке! — Но је радије да воћњаци оближе ради и да се воћа набира, не сме заборавити, да је у марта крајне време, да се воће отраби, пре што гране топло прозреје сунце. Сва гусеница гисела, сву обргану маслину и обргану покорницу отреби и на огуљу сипа, докле нису гусенице измазеле и размилеле се! Крајељ је време — требите воћњаке!

За појнуу праизвод учините детелине препоручују усевање детелине руменске [нишарнатске] и трава које брао разнотипни тир. талијански рајграш [ауља]. О количини и густини подсејавање решава склоп детелинске. Ако је детелинске толико рђаво по склону, да се ово подсејавање не издаља, онда је најбоље детелинске преорати и земљините засади смесом со залином, слачине, малаше граворице руменске. Може се додати и сљад, али доцније, јер она хоће да промрзе, ако би пре Јунеревадије извала.

Од овог засева има се две жетве за птичу: прва од смеје слачне, хљаве, односно сљаде, а друга од малаше граворице и руменске.

Најновија трапна смеса за веснатачку рудину по градиначкој парковници — За засевање рудина које ће делотом блестати, подобро је врло мало трапа. Пи и то мало трапа изискује разнотипну добру, у добрију сушу земљу, брижљиво обраћену и припремену и најуздужнију ногу. Под предлогом такој смеси у тих посподних услова дају највишну трапну рудину ове траве: 3 дела Lolium perenne тене, 1 дел Agrostis alba, 1 дел Poa pratensis. На местима у сенци исто Poa pratensis, узети 2 дела Poa nemoralis.

Најновије средство за дезинфекцију сагоји се у томе, да се кристалисани надмагнитно-хлески или сина у суд и брао преради са разжиђеним раствором формалдехида. После 10—12 секунди, гасина која дезинфекцију развијаје се у виду густе магле која се облија. За тих десетак секунди има се довољно времена, да се побегне из простора који дезинфекцијем и да врати за себом затворнице. Тако оставити 6 саката затворено, да гасона дејствују а потом дати пропретавати, донеко горе со оснаца оптер затад формалдехида. Формалдехид 40% и надмагнитно-хлески када могу се добити у склапој дигерерији. А акционо друштво „Унија“ [Беч I, Biberstrasse 14] продаје 40% формалдехида у фланелама од $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ и 5 кг. у балонима од 5, 10, 20 и 25, 30, 60 кг.

ГЛАСНИК

Србија у бројевима. — Пространство краљевине Србије износи 48.308 квад. километара, скоро двадесет је мања од Бугарске и скоро три пута мања од Румуније, а нешто мања

мана од Ердеља. 1906 године становништво њено чинило је 2.735.147 душа, скоро искључиво Срби православне вере. Од држављана туђих језика броје Румуни око 90.000 а Цагани 46.000 душа. 8 градова броје преко 16.000 становника, а од њих Београд, престоница премо 80.000.

Од свих становништвених пољском привредом занами се 84%. Од познај који се базе узимају радом има у Србији: адвоката 424, свештеника 1806, професора 433, учитеља и учитељица 2194, лекара 257, новинара 49, уметника 9, глаумаца и глумица 189 итд.

Од укупног становништвених лица читат и писате 16.987%. Основних школа има 1236, средњих школа 18 и 1 непотпуни универзитет; 1 богословија, 1 грчка академија, 2 учитељске школе, 3 највеће полупривредне школе. Болница има 25, судова 26, судија 152. Криви 781. Новчаних завода 114.

Сопственка земље има 293.141, мањом маљим и средњим земљопоседником. Великопоседника готово и нема. Године подати произведени су: кукуруз, пшеница, раж, јечам, овес. Потом од воћа шљиве и то суве шљаве и пекмез. Рудници дају угља, бакар, олову и алミニјум. У 1904. год. добијено је злата 87. сребрени 10 кг. Фабрика има 94, од којих ткачи 5, кожарске 3 и машинске 4.

Буџет предизвик и ванредних прихода за 1905 износи 103.644.104.93, а расхода 103.318.648.41 динара. Приход се од неизредних пореза 11.610.000; од приresa 75% , 25% школске 32%, шандармареријске 4%, за војне грађе, 5% , ремонтски фонд 5% и пешадинских 7% $17.507.350$ свега 29.11.7.350. Поредних пореза: трошарни 5.000.000, царнички 11.343.900, таксе 4.715.500, монополија 28.045.726 — свега 50.105.126. Свега од поизредних прихода 79.222.476. Државне приходе: жалова, 10.780.000 поште, телеграф и телегон, 2.470.660=13.170.660, привредних установа 2.345.125, државних инспектора, имања, 1.699.681.53, капитал и фондови 2.327.838.50 — укупно 19.543.305.93. Статни приходи 1.951.283. Ванредни приходи 2.927.040.

Од расхода вреде поимена: државни дугови — отплате и трошкови чине 26.984.912.50. Ненеција 4.745.354.85. Врховна државна управа (Крупа, Народна Скупштина, Државни Савет, Главни Контрола, Управа Краљеве Двора, односно државних дугова и имена) износе 34.083.717.82.

Министарство припада са сима судовима стаје 2.462.240.52 Министарство првостепене цркве, посл. стаје 7.413.249.06

Министарство унутр. дела [ползи и санит.]: 4.721.175.70

Министарство иностраних послова 2.368.634

Министарство финансија и монополија 10.34.275.81

Министарство војне 27.044.929.66

Министарство грађевина [с жељезницом, поштом и телеграфом и телефоном] 11.611.828.70

Министарство народне привреде [с управом фондова статистиком и класном датујем] 3.047.897.

Министарство привреде има за унапређење пољопривреде и сточарства 174.500, за унапређење преговне, радиности и саобраћаја 169.850, рударства 11.200. На државну грчачку академију 41.810, државни сточарски занат 187.926, нике пољопривредне школе — у Краљеву 73.390, у Букову 70.372, у Нишу 97.3000, на гончарску економију 68.300, лозне раздлице 89.500. На статистику 73.292, управу фондова 524.800, класну лутрију 600.000 [од тога Савезу Земљорадничких Здруга 89.643-16, па оснивачу пољопривредног одсека на универзитету 100.000 и остатак у 225.158-30 на потпомагајуће народне привреде]. На шумарско одељење 531.476 од тога из експлоатације шума 59.000, па комисије за ограничавање 50.000, фонд пода 35.000.

Годишње спољашње грчовински саобраћај Србије износио је 1905: увоз у вредности 56, а извоз — 72 милијуна=128 мили. динара. Највећу предност у појединости чинио је извоз сvinja, 14 мили., за говији пшенице, говеда, шљаве и сироптички појка.

Главни предмети увоза су: гвожђе и челик, намучна и конјакска роба.

Од пеклукупог грчовинског саобраћаја Србије, на Аустро-Угарску се бележи $\frac{2}{3}$.

Број војске у мирно доба у години 1907 износио је 35.587 а у ратном стању пешице се на 353.122 војничких обвезника. Озбиљна у активи и резерви 3155 [међу њима 8 ћенерала и 54 пуковника].

Јесмо ли на прагу привредног рата с Аустро-Угарском?

— 19. јан. мес. истиче је рок другог продужења важења заједничег трговинског уговора са суседним царством који је наша Изборна Скупштина одавна већ склопила. Видел смо, да је аустро-угарска влада значименим актама упућеним преко свог посланика у Београду спреко влади, заумиси: да тај већ зајачути уговор, употреби као политички корак на нашу уступку у питању амнисије и за обећање да „ако се будемо добро владали“, „ако будемо били мирни и послушни“, да ће водити о нашем рачуну и у том посљеду називати, што је могуће више не супрет.

Како „Вечке Пловдивирнедне Новине“ као орган аустријских аграраца јавише, то значио склоните аустро-угарске владе изјавље да је објавије спрској влади, да Аустро-Угарска, усвој држави Србији на питању амнисије иже бити у стању да зајачути уговору прибави парламентарно одобрење. Аграрни орган аустријске извршне владе гласио, да рок привременог важења уговора истиче 31 (19) марта ов. г. и да због велике опозиције у посланичком дому противност овога уговора, усвојите изједна да је сасвим искључена могућност, да се овоге бити у парламенту и усвојен. Из писања истог листа видимо, да је аустро-угарска влада на слушај да Србија хтеде одржавати прве пријатељске везе с њима, да је она изразила, како је вољна да ступи у /нове/ преговоре о уређењу трговинско-склобрађајних питања!

Нота наше владе којом је одговорила на то не показује тако изразито схватање аустро-угарског предлога о тако толико објављаваним, а ни у колико необјављеним, привредним концепцијама³ /уступцима/, нит утврдили да је Србија изразила трговински уговор, очекује да аустро-угарска влада, ако је вољна то исто учини, ако не могла или стагала, да опет изради продужење важења, па да је вољна и да садашњи уговор надие и да нове преговоре с Аустро-Угарском отпочне.

Угарска влада тако поквукала је већ раније из склопитанског одбора, предлог о изношивању па решење трговинског уговора, а министар пољoprivredne др. Јевг. Дарзији, пре 20-ак дана изјавио је на пасловном мађарском земаљском пољoprivредном друштву, које је тражило заштиту земаљских пољoprivrednih интереса: „да забрана увоза живе стoke из балканских држава безусловно мора бити одржана у спази; или захтев да се забрана и увоз меса не изгради му, да се може пропasti, док с друге стране опрардано је што тражи, да привреде погодбе пољске привреде не смеју бити напуштаве за љубав колебљивих начина политичког. Румунија се изнешу у супрет до крајњих граница животности. Ни смеју се притискиједностраније жртве политики једног држаја државе и мора се тежити, да се одржи оно, што је дотле о тешком муком задобијено“.

Галицијско пољoprivredno društvo, истих дана упутило је представе владе и пољском клубу, да у трагу, уговорома с Румунијом и са Србијом са највећим одузимањем штите интересе Галиције и да избегавају све једностране установе.

Међу тим читали смо у дневним листовима, да је склопитански одбор пропорочао бечким послаником дому, да усвојије продужење важења трговинског уговора са Србијом до краја ов. год.

Наши азади и склопитни донели су у току овога месеца у изјамама и допуњама „Закона о општој парничкој тарифи“ одредбе за прописивање минималних и максималних (спуштених и највиших) тарифа за увоз и за извоз које ће ценити и прописивати један стапају посланички одбор приједољи влади у пољу. Овим законом обухваћен је и уговор с Аустро-Угарском и он ће се подврсти минималној тарифи до 1831 марта ов. г. а ако се дотле с њене стране не регулише стапај, онда ће се применљивати и спуштај, као и спуштај осталих неуговорних држава: општа (максимална) тарифа тарифа.

Потом је влада аустро-угарска покушала, да на основу признака највишег пољаштавају уговору уговору стапај, на шта Србија не може пристати, јер пода једини уступак: извоз клане стоке, што смо га усвојили уговором и имали. Ономак је посланик аустро-угарски поднео поту, да се отпочну нови преговори за трговински уговор.

И тако дотле се мора применљивати општа тарифа.

Трговински уговор с Бугарском. — С Бугарском немамо трговински уговор, но с њом влажнијем пољаштавају. Истини и Бугарска је пољoprivredna земља, као и Србија, али мы имамо производе за међусобну размену. Бугарска је више земљарничка, а Србија више сточарска и Србија је више пољарска земља. Ми од ње можемо повлачити неке прераде производе: сезамово уље за јело, текчија производе нарочито пунене, она од нас, као западничке області, стоку да занат и економију да гојење, ужарске израде итд. Наши јединични трговински однос и ако су још врло слабо развијени, могу бити јачи и тешки. Но за нас је, као и за Бугарску, само у другом смислу, важи не толико међусобни трговински однос, колико међусобна размена и промов.

Из Србије је за 1907 године извезено за Бугарску робе за 1,994,829 динара, - у 1908. г. за динара 2,210,600. Ралуже се, да је ту угао и промов извоз кроз Бугарску. Бугарска је за најмања уговора од 1897 извезла у Србију робе у 1908. за 504,025 динара, а у 1907 под издаваним само највишем извозном за 308,384 динара.

На основу повлачења пограничног саобраћаја и дипломатичке тарифе, могла бы наша међусобна размена произвoda, уживати повлачењу којим се се не би на основу највишег повлачења, могле користити остале државе уговорнице. И то би она могло послужити за основу претходних прописак за јединични саставници парничког савеза крајем 1917 године, кад иначе садашњи уговорни период међу државама средњеварошким уговорницама, пошто је Бугарска сада не-западна краљевина и не стоји више на путу онакве смртне томе, каве су пре четири године постојала.

О користима царничког савеза међу Србијом и Бугарскомписано је долоцено и с нашим и с бугарском стране, да се сваки могао убедити, да је то права основа и за политичкоблиснице балканских држава, а извршити наше као најближих суседа и рођака.

Забрана извоза храни из Србије. — Као што саопштисмо у прошлом броју 18 фебруара забрањен је извоз жита, пасуља, мекиња и брашна и обновљена и поизограђена радија забрана извоза сточне храни јевреја, оламе, кукурузу итд. После не-западној дана дешнута је забрана извоза кукуруза, јер се оваштимени поносим у пољским фебуарима нашло истог у земљи 4500 вагона у 1500 вагона испуњене. Понеј да тај извоз је за количине преко 5 вагона навиши, а то су ове количине које се још изазеле у маси народу и који пису ник узимаме у онему.

У 1908. г. извезено је 190 милијар. жита у вредности 28 милијар. динара. Тако је у целој 1907. г. извезено жита у вредности 27,774,159 динара.

Међу тим од забране извоза изузето су све пре 18 фебруара ог. г. извршено закључница куповине храни које су с доказима могле бити приједољене до краја фебруара и које су прописане за извоз 6382 вагона кукуруза, 794 вагона испуњене, 616 вагона првојог и пиничног брашна, 460 вагона мекиња, 16 вагона првојог, 13 вагона пасуља и 4 вагона сладних клица. Комисија одређена за преглед закључница и ондев доказима о куповини пре забране нашла је да од тога треба одобрить за извоз око 4000 вагона кукуруза и око 300 вагона испуњене, јер је нашла, да је то била роба навишила и смештена у стоговаште која је чекала само отварање пловиле, па да се извезе. Само једна велика извозничка кућа браћа Данов из Белгије имала је за извоз 986 вагона кукуруза и 187 вагона испуњене.

Парничто су били велики закључци за Турску, због осуде хране у Стамбој Србији и Македонији. За извоз је било приједољено 616 вагона брашна и кукуруза преко 2115 вагона.

Забрана дешвог хибрида Делавара. — У овом броју доносио општу расправу о слабој предности Делавара као „неподесног производиљача“, као лозе која се не мора хранити и због њене појаддржљивости сприм филоксере и пероносник и због њене слабе вредности и као лозе која рађа.

Многи наши заузимавањи пропредници који се за виноградарство интересују, биле су толико обазариве, да се претходно обратије нашим пропријетатим стручњацима за сваку поједију једног хибра, али велика већина поверила је претераним хвалама шикувалија и њеној реклами, штампанији и у ерипском листовима, календарима, па и неизоредно упућеним им ценионицима из Мађарске и појаглими су се за лозу која

непосредно рађа и која се не мора казанити, те су учениче ове године сиљне поруџбине из Србије. Међу тим Министарство Народне Привреде, врло је мудро учинило, што је све такве мобиле за узес оваких сумњивих и мало корисних храбрида одбацило и увозотака, па и Делаваре, са овим спречило.

На стручним склапама у народу је, да онако појаве у маси сузбијају и да свет обавештавају. Нема неожале труда да на склоповима поведу о оваквим стварима реч и да одрже по које предавају, те да заштите народ од несвесне инсулације са сима новчаним и новим неиздржаним средставима. Ако не би њима хтели и могли као стручњацима сваки пут поверијати, нема их унуже да сваки ћут приступају за савет Српско Позајниправредно Друштво, стручне школе и западе, па и Министарство Народне Привреде. Тако ће многи себе сачувати од суве штете своју весу из губитака.

Пропис за куповину коња за аустријску артилерију и премије. — Министарство земаљске обраде расписало је у овом месецу набавку коња потребних за артилерију на реномираних трговцима у Горњој Аустрији и Краљевској, где ће комисије одређеног дана ради куповине изнад.

Пропис је да за артилер. коње до моража бити од 4½ до 7 година стари, да су писани 161 до 172 см, јаких коштија широких мејнатих прсју, снажних слабина, чврстах копита и добри ходни. Коњи од 161 — 166 см. могу бити само тада ремонтовани, ако су иначе извршени, исто тако и коњи испод 5 година, ако су снажно развијени. За потпуно прописаног коња плаћа се 800 круна, а сеп. тога, ако заслужује може добити још у 100 круна премије одређене од Позајниправредног министарства.

Позајниправредна изложба у Прагу. — Од 29 маја до 6 јуна по пт. ср. г. Позајниправредно средишњи друштво за краљевину Чешку приређује у Прагу изложбу. Задатак јој је, да представи олику разнину позајниправредне и индустриске производње и да утваче на будући развој исте производње, као, и да доведе у тешњу изузу и сабираја промаковађаче с потрошачем и покрене њену напредак у унапређивању позајниправредних и индустриских производа.

Изложба ће подељена на ове разделе: I Позајниправредне спроваде и машине, катори и стројеви II Западак говеда, коњи, свиње, овце у козе и гојни говеда III Изложба животиње IV Позајниправредна производња и упоредни осгеда гајених усева V Посебна изложба научних и практичних позајниправредних стручних отреда и предузећа VI Позајниправредни помоћни ередства и потребе VII Позајниправредни разните позајниправредне и индустриске гране VIII Крма и пив. IX Западаке и индустриске израде и производи.

Ако прилике буду допуштате, не би требало на један члан друштвени, да пронесути јој јединствени признаку за освештавање свога знања и искуства, посегом Изложбе која ће надмашити ишња очевињана. Можда би Позајниправредно Друштво требало да узме на се, да организује заједничку посету ове изложбе од српских позајниправредника.

ГЛАСОВИ ИЗ ЗЕМЉЕ И СА СТРАНЕ

Неродима. Стара Србија. — Сматрам за особиту дужност издавати вам благодарност на уступању Вашег чељвичег листа бесплатно за ову 1909 год. Тим даром сте ме велико задужили и време зама и време циљу који лист има. Унапред Вам обећавам да ћу са њима прочитавати појединачне кориснице заједничке стручних економија и старати се да им сам по штогод објасним и практичним радом служим за узел. Нарочиту пажњу обратио сам на чланак о најамљењу изложбе појезга на демографичкој подлоги и о требљењу гусеница. Наше је седо војништво окружено и нема готово наједне куће без војника и без градите; тим похвалије што је цело село војништво најамљено земљину и имању, те је такве имати поса са таким сељадима, па по гospодарским имањима.

Још као јак празренско богословље, учио сам по нешто теоријски из позајниправреде, јер нам је у тај програм био обавезан. Практични рада није био, пошто је школа искључиво спремала народу учителе и свештенике, ишо што и сад бива. Оно што смо из књиге учили на практици смо приме-

њавали како је то хтео, могао и умес. Нарочиту пажњу обратио сам на калемарство — у општи на војарство — Најпре сам у свом војнишку радио штогод и некада се и у каламарељу нарочито из лист и под кору. Права покушаја испада ми је за руком те ми то уда војлу ка војарству и облагородијаша ливада. После око тога ми је са свим сигуран да сам већ, неизложко војска искаљено и у својој башти и сељадима по војнишку. И своје сам љаке поучавао па и сад по штогод предајем о позајниправреди у IV разреду. Ја сам поред тога и сам неке пробе приноси а то су: 1) Калемно сам јабукуна подлоги од дуње и већ сам добио при ред претпрашне године и проше исто тако. Род је изврсан али нема подлога спаге да издражи текши и добије јабуково стабло. Кора од дуње је тања па не зарапчује јако. Неко јако ми драго већ је то украс баште и да се ред преногоре. 2) Калемно сам плавица на подлоги од дрвљана. Још писам под добиј, али наврт прво лено напредује и својом напредирајућом и величном лаштића надмашује плавицу Пожежу што сам употребио за напр.

Овог лета — пролећа — опробају најамљење с подлогом од чипарике. Калемљу јавља са најлоком од здравих и лених Пожежа. Калемљу и на чипариди ради пробе. Ја мислим и читав један војнишак сам да испресадим и обрадим само ако ми се доле прилика да дођем до таквог земљишта. Што се тиче војарства, ратарства и у овоме позајниправреде код нас, могу Вам извести да је све то у појединости још се наје ни профудела да грана човечјег рада и користи човечкове. Требало ћи да томе да се поради, па макар да не било баш тако рацionalno потномагаље, ишак ће то имати користи.

Ити на Косову нити у општи у Старој Србији нема ниједан земљораднички задруге сем што је било понуђено у Дашњику на Косову или без усеха. Наш народ није видeo неки бољи и напреднији крај већ само зна за своје село и неизложка оближница. Исто тако нема овако економија и нај се коме од сељака напомене за дете да пошаље у коју позајниправредну школу, добијају сакаш одговор. „Ја ја писам учно школу на онест знам да орем и добијем лоста жита под га Бог да!“ — „Кажији мени нешто друго а орач је здрав бит!“ Овани појмови су весома хријане, јер није сведе једно бити орач на макар пакак, него и тај орач треба да буде мајстор од свога заната

Ове године о Св. Сави установљен је фонд. У фонду има 35 акционара са 120 акција. Једна акција стаја 60 парча чаршијског недељно. Ово је приличан кораљ и доста богат обрт на поплу. Намера је моја а ишто тако и свих акционара да тај фонд временом претворимо у задругу, за то је потребно какво стручно лице или макар какво лице које је радио у некој земљорадничкој задрузи. Стога, ако се поизтачко признаше највећи народни окренути на боље и ако у општи буде погодно ико ферија, макаси макаси можда обратити са туторством да осуству и превозиму са малом помоћу, те да одесм у некој селу у Србији код вас, да се упознајам са задругарским правилима, књиговодством и такве мало висине практике добијем да би у свом месту могао продужити рат на томе. Овај фонд у мом случају служиће за набавку позајниправредних спровада и простије комбинације, док се као по мадо, не проприра обим рада и док сељадим не уоче благотворни утицај задруге.

Александар Јулић утврђује

Народ за позајниправредне установе. — У „Текјану“ се често са похвалом износи шта су поједини окрузи од стране својих склопштина и одбора дали и уградили, да унапређеју пољске привреде и установе које на овоме раде. Био је рад, да се тима похвале изнесе и за округ Крагујевачки, али не ради његових представника већ ради самога првога који је заслужио.

Самоуправни органи опш. крагујевачки, на унапређење пољске привреде и установе које на томе раде, имају своје, већ познате погледе.

Окружка склопштина у окр. буџет за 1908 год. није ставила плату за економске срезове: грађанско и крагујевачко, с намером да их овимогући за вршење службе. И овај је буџет био постло извршан.

После овога решења окружке склопштине и успеха у истом, окружка је одбор доказивао и успео је да „докаже“ да је у Крагујевцу и околнини му, много позајниправредних установа, те да их треба свести на мањи број и склопити.

На захтев Министарства народне привреде, 29. марта прошле године одобрена је заједничка седница склупнице срезова грађанско-и крагујевачког да реше: пристате ли да се њихови срески расадници или да се оба учините, па сице у један ион заједнички и аокружној поштоправр, станицу, или предокраји оба среза.

Кад се зна, шта значи напуштати већ засноване расаднике, којимо је и шта потребно да заснивачи новог расадника и којимо је потребно времена па да он почне давати земљораднику оно, запита се установа-зала, овај је овакав захтев само једно попултарство и пешталишице. Али, среске склупнице су оваки захтев једногласно одбили, жељени да им ради-савлади и даље остану где су.

Овим решењем, Министарство је било задовољено, али не и окружна склупници. Она је хтела да буде досадница, те је на своме редовном састанку у септембру прошле године решила: да се поповаја сазову склупницу срезова грађанско-и крагујевачког и да се пра-д њим изнесе на решење одлука око склупнице, пристате ли ове, да им се срески расадници укину и пренесе у један заједнички на окружну поштоправр, станицу.

Поводом овога решења око склупнице, 1. окт. мес. одржана је склупница среза грађанског и 10. окт. мес. склупница среза крагујевачког. Обе су склупнице одбили оваки захтеви око склупнице и решиле да им расадници већ остану подвођени и где су.

После и овога другог и оваквог решења среских склупница: окружна склупница са својим одбором може увидети, да земљорадници ходе ове установе, јер увиђају да су им потребне, те ће бар од сада, у котику до них буде стављао радић, да ове установе што боље и што брже своме циљу послуже. Овим је са својим брачима и супротним одушевити, а установе и њихове управнике поштедети досадашњих трајница, те да се могу на мир и прелазати своме по народ преносиме послу.

28. фебруара 1909. год.

Крагујевац

Рад. М. Живановић.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Практична поука о подизању винограда — од Б. Ђ. Недића. Ниш 1909. Мала 8° 78 стр. Цена 0-40 динара.

Садржај: Избор подлога и земљишта, риљане и равњане, испитивање земље у погледу садржине крече, набавка и поруџбина лозе, чувљава лозе до сађења, тачкаше, поплавајама — рува —, претходна спрема за сађење, сађења камења, радови преко лета, орзинавање и загртање, рад у другој години, рад у трећој години и рад у четвртој години. Додатак: Вештачко калемљење америчких лоза.

Писац је ово дело из практике за практику, на основу свог шестогодишњег практичног искуства, написао да по потребу практичних виноградара стварају се, како веза, да буде што краћи и што разумљивији, писанији просто, народски. Он вели да се не јавља с овог књижевника као пакав модерни писак с извесним претензијама, по као практичар, с овим, што може слободно саклан виноградару препоручити.

Народне новине, лист за народно просвећивање, власник и уредник Живојин О. Дачић, проф. издава крајем савек месецда, увек са сликама у св. од 32 стране и стају за Србију два, а за све остале земље три динара на годину.

Преглед 8 и 9. броја „Тежака“: Програм — Чланци: Претходни услови за поправку стоке — Обрада земље за пролећне усеве — Делаваре — Пчеларство у светlosti нове науке — Ведеша — Гласник — Гласови из земље и са стране Књижевни Преглед. — Некролог — Огласи.

Изашао је број I од 31. јануара ов. г. с одабраном, ко-
рицом садржином: Напрањено му на кућу, Мисирска око-
бла, Задруга и задужно име, из грађ. зан., Босни песма
В. Станчијерића, Зашто саљамо? од др. Брана Петровића.
Рано повређе од Марка Тодоровића. Како се наш паред одева
од др. Сејт. П. Стевановића проф. Веја је скакав човеку по-
треба, од прв. Алекса Јелића, Да се отапља воле треба,
је познавати, од Милена М. Вуковићевића проф. Гушобоља
кој живише од учитеља Свет. К. Ђорђевића. Да направимо
добар друм од Јесте Стевановића, Како су се у Добринама
отободиле кудуз, а овет су имали увек добре путеве, прича,
Дајоба Јакшића нар. песма, Благословени је наша земља (е
4 саде). Слама као храна за стоку на ерану, пољопр. ли-
стовима, Пушкин је војнику увек у добром стају, од
Драг. Михаиловића мајора у пенс. Чему је нас животучи ита. итд.

Овај народни лист најбољије можемо препоручити скла-
ком и љевом му, да и то иск. се бољим и обилјенијем
сајраком достигне своје редовно и благовремено издавање.
Здравље лекарске поуке о здрављу и болести, издаје
Друштво за чување народног здравља, уређује проф. др. М.
Јовановић — Батут. Изван: једандан месечно из 2 табака.
Цена годишње за Србију 2 динара; за Аустро-Угарску, Босну
и Херцеговину и Црну Гору 2 круне, за друге земље 3 еран-
ка. Год. IV бр. 1, 2 и 3.

• • • • •

Наш драги и никада непрекидни друг

ЉУБОМИР ТЕОФИЛОВИЋ

ученик III раз. Школе за Винаодеље и Војарство у Букову
преминуо је 29. Јануара о. г. после дугог и тешког боло-
вњака код своје куће у Вранику, у 18-јој години свога мла-
ђалог живота. Покojни Љубомир био је за све време бав-
љен је школом првог, поступаш и скроман међу другонима,
и жеља му је била да са нама заједно спрови школу и ода
се своме изложбу за коју има школа спрема, али му промисло
Божја укради живот и растави га за највећи од родитеља му
и пре његових другова.

Ову по наше тужњу вест јављамо снимам његовим срод-
ницама и пријатељима, а и старијим нај другонима и мо-
димо Бога да му удељи јаско исцељење.

Ожалошћени другова Љубомирови ученици III разреда
шешнадестог кола Школе за Винаодеље и Војарство у Букову.

О Г Л А С И

Д Р Ј. ЖИВИНАРНИК У ТОПЧИДИКУ има на продају јаја
Да на хасад од оних првог и првих јајине:

Од кончијују јаја: Планинске и Руанске;
Од гускина — Елдениске и Талијанско и

Од кураке белих Талијанских.

Цена јајина је: кокошија и гусчица 10 пр. дин.; ку-
рећа 20 пр. дин. и гусчица 30 пр. дин. 1 комад.
Са потраживањем јајине се Управе Топчидерске Еко-
номије — пошти — Топчидер.

За унутрашњост шаље се јаја на доплату. Паковање се
наплаћује по контину.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10, 20 и последњег дана у месецу

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТА ПРИДАУ СВЕ
ПОСЛАНЦЕ

на основу календарног редица од априла
1869. год. је 204 пренесен у државни
всес. контра бесплатно

Цена огласина изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годину 6 днева, на кола године 3 дни.
Чланови друштва, чланови српских привредних
друштава, оничкој читалиштима, волонтерима, вол-
онтерским друштвима, члановима кадетских и
војничких школа и сличних институција до
издаје лист у кола певен, ако подноси
претплату чланови за целу годину.

ВАН СРБИЈЕ

на годину 8 франака, но суш. подноћни
друштвени и изложбени чланови као и сре-
ске земљородничке друштве и читалишне,
виши, посредни и мајсторски друштвени
друштви и слични подноси годишњу кре-
плату и кад су изплатили подноси кре-
плату и кад су изплатили подноси кре-
плату преко кога ће им се достати.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Польопр. друштво класичн. председник Вучко С. Богдановић

Одговорни Уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 10.

ПЕТАН 10. АПРИЛА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ПРЕТХОДНИ УСЛОВИ ЗА ТЕМЕЉНУ РАСПРАВУ ПИТАЊА

о

ПОПРАВЦИ ЗЕМАЉСКЕ СТОКЕ

[спрштан]

2. Познавање природних и привредних погодба државе стоке у цеој земљи

Такође је, само у општим потеизима, ограничено на шире или уже, локално познавање. Где се ова појединачна искуства узајамном разменом мисли и расправом само донуђавају и проширују, али никад не распрострију до граница познавања свих најних областима у цеој земљи. Јер не само да су врло ретко, но слободно се може рећи, да ни једном приликом нису били ни окупљени на заједнички договор стручњаци и познаваоци сточарских прилика из целе земље, из свију главних области планинског и долинског региона нашег. А камо ли да је познати сима нашим стручњацима утицај тих разноликих природних и привредних прилика наших карактеристичних привредних области, на варијабилитет (мод изменљивост) стоке и на успех уметног и рационализирајућег запата, држава и храњења стоке, било оно гађено у чистој крви, било производа укрштава; утицај тих природних и привредних погодба на степен, мод и бринују тога варијабилитета, изменљиваша, нарочито на боле. А камо ли да је познато како боље храњење и нега утичу и на рентабилитет (приходност) сточарства — на квалитативно побољшање производних подобности, нарочито на раностас, брико телесно развијаје итд.

Све је то потребно знати и подобрије и све-
странје, во што личи појединачна искуства донира-
и постижу и то само у општим главним потеизима,
у завршном резултату првалајдности одрасле стоке
и прилатка, на такве изменљиве прилике сточарења
на боље. Појединоста храњења, врсте храњива, начини
храњења и њихов утицај на производне подобности
итд. итд... за њих могу знати — ако знају — само

они, који су практиковањем стекли у томе личног
искуства.

3. Познавање оних страних раса и сојева стоке, који би се могли препоручити за поправку наших

Не сада се је од ових питања важније, али
готово она група познавања и искуства, биће увек
и једно од најтеžих, јер у њему је и главни одго-
вор и глазно текишић и осталих, а нарочито оних
стручњака који су приврженци поправке стоке пу-
тем укрштава.

Темељно познавати ову групу овога питања,
значи знати све огледе чињење до данас у нашој
земљи, у поправци стоке путем укрштава. Значи
познавати многоbroјне добре и призвате светске
расе и сојеве стоке по производним подобностима,
облицима, пореклу итд и поред тога још умети це-
нити и увиђати типску сличност њихову, крвну поду-
дарност њихову са нашим расама и сојевима, с једне
страни њихову надмоћност над постојањем наше
стоке, или њихову потчињеност, а с друге стране мој
њиховог варијабилитета (изменљивости) под нашим, за
њих новим природним и привредним приликама, мој
и степен њихове прилагоде — аклиматизовања. Значи
добро познанати резултате свих огледа поправке
наше стоке укрштавајући са страним расама и сојеви-
мима, на основу темељног преучавања њиховог.

И ако у овој групи познавања, у стручњака наших
може имати богатог и обилног искуства, онот нема
у свој потпуности, у пуној мери. И ако има потпу-
но познавања страних раса и сојева и ако има по-
сматрања и искуства, од ширег или уког локалног
значаја о успеху тих раса и сојева у нас, она се не
распростиру на све те расе и сојеве, а нарочито не
на њихову мој аклиматизовања — привитљивости — и
аклиматизовања — прилагодљивости — на природне
и привредне погодбе у складу нашим крајевима. Па
се то познавање не распостири ни на све подоб-
ности таквих молеза, ако се оне не могу поуздано
ценити само од ока, но се морају предузимати за-

метне пробе или дугогодишни огледи (као при оцени млечности итд.).

4. Познавање захтева тражње на светским тржиштима.

По овој тачци, у вези са нашим земаљским потребама и приликама, ваљао би такође имати више искуства и то са чисто практичког, трговачког гledашта. Сви знајмо, да производица меса и масла играју сада у нас главну улогу у све три ове врсте стоке: говеда, оваци и свиња и да и наше Сточарство мора и на даље тежити повећавају крупноће и текине и производњи веће количине сочног и укусног меса, пошто оно има најсталију проходњу.

Не само да у овом погледу ваља у главним појединствима познавати укус и захтеве страних тржишта, но из ваља познавати, у вези с тиме још и у односу подмиривања њиховог од стране утакмице суседних нама сточарских држава. Од тога ће зависити начин поправке, избор страних раса и сојева за ту поправку, ако се мора и у колико се мора приступити замени — досадашњих раса поправљачица. Али исто tako да тога ће зависити и однос, у ком поједине врсте имају бити заступљено и у западном стаблу Сточарског Завода и западних станица, па и у Сточарству целе земље, па на посетку и распоред појединих врста на поједине наше привредне или сточарске области.

Свиње за масти, за које у Шумадинки или Мангулици имамо изврстан западни материјал који вреди даље усавршавати и поправљати — ма и у ограничном степену — у чистокрнном западу, гајимо их у Србији, гаји их Мађарска и Румунија. Они су нам у томе такмичи и са њима немо умети и моћи и на даље да се боримо на светском тржишту. У последње време наступила је потреба и за свињче за месо и предузимати су огледи укрупњавања са Јоркинском белом расом енглеских свиња. Ма да не се напајају да привикава на дружице храњење тога припјатка (мелеза), да кукуруз не буде искључиво хранљиво, те да месо не прораста сланином, на што тај припјатак има склоности, при искључивом храњењу са кукурузом као главном храном.

Али на пр. Мађарска сразмерно мало оваци држи, а велика је тражњак овчијег меса и на аустријском и на француском, швајцарском и белгијском тржишту. Србија мора помињати на то, да поправком својих оваци постигне то, да добија више меса и више вуне, а те се две производне подобности слажу и заједнички постизи могу, другим речима, да Овчарство не служи само за домаће потребе и домаћој потрошњи, но да извозом овнова, нарочито школица, извозом овчијег меса, створи себи једну нову грому сточарске извозне трговине. Па иако да и у Годарству и у Овчарству главни бригу и старају посвети одговарају и стварају музне стоке, с болим погодбама исхране, како би подизањем млекарства, у модерном облику, пошла у велику у напред у користовању са стоком.

И Конјарство има да послужи првенствено и више и једна друга грана Сточарства — земаљским, и привредним и одбранбено-војним потребама. Али извеша коња и ако не може рачунати на западна и северна тржишта, може бар донекле и у већој мери и до сада, на источна и јужна тржишта.

Но поред свију ових подробнијих питања, која чине појединости главног питања, ваља се осврнути на још једну важну страну истога: које производне подобности у наше стоке ваља да буду заступљене, или боље рећи, које производне подобности у појединим врстама домаће стоке ваља развијати и по-правак постигти?

На пр. у говеда, ваља ли и на даље гладати, да се употребљава тип мешовити, у коме ни једна производна подобност не преоклjuје? Или ваља у западништву тежити подели раса на сојеве: за вучу, млечност, гојазност?

Или на посетку ваља донекле тежити, да се мешовитим типом за две и две: — вучу и млечност — вучу и гојазност — производне подобности, у правци на пр. говеда постигне циљ?

И они делови главног питања морају бити расправљени и за коње и за говеда.

За свиње, то је расправљено у главном: тежњом, за се гаје расе за масти и за месо, сваки сој за себе. И рејони су у главном обележени.

За овце, према нашим приликама јасно је да гојазност има да ступи, рад трговинских циљева, на прво место, уз производњу више вуне, ... али и мро, бели смок не сме се заборављати. Наш народ, ако онако потреба, за дugo још имаје главну музару у овци. Дакако мешовити тип овде би био за сада још на свом месту...

Све су то питања, по земаљско Сточарство врло важна, питања која се морају темељно прочути и изближе упознати. И стога радосно поздрављамо, што у овогодишњем програму друштвеном видимо две такве посвећене овиме послу. Једна нам даје наде, да ће се стручњачки извршити прoučavanje целе наше земље, по појединим областима највишим, отпочнојући с југозападном Србијом. Друга нам тачка обећала, да ће се о слави друштвеној, у месецу октобру ов. год. — ако Бог да — држати Попољнавредни Конгрес који ће као прво питање расправљати баш питање о смиšљењем и систематскијем раду на поправци домаћега сточарства.

Секција за сточарство имаје, да настави онде, где је рад прекинула ... 1901 године.

с. г.

ПРОЛЕТНА ОВРАДА ЗА СЕТВУ

С оним што смо у прошлом чланку: Обрада земље за пролетне усеве, рекли, била би у већини случајева извршена промењеном обрадом за сетву и остало би нам само још сетва. Али за основнику нашем разлагају узели смо, да је земља пре зиме била изограна, јер то је под свима приликама и најбоље. Међу тим могу настати такве прилике, да и поред најбоље наше воље иницијатива у стању обрадити земљу пре зиме. И онда нема друге, но се мора обрати у пролеће.

Само што се у пролеће и сме **никад одвећи** дубоко орати, као што се код нас махом да кукуруз оре. И чим се пооре, не сме се орање оставити онако у сурвој бразди да прележи, но се мора сместа, бар једанпут предрљати, иначе се земља много осуши, брдо се много влаге, таквом обрадом, упронасти... У

нас се у том погледу сасвим **наопачак** поступа: прво нити се земља за пролеће усеве у јесен припрема као што треба — не угари се, па потом, да се дубоко преоре, те да преко зиме прележи у суворој бразди, а другу у пролеће се дубоко оре и одмах сеје, никако се и не дрља, но се семе одмах самозавлачи. Истина, да се тако влага очува, али се земља ни мало не угоре и не приправи за нов усев, да може спремити потребну количину хране, да може постини угарности, толико потребни за добро успевање усева.

Али се то мано и грешке против добре обраде земље, која је у нас тако ређи општа. Има и других неких случајева, у којима се њива у пролеће орати мора. Где што смо преко зиме тек стигли, да на њиву ћубре најучемо, па га у пролеће затрпали морамо, или при ћубрењу засешишем, оставимо преоравање усева за ћубрење за потоњи први усев, за пролеће, или најздан понека земља до промена толико се спљеска и уграба, да ју је неопходно потребно у пролеће још једном преорати.

За све те так случајеве доволно је извршити оранье плугом за угарање т.ј. двобраздним или тробраздним плугом (Слика 10 и 11) који и далеко више преоре, но једнобраздни или једноставни плуг. Поред тога, што и заоравање ћубрета и заоравање зеленишта мора бити плитко извршено, те да добро и повољно утиче. Дубоко оранье у пролеће штетно је стога, што земља тада врло јако дође у долир с ваздухом, па се исуши. Па се по оранье оранье одмах подржати мора.

Промрале усеве које не вреди подсејавати, треба такође вишебраздним плуговима преоравати, подржати, па напново засејати.

Један трбраздни и плуг пооре 4—5 пута више на дан, па један обично једноставан плуг.

Како обрађивач, тако и дрљаче, па и вишебраздне плугове, уоните такве справе које тако разноврсно и тако често при обради употребљавати имамо, можемо с мирном савешћу саветовати сакноке да их набавијемо, јер оне се брзо исплате, а посао нам олакшавају, обезбеђују нам добру обраду, те за то и добро ницање, успевање усева, па најзад и обилату жетву.

На пролећну обраду земље за сетву дакле мора пољопривредник увек обратити највећу своју пажњу;

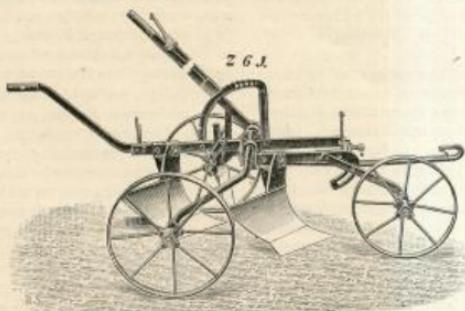
а нарочито семену и његовој се тврдима поклонити своју особиту бригу и старање. Од обраде за сетву и оно мало неште, потребне за боље успевање усева, зависи пољопривреднику вро много: управо то је све што је он учинити могао, а све остало је у божијој руши. Где се брао, снажно клијање и избијање усева постигне, ту се уочиће говорећи, смејмо надати и доброј жетви... у којију то „година“ т.ј. према буде досуствло.

Стога у пролећној обради земље за сетву прва брига наша мора бити, да се покрене снажно клијање и близо ицицање усева. За то су потребни пре свега, ваздух, топлота и влага. Где њих недостаје или где једно од њих друго омета, кочи и искључује, ту млад усев неће снажно успевати, против утицаја времена, неће бити довољно отпоран и издржљив, јер је се на светlost појавио као слаботина или као здуха. Оно што се при обради земље за сетву пропусти једном учинити, то се ничим више, доцније, надокнадити не може: ни ћубрењем, ни негом, па ни повољно време ту више не помаже.

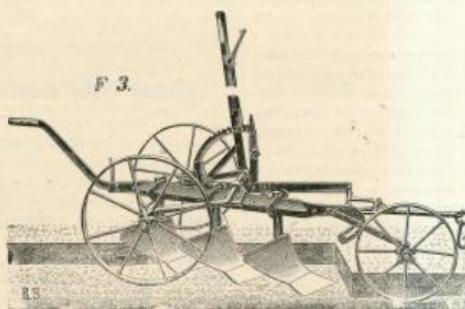
За клијање семена и за усписавање у земљи се наодеће храњивица од стране усева, од меродавног је значаја слободан, несрпчен приступ ваздуха у довољној мери. Науком је давно доказано, да при клијању најзначајнију улогу игра кисеоник, тај најважнији састојак ваздуха. А у горњим земљним слојевима приступ ваздуха далеко је јачи по у дубљим слојевима, па и рад кисеоника при клијању далеко бољи. И онда је јасно, да при сетви морамо семе затрпавати што је могуће плиће... а да се при том немамо бојти осуђује влаге, услед исушивања. Према томе првећ дубоко затрпавање семена морд се сматрати као велика погрешка, чemu је последица непотпуно развијање усева.

Уостalom у томе нас је давно и давно већ и исткуство упутило. Дубоко ужаљење т.ј. претрпана усеве, распознајемо по њиховом бледо-зеленавом изгледу. А са чега већина наших корова онако бујно изгледа? Задело је један од последњих узорака, што они мањом клијају не одвеже дубоко претрпани и стога за своје прво развиће тако повољне услове имају. Већ то па треба да нам буде путоказ при сетви наших корисничких усева.

Предубоко затрпано семе избија касније, но плићко препокрiveno, међу тим дотле коров има времена,

Сл. 10. Двобраздни плуг подигнут за пренос на увратницама.

Сл. 11. Двобраздни плуг спуштен за оранье.

да весело изђика, те да млад усев угуши, кад овај најпосле изишаке. Као и све друге биљке, тако и семе наших усева шиље свој корен и живе на низе, па и у страну, али никада вишице. Што дубље усено сeme у земљу сместимо, тим дубље ожилавање настаје и онда бокор живи у место да прве храну из оранице, тј. из сложева у којима је главна маса биљне хране, упућен је на доне сложеве и на здравицу, у којој храна није ни припремана за усев. Мебу тим илиже ожилени усев, изашаје своје живе на све стране, баш у она сложеве оранице, где је спремљена богата треша за усеве.

Разуме се, да као и код сваког другог правила, тако и правило о дубини затридавања семена од усева, има изузетака. Семе се мора јаче препокрсти у лаким, сувиим земљама које стога што су мање влажне, лакше испуштују, влагу дубље лежи, па и вадуху у њих дубље продрети може. Али у ладним, тешким земљама, дубље претридавање семена под свима припремама влаге што више избегавати. Даље може важити као правило: што касније проређива и што ранија јесења сетва, у толико је мање штетно мало дубље затридавање семена.

Није могуће рећи ушите колико дубоко мора бити затридано семе, јер то се управља према врсти усева и према добу сејања. Као крајње границе могу се узети 1:5 до 6 см.

Семе грава и детелина сме се само мало препонкрити. Али семе много чешће дође дубоко, што пре сетве није земља била довољно добро обрађена; пре сетве није никако паровљена, а по сејању дрљава или брана је пуштена у рад. На свима земљама за затридавање семена мањом је довољно употребити обрађивач или лажу дрљавца. Заоравање семена, или сетва по бразди и стрници, па преоравање ради затридавања семена, како се још доста често у нас практикују, тешко кад, да не бити уместно употребити. Но где би се напаљо и то као уместно, ту се мора више семена бадити.

Колико год неспречен приступ ваздуха, толико и влага и топлота имају утицај на клијање и шицање семена и на успевање усева. Али влаге и топлота мора бити у земљи у повољној сразмери међу се и са ваздухом. Земљи пресићеној водом, наравно да не недостајати потребна топлота. И у суровој доба године испаравање сувишне воде одузима земљи јену топлоту. Напротив врела, незасељена земља, на жели и сушки, не може задржати потребну влажност. Пре већ велика суши и топлота неповољни су усевима ушите, а клијању посебице, каогоди превелика влага, односно ладноћа. Још горе су преке и нагле промене у тим односима.

Да за сетву треба брати одабрано, најбоље семе, семе прве доброте по себи се разуме, нарочито кад се помисли, да клијаџац прву своју храну прве искључио из семена.

Правилан однос топлоте као влаги, тежимо постићи мотрењем на право време за сетву усева, у дотичном положају.

Потреба наших усева у топлоти и влаги врло је различита и то како за њихово клијање, тако и за њихово даље успевање. Исто је тако различично и припрема топлоте и моб уздржавања воде код различних врста земље. Знатан утицај прве при том боја, површина, склон и састав земље, као и њихов положај.

Жај спрам разних страна света и сунчаниог обасавања итд. Наука нас учи да равна, отворене боје земља, јаче одбија сунчане зраке и према томе мање топлоте у се припреми може, но њива тамније боје и рапаве површине. Кречунске и пескушне много лакше се загревају, по иловаче, глинуще и црнице (хумусе). Али што је моб припрема топлоте, тим јаче је и зрачење топлоте. Даље: што је земља јаче снаге за уздржавање воде, тим мању моб за спровођење воде има, зато су тенке иловаче и црнице у томе слабије по пескушне. У земљи засићеној водом пам, где је спровођење топлоте врло слабо, написи једва су у стају иницирати и расти.

На све то треба се освртати при бирању времена за сетву. Време, за сетву морамо смотрено и мудро брати, у најману руку, па могућствују барем, морамо се тако уძешавати, да посејајмо семе чин клијаџац из њега нико, угропи храњиво-нагомилано у семене, са својим животицама, може наћи у земљи храну која ће га прихватити. И ако семе и при пиској топлоти може да проклија, опет не може бити речи о полетном порасту, додје топлоте не ојача, но оно ћима и наступи застој. Исто бива, ако земља нема довољно влаге, јер и тада не може наступити довољно трошење биљне хране, попут она не може бити растројена. Напротив прекомерна земља влаге, доводи млад усев у опасност да промрани већ и на умерено ладном времену.

Ушите може се саветују **што ранија сетва**. Само у сурвим пределима и на мокрој и тешкој земљи препоручује се каснија сетва. Напротив у топлом поднебљу, па пропустљивим и нарочито на плодним земљама, препоручује се ранија сетва. Најзад морамо се при том обзирати и на трајање пораста у различим усевима, колико им треба времена од сетве до жетве, као и на потоња усев који ће сменити овај сад усевани на пиву.

ДАНАШЊЕ СТАЊЕ ФИЗИОЛОГИЈЕ ХРАЊЕЊА СТОКЕ.

Наука о храњењу стоке све дотле није била наука, док није заснована на непобитим научним истинама, управо док нису откривени закони, који владају у тој радињи—храњењу стоке у најширем смислу. Те законе искрштују друге две науке: хемија и физиологија, те је зла судба те науке хтела, да се онај тим именом смеша звати тек од скора времена — од половине деветнаестог века. — Њени су напредци били, даље, незнани за хемију и физиологију, које су јој положиле темељ, тако да би данас она без њих била простија емпирија, прорабње—управо оно, што и тело без „душе“. Отуда се постепени напредак науке о храњењу поклапа са историјом развијања ових двеју наука и кад је, овом приликом, за предмет расправљавања узета вазнија од њих — физиологија, то ћу онда — надам се, боље представити спремрено стање ове науке, (у односу на њен одељак о храњењу), ако се мимогред свуда обазрем на њен историјски развитак.“

* Разуме се, да је при том немогуће избега бар најужужије изложење и о хемијским радињама, које су са ензимолошким у тесној вези.

Ма да је Лавоаизије са другим хемичарима још у 17. веку, својим велиским радовима, обележио почетак најважнијег периода хемије — т.зв. период квантитативне хемије, ипак је наука о хранењу у сљедиоци и физиологији, за своје успехе чекала појаву Либига, да он у четрдесетим годинама пр. века учини примену хемијских проналазака на науку о храњењу.

Физиологија или наука о животним радњама органа животинског тела много је млађа од хемије, ипак она је за сразмерно кратко време учинила огромне успехе. Ово нарочито вреди за физиологију организма за храњење, популарно речено — физиологију храњења — у овом случају наше домаће стоке.

Међу прве списе, који се баве овом граном науке спада Либигово дело под називом: „органска хемија у њеном примене на физиологију и патологију“ — издато 1842. године. Но о физиологији храњења у савременом смислу могло је бити речи тек са појавом: Хенеберга, Штомана, Волфа, Соколета, Фојта и — нарочито — Петенковера и Келнера.

У доба највихрова пада и оснивања многих огледних станица, међу којима је најбоље резултате дала најстарија од њих, она у Мекерну (од 1851. год.), којом и данас управља највећи научник на овом пољу, поменути Келнер. Његови многобројни огледи открили су највише оних законова, који чине, модерно, савремено, гледиште физиологије храњења и науке о храњењу стоке. Ти његови назори и ако до душе још нису сасвим изашли из стадијума дискусије, имају највише присталница и заслужују, да се „Тезки“ са њима позабави — износеши у њима начела физиологије храњења.

У времену, кад су сено и слама односно паша биле једини и искључива храна сточна, није се осећала потреба за испитивањем састојака те хране, јер нису разлике у хранама ни падала тако у очи. Али доцније са напредовањем пољопривредом у оштите, а нарочито са појавом обилнијег плодореда у ратарству, где су окоповише и детелина пружили обилнију и разноврснију сточну храну, почело се о тој разлици у појединачним врстама сточне хране више размишљати — и најзад попитивати.

У ово исто време када се у Енглеској почетком 19. века — појавио четвртоворедни т.зв. Норфоршки плодоред, изашла је у Немачкој пред свет са скоро истим новинама и Албрехт Тер. Он је први са својим хемичаром Алихофом почeo и хемијско развицајаље, анализираше — испитивање сточне хране. Но због слабих знања органских хемије испитивања ова била су врло проврина и није, према томе, чудо, што је Тер све врсте сточне хране употребљавао са сеном, које је он — у свом рачуну — узео за јединицу и за тај циљ саставио нарочите таблице.

Један знатан корак даље отишао је Либиг, када је у поменутој књизи — међу првима — изнео да у храни треба разликовати две групе њених састојака, хранљивих градива — једну групу т.зв. „пластичних“ састојака, који стварају тквља у животинском телу и другу групу т.зв. „точлототичних“ састојака, који производе топлоту у телу. У прву групу, рачунао је он беланчишевине и уопште сва градива, која у себи садрже азот, а у другу групу уљање

хидрате (тј. шећер, скробац, власину — целулозу и др.) и масти.

Разуме се, да иницијативи, до којих су Либиг и његови савременици дошли, нису били потпуни и тачни. — Требало је открити методе, којима ће се поједина хранљива градива у хранама поузданје испитати и тачним огледима познати промене хране у организму животинском, јер је очевидно неправилно рачунати са укупном количином хранљивих градива хране, већ само са овим делом птичјим, који органи варења сваре и преносу у — крв.

Нарочиту заслугу за проналазак савременијих хемијских анализа сточне хране стекли су Хенеберг и Штоман, који су још крајем педесетих година прошлог века дали и имена главним састојцима хране, која се именује у Немачкој и данас употребљавају.*

Мао доцније испитани су и процеси варења и све хемијско — физиолошке промене којима је изложена храна у организму за варење. Тадашња знања о овим органским радњама слажу се скоро со свим са данашњим, те њу их овде укратко изнети као основу за даља излагања.

Милош Радосављевић

(наставите се)

ОПОМЕНА ПРЕД САЂЕЊЕ КРОМПИРА

У Тежаку за 1908. год. [бр. 43., стр. 388.] забележили смо појаву нове болести кромпира (*Vasiterienringkrankheit*) у прошлој години. Болест се појавила при крају месеца јуна, а већ у јулу уничтила је кромпирницу на многим местима у северном и средњем делу Србије.

Преко зиме болест се одржава у кртолама и земљи. Заражене кртоле не разликују се по спољашњости од здравих, али на пресеку показују mrк прстен, отприлике за пола сантиметра испод површине. Из таквих кртола, ако се посаде, прелазе бактерије као узроци болести у стабљике, често пута пре него што избација на површину земље, и осуше их, само ако су поволни услови за развиће болести. Болест се преноси и из заражене земљишице у кромпир произведен из здравих кртола. Најчешћи је такав случај преноса болести, ако се кртоле због крупнога своје при сађењу секу. Бактерије из земље при продру у пресечене судове кртоле и ту се настапе, а затим са соком прелазе у судове стабљике да је осуше. Најпосле се бактерије увлаче кроз појвреде и пукотине на подземном делу стабљике, што је ређи случај. Повреде произведе штетно животине

* Тинкијевијски анализама ускрф је познати хемијски институт трајне хранљивих градива. — Садашње се називају беланчишевине — у физиолошком поседу — азот. Утврђено је да беланчишевине — поред уљања, кисеоника и водоника — који су саставни део масе и угљених хидрата — имају и минералних гранци као сумпора, фосфор, калцијум, натријум.

Са енглеској стране узимају је том премином значајно открије, да је од ова — горе поменуте — три елемента, из којих се маси и угљени хидрата и састојак, угљеник овак састојак, који чини разлику између масе и угљ. хидрата. Њега назима ма у маси и угљу, хидратира. Из доцнијих излагања изведе се зашто је та разлика важна.

или постaju od motike pri lnikom okopavanja krompira, a pukotinama su uzrok chete kišne posle dugotrajne suše.

Bolest se ne može soubititi kad se pojavi, ali se krompir može od nje sačuvati podsećenim meraima protiv prenošenja bolesti. One se o uspehu primenjuju u Nemackoj i Austriji, gde je ta bolest poslednjih godina postala stalna pojava. Evo tih mera, do kojih se u ostalom dolazi iz izložena kratka pregleda o razini i prenošenju bolesti:

1. Za sađenje dobaviti krompir iz krajeva gde nije vladala zaraza. Radi svake sigurnosti trudite se sa premenom krompira, i ne uhotrebite ga za sađenje ako mu se na preskoci pokazuje mrki prstengovi.

2. Odabran krompir za seme nikako ne sebi, nego ga čitava saditi.

3. Ne saditi krompir za izvesno vreme na zemljištu, na kom je prethodne godine vladala zaraza.

H. Ranojević.

БЕЛЕШКЕ

Ново о бордовској чорби. — Бризгanje (прскање) бордовском чорбом у виноградима, воћњацима, по кромпиру itd. ради сужијања и уништавања штетних гљивица, нарочито Нероноспоре, нашло је општу примену у пољској привреди тако, да ће зацело бити добродопло свако искуство којим се постижу уштеде при том поступку. У том смjeru имамо да саопштимо овде испитиваца С. Пикерингса који испорава утицај оксид-хидрата бакра у бордовској чорби, но га приписује бакарном сулфatu. И он саветује, да се одмах при спрavljanju бордовске чорбе о томе води рачуна, да се то хемијско јединство ствара и за то даје ово упутство:

За спрavljanje 500 литара такве чорбе, треба разтворiti 3 кг. плавог камена у 10 литара мекане воде; даље растопити 1 кг. свеже печеног крече у нешто воде, па досути онда 545 литара меке воде, промешати неколико пута и оставити преко ноћ у покрivenој каци да се сталожи. Онда треба из горње бистре течности одвадити 429 литара течnosti, па је смешати са разтвором плавог камена и долити још 61 литар чисте воде, колико недостаје. Потом треба сачekати, док се сви плави камен не разтвори и уверити се, на извађеној проби, да ли је добра: сунути у пробу неколико касни разтвора жуте соли „круног цеја“. Ако се проба не замути и не обоји mrko, онда je разтопљен bakarni vitpritol (plavi kamien), иначе се mora dospinati још мало бистре кречne воде dok mrka boja ne prestane. Bazичni bakarni sulfat ove čorbe, при uhotrebi češnjoj u prskanju, gradi finu cijanu talog koji se добро hvata. Ako mesto 429 litara na gorju kolicinu raztavora pлавог kamena uzmemo 437 litara kracne воде, onda se dobija još volumineziji, još bolje se hvatajući talog, no čvje fungicidno (гљивице уништавајуће) dejstvo čini samo četiri petinu prvog raztavora. Na ovaj начин treba nam samo tri osmine inache potrebne kolicinu plavog kamena, a s tim se postigaju isti rezultati. Prema tome rentira se ovaj начин spрavљања бор-

довske чорбе uzet u ocenu i oprobatи је ли i уkoniku je tachna.

Bordovska chorba uhotrebljujut mnogo i za prskanje krompira. Kirchner je na osnovu višegodišnjeg iskustva utvrdio, da osenčavanje proizvedeno na staniči krompircu sasušenim i skorelom talogom, prechi aksimilaciju useva i umanjava prisno.

Na isti начин као kod loze prskanje bordovskom чорбom pouzданo deluje i kod krestavaca, bostana i buvdova; нарочито krestavci jako nate od satira Plasmopar-e ili Peronospora cibensis. Među tim ogledi lečenja semena ili sterilisanja zemlje, nisu dali nikakve pozitivne rezultate. Kao predohrana pokazalo se uspesno prskanje sa 1%, (jedno-procentnom) чорbom pлавog kamena i kretce, svaki 8 dana pred pocetak razvijanja bijelaka; što su bili duži ovih razmaza vremensko pokazalo se prskanje sve manje uspesno. Isto dobarr uspes imalo je ovo sredstvo i kad je bolest već izbila, samo se još češnje moralo prekrati. Postupak se pokazao kao vrlo korisna. Ako bi se primetilo, da prskanje radi predohrane, почivne ometati porast vreža, onda treba uhotrebljavati 1/2% чорbu. Pri izvođenju ovih ogleda utvrdilo se daљe, da su pri gađenju krestavaca na uvisenim ocajima i banjima, a još mnogo više priptkama, vrežje daleko manje patiti od glijivica, koja krestavci gađeni po površini.

Јапанско просо. — Јапанско просо (*Panicum crusgalli*) od nekoliko godina гајi se radi ogleda u Mađarskoj kao usev za pašu stoke. Ово семе у разне krajeve Mađarsko razdelala je kr. mađarska ogledna poobligiranačna stanica u Mađ. Apatenburgu, radi oglednog gađenja. Po izvezhtajima strucnjaka koji su ovo просо гајili i o tome u „Kötelek“-u i „Wiener Landw. Zeitung“ izvezhtaje podneli, ono ћe se kao пићни usev s uspehom odomamiti. Из тих изvezhtaja видимо, da je setve ovog useva јевтина, a da donosi veliki priнос u piću koju i konji, a нарочито goveda i u свежem, зеленom стању i осуšeno u сено, vrlo radu jedu. Њива се у главном обрађујe као i за obično просо i за 1 hektar treba semena 7, 10-17,5 kg. prema земљи, начину сејања (na vrste ili omashke) i добу сејања. Из једног изvezhtaja видимо, da je семе нико već posle 11 dana, da se број pokorci i da s почетка ne raste uspravno, no isteruje 6-18 stabljika i rascva se готовo положено по земљи, dokle ne ojacha i ne uzdrigne se u visinu. Из другог изvezhtaja видимо, da je posjeđano 14 aprila, a za koisdubu stiglo 16 juna i dobiveno 460 tovara piće, a od drugog otoksa 14 avgusta još 257 tovara, a posle toga mogle su još i krawe dobro пастi.

Zemlja snažnja u jednom slučaju kracno-peškovita ilovac, u drugom humusna peskupska. Na prvoj koisdubi je preduprezditi kad je просо dostiglo visinu od 68 cm. i dala je na hektar 374 tovara. Na drugoj, razvijalo se спорије i кошено је на kraju ѡула, usev је достigao visinu od 105 cm. i daš otokas jek 529 tovara zeleno piće i 148 tovara суva сено. Prostor ostavljen za izvođenje semena dao je 13,22 tovara, 52 kg. po hektolitru teškog semena. Krawe су хранење овим пићем, почеле давати znatno više mleka. Slama (od semenjaka) bila je одличne kakvoće i vo-

лови су је јели у сласт. Бокори за чудо браз избијају наново и стога се има по отиску још и добра паша.

Други откос, ако влада повољно време, обично је гушћи (шунци) а пина је сочиња и нежнија.

И ако није пробирач у погледу земље, воле само добро растрошену земљу.

Семе треба плитко затрпавати. Ако не би добро и често никако, било због времена, или ма чега другог, азбог јевтиће семена, рентира се по други пут да посејати — њизу пресејати. Ако плаха киша земљу сиљеска и на површини покоришу начини, треба је предрњати.

Ко жели и други откос, мора с првим покурити, али свакојако треба увек косити пре цветања, јер иначе зри стабљика, зато дебља и очарсне, те је пина подређене клињању.

И просо, као граорицу или густу кукуруз, можемо у размаку од 2 недеље сејати, те да се има с вишом њиви, увек свеже пшне преко лета.

Стока не једе пину толико радо у сасвим свежем стању, колико мало постојало и провенуту.

Једино су мале јапанског проса: што се теже коси по густу кукурузу, стога, што се по земљи рачва и што се јако бокори, а после што се због дебелих стабљика тешко суши.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Зашто се није пречистило бело вино?

Пит. Нојединим задругарима ове задруге ни до данас није со пречистило бело вино тако, да је остало мутно и слатко. Стога се молите за објашњење, шта треба ради, да би се вино пречистило, и да ли треба да преври?

Д-рчирнуска земљорадничка задруга.

Одг. Према овом кратком опису, сва је прилика да су вина о којима је реч, услед хладнога која је наступила, прекинула врење. То потврђује: што у вину има још шећера, и што је оно мутно уз то.

Вина та треба да дозреве врење, па се после тога одмах избистрите. Ради тога треба одмах да урадите ово:

1. Треба их једанпут па и двапут преточити, али у бурад која су потпуно чиста и да нису скоро сумпорсани. Претакајем треба их изложити што више ваздуху.

2. Кад се преточе, бурад треба да буду на месту и у ложлу, где се може ложити, ако температура ваздуха није између 15—20 ° С. Унесе се пеп (гвоздена), па се стапло одржава ова температура, докле год се не доврши врење.

3. Да би се врење убрзalo, треба и стељу (талог) загрејати (у каквом потпуу до 20 ° С., па синати у бурад у која су вина преточена.

4. Враниће на бурадима, у којима ће се продолжити врење, треба држати лабаво, а најбоље је метнути на њих враниће за врење, и оставити све док се врење не доврши.

Ако се и после овог поступка вина не избистре, треба послати пробе, у бочицама од 0·200 лит. ради микроскопског испитавања.

— 7.

ГЛАСНИК

Конференција сеција за ратарство, сточарство, шумарство и техничко—технолошка. — За 31. пр. мес. на заједничкој секретаријат сецији за сточарство била је позвата сецијска седница ради расправе тичеће VI овогодишњег управног програма. Мада су поред секретара сеције, г. Александра Мајоровића дошли на седницу и чланови гг. Нера Д. Тодоровић, Анастаса Вранић, др Ђорђе Митровић, Максим Николић, Светозар Гавриловић, и Божа А. Поповић — довозац број 30, пуноважно решавање, онот седница није држана, јер су чланови сматрали да је још важности предмета за решавање: систематског и стручног проучавања природних и привредних пријава у југозападној области Србије; проучавања стаја и развијања позаске привреде у свим праштима и у свима из тај обласција учествују у раду.

Како се предмет расправе дотиче свију грана позаске привреде и снаде у најзначајнијим и осталим сецијама, то ће по свој приликама првог недељног дана, бигат савеза конференција чланова свају тих сеција, да заједнички претресу начела којих се треба пратијути у овом пругајућу и приступне изради плана по коме га предузети треба.

Забрана извоза људске и сточне хране. — из Србије дигнута је решењем г. министра финансија од 28 пр. мес.

Пример за угледавање. — Један од најсврменијих округа у Србији, округ широтски, настојавајемо свог окружног економа и благодајељеља унапређивања окружнога одбора који уме да цени од колико су вредности пољопривреднима поузе што их „Тежака пружа и ово године предлажато је на наш лист све основне школе и све општине у свом окружу, што са велиним задовољством бележимо, типом што има богатијег округа у Србији, где „Тежак“ не држи на једна школа и ни једна општина и одлике су појединачно општински судови и кад окружни одбор за плахи и ворући наш лист, једни често пољопривредни лист, вртачи са примедбом: „враћа се као најуважљивији“, јер у њему на издавање министарству расписан — ини укази“.

Нова управа јичне окружне пољопривредне подружнице.

На конференцији привредника, одржаној 25 марта т. год. у Краљеву, образована је Јичка окр. пољопривредна Подружница па спровоје: јични и студенички у окружу чачанском, и у Управу исте изабрата су следећа г. г: Благоја Тодоровић, управник Сточарске Школе, Александар Јовановић и Милан Дуњић, професори Сточарске Школе, Милан Дамјановић економ и рачунар јичне Сточарске Школе, Максим Богавац агроном, Божа Новаковић економ, Душан Кнежевић економ, Милан Миловановић баштвод, Јеврем Златић трг. Никола Ристић трг, Светозар Буњак трг. Михаило Х Алексић трг, сви из Краљева.

На основу својих правила Управа се конституисала и изабрала: за председника г. Благоја Д. Тодоровића, за подпредседника Божу Новаковића, за деловоду Макс. Т. Богаваца, за благајника Милана Дамјановића и за магационара Јеврема Златића.

Нова управа рудничке окружне пољопривредне подружнице. — У нову Управу изабрата су овак. г. г: председник Јуром Ломаљић адм. постријео, Крста Солујић окр. посланик, благајник Недељко Милићевић учитељ, десковоја Милоје М. Ворћевић инжењер.

За чланове:

Сретен М. Сретеновић трговац из Г. Милановца.

В. Рајачић трг.

Миладен Тодоровић кафезија

* * *

Јанко М. Илић економ

* * *

Драгомир Тричупонић земљод. из Љуњевице.

Чеда Б. Симовић екон. из Правца,

Рајко Стефановић екон. из Липовца,

Гаврило К. Вучићевић екон. из Остре,

Чеда С. Јуровић *

Г. Горевиће,

Милан Петровић *

Тамића,

Матеја Којић *

Больковића.

Државна имовина у Босни и Херцеговини. — Некдашња турска државна добра у Босни и Херцеговини, која су послу-

жиле као изговор Аустро-Угарској у споразуму с Турском, да је право уступава власништва турској најим алемаља, плати 55 мил. круна, износе укупно 1.95 мил. хектара и она сачињавају:

	Босна	Херцеговина	Укупно
	хк.	хк.	хк.
државне шуме	1.692.520	260.354	1.952.874
од тога високе шуме	1.269.562	97.108	1.366.670
— * ниске шуме	292.585	58.283	350.868
зглоби	130.373	104.963	25.336

Од свију високих шума припадају:

Јели, смичи, бори 363.092 хек. расту, 104.563 хектара
Букви 544.674 * мешови, шуми 355.341 *

Процени годишња принос на хектар државне шуме је високо 1.8 м², у приватној сопствености највећа је 1.53, 280 хек. високе, 215.300 хк., ниске шуме и 251.210 хк. лугова, укупно 619.790 хк. Укупно даље имају Босна и Херцеговина 3.572.564 хк. (50-4%), пространства или на становишту 1.62 хк. докле Аустрија 0,41 хк. а Мађарска 0,52 хк. шуме, од чега на Босни припада 2.181,940 а на Херцеговини 390.724 хк.

Извоз дрвета износио је 1907. г. 5,6 мил. q. (тонира) у вредности 28 мил. круна: од чега пада на Аустрију 6,5% (34.000 q), на Мађарску 14% (846.000 q) и преко 40% на Италију.

Изложба нових изума и проказаца у Петрограду. — Од априла до 1. јуна о. г. биће у Петрограду међународна изложба нових изума и проказаца на области технике и пољског привреде.

Међународни конгрес пољoprивредних удружења. — Приликом светске изложбе која ће идуће године бити у београдској престоници Бриселу, државе се и кроз међународна конгрес пољoprивредних удружења и за демографију.

Опет о пољoprivrednoj изложби у Прагу. — Ово је 60-та година како је приређено у Прагу прва пољoprivredna изложба, па ће на оногодишњој изложби моћи да се виде и: "снимци са јавне изложбe овога, говори и пољoprivrednogогорјда године 1849.". Од 1889. г. највећа изложба чешког предријада пољoprivrednog друштва, у вези с ветеринским гртом за пољoprivredne спроводе и машине, приређује се скоро сваке године и то с великом успесом, јер су она верно отражала пољoprivrednog развоја и усталости Чешке и обилата школа за стручнake свију пољoprivrednih грана и свију земља.

Куповина менија за Белгију. — Export Lagerhaus (Извозно смештје) Semili (Земун) обратило се друштву с молбом да адресоје сваји парни млинови у Србији, пошто намерава куповати целу виљкову производњу менија за Белгију. Саопштавамо ово нашем индустријама ради знања и управљања.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

Ограничавање шума у Србији, од др-а Миливоја С. Вашића окружног шумара, Прештампано из „Дела“. Београд 1909. 8° 53 страни. Цена?

Народно Здравље лекарске поуке народу, додатак „Српском архиву за целокупно лекарство“, уређује др. Јован Даничић: Срп. лекарско друштво, година XIV., бр. 157 јануар 1909. Београд 1909 8° стр. 32.

Издава снажак месечни ул. „Срп. Архив“ за цехов лекарство* а и засебно. Са „Архивом“ стаје годишње: за Србију 8 динара, а за Србије 10 франака или круна. Засебно за Србију:

4 динара, а за Србије 5 франака или круна. Претплату пријавују и све поште у Србији и у иностранству.

Садржај 1. броја: — Џачко здравље — Треба ли војници да пишу ракију? — Гимнастичка у школи — Капање — Кратка хигијенска правила за ђаке свију школа — Ко се сме женити. Подистак: Собе из „ардуве“ — Белешке: — Рад од осам часова. Вашице јентачи у медсу и масло. Оснаошт електричне енергии за очи. Сланка риба уз пост. Колико треба ђаци да спавају? Вести. Београдска општинска амбуланта за спириту. Војна већница у школи. Добротворачне легије Друштва итд.

Народне Новине лист за народ превозбивача, год. III бр. 2 од 28. фебруара 1909. Владислав и уредник Живојин О. Даћић, професор, 8° од 49—80 стр.

Излазе крајем снажак месеца (увек са сликама), у книжевном од 32 стране. Цена: за Србију 12, а за све остале земље 12 динара на годину.

Садржај 2. броја: — Некад и сад, простира прича од Вој. Кошутинца — Рад и одмор од дра-а Христијане М. Јоксимовића — Прабрезешка и забрамба, из грађанског поступка — Лукаре и Кунусске од Благоја Т. Недеља — „Очеди да се и ти код молине Богу“; од прото Алексе Илића — Чисти по-педесетик од Ст. М. Мајловића узит. Шта да радимо да Мијана Лукана земља, и народ, посланика — Сејте жут кумуруз и ранчије га сејте — Штампарије, од Милана Б. Поповића свешт. Како је Стеван сачувао свој војнијак од гусеница, од Благоја Радојевића љака учитељ, школе — Како треба сејати војноје од Јованине Господиње. Старешине у војсци од Драгобуља Михајловића мајора у пеш. Милош у Лакинији, народна песма. Шта вади, а шта не вади. Чему се жијоти — Шта пољoprivrednik рази у марти — Шта се ради у земљију, задруга у марти — Из Србије — По ериским земљама — Шта бива у свету итд.

Братак поука о хранењу и завидјају свилених буба. — Издаче жичке окружне пољoprivredne подргужене.

Поуке су штампане на једном листу да закињаваје на инду и објавио у 31 тачки, у којима је изложен кратко и разумљиво све оно, што о гајењу снажа, буба треба знати.

О Г Л А С И

ПРВА СРПСКА ФАБРИКА СИРИШТА у прашку и течности. — Ђоко Димитријевић из Ниша
Израдује најдаме и најбоље сарпите, које је анализирано у Министарству народне привреде, и препоручено народу као корисно.

Продавцима даје добру зараду.

1—12

G. Г. БРАЋА ВАЈЕР из Аузабурга, фабриканти млекарских машини и сприни.

В. Готхард Алвадер фабрика најновијих и усавршених пумни, ширлица и остало.

Г. А. Граф и Који, фабрика најусавршенијих писаћих машини „Келзман“.

Мустро код Ђоке Димитријевића Ниши

1—12

СРПСКА ФАБРИКА СТАКЛА у Парадину. — Потребује 500.000 кер. ражне сламе не вршено по руком отрешене.

Пријем у Парадину и плаќа се 1. динар скупље од 100 кг, но што је по начаљој цене.

Препоручује се привредничима да ово имају на уму при евогодишњем засељавању стрмнице.

Српска фабрика стакла у Парадину.

Преглед 10. броја „Тежака“: — Чланци: Претходни услови за поправку стоке — Продотња обрада за сету — Физиологија хранења стоке — Опознене пред сајење кромпира — Белешке, — Питама и одговори — Гласник. — Књижевни Преглед. — Огласи.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10, 20 и последњег дана у месецу

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТА ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОСЛТЕ

ИЗ ОНОГДА НАЈВИШЕГ РЕГИЈЕ ОД АПРИЛА
1869. ГОД. № 204 ПРЕКИНУД ДРУШТВУ
НОСИ ПОНТА КВАСИЛНО

Цена огласнине изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЈА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРВИЈУ

ИЗ ГОДИНИ БДИЛИ, НА ВОЛЮ ГОДИНО ЗДЕ,
ЧЛАНОВИ КОМАНАДА, ЧЛАНОВИ СВОЈИХ АРЕНС,
ПОДРЖАНИ, ОСКЕ, ВІДОВЕ, ЧАСОВАНИ, ПЕ-
ЧАСНИ СТАЛ, ЗАДРГА, ЧАПИ, КАМАСТИ, НЕ-
ДОВАРДЧИЧА ЗАДРГЕ И ЧУВАНИ ЧУМА ДО
ДИЈАЛ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АО МОЛОДЕ
ПРЕПЛАТА УГЛДИЦА НА ХЛЕВ ГОДИНУ.

ВАН СРВИЈЕ

ИЗ ГОДИНИ СРАКАНА, ПО СЦЕ, ПОДОБРИН,
УДУГУЈУН И ЈЕХОВИ ЧЛАНОВИ КАО И СРД-
СКЕ ЗИМБОРАДЧИЧА ЗАДРГЕ И ЧУВАНИ, ПЕ-
ЧАСНИ СТАЛ, ЗАДРГА, ЧАПИ, КАМАСТИ, НЕ-
ДОВАРДЧИЧА ЗАДРГЕ И ЧУВАНИ ЧУМА ДО
ДИЈАЛ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АО МОЛОДЕ
ПРЕПЛАТА УГЛДИЦА НА ХЛЕВ ГОДИНУ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

и Ст. Водонг. Друштво чланник, председник Вучко С. Богдановић

БРОЈ 11.

ПОНЕДЕЉАК 20. АПРИЛА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ВАЖНИЈИ ПРОЛЕТЊИ РАДОВИ У ВИНОГРАДУ

У нас је први пролетњи рад у винограду: од-
ртавање. Овај рад пада у марту; кад је година ранија
у првој половини месеца, — а кад је познија у другој
половини.

После одртавања долази: сасецање жилница из си-
јоке, и подушњака из подлоге. За одржавање калам-
љеног чокота и његов дужи век овај је рад бевус-
ловно потребан; јер, налазећи се ове жилице у гор-
њој, роднијој земљи, имају моби да се свагда јаче
развијају и да узимају маха, па штету доњих жила
које извиђају из подлоге, и које су уз исхрачу чокота
много важније. Поред тога, кад жиле из вијоне
јочајају и чокот се у исхрани само на њих ослони,
угнуће каламљеног чокота је неминово, јер оне од
филоксере страдају. Непознавање важности овога
посла било је на више места узорак, што је калем-
љено чокоње пропало, и то од филоксере.

Нећа, дакле, нико не испутујти вида овај ви-
жан рад, који треба да следије одмах по одртавању.
Ради тога потребно је при одртавању земљу што више
откапати око чокота, како би се отпуштањем руч-
ним апновом око самог чокота, у дубини за 1—2
чланка подлоге, доспело до жиле које треба одсечи.
А сасецање се врши општим ножем „крескалијем“,
боље по ножицама (маказама).

Сасецање жилница врши се и у јесен. Управо и
препоручује се, да се тај рад изврши још с јесени,
а из разлога, што тада свагда има више времена за то,
и што се реатоните засуше и боле заструти, на-
рочито, ако су жиле већ јочајале биле. После бербе,
а пре одртавања винограда, има је то увек доста вре-
мена и залишне радине снаге, много више него с пролеће.

Као најважнији је пролетњи рад у виноградима:
резидба.

Резидбу имамо двојаку: за одгајивање облика
чокота и за одржавање тога облика и родност чокота

У нас је, у виноградима, општи облик чокота:
лаза. Да се на чокоњу развије јака и темељна глава,
која ће носити све најдесније делове чокота и који
који ће се на њој моби како треба распоредити, резид-
бом се на то утиче још од прве године сађења ка-
ламљеног винограда. То се постиче, кад се син пру-
тови, једногодишња лоза, кратко орезују, до слепих
окција, или само на једно окце. Тако се реже прве
и друге године; а треће године већ треба помисљати
да се привремен основа за „родно дрво“, и тада се
по једна и две лозе орезују на 2 окца. То је резидба
„за одгајивање облика“.

Но, док се резидба врши за одгајивање облика
може да се резидба врши и у јесен. Управо, и пра-
вило је, да се једногодишњи сад ореже редовно у јесен;
а друге две године реже се у јесен поглавито
онда када су подлоге, које дају слаб пораст
чокоту (Берланџијери, Рипарији и др.); или ако је
чокоте услед некогодних временских прилика или бол-
ести имало слаб пораст, слабу лозу. Јер јесења рези-
дбија углавном потпомаже јаче развијање и буји-
ност чокота. Ради тога се она и претпоставља: у
младим садовима, старим виноградима који су изгу-
били лозу, па и после елементарних непогоди, као:
града, суше, слане. Али је већ погрешно применавати
јесењу резидбу на чокоњу са бујијим подлогама,
као што је на пр. на Рупестији да лозу, особито у
добу, када виноград треба да даје рода.

С трећом годином обично се завршије резидба
за одгајивање облика, и од четврте настаје резидба
„за одржавање облика и родност“. Одржавање облика
постиже се тиме, што се сваке године она лоза која је остављена била за род одрже сасвим до главе. На
тај начин не глава са странишњим одебљати, али не
увије задржати свој облик. На родност тако утиче се
тако називаном: „межом и вишом“ резидбом.

Под вишком резидбом код каламљеног чокота раз-
умејмо: кад се орезивањем на чокоњу остављају само
резици и кратки кондири; а вишом је резидба, када се
поред резника остављају дугачки кондири или злокози.

Да се у винограду са облиником главе применеји једна или друга од ових резидба одлучује: како сорта лозе која је калемљена, тако и сорта подлоге на којој је калемљено. По томе, резидба не може да се управља по навини, како је некада владала у једном крају или целој земљи. Данас се управо код сваког чокота мора мислити, па резидби извршити како природа лозе и подлоге захтева. Ако је виноград у чистом саду и са једном подлогом, онда је лакше радити; а ако су сорте помешане, нарочито са винским и стабне, и ако су подлоге разне, мора се обаваривије радити. Тако, као оштице правило важи: да се винске сорте режу ниском резидбом, а стабне вишом. То је правило поглавито за вине, домаће сорте: али од тог правила јако одступају неке стране сорте, као што немоју нижег видети. Исто тако, и подлоге које дају нередовну родност, изазивају сметњу рода и ређавост, изискују вишу резидбу; док подлоге, које дају редовну родност, допуштају како се хоће резидбу.

Резидбу, дакле, у калемљеним виноградима не можемо данас вршити ни по старом начину, нити по једном истом за све чокоте, ако ови нису од једне сорте лозе и једне подлоге. Тако, наше главнице винске сорте: Сладарку, Прокупац, Зачинак, Багрину и Пловдину треба резати ниском резидбом: на резнике и кратке кондире, а никако само на резинке у главу, као што је резан стари, некалемљени чокот. Смедеревку пац, Дреновек, Адакалже¹ белу, прену, црну, ако су у винограду треба резати по вишој резидби: на резинке и дугачке кондире, а ако је чокоте раздалек од 1,5—2 м и са једним до 2 лука. Ако ове сорте имају наслон од дирека с деткама или жицом (чардаљије, шипалији), онда их треба стално резати на лукове; али старати се једно, да свака има и довољно резиника. Ових, уосталом, као што се на претходног види, има код свих значајне резидбе; а то је стога, да бисмо идуће године имали лозу па кондире и лукове, јер се они остављају само на другогодишњим који су избили и који се налазе на резинцима.

Од осталих познатијих, домаћих и страних, сората изискују резидбу:

Круана и сигна Белина, Тамњаника, Сланаженка и Ружица, као винске сорте;

Рајски Ризлинг, дугачке кондире и кратке лукове (до 0,5 м.);

Црни Пино, дугачке кондире; тако исто и Гаме и Бели Пино (Шардоне);

Пресни Травминац (Совинјон), дугачке кондире, или лукове као Раји. Ризлинг;

Португезац, кратке кондире;

Семјон, кратке кондире и по један лук (код бујнијих подлога);

Совинјон (бел) кратке кондире (са 3 окца);

Каберне Фран, дугачке кондире; тако исто и Каберне Совинјон.

Мерло, Вердо и Дириф, дугачке кондире;

Клерет, кратке или дугачке кондире;

Италијанска Ризлинг (Велшризлинг^a) дугачке кондире или краће лукове као Раји. Ризлинг;

Малингер, кратке или дугачке кондире;

Шасла (ранке), кратке или дугачке кондире; Малага (бел), кратке кондире, а и лукове; тако исто и Мускат Александријски, и Мускат Хамбург; Мадлен Анжели и Ројал, дугачке кондире; Чауш, кратке кондире.

Колико ће се на мом чоготу оставити кондире или лукова зависи: од доба и развијености чокота и подесности лозе за кондире и лукове. Млађи виногради треба да буду свакојако поштевени од већег броја кондира и лукова на једном чокоту; а за ове делове бирају се обично добљији прутови, за лукове још и дужи. Исто тако чокоти са још довољно неразвијеном главом треба да носе мање кондире и лукове, да би им се дао маха да се глава ојача.

При раду треба нарочито обратити пажњу, да се рез на резинку изврши непосредно до окца, а на кондирима и луковима за трећину дужине чланка интернијаде; од окца. Осем тога површине реза да је што краћа и укошена, окренута увек супротно окцу. Многих је резача мања, да главу не очисте од застапника, ранијих, сувих патралака и осушеног дела главе. Ради тога потребно је уз ножице свакда носити и мале гестерице, те да се глава од ових делова очисти помоћу гестерице, ако не може само ножицама. Исто тако треба поништити и сву лозу, која је избила испод главе, ако није потребно да се од ње одграји нова глава; но, за то, разуме се, може да се употреби само она лоза, која је избила из вијоке.

После резидбе следију: побијање или прегобијање притака (тачака). Притаке се побијају у новом делу; а у старијим виноградима се искривљене и оборене притке запишују и мајмам утварују. Нове притке потребно је свакојако пре побијања оплатити (задимити^b) на оном делу, за колико не бити у земљи; или их умочити у кратар. Тај рад и трошак много чини за већу трајашност притака.

Код оних чокота који имају лукове треба побити и краје притака, за које ће се везати лукови. То је потребно колико радије развијаје развијања, толико и за боље сазревање грожђа.

Као последњи важнији рад, који се има извршити с пролећа јесте: прса коњиња. Она има задатак да темељно обради земљу у винограду, а ако је зимус и ћубре разбацио по винограду, да га земљом претрипа. На ову коњињу долаже се, дакле, велика важност; зато се тада и најдобре коне у винограду, и теки се да се земља што боље издроби. Да се то постигне треба имати и подесне мотике. Обичне виноградске широке мотике нису су ту коњињу, него су боље четвртасте, тако називане „немачке“, а понајбоља је: рајска мотика. Ова је са два у врху раздвојена пера и јаке направе, да се с њом може дубље закопати и земља боље издробити. Желети би било, да се ова врста мотике уведе и у нас, у свима виноградским крајевима. А ако је коме теке склопити изглед ове мотике, радо ће се мустра послати преко Срп. Пољопривредног Друштва.

При коњињу у овој коњињи није потребно издавати банске; на против то је штетно за развијање ластара и рода, јер им банци између редова заснијују светлост. Коњиње треба да је ранво; а на стрменитијим местима треба у косом правцу поред чокота ископати праве плитке јарчиће, да би се земља

¹⁾ Многи именом Адакалже зову Чауш. То је потгрешно,

оцак вуче, дотле не излази дим из пећи на врату и рупице, већ ваздух јури са поља, са свију страна к пећи, да би најзад допро у оцак. Ако се сад у чунак, судундар назиђе пећи и одака умете тачан апарат, справа за мерење ваздуха, који туда из пећи струји и ако је могуће, чак и на разломке целих бројева, испитати хемијски састав ваздуха, који улази у пећ и излази из ове, онда се имају сви подаци при руци, да се угреди шта се смешава са ваздухом при сагоревању у пећи.* — Затим даље проф. Леман — у изводу — вели: На место пећи узимте овај апарат [респирациони], који је [свуда затворен, па и око прозора, а само на вратима има отворе, да може ваздух споља слободно улазити. Овако заменују на апарату велики шимкови, који се крећу разнином помоћу једног сата. Нарочитом пуном може се и најмањи део ваздуха, што из автрака излази или што у апарат улази, одијти и анализаирати, итд.

Овај апарат респирациони имао је, дакле, у својој првобитној форми, да створи погодбе за испитивање, анализирање оног ваздуха, што га дотично градо издади на плућа кожу. Јер тај издадени ваздух садржи у себи, за разлику од уздигатог, оне гасове, који су постали у животу телу — услед извесних радња организама. И на велико чудо научника овог времена у овом издадатом ваздуху нађен је оназисти гас, који постаје кад дрво гори, кад што било или животински трули, кад шира и цибра, превиру итд. — Нађен је наиме угљени диоксид, који постаје, дакле, сама онда, кад што организам гори било са пламеном или без пламена. [Горење нијеничко друго по сајање неког тела, елемента, са кисеоником]. Кад је гад обијм апаратом нађено да издадати ваздух у себи садржи десет и више пута угљеног диоксида него што га има уздигати ваздух,* онда се одмах морало мислити, да се у животу телу животинском врши извесна радња сагоревања, у којој сагоревају организама тела — јединица, сајајући се са кисеоником. Према томе количина овог јединица у издадатом ваздуху служи као клуч за мерење сагоревања хранљивих гравida у телу, јер у колико је угљени диоксид виши излучено, у толико је било веће горење у телу или као што проф. Леман вели — «пећи». — Како је пак даљим огледима доказало, да организам — тело, за ово горење најпре издава угљени из угљених хидрата (т. ј. шећера) а за тим одмах и из масти, то је угљени диоксид постao мерило устрошка оних двеју група хранљивих гравida у телу.

Помоћу овога апарату и на основи других знања (анатомије) откривене су многе радње у организму за варење и промене којима је храна после спријеног варења изложена.

— Сварени део хране прелази постепено — као што смо то напоменули, у крв и то прво у венску крв, било непосредно, било помоћу лимфних судова. На тај начин храна већ постаје материјал за умножавање крви а с тим и за стварање састојака тела. Кад се овако обогаћена венска крв врати из тела у срце, она одмах струји у плућа да се тамо повправи и добије један гас из ваздуха, који је гас испустила — пролазећи кроз тело. То се поправљање врши на тај начин, што су и најсатније цевчице,

[капилари], кроз које струји крв у плућима, омотане огранцима душника [алвеолама] до којих допире уздадни ваздух. Сад настаје једна оваква размена између ваздуха и венске крви у плућима. Угљени диоксид или угљена киселина, која је у венској крви под великим притиском, [јер је има много више] пролази кроз апарате крвних цева у душникове огранке и меша се са ваздухом, који је ту уздат; међутим кисеоник из уздигатог ваздуха прелази у венску крв, која са овом разменом престаје даље бити венска плаза, већ постаје артерска, крвена крв. И угљени диоксид и кисеоник кад прођу у крв не остају у њој невезани, већ се возују за један састављак крвних крвних црница на име за хемоглобин. Овај састављак је у венској крви засићен угљеном киселином а у артерској крви засићен је кисеоником када се зове оксигемоглобин. Кад се сада овај променећена крв — артерска — врати из плућа попова у срце и кад се отуда испресује у тело, да допре до најсатнијих цевица — капилара, онда настаје једна радија донекле обрнута — оној описаној — у плућима. Овде кисеоник из хемоглобина оксидише — под утицајем животне енергије хеличне — органске материје и отуда произведена угљена киселина пролази у крв, која од тада постаје венском и скупља се у све веће и веће судове — цеви, да се у срце врати. Материјал што сагорева сачињавају — у редовним приликама, оне три групе хранљивих гравida, што су храном унете у тело, сагоревање омогућава присуство кисеоника а директни узорак целог радија, мисли се, да је проплатила, или садржина најсатнијих делова животинског тела — ћелица.

Ова веома заплетена и сложена радија животинског организма, при којој храна завршује своју функцију [радију] ни данас није сасвим објашњена. Једино, што се са највећом сигурношћу може тврдити јесте то, да је та радија оксидација или „горење“ односно једна нарочита прста горења. Јер угљени диоксид постаје, као што знамо, само кад организам или угљеникова јединица гори. Или још један доказ. При овом раду ћелице стварају се извесна азотова јединица, која су много простија и што су беланчевина. То су т. зв. амиди и сродни јединица. Како беланчевине из хране имају на сваки атом угљеника само пола атома азота а један од поменутих амида т. зв. карбамид — урин — [који се из крви одваја у бубрезима у мозрађу] има три и по пута више атома азота од угљеника, то је, очигледно, да је угљеник из беланчевина изгорео у телу.

У овој истој радији у организму постаје и вода — водена пара, која са угљеним диоксидом излази на плућа. — На тај начин ћелица организма — живећи и вршећи своју улогу — разлаже јако сложена организма јединица, примећена у храни, у најпростија тела, која су највиши степен оксидације оних првих. Ова најпростија тела обично су отрови за организам и стога се излучују одмах — једни на плућа и којику а други у мокраћу.

Дисање на плућа изазвана је овим радом организма. Оно је данле последица овога. Услед тога потреба за ваздухом, кисеоником, односно за дисањем усвојљена је самом употребом кисеоника у организма. Према томе та потреба зависи од богаства угље-

* Чист ваздух садржи по запремини 0,01% угљеног диоксида.

никових једињења у храни, од величине самих органа, од рада тих органа итд.

Овај радња организма т. ј. размена градива између хране и ваздуха, односно спајање ваздушног кисеоника са хранљивим градинама зове се нарочитим именом: „размена материја у животијском телу“.

Овај описан сложени рад органа наше стоке, па и људи, врши се са скакавим удајом срца и дахом плућа. Тада чини управо живот и у њему немо наћи доста објашњења за многе појаве у животијском телу. То ће нам расветлiti и законе стварања меса и мести.

С открићем ових законова о размени материја коначно је напуштен стари начин рачунања са укупном количином хранљивих градива у храни и прешло се на рачунање са искључиво сварљивим делом хране. Сада је шта више омогућено састављање размере, једначине о размени материја у телу према ономе што је у телу унето и што је из овога излучено.

Овим законом откријено је то, да сва хранљива градива имају да стварају у главном две врсте саставака тела — беланчевине (месо) и мага (у много мањој мери неорганска, минерална јединица (кост и др.). И ако су угљени хидрати врло важни хранљиво градиво инак се та прста једињења као саставни део тела т. р. скоро и не ствара. Једини угљени хидрат, што се у телу, као његов саставни део (али инак више као сок, који кружи кроз тело) налази јесте т.зв. дликозен. Његово је место почињише црна цигарица, јетра.

Један део ових хранљивих градива употребљавају се у телу одмах на разне животне радње (производњу топлоте и др.) а други се таложи, претвара у главном у месо и мст. У месо управо онда, док је грло још младо, или у добу пуног развића, само изузетно, — на дебљање (а не и умножавање) влакана мишићних и то у оним органима, који се вежбају.

Милош Радосављевић

(свиштих се)

Б Е Л Е Ш К Е

Дувански уварак у пољској привреди. — У нас при преради дувана у фабрици отпада неколико хиљада килограма ситних дуванских отпадака и прашине које не употребљавају низашта, но их просто спаљују. Садашњи директор фабрике дувана лично је испашао у сусрет Пољопривредном Аруштту са питањем: не би ли се оно примило, да те дуванске отпадке, за свој рачун, употребљавају на спровлађивање уварка који би се могао корисно применити у пољској привреди противу штетних инсеката. И та се ствар налази на проучавању у наших стручњака по том питању.

У „Le progrès agricole et viticole“ № 13 од 28. марта ов. год. налазимо ово саопштење о томе:

Један декрет под 1. марта ов. г. утврдио је услове продаје уварка дуванског противу пискета, пољопривредним друштвима, као што иде:

Члан 1. — Продајна цена у Француској, пољопривредним удржавањима правилно образованим, ти-

трираног (означеног) уварка, званог уварак јаки нитотином, утврђена је на 1 динар по литру.

Члан 2. — Титриране (означене) уварке испоручују непосредно надзорници стоварништа управе посредних пореза пољопривредним удржавањима у нутрама од 5 литара или садржином преко 5 литара у целим кампантама од 50 литара.

Члан 3. — Продајна цена пољопривредним удржавањима окружних градова, уварка дуванског обичног, или денатурисаног, утврђена је на две паре по литру и за степен на данзиметру преко 100 (густине воде).

Члан 4. — Испорука обичног уварка пољопривредним удржавањима врши се непосредно, било у фабрикама, било преко посредника антрпоа (слагалишта), у најмањој количини од педесет литара, с тим да течност мора имати густину најмање равну 110 (над је густина воде равна 100).

Пољопривредна удржавања дужна су дати судове за сипање обичног уварка и сносе трошкове преноса из фабрике у слагалишта.

Члан 5. — Пољопривредна удржавања уживање користи овога декрета једино под условом, да не смеју испоручивати ни уварак јаки ни уварак обичан до само искључиво својом пропријетацима. Ова пољовладица биће одузета онима од њих за које се буде доказало, да се пису придржавају овога прописа.

Члан 6. — Пољопривредна удржавања дужна су водити регистар проширен и утврђен који ће добити од управе посредних пореза, у који ће бележити редом ток пријема и издавања уварка. Свака ова белешка бележиће дан и количине примљене или издате уварка, уписивањем имена и адресе купчеве.

Просторије намењене стоварништву или продаји уварка подлеже приступу и у прегледу службеника управе посредних пореза.

Мелем за риљаве вође. — За воћке, које су зечеви прошиле зиме оголдли, најбоље је средство, пајбони мелем, да се та риљава места, пре свега, општим ножем добро састржују и следећим мелемом замажу: узми 1 килограм катрана и 4 килограма просејаног пепела од каменог угљена. Све ово треба заједно добро измешати и месити све детаље, да буде као почвирче блато, па га онда, или одмах употребити, или га оставити за доцнију употребу, јер се на хладном месту остављен овај мелем, може дugo да држи. Ова смеса држи се на ранама намазана много дуже, но свака друга данас, позната смеса за тај циљ; нити му худи преко лета јака врућина, ни преко зиме лути мразеви. Овај мелем и с тога је добар, што у катрану има карболине кисеонице, која свако појављивање штетних гљивица одмах у почетку угушије. Поједијни опити, који је писан ове белешке на свомим воћкама чинио, испали су врло добро и дадоше задовољавајуће резултате, тако да на основу тога свога сопственог искуства, овај мелем сваком воћару најдојише препоручује. Ово је средство добро и за премазивање пресека, кад се подебље грани на воћкама одесцају. И за замазивање нитотине по хамбарима, врло је добро, нарочито против молца, жишка и других ситних штеточина, који се у пукотине по хамбарима заљаче.

Шта ће не сме садити близу кошиница? Близу кошиница не сме се садити црни и бели лук, купус, кељ,

карфијол ил салата. Пчеле не подносе мирис овога поврћа, па кад у леђу пади на ове бљске, оне се занесу и не могу више да се дигну оданде. Ко има близу коњинца засаћен кунус, кељ итд., наћиће преко лета у њима мртвићи чепла.

Ко жели ћутог рена, — нека га не сади у јаку, најубрунију земљу. У најубруној земљи бива корене дебело, али по укусу благо, а у слабијој земљи бива, истинा, тање, али ћубе.

Да поиншитимо мањовину на старијим ливадама. треба узети што сицитет песка, па га натопити окојеком (стајском пиштивеном), или, још боље, у кљу чају воду растопљеном чају из оџака, па тим напољеним песком посугти мањовином обрасла места. На тим местима, не само да ће мањовина нестати, него ће ту и много бујије порастети питома трава.

Дуван против гусеница и бувача на поврљу. Ја сам гусенице и бувача с кунусом (расада) с роткица растерирао с дуванским прашником. У јутру за росе, или после заливаша, поспом преко расада кроз ситно сито прашак од дувана и поменуте штеточине све се разбегну, а гусенице и цркавају од оне ћутине, а расаду ово средство ништа не шкоди.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖНИСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК И СЕДНИЦЕ

Управе Српског Популарног Друштва

брзаке 2. јануара 1909. године у Београду.

Близи су присути: Председник г. Вучко С. Богдановић, Подпредседник г. Аца Јовановић и чланови Управе г. г. Борисав Тодоровић, Јован Ф. Вишетич, Александар Мијо-ковић, Милисав Ж. Петровић, Мирко Милоњић и Јоца Марковић.

Безбедно секретар Др. Ђ. Радић.

1. Чита се Записник ХХIX. седнице од прошле године.
— Прима се.

2. Председник г. Вучко С. Богдановић, као уредник „Текјака“, износи на решавање питање: да ли „Текјак“^{*}, склоном на извесне текиће које су са издавањем листа скочилане — и на уставитељују 1909. године да излази недовољно као прошле године? у ком би случају требало повељати претпоставку.

Узео у обзор суму одобреног кредита, који Друштву за штапљање „Текјака“ у Државној Штампарији има, и суму коју Друштво од претпака добија, а које суме укупно никако не стоеју у новозадатој схемици са трошковима око надављавања листа, и ако Друштво не тражи за себе материјалне користи од тога, али штити своје материјалне изворе за потопнагађење и унапређивање највеће привреде и у свим осталим правцима и гранама, — то је по довољно објашњеној споразуму решено: да се „Текјак“ од нове године издаје три пута месечно у додасавањем објаку и величини и по додасавању цене. — Што се најхитније предлога, у току дебате, о величини хонорара за радове у листу тиче, решено је, да уредник о томе учини нарочити, засебан предлог и Управи га на одобрение поднесе.

3. Саопштава се акт г. Министра Народне Правдеје од 13. децембра пр. г. ШВр. 20.078. којим прокорчује Друштву, да од друштвених живинарника у Роготу заосталу заграду поруша и материјал изнесе, или затулаграду бесплатно усуштини Министарству. — Решено: да Друштво наје у мосуђености да би поменуту заграду и материјал могао Министарству уступити бесплатно и да ее господ. Министру представи, да је Друштво већ предузимало потребне кораке за продадију и узлањање материјала од тога живинарника, али да је, из непонахатих узроха, у томе, од стране крајгујевачке шумске Управе спречено, и с тога да ее господ. Министр узмоз, да прозају у корист друштвених одобри, јер је то друштвена

својина, па ће Друштво онда у најкраћем времену материјал оданде и уклонити.

4. Износи се на решавање молба државног економа г. Петра Матејића, да му се одобри, да свој дуг од продатих Календара из ранијих година може отпазљивати у месечним роковима. — Одобрава се с тим, да суму дуговља исплати у року од 3 месеца.

5. Саопштава се писмо Окружног Популарног Друштва Подружнице за округ Београдски, којим извещава Друштво о своме констатуисању. — Прима се к' знању.

6. Истук Подружнице предлаже неке измене у Правилнику за окружне Подружнице. — Решено да се упути на министарске ревизенте за подружничке послове, Подпредседнику г. Аци Јовановићу.

7. Саопштава се писмо Подружнице, којим шаље Програм ради за текућу 1909. годину. — Прима се к' знању с тим, да се и се остале Подружнице позову, да у што крајем времену поднесују Друштву своје Програме ради за ону годину.

8. Саопштава се ревизат државног економа времена прашарчог о плугу, који израђује Лазар Ђокић из Милешевца. — Пре, во што би Друштво могло што учинити по молби Ђокићевој и препоруци узимајући у пomenујућем реферату односно распрострањавајући га плугу, решено је, да се пополне Ђокић преског економа, да један плуг, пробе ради, донесе Управи Топчидерске Економије, која ће по извештају преби поднети Друштву своје мишљење о употребљивости истога плуга, а онда ће Друштво од своје стране учинити, што према приписанама учинити може.

9. Уредник „Текјака“ предлаже хонорарске штампалије разлога у 47. до 52. броју. — Одобрava се по предлогу и услојеној норми, а влагу хонорара да овере чланови Управе г. г. Милисав Ж. Петровић и Јоца Марковић.

10. Благачник подноси рачун друштвениог примања и издавања за месец новембар пр. године. — Прима се к' знању и одобрava.

ЦЕНОВНИК ПЛУГОВА

Плугови риљачи или за дубоку обраду

R 14 M.N	за обраду 21—37 см. тежина око 148 кг. с колечкама, по	104—
R 14 SN	за обраду 21—37 см. тежина око 150 кг. с колечкама, /са шир. фами/, по	105—

Универзални плугови с двогубим гредељом

D 10 SN	за обраду 15—26 см. тежина око 106 кг. с колечкама, по	79—
D 10 KN	за обраду 15—26 см. тежина око 104 кг. с колечкама, /са широком бачм/, по	77—
D 8 SN	за обраду 10—21 см. тежина око 102 кг. с колечкама, /са широком бачм/, по	77—
D 8 SS	за обраду 10—21 см. тежина око 98 кг. с колечкама, по	75—
D 8 KN	за обраду 10—21 см. тежина око 101 кг. с колечкама по	76—
D 8 KA	за обраду 10—21 см. тежина око 102 кг. с колечкама по	79—
D 8 SN	за обраду 10—21 см. тежина око 98 кг. с колечкама по	70—
D 8 MN	за обраду 10—21 см. тежина око 98 кг. с колечкама по	75—
D 8 MN	за обраду 10—21 см. тежина око 102 кг. с колечкама /предлагачком/, по	82—
D 7 MN	за обраду 9—18 см. тежина, око 90 кг. с колечкама, по	70—
D 7 MN	за обраду 9—18 см. тежина око 92 кг. с колечкама, /с предлагачком/, по	75—
D 6 MN	за обраду 7—16 см. тежина око 66 кг. с колечкама по	64—

Прости гвоздени плаугови с једноставним гредељем

СР10Р за орбу до 25 см. тежина око 72 кг. с простим колечкама гвозденим по	динара 55—
СР7Р за орбу до 20 см. тежина око 68 кг. с простим колечкама гвозденим по	52—
СР6Р за орбу до 18 см. тежина око 60 кг. с простим колечкама гвозденим по	46—

Плаугови обртачи или брдски, од челика

УW7 за орбу 6—20 см. тежина око 86 кг. с колечкама по	75—
УW7 за орбу 6—20 см. тежина око 86 кг. с колечкама и црталом по	80—
УW7 за орбу 6—20 см. тежина око 86 кг. с колечкама, црталом и окретном основином по	100—
УW5 за орбу 4—18 см. тежина око 74 кг. с точким [једноколцем] по	65—
УW4 за орбу 4—16 см. тежина око 64 кг. с точким [једноколцем] по	57—

Примеба. — Овим се ценовником заменjuju сви досада објављивани у листу и у Популаризованом Календару.

Плаугои риљачи су за два до четири јарма волова и за дубоко орање — риљаче —

Плаугови универзални марка М за благе, или средње земље т. ј. излаже; S за земље тешке, живљаве; K за земље трошне али смоноглаве [зелене]; A — за разоравање зедина и ливада; SS за врло тешке, живљаве земље. Свака та марка има десницу облика стапа и даљицу. Марката Земљорад, Задруга: Прогрес одговора R16, Метеор одговора R14, Врдук одговора D9SS, Домљин одговора D8МN, D10МN, Стела одговора D8A и могу се овим маркама потпуно заменити, пошто Друштво држи и набавља само Сакове плаугове и никоје друге.

Уметци за претварање плауга у појединачне справе за обраду земље

Ко је већ забиљавао иза у буђуће набави која од универзалних плаугова (бригиталих Сакових) може их набавком уметака претворити у појединачне справе да садржеју обраду земље као скине плужно станове (трупине) место њихових пртвада уметке. Из тај начин постиже значну уштешију, јер гредељи, ручице и колечке од плауга универзалног употребе и за плауг, као и за претварање његовој у једну или другу од ових справа, за које Друштво држи уметеке на стоверишту.

Уметак SU N за претварање плауга у двобраздни плауг стаје	динара 36—
Уметак 9 — рачни колач за пртву плаугу у колач стаје	62—
— 5 — расчесни пружнистки конак за пртву плаугу у колач стаје	66—
— 7 — расчесни екстрипатор за пртву плаугу у екстрипатор стаје	70—
— 5 — рачнички скрипификатор за пртву плаугу у скрипификатор стаје	54—
— за претварање плауга у Бишартов подривач за подубљавање орања стаје	31—
— за претварање плауга у обичан подривач за подубљавање орања стаје	10—
— за претварање плауга у лак обичан прашач стаје	17—
— за претварање плауга у виртембершки прашач стаје	20—
— за претварање плауга у врашач с отртчицама стаје	27—
Точкињ (једноколац) место колечака за претварање плауга у прашач стаје	1150

Преглед 10. броја „Тежака“: — Чланци: Важнији пролетњи радови у винограду — Подизање вештачке хидре — Данашње стање физиологије храњења стоке — Белешке. — Друштвени и подржанички аспекти: — Ценовник изузето — Огласи.

Резервни делови Сакових плаугова

предлужијац за плауг D8MN динара 7—	
* * * * * D7 и D6M	6—
Грађаник D8MN динара	3,50
* D7MN }	3—
1 цртала D8MN) D7MN	2,50
D6MN }	

Гравије са запретима по динара 2— (за предлужијање и цртала, рачунају се обаша)

Изах [лево на плаугу] D8M	2—
* * * * * D7 и D6M	1,50
Табан [десно на плаугу]	0,80
Дашница D6M	7—
* D7M	8—
* D8M	9—

При поруџбини плауг или резервних делова, као и уметака, треба се позлати или на марку, или казати за какву се земљу, односно за какав посао, плауг или уметак, жељу.

О Г Л А С И

ПРАВА СРПСКА ФАБРИКА СИРИШТА у прашку и текости. — Ђоње Димитријевића из Ниша

Израђује најјаче и најбоље сириште, које је анализирано у Министарству народне привреде, и препоручено народу који корисно.

Продавцима даје добру зараду.

2—12

Г. Г. БРАЋА БАЈЕР из Аузабурга, фабриканти млекарских машини у прашву.

Б. Готхард Алвијера фабрика најновијих и усавршених пумни, шираџева и остала.

Г. А. Грај и Комп. фабрика најусавршенијих писаћих машини „Еделманс“.

Мустро вод Ђоње Димитријевића Ниш

2—12

СРПСКА ФАБРИКА СТАКЛА у Парагину. — Потребује 500.000 кгр. ражне сламе не вршење по руку отрешене.

Пријом у Парагину и плаћа се 1. динар скупље од 100 кг. но што је по најјачој цене.

Препоручује се привредницима да ово имају на уму при овогодишњем заセјашају стримане.

Српска фабрика стакла у Парагину.

Д. РЖ. ЖИВИНАРНИК у Топчидеру има на продају јаја за паса од ових врста и расе живине:

Од кокошију расе: Планинско, жута Орлингтон, жута Талвијанска, јаребичаста Видаадотки, Мехелини, Минорки, Лапишан и Златни Владод;

Од племенске расе: Пекиншке и Рудинске;

Од пискаре в Емденске и Талвијанске и

Од курака белих Талвијанских.

Цена јајима је: кокошија и племенска 10 пр. дин.; կура 20 пр. дин. и гушчица 30 пр. дин. 1 комад.

С постражавањем јајити се Управи Топчидерске Економије — пошта — Топчидер.

За унутрашњост шаљу се јаја на доплату. Паковање се наплаћује по коштављу.

бији која и онако, нарочито за зиму, има врло мали број разноврсних хранљива за састављање сточних оброка. Она је окољина, једногодишњи усев и то одараћа код нас, што није толико омиљена и што није онолико у плодород уведен, колико то она заслужује, нарочито стога, што и сушних година, даје велику количину врло добре сличне пите. У нас, где азимско орање за пролећне усеве не уме још да се како треба цене, где се и кукуруз као главна окољина копа и загреје људском спасом; у нас, где су се усеви за исхрану стоке који се морају сејати на ниви, још врло слабо одомаћили, још се не уместо колико треба да се цене одгајавају стоке, ради привреде и великих користи од сточарства. А где нема довољно услова за разумно и приходно сточарство, ту се још не ради привлачење гајење сточне хране на ниви, па кад се још за то гајење мора трошити и мучити, а сточна репа изискује највише и трошак и рада и ако исти обилато плаћа великом количином рода.

Од сточне репе за храну стоке употребљавају се и линије које се лети може закидити и трошити, али главно — корен или кртола која према сортама, а нарочито на доброј плодној земљи, може достићи значну крушноћу. Иона се као таква може трошити почев од јесени, преко целе зиме, до самога пролећа, до паше на пољу, само кад се добро утрави и очува. Сва домаћа стока једе врло радо, а нарочито је добра храна за говеда и за свиње. Нен удео у дневном оброку за одрасла говеда сматрају определена (музара, волова за тегљење и гојазних говеда) може бити врло знатан (20—30 кг. по групама), сачињавају али и главну кабасту храну за њих.

Гајиће садржина главно је велика маса рода. Раније се, при избору сорте која ће се гајити, обраћала пажња једино на то која рода што тежа и што крушиће репе, дакле која на истом пространству засејане земље, пине рода донесе и по томе се и ценила вредност једне сорте спрам друге. Али данас се зна, да је при храњењу стоке с репом мање важна велика маса рода, а много пине њене гајиће садржина у својој маси и у угљеном хидратима (т. ј. овде у шећеру). Испитивањем репе разних, под истим околностима гајених сортама, учени људи су пронашли значна колебања у садржини суве масе: беланченине — између 1·1 и 1·7% — у садржини шећера — 2·7 до 7·8% — у садржини осталих безазотових материја и у угљенхидрату — 1·39 до 2·62% — и у садржини воде — 86·6 до 91·9%.

Али садржина беланченине и масти у сточној репи налази се у сасвим подређеној мери и за оцену вредности репе најверодавнији је однос суве масе спрам сока или воде у њој. Сува маса стоји увек у непосредном односу са садржином шећера, уколико се повишила сува маса, у толико расте и садржина шећера. Према томе праве хранљива вредност сточне репе, на крају крајева, као и код њене рођаке пештерне репе, сведе се на њену садржину шећера. Што рекао проф. Волтман: као што не можемо тражити од чутела да носи сланину, тако ни од сточне репе која има толико много сока или воде у себи, не можемо очекивати, да у сточном оброку замени снажнију крму. Она замењује кабасту храну — масу суве хране: сено, сламу итд. И она се мора менјати у

оброку са јачом зријастом храном, спркањеном у јарму, трикотама итд.

Но сок у репи није вода у обичном смислу, без никакве вредности по исхрану стоке, јер би за тај циљ имали јединији извор у своме бунару. То би било најопако схватање, јер и сок из репе има извесно дејство.

Разуме се, да је п опде благословена „златна средина“: гајење сточне репе у којој неће бити само подножје сока, но и остале хране. Сок и сува маса стоје једно спрам другога у противположном односу, ако се једно од њих у сточној репи пење, оно друго опада.

Избор сорте за гајење. Због тога и јесте од највеће важности познавање добрих сортама сточне репе и ради избора њиховог за прилике које владају и које су на њихово успевање и по каквоћи и по количини меродавне.

У новије доба, од како се наука и практика посветиле разумном и уменном одгајивању најприходнијих сортама усева, одгајено је и више сортама сточне репе, с изврсним особинама. Издана у дан ничу и објављују се нове и нове сорте. Но као што реклами на свима појмима људскога рада играју велику улогу у протурању робе и новина, тако и у производњи семена у опште, а сточне репе посебице. Онај ко данас хоће да прода своју робу, мора бити умешан у грађењу рекламе: он је хвали и у небеси дине и падају јој добрих и одличних особина истече и узноси. Само што то не мора бити увек и истини, а понеки пут је и лаж, ако не и гола превара и подвала. И баш у гротини и продaji семена, лаж, превара и подвала јако су у језу. Код „старог доброг“, познатог нам, не морамо се одмах и увек пограбити за то много хваљено и препоручивано ново: за све прилике под небом „најбоље“ сточне репе нема, нити може бити. Огледи чинећи светом њиховим на различним местима и на различним земљама, показали су, да никад успевају једна, на другом месту друга сортама.

Вредност појединачне сорте стоји у правој сразмери спрам веће употребе и циља ком је намењена. За један циљ биће добра једна, за други друга сортама. Али за оцену вредности једне сортаме сточне репе спрам друге, у погледу на исхрану стоке, за гајење треба изабрати увек ону сорту која је за паше прилике најбоља, чија хранљива садржина најбоље одговара циљу њене употребе.

Да по објасњим примером. На пр. при храњењу крава музара, биће она сортаме сточне репе најподеснија која сразмерно велику садржину сока показује, јер нас искуство учи, да сок тај у великом степену новољано утиче на лучење млечних жлезда, докле за храњење волова за рад или говеда за гојење заслужују првенствено баш оне сортаме које су богатије садржином суве масе.

Подела сортама сточне репе. Према томе најправилније је поделити све сортаме репе:

а) на one које су богате соком, као што су све екендорфске сортаме (оригинална, Асканијер, Ташенкригер и др.); и

б) на one које су богатије сувом масом, као што су обендорфске, Мамут, Еlefант, Слудструн и Олива.

Да сточна репа буде доиста „сточна зимња зелена пижама“ у корисном смислу по нас и по стоку,

треба да су поједине сорте репе и одгајене тако, да се прилагођавају добу године, у ком ће доћи на ред да се употребе за исхрану стоке.

То зависи од њихове подобности за оставу и чување, од њихове трајашноста. Одлика је да одгајена и према склону и саставу њиховог меса може бити различита тако, да једна сорта утрављена за зимњу оставу мање се мења, мање испони и ивици — хранљивих материја изгуби — но друга. То мењање остављене репе у трапу може иći до осетних губитака, па чак и дотле да сва иструпи и ивици, да не буде низашта употребљива.

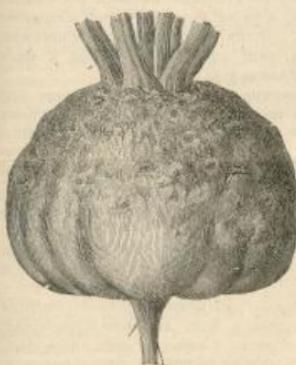
Докла да није меродавна већа тежина, но већа једрина рода. Сточна репа уз 12-17%, суве масе може имати рефимо тежину од 1835 грама. У тој ће имати дакле 1601,95 грама воде и 233,05 грама суве масе. Није свеједно, већ је огромна разлика у приносу репе, да ли је код исте тежине већа или мања садржина суве масе. Речимо да смо од једне сорте добили бербу од 400 товара на 1 ланац (58 ара) са 9,5% суве масе, значи да смо добили на 1 јутро 362 товара воденог сока. Докле смо од друге сорте добили бербу од 320 товара на 1 ланац

И то не само репе разне сорте, већ и репе једне исте сорге; што крупније то бујије и сочније, што ситније то једрије и више суве масе имају. Уопште зависи од размака или растојања при севању или садињу, хобе ли бити сочније или једрије.

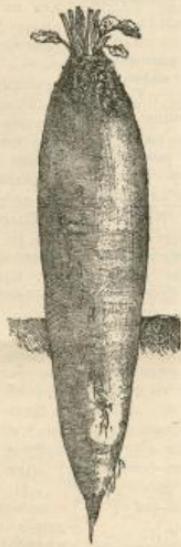
Чињење огледом кроз дужи низ година просечно су показали, да је памћу свају растојања првоте од врсте, од 30—63 см. (30, 36,5, 47 и 63 см.), најбоље утицало растојање од 36,5 см. (код 24 см. размака репе од репе). И то како у погледу приноса (бербе) масе, тако и хранљиве садржине на једнакој засејају површини.

Огледи ти су продужени и после бербе, да се цени трајашност у трапу. Са различитог постата репа гајена на различним растојањима, узве је и засебно утрављена, па потом научно испитана. И утврђено је да и ту, дакле код једне исте сорте, репе гајене на малем растојању и стога једрије, то јест сувом масом богатије, показивале су у трапу увек мањи губитак у хранљивој садржини.

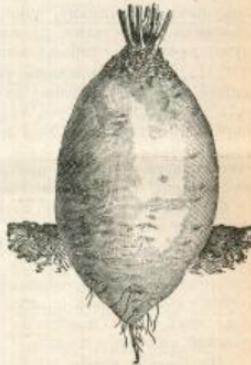
Према томе не само да зависи од циља сточарства, већ и из чисто еко-

Сл. 12. Оберндорфска репа

Сл. 13. „Мамут“

Сл. 14. „Олива“

са 13,5%, суве масе, или од тога 277 товара воденог сока. Од прве сорте и ако је за 80 говара већи принос по количини, добили смо по јутру мање суве масе (38), но од друге сорте (43), са мањим приносом по количини. Зависило би од врсте или производног определена стоке, да ли би се радовали првом или другом приносу т. ј. управо само за праве музаре смели би одати превагу првој сорти, а у свима другим случајевима држава стоке — само другој.

То ће рећи, да когод што сок и сува маса стоје у обрнутој сразмери, тако и каквома спрам количине бербе. Кад гајимо сорту богатију сувом масом не можемо захтевати бербу, исто онолику масу, па да зовемо имамо због веће количине суве масе и већу хранљиву вредност и ако у мањој маси.

Али још нешто, што је врло важно при оцени једне сорте сточне репе. Репе сувом масом оскудне, соком богатије, више су карактер подлежне, мање трају.

номских (привредних) облика, биће корисно, поред репе која се мора што пре утровити на исхрану стоке, гајити и једну зимњу репу која ће утрављена моћи дотрајати до нове зелене паше, у пролеће.

За музаре, односно за хранење стоке репом у јесен (по берби), до прве зиме, дакле то су репе екендорске, а за снажније крмљење, поред екендорске требало би изабрати још Лайтвицу или Мамут.

За хранење стоке до прве половине зиме (до јануара), можемо се врло добро помоћи тако, ако при вајењу и сожењу репе са пљиве, будемо одабирали оне најкрупније и крупније т. ј. са сувом масом оскудније, па с прва њих и трошили за храну стоке, а све ситније репе одвајали и трапити да доносију употребу. Садржина сочних репа (сувом масом оскуднијих) опада далеко брже, па садржина једријих (сувом масом богатијих) репа.

Уз употребу за зимње храњење стоке ситнијих репа одвајаних од сочних, јесених, треба засебно транити и трапове начинати од правих зимских репа које се са свога једнога меса до самога пролећа држе, на чак и лето дочекају, као што су оберидорфске, Олива итд.

Ни за сигнијег земљорадника који сточну рену се, ово није толико текјан и заметан посао, јер не оваким поступком при храњењу своје стоке преко зиме, постићи бољи успех по ишаче.

ПРСКАЊЕ ВИНОГРАДА ПРОТИВ ПЛАМЕЊАЧЕ.

Сва новија испитивања о пламењачи и предствима да се од ње сачува винова лоза нису могла да оспоре бордовску чорбу како дејство, тако и њену практичну предност, нижу цену него осталим средствима. У том погледу она заузима прво место; али њено дејство, управо мој пријављања за опрекаше делове винове лозе јако зависи од начина справљања. Добро справљена бордовска чорба, има вишу и ситнијег плавог талога, па је отуда и јаче плаве боје, а таква чорба, кад се пропанциом расце у сићушним капљицама, чини осушена на опрекашим деловима једнотанку, слејену на вављаку, отпорну за дуже време од спирала кишом.

На томе је заснована употреба бордовске чорбе никег степена густине, за прво прскање највише 0,75%. Бордовска чорба толике густине држи се на опрекашим деловима 3—4 недеље и чува их од заразе пламењачом. А то је управо време, за које ластар јако израсте у дужини, из бочних пупољака потегирају му запери с новим липићем и чокот пречврста, па је после тога неминовно потребно да се и ти делови, у колико као сувиши нису удаљени о чокоту, прешавем предхранима од пламењаче. То је задатак другог прскања. Треће прскање предузима се с погледом на време опет у потребном размаку, и оно треба да очува од пламењаче накнадно развијене зелене делове лозе, како би ластари сазрели и на њима се развили снажнији пупољци за идућу годину.

Бордовску чорбу најбоље јаквоће спранићемо растворавши плаву камену и гашењем крече у подједнаким деловима воде, и сијањем раствора плавог камена у кречни раствор. За прво прскање, као што поменух, дозволна је 0,75% бордовска чорба. Да се спрани 100 литара чорбе толике густине, треба узети 0,75 кг. плава камена и 0,5 кг. печена кречка. Плави камен растворити у 50 литара воде, а креч прво с мало воде угасити у другом дрвеном суду, па му долити остатак до 50 л. воде. После тога постепено сијати раствор плавог камена у кречни раствор, при чему једно лице треба испрекидно да меша смешу док друго сија.

На тај начин спранићена бордовска чорба, под претпоставком да је употребљен плави камен чист а креч добро печен, најбоље је јаквоће и може се употребљавати за прскање без никаких испитивања.

За друго прскање довољно је за 100 литара чорбе узети 1 кг. плава камена и 0,72 кг. печена кречка, а за треће само 0,5 кг. плава камена и 0,3 кг. печена кречка.

Прво прскање, с погледом на велики пораст ластва и изглед на скору појаву пламењаче, потребно је одмах извршити, чим то први ведар и тонао дан допусти.

Н. Ранојевић.

КАКВЕ КРОМПИРЕ ТРЕВА УЗЕТИ ЗА САЂЕЊЕ?

Баш је сада томе време, да ову поуку напним пољопривредницима упутимо и да им препоручимо, да се при сађењу кромпира ове поуке придржавају, ако желе, да од свога рада имају што бољег успеха.

За сађење треба узети најразвијеније кромпире, ма које год сорте они били. Ведимо најразвијеније, али не и најкрупније, то јест, да је кромпир правилог, дотичног сортги одговарајућег облика са добро развијеним, здравим окцима. Осредњи, правилно развијени кромпир љубав су за сађење најбоља. Ситни кромпире могу се за сађење само онда узети, кад је сама сорта по себи ситна; а кад би од неке крупне сорте за сађење узели она најситније кромпире, као што то многи и чине, онда је врло лако могућно, да су ти ситни кромпире иеравијени, да су недозрели, па се од њих некако не можемо надати ни добром природу, а уз то могу бити још изложени и болестима. Код арелих и развијених кромпира, све је то обратно: они дају бољи принос и нису много изложени боловању.

При избору кромпира за сађење, односно при употреби истих ми можемо и да уштедимо: ми ћemo крупне кромпире исећи на 2 до 3 комада. Истина, сваки овај комад, у ког је само окци здраво и развијено, ивићи ће и родом не уродити, али ће од њега род бити слабији. Крупни, само на два комада пре сечени кромпир, добро ће родити, али је свакојако и боље природије, да се, као што напред рекосмо узму осредњи цели кромпир, јер они дају највећи природ; у том је случају промпир и у лози јачи и природу крупнији.

Природ је у једној потпуно развијеној кртоли — кромпиру, нагомилала у месу довољно материјала, довољно хране за снажно клијање: што више овог материјала има, склажије ће се моби и клица развијати, а на против, што мање тога материјала, што мање те хране има, склажија ће бити и клица, а у колико буде склажија клица, у толико ће бити склажија и цељонутна бљшка, дакле ће бити склажија и природ.

Кад, дакле, за сађење узмемо најразвијеније кромпире, онда можемо на сигурно рачувати и на ботаџију жељту, ако — сачујаја Боже — не би неке непогоде у порашкивању смстале.

Нарочито при сађењу ранијих сората треба се напред изложеног правила строго придржавати.

Ар. Р-Ь.

ПОЉОПРИВРЕДНА СРБИЈА*.

— Из Туријске: „Gazzetta del Popolo“ —

Србија је у првом реду пољопривредна земља, јер највећи део њеног становништва обрађује земљу. Целокупна по-

* Наш пријатељ познати тајански парленто-генералски инспектор и професор, др. Етторе Маскерони из Турије, почасни члан Срп-
ског

вршила Србије износи 4,830,260 хектара; од тога спада 573%^o на приватна и општинска имања, а 47,69%^o на државна.

Државно имање састоји се из шума, река, путева итд. Према попису из 31. децембра 1900. године у Србији живе 2,492,882 душа, од којих су 2,099,719 (то јест 84,23%) земљорадници. А треба имати на уму да у Србији нема великих имања чиста спахијака: земља је у поју подељена међу они који је обрађују, а сваки је ратар господар своје земље.

Тако, према статистичким подацима од год. 1897 било је 160,375 власника који су имали највеће имање по 5 хектара земље; а само три имала су сваки по 250 до 300 хектара, а три више од по 300 хектара.

Постоји и један нарочити закон који сваком сељаку ујемаша по 2 до 8 хектара земље коју му власт не може одузети нити продасти па приватни дуг. Забрањено је међутим пољопривредницима задуживати се путем менинди. Ове мере обезбедују спримом сељаку његово имање и дају му могућности да се свом својом снагом посвети земљорадњи и задовољи беће походном свога труда.

Ливаде и пашњаци у Србији природни су, и на многи начини, нарочито у планинским пределима, изврсне квалитетне. По попису из 1904 заузимају 1,716.701 хектара. У последње две преме почеве су драстични и вештачко измешане, ствари дателану нарочито дуцеру тако да је године 1904 било свих пашничких ливада укупно 309.260 хектара. Те исте године било је свега обрађеног земљишта 1,212,107 хектара и то: кукуруза, пшенице, раже, јечам, лоби, једле конопље, дувана, воћа, шеширне репе итд. Земљиште на ком се обрађују спада жита сваке године се шара, тако да је године 1900 било 976.071 хектара, а 1904 прештирило се на 1,164.430 хектара.

У Србији се највише сеје кукуруз; сељаци га многоју и храни с њим овце и извазе га. Кукуруз је благо српско; то је он вредно успевају јер су му и земља и племена поволни; највиши се је беза и жута. Године 1904 дала је Србија укупно 2,412.533 тонара кукуруза, што одговара предности од 31,539.000 динара.

После кукуруза долази пшеница која такође има све услове за успевање. Најбоља се пшеница сеје по подним равницама Мачве, Старе, Поморавља, Колубаре, Јадра, Подунавља, Поморавља и Топлице. Један део пшенице потроши се у земљи, маком по варовинама, а остало се извози. Тако гаји 1904-го од 3,177.734 тонара пшенице извозено је 831.853.

Највеће сеје јечам, ража и зб, чео се готово производи извозе, изузев онеј део чео се сачува за стоку и живину.

Дуван је такође велика распрострањен у Србији, но пошто спада под драпшински монопол, то не може да се сади свуда. Држава га откупљава по нарочитом ценоизвiku. који је комисија утирила; а великом са гаји у околнини Врњаче, Ниша, Крајине, Ужицу и Крагујевца; иначе јакљевом је одличан. Од неколико година гаји се и једна врста турског дувана: држава најавила саде и једна делница сеоске бесплатно. Године 1904 производ дувана износио је 11.918 тонара; и према томе може се добар део и извози.

Једна од најзапаженијих грава пољопривредне производње у Србији без сумње је воће, за које је врло поноћано и земљите и клима. У првом реду дозаде шљиве, затим јабуке,

сок пољопривредног друштва и пасац дела и спримом говедарства и свињарства, у складу прикази, прати са њима симпатијама наједнаку бару српског народа па јошвеје и користима и штојим склон помоћи људима у тој борби, радије неуједно на објективима и спореданством тадајашњег и српског народа, пратећи са љубљу и разумевајући гаји сајоју домовине.

Када последњи ћелови докса те љубљу и симпатије, је јој у земљом и у гледном туринском листу „Gazzetta del popolo“ написао јак чланак о спримим објечанима, изложеним и овај и пољопривреду у Србији који дописује у целини у преводу, с реде спрове као уседа, шта и како о највишијим пријатељима са стране, а друге спрове да подстаке овим људима радијењима који имају на странијим јединицама. Радије се, да у овим првотим написима има по потпуности и овима ногренцима које је сприм поштовање ствари, ако уочити или испреплати, али то не умањује првотност арагодежних пријатељстава и добре воље коју има показујући тадајашњи пријатељи и оних путем и овом приликом.

Године 1904. било је у Србији 116.000 хектара, што је све одлично квалитетно и највише се назива. И доза се доста негује (33.876 хектара), по после појаве филоксере год. 1882 интрагади су се знатно смалили, тако, да су данас у Србији приморани да увозе вино из иностранства за димљу потребу.

Али да се практиче на шљиве које су врло пажан извенични аргачи Србије:

Шљиви има у Србији више праста, али најраспрострањенија је тако звана „Пожегска“ од које се прави изврсна шљивица и једна врста пажмеза који се на страни иного цени. Крагујевску има и једна фабрика за израду пажмеза; но извади се сећним називом, и то суви шљиве.

Држава пак српска, признајући да је воће један од главних производа у земљи који доноси благоста, она настоји да се та грана пољопривреде што боље развије и усаврши, то чео у сусрет пољопривреднику и пружа му помоћ, дајући му разне појмовите и упутства за обрађивање и сушеване воћа, поглавито шљива. Ту се још сунче шљиве на првотим начини, али у последње време почели су се служити новим системом и употребљавати пећи Глашинице, које су логор практичне. У државним установама служе се и системски француским, али држава преко свога земљоприправника држи курсове преноручујући на њима систем Глашинице, па они иду по разним крајевима и држе предавања у том смислу.

На симај глазинама тржиштима у Србији постављене су од стране министарства народне привреде комисије, које пре глађују шљиве да ли су довољно суке, чисте и уопште да ли су у добром стању за извоз. У јагадинама српских извозника такође се прегледају и само се дозвољава извоз добре квалитетне. На тај начин држава потпомаже главну извозничку робу, а у исто време одржава добар глас спрокој шљиви на страним птијацима.

Године 1904 цео производ шљиве износ је 4.652.057 тонара у вредности динара 23,069.081; а извозено је свега 405.023 тонара у вредности динара 6.274.544. То исте године извозило се 151.892 тонара пекијама (дни 3.070.078) и 3170 еквилитара (ракије) шљивицама у вредности дни 101.577.

Последњих година држава је потпомогла и настајала код тежак да се воћњаци у Србији што пшише разните и усавршне је утицаја и на округе (т.ј. срезове) ради подизања расадника створивши и један закон па коме сваки треба да има по један расадник најмање од 5 хектара. Данас их има 51.

Гајење стоке без сумње спада у најважнију грани народне привреде у Србији. Од свих извозних производа, стоке спримају још веак у прво место, нарочито по царинског рата са Аустро-Угарском, јер половина прихода од извоза вади се са стоке.

Српска стока тргови се по многим светским птијацима па имено одлично јануара месец које је и добор укус. Највећи првход долази од свиња и волова; с тога је свињама разумљиво, да се и држава и разне установе и приватни стварају за што било гајење стоке, које је толико корисна по земљи.

У Србији се гаје дивље; свиње, говеда, овце, козе, ковије, магарци и мале. Најбоља се стока налази у околини Ваљева, Београда, Сmederevske, Дрине, Крагујевца, Поморавља, Мораве и Тимошу.

Године 1904 било је у Србији: 172.278 ковија; 943.967 говеда; 7710 бикови; 875.517 свиња; 3.065.441 овце; 495.955 коза; 1274 магарца и 130 малчи; укупно 5.563.272 граа стоке. На сваке дакле хектар земљишта дозадавају је 116.01 гра (1995. годева) и на свако 100 становника 2247.8 гра (28.63 годева). Пеша вредност рачунају се прилике на 168 милијона динара.

У Србији се нарочито обраћа пажња гајењу волова, што спада године расте. Волови се обично употребљавају за тегљење; после извесног времена угроју се, па се приједа за кашу. Краве су мањи музаре. Домаћи волови произлазе од расе „aurota“ (подолска); веблиног су свиње, и то су познатога лако се гаје. Од њих извозију се шукалинику и колубарску, као и изразиту или ресанску.

Године 1893. почели су у Србији укрштати домаћу расу извозену са стране расу симентаксу из Швајцарске, из

Аустрије расу маријаховску, мицталску, монтафунску и баварску расу дагајску. Отуд су сад у Србији многи волови шарене дакле првенацасто и црно-беле.

На овог укрштава произашла је врло добра раса говеда која даје одличне резултате на клањици; неки достигну меру од 6 до 7 тонова, са чврстом месом на излазници по 60%, пречно.

За тих долазе синије, која такође снадају међу највећима српске производе и служе као храна српском народу.

Међу главније расе долазе Мангалица и Шумадијска; а важне су и поду碌ије расе Коштрешике и Кондора и два соја: Мајдански и први Моравски „Бинглески“. Месо српске синије је укусно и сочно а масти изврсна. Шумадија је изјубогатија синијама; за тим Пасовица, Ресава и Мачва. Српска синија се разликује по дужини тела, величини ушима које јој нисе, првог ртевља; сувини ником трбуху и ковчјастој дланци. Она је дosta издржљива, јер лако сноси болести и промене поднебља и погода.

Значајан је и улога овца и коза, нарочито овца. Оне дају ерикем селажу: месо, млеко и врун. Најбоља раса домаћих овца у Србији налази се у околини Топлице, Пирота (раса Кривовијарска), Крагујевца, Рудника и Ужице (раса Краљевска). При државним економијама уведене су и овце, расе Хемшире, ради украсња.

Велика се пажња у Србији обраћа такође на гајење кошарка и извоз јаја; као и на гајење савидено бубе, пчеларство, индустрија и рибарство.

Држава српска увеоши се стара и троши за развијање пољопривреде и гајење стоке. Споменујемо овде главније привредне установе у земљи које дају добре резултате:

Имамо пре свега две (сад 3) пољопривредне школе у Србији, а то: једну у Краљеву, другу у Букону; а на универзитету у Београду при филозофском факултету има једна пољопривредни одсек. Даље: има шест државних расадница за зему, са српских расадница које су среће споменута за воће.

Према закону о пољопривредним станицама, сваки је округ у Србији дужан да дрижи по једну пољопривредну станицу, иако би се сваки пољопривредни узимао са практичним радом те гране. Но практичним школама, тих станица сељачка деца узе пратичнији како се има родите и она се издржавају на рачун свог отруга. Славна општина има право да пошаље по једног у ту школу, додад има неких десетак пољопривредних станица.

Самим разним привредним и сточарским [зоотехничким] установама у Србији има и једно Српско Пољопривредно Друштво, основано још 1869. године, у цијлу развијања и напретка пољопривреде радионица и сточарства (зоотехнике), у Србији. Ово Друштво приређује практичне курсове и конференције, отвара стечеј за пољопривредне радове и гајење стоке и живине; приређује скаке године земаљску изложбу, посредује у набавци семена, машини и осталог. Сад је председник српског пољопривредног друштва г. Вучко Богдановић начелник пољопривредног одељења министарства привреде. Ради бољег напретка и побољшања стоке држава је при својим економијама основана западе за сточарство у Добринцу са одељенима у Љубичеву и Шапцу, као и у Топчидеру.

Из овог кратког извода о пољопривредном и сточарском развијању у Србији јасно се види са каквом је важношћу тај народ предузео рад на моменту пољу и како је у томе највећима према другим земљама. Да ли ће Италија умети тим да се користи?

Не узимајући у обзир пољопривредне производе, наподим овде: да Србија може лако око милијуну водона и неких 800.000 свиња; а у ово време кад је најма текмо потребно месо могли би се отуд за неко време поднадривати. Нешто су већ почели, али то је мало. Прошле године увезли смо из Србије неколико хиљада живих волова и 13.218 тонова говеђег меса, пошто је по аустро-српском провизоријуму био дозвољен првог меса кроз Аустријо-Угарску.

Али треба нешто друго чинити. Приватна је иницијатива парализована огромним трошковима и многим смртима. Наша влада требала би да интервенира и да потражи све могуће вачине иако би увек живу трговину између Италије и Србије. Овај народ, који гаји толико симпатије ка исакаја са тога што зна да смо и мы некака, као и они сада, мужу мучини и подносили водни жртве — готов је уверен сам да нам објечске по же у сусрет и учини велике уступе ради што јачеје оближења.

Г. Св. Гавриловић зоотехник и сопственик пољопривредног Друштва у Београду, писао ми је ових дана између осталог и ово:

„Најстоје да ваша трговица учине све могуће да постану обиљни такмичари иванских трговица; нека их наша влада у томе помогне, стварајући се: да прекоморске веле између Солуне и Италије постану нормалне и повољне, и да се спусте царине; као и го да настоји да се чре по успостави некоштава вела између Јадранског мора и Србије. Ва ћете извукти велике економске користи, будете ли неговани трговини са Србијом и Црном Гором. Ва сте јачи и богатији од нас Срба, то можете много шта шта учинити. Ва сте народ који има много воље и чинимо; ви сте наши „зет“. Наша једна кћи, наша је Краљица, пламената Краљица Јелена. Нека даје да нас поје иницијатива.“

Овај узак и позив српских народу ми морамо усвојити; да Италије је да се то већ постигну. Гледајмо да наме не измакне згодна прилика по ујаснило добро објеу држава.

Ле. Еторе Маскерен. (Д. С.—д.)

Б Е Л Е Ш К Е

Према саксодом противу каменог талога у парним казанима. — Инженер А. Х. Фодисдорф саопштава у „Wiener Landw. Zeitung“, да је код једне групе казана са 84 димних цеви применљива противу образовања каменог талога овај поступак. Из казана испустоје воду, плавајући мук издушио одводом, пошто је казан сасвим испразњен био, испунило га је цеви водом коју је додат „саксод“, док је он начинио равномеран, танак слој који је покривао површину воде. Цеви су потом слабим загревањем отицем са решетке, потпуно осушене. Помоћи цеви су пуне се коју је спустоје до дна казана а кроз широк за пуњење с уврнутом славином, да се не би градило таласање, допуњено је пољаком казан водом. Вода је лагано одизала слој саксода који је по површини плавио и тако су, како цеви тако и дуварци казана били омазани, обливени танким премазом саксолом. Пошто су тако постепено све цеви биле омазане, онда је испустио воду, а сувини саксод прпењем похватао за нову употребу и потој је казан напово испунио водом и пустоју у рад. Привупут кад је приступљено чишћењу казана, не само да се није образовао нов скаменејен камени талог у казану, по је и пређашњи спрет и претворен у мул, тако да су цеви под оптимим бризгањем и испирањем остале сасвим чисте. На име саксод је при „облизавању“, „премазивању“ био ушијај од већ нахватаног а загрејаног каменог талога и нагрижен у току рада. На посљетку вреди напоменути, да се овај начин поступања с неизнатим назенама може корисно применити и код казана са цевима за воду, као и уочите и код сију текио доступних казана.

Пилни и ћурили много укусније и мекше месо добију, — кад се хране у млеку накашваним

хлебом. Исто се тако и брже угоје, кад се хране у меку натопљеним овсом.

Мрави су пријатељи нашим војкама. — Ми сматрамо мраве као непријатеље нашим војкама, па с тога и употребљавамо разна средства против њих. У Италији, Француској и другим културним земљама негују мраве да одбране војника од лисних ваници, које се на војкама налазе и стражавају размножавање. Мрави се тим ваницима хране и тако их тамане.

Кљукана гуска. — добије много већу и слађу цигерицу, ако се натопљеном кукурузом, којим се гуске кљукају, дода мало сурме (антимона), а води којом се почи, треба додати у прах сточног букашог угља (фумура). На овај начин кљукане и појесне гуске добију 1—1 $\frac{1}{2}$, килограм тешке и врло укусне цигерице. Неки додају и понеки чесан белога, наглечечега лука и тврде, да од тога цигерица још крупнија, већа, бива.

Да пчеле не боду. — Орган немачких пчелара препоручује ово: Ко има посао с пчелама, а боји се да ће га пчеле убести, нека у води растопи мало меда, па том медљавом водом нека окваси лице, руке и врат, пре што приђе пчелама и може бити снгурани, да га ни једна пчела неће убести.

Против пацова (штакора). — За растеривање пацова врло се добро употребљава познатна трава минијаковина (*Cupoglossum officinale*). На она места и у руне где се пацови задржавају, треба метнути липице и кореље од ове траве, па ће се пацovi разбедини. И суво липице ове траве исто тако дејствује као и свеље. — Пацови беже од ове биљке с тога, што у њој има неки јако заношњавају мириш, који је јачи и од мириша буњике.

ГЛАСНИК

Статистика увоза семена детелине за 1908. и 1909. год. — Семе детелине за нашу домаћину потребу увози се с маленим изузетком са стране. Према томе се из статистике о увозеном семену може извести величина производње детелине као сточне хране у нас, а она може послужити још и као подстицај за привреднике да гаје детелину за семе.

Податак о увозу семена детелине даје наведене године бележено само из званичних аката царинарнице, уз која су пробе семена обавезно по чл. 31. т. 4. Опште Царинске Тарифе, слате на испитивање Министарству Народне Привреде. Количина увезена семена по тим подацима износи:

за 1908. годину	15.400 кг.
и 1909.	34.623 "

Свега 50.023 кг.

Од тога долази на појединачне установе, које су носиле узимање семена:

у 1908. г.	у 1909. г.
на Срп. Поплон. Друштв.	10.900 кгр.
Савез Срп. Земљ. Задруга —	6.972 "
Извозну Банку	1.000 "
Остало је набављено преко трговца.	

Семе је увозено преко Београда и Шапца. Којико је којој царинарници пријављено, види се из овог прегледа:

у 1908. г.	у 1909. г.
богдрадској царинар.	13.000 кгр.
шабачкој царинар.	2.400 " 8.451 "

Сем увезено семена било је за увоз пријављено још 5.800 кг. 1908. год. и 33 кг. у 1909. год. али је оно заборављено.

Увезено семе припада плавој детелини или луцерки (*Medicago sativa*), сом мале количине прозе детелине (*Trifolium pratense*).

H. Ранојевић.

Привредно стање у срезу млавском. — У „Окружним пошијама“ скрупа пожаревачког бр. 12 од 22 март. ов. г. спречијајују економију г. Слава Ратковић износи један ден образац да подноше укупног прегледа позорништву стања у срезу млавском, који би са још неким податаком и опширнијим описом, могао бити до потпуности усредни образац за сазијавање правог стања и развијања пошоривредне производње у једином срезу и врло корисно послужити што већој тачности изаштавије пошоривредне службе.

Укупни пошијам земљишта 57.159. Привредна сопственост је 54.212, држава 769, спречка 10, општинска 295, приватна и манастирска 99, школска 14, хентара.

Срез има 35 општина са 36 села и становништва 56.871. Пореска глава 14.707. Способица за земљорадничке радове 28.540. Домова 9.518. На 1 место долази просечно 1544 хектара; па на 1 доду, на 1 пореску главу 3-85 на 1 становника 1-04 хектара. Вредност домаћина разлици је, од 200—300, а има их и од 700—800 динара. Ретко су куће с подрумима. Вредност свих зграда рачуна се на 3.392.631 динара.

Имовина стање власника земље којима има у срезу свега 9518 имају је: — има их без куће и земље 123, само с кућом без земље за обраду 184. Од инвједа до 5 хектара има их 5807 домаћина или 61%^o, до 10 хектара 2002, од 15—30 хектара 1535, од 40—50 ха. 163 и преко 50 ха. свега 11 домаћина.

Заштитно земљиште — њиве, ливаде, пашњаци, виногради и виногради — износи 53.023, а под забранама, голетима и пустинама 4136 ха.

1908 године од земље под ратарским усевима највеће се гаји кукуруз — 43-5%, затим пшеница 20-37%, јечам 7-9%, итд. Вовољана има на 2095 а винограда на 1133 хектара. Војкарство је непозуздано заборавља владања онгре кошаве у том срезу.

Под конопијем има 1717 ха. и детелиништа 965 хектара.	динара
Говеда има 27.136 града, прос. вред. 97— укуп. 2.645.622	
Конја 3.996 " " " 80— " 323.780	
Свина 35.189 " " " 12— " 402.268	
Овца 104.638 " " " 8— " 837.104	
Коза 2.318 " " " 10— " 23.180	
Живина 267.512 " " " 1-20 " 331.814	
Кошиница (тргача 4.151 којар. саб. 557) " " " " 34.130	

Полупривредних справа и машини било је 1908. г.

Парних врчалаца 4 Плаугона брдских 7 Тријера	39
Врчалаца снагтом 8 Дралача 4 Сепкалица	19
* ручних 2 Пранчача-огрт. 3986 Муљача за грож. 11	
Плаугона гвозд. 6245 Вејалица 773 Вин. преса	1

Укупна вредност 321.149 динара.

Трговински уговор А-Угарске с Румунијом. 23 априла по нов. подписан је у Букурешту уговор Аустро-Угарске с Румунијом. Нови уговор је тајнички с називом царинских популутаца за многе аустријске и унгарске производе у виду допунског уговора ономе од 1893. који ће важити до краја 1917. Румунија ће докушта постизати, из године у годину, побољшани континентални увоз стоке у закланом стању овим редом:

говеда	свина	овца
у 1-вој години 1909 10.000	50.000	100.000
у 2-гој 1910 12.000	60.000	100.000

	говеда	свинја	овца
у 3-бој години 1911	15,000	70,000	100,000
у 4-тој *	20,000	90,000	100,000
у 5-тој "	22,000	90,000	100,000
у 6-о "	25,000	90,000	100,000
* 7 до 9-тој *	35,000	120,000	100,000

Увоз је донесути само у закланом стапу, а клање се врши под надзором аустро-угарских мјардних лекара.

Као што видимо благоношље Аустрије широм пријатељске јој Румуније, имена спасенице, иже баш тако бескорисно и сјајно . . . али, једно и доказ, да се Србија само зварава отежавањем, да ће од непријатељији јој распознане Аустрије имати да добије некакве веће уступке и да је склоно даје ожљавање, да спрема увоза од Аустро-Угарске премени законски прописана права повишија царине за 200%, после чеге присилне мере: забрано не само увоза во и извоза свију сточних производа из Србије . . . , једно понутаваје потпуно противно привредним интересима наше жеље привреде и ни најмање оправдано на каквим вишним државним разлогима.

Наши приједре установе и узурења требало би мало више да се интересују овим крајним отварима и да дају чешће израза наших спорадним захтевима.

Нова Управа Ужиичке Окружне Пољопривредне Подружнице
— На избору подружничких чланова, одржаним 12. о. м., за чланове поше изабрата су следећи: г. г. Малиша Атанацковић трг. Драгојло Обрадовић окр. екон. Миљутин Тошић трг. Стеван Јовановић трг. Миља Смиљанић трг. Алавку Поповић економ, Витор Лукчија економ, Срећко Кандић брачар, Крста Смиљанић економ, Станко Кошевић економ, Зорачунопрегледач г. г. Љуба Смиљанић учитељ и Наум Живановић трг.

На пројој одржатој седници Управног одбора, изabrati су:

Зад председника г. Малиша Атанацковић трг., за под-председника г. Драгојло Обрадовић окр. екон., за благајника г. Миљутину Тошић тргов., за дозвољују г. Крста Смиљанића економом.

Један пут важан у Америку за проучавање. — „Тежак“ је у много већ прилика указио на важност огледа у пољопривреди на истражу уређења отгадних пољопривредних станица које би сам остагао задатак у испитивањима и контроли семена, имаје да првим огледе о пшеници, системом и практичним смером за пољску привреду и исече појединачне грани, у примењивању научних истини и практичних начина на месеце прилике и пакети от огромних количина постуки снуда онде, где се много поузда на науку, привреду и преструју најбрдну, да се наука путем огледа уздигне на степен првог рукојела у практичном животу савији школама, па првих њих и не школованим масама народа. Нарочито Америци, где се нај-одзбијају сматра да је главни задатак Министарства Привреде истраживачке привреде и да је за њу главно уређење лабораторија и огледних станица. Нигде се више не троши на огледе и на истраживања по у Америци, где постоји 52 отгадне пољопривредне станице на које се годинама троши 6,000,000 динара... а ингид мање, но у Србији, у којој се на то не троши ни паре, докле чак и јужарница Бугарска има две потпуно савремено уређене огледне станице, а ове код свију државних завода и установа имају огледна поља, за даље проверавање постигнутих резултата, пре него што се пусти у масу.

Сад баш ових дана читамо, да је управни бечке огледне пољопривредне станице др. Емерих од Чемарка са својим пријатељем др. Куртом од Рамзера из Бреславе предузимајући неки начини пут у Америку ради проучавања. У првом реду они назиравају посветити се проучавању отгадних испитивања у Америци и нарочито оног који се бави питалима о нас-

хељу. Основна открића последњих година на области мелезаша, мутација, варијације и прилагоде, у њиној практичној примени, у северној Америци, биће од величаких научника темеље проучавања. Оне ће тога ради посетити и објави како најистакнутије огледне станице које се бави огледањем била и стое, тако и појединачне припаднике и одгајаче. Том пријазњом они се, по налогу бечких пољопривредних министарства имају на лицу места да учеје о практичности Оџун-тејку (најтусу) без бодља, што их је одгајао чувар Лутер Вурбак (у Санта Рози у Калифорнији) коју са великим резултатом хвале као сточну храну. Исто тако имају се најчачније обавешти о успешним изглажђивањима семена од траја, као и о начину Камблеболовог поступка у обради земље, о кому је „Тежак“ такође нео известно.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК II СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног друштва

дужине 10. јануара 1909. године у Београду.

Били су присустви: Потпредседник г. Ана Живановић, и чланови управе г. г. Борисав Тодоровић, Александар Мијојковић, Никола Јовановић, Милосав Ж. Петровић и Мирко Милошевић.

Бадежни секретар: Др. Ђ. Радић.

II. Чита се записник I. седнице. — Прима се.

12. Поведе се реч о дашу за државу Глavnога Збора и за то одређује 22. фебруар о. г.

13. Приступа се избору Југос Одбора за нараду предлога за бует за текућу годину. — У тај Одбор буду изабрани: Председник или Потпредседник и чланови Управе г. г. Александар Мијојковић, Мирко Милошевић.

14. Поведе се реч о сазијави конференције свију друштвених Секција време чл. 11, друштвичког Пословника. — За државе ове Конференције одређује се 30. јануар о. г.

15. Износи се рад г. дра П. Варнешевића: „Упутство за разликовање важније дрвећа“, које је по приметбама узмјењених решења изложено низправно. — Да се упути референту за пилажне радове на даљи поступак.

16. Износи се писмо г. г. Младена Ђ. Протића и Драг. М. Радосављевића државних економа из Чачка, којим моле, да друштву од своје стране одреди помоћ чланској Подружници, која још није ни образована. — Решено: да се мобија потписника друштву не може одредити све дотле, док се Потпредседник друштву не постави.

17. Потпредседник г. Ана Живановић, као референт за подружничке послове, подноси Управи своје мишљење о предложеним изменама у подружничким правилима, која је учинила Потпредседница Подружнице за округ београдски. — Решено: да се у чл. 8, в. 30, предложене измене, по мишљењу г. референта усвоје, а чл. 4. и 45, да се не могу мењати и ово решење да се изврсе Глavnom Збору на одобрење.

18. Износи се решавање мобија Александра Вуљића, учитеља из Неродимља (на Косову), да му Друштво за ве-сову школу уступи „Тежак“ по нижој цени. — Решено: да се „Тежак“ шаље школи бесплатно.

19. Чита се писмо Потпредседнице Подружнице, која моли, да јој друштво склони чл. 36. подружничких правила пошто је увеле извршнику друштвених извјештаја издања. — Решено: да јој се поправе по један примерак од свију оних издања, од којих јој друштво сада уступити може.

Преглед 12. броја „Тежака“: — Чланци: Мелас као сточна храна (српштак) — Сточна рена — Прекање ви нограда против пламељача — Кљске кромпире треба узети за сађење — Пољопривреда Србије — Бадежни — Арушевићи и подружински послови.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10, 20 и ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕТИПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТИПЛАТА ПРИМАДУ И СВЕ
ПОПИТЕ

ИЗ АВГУСТА НАЈВЕЋИХ РИМЕНИХ ОД АВГУСТА
1869. ГОД. Х 204 КРЖИВИ ДРУШТВЕНИ
ДОСАДНИК ЕКСПЛУАТАЦИЈЕ

Цена огласника наложена је на
последњој страни.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

ИЗ ГОДИНЕ 8 ДИНА, НА ВОДА ГОДИНЕ 3 ДИНА,
ЧЛАОВИНОВА КОМАТАНИ, ЧЛАОВИ СВЕХ ДРУГИХ,
ВОДИРСТВА, ОСИ ПРОЛЕТ, ЧАТАНОВИЧЕ, ВОДИРСТВА,
СТАД, КЛАДА, ЧАДА, ЖАДАСТИЧЕ, НЕКАДАСТИЧЕ, ВОДИРСТВА, УЧЕВИ СРЕДА, ДО
ДИНАЛУ ДЛЯТ У ВОДА ЕВАНГЕЛИЈА, АДА, ВОДИРС
ДРУШТВАНИХ УЛАПЕД ЗА ВОДА ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

ИЗ ГОДИНЕ 8 ФРАНКА, НА СРЕД, КОЛОДИЈЕ,
ЕДУКСИКА И ЈАКОВИ ЧЛАОВИ СА СРПС
СИМБОЛАРДИЧЕСКИ ДАДУЋИ И ЧИТАВИЧЕ, ПРВИ
ПИСАЦИ, ПИСАЦИ И ПИСАЦИ ДОБИЈАДИ ДЛОС
ИЗ 6 ФРАНКА КАД ГЛАВАДИ ВОДИРС ДРУШТВА
ИЗДАД СА КРЕПУЛАДИ КОД СВОЕ ГАРД
ЖЕВА ПРЕД КОГА КЕ НИ СЕ ДЛОС СЛАДИ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

из Срб. Популарн. Друштво пластика, председник Вучко С. Богдановић

одговорни Уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 13.

НЕДЕЉА 10. МАЈА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

РАД НА ВИНОГРАДАРСТВУ У ВИНОДЕЉСКО — ВОЂАРСКОЈ ШКОЛИ У 1908 ГОДИНИ

Како сваке године, тако и ове, на дан славе школске и лозног расадника, Св. Трифуна, једним прегледом рада на Виноградарству упознају се посетиоци славе, међу којима обично има попајишице виноградара, са радом, резултатима и новинама у току минуле године. На тај начин заинтересованци добијуовољно обавештења о школи и њеном раду по овој струци, а свагда уз то и покују поуку за практичан рад. Тај дводесеточиништи славе привлачи попајишице посетиоце; јер жеља да се што ново сазна још непрестано обузима крајинске виноградаре. А то је сваким уместно, јер и у Виноградарству има још нерешених питања, и предмета на које се и они спонтују, а у модерноме Вишартију су потпуно нови, и да су крајинска вина уживају некада велики глас.

Овде ће се навести, шта је, у главноме, у том прегледу речено. Снакојако од интереса је и за шири круг...

Рад на Виноградарству у школи за Винодеље и Водарство и лозном расаднику њеном делу се: на послове у расаднику и послове у виноруму.

Послови у расаднику деле се:

- а) на редовне послове, и
- б) на даље провођење реорганизације.

1.

У групу редовних или културних послова имају нарочито да се истакну: Каламљење лозе и пропретење резинца.

Лозни расадници у нашој земљи, од како постоје српски расадници и од како је каламљење лозе и на пардо постало један обичнији посао, имају поставити задатак: производње резинци америчких лоза. Тиме они имају да потномажу обновљавање винограда, као и аутономне пољопривредне установе, а нарочито да уз то размножавају и издају модерније и препоручљивије сорте за подлогу.

Руковођени тим начелом, а и из узрока, што се расаднику ставља на расположење све мање повлачих средстава, па и из разлога што је у пројекту било да се знатна сума заузме за неопходне реорганизационе послове расадника, минуле године извршено је каламљење готово искључиво ученичким радом скагом. Окалаљено је и стратификовано 40.000 резинци, и то попајишице од сората америчке лозе за средње кречне и јако кречне земље. По резултатима који су се показали при коничном сређивању свих каламова с јесени, излази, да су каламљење и сви остали радови око производње каламова вршени пажљиво и тачно, јер је констатовано просечно примање 58% код каламова I класе (према претприједујућој години са 48-60%).

У исто време утврђено је, да су по каквој срашћивању били на првом месту каламови на Рупестрис ли Лоту; по ових, каламови на Рипарији Портанду, Берландијери X Рипарији 34 Е М, 420 Л и Б, и Рупестрис X Берландијери 301 А. Једна од цењених подлога 157¹, која за минуле 2 године није могла да задовољи процентом примањених каламова, дала је прошле године повољнији резултат; и стога, што су и резинце ове подлоге дали велики број прорака, може се закључити, да ова сорта има сада повољније погодбе на спрсјење лозе, пошто се чуноје гаји по високој културни (високи директори са једном).

Осем наведених подлога окалаљен је смањији број препоручљивијих подлога, као: Арамон X Рупестрис Гаизен бр. 1., Мурведр X Рупестрис 120², Шасла X Берландијери 41 В...

Упроређено је било резинци разних сората 43.000. Код ових је примање просечно било 48%. Овај се проценат објашњује тиме, што се ту узрачунава и примање резинци Берландијери и његових хибрида који се тешко ожилјавају; и што се за пропретење узима најтешла лоза, па више пута и недозрела. По каквој тако и овде заузима право место Рупестрис ли Лот, а одмах за њим Берландијери X Рипарија

34 ЕМ. Последња сорта нарочито се одликује извршним сплетом жила (главних), те јој то даје особеност једне подлоге која може одлично да исхранује камљени чокот и да му обезбеди дуги век.

Код пропорења резница нарочито се пажња свраћа на производње припорака од чистих Берланџијера. Познато је, колико су ове подлоге ценљиве у обављању винограда, не само ради тога што су оне до данас једине сорте [нарочито бр. 1 и 2 Ресеџије], које се могу садити на јако кречним и кредним земљама (преко 80%), него и што успевају и на свакој другој врсти земље, и што, поред тога, иховим камљеним чокотима дају изобилно рода и род на време сазрева. Али и поред тих особина које их одликују, чисти Берланџијери имају једну ману, која претеже све врлине, — они се, посађени или упропрено, иро тешко примају. Производње што већег броја припорака, то је једно штавље којим се пајаје заједнице енолози. Један је од начина: рано јесење пропорење. Тај вачни је применеван и у нас, али још никако с повољним успехом. Прошлогодишња производња дала је нешто већи проценат (10-65%) према ранијим годинама највише 5%.

У јесен минуле године предузет је један нов оглед у пропорењу резница Берланџијерових. Полазећи са те основе, што је чувени научник и енолог г. П. Вијала напао у Мексици Берланџијери на јако кречним и кредним земљама држи се, да је, поред осталих повољних погодаба за добро пропорење, потребно резницама Берланџијеровим креча. Ради тога јесењашње пропорење извршено је на земљи у којој има преко 60% креча, и уз то, ради поређења, по два мегодама: у Рихтерове ниске банке, и помоћу садиљке. Очекивати је, да ће се уз обилато заливашње (наводњавање) преко лета постићи повољнији резултат.

Од бољих и препоручљивијих подлога упропрено је такође приличан број резница, како у циљу пропширења и попуњавања расадничких матичњака, тако и да се може што више издати лозним и среским расадничима ради заснивања матичњака, где је потребно ...

О броју резница не може се тачно показати разчун, јер сва лоза није могла бити сређена до сада. Односно каквоће може се рећи, да се очекује повољнији резултат и поред свеколике суше, особито оних сората које су гајене на дрецима са јицом. У том погледу прво место заузимају Мурведр \times Рунстрикс, син хибриди Берланџијери \times Рипариде и Берланџијери \times Рунстрикс, Арамон \times Рунстрикс Гансен и Шасла \times Берланџијери. Исто тако боља је уопште лоза у врелском одељењу вој у братујевачком. Но осматрачима све сорте су до првих мразева добро сазревле биле, те ће, према томе, бити мање отпадака.

2.

У реорганизационом делу послова најважнији су били:

- а) рад на проширењу новог винограда;
- б) оснивање огледног винограда на кречном земљишту;
- в) припрема за оснивање „вештачког винограда“;

Г) припрема за рад у стаклари за форсирање лозе; и

д) пружање постављања дирека и жице у матичњаку, за високу културу.

Признајо је у прајије (1907. год.), да виногради који су раније подижењу у лозном расаднику инесу без замерке. Ни по положају ни по методи подизања не могу да падире стражнију критику; па и род, који се од њих бере није свакда поуздан материјал за подрумарско машинујање. Али је циљ вишегодог подизања био другачији: они су требали првенствено да буду матичници за одржавање и размножавање сората, домаћих и страних, — дакле с главним задатком: добијање вијока за камљење; па према томе и заснивањи су оне, где ће се добити вишегодске лозе.

Кад је Крајина већ скоро упола обновила своја винорадна брда, и лозни расадници изгубио је задатак да, нарочито домаће сорте, повраћају из пропасти; циљ расадничким виноградима промењен је. Виногради расаднички имају се оснивати са задатком: произвођење вина; а како је расадник уједно и вежбалниште ученицима, а школи место за испитивање, та они имају да послуже и као угледни виногради и за оглед.

Из тих је разлога реорганизационим планом одлучено, да стари виногради у низинама уступе место парцелама за матичњаке новијих подлога, а да се за сврх расадничко-школске заснију подлоге један потпуно модеран, и да употребе огледе доста простран виноград Томе је раду приступљено било 1905. године, па је засађен један део новог винограда на површини 231 ха, а минуле је године, ради изједначења парцела, понећен на 281 ха.

(срвите са)

ПЛУГ И ЊЕГОВА УПОТРЕБА

ИЗБОР ПЛУГА ПРЕМА ПРИВРЕДНИМ ПРИЛИКАМА И ВРСТИ ЗЕМЉИШТА

Фотка за обраду земље и значај „Плуг крчи пут просвећености“ изрека је с двојаким смислом: да узигаје значај земљорадње у историји развијања човечанства и да истакне важност плуга као првог и основног оруђа, најстаријег и најраспрострањенијег оруђа за обраду земље. Донао има у пољској привреди цео један нај оруђа који служи бољој обради земље тј. бољем пропримању земље, да она послужи као стапиште за смештај семена и усева и као трпеза за њихово храњење и развијање. Има за обраду земље у ужем смислу, осим плуга: справа за обраду оранице и здравице, справа за дробљење земље (обраћавачи: коначи, нарачи, цепачи, прашачи и отргатчи: дрљаче), справа за обраду земље површине, како што су вальци. Толико разноликих и опет тако сличних, да је тешко неизичном човеку, из првог погледа, наћи се међу њима и разликовати обрађиваче, једне од пауза, друге од дрљаче. С прве краја, као првобитне радилице, служиле првенствено дробљењу земље, постала су то временом оруђа која не само што земљу дробе и менјају, него је нарочито још и преврнују тако, да се данас само оне справе за обраду земље могу сматрати као плугови које земљу и преврну.

За време пораста усева на земљи, горњи њен слој, живица или ораница — станиште и трпеза за усеве — мења се физички (по склону) и хемијски (по саставу). Кад се земље скинемо, појакамо или оберемо усев, земља остане тврда и коровљива, те за гајење нових усева не би била способна.

Задатак обраде И за то је задатак обраде земље, да земљу опет поправи, дотера и припреми, дробљењем, превртјањем и мешањем њеним да се може отворити приступу и утицају ваздуха, угрођеног, те да као у радионици или кући, аготви и припреми потребна јестивина, да може поставити богату трпезу (сирову) за нов усев који у њу усејемо. Земља је само станиште и трпеза за усеве, но је и радионица или кућина за готовање хране, од које усев расте, јача и раде доноси.

Трећана улога плуга Посоје је плуга орање, да земљу у бразде изоре т.ј. да је преврне, подроби и измеша. Превртјањем земље хоће се, да се земља тако пренре, како ће се дони слој бразде, панети на врх, на површину, како ће дакле што највећа површина земље бити изложена утицају ваздуха и времену. А то су она сице природне које врше распадање и дробљење земље и препрavljanje њених хранљивих или соли, у билој храну. Дробљењем се земља има да постави у таквој стању, да кроз њене и најскупније трошнице и делнице лако продиру ваздух и вода, те да и на површини п у педима земље потпуно могући труљење и растрварање; растресита, ситно истрошена земља олакшава у исто доба пашарење пејзажних власастих жилица и препокривање семена. Најзад, мешањем хоће се, да се земљи слојеви скроз и што боље промешају и наземују себе и са остатцима струјеле стријаке или ѡубрета, да се земља што више једицама, те из све стране, да билој храни буде подједнако подељена за равномерно нацапање и развијање усева.

Тешко је одредити који је од ових послова доброга плуга пречи и важнији. Главни циљ орању то је, да се са земље што већ принос постигне. У служби том циљу, према врстама и природи земље, као и усева, за који оремо, истиче се на први план час један, час други овај плужњак посао. Све три ове појединачне радње плуга: превртјање, дробљење и мешање земље, не могу се сматрати, као одељени, засебни послови, јер се они постизују једним истиим радом — орањем. Само што већ при избору плуга, по склону и по облику његовом морамо бити стиме на чисто, коме од ова три главна посла једног добrog плуга морамо одати преовлаште.

Истини је, ми можемо сва три ова главна посла доброга орања, при обради земље, постићи и радом остале справе и оруђа за обраду земље . . . или ини с једном другом спровојом за обраду земље, до-ли само с добрым плутом, не можемо мака тако добро површтини сва та три посла темељне и вршале обраде земље. Па и ако остале справе, обрађивачи (култиватори) могу један или други од ова три главна посла, површтини темељно, за успешно напредовање усева, обрада до потребне дубине и неопходно потребно дробљење земље, може се постићи само орањем. Дробљење земље утолико је важније и неопходније, што је земља по некијим својим чвршћим и збијенијим, или што се ова више хоће да спљеска и склоши, после дугог

прелога (одмараша), као и после нагле сушне која је у брзо после великих кишса на једном наступи. Сем тога, земља која је оскудна у билојм остатцима (хумусу, преница, гађњача, или земља још неразрађена, захтева увек, у првом реду, темељно дробљење.

Онда так, кад имамо да заоравамо коров, стријаку, масу жиле и иначе биљних остатака, а нарочито ћубре, или ако досада склопљену (затворену и спљескану) земљу, имамо да отворимо утицају ваздуха и времена, онда се на првом месту имамо да постарати, да плут у првом реду, може што боље прашти посао превртњања земље. Али скоро у свима горњим случајевима орања где првеник припада превртњању, искамо у стању од посла превртњања, одвојати и улогу мешања, много више, но и дробљења земље.

Но сам мешање земље с ѡубретом, стријаком итд. мешање достиже велику важност и онда кад год наступи потреба, да се било дотле незирајена земља било дотле незирајена само поједини слојеви или делови земље, треба да подвргнемо доброј обради (култивацији). Дакле они и онакви слојеви земље који сама по себи нису још подобри да се брзо и једном обрадом „угору“ те да послуже усевима за храну, по се тек угинемо ваздуху и времену имају да оживе, да оплоде или да се са дотадашњом разрађеном ораницом изменеју, те да благотворну угарност — припрему — доставију.

Слога ће снажно и темељно мешање бити увек главни задатак при орању сирове, још слабо разрађене земље. Па ипак мешање иде скоро увек заједно с дробљењем и превртјањем земље и ако се оно без њих, не може потпуно ни заменити, опет мешање земље само за себе, не би ни издалека могло имати ону важност при орању коју имају добро превртјање и дробљење земље. Сем тога и друге справе за обраду земље, као на пр. покачи или дрљаче, у стању су исто тако добро да врше мешање земље, као и добро орање, те би изгледало уопште, да би при избору и оценци доброте плуга, његов посао мешање земље, могао сматрати као мање важну околност . . . или онда, ако се дрљача и остале справе за обрађивање земље у једној земљојардану довести и употребљавају.

(наставак са)

ДАНАШЊЕ СТАЊЕ ФИЗИОЛОГИЈЕ ХРАЊЕЊА СТОКЕ.

(наставак)

Месо, беланчевину у телу ствара организам искућувач из беланчевине хране.

Од утицаја на стварање овог најважнијег састојка тела, јесте поред осталога количина беланчевине у храни. Ње мора имати тамо толико, да преко количине, потребне да одржијају радњу телесних (циркулациона беланчевина), остане и један претек за таложење. Разуме се, да је исти случај, кад се та беланчевина има да излучи у млеку (као казејин и др.) или да служи као храна заметку под време стоке. Веома важну улогу у стварању беланчевине у телу играју друге две врсте хранљивих градина — угљени хидрати и масти. Ови су у могућности, да замене потрошњу беланчевина, и стога

се ове, под иначе истим околностима, више стварају, таложе, кад су у храни и ове две прсте храноградива заступљене. Ову радњу — замене беланчевина у телу више врше угљени хидрати; масти пак ту улогу предузимају тек у случајевима кризе, глади.

Међутим штетно утиче на стварање беланчевина: недовољни кисеоник, недовољан чист ваздух), сувиника употреба вода за пиће, јако надражљиви зачини, претерано кретање или рад у онште итд.

Масти [лој] ствара се у животињском телу у првом реду из масти дате у храни. До скора се веровало, да се масти не могу стварати из угљених хидрата, али се последњим огледима, нарочито Рубнеровим, доказало, да није тако. Најбољи пример за то даје свиње, јер се може гојити храпом, која је скоро искључиво састављена из угљених хидрата н. пр. кукурузом, који има близу $\frac{1}{4}$ скропца у себи. Тим огледима утврђено је, да 1 кг. скропца из храни даје четврт ил. масти у телу.

У последње време доказано је, да се масти стварају у телу и из самих беланчевина. Но огледима Келлеровим, који је појавио близи овим питанјем, изгледа најосновнија она поставка, да се беланчевина из храни [пентони] у телу одмах распадну у 2 дела — један, који — пред осталим елементима — садржи азот и други безазотни део. Из овог другог дела ствара се најпре гликоген и овај се за тим претвара у маст. Једини је беланчевина казени [спирини], код које се није могао показати гликоген као прелазни облик од беланчевине ка масти [Kellner, Die Ernährung etc. Стр. 120].

На стварање масти има преудног утицаја поред хемијског састава храни — топлота стаје, величина гра, рад и др. Сувише висока или сувише ниска температура и даје напрезавање у раду утак чије на таложење масти. Веће гро, под истим околностима, боље се гоји, од мањег, jer има relativno мању попршину тела од мањег, а с тим и мању потребу за овом храни, која служи производњи телесне топлоте. Из доцнијих излагања ово ће бити јасније.

Из овога налази, да ће храни имати увек бољег дејства ако буде састављена из све три групе храних градива, при чем ће се обратити пажња и па минерала градива (неорганске соли), која су још и од особите предности за млада недорасла гра.

На овим физиолошким основима почето је онда састављање оброка. Рачунала се извесна количина (12, 15, 20—25 па и 30 кг.) сувишне [осушеног] дела храни на 1000 кг. живе тежине дотичног гра — воденији рачуна о томе, чиме има да служи дотично гро. Хранљиви градива храни постављани су у најрочите размере, где су наједној страни стојала азотаста (беланчевинска и сродна) градива, а на другој безазотна (масти и угљени хидрати). По тзв. «респирационој» предности узето је, да су угљени хидрати једне предности са беланчевинама а масти, да су за $2\frac{1}{4}$ пута боље, те је тако количина масти у овом рачуну множена са бројем $2\frac{1}{4}$ и приједавата угљеним хидратима и онда тај збир постављан у однос према беланчевинама у дотичној храни. Тако су постале размере као 1: 3, 1: 5, 1: 6, 1: 12 итд. Што ужа размера, то више беланчевина и јача храни.

Најновијим напрецима физиологије доказано је, да су беланчевине у оној доба и сувише прецењи-

ване и да је стога храна — састављена по ондавшим прописима, много јача била, по што је то било потребно. Данас се оброци, састављени по ранијим назорима — не сматрају више економски.

Тако су закони о размени градива расветили многе појаве у животним радњама организма животињског и створили услов за даље напредовање науке о хранецу. Али и при свему том напретку они у своју своју потпуности не сачињавају данас више савремено гледиште физиологије хранеца. Закони о размени градива допуњени су данас једним изјављеним проналаском наиме **законима о размени (промени) енергије**, „снаге“ у раду животињском.

У сазнавањима о овоме пошло се у почетку са извесних поизвештајних поставака, да животиње у животу свом испољавају извесан рад, снагу — Њихово кретање, рад, стапајаја рад спа, рад уста при крватављу, рад стомака при парењу — све то представља извесну снагу. Топлота телесни наших домаћих животиња креће се између 37—40 степени Целизијева, а топлота околног ваздуха, у ком стока живи, у нашим крајевима, увек је много вижа од те температуре. Због тога дотично гро стално преноси [испуњава] своју телесну топлоту преко коже на околни ваздух, или се ипак за живота никако не охлади испод доње границе.

Целокупни тај рад телесни као и тоцлота — управо сва та енергија животног организма мора платити извесан извор, из ког би првела ову моб. Међутим та моћ као таква не може се организму с поља дати. Ип, не може се тело животињско само неком топлотом с поља одржати стапио на температуру од 37° Целизијева. Та се снага производи у самом телу, организму. Храна, односно вен сварљиви део представља материјал за производњу те моби и жива љелица у организму јесте онај фактор, који из храни ту енергију, снагу [топлоту] развија. — Храна не представља, дакле, само материјал из кога се стварају саставни делови тела, органа, већ она у ранијој мери служи и производи снаге у свима најразноврснијим облицима њеним.

(свршио се)

Милутин Радосављевић

ШТА ЈЕ УЗРОК КРОМПИРОВОЈ БОЛЕСТИ?

У новијем времену појавила се у јужној Угарској нова једна болест на кромпиру, ново неко труљење кромпира, која је велике просторе кромпира простио сатрла. Велика стручњача, који су ту болест испитивали, мишљају си, да јој је узрок несретна најметница Regopospora infestans, која се са лишћа спушта доле на кромпире, ове зарази, док сасвим не иструје. Други опет стручњаци мисле, да се осим поменуте пероноспоре, још и друге најметнице на кромпиру појављују, и заједнички на труљење дејствују, и по њиховом минијатурству, биле би гљиве најметнице последица, а не узрок болести. И онда, са-

свим је природно, да би према томе и начин лечења и чувала био други.

Професор и призвани стручњак Д-р Шуц, писе о томе ово:

„Свакојако, дакле, узроци тој болести не могу бити и у овом случају други, но они исти, који се појављују при обичној гњилоти, обичном трулежу кромпира, услед чега се кромпир и хемијски почну распадати, — а то су најпре нагле промене темплоте и влаге у земљи, у ваздуху и околини где се кромпир сади, услед чега лишће и кромпир трупу и био гњилоће.

Кромпир је тропска влажинска биљка, која у своме зачетају, Перу и Чили у Јужној Америци, у својој мајској топлоти и непрестаним влажним талозима расте, дакле не страда ни од ируктина, ни од хладноте, ни од нагних промена суше и влаге, као што је случај у нашим крајевима. Кад се у времену од месецу јуна до септембра врупина нагло мене, онда се кромпир у развијку успорава; непрестано му нешто смета, па ако се уз то још и земља јако загрејо, почне и онако већ ослабљени делови кромпира да вену и да труну. Има случајева, да се земља у то време и до 40° Р. загреје тако, да онда није ни чудо, да се у трошињу земље плитко лежећи кромпир спарше, па ово, што одмака не пропадне, инос већ у себи кличу трулежи, која ће се из повољне, али за домаћину неповољне околности до потпуности трулежи развијти. Преок мере може се тајкођер кромпир загрејати, упалити, кад се у подруму или трапу у великој гомиле агрне. Овде се мало по мало развија болест, и мене је познато из сопственог искуства, да је болест код оног, у месецу октобру утргањеног кромпира, тек око Божића букшула. У колико је место, где је кромпир утргајен или стварен влажније, тоњавије, у колико ће пре од тоња влаге пострадати, у колико ће пре почети да болује, да трули.

Помишијајући на средство, којима би се болест могла спречити или излечити, доћи ћемо до закључка, да ми да данас немамо ни једно поуздано средство, који би се за отклањање болести с успешном могло употребити, јер је у сваком случају била клица болести у кромпиру пре, него што су се оне разоравајуће гњилице тек појавиле. Ако хоћемо да отклонимо ову болест од кромпира, не остаје нам иштица друго, него да настојавамо прибавити кромпиру у време растења све ове услове, које је имао и у првобитној овојој домовини. Но, како нам иштице могућно да му дамо исто оно поднебије, ми се морамо побринути, да му дамо погодно земљиште, са погодним положајем и онда са можемо надати повољном успеху; можемо се надати, да ће кромпир бити здрав, сув и као кестен брашнав, што се од добrog кромпира и хоће. Наши земљорадници одиста не излaze на избор земљишта за сађење кромпира, па се онда чуде што им кромпир иштице сув, иштице брашнав, него водњакаст и подленак трулежу. Земља, која умерену влагу лако унија, па ју у доволној мери и задржава, иштице, несушна, одговарају кромпиру најбоље. У песницима је кромпир увек сув и здрав. И саским сув исесак не вала, јер у њему кромпир не може да се развија. Пловача је за кромпир неподесна земља, она је за њега претешка и лако се окоре, а кромпир хоће рас-

тресито земљиште. Стога се песковити крајеви поносе крупним и здравим кромпирима сваке сорте.

Од болести чува кромпир и то, кад се не оставља у високе гомиле, да се загреје. Врло је добро, да се назије најорманог кромпира уметне суве грнче и после сунчи пепелом, нарочито код кромпира, који је растао на пловачи.

Сади кромпир на расгустом земљишту, то ти је први ус洛в да га здравог добијеш и од болести сачуваши.

Сад је време сађењу — па припази на ове опонеме.

Др. Р.—.

ШТИТАСТА ВАШ НА КРУШКАМА

(*Diaspis oleaeformis* Sign.)

На крушкама у Београду и околини наведена је ваш доста честа. Пре неколико дана могла се њена појава на оболељој крушкој грани из једног војника код Владогића и тамо утврдити.

Гране — заражене том штеточином, тако исто и дебло, неравне су од великих и малих удубљења, међима и чворугаве. По тим местима виде се начинак сијуће штитасте виши. При пажљивом прегледу могу се на свакој виши разликовати сиви округла штитић и око њега вицната белочита окракаја, а кад се штитић с окраком издигне, испод њих се уздиже мокана црвена виши. То је женка. Оне прозиме из војби. У пролеће су пуне јаја, а ларве чим се из њих излегу, измишле испод штитића женке, па се разиђу по војбци да образују нова насеља. Так у јесен ларве се потпуно развију у виши. У то време угуши мужјаци, тако исто са штитићима, само још ситнији од женака.

Описане виши несумњиво је штетник за војбке. Она својим присуством омета пораст дрвета. Отуда постоји она местимична удубљења, забог чега заражена грана или дебло губи своју облину. Али је посљедица и слабљење, а с тим постепено кръпљање војбке, ако се виши на време не уклони.

Војка се може очистити од те штеточине, ако се заражена места премахну петролеумовом смулзијом, средством толико исто поузданим против ње као и против првених виши на јабукама. То је управо смеша сапунице и петролеума, на овај начин сироваје. У јакој неупотребљивом суду загреје се до кључаша кишница са 75 грама ситно исечене обичне сапунице на сваки литар воде. Понго се сапун у води раствори, суд се скине с ватре, па се у онако врело сапунициу постепено сипа петролеум (гас), по 300 грама на сваких 75 грама растворена сапуна, мешајући је при томе и после тога док се петролеум потпуно не смеша. У олађеној смешији један део петролеума одвоји се на 'површину, забог чега је пре употребе увек треба поново промешати.

Лечење војбке подврди у јесен чим одицадне лишће поновном прегледу, па их време потреби премазати да се спречи појава штеточине идуће године.

На завршетку помињем још и то, да се иста штеточина може појавити и на овим војбкама: јабуки и брескви.

Н. Ракојевић.

Б Е Л Е Ш К Е

Семе бундева и гајење бундева. — Састав зрина или семенки од бундева не одступа много од састава семена од сунцокрета. Понто погаче од пресованих бундевских зрина при добијању уља, чину лоше хранљиво па стоку, шта више цене их боље не погаче од сунцокретног семена, то исто важи и за семенке. Али за храњење стоке семенке од бундева, као додатак сточном оброку, могле би се само тако рационално (разумно и циљу сходно) употребити, ако би се претходно добро просушила, редимо у хлебној пећи, па потом замеле.

Мање количине бундева дају спашвама обично семене, заједно са семенкама. Где веће количине бундева стоје на расположењу, ту је уместо из семенки цедити уље, остатаке дрожилни у љусака семенки и остатке — погаче — из пецилице, употребљавати за сточну храну. Као и у Русији, нарочито је у Мађарској, Славонији и Хрватској, у нашем суседству, уведен цећење уља из бундевских зрина, јер на све стране има жрвања и цедника за уље.

Због тога се из Русије, па и из Аустро-Угарске, поједине веће фабрике уља обраћају ради куповине семенки од бундева у Србију, где се бундеве као уздорница у велико гаје.

И ове године обратила се овако благовремено фабрика уља Волфа Ветендорфера синова под Граца, да се учини оглед с припремом и назовом семенка од бундева које се тако добро плаћа.

Питање је врло важно за нас, како се могу бундеве, које су прилично сочне, одржати дуже времена и сачувати за зимницу сточну.

Целе бундеве могу се утрапити, као и остale окопавине за сточну храну (рејне итд.)

Бундеве, на којим су појављена зрина, могу се уз другу сточну храну приједати и набити у рупе, да се укиселе и као обична „асислажа“ (у рупе набијена) — сечка од густог кукуруза — употребе за сточну храну.

Скрепећемо пажњу пољопривредницима још за времена, на ове нововилне понуде за зараду, с тим, да би могли сејати на забаченом ћубривитим местима бундеве и тикве у већој мери и досада.

За скупљаче овог семена из целог једног села или из више околних села, могла би се примити Земљарничке Задруге, општински писари, учитељи итд. и на тај начин створити једна нова грана производње, најпре само за извоз, па Боже задравље дошиће и за спровођање уља (зетина) за јело.

Г Л А С Н И К

Одгајањем купусног расада баве се и ове године сви српски (државни) и општински војни расадници, у Босни, Ослободите су и сада најбоље прсте, а давање се народу дешава јевтино, а делом бесплатно.

Први војни расадник у Босни. — Јануарске године утврђена је појава јапонског у северној Босни и стога се ове године већ оснива расадник америчких лоза у Ђубиљу: 2 хектара

за гајење подлога а 1/2, хектара расадник. Овај расадник послужи као матичњак за оснивање даљих расадника, чим постру пасти. Развојно-настава се ове врсте: Riparia Portalis; Riparia × Rupestris, — 3306, 3303, 101¹⁴; Solonis × Rupestris Pees; Aragon × Rupestris Ganzii № 1; Monstevardia × Rupestris Tenuis; Columbianum × Rupestris; Berlandieri × Riparia Testicelli № 4—9 које ће се дати из државног расадника у Костернајбургу.

Гости кукуруза за сточну пиљу. Гајење његово шире у Босни угледом. 1908 године у 43 котарска уреда гајила су густи кукуруза 331 земљорадника, и наставојило 38 основних школа још 437 земљорадника, ге је било поседјено 4013 катастратских дуžдуза (око 322 хектара). На исти начин настало се рад и ове године.

Попис становништва и домаће стоке у Црној Гори. — Глаје Пригорска саборишта, „Правила у упућност за извршење пописа становништва и домаће стоке“ гори ће извршити једновремено из дана 31. децембра он. г. као пописивачи учитељи, свештеници и остала за то одређена лица. Уз домаћу стоку пописиваће се и живина. И то по: прстама, роду и узрасту и према привезу службе или определену.

Сем тога ће се пописати и површини: орао земље, зијада, никограђа, винаљка, избрамба (зубрамба), угрива и друге више земље које у месту, или где на страни, а онег у земљи, поједини домаћини има.

НЕКРОЛОГ

† Петромије Савић, ред. члан Српског Пољопривредног Друштва (Рођен 30. марта 1851 + 30 марта 1909.) — На други дан светих ускршњих празника, када у целом хришћанству владају осећаји радосног распонољежа — Српско Пољопривредно Друштво изгубило је свога члана Петромија Савића.

Кадо смо познатих пријатеља и попечитеља наше пољске привреде, проте Милана Савића, а брат нашег пријатеља пољопривредног научника Милутину Савића пок. Петромије научио се још у разој младости поштовати глазин извор благојаства народног — пољску привреду.

И покојнији људи средње-школско образовање, мислијо је, да ће и јазам оца-проте и симпатијама својега родољубивог срца најбоље адгортови, ако се посвети свештеничком поизваду. Изађо се да ће пољопривредном науку која се онда предавала у Богословији, читатељим и практичним, вежбама стеки толико пољопривредног знања, да ће и на томе полу корисно послужити као учитељ народу у окосини својој.

Пак тој је и урадио. Уписао се у Богословијада Богомолију. Ну но спиритуку ове школе, он је увидио, да круг стечених пољопривредних знања, које су онда споредно предавало, не адгортава његовим жељама. Услед тога, излази Петромији отишao је своме брату Милутину у Виртэмберг, где се он тада учинио пољопривредној Академији у Хохенхайму, па је се од бргдима руковођеногом одасловачима изучавању пољопривредне науке ишао као самој Академији. А доцније, када се истакао радионима иноводесним изашао је из државног трошка у Костернајбург ради стузија о реконструкцији винодоја на подлоги америчке лозе и чине примене у пракси у Тексаханскому.

Стекава темељну пољопривредну опрему а паралитичку практичну изненаданост, вратио се Петромије у Србију и у почетку бавио се чисто пољопривредном стручком, пајре у Пожаревцу а потом у Сmedereву и то делимично са ђавом као практични пољопривредник, а делимично поред других службених посао.

Породичне прилике и уједно и велико тешкоље, које се и дајас истичу узимају скоро скакоме, који се жели базити рационалном пољском привредом у своме занавају, и које су пре 38 година били још најбољи од тога, — све је то после више-годишње ломљење одредило драгог нам покојника, да се одрече својега значајног занимања на пољу пољопривредне праксе, на коме је и појуком и примерним радом служио на корист околнине као добровољан бесплатни пољопривредни учитељ. — па да се ода служби државејо.

Ступио је у Управу Фондова од чијој је успешног рада очекивала стварне помоћи за пољску привреду.

Ну да је увидeo да се потребне реформе за оживљавање ове установе у цели поштавају наше пољске привреде не могу чако извести, а с друге стране наје је у новооснованој послузи за пренос земаљских производа — у државним жељезницама изаша објилато поље рада, он се одвоји рачунским пословима ове важне установе, што му је ишко толико лакше, због тога што је не само у једној огромној централи у Бечу то послове темељито извучо, него је и пређашњи год у Управи Фондова значито припомогао.

Али, по што код нас није првија да спрован раденик без своје крипаце и баш онда, кад најбоље послужити може стручни у њој ради, буде бах потребе уклонити из активне државне службе — то је се и пашах Петроњију десило. Пенсионисан је онда, кад је обогаћен истакнутим најбоље могарал развијати.

Још као практички пољопривредни раденик пок. Петроњије скренује је корисним радовима својим, а нарочито практичним утицајем на побољшање пољске привреде, највише Српске. Пољопривредно друштво на се и изабрат је за радовима чланом друштвеног.

Кao члан друштвена, наш је Петроњије објављо помагао радове друштвена на пољу унапређивања пољске привреде, и умешних саветница, и судовољањем у раду Управе и сарадњом у „Техничку“.

По избору самога друштвена учио је као члан у „стазну комисију противу филоксере“ која је најпре била састављена део државне организације, а потом постало државна установа, по закону о мерама противу филоксере заразе, у чијој је изради успешио и он судовољао.

У извођењу мера за субзбијање филоксерне заразе, а нарочито у радовима за обновљавање винодела нашег на подложи надржавне земљорачне посте, стекао је Петроњије изузетни и велики заслугу.

У осталом он је уздржан и темељ преводе разгледнику издржавању амер. лоза у Смедереву.

А о свима трошку основао је у Смедереву угледни винар, у коме су виноделни наши имали прилике да се и на делу науче рационалном подизању и гајењу оклопљење надржавне лозе.

И својим спримским радољубивим душевностима Петроњије се довољно одужио као војник у ерзенско-турском рату и као признати трудбеник у пословима патротских удружења наших.

У поклоњеној Петроњију дукле изгубљује је Потпредседнице друштво једног ревновог сарадника, држава угледног службеника, отаџбина заслужног сина, породица одличног члана а цело Српство заслужног редовљуба.

Бог да прости ову племениту душу и подари јој рајско насеље!

Ж. Ш.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

Шумарски Гласник, лист за шумарство и шумску индустрију. Орган Српског Шумарског Удружења. Владиник и уредник др. Ђока Ст. Јовановић сепарат министарства народне привреде. Београд 1909. Година I бр. 3—4 за март — април 8^о 77—148 стране.

I. Популни део:

1. Популација у шумкама од Јак. Марковића
2. Колапоник од д-ра Миливоја С. Васића
3. Периодични излази од д-ра Ђока Ст. Јовановића
4. Петрећи измена закона о шумама од Јов. Конопладе
5. Може ли шумарство напредовати онде, где су шуме оштећене шумским службенистима од М. Јовановића.
6. О правној заштити шума у Србији од Саве Маринковића.

7. Народите и сатројенте гајиве које разоравају дрво и пругојују расаднице и трулење код липњаша у шуми и на стваралаштима — дрварска савој. др. Ђока Ст. Јовановић

8. Закон о трошарини на грађу од Јев. Маринковића

9. Врх Старе Планине, посма од Ј. Симоновића.

II Велешко III Књижевни преглед IV Записници V Примљени прилоги VI Администрације VII Огласи.

Шумарски Гласник стаје за годину: за Србију за чланове 6 за нечланове 12 динара; за иностранство за чланове 10, за нечланове 20 динара у злату. Поједини списак стаје 1-50 динар.

Статистички Годишњак Краљевине Србије. Издање Управе државне статистике. Једијајеста књига 1906. Београд 1908. 8^о 842 стране. Цена 10 динара.

Индустрија хладњање од Е. М. Станојевића професора Универзитета са 27 слика у тексту. Издање одељења за гроздаре, радионице и скобараја министарства народне привреде. Београд 1909 8^о стр. 163.

Саобраћај: — Увод. — Опште примене вештачне хладњање, масло, млеко и млекне производе, јаја, риба, воће, поврће, цвеће, салама буба, ефирскими ледом, ливо, централно хладњање, кланице и пијацне зграде, болница, војска. Индустриска производња хладњање — Чување и развођање хладњање. Фригорејачки транспорт — Хладилници постројења за хладњању — Рад Г. међународног конгреса за хладњању — Признања вештачке хладњање у Србији — Литература — Додатак: Описивање и статут Међународног Удружења за хладњању.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК III СЕДИЦАК

Управе Српског Пољопривредног Друштва

брожем 26. јануара 1909. године у Београду.

Велики са присуству: Потпредседник г. Ана Јовановић и чланови управе г. др. Борислав Тодоровић, Александар Мијаковић, Никола Јовановић, Милисав Ж. Петровић, Мирко Мильковић, Јоца Марковић, и Светозара Терзији.

Ведајући секретар: др. Ђ. Радић.

20. Саопштава се писмо госв. Министра Народне Привреде од 24. јануара г. др. П. Џ. 1346, којим извештава Друштво, да је решено: да се за набавку што веће количине семена од луцерке, Сакових пуговица и др. Друштву одмах наим на име државне помоћи за ову годину суму од 30.000 динара и 10.000 динара на име позивнице, коју ће суму Друштву бити дужно да прати Министарству до краја септембра г. д. — Примајући ово спомиће са благодарношћу њи знати, прочитано је овом призивком мишљење и предлог чланова Управе г. д. Александра Мильковића и Мирка Мильковића, као прећењима референата од стране госв. Министра Народне Привреде, о начину, како би се друштвено интересе најпозиљније имало да овогодишњи потреби набавити семе од луцерке. — Управа је решила: да се поднесе и у свима појединствима за набавку посменог семена детаљно обраћен предлог за набавку семена луцерке решено, да се за сигурунију испоруку и пријем семена пошље у Болоњу као друштвени изасланик председник г. Вучко С. Богдановић, који ће семе по уговорима примити и овамо га посласти Није даљица одредбама да изасланик г. Вучку по 30 динара у злату дневно, а путни трошак ће му се исплатити по рачуну који буде друштву поднео, рачунаћи путовање жељешићем прве класе.

КОНФЕРЕНЦИЈЕ

свију сесија Српског Пољопривредног Друштва

оформљено 30. јануара 1909. године у Београду

Председавао друштвени Потпредседник г. Ана Јовановић. Од чланова били су присути г. др. Алекса Ђ. Попо-

вић, Сава Р. Кукић, Александар Мијоковић, Јован Станковић, Мирко Милковић, С. Ђорђић, Сава М. Маринковић, Др. Ђ. Митровљић, Јоца Марковић, Тадор Мраслић, Ст. Ђ. Симић, Андра Вршић, К. Врбић, Свет. Гођевић, Макса Николић, Сретен Јевтић, Женко Шокорац, Радослав Спасовић, Свет. Гавриловић, Андра Глагоријевић, Милан Попшић, Ј. Буковала, Мих. Петровић, Божа Поповић, Петар М. Матејић.

Белешко сретертар др. Ђ. Радић.

У 10 часова пре подне отвара седницу друштвени Потпредседник г. Аца Жикићанић, наконишњи, да је ову конференцију сазвао ходно чл. 11. и 12. друштвеног Постовника и поизна приступе да према чл. 9. и 12. друштвених Правила и чл. 17. Пословнику учине своје предлоге, ако их имају, односно избора почасних и редовних чланова, који би се имали поднети Главном Сабору на одобрење. Преза томе, приступало се предложима на почасне чланове.

г. Ст. Ђ. Симић увео реч и напомену овом призивом, да је почињено чланство изјављено олиминације воја друштва некој лицу дана може, па би, већа, требало да будемо обзирнији при избору почасних чланова, нарочито кад се то тиче стручана.

г. Сава М. Маринковић предлаже за почасног члана г. д-ра Јов. Јоцића професоре Универзитета, чије су заступе склопом Србину познате — Прима се у одобрима једногласно.

г. Милош С. Радосављевић писмом својим од 16. јануара о. г. преплана г. д-ра Фердинанду Волхману професору хемијског Универзитета, као одличног пријатеља, присе омладине на хемијском Универзитету. — Прима се.

г. Алекса Л. Поповић предлаже г. д-ра Абелара Божака-љи-а главног начелника лекара јавних кланица у Јевнови, који је велике услуге ученично и чини српској сточарској трговини у Италији. — Прима се.

г. Свет. Гавриловић предлаже г. д-ра Етора Маскерони-а ветеринарног инспектора у Турину, који такође има великих заслуга за српску сточарку трговину у Италији. — Прима се.

За редовне неки чланове предложили су:

г. Милош М. Ђорђевић образложио писмом својим од 26. децембра пр. год. генералнију Јурија Јаковића адвоката, привредника и председника рудничке Популарногреде Подружнице. — Прима се.

г. Рад. А. Нешчић и другоји из Шапца, писмом својим од 26. јануара о. г. предложију 18 лица из округа поднимачких за редовне чланове. Но како у писму за предложена лица нису означене и подобности да се према чл. 12 друштвених Правила за редовне чланове изабрају могу, то да се, на основу произногодничне одлуке сјују секција, предлагачка писме и да се узеле, да свој предлог за свако предложене лице по тачкама чл. 12. друштвених Правила образложи и Друштву на очену пошаљу, а Управа те озвлашћује да о примаму предложених лица за редовне чланове реши и Главном Сабору на одобрење поднесе.

То исто да учини и г. г. Сретен Јевтић, и Божа Поповић за лица, која су овим усено на овој Конференцији за редовне чланове предложили.

II

Подпредседник, ходно тач. 4. чл. 2. и чл. 57. друштвених Правила, као и чл. 17. друштвеног Пословника ставља на решавање: да ли да се расписане неки ини стечај за напредије начини ради?

г. Алекса Л. Поповић вели: да расписане награде имају довољно и да не би требало за сада нове расписивати. — Усваја се.

Преглед 13. броја „Тежака“: — Чланци: Рад на виноградарству у винодељско-воћарској школи у 1908 години — Изуз и његова употреба — Данашње стање физиологије хранења стоке — Шта је узрок кромпировој болести? — Штитаста ваш на крушкама — Белешка — Гласник — Некролог — Друштвени и побратимски послови.

III

Потпредседник ставља на данешни ред писмо-гости. Министар Народне Привреде, у коме тражи од Друштва министар да потпуно илјада која је у писму истакло о продаји, књизу и извозу младих телала, да би се према томе могао определити шта му је овој ствари настава у будућим чинима.

Приликом је јавио за реч г. Алекса Л. Поповић главни маркени лекар Министарства Народне Привреде и имено тачне податке о књизу и извозу телала до сада, објашњавајући процентазно, да досадашњи извоз живих и закланих телала није ни у колико штетно утицао на разнитак сточарства у земљи.

г. Сава Маринковић је министар, да би ту ствар требао да објасни ветерарни.

г. Јаков Шокорац је токе противан, да само ветерарни то расправљају, пошто је то ствар интересовања и приједлника и полничких економија.

г. С. Ђорђић најавио примере из Немачке и Италије и доказује да се извоз стоке не може регулисати забрањама, него се мора регулисати производњом, и тражи потребних грава на књизу на страни, изазва, већи, и јачу производњу у земљи.

г. Алекса Маринковић проговарајући је субјумира извоз телади на страну и даје за то своје разлоге, најављује, да се не треба плашити штетног утицаја од извоза, на наше сточарство, па да ће то треба и забрањавати извоз.

Сточарство може, већи, у некој земљи да опиша привремено (моментано), а трајно не, јер чим се унаже јача гржежа, она се убрзо регулисајујују производњом. Но сточарство може и да престане бити привредна грана неког наорода, али то бива са парочитим знањем наорода, односно произвођача, као што је то био случај с Румунијом, кад је настутило економски рат с Аустро-Угарском. Тада Румуни нису имали рачуна да гаје боља говеда, и онда по извођењу властите војне престало је у њих Сточарство да напредује и они су се окренули другој привредној гранци: стропници и кукуруз. Тако, све докде није постојао царински рат између те две државе, Румуније није била сточарска земља, као и Србија. Прима томе, и мы ћemo бити сточарска земља сне детаља, док будемо имали рачуна да гајимо стоку.

г. Алекса Л. Поповић усваја разлоге г. Ђорђеве и износи податке, по којима тврди, да у истини не стoji то, да под њима продукција говеда опада, него је, шта значи, и опада поред свога извоза од кога се отражује, прећуђујући немачку предодлуку с износом. Наподи даље, да Бенди Плане не коле нисе од $\frac{1}{2} \text{ до } \frac{1}{3}$ од укупне износне домаће производње. Држава, већи, не треба да смета продаји, а и сам наш пољопривредник веће предавати оно што је добро, што је љубом за праштион потреби. Објашњавајући све то, министар је да био погрешно препоручивати говеда. Министру да извоз у који правду забрањује, него оставити самочин привреднику да оно преда што му је за продају, а праћање ће већ само одредити произноћада говеда у земљи. (Оните одобравају).

У томо правцу говорили су још и г. г. Ст. Ђ. Симић, Сава Маринковић, Светозар Гавриловић и С. Гођевић, па је описа донесена једногласна одлука: да се гости Министру предупреди, да извоз у коме правду не забрањује, и да му се да за то изведе и потребни разлоги.

Затим је Конференција закључчона.

Секретар
Др. Н. Ђ. Радић

Потпредседник
А. Ж. Жижковић

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10, 20 и ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ

ИА ОДЛОГУЛ ЈАДИВИН РЕДИЦА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. Х 204 НАЧИНСКУ АДРЕСУЈЕНИ
НОСИ ПОНТА ВНОСНОДАНО

Цена огласника изложен је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

из Срб. Попул. Државн. власник, председник Вучко С. Богдановић

Одговорни Уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 14. и 15.

НЕДЕЉА 31. МАЈА 1908. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ДАНАШЊЕ СТАЊЕ ФИЗИОЛОГИЈЕ ХРАЊЕЊА СТОКЕ.

[СВРШНИКА]

Многим огледима доказано је, да се сварени и асимилирани део хране, кад у крви допре до поједињих ткања и ћелици, прво распада у простирајућија а за тим се оксидише, сједињује са кисеоником, те из њега постају јони простираја јединица (угљена киселина, водена пара, амиди). Овом оксидацијом постају управо она иста јединица из којих су хранљиве градиве постала кад су била или постала саставни део биљке на земљи. На како су из ових најпростијих јединица (угљене киселине, воде и др.) хранљива градива у биљкама постала само под утицајем топлоте — снаге сунца, то се та иста топлота овде у телу животинском — при распадању хранљивих градива у своје саставке, новоно ослобођа и појављује у виду топлоте или разне друге снаге, енергије. Тако је животински свет и живот његов заснован од биљног света, а овај опет од топлих сличних гравкова. Но поред топлотне снаге, свако хранљиво градиво, према својој врсти, садржи и друге врсте снаге, које имају исти извор. Укупна снага, која се налази у сваком хранљивом градиву тр. усавршана, зове се потенцијална. Она може тек у живом телу, под утицајем животних радњи величина прећи у стварну или активну тзв. хинетичку снагу или енергију. Кинетичка или активна енергија, добијена из хранљивих градива, двојака је. Један део њен служи одах промоција топлоте у телу тзв. топлотна или термичка и други део тзв. динамичка енергија, која служи хемијским и механичким радњама тела (вретање, вуче и др.)

При промени потенцијалне у активну, хинетичку енергију не губи се ни један делни та првобитне енергије. Она је, шта вишо и тада у телу, тј. увен равна оној количини суштине енергије, на које је постала. Дакле енергија само мења облик, форму а не уништава се (закон немогућности уништења материје).

ЦЕНА ЛИСТУ
ЗА СРВИЈУ
на годину 6 дина, на пола године 3 дана,
чланови чланате, чланови свих друшт-
вова, гимназије, осек, школе, читаонице, вол-
ници, стал. хлад., зан. мајстори, зем-
љоделнички задруге и чланови првог до-
бралачког листа у посао цени, ако ће још
претплате гимназије за целу годину.

ЗА СРВИЈУ

на годину 8 дина, на пола године 3 дана,
чланови чланате, чланови свих друшт-
вова, гимназије, школе и читаонице доспјавају дост
за 8 дина, ако ће још претплате положе прет-
плату и кад се претплате ће још тар-
говија која ће им се дозволити.

Са открићима закона „о размени енергије“ измењена је и основа за науку о храњењу, на коју је основу ова постavlјена законима о размени градива. Место једначина, размера о размени градива сад су се ставле постavlјати размера о размени енергије према ономе што је у храни дато и у телу употребљено — падато. Овај део енергије, што је у телу задржан (тј. неваљачен у мокраћи, балези, дисањем и др.) назват је физиолошки ефекат дотичног храњивог сredstva.

Да би на овој новој основи могли лако радити у практици морао је се изнанти известан критеријум, мерило, у науци о храњењу. То мерило пружила је свремена физиологија у овоме. — Како је радиља, при којој поједина хранљива градива у телу показују своју резервисану енергију иста са оним радијом, кад та градива потпуно горе на ваздуху, то се за мерило је стапажено енергије у појед. хранљивим градивима, узела она топлота, која та градива покажу при потпуном сагоревању на ваздуху односно кисеонику. У тој цели конструисаје и нарочити алат за сагоревање појединих хранљивих градива и представа. Јединица, са којом се та топлота, енергија, мери називата је „калорија“ и једна таква ка-
лорија (велика) представља ону количину топлоте, која је у стању, да 1 кг. воде при 17 степени Цел-
зијевих загреје за 1 степен. Ц.; мала калорија је 1000 пута мања.

На овај начин пронађен је право калорија код свију хранљивих градива у разним хранљивим сред-
ствима. — Тим огледима нађено је, да 1 кг. беланчи-
чина има 5711 калорија (малих), 1 килограм масти 5900 а 1 кг. угљенних хидрата 4185 калорија. Из ове количине калорија, што поједина градива имају, види се зашто се вредност масти сматра већом од вредности оних двеју других хранљивих група.

Овим најновијим проналасцима ме само што је омогућена већа правилност у састављању оброка и других практичних радњова, већ је створен основ за многе научне огледе, који свој циљ опет траже у

практичној примени својих резултата. Овим је постављен темељ низу огледа за изналажење стварне квалитативне вредности чак специјалног дејства појединачних хранљивих средстава — за разне прсте животинске продукције, производње. Са овим у вези омогућено је испитивање ступња моћи једног грла или раче да искористи ову или ону врсту хране.

Огледи, који се ради овога предузимају могу бити двојајни. Или се, као што већ наговестисмо, у самој питањи оглед врши и мере енергија хране и енергије свих излучавања било течних, чврстих или гасовитих и из диференцијације изводе закључци о физиолошком ефекту хране итд. Или се то врши у парочитим апаратима — калориметрима — директно на дотичном грулу.

Први калориметар подигао је Рубнер, за тим проф. Келнер ја један од најбољих подигнути је у Бону од мој поштованијег професора Хагенмана.

Калориметри су апарати слични Петенкоеферовом или са чврк и комбиновани, спојени са Петенкоеферовим. Апарат је тако уређен, да се у њему може стално одржавати једна иста температура. Но како дотично грло, које је унутра затворено, одје са себе топлоту, то сконцани ваздух у апарату служи као топломер. Ту је умештена једна таква направа да се и најмање повећање температуре после оброка може приметити. Уз то се у скрака доба може ваздух — било онај што у апарат улази или онај што отуда излази, испитати.

Данаас се калориметром шир, са доста сигурности дозије колики је део потенцијалне енергије из хране прешао у телу у топлотну, а колики у динамичну енергију. Тако је Рубнер¹⁾, у једном обједињу са месождерима (којима) нашао овај резултат:

Храна:	месо	маса	шебер
	калорија		
Динамичка енергија:	285 ⁺	821 ⁺	371 ⁺
Топлотна	"	114 ⁺	119 ⁺
Физиолошки еф.	400 ⁺	940 ⁺	395 ⁺

Помоћу овога апаратра још је боље и тачније доказата ранија важна поставка, да на размену материја у телу утиче како валичина тела, тако и температура околног ваздуха. Овим законом о промени енергије доказано је, да како у производњи топлоте, тако и у стварању саставних делова тела учествују сва хранљива градива, неко више, неко мање. Према томе ових је одабачена Либигова подела хранљивих градива на пластичке и термичке, према којој су поделили само беланчевине у стању производити организку трају тела а маси и угљени хидрати само топлоту. Тим је и дефинитивно оборена предрасуда старе физиологије о прецеливану вредности беланчевине. — Савремена физиологија пружа, дакле, јасне доказе, да се са много широм размером хранљивих градива (пресечно 1: 8 и даље) може пробити, па да се исти резултат показаје, само кад је заступљен довољан број калорија у сварљивом делу хране. Уз ово је додат један услов, по Келнеру, да се у сваком оброку предвиди известан минимум, најмања количина беланчевине, испод кога се не сме ићи.

У вези са промалском праше вредности беланчевине откривена је и права вредност других азо-

тастих јединиња, која нису беланчевине. За та јединиња, где снадају разни амиди, амидне киселине и сродна јединиња, утврђено је, да не произведе динамичну, већ само топлотну енергију у телу. Отуда су они од мање вредности, јер се сва градива најзад претварају у топлоту енергију, те с тога тело и не оскуђује у њој. Са тих разлога Келнер ова јединиња и не узима у виду рачунања.

Ма да је ово учење о промени енергије у телу обележје најновије физиологије хранљива иако је примењени део те науке избегао рачунање са калоријама у практичном састављању или контроли оброка. — Келнер је пронападај једног новог начина рачунања у овом послу. — Састављање оброка према *продуктивној*, праћећој вредности појединачних врста хране. Овом методом Келнер жели, да сва хранљива градива једног хранећег средства представи у једном заједничком — иако замисљеном — хранљивом градиву. У тој цели он сва хранљива градива из једне врсте хране своди на „јединицу“ и го то продуктивну вредност скропца, штарија и у тој тав. „*вредност скропца*“ (*Stärkewert*) изражава он продуктивну моћ и вредност једног хранећег средства или врсте хране у општем.

Начин, као се своди вредност хране на скробац објашњава Келнер у свом напред — поземнутом делу (стр. 335.) отприлике овако: Најде ли се рачуном, да једно хранљиво средство [нпр. којачи, трошине од репице] од својих 100 кг. производе у животинском телу масти [са месом] 19 кг. онда је то лако свести на вредност штарија. — Кад знамо, да 1 кг. скропца производи окоју 0.25. (четвртину) пилограма масти у телу, онда треба онај горњи број помножити са 4, па добити вредност тог хранљивог средства сведену на скробац. Или обрнуто из те сведене вредности да се израчунати произведена масти у телу — дељењем са 4.

Кад се зна количина сварљивих хранљивих градива у једној прсти хране, онда Келнер своди вредност те хране на штаријак овако: сварљиве беланчевине (без амиде) множи бројем 0.94; сварљиве масти бројем 2.4. а сварљиве угљене хидрате [са цеулозом закључно] бројем 1. Збир свих тих производа представља производу вредност дотичне прсте хране сведену на вредност скропца. Но то вреди само за оне врсте хране, за чија је хранљива градива утврђено, да у животинском телу покazuју пуно своје дејство (*vollwertig*). За сва друга хране, предметна треба дотична проценат одбити од највеће вредности.

За све ове целије Келнер је у току великог низа година многобројним огледима створио практичне таблице из којих се брао и лако могу извадити потребни бројеви. Али и при свој приличној тачности овог начина Келнер иако и сам увиђа, да би састављање оброка помоћу овог начина било непотпуно, ако се у томе још и марочито не обараје на количину сварљиве беланчевине. Стога он, као што напред поземну, за сваку врсту хране предвиђа, да у доношују количину штаријкових јединица и потребну количину сварљиве беланчевине.

Најзад Келнер признаје да се поред ове теоријске основе не сме у истом послу никако из вида губити особена, специфична вредност појединачних врста хране, њихова укусност, обимност итд.

¹⁾ Kellner: Die Ernährung etc.

Ма да ова, узгред поменута теорија Келнеровога о својству вредности поједињих хранљивих градина на јединицу штирика није без недостатака, јер јој се с правом пребације. Да није применљива на она хранљива средства, која су без или са мало садржине штирика, иакв је она један енохолан проналасак, који за данас даје најбоље резултате на овом пољу. Вредност ислеа лежи у томе, што је заснована на физиолошком основу.

Према овим излагањима очевидно је, да физиологија храњења има још врло велико поље рада. — Онако што је открићем закона о промени, размени материја и открићем закона о размени енергије у телу, пружили могућност и спремила земљите за развој Келнерових учења у науци о храњењу стоке, тако ће она својим даљим новим открићима радњи организма створити још боље основе за лаже и савршеније методе у применљеном делу науке о храњењу.

Оно, до чега је данашња физиологија храњења стоке дошла, дакле скоро се потпуно слаже са оном народном: „снага на уста узаси“ и оном другом исто тако згодном: „храна даје тело а ваздух душу.“

Милос Радосављевић

ПЛУГ И ЊЕГОВА УПОТРЕБА

ИЗБОР ПЛУГА ПРЕМА ПРИВРЕДНИМ ПРИЛИКАМА И ВРСТИ ЗЕМЉИШТА

(СВРНЕТАК)

Код нас, где земље нису још доволно израђене разрађењем, где је тек на дневном раду место плитког праљања, дубље орње, где се готово и не зна за употребу и дрљаче, а толи и осталих справа за бодљу обраду земље, мешање земље има далеко већу важност и при избору плуга и при оцени његове доброте тако, да мешање земље, морамо узети у обзир колико год и добро превртање и добро дробљење земље. У томе лежи један специјалитет (особеност) наших прилика при решавању питања о избору доброг плуга.

Избор плуга по Дакле, према разним природним и привредним приликама, односно према различним циљевима орње, према томе који је посао код важнијих и претежнијих, мора се вршити и избор склопа, краја и облика (конструкције) плуга. Отуда и сваки иначе добар плуг, не мора бити и за све прилике најбољи, отуда свака врста земље мора имати и свој нарочити плуг.

Избор плуга за сваки поједини начин обраде земље, спрече предавање данас постоје и нарочите справе намењене само томо циљу: бодљем дробљењу, подубљивању, бодљем мешању, угарању или преорвији стрнише, препокривању семена, заорица ћубрета итд. Али плуг, то је оруђе, од којег нарочито ми у Србији, где је скуповање набавке справа најмеродавнија околност у избору њиховом, искључујемо, да буде добро за све послове и за све циљеве добре обраде земље. Да оре, да подорава, да преорава и да заорава; да прши и посао плуга и посао дрљаче. И при избору плуга за сваке прилике, све се то мора имати на уму, све го мора бити меродавно при оцени доброте и при употреби

разних плугова по њиховој доброти за нашу потребу, прилике и земљу.

Уоните говорећи од добро подешенога плуга имамо захтевати, да поред приличне доброг превртала бразде прши и присно дробље земље, јер само темељно и уз то у право доба извршено дробљење земље, обезбеђује нам њену капиларност и објек спровођења воде, тај благодатни управљач влаге који одржава потребну везу између водених изданих у здравини и спољашњих ваздушних прилика којој стварају влагу — падоже: кишу и росу, прнећи из дубине воду угрошено испаравањем и разрешењем усева и спроводећи сувишак опет натраг, спуштајући у здравину.

Кадо од дубине орња увек зависи ^{записи од дубине} облик и ирој плуга, потребно је и о ^{орња} томе рећи који реч више. За жетву заостале биљке и остатци жита само онда труде брао и цију ходно кад не буду предубоко препокрiveni земљом. Према томе прыње, плитко орње за 5-10 см, дубине најбоље одговара потреби преорвице (стрнише) или тако званом угарању.

Исто тако ако после првог плитког орња — угарања — имамо сeme да препокривамо, не смоemo орати одвећи дубоке бразде, јер нам је циљ, да сeme затрпамо у најгорњи, храном најбогатији слој, те да при стварању синтетичких власнатих жилица исте лако нађу обилату храну. Дубља, ваздуху мање приступачни слој земље није баш најподеснији за клијање, нити има све one услове који помажу бољема цицави и порасту усена. Ти уроци опредељују нас да за заорицу сeme не оремо дубље од 10-15 см.

Кад стадим, већ изнуреним и испоштењим горњим слојевима орњице, хоћемо да примешамо нове, са земним солинама богатије слојеве, онда оремо на дубину од 15 до 20 см. При зимњем орњу шак, када утицајем ваздуха, воде и потом и мраза, треба посттићи што боље и што јаче распадање и дробљење земље, онда је на свом месту и 20 до 25 см. дубоко орње.

Обрађивање слојеви који још дубље леже здравине или мртваци, ако горњи слојеви (оранице или жилице) допуштају, прши се нарочитим справама за подубљивање или подривање. Пиљ таквог обрађивања може бити, или да се ораница подуби, присујући јој нов слој из здравине, или да се само физичка каскадна здравине поправи на пр. да се учини пропустљивијом за воду. У оба случаја арукчији је начин и ред обраде земље.

Према различитим потребама дакле оре се: оре за разне поље: 5 до 10 см. дубоко при преорвици или олове плауга угарању.

10 до 15 см. дубоко при заорици семена и плитком орњу,

15 до 20 см. дубоко при обичном обрађивању,

20 до 25 см. дубоко при дубоком обрађивању земље; и

25 до 50 [56] см. дубоко при врло дубоком обрађивању или рињавању.

Попито је немогуће посттићи, да једи према различитим нашим плуг свима тим захтевима одговара и високо ма-

вори, нити се онет може захтевати, на земљу да један пољопривредник за ове и све друге различите циљеве нарочите плугове држи и набавља, то се обично у добрим фабрикама плугова,

то штапче решава на најпростији начин тако, што се, према врсти земље изабрани тип или марка плуга орача израђује у 2 или 3 нумере или величине, за орање у дубину од 7 до 25 см, а за дубљу обраду између 21—56 см. плугови риљачи такође у неколико типова или марака, а сваки од њих у 3—4 нумере или величине.

Најбоље орање Оштеће је правило, да ће свака марка плуга имати и свака нумера плуга, најбоље вршити орање у ужим границама своје опредељене му нормалне (правилне и редовне) дубине.

Начела за избор Да следимо укратко. Задатак које можемо полагати при употребљавању ради избора плуга по његовој доброти ова су:

његовој што разноврсности употребљивост;

његово добро послобавање у превртању, дробљењу и мешању земље;

његовој износинији што мање тешки снаге;

његову износиност од уместности радионичке т. ј. лакота рукојати и удешивача; и

његова проста конструкција (склоа и крој, са саставцима (деловима) који се лако замењују могу.

НАЧЕЛА ЗА ОЦЕНУ КОНСТРУКЦИЈЕ ПЛУГА

Задатак плуга и извршење тога задатка Напред смо могли видети да плуг има укратко овај задатак: да при орању земљу тако превре, како ће се што већа површина — и то нових делова — земље изложити утицају истрошавања ваздухом и влагом; да је што више измрли или издроби, како ће се темељним дробљењем земље подићи њена капиларност (моч упијања и спровођења воде); да се мешањем земље што више једначи, што равномерније припреми, и на последње, како ће плуг моћи послужити и појединачним споредним циљевима обраде као: преориц, сетви, зајроци, нутрета и корова и т. д.

Овај задатак постиже се орањем, одесењем земних бразда, најпре у однесном, потом положном правцу и виљовим окретањем око доње десне своје изице тако, да површина бразде која је лежала доле, дође горе и да при том земља појединачно бразда претпри извесно расипање т. ј. дробљење.

Превртатељ и полагање бразде Правилно превртатељ и полагање бразде код склопак плуга најбоље се може целиком при разоравању ледине, или целиком лине ("џелице" Вук Карак.) и при орању земље смонице кад се бразде одесењују у готово једноставним кајипима и не осипају се. Пологање и праљење бразда једне на другу, код земља разне збијености или склопак биће разине извршено, а праљење превртатеља у вези са већим или мањим трошењем или дробљењем земље, отговара се у поравненији, или равното површије једног орања.

Степен издизања орања над површином Орицине (једине) зависи од различитога шанка — односа ширине спрам дубине преврнуте бразде. Истакли смо да је задатак превртатељу међутим, да се што већа површина изложи истрошавању

и да се то постигне, долази се рачуном, теоријски, до закључка, да ширина бразде треба да буде 1:41 или округло 1:5 пута већа од њеној дубине, те да се постигне та што већа површина.

Однос ширине бразде спрам дубине У практици постоје знатна одступања.

већа ширина, у толико ће и положај бразде бити илићи, више заваљен и према томе ће бити и површина сразмерно мања; значи бразде ће се више полагати и прилегати, превртатељ ће се све више приближавати потпуној обртати земље, плаштимице — да се горња страга бразде потпуно поклони начиње по разору. Ако изберемо мању ширину, но што показују рачуном пронађена размера, то ће се бразде све више приближавати одвесном положају, све више полагати насатице, дупље. Докле ће се онда кад је ширина бразде равна дубини исте, бразда одгурнути само у страну, поклонити се се преврнути се на ње. Најзад, ако ширина бразде буде мања од дубине, онда ће се превртатељ извршити само око начиње засечене раоником и бразда ће се положити насатине, поставити дупље, а даље се преврнуте не може.

Степен превртатеља У првом случају превртатељ бразде под углом од 135° ($90^{\circ} + 45^{\circ}$) степени, изокретањем њеним за $\frac{3}{4}$, предпостављајући потпuno објијену земљу.

Код земље више сникаве, средње збијене или средње тешке, изокретањем преко 90° већ се земља осипа и сама од себе превре. Тада степен за постигнуће највеће земље површине добија се изокретањем бразде под $90^{\circ} + 35^{\circ} = 125^{\circ}$ степени.

Код сасвим троших, растреситих и лаких земља, пыхна веза — збијеност или збојност — много рангира престаје: земља се већ осипа и при самом изокретању око начиње засечене раоником, докле и пре што постигне 90° — између 45 и 90° , између изокретања и изокретања бразде дупље или насатице.

Потпuno обртатељ земље, да доња раоником зачвршти површину бразде буде отворена за 180° ($90^{\circ} + 90^{\circ}$) т. ј. да дође сасвим обратно — горе, да чини површину орицине, врши се при риљању, преорици стрпиле, линаде итд.

При обичној орању задовољавамо се превртатељем бразде за њено испуне три четвртина ($\frac{3}{4}$), јер се на тај начин постиже и највеће дробљење или растреигост земље; добија се највећа површина за утицај ваздуха, влаге и мрза; осдо се даје мања бразда — нарочито код збијенијих и тежих земальа — да се постепено склопе и сабија, по дну разора од бразде остају шупљине за задржавање ваздуха и воде или влаге; а ранава површина утицајем истрошавања и даље обраде, независно од тога и даље се ситни и слаже, да се поравни и изједначи.

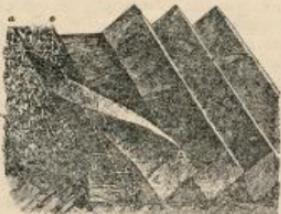
При обради земље са спрежном снагом дејствује увећ у истом правцу и потежка снага. Стога превртатељ, дробљење и мешање земље једном и у исто доба и може вршити само такво оруђе, које се клошију у раду покреће правце и у покретању ради — оре.

Да то боље разумемо, објаснићемо сликама.

Начин орања Слика I. показује начин орања пећине лине или ледине т. ј. толико збијене земље и тешке, да се бразде не осипају, но изоравају дуж целог орања у једноставним кајипима, подухватују

нарочито удешеним плужним збојем или резом (дашциом) и преврћу, а при том по могућству троше и мешају.

Првобитну бразду *авед* плуг код *аб* најпре пратом одвесно, потом код *бд* рачником положено је

Слика 1. Орање збијене земље

доравно одсека, подухвати и преноси је гребеном плужних груди испунију је цепљем навише, па рђа или дашчицу, а ова је изокреће на бок — ивицу с докле је не преврне тако, да цела једноставна бразда из првобитног положаја *авед*, добије положај *а*, *б*, *с*, *д*. Слике показују сасвим очигледно, да при отварању ради превртавања све ивице бразде т. ј. земљог банка, а нарочито она које при превртавању долазе навише: *а* и *бб* бивају знатно истегнуће, опружене и про- дужене. Поншто је обично земља мало растегљива, мора се она при том опружену или подуживашу ивица цепати и тако се мрвти или дробити. Што је дужина ивица бразде за мања, за преокретавање из првобитног положаја *авед* (из слици горе) до њеног потпунијог изокретавања у *а*, *б*, *с*, *д*, у слици напред, у толико бива веће ово подуживаше ивица бразде, то стимо и дробљење. Дакле премном крајевима или дужом рђа (дашчицом) код плуга, стоји нам у власти, да можемо земљу орањем вишем или мањем истегнути, подобрити.

Код збијене земље, као што из слике 1 видимо, преокрнуте бразде леже на разору или дну ослоњење само једном ивицом. Размак ових ивица једне од друге разан је ширини бразде и ако, се, као обично, земне бразде одсекају у правоугластим пресекима и преобрћу тако, да се једна на другу слажу као пренови на крводу, то су пресеци земља — спуштина — између ослоњених ивица двеју бразде правоугла троугли и што је већа дубина бразде спрам ширине њене, утолико се при превртавању она вишем управљено и полажу, као што видимо унређивањем слика 2 и 3, где нам слика 2 показује превртавање бразде при великој, а слика 3 при малој дубини орана.

Слика 2. Превртавање бразде при великој дубини орана.

Слика 3. Превртавање бразде при малој дубини орана.

**Најпракалији од-
ко ширине бразде превртавају, разно много и површине
спрам дубине врз-
њаке остаје изложено растропавају-
ћем утицају ваздуха и времена. Највећа се површина
постиже, кад ширине бразде је [слика 1] износи**

1,44 или округло 1,5 пута дубину бразде *аб*, вјајмања пак онда, кад се земна бразда, као што слика 4 показује, с целом својом горњом површином преврне да лежи на дну разора од бразде, да лежи што-но веле положена потрбушке. То се може удесити при орану код сваке размере ширине срам дубине бразде, кад би се из прве два разора цела земља — бразда — извадила, избацила, те да при даљем орању у тачно истој ширини бразде, све нађуће бразде имају доста места, да се око себе сасвим преврнути могу т. ј. да на дно разора падну потрбушки. Али и при делимичном превртавању, дакле управо само изокретавању бразде, може се постићи исто тако глатка површина, пак се при орану хвата бразда исто онолико широка, колико је и дубока, пошто тада, као што се из слике 2 види, — где је бразда онолико широка толико и дубока — бразда само још толико слободног места има, да се може на бок преокренути и боком прислонити на остале већ изоране бразде.

**Риљане спрам
орана** Ако се пак оре тако, да је дубина бразде већа од ширине, онда се бразда не може више ни о бок подлати, дакле ни преврнути, и онда се мора употребити плуг риљач с предплужњаком. При орану с овим плугом, риљашу, бразда се у издавашу разалаже на два дела, као што се из слике 5 види. Горни део бразде који се изорава панче пуштеним предплужњаком, бада се на дно разора, докле се доњи део бразде издигне првим дубље

Слика 4. Превртавање бразде потрбушке.

Слика 5. Риљање.

орућим плужним трупом и положе у разор на већ положену на дно земљу оних предлим т. ј. предплужњаком, као што је то стрелицама на слици 5 приказано. Поншто се при риљању земља махом вишем троши, мрви, то и у слици 5 поорана земља није представљена у једноставној бразди као куши, но као земља троши у разор засути.

Кад је земља спикава, па се дроби, онда се може и при орану где се хвата већа дубина по ширини бразде, орати с једним плужним телом (без предплужњака), јер онда наступа јако мешање спикаве земље које донекле може заменити добро превртавање. Кад на пр. на обе половине састојењу се узапу бразду представљену у слици 5 хоћемо једним плужним трупом да преврнемо, то ће се већ при певнатном нагибу њеном у десно, један део земље осути озго у страну и пасти у разор, а остатак се мора испети на плужним грудима, дакле потом озго поврх ње поклопити, — засути.

**При орану спрам
врз-
њаке** При орану спрам земља које су спикаве и лако се троше, у слици 1. показано опште ивице и спуштине исчезавају и земља се засипа време природном њеном нагибу слагања од прилике под 40—45°, при чему површина орана не повида толико велика, као онда, кад збијена земља задржи своје ивице у бразди као банак или као једноставан куши.

Рај на изугу мора Од плужних груди т. ј. раја или дам-
адеврати артичице зависи у првом реду дробљење
земље и превртање бразде. И то од њенога
краха и облика и од њене дужине или опрежности.
А другим речима од наскове или од врсте земље за
обраду, зависи крај и облик раја и доброга орања.

И према крајним границама земље какво је у
природи, према томе да ли је она забијена или раз-
страгнута, на плуговима граде и два вида разнова:
изајути и напуачки.

Задати рај на Рај или дашчица има задатак, да пр-
вну талом и разноком одсечени и поду-
хванијену бразду прихвати, на својим грудима уз-
дигне, па да је изокрено и превре и при том це-
пљањем и савијањем ивице на бразду тако опрежи,
протегне, да наступи дробљење које код синкаве земље
под потпуно разстршавањем, осипању исте.

Начин орња изајутија У чврстим, забијеним, слабо разрађеним
јетре земљама које се при изокретању бразде
не осипају и не мрзе, најлакше је братије и
размети начин разног рада. Синка 2 показује основни,
уздужни и попречни нацрт дугачког (Хо-
вардовог) раја, какав се примењује нарочито у
Енглеској у врло тенким или бусовитим, жилама
прорадим земљама. По енглеском плугу овога облика,
израђивале су све признатије светске фабрике, па
израђују и данас с мање или више одступања своје
плугове.

Пресек кроз рај 10—10 см. размака т. ј. са 0—11 обележени
пресеки кроз рај и издизање на њему осло-
њене бразде, а у попречном нацрту (горе) линије B_1 ,
 B_2, B_3, \dots, B_n показавају попречни
пресеке кроз рај. Код о у
основном нацрту налази се
вокат (врх) разноком: код
он је 10 см. далеко задро
испод одвесно засечене бразде
коју је разнине лево уз-
дигао, докле је она десно још
једнако неодвојена од земље
— целине, лежеће испод ње.
Ово уздизање бразде произво-
ди извијање исте, али по-
што је земља само мало рас-
тегљива, то она при извијању
пучи дуж разноком општи-
ца и тиме бива нешто мало и
изврљена. Како се пак раз-
ноком општиц једнако даље
утискује, то ће бразда дуж-
целе своје дужине бити не-
што мало истрошена.

Између пресека 2 и 3 разноком је са савим зарно
под браздом, не одсекајући је још потпуно делом
њеном доњом ширином: десном ивицом својом она
шта више остаје још у споју с целином тако, да се
она око десне доње ивице може обрнути као око
вглова, кад се рај под бразду даље и даље подиже
и доња површина бразде редом продлази из положаја
 B_1 до B_2 . У положају B_1 бразда буде положена на
свој бок BD и онда се прекида и спој са целином
која је дотле бразду задржавала. Од B_1 раз не из-
диже више бразду, но притискује на њу с лева на

десно и положај је поребарке на бок око D_1 , докле
је у положају B_2 , не прислони и не превали на већ
раније положену бразду. При полагању бразде, њена
првобитна горња страна бива извијањем затегнута
и потом тиме одлабљена, раздробљена, као што се
из основног нацрта видети може, из кога се јасно
види, да све четири ивице бразде при превртану
бивају знатно подужене. Кад се превртање као што
Крај и стрнија раз се из начинских (пунктираних) пруга на
јеси земљу дроб основном нацрту приказује, арчи с у-
пола толико дугачким разом, онда је продужавање сију
ивица срамерио још веће и бразда при изокретању
бива још више превијена. Уочите, што је рај краћи
и што се одмах с прве разноком струје напучи, у
толико што јаче земљу дроби.

Посматрањем орања може се доказати, да пре-
вртање заједно са пром настапајућим дробљењем
најмање рада инцијује, ако бразда бива изокретана
увек под подједнаким углом од сваког обележеног
пресека од овог најближег т. ј. кад са угловим 3 B_4 ,
 $4 B_5, \dots, 10 B_{11}$ у попречном нацрту сви равни. Но чим
се они углови граде равни, рај се састоји из две (код
пресека 7) једне у другу предлаžeје завојите површине
и излог тога се сваки добро засведен рај може згодно
назвати завојит. Да ли је извијени рај завојит, не може
се одмах видети, али ако левији положен у правцу:
3 В, 4 В, ... 10 В савремени додираје: онда такав рај не
може се битно разликовати од завојитога раза.

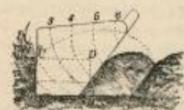
Утицај брзине хода На добруту плужнога рада, орања,
на добруту плужнију знатно утиче и брзина плужнога хода.
Рада Што се пауз кроз земљу спорије креће,
уголико забијена земља може боље следовати разновим
завојима. Ако је пак брзина плуга одвек велика,
онда се бразда кида и пада нарат на разор, пре и-
што је достигла свој крајни положај.

Завојит рај Из тога се може имати практичан за-
рада сарџена снага кључак: да за орање извије, тешке
су за забијену земљу земље треба употребити разове
и спорију саржну стоку — волове (или сасвим тешке
коње)...

**Начин (цилиндр-
чиц) раз** Ако се разом дробећа се зем-
ља толико дроби, распада и
осипа, она не може на досада
описати начин бити изокрета-
на, јер она се почне осипати пре, но што се бразда
изокрене боком, већ код 3...
далије није потребан завојит
раја, па се може употребити
простирији: матућен (цилиндри-
чак) рај, чији се начин рада
види на слике 7, у орњу с
плугом немачкога краја, као
што су Саковци плугови $D.M.$
Пресеки у попречном нацрту
показују, да је начин рада
овога раза до пресека 2 и 3
скоро потпуно истоветан са
радом завојитога раза. Али
код 2. разноком је запро це-
лим својим општицем и одсекао бразду целом њеном
доњом површином. Од тада пак отпочиње делимичне
изврљења бразда да се десно и у томо

Сл. 6. Начин орња дугачког и кратког завојитога раза.

Сл. 7. Начин орња напученог раза у синкавој земљи.

је спречава једино даље покретање пуга у напред, док се главна маса земље браздо потискује у правцу најмањега отпора по разу у десно и назад у вис; гомила се преко ивице рâза, у већ одбачену земљу бразде напише, имене се успорава и на ивици рâза се ломи, или, ако је дробљење било већ потпуно, онда се са ивица рâза потискује и осина. Хоће ли се, да земља остане тако како је отиснута, то се нагиб ивице разлове мора подударат са природним наслагањем осуте земље. Слика 7 јасно показује, да се земља већ на рâзу, а још више при одбијању с њега много више ломи, и то до завојитога рâза.

За снажно земље Стога се разови најчешћега (циглиноричку научене разновија) облика се више шире стуба онако, где је земља таква, да се лако осигра и дроби. Голим оком може се разликовати научени рâз од завојитог, али та се разлика сасвим поуздано види, ако се левији држи водоравно спрам површине рâза, јер на наученом рâзу левији прилеже делом дужином својом, док код завојитог само на поједином месту

(свишиће се)

ПРЕД КОСИДБОМ ЛИВАДА

Кроз неколико дана наступиће и кошење ливада. С кошењем настаје и прва радост текјакова: скупљање плодова, са којима има да покрије своју зајмуку и исплатије свој труд. Последње три сушне године научиле су нашег тежака да о скупљању и сређивању сена воде више рачуна и вредност сену много већу придаје, него што је икада до сада чинио. Цене сена, које су се за последње две године у неким крајевима потпуно изједначиле са ценом не кукуруза већ шпенице, — доволно казују са каквом забудом треба прилагити косидбу, која је на прагу.

Баш поводом тога мислимо да нећемо погрешити, ако нашим привредницима учнимо неколико корисних напомена у том погледу: код треба косяти ливаду, како треба сређивати сено од дана кад се покоси, па док се потпуно не осуши и не здene у стогове.

Према нашем искуству требало би при сређивању сена на следеће пазити:

1. Ливаду треба косяти код је трава у цвету; ни пре ни доцније. Само уцветала трава може лати добро, здраво, мирисно, хранљиво и сварливо сено, које стока са највећом слапњу једе и под кода у истини има вредност. Многи привредници гряду греше што остављају да трава превзи. Знамо да то већине чини да им се ливаде „заселе“ т. ј. да се сено ливадских трава узри и при кошењу испада, и тиме ливаду засеје; но то је по нашем искуству само заблуда. Ми ћemo овде избегти и користи и штете од засејавања ливада овим природним путем, из чега не се сваки привредник моћи уверити: има ли смисла остављати траву на ливади да превзи или је треба узврати косяти.

Кад се ливада уцветала коси, онда се доиста размножавање трава семеном потпуно искључује. На први поглед ово изгледа да је и штетно и опасно по будући пораст траве, но у ствари не одговара

истини. Кад би ово у истини било, онда би ливаде, које се у цвету косе, после неколико година остали потпуно голе — без траве, а то у ствари не стоји. Напротив, те се ливаде исто тако дugo одржавају као и ливаде које се преврзеле косе. Чак ако се дрљају и ѡубре, онда даље већи принос дају него ове друге. Познато је да је већи део ливадских трава вишегодишњи и да се у већини размножавају кореном као превршица. Кад се ливаде снажно пролеће дрљају ради скитања мањовине, која траву необично сатире, и кад се повремено ѡубре, онда оне и без засејавања врло добро напредују. У таквим случајевима засејавање је потпуно излишно, а још мање има смисла кад се оно враћа овим путем — на штету каквоће сена. Користи од таквог засејавања далеко су мање, него штете које имамо од преврелог сена, јер преврзело сено у посledу хранљивости развоје обичној слами.

Према томе ливаду треба косяти онда, кад је трава на још у црном цвету.

2. За сваки посао потребан је вешт и вредан раденик; тако исто и за кошење треба наћи веште и дујарне кошаче, који ће тај посао испити чисто и на време, па ма их и нешто скупље платили. Приједници, којима је Бог дао мало више ливада и пивна, најбоље би училили кад би набавили нарочите машине кошачице и то комбиноване једино и за жељеве жита, које могу добити преко Српског Пољопривредног Друштва за готов новац, или преко Индустриске Банке у Београду на отплату. Ове комбиноване кошачице права су благодет за оне крајеве где има много ливада а мало добрих кошача. Оне толико уштеде у кошатима за време косядбе и жетве, да се у првој години могу исплатити, и да их с тога свакоме приреднику тошно препоручујемо.

Ливаду треба косяти после кишне и добре росе, јер је онда трава најсочнија и коса је лако сече. За то суве ливаде треба косяти најутро до 10 сата пре подне и пред вече од 3 до 7 сати. Мочарне и влажне ливаде могу се косяти и преко подне. При кошењу не треба правити широке откосе, јер онда остају разори и гребенице. Откоси од 1:50 до 1:80 метара широки вадбони су. Такође при кошењу не треба захватаји косом дубоко до саме земље, јер се онда донеста више сена добија, али се за то ливада „умртвује“ и тиме шкоди доцнијем порасту траве.

3. Сушење сена један је од најважнијих послова у косидби. Од тога како је сено осуšено зависи у већини случајева каквоћа његова. За то овом послу треба посветити највећу пажњу, па макар друге послове и одложиши да извесно време.

Откосе не треба превртати из јутра док роса још стоји, такође их не треба превртати ни кад је велика жега, јер се онда сено трши и губи своје најфиније делове. Превртавање треба благо и лако вршити. Млатараје вилама, бацаче, растресивање, штетно је у опште а нарочито онамо, где је сена мало и где у сену има доста детелине, која услед тога изгуби најфиније делове — лишће. Да сено добије лепо лице и фини укус треба да чешће превртати, како би сувинша вода из њега постепено ланџила. Тиме је и сварљивост појачана.

Кад сено мало провене треба га на предвече прикупити у навиљке, како би се увеколико од слу-

чайне кишне или ветра сачувало. У навиљцима се пропадала трава обично угреје, за то их сутра дан треба, ако време допушта, растути по ливади. Ако се је сезоно дољно просушило треба га у пласке скупити, ако није, онда га треба растути да се још суши, и тек онда у пласке скупити.

Ако киша затекне сено у откосима или у навиљцима не треба га држати, док се бар горња страна не просуши, само у случајевима кад киша неколико дана траје треба откосе макар и мокре преврнути и на другу страну пребацити и при том их овлаштити растрести.

4. Кад се је сезоно дољно осушило, здрава се у стогове. За здравље, стожене сена треба изабрати место определено у које се вода неће сливати и сено подливати и квартити га. Да на би сено непосредно на земљи лежало, и влагу из земље увлачило, треба на подножју метнути суве сламе, лисиника, грана, шумњави или напради (бујади). Далеко је боље место овога направити постолje од гредица, које је дољно уздишти до земље. У таквом случају није потребно нарочито брати определите места за стожење сена.

При дејству или стожењу сена треба пазити да основа стога буде увек ужа од крова, како се не би вода сливала у сено, већ ван њега. За одвођење воде око стога треба направити маљи јарак свуда наоколо. Стог одозго треба утврдити леменицама како ветар не би дизао и разносио сено; нарочито ово вреди за пределе где јаки ветрови владају. Такође стогове треба оградити плотом или моткама како не би стока рушити газиле сено.

При крају овде да учинимо још једну умесну напомену. Наша привреднице и ако се труде да буду добри економи, приликом храњења стоке показују се праве распинуће. Поред оне пљехове штетне назнаке да стоку хране торењем, где храну полажу по целом пашњаку или плави, они још и не пазе како стог начину. Обично почну рушити стог с врха и кад киша удари он прокисне и сено се убуђа. На тај начин узроцасте велику количину сена из просте нехати, да не кажемо лености. Далеко је боље и корисније, како за њих тако и за стоку, да сено секу ножем. Такав нож не стоји више од 5—10 динара и могу га и наши најпростији ковачи направити. Употреба је при сечењу толика да ни једна сламчица не иде не искоришћена, и такав се нож при утрошку првог пласта већ исплати.

K²

ПЧЕЛАРСТВО У СВЕТЛОСТИ НОВЕ НАУКЕ.

(НАСТАВАК)

И штапа није ближе памети, но извести из тога за практику необично важан закључак, да се рођенима, као и уопште Пчели, за њено развиће има ставити на расположење „дом“ који у изнутрици мора бити бар толико простран, да га рој може у њему достићи овогуљку ћелијичну куглу која одговара целом његовом природном онћу.

Прво и врховно гледиште при решавању питања о избору кошница подесних за Пчелу, при решавању и оцени доброте и циљуходности система кошница!

Ако такву кошницу отворимо у доба, кад се у пчелињем народу налази легла и кад је донекле могло бити напушено и смештено рђе и меда, даље тако од прилике око половине маја, онда ћемо можда почев овдје, први сат на реду већ празан који неће бити ни пчеле да су поселе. То је још неоживљена воштина коју ће Пчела тек доцније увукти у свој организам, кад наступи процес успињања се пораста у развијању Пчеле.

Али па другом сату по реду већ се налази пчелја и приближем осматрању на унутрашњој страни сата јављају се већ и поједине медне ћелије, то је по следвији попречни пресек кроз организам Пчеле. Испред овога сата на трећем сату по реду већ упада јако у очи разлика у његову саставу. На њему се пчеле нагомилавају и на целој позадини страни његовога сијају се ћелије напуњене медом. На предњој панци страни овога сата видићемо целу површину испуњену набијеним ћелијама рђом, окружују колач или ктурју рђе, око кога су у венцу свуда наоколо поређане ћелије испуњене медом (Слика 12). Овај — трећи

Слика 12. Сат с колачем рђе у средишту.

— сат већ је пресек кроз пчелињу куглу, непосредно пред сам почетак легла.

Четврти сат по реду показује опет сасвим друкчију слику. Овде је колач легла исто толико велики колики је колач с рђом на задњој страни претходног (третег) сата и то тако се тачно поклапајући с колачем рђе пред собом, да крајње ћелије с рђом, на искајку њенога сата, потпуно пасују на последњи појас ћелија у колачу с леглом. И на овом — четвртом — сату свуда наоколо око површине легла, окружуја цео његов колач венац од рђе, који је шири или ужи према облику паше за цветни прах, па су овог венца рђе начињане ћелије с ме-

дом. То је први пресек кроз само тело пчелињега легла.

Даљи сатови које осматрамо по реду, вадећи оквире све унапред, показују постепено све веће иопршише — колаче — с леглом. И оне су, према размери сатних површини, свуда наоколо окружене највећим с рђом, па венцем с медом. Средишни сат показује највећи колач легла.

Потом осматрајући конину даље унапред, по-вршине легла постепено опадају, колачи бивају прећником све мањи, исто онако као што су дотле на сатовима испред средишњог расме, докле најзад цело гнездо с леглом не заврши опет један сат, на коме се налази само колач рђе, опкољен венцем меда.

Такав је изглед једног правилног гнезда с леглом, тако званог плодишта, од прилике у почетку или око половине маја. И чemu нас он учи?

Прво, да ми код гнезда с леглом, заједно с келијама испуњеним рђом и медом, имамо посла с једним једноствменом, по природном закону уређењем телом, потом, да је то тело по своме основном облику кула и најзад, да се та кула састоји из јазре, а то је тело самога легла и из њеа омотача кула: унутрашњег омотача рђе који присно омотава легло и спољашњег, медног омотача који опет, у виду круног венца, омотава омотач рђе.

То се може ради бољег скватања упоредити с кокошињим јајетом: жуманце је легло, беланце рђа, а љуска (кад би била дебља) во што је меđ. Ако тарло обарено јаје пресечемо попречке на неколико пресела, онда ћemo добити исте слике како, наглеђају пресеци кроз Пчелу. Онда ћemo добити пресеке: прво љуска (мед), онда колут беланџета с љуском (ђубри колут и мед), потом жуманичев колут с беланџечевим омотачем и љуском (легло, венац рђе и венац меда). И то пресеки су све већи, док се не дође до пресека с малим колутом жуманџета, па је на даљим пресекима, до средишњог, колут жуманџета (легла) све већи, а потом опет опада, до пресека само с беланџетом и љуском, дакле у Пчели до рђиног колута и до меда.

Према целом пчелињем бићу чини нам се, да је уместо и оправдано, ако укупно легло у конини, будемо сматрани као пчелиње пиле (дете) или као пчелини зачедак, као Пчелу која се наоѓа још у развију. Тад нам опшtro искаже пред очи једна врло важна чињеница: пчелиње пиле оближено "морем" рђе и меда, оно плови и плива обливено у обилној хранљивој струји (плацида виних животиња!). Сва хранљиво што пчеле напосла споља у изнутрицу конинице, у првом реду струји ка леглу, пчелињем пилету. Легло је магнет који све себи привлачи! Чињеница која на сличан начин постоји и у бремености (труднови) код Сисара.

На овој чињеници биће да почива цело здраво и једро развиће легла, па потом и Пчеле, кроз сва годишња времена, па и зиме. У зиму, место дотадашњег, дотле испиленог и изведеног легла, гнезда које иде у мир, заступи матични јајник и преостали венац рђе и медни омотач (Сликa 13) за њу су управо једни извор хране. Ко познаје какав силан утицај на развиће Пчеле има баш рђа тј. иносион беланџечине, градива за ткања пчелињега тела, тај ће од-

мах моћи извести закључак, да свако ометање и спречавање овог реда и поретка, мора изазвати најгоре последице... израђивање Пчеле.

Е па и пчелиње пиле је при своме развијању безобидно као и сви зачедци животињски, оно се шири, докле год може, расте, а и не тиче га се, да ли ће или да ли неће својим развићем потискивати и стешњавати друге пчелиње оргane.

Да се запитамо: шта бива онда, кад у узаним становима — узаним и тескобином [јету! — пчелиње пиле израсте веће и крупније, но што допушта ширница вонштаних по-вршица?

Пчелиње чедо најпре ће испинути из гнезда или плодишта спољашњи, модни омотач; ускоро потом и унутрашњи — венац рђе. И најзад легло за преми цељу ширину сата, па се, у приликама, распрати и разрасте и даље!

(наставак се)

Сл. 13. Медни омотач при kraju perioda izmnoženja pčela, u jesen.

(спријетак)

РАД НА ВИНОГРАДАРСТВУ У ВИНОДЕЉСКО — ВОЂАРСКОЈ ШКОЛИ У 1908 ГОДИНИ

Пошто је претпрошле године већ искрен ветлики део положаја на коме треба продолжити подизање истог винограда, то је минуле године требало да приступити припремању земље. Но на томе се није могло радити због мале благе у земљи; али је зато у току године извршено: детаљно испитивање земљарину, израђена основа за даљи рад и изведен предварични трошкова.

По томе, имаће се у културу узети још површина од 5-20 ха. Положај је земљишта окренут југу и југо-истоку, са јачим нагибом који једним делом, предлази у стрмен, те се може успешно применити терасирање. Поред домаћих главних сората као: Ска-дарке, Прокупица, Залинка, Багриче и Смедеревске, биће заступљене: Рајнски Ризалин, Црни Португац, Плави Мускател и одабране француске сорте: Црни Пино, Коберне Фран, Мераб, Семјон и Бели Совиња. Све ће ове сорте бити по броју и размерама за познате типове вина као и за нове комбинације; а да би им се обезбедило најбољи напредак и да би оне могле развићи све своје особине како их место и поднебље прилике могу најбоље дати, свакој сорти ће се изабрати место у винограду што подесније, и калампање се на подлогама које и физичким особинама земље најбоље одговарају. И сад само од нове

чаних представа зависи, да се ово за узглед школе тако пресудно предузеће оствари без одлагања.

Да би се с друге стране дала прилика да се добије уверење о издржљивости сората за кречне земље, предузео је минуле године оснивање једног виноградића од најамљене лозе на земљишту у коме креч варира између 36—50%. Последњи су зрели калемови од сората: Скадарке, Прокупица, Зачиника и Рајског Ризалинга, а на подлогама: Берландијери бр. I, Берландијери + Рипарија 34 Е М, 157^{1/2}, 420 А и В и Рупестрис + Берландијери 301 А. Већ прве године овај садни дао је интересантне податке. Примање посађених калемова било је просечно 82%. Посебно неки имали су примања:

100%.

Берландијери × Рипарија 34 ЕМ са Зачинком, и Берландијери × Рипарија 420 А са Прокупицем:

96%.

Рупестрис × Берландијери 301 А са Прокупицем:

95 %.

Рупестрис × Берландијери 301 А са Зачинком и са Рајским Ризалингом:

92.5 %.

Берландијери × Рипарија 157^{1/2} са Прокупицем:

85 %.

Берландијери бр. I са Скадарком;

80 %.

Берландијери × Рипарија 34 ЕМ, са Скадарком и Берландијери × Рипарија 420 А са Скадарком;

59 %.

Берландијери × Рипарији 420 В. са Прокупицем; и

ПОДЛИСТАК

ВЕЧНИ ЖИВОТ НА ЗЕМЉИ

Ко није чуо причење о животима времена, која су нађена у мисирским гробницама и која су, тобож, сачувала свој живот поред мујија још од пре неколико хиљада година? О време се помиње споро у свим чвртим књигама јестаственичким. „Мумијско живот“ постало је, тада рећи, касније, и свак замисли да треба само овај вријеме затрепити, на њемо одмах оназиши како се развијају стаблине, као од спорог сабраног жита. Даље се причало о семењу најменом у староме грчкој Помпеји, која, веће да је сачувала своју класицисту. Стара римска су написи разне семење у гробовицима из доба гадског и римскога; изад су га посјејали у својим вртосима, они су каму, у виду разне биљаке које су отуда ванише. Прича је још да су предметима како је пројављало и семење, издавање из Перуанских гробова, а то је семење имало око пет стотина година. У многим делима ботаничким и шумарским помиње се она чињеница: Стварање приказано је проређено неке ствари шуме, и тако створени пространи осушачки пропадац, који дотле беху покривени густим хладом

стогодишњих дрвета. Идуће године при мењено је у тим пропадањима љубље биљке, којих дотле не беше у шуми. То се ту- начко сматра: Ту биљке су изненаде из семења, које је било стотинама година затрпано у земљи, па је ипак сачувало свој притрјени живот; оно је проживало тада узел сече дрвета, јер је најакон нашло потребне погодбе за своје развоје. Затим су научницима биле познате неке сувчице, микроскопске животињице, тар- лиграде и рогатице, које ћад су осушене, могаху сачувати свој живот до беско- начности, по мисијији научника. Довољно је метнути ове животињице у канку воде, па ћемо их видети како се оног живо покрећу.

На основу оваких чињеница, некада спужде промјених, Клаудије Бернар је претпоставио да постоји притрјени, затентни живот. Он је развионо три главне облика живота: 1. Видни живот, када се све физиолошке радње, као и пр. дисање и исекспирација, прже врло; глани обезјеђу видни живота је образовање нових ткива у организму, или барем непрекидно обнављање ћелија, које састављају ткиња. Животиње и биљке у редовним прите- кама, када најредују, престављају такав видни живот. 2. Успорени живот је онaj, када су главне физиолошке радње обез- једно, када тело одржава само свој опстанак, трошеве своју залиху разериву храну. При успореном животу не гради се нове ткиње, нове ћелије не замењују изумрле; биље само разлаге један дој својих састојака, да би друге одржало. Животиње које зими пропашава, као млеводи и мрмоти, бивше вртоле и забданобо корене, као у кромпира и рове, призији су тога успореног живота. 3. Латентни или притрјени живот био бы нај, у коме би престала свака физиолошка радња; ту не би било никакве размене грађана између живота биља и спољашње струје, ту не би било ни трага од дисања и трансспирације [испуњавања воде]. С друге стране, ту не би било никаког унутрашњег радња, нити образовања нових, нити рушења старијих ћелија, нити нај- мање промене њихове. Микроскопске животињице у осушеном стању показивају да такав латентни живот, тај исти слу- чај био бы са семењем уопште и са ве- њим клица од нижих ћелија, као што су гљивице и микроби.

Једно исто биље могло би, по овом схватању, да прође кроз све три мене живота. Семе од шећерне репе, које је у стању латентног живота, може одмах да преше у општи живот, пај му се даде ваздух, воде и топлоте, услед којих изија

37 %.

Берландијери × Рипарија 34 ЕМ са Прокупицем.

Потоње године показаје меру издржљивости споменутих подлога као најамљених чокота, а уједно и афинијитетих са домаћим сортама. И по томе, овај оглед са својим резултатима доприноси доста решену питању о обнављању кречних виноградића, које у нас никада досада није могло да узме одлучни правац.

Оснивање тако названог „шантажног винограда“ има за циљ: да се у њему покажу разни и научно утврђени облици и методе одговарјајуће и резидбе чокота“. Сортименски и огледни виноград“ код школе требао је да прими и тај задатак; али како се на то ишо српатац пажња, доције већ то није могло да се изведе успешно, те се сад у истом винограду применjuју неколики начини резидбе који су везани са основним обликом — главе.

Виноград биће чисто инструктивни објекат, исто тако као што је и „вештачки војник“, ако се он оснива такође да саме школе, и радови ће се на подизању његовом поверили искључиво ученицима под руководством стручног наставника. Све је међутим спремно, да се наступајућега пролећа приступи сафену...

Инструктивним циљевима има да послужи и једна половина нове стакларе школске. У њој ће се показати узрађивање [форсирање] лозе, у негатацији и доношењу рода, под утицајем вештачке топлоте. Оглед размножавања лозе само јединим окном из комадићем интернације, која је радија нарочито потребна, када се ќелије размножити неке ретке и експонене сортне лозе, већ је извршена са успехом. И кад се буде потпуно уредила унутрашњост стакларе за главни циљ који јој је намењен, ученици, а и посетаоци, имаће прилике да се у малом увере о корисности једног

рада, у који се улажу велики капитални у страним земљама [нарочито у Енглеској и Француској], или и који доносе велике добити (ренте). А увећавање грађева и модерни укуси, који стадо улазе са запада, припремају земљама и нашим ученицима, да и у овом раду нађу обидате зараде...

Једна од најважнијих реорганизационих тачака дозног расадника јесте: смабдевање матичних дасцима са јештром, за високо гађење. Овај начин има за основу вишне користи, које га чине претежнијим над гађењем са притискама. Тако:

а) ластари израстају дужи, управо најдужи којико их једна сорта даје;

б) ластари су дебљи;

в) лоза боље сахрана и у већој дужини;

г) лоза има мање привреда, те се добива и с тиме више употребљивог дозног материјала за камање;

д) отпада један значајан део рада на везивање и камање ластара.

Почетак у постављању дирека са жицом учињен је 1906 године, и то по Рихтеровом начину, са једним нашим додатком, по коме је потребно много мање дирека но по обичној — пираидалном начину, као што је проведено у осталим државним дознинама расадника [у Јагодини од почетка оснивања]. А минуле године утрошена је значајна сума за расадничких средстава за набавку нових 807 дирека. Мамо то добијено је од Министарства Народне Привреде 1600 комада, но нешто тањих и краћих, дирека, заједно са жицом. Од почињалих средстава, који се одређују за лозин расадник, зависиће, хоће ли се мори у току ове године постарати и остатак расадничких дирека, као и сви они који је Министарство послао, што је за повећање производње решниц је неопходно потребно, јер ова према броју чокота у матичњацима

За време прве године свега живота, шећерна реза развија кратко стапају, нешто лимка и велики груднаст корен, у коме се налази шећерна храна. Шећерна реза гради ову оствару под шећером, разуме се, не ради сафчеве наше каве, већ ради својих потреба. Јер у јесен, када се о-суша и опаде лимче, у земљи заостаје она резерва од храњивих градина, која зими прелази у облик успорена живота. Идућег пролећа шећерна реза прелази опет у стање јасног живота; налих од храни, која је прве године нагомилана у корену, потрошена се у другој години и употреби се за производњу нових стабљика са цвећем, а затим и плодом. Било би више, пошто је растурила се ненаве, које су у стању хлатног живота; оне могу доћи, али приколијају, онда да приме облик очиглог живота.

Да разгледамо изближе разна посматрана, из којих је поинака идеја о притеженом животу, или другим речима, о животу осушенних биљака и животиња, које војоказују никакла трага од спољашње и унутрашње промене, где је престала свака физиолошка радња, свака хемијска измена. Декарден, Жирарден и други стварници објавили су белешку о највицу биљака, нађених у старим гробобијама, на доба средњовековних, или галско-

никако не стоји у повољној размери. Разлога за то има још и у томе, што су притке у матичњацима већином већ дотрајале, некде и неколико пута краћено, те их треба уклањати и замењивати...

3

Досада су радови у подруму дотицани само овлаш, и колико да се покаже, како школа очекује један бољи и подеснији подрум за рацоналније развијање Подрумарства. Тежњи је та била оправдана; јер објект који има да служи практичној настави не сме долазити у супротност са теоријском наставом, и радове у њему не смје нигде разматрати. Школовање ученика, као и повећање винограда, који ће давати и више и бољег материјала за подрумарске радове, изискавали су један у сваком погледу модеран подрум, и уређен по свима захтевима техничке вине.

Ту тежњу треба да задовољи њен подрум, који је подигнут на имању школском, и који је школи предат на употребу минуле године. Он се састоји из ових одељења: за прераду грожђа, за вреће ферментација, предвиђених нових вина, за сазревање и готовљење вина, локал за спахијеску лабораторију и одељење за становљавање. Ма да је, уопште узевши, распоред поноћан и по постројењу представља сојдину грађевину, подрум овај сматра се за недовршен. На њему су констатоване недостатоци, који га чине неупотребљивим у свима одељењима, и који у то могу имати рђаве последице за трајањност зграде. Све је то забележено у једном комисијском извештају и Министарству Народне Привреде обавештешено; те постоји најда, да се што скорије изврши јон шта треба.

Прерада грожђа извршена је минуле године у новом подруму. Послови су текли на задовољство, а

одједне закључуто да је то било земљиште старије наслободне римске Лутетије. Ни он није хтјо помислити да је семење овог земљишта могло бити доношено у донесеном у подруму парнујено кује, ређихо неколико година пре целог рушења!

(наставник се)

ИСКРИЦЕ, МУДРЕ ИЗРЕКЕ, ПОСЛОВИЦЕ

Што шутиш клас, све уздижути пос

Има људи који не чекају да други о илама с хладом говоре и да им дада ве-личају, но све што је добро урађено сеји приносују, а веично кују како нико други ништа не ради и за све што ивићанико дада урађено криje цео свет саме себе не.

Како неколико у самохвалисачу или у пропадци треба он се позива на струч-ност и стручњака, а кад треба да се по-саветујема стручњака и управља и ради, онда је сваки себи највећи стручњак, онда и пошто хоће да уме да кује, а новак да свети водицу.

и врење је, потномогнуто загрејавањем вриопине, у колико је потребно било да се одржава температура 15—18° С., доварено такође прилипо. Само се при томе осетила велика оскудница у судовима за смештај и врење шире и кљука; те је сад на реду, да се подрум што пре снабде и потребним судовима и једноликим за разне сврхе.

Произведена су ова вина:

а) бела: од Скадарке, Прокупца, Смедеревке, Багрине, Рајићек Ризлинга [у сортама], Семиона и Белог Савињона („Сотерн“) и Плавог Мускателера са осталим тамњаникама („Тамњаника“);

б) црна: од Скадарке са Зачником [„Неготинско Проно“];

Бордовских сората („Црни Бордо“), Црног Пинога и Гаме-а [„Бургундац“] Скадарке и Португизца [„Црно Винашко“].

Испитивањем констатовано је у овим винима алкохола и винске киселине као што следује:

а) бела вина	алкохола	вие. кисел.
Скадарка	12·0%	5·20%
Прокупац	12·5 "	5·30 "
Багринга	12·0 "	6·20 "
Смедеревка	11·0 "	6·15 "
Раја. Ризлинг	13·5 "	6·00 "
Семион и Савињон	15·0 "	6·00 "
Тамњаника	15·3 "	6·50 "

б) црна вина

Скадарка са Зачником	9·4 "	8·40 "
Бордовске сорте	13·8 "	5·10 "
Црни Пин је Гамеон	14·2 "	7·10 "
Скадарка са Португизцем	12·0 "	5—" "

Као што се види, већ до сада ова вина показују јачину, која одступа од обичности (са изузетком црног вина од Скадарке са Зачником), а са садржином киселине најефикачју се великом са нормалним винским годинама. Укусу са веома пријатан, а мирис им је појачан, особито код Тамњанике, Ризлинга, Семиона и Савињона, па и Багринге, тиме што су, одвојено од шенприне, по мњуњу остала на кожмутицима 36 часова.

Произведено је укупно:

а) белих вина	30.050 литара
б) црних "	3.200 "
Свеаг	33.250 литара

и то без вина оцењеног од талога, које је одређено за печење коњака...

Но нов подрум има намену, да прима на прераду грозде и неговане вина приватних сопственика. По просторности његовој то неће моћи да се изврши, не бар у овој мери, као што је замислено. Али кад он буде потпуно уређен, он ће моћи послужити и широкoj практици, а у првом реду Крајинском Винарству: приређивањем *погремених подгрумара* кукурса, и тиме што ће узети улогу једног срединог места за приређење испитивања вина, поправљање мана и болести винских, раздавање представа и давање упута за све усавршице у винарској производњи. С тим задатком подрум овај може непосредно и посредно да учини више, него ли којим другим. Само би желети било, да се важност овога задатка склопи како већа, како на меродавном месту, тако и од

запитересованих, па прво да га што скорије стани у могућност да одговори потпуно и томе задатку, а други да се установом овом што обилатије користе, у свом сопственом интересу...

— 7.

Б Е Л Е Ш К Е

Да се скоро помужено млеко не укисли, треба му одмах, чим се помузе и процеди, додати мало борне киселине [у апотеци: Богдане]; на један литар млека, један грам те киселине. Исто се тако може употребити и чистог борача [у апотеци: Богах], само што од борача млеко, кад дуже постоји, покутни.

Кад крава неће да „води“, подај јој дневно по једну прегрш прженог овса. Кад многих је крава ово просто средство помогло. Најбоље је, да се овај пријен овао с мешавином и јутром даје.

Распарану и очишћену рибу, по треба никад у хладној води аруго држати, јер јој воде ову слатост, сам добар укус изуче. Сваку рибу, па ма она и најрвијаша била, треба што пре очистити и кувати или пећи; а чак се то не би могло одмах учинити, онда је треба исочиšкену и најраспарану у хладној води држати, а распарану и очишћену — пакан!

Које се седе шебоја рађа душиц цвет? Ово ситиже семе, које је мало испуњено и извергано у талком бедом изнад описанично — дај сикургу душиц цвет; а оно крупније, пъсканото, које има и ширу белу нацву, рађа увек просте цветове. И бујнији, јако разлинији струкукају рађају јесење, које прости цветове лаже.

Да углажани и растерани нацозе. Истуџај белог стакла и просеј га кроз врло ситно сито. Узми једну кутију памилица, одникни им главе и ове матице у 250 грама млека, па онда ово добре прокрујај; после куванье остави то да неко време постоји, па онда кроз прено процеди. Сад узми једном: брашна, помешај с њим ово просејано стакло, и ону смесу полагај сијај на љубичи и неопростљено менџа, да се направи подоба канша. Ову каншу саски у тајнице и метки их близу руна, из којих највише нацоза излазе. Каншу можеш још поступа мало и шећером. Ја сам пробао с другим брашном, широким, осенским и јечјем, па ми није тако добро испасло, као с једњином. Многи се пацони овом смесом потрују, а остали се обично разбезују.

Кисељак се у свежем стању, са мало соде помешан, врло добро употребљавају за чишћење бакарног посуђа. Кисељаком содом чијљено бакарно посуђе не тали се, као вад се чести и трља пешчелом, тајданом циглом итп. а буде смешто као злато.

Сок од црне рибизле изврсан је средство против промукости и великог канша. Сок се помеша са мало жуте шећере, и позремено малом канчићном узима.

Ракији од липовог цвета. Липовог цвета можемо добити у слажој апотеци. Кад се на обичан начин скупајемо стајуј, од липовог цвета дода сок од пола лимуна (на једну обичну чашу тоја) и мало шећера, то је најпријатнији домаћи доброта против налоба, канша и кејаџице. У Француској набројају десетак липовог цвета, па на грејању дугом раздражуј, алану добро зачувају и остало 14 дана да тако пресејти. На један литар ове липове ракије узима 750 грама шећера, па га најпре растоје у једном литру хладне воде. Све се ово помеша и добро промукња, процеди, остави да се стапложи, па је одмах онда добра и са пине.

Против грчња у стопаку, пренорујаč *Fundgrube** саским простије преставља: „Бистралј скоро искованог рева, на вакас са сирбетом, замотај у танку круну и истини на стомак.

Што келераб бразу у селе порасти, томе је узорак, што се из изводница дуго оставља и на време не расађује; што се расад излажи расађује, там је боља, јер онда келерабе

не бивају коначте и не иду брзо у сеје. Келерабе су од двогодишњег сенена боље, него од годишњег.

Сувише кратка сечка није добра за исхрану стоке. Испутио је поседовачко да је „сечка“, од ма које сламе, много спараплија, кад је 4—5 сантиметара дугачка. Само изводи може бити освеш слама, кад се с освеш помеша, мало краће исчеста, али онда је боље, кад се спаси подем мало попрска.

Захамљавање пукотина на патос. Распушта патос не испада лепо, а и кад со пере, узан пода врло јако пукотине на патос, па се онда песак из земље испод патоса испали и патос почне одозло да труне. За захамљавање тих пукотина, најбоља је смеса од сира и крече. Узми — вели „Unibetrie-Zing“ — најбољанији, прстост, дозават спра 5 ледана и један део у прах сточеног и просајног жигог [нагашеног] крече, измешај добро, додај мало „жуте земље“ [што се купује у дуванерији] и том смесом замажи пукотине. Ова смеса тако скамени, да јој на кључали пода, ни рибље поље, не може да нахуди.

Талод од прве кафе (кафесац) врло је добро средство за гојење гусака, па га зато не треба бечати на ћубре, него га прикупљати у један суд, па га онда за наведену циљ окаво спремити: треба узети $\frac{1}{2}$ пневматичних мекаца и $\frac{1}{2}$ талога, на воду замесити и направити љиво лешни велика зрма, затим их осушити и шиваша гуске кључати. Од овога се гуске врло брзо угоје и добију врло укусно месо и ингерену.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Пигаме. Поништо смо ми земљорадници слаби и нејаки, да уредимо нашу штампарску трговину, а само је трговина регулатор производа и саме независна, строга, правична, неистриправна и јака контрола за преглог штампа и то само па свим извештним тачкама, имамо са успехом; поништо се додадашњом контролом не постиче, да се у светском трговини пронушта само добра роба, а што не налази да се процене у Дунав, Саву или Дрину — то не мора човек бити пророк те па погоди, да ће ускоро наступити дан, кад треба помешати у војнаструту на замену штампе другом прстом воја за трговину.

Требало би да се о томе озбиљно промисли и да об, ако се за потребно нађе изборе једна прста одличних љубаша за трговину и да се преко држава, економија и Подружници превочи наша војницима. Ја сам за то предлагај јабуку „Колачару“. Али пре што приступим томе послу, молим за обавештење:

а) Да ли Друштво даде мишљење од своје стране, да ли би са наша сувиша слама могла заменити са неквом доказом врстом јабука за трговину;

б). Какву би јабуку требало узети, да ли Колачарку или другу неку. Па бих молио да ми неколико плодова тих јабука пошаље Друштво на углед;

в). Може ли ми Друштво бити у помоћи за набавку колам-граница од тих јабука које се препоручује?

Милош Виторовић
из Златибора срећан

Одговор ће „Тежак“ радо примати не само од својих сарадника и друштвених чланова, већ и од сваког нашег именог вођара.

ГЛАСНИК

Препорука српских бања. — И ове године читамо у Новосадским „Трговачким Ноћицама“ значајко и стручно разлагanje др. Лазе Марковића који пропоручује српском свету, потребитом земљи, помоћи, или одмора, српске бање, а нарочито Врњачку Бању тај ерсесији Карлобад, Козјицу [или Сирдан-бару] коју је подржаник округ с толико прегочити и жртава уредио. Рибарску и Вранјску Бању, као и Арапић? Јованчука — Киселу Воду. Све те бање узимају на се савре-

мени прој и облик по своме уређењу и удобности, те се и у томе као што су од вајкада по лековитости, почнују међу с првим светским бањама. Две су користи — вели др. Лаза — од похађања ових бања: што болесник у њима може наћи лека, јер су им воде младе, неистрошено и скроз лековите, а после, што већа посета, све ће ишћи банске управе мобил улагати и трошити на њихово улепшавање и удобност.

И дојети сме већи број гостију са стране и из Аустро-Угарске, из Турске и Бугарске, почне посећивати наше бање. Само и мы с наше стране, у погледу цене и пријема ових гостију, треба да покажујемо вишу уједности и приогођености, односно да изјављамо потребну контролу и лекарску и полицијску, под закупничком хотелијом, становија итд. да се гости наших бања, и се са стране из наше средине враћају задовољнији по досада.

Колико се становника бањи пољопривредом? Статистичка разниц држава показује, да се бањи пољопривредом од 100 становника: у Енглеској ако 17, у Белгији 22, у Немачкој 33, у Данској 38, у Словенији Америци 46, у Јапану 50, у Аустро-Угарској 56, у Италији 60, у Русији преко 70, а у Србији 90-43 од стотине.

Борба народности у Ердељу, на привредном пољу. — У Ердељу има мађарских 116, румунских 87 и сакских 15 новчаних заводи. Мађарски су даме имали основне гланције 23,325,000; менинци обрта 124,854,700 а задолжност на испорукуност 28,137,400 круна. Румунски су тек у позије доби почињали и имали су даме основне гланције 12,761,400, менинци обрта 50,659,600 и задолжност на испорукуност 19,334,200 круна. Но докле мађарски новчани заводи и ако много стварија и од своје државне управе потпомагају, имају нево-кругност у вредности 3,029,960, докле румунски у вредности 2,365,550 крупа! Докле су мађарски новчани заводи код 2,972,200 круна чисте добити која је три пут већа од чисте добити румунских новчаних заводова у 901,400 круна, жртвовају на простирање сваке 56,000 круна, докле румунски на простирање и добровртне сваке изнадаше 57,500 круна... Пајаји пример за угледаје родолубима у српским покрајинама које стећу под тубићским јармом!

Екскурзија пољопривредника из Бугарске. — 24 јв. ис. крајем су се бугарске пољопривреднице из Софије вечерњим возом у екскурзију ћују први пут и ове године научно — просветни одјек Бугарског Пољопривредног Друштва. Вођа је екскурзије, председник научно — просветног одјека друштвог г. Христо Калчев пређати глахи сокредит њихова пољопр. министарства и почетни члан Српског Пољопривредног Друштва. У групи је било преко 70 чланова, а њих новозадати су радији пристигли у Београд и пријурђено им је у току разгледања појединачних установа наших тако, да их је било преко 80, међу којима и неколико господара и господиња, а од вишејеих људи г. проз. Б. Вође поштати економиста који је водио преговоре за трговину уголов у паној простирањи, г. Верол. издавала послати, председник врачанској окружног одбара, г. С. Николов с господицом Ружом својом сестром. Ово је друга екскурзија која се иницијативом г. Калчева у јављајује групи упућује у Србију и преко Србије. Прву такву бројем велику екскурзију првадило је Бугарско Пољопр. Друштво 1906 посетилиши нашу Земљу Иложбу живење о слави С. П. Друштва. Ова друга екскурзија требало је да посети Ческу пољопривредну, вазложи у Прагу, али због кратког времена и недовољног количине учесника, морао је Праг изостати из програма и они су отуђивали, да посете македонско-сточарску изложбу у Буџим-пештија као се држи ово дата у међународни македонски конгрес. Али су изјашлији жељија Оријент Пољопривредном Друштву, да се у јоласку зауставе један дан у Београду и да разгледају наше привредне установе за то пратак време.

25 јв. ис. у подне народочи издавају Српског Пољопривредног Друштва доказало је своје другове и госте из Бугарске у Топчидеру, разказа им програме детска и храстов одређених им хотела, на их дојратило у Београд, где их је на перону жељезничког дечакала и поднадрава цели Управа Срп. Пољопр. Друштва, с подпредседником првадијем на чelu, пошто је председник вођао. После поднадрава подпредседников и отпогодила вође екскурзије г. Калчева, гости су у њијакерима дојрали у одређене им станови по хоте-

лума. У 3 часа по подне на нарочитим трамвајима гости су, у пратњи домаћини, посетили у Топчидеру позатарску радионицу, зоолошки расадник, паркете и стаклену градину, један део књаве драгане угледне економије, а усевима: житом, ливадама и овојним репцијом, главни угледни живинарни с разним врстама и расадама животиње, сточне стаје са наступима и теладима, воћно растително и пчеларски у Кочутњаку цело западно стабло чистогранчани Сименгелаци.

Како је наступио мрак, то су гости познати на приредију им захису од стране Српског Пољопривредног Друштвена у гочвидарској „Касини“, где су у разговору, међународни маски и пеесми пробавали до 10 часова увече, са својим домаћинима — српским пољопривредницима. Тени приликом пазио је неописано значајних здравица о пољатачко-привредним односима дају братска, суседска народу. Г. Калчев у име бугарских пољопривредника заблагодарио се па усрдном и пријатељском дочеку српског народу чујног с гостодубљем, јер бугарски пољопривредници нити су могли ни теке срцу одолети, да овом приликом не више и не посете своју браћу, не поразговаре с њима о пољопривредним потребама оба народа, да се не договоре о јадељничком раду на пољопривредном напрету својих земаља, да се не узере с тешким и напречним својих другова у Србији. Г. Ана Живковић подсећајући С. П. Друштву заблагодарио је друговима из Бугарске, што нас им овом приликом, као и 1906 године, значајне по економским прокреци у Србији, нису заборавили, а специјално Г. Калчеву, чијом су иницијативом, у пратњом његових другова, привреди ће друга оваково многообројна и значајна екскурзија бугарских пољопривредника којој је дата прилика привредним борцима у обе срдице братске земље, да се ближе упознају, јер ће се тако и јаче и тешче зближити и сарадњати, на срећу оба народа. Госп. Б. Бојен професор, као један од творца несусењу царинске уније међу Србијом и Бугарском, највеће је историју тога привредног покрета и велиомног фактичког доказа неизменивог потреби, најсушнишћи и преношнишћи царинске уније по оба братска и суседна, економске још слабије развијене, политички још исклена народи који имају заједничке интересе и заједничке тајнаже. Госп. Радомир Нешчић управитељ ратарске школе у Шапцу у лугој драматизи, на основу научне истиче историјост природних ноготада и привредне развијане Србије и Бугарске и њихових народа, те да укаже и на истогесте прилике за њихово привредно развијање и снажење и да докаже потребу, не само економске, но и политичке заједница оба братска народа, у борби за онстанак. Народни посланик г. Веров у врло лепим примерима и у врло лепим говорничким стилу извешаје да је идеја и током бугарске пољопривредне интеграције, да свима предетима утиче, да сопстви народ у привредном смислу унапреди и просвети, то да се гигантским краџема појарги, да наинади прогулите, да постигне зајакњавање у привредном напретку другах напреднијих и привредно развијенијих народима, који су бугарском народу опасни такмичари. Да онај који је досада мислио, у нема веће плањине од Родолса, на веће дубине од вијора у Искру, пугајућим у страни напредије земље тада је живео у заблуди; да то се пређуђује овако екскурзијом. Да онај који ни верује науци, докле је већ опроба као ишерни Тома на пратњи, докле је не види својим очима на угледним добрима, има прилике да види и да се увери о своему ономе, што му се предаје, што му се препоручује, а што још не може да се створи и да му се покаже, те да га убеди у сопственој земљи: иако би код сопствене своје прати, постоји поборник пољопривредног напретка који ће разумети своје широковане народне т. ј. привредне учитеље и како ће они веровати ономе, што му они предају. Ђубог тога Бугарска не жели средстава, да што већи број својих синова имају пољопривредних радова и из сију својих крајева, упути и напрети у иностранство, онда и тамо, кад ће прилика да што вишко виде и корисничко паузче.

У 10 $\frac{1}{2}$ часона засебним трамвајским возом гости су прవићи у Београд и допрети у њихове станове.

26. јун, мејс, кога гостију показвана им је примерично уређена државна фабрика луваца, затим етнографски музеј и музеј српске земље, за тим зграда и стопарница Српског Пољопривредног Друштва, где су гости причевани и спровођени директорима истих завода.

У 1 $\frac{1}{2}$ час по подне бугарски пољопривредници запраћени су на жељезничку станицу и испраћени од Управе Српског Пољопривредног Друштва за Будимпешту у обогађеној плаќају: — срећан пут и до скончаног виђења у Бугарској или у Србији.

Срећивање летине и мере министарства привреде и војске у Мајдарској, да се доскочи осудици радне снаге. —

У ускогодије даревине осећа се у опште већ велика осудица радне снаге извршено у доба којадб љанада и у доба жеље и то вако у кружним пластичаним, тако и у ситним слатичким појадима. Томе су неопшти узрок зде приредите прилике, нарочито у овим покрајинама, где не живе господаре народности, у обе пољовине дноглаве царевине — мајдарска и немачка, за које се брину и државе и власт, да привредно напредују и да се одрже и поштују закони и уредби, као и пољатицама и државном новчаном помоћу; извршено на покрајинама где не живе народности довољно праћене, дорасле и правредно отпоре, да се изјози спаѓам, у прилог државних смерова, одрже и подигну — где живе народности ерзика, храстеви, славачка и словеначка, русинска и румунска, због тога је велика маса бескућника и безљубича која оставља земљу сеља, на теми у фабрике и градове, зарад свога издржавања, а се њена маса оних који иду у пеачули или са сасвим искошавају на прекоморске државе тако, да је Мајдарска дистрикт у том походу, ако не и престигла Италију, из које се највеће радника отискивало у туђи зем, у пеачуљу. Иако извршено мајдарска држава, и обновљавањем насеобина о државним средставима, дуж Тисе, Драве и Дунава, па са описанашем аграрне башне у Босни, ускоро ће и у дуж Саве, Драве, Купо, Восне и Неретве, насељавањем мајдарских бескућника који морају на сопствене даховине, да се селе, чина се, а са, да омажи својим супародничким земљардима, пао и многи другим морима, оног се осећа све већа осудица у радицијама — аргатима и падићарима. Стога је мајдарско пољопривредно министарство преведуло и ту меру, да посредује појединцима земље, да добу до радника, оснивањем најрочног одељења које ће се бринути за смештаје и набављањем радника. Стога и заједничко министарство војно, редовно скаке године, пушта да време жељу на трошољаду одјустство војнико који су ранитељи или синови земљорадничких народица, на мозгу својих, поткрепљују општинским узељема, да су донета потреба које куће за срећивање летине. Па још пугују кући и од вуће најпре у команду и заселницама као војници.

Ставе летине у суседству. — Изгледи на овогодишњу жетву, како због дуге јаке земе, са неповољном јесенју за обраду, тако и због града и славе која је у пролеће влазила, такво је, да је у аустријском земљашком сабору изнет предлог, да се збор изгледа на велику осудицу у храни у овој години, привремено уврне царина на жито који ће се увозило из иностранства? Не само да поднети пратити и заснивачи потврђују вести о слабим изгледима за овогодишњу жетву и да је збор тога јако поскупљана цена житу на берзи, но се праве закључци да јесен под храстом погодљом (25–30 круна за октобар за 1 тону). Томе вије узрок рђаве ставе усева само у суседњој Аустро-Угарској, већ што на стога добро житној усеви ни у Француској, ни у Немачкој, а јако се туже на ставе и озимах и јарих усева у Северној Америци, где разноту да ће грешно добити 80% процесове годишње производње.

И ако не стаје најбоље озими житни усеви, и ако је хукуруз спрало од мајских слана, да је местимице морају бити превршаване и пресејаване, оног се од њих може очекивати жетва испод средње. То не би био узрок, што су изгледи на поскупљачи цене житу кроз 1909 и 1910 годину, да нису готовине у житу од првога године до сада знатно угрожене.

Али вигорали и воњајац, нарочито по дозимама и разнисама, као и под нас на много леста, отрадили су од слана, а ипак и од честога града, како у Мајдарској, тако и у Аустрији, а обзиром у долој и у Тиролској. Држи се да је ово годишња бефра вина једва прећадаја поједину проногодишњину.

Према томе изгледа, да ће у нашим волварским крајевима, воњајац који нису затирани од гусеница, имати изгледа на добру проходњу у овој години.

Винограде које није слана сатра, треба у толико пажњави неговати, а нарочито пресахем лозе и субјањем перовоспоре (пламеначе) трудити се, да ће одржати род који су понели. Које је слана штетила, требало је орезати као треба, о чому су у своје време „Српске Ноћине“ донеле чланак од наше друге и редовног члана Ваље Т. Радовановића дринавог окружног економа из Ниши, као и „Народне Ноћине“ које су достигле редовно издаче своје.

Државна потпора мађарском и аустројугословском бродарству. — Доксе Мађарска своје поморско бродарство помаже гоћевима са круном 750.000, доксе Аустрија у 1998. г. са круна 2,874,326 и 1009. г. одобрено је на тај циљ круна 3,165,424.

Нов мађарско-хрватски порез на земљиште. — Почетком ове године донет је у заједничком мађарско-хрватском посданичком дому нов порески закон.

Порескању подлеже и у будуће сва она земљишта која су употребљавана за обраду и не могу ужivати ни повремено ни стапло ослођења изод пореза. Непречено могу бити од пореза ослођења: 1. Земљишта поштени налазећа се у крајевима поднебне изложења; 2. Нова насеља, 3. Нови садови шумом и 4. Нови виноградни садови. Стапло од пореза могу бити ослођења: јасни друмови и пешачки путеви, окупљање под зградама и дворишта која се не обрађују; даље сва она земљишта која служе непосредно научним циљевима институција пољопривредних удружења, па ако стое и на приватним имањима, школске градине, као и дозине и већине радионица општинске.

За основну измеравању пореза и у будуће ће служити катастарске записе чистог приноса. Чист принос мења се према изложености земље и начину обраде, даље према роду усева или засада дотичног земљишта.

Закон о порезу на земљу разликује ове ћодове усева и засада: њиве, градине, ливаде, винограде, шуме и шварови. Но досадашњи закону промене у родовима усева и засада, нико бише подлежио износавању, ни смиславају порезе на земљу. Услед тога од земљишних катастра за изрењавање земљишта, исти су земљишта који су израчуном величином поседу исти на руку. На пр. ако би једно такво власништво, што се чешће дешавало, искрицо 100 хектара шуме и претворило у њиве, то је тавно земљиште, место да плаћа као њиве. Доксе 1 јутро шумског земљишта плаћа само 34 хектара, доксе је додато јутро њиве плаћа 4,17 круну, што за 100 јутара чини разлику највећег порезивања од круна 413 годишње, а за 100 хектара готово плаћају њиве. Сад такво благовољење отпада и са променом употребе земљишта, поштова се и сви спуста патетарски чист принос на исто.

Измене у употреби земљишта који су учинене раније, дужују се општинским власти по службеној дужности ублежености, а од 1. јануара 1918. сваки власник земље дужан је по-реској власти пријавити, у року од 30 дана, скаку промену тога рода. Непријављавање послаша покврни казну до 100 круна.

Нови порески закон допусти и исправке катастра порезе на земљиште, ако се поднесе доказ да је дотично земљиште, или чео атар, пресеће високо или ниско порезом спрам суседних земљишта или атара. Финансиске власти озашљавају се, да траже исправке, ако је случај сувине ино-ког патетарског одмеравања порезе на земљу по чистом приносу. Оштигински заступници овог послаша су, да захтевају суштинске порезе и уносице исправке у катастар, ако налазе, да љихви чланови општине спрам суседних плаћају више порезе него што би било право. Исправка се врши и на захтев 20 сопственика из једне општине која подлаже плаћању пореза на земљиште.

Једино, што је држава оставила себи већи рок за пријаве финансијске власти за пријаве исправака, до краја ове године; а општинама односно пријавитељима до праја јуна об. г. И предлоги за исправу морају се у препорученом писму непосредно упутити министарству финансија. У њима се тачно морају назначавати она парцеле за које се ново порезивање (класификација) тражи, па по могућству наивести и степен катастарске склате чистог приноса односно величине пореза који се предлаже. Сваки такав предлог узима се у поступак само ако је довољно потврђен тј. ако се изнесе упореда парцела

за које се тражи исправка с оним парцелама које при истом реду употребе (усева или засада) имају подобности за примену, сразмерно су мање отпорељено.

Сваки комитет добија по једну комисију за расматрање свију таквих предлога и молзи из њеног округа. Комисију сачинjavaju 12 чланова који бирају комитетом контргрегације (спуштавају) из редова сличних и крупних поседника из тога комитета. Сваки општини која тражи исправку катастра о дашње комисији дла новоземљеника к-је бира општински одбор. Сваки има права даље на решење ове комисије великој земаљској (државној) комисији која се састоји од четрдесет чланова. За ову комисију бирају по 10 чланова горњи и доњи посланички дом, а осталих 20 поставља министарство општака. Против одлука ове и следеће комисије, нема места никаквој даљој жалби.

Конференција српских извозника стоке. — Г. Министар Народне Привреде сазије је на Српској конференцији српских извозника стоке, у циљу подстакнути извоз српске стоке у иностранство и ради договора о томе какве мере треба предузети, да се тај извоз у сличим праћима оснажи и унапређе. Конференција је у Дворани Класне Лутрије присуствовала и министар парод, привреде г. Јанка Радовановић и велики број извозника из Београда и унутрашњости.

Пошто су претреси стока питања, која је на претрес наше г. мин. пар. привреде и питања која су покренути пријута господи трговци, учесници конференције, осталојајућа на страну ситуације предмете, конференција се склонила у томе, да је износ ове стоке и осталих артикула како за Египат тако и за Италију потребно:

Прав: Унапређењем целиокупне администрације железничке и ветеринарске, омогућити бржи промов стоке извозника до Созуна.

Друго: Да је у Солуну од првог потребе имати стаје за смештај стоке која чека на утовар у лађу. Тај је потреба хитна и има се подкрити државним средствима, било путем подизања парничних стаја, било закупом и опремом оних које постоје.

Треће: Мешави стоне из наше земље са стоком из ма које друге морају бити потпуно искључено, како за време бављења у стајама тако и за време превоза.

По могућству хранити стоку храном из Гребраја.

Четврто: За превоз до потрошачких места потребно је имати даљи на веогранничном расположењу наших трговца, било куповином илих за државни рачун или под државном гаранцијом.

Пето: Не дозвати премију на извоз, ни рефакцију на подвозу оних извозника који су стони товарили на ма који други брод.

Шесто: Задобити Кајиро за патроншу наше стоке и подјелом помагати свим извозницима и извозним установама.

Полупустица војије на српским жељезницама за талијанске трговце. — Да би се ослапило у трговином, талијанским трговцима који у нашу земљу раде куповине папиних производа дозволи, жељезничка дирекција популита је чину возило на свима свомим програмом за 75%, свима оним трговцима талијанским који поднесу узвештење своје трговачке коморе, да су присуствују Србији ради трговине с најим промовијем.

Трговински длегат краљевине Италије. — Ради упозињавања наших привредних праћима и унапређења тако дивно обично-вештачких трговинских веза Србије с Италијом, талијански влада изаслала је свога длегата г. д-ра Ђованија Амадари — Видији, који се 2—3 недеље у Београду бави, посетио конференција српских извозника и вљажио наше привредне установе. Надајмо се, да је талијански длегат нашао на сву прегледативност код нас коју заслухује један овако обзбијан корик за одржавање пријатељских трговинских веза с Италијом.

Бројне стоне у Бугарској. — Пописом од 1905. г. сазијајемо, да је било у Бугарској:

	1905	1900	1905
Коња	538,273	494,557	+ 43,716 % 8-8
Маги	11,947	8,889	+ 3,058 34-4
Магаради	125,080	107,098	+ 16,982 15-0

1905

1900

1905

запој (+) или изнапој (-)

%^o

Говеда	1,695.535	1,596.267	+	99.268	6.2
Бивола	476.877	431.487	+	45.390	10.5
Оваци	8,131.004	7,015.384	+	1,115.619	15.9
Коза	1,384.128	1,405.190	-	21.062	1.5
Свиња	465.337	367.501	+	97.836	26.6

Кокошица 5,725.086

Гусака 355.177

Курика 185.740

Шатаца 142.257

Свега жив. 6,408.260 4,656.509 + 1,656.509 34.9

Копилица 239.077

Издадено, да је прираштајају конја за 5 година 43.716 (8.8%)

грава — говеда 99.268 (6.22%) — бивола 45.390 (10.5%)

— оваци 1,115.619 (15.9%) — свине 97.836 (26.6%) и све живине 1,656.509 (34.9%). Едино је број коза опао са 21.062 (1.5%)

Овај посне пријави пут живине пописује засебно по прстима.

На 1900 стапнишни најама: конја — 133.4; магри — 3.0;

изгради 30.7; говеда 420.1; бивола — 118.2; оваци — 2014.8;

коза — 343.0; свине — 115.3; живине — 1,587.9; кошица — 59.2

На 1 расподелника [мужно запатио грло] чада окружу:

— на 1 наступа 80 кобила; на 1 бина 154 краве; на 1 овна

20 оваци; на 1 јарца 19 коза; на 1 иераста — 8 крмача.

[Земљед. Првзгляд]

Девојачка пољопривредна школа. — Бугарско министарство трговине и земљорадње — некоја јавља „Земљед. Првзгляд“ — намерила да оснује девојачку пољопривредну школу — априја тога рода у суседној најаме братскога држава. Школа ће она бити установљена по свој пријаци у Софији.

И то је један доказ, уз остале вазне покрете привредног напретка у Бугарској, с колико мора, упора и уонеха, наша другова по струци у суседној краљевини, руководе пољопривредним делом у својој земљи.

НЕКРОЛОГ

† **Нико Јовановић** члан управе и ред. члан Српског Пољопривредног Друштва.

И опет се сломи једна ролна грана српског пољопривредног стабла коме је круна и онако и суниште проређена.

И опет се угаси један племенит живот који се назијерало ће посвети радовима за болјакат наше пољопривреде.

17 пр. м. иконустот је племеницу душу Нико Јовановић, члан Управе Српског Пољопривредног Друштва, стручни и одани трудећи за успешни преображај пољопривредног стабла у Србији.

Драги нам покојник родно се 11. септембра 1855. год. у селу Латковићу, у среда колубарском округу ваљевског.

Основну школу научио је у Богочићу, а потом нику гимназију у Београду послужујући и учењи мајчи имућне ђаке.

Поникава у једноме од оних наших пољопривредништва где се појавијају осећаје тешкоја за уздређивањем пољске привреде, и изважнут из матене да цени а воле главно занимљаве апсолутне већине народа српског, млађи Нико одлучно је желео да се посвети пољопривредију струци и ту жељу своју је остварио ступајући као питомац у Земаљско-Шумарску Школу у Пожаревцу.

Преглед 14. и 15. броја „Тежака“: — Чланци: Данашње стање физиологије хранења стоке. — Плуг и његова употреба [пршетак] — Начела за оцену конструкције плуга — Пред коидбом лавада — Пчеларство у светlosti нове науке [наставак] — Рад на инноваторству у инвентарско-воћарској школи [српштак] — Подистак: — Вечни живот — Искрице, пословице — Белешке. — Питања и одговори — Гласник — Некролог. — У прилогу: Извештај о изради кампања.

Пошто је Нико спршио ову тада једину нашу пољопривредну школу, а није имао потребног имања ни основна капиталала за практичну пољопривредну радињу, прикупљен је био ступни у државну службу.

Ну како онда сеем Економије Топчидерске виже било тихих пољопривредних установа где би Нико могао као највиши државни службеник да се бази чисто пољопривредном струком — то је он тражио и добио место државног шумара.

А када је отпочела реконструкција филоксера опустошених винограда нашеог највећег виноградарског подручја лозограда у Нишу коме је темељ положио за успешни развој.

Ну узимајући потребу да се наши пољска привреда не ограничава на производњу жита и стоке, него да се и гајију трговинско-индустријски билници обрати што већа и што озбиљнија пажња Нишко се специјализише да проучавају културе наше највећије трговинске башне — дувана.

Желије да својом стручном спремом у струци овој буде од што веће користи држави и привреди спреко — Нико је ступио у службу Управе драчвских монопола која је у своје руке узеља руководство културе, прераде и продаје дувана.

Своју каријеру у овој струци почeo је као окружни дувански надзорник — а завршио као шеф одељка за производњу дувана у Управи српских државних монопола.

У своме посуђу као првак стручни — специјалиста, Нико је био не само самоставни члановник него обављао учинак спрсих производија дувана и слободно може се рећи један од реформатора ове привредне гране у највишој земљи. Никонова је неоспорна заслуга што је култура дувана у Србији квалитетно значајно појачана а квалитативно значајно унапређена тако, да су наши дувани стекли европска гласа.

А за све ове услуге или боље рећи заслуге — Нико је награђен пензионисањем и то баш онда кад је богатим искуством и темељним знањем струци својој могао бити од највеће користи.

Поред стручних студија у земљи најбољи, Нико је на лицу места студирао производњу чуварних турских дувана и успешно радио на томе, да се најузвеснији турски дуван и код нас одомаћи. А нарочито му је заслуга да увођење културе српских дувана по пршевитим и несековитим осојним појасима супротно дотадашњим веопроявама да су за дуван подобре само раније и благе прибрдице.

Поред личног настојајања да се производња дувана у највишој земљи успариши Нико је а штампаним писменим упутствима у томе правио успешно дело, изменујући међу њима и угодно истиче: „Практична поука о заједни дуван“.

За заслуге стечене за пољску привреду Нико је још у младим годинама одликовао избором за редовног члана Српског Пољопр. Друштва и он се својим марљивим и стручним радом као дугогодишњи члан Управе друштвене достојно одликује за ово одликовање.

А држава српска дала је Никону виду знака својога пријављајући га за својега издавачника на Ваздухској изложби у Лондону. Али он Никон и ту није ограничено на представљавање издавачко већ је руководио не само издавањем дувана, него и уређењем нашеог пољопривредног одељења на овој изложби.

Као самоставни члановник, задужан трудећи за пољску привреду, искрен друг и родољуб благодарношћу је задужен не само Српско Пољопр. Друштво него и народ српски.

Зато нека му је лака српска земља која је затворено љубљу и вечити спомен у васнечком Српству!

Ж. III.

ИЗВЕШТАЈ

господину Министру Народне Привреде о путовању у пиротски округ, ради изучавања начина израде качкаваља

Разноврсни и противречни описи и извештаји о начину израде качкаваља код нас наведи су ме на мисао, да је неопходно потребно, пре него што би се и приступило дискутовању о начину поправке качкаваља, претходно, на лицу места, изучити и утврдити данашњи начин израде качкаваља.

Детаљним упознавањем данашњег израде качкаваља, код нас прибраће се материјал и створиће се поуздана подлога за дискусију о томе, шта би код нашег качкаваља ваљало поправљати и на који би се начин имала та поправка да изведе, па да качкаваљ својим квалитетом одговори захтевима трговине у земљи и зан ње.

Као што је познато, израда је качкаваља код нас најразвијенија у пиротском округу, јер сам пиротски округ произведе и извезе годишње по приближним подацима 10 па и више вагона качкаваља.

Са тих сам се разлога и крену у пиротски округ. За релативно кратко време, од осам дана, пробалјених на путу, могао сам да обиђом ове бачије: бачију Иванковића, код села Вари-Чилника 5 километара од Пирота, бачију Кола Ђурине, код села Крушца, 11,5 км. од Пирота, бачију Ђурине код тај Корита више села Гњилана 5 км. од Пирота, за тих бачију Јове Николића више Дивљанског манастира 8 км. од Беле Паланке. Пројектовани пут на Криве Баре, морао је, на жалост, због непредвидених сметњи, изостати.

Приликом бављења на бачијама главни са пажњом био обратио на израду качкаваља, али ћу овде описати и начин израде осталих млечних производа, који се ту израђују, као и квалитет млека и млечних производа, пошто све то стоји у организованој земљи. Да поменем још да сам специјичну текуњину млека одређивао на лицу места Кревеновим лактодензиметром, масноћу и количину воде, млека и млечних производа одређивао сам доције, у лабораторији Сточарске школе, пошто сам собом био понео потребан број правилно узетих проба.

Да прећем сада на само излагање. Израда качкаваља, па и осталих бачијских производа, као што сам могао заштитити, истоветна је на свима бачијама, па се с тога нећу ни задржавати на свакој бачији посебице, већ ћу описивати у главним потезима сам

начин прераде млека, који је за све бачије заједнички. Омања оступања, која се овде оvide појављују, као и друге опаске, које се односе на млекарење новога краја, помињаће се, на своме месту, нарочито.

Сав посао око прераде млека на бачијама може се у опису систематисати овако:

A. Бачијска зграда и њен намештај

Б. Рад у њој

I. Качкаваљ

1. Пријем млека
2. Подизавање
3. Ситњење и превртавање
4. Пресонање
5. Проба и накнадно загревавање
6. Калуپљење
7. Сољење
8. Зрење спираца

II. Масло, вурда, сурутка

В. Општи опасци, који се тичу сопственика, послуге, пыхових односа. Експлоатација млека на сир, масло, вурду, сурутку и др. Цена млека и млечних производа. Млечност оваца. Састав млека, сира, масла и суртурке.

A. Бачијска зграда и њен намештај

Бачијске су зграде великом већином из слабог материјала, од поплата или пропиша, покривене кривином, даскама или шаторским платном, а само ређе од камена и покривене бетонидом (нпр. она у Крушци). Под им је свуда од земље. На тај начин оне представљају лаке и покретне грађевине, па и у ствари често мењају свој положај. Положај им је већином такав [а на то се нарочито пази], да су изложене јакој промји. Ово треба поменути и за то, што је зграда у земљи с начином прераде млека, а нарочито с начином, на који качкаваљ довршује своје зрење. Бачијске су зграде свакда у близини каквог извора, или потока.

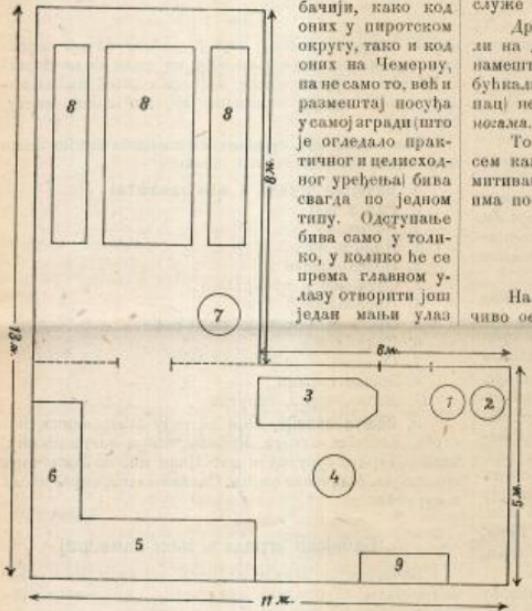
Величина им је различита, што се управља према количини млека, коју имају да прераде, тако их је било од 13 мет. дужине и 5 мет. ширине, па до 26 мет. дужине и 10 мет. ширине. Али интересантно је запазити, да су све по једном најчешће основе гра-

ћене — основа им потсећа свагда на слово Г, као што се то види из сл. 1. нацрта и из сл. 2. фотографије.

Бројеви означују:

1. Казан за топлу воду (сурутку)
2. " " "
3. Сирни сто
4. Каца за подсиправање
5. Сто за калупљење
6. Сто за прво солење
7. Буђкалица (ћерам пронушен кроз поплет)
8. Столови за даље солење и зрење сираца
9. Кревет за „мајстора“.

Треба поменути то, да је грађење бачијских зграда по горијем нацрту тако глијично, да га налазимо на свакој бачији, како код оних у пиротском округу, тако и код оних на Чемеру, па не само то, већ и размештај поседуја усамој аграци (што је огледало практичног и целиходног уређења) бива свагда по једном типу. Одступање бива само у толико, у колико не се према главном улазу отворити још један мали улаз

Слика 1.

Основа бачијске зграде с распоредом поседа на бачији у Бар-Чифлену код Ниша

или у колико ће простор пред главним улазом бити поплетом ограђен и јединим попречним поплетом с више малих пропушта подељен у два дела. У прво се одељење утерују овце (и то је „загон“), које онда морају да пробу кроз оне пропусте, а пред сваким их пропустом дочекује по један музач, измисле млечко у ведрицу и предаје га момки, који га односи у бачијску зграду. Фотографија на сл. 3. лепо и верно представља ту сцену. Насрт на сл. 4. преставља зграду крупничке бачије са „загоном“. „Загона“, наравно, има само онда, где се млечко даје „под ћесим“.

Намештај у свакој бачији састоји се из једног или два бакарна казана, који леже на саџаку, за-

гревају се директном ватром, а служе загревању воде или сурутке.

Десно од улаза налази се, где где две или само једна дрвена каца од чамовине, која хвата око 300 литара, а за једну је четвртигу укопана у земљу. Она служи подсиправању млечка. Одмах према њој налази се из неколико дасака исправљен сирни сто с потребним нагибом, који служи пресавању и сечењу груде у комаде. Притисак се изводи једном дрвеним гредом, која се преко капки што покрива груду на сирном столу („тевјаву“) против својим крајним крајем у поплет, а на другом момци својом ногом врши потрогај притисак. Две дугачке столе ув аз ергаде служе калупљењу и солењу сираца. Неколико дугачких столова, састављених један, или на место вија, један веома велики, јединствен столова служе зрењу сираца.

Дрвена каца, која је на горијем крају ужа него ли на доњем, и виште које је на некојим бачијама намештена ћерам, што носи „чуркало“ представља буђкалицу (сл. 5). На другим општим бачијама „јрунац“ нема ћерма с чуркалом, већ се буђкање врши ногама.

То је готово сваки изменштаж по бачијама. Он је, сем казана, свак из дрвета и веома неизграђан и примитиван. Додати можемо још и то, да свака бачија има по један римски кантар обешен о стављачу.

Б. Рад на бачији

1. Пријем млеча

На већини бачија, пошто прерађују скоро искључиво овче млечко, рад почине 1. маја, а свршује се крајем јула, обично већ око Св. Илије. Тек пред крај лактације примају и прерађују у кашкавал и којзи млечко. Којзор млечка примишу до 50% , а у уговор стављају, да на 100 овака не сме доћи више од 15 коза.

Пошто се на већини бачија млечко купује на оку, то се на таквим бачијама млечко редовно мери и то по тегуши. „Мајстор“ има подмерену ведрицу, сточари доносе своје млечко, сипају у ону ведрицу, која је на кантару, млечко се премери, изружи право у канчу за подсиправање, а количина забележи у наручиту книгу „тевтер“, да би се доције могао обрачунати свршти.

На бачијама, које закупљују млечко „под ћесим“ тј. одсеком све млечко, које буде преко лета намуженко, млечко се не мери, већ онако топло помуженко, иде право у канчу за подсиправање. Каца за подсиправање повезана је двоструким, па где се на чистоту више пази, и троструким цедилом, које задржава ону многобројнечеточност што се приликом муче у млечку пакуши. Интересантно је, да сам на сваким бачијама, нарочито на оним, које млечко купују на оку, видео, да врше контролу квалитета млечка и то помоћу тзв. млечномерја „града“ (Milch-Prober), једног посебно изведеног млечног ареометра. Такав ареометар употребљавају и папи жандарми за контролисање млечка по градским границима. На сваки начин и ако је то несавршена контрола инак и сама тежња, да свој рад поставе на рационалнију основу, значи неки напредак и казује, да се и бачије и ако не сва

постепено сманују старих предања и обичаја, што се, као што су доцније навести, још и боље огледа у употреби вештачког сиринта.

2. Прерада млека

I. Качкања

1) Подсирањање

Чим је млеко премерено и кроз педило процесу наступа подсирањање. Подсирањање се данас у околини Пирота врши искључиво сиринском есенцијом, од које се на сваких 100 литара млека додаје око 20 грама, разблажене с десет пута више воде. (Вода је обично хладна. Есенција се набавља, као што сам могао видети, искључиво из Бугарске: Продавач за већ Вългаринъ Елиезеръ Н. Кондакийски, Самоковъ). Потребно би било отворити у Пироту српске продавнице сиринске есенције и прашка, да би потрошачи могли што лакше да дођу до добре сиринске маје. Нема сумње да употреба сиринске есенције значи знатан напредак у изради качкања. Жалити јо само што се употреба вештачког сиринта знатно парира нетемперирањем млека, јер и поред употребе вештачког сиринта не води се рачуна о температурни млечка, тако да подсирањање може да траје 2, или може да траје и 4 часа. Хладних дана покупавају да подсирањање убрзају додавањем веће количине сиринта. У бачњама термометар, тај најглавнији сирачки инструмент не игра никакву улогу, оне га и немају.

2) Ситњење и превртање.

Када се млеко у каци подсирају што се позије по цепљању груде, онда наступа ситњење груде т.ј. "крсташем" т.ј. дрвеном спразом као на са. 6.

Крсташем се груда разбије и уситни у зрина величине омањег ораха или лениника, али се ситњење обично изводи неопштуно и пешицарено. По ситњењу се једном великом плитком репеткастом капником зв. „ћебљиром“ цела маса у каци преврви, да доње сложеви избију на површину и обратно, горњи сију доле.

Преко касе се пре забади педило, на се оно пристика руцама на виже, а сурутка, што се кроз педило одвајала буде, одлива се у казан. Педило се све дотле на ниже пристиска, док се сва сурутка не одлыва, те остале више мање сува груда. Тај је поса врло дланубан, јер захтева 1½—2 часа. У случају да време захладни, што у планинском крају широтске ополине бива лако, онда се сурутка тешко падаја, те су принуђени додавати поврх педила топлу сурутку

из казана и онет ју одвајати једном обичном племаном циментом.

3) Пресованје

Када је на дну касе остала више мање сува груда, онда се педилом сва извади, метне на сирину стог и онто се завежу крајеви педила оптерети се једним капком, преко кога води дугачка дрвена пољуга (греба). На дужем крају полуге притискују два човека свом свагом тако, да се што више сурутке испресује. За тим се кашак оптерети с 2—3 потежка камена и остави да се сурутка додеди. Кад је сурутка престала капати скину се терети и педило.

4) Проба и накнадно загревање

Груда се исече у комаде јод прилике ¼ кг. текине, „мајстор“ тј. главни сирар, исече једну кришку

Са. 2.

Кочаја код Јаселанског магистра

груде, међе ју у тигаљ с врућом водом — око 64° Ц., где ће се сир претворити у еластично тесто. Мајстор узима то тесто у руке, растеже га што је могући више и посматра добијене кончи — да ли су достигли потребну еластичност. Конци могу досити неколико метара у дужину, али морају у целој својој маси и по целој дужини бити скроз еластични, не сме бити кртих места. Попаже ли проба да није достигнута потребна еластичност теста, онет ју валаја кроз 1½—1 час обновите. Ако је достигнута потребна еластичност приступа се даљој преради, односно накнадном загревању. У кош кој луштене врбовине или цешане лесковине међе се толико груде, колико је потребно за 1—2 сира, кош се потапа у врућу воду [чија се температура по моме мерењу

на лицу места кретала око 64° Ц.), што је спремљена у нарочитом казану, а груда се при томе мене дрвеним штапићем, помажући се при томе и рукама. Када се груда претворила у еластично тесто (што „мајстор“ сам дугом праксом проценује) кога се вади

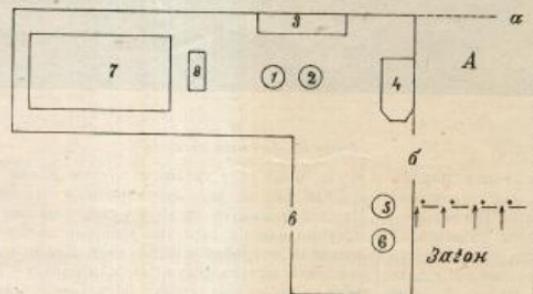
часова, док се год сам од себе не стегне и не задржи облик калупа. У самом се калупу не врши никакво пресованје. Уметањем једног словима избушене дашчице у гвоздени калуп, удара се на сваки сирац жиг спарнице.

Сл. 3
Муже обавају на бачеву код Крунице

из казана. Када се груда из коша извади, мајстор ју отпочије рукама месити, а у том менењу, изводећи оригиналне покрете, даје јој лоптаст облик и величину довољну за један сирац.

6) Солење
Сирци се соле пошто се изваде из калупа. Чим је сирац извешен из калупа (обруча) соли се по мало с обе стране. На исти начин солити другог и

Сл. 4.
Бачјева прадаја у Круници

- α = улаз у кухијет А.
- 6 = велики улаз у аграду.
- 3 = малки
- 1. када за подсипавање
- 2. , , , *
- 3. сирац сто за калунаше
- 4. сирац сто
- 5. казан за напушкано нагревавање
- 6. , , , *
- 7. столож за трене
- 8. кревет за мајстора.

5) Калуњење

Изменшен сирац међе се у калуп тј. један гвоздени често пута рђаво калајсан ин обруч, пречника 27 см. висине шине 6 см. У калупу сирац проводи око 12

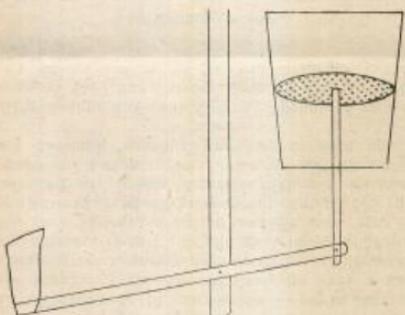
третег дана. Четврто се солење врши 5 дана, а сирци се ређају један врх другог у стубове од по 8—10 комада. Пето се солење врши 7., шесто 9., седмо 11., а осмо, уједно и последње, 13. дана. Свега дакле има

Причины, из-за которых вспышки болезни неизбежны, включают в себя: 1) вспышки болезни в результате инфицирования новых групп населения; 2) вспышки болезни в результате изменения условий жизни и деятельности населения.

de la respuesta de los individuos. La respuesta de los individuos es una función de la exposición, de la motivación y de las expectativas. La respuesta de los individuos es una función de la exposición, de la motivación y de las expectativas. La respuesta de los individuos es una función de la exposición, de la motivación y de las expectativas.

19

"apparatus" mechanism in a neoplasmy. There is no appa-
ratus, as there do certain forms speak in myy, a
neoplasmy, as they do y knowy to extraymnia, y some-
times, y appatry, for y sake of argument in which no one
knows what y appatry is.

II M&A 20, BY P&G, G&P/T&E

M. Benin, as an international representative of the American
League, went to Mexico City to speak at the opening session of the
International Conference on the Protection of Children, held in
Mexico City from October 15 to 19, 1927. The conference was
organized by the Mexican government and was attended by
representatives of 21 countries. The purpose of the conference
was to study the problems of child labor and to propose
measures to combat it. The conference also discussed the
protection of children in education, health, and welfare.
The conference adopted a resolution calling for the
immediate abolition of child labor in all its forms. It also
recommended that governments take steps to prohibit
child labor and to provide for the protection of children
in education, health, and welfare. The conference
also recommended that governments take steps to
protect children in their families and communities.
The conference also recommended that governments
take steps to protect children in their families and
communities. The conference also recommended
that governments take steps to protect children
in their families and communities.

Heret in je orde Aonyxmeno a yinnin join heroku-me unnele n haokene, wose ce o'more ha ouphary

As a species of *Cupressus* tree, it is found throughout Japan, especially in the southern part. It has a very strong smell, which is used in making incense. The wood is hard and durable, and is often used for building houses and temples. It is also used for making furniture and for making charcoal.

Club se apre a tutti, uomini e donne di ogni età e genere ocarina, anche coloro che non ne hanno mai sentita la melica voce.

Secondly, a more or less temporary, but often very effective, measure may be adopted by the government to meet the emergency. This may be done by a decree of the president, or by a law passed by the legislature.

После бућкања, које траје 3—3 $\frac{1}{2}$ часа, долиће се у бућкалију још један пут опоник воде колико је било вурде, па се онда промути тојагом и остави да масло испунива на површину, одакле се рукама покупи и мете у пакај суд (бакрач и др.) с хладном водом да се стегне, а после не се гиљечти рукама, да вода изађе. Готово се масло соли и набија у вурд. Пуно се буре заливава лојем.

В. Општи опасци

а) Млечиоот оваци

На бачијама се не врше никде правилне пробне (контролне) музе, те се отуда не могу ни добити потпуно поузданни подаци о млечности виротских оваци. Отуда се морамо задовољити вероватном проценом.

Овце се јагње фебруара, јагњад се добијају о Туѓијевдану (крајем априла), а мужа се коначно пре-кнада о Крстовандану (14. септембра) — отуда лактација траје око 200 дана. Ако се узме, да она у време лактационе кулминације даје просечно по пола литра млека дневно, онда ће за 120 дана (март, април, мај, јун), дати 60 лит., а за осталих 80 дана ћути, август, пола септембра, рачунајући само по 200 грама дневно, 18 лит., свега 78 литара годишње. Од ове би се количине имала одбити она количина млека, коју јагње за своју исхрану утроши; остатак припада бачији.

На бачији код села Круница прерађује се у мају дневно до 2500 лит., млека, које се добија од 4000 брава оваци, те и ти подаци донекле утврђују горњи рачун.

б) Каќвоћа млеча.

Испитивања специфичне тежине Кревеновим лактодинаметром на лицу места дала су овакве резултате:

	МАСТИ	ВОДА	ОСТАЛАН СВЕГА СЛОГАНИЈЕ
Бр. 1. Овче млеко из Бари Чиф. јутар. мужа	= 33-00		
» 4. » » » » вечер.	= 33-90		
» 7. » » » » Круница јутар.	= 36-20		
» 10. » » » » Корића вечер.	= 33-95		
» 12. » » » » Дивљана вечер.	= 35-65		
свега = 172-70			

отуда просечна специфична тежина **34-54**. Испитивања проба млека, која сам собом понео, у лабораторији Сточарске школе у Краљеву, на масноћу (по Герберовој алидобутропротрикској методи) дала су овакве резултате:

	МАСТИ	ВОДА	ОСТАЛАН СВЕГА СЛОГАНИЈЕ
Бр. 1. Овче млеко из Бари Чиф. јутар. мужа	= 8-55 %		
» 4. » » » » вечер.	= 6-65 %		
» 7. » » » » Круница јутар.	= 7-00 %		
» 12. » » » » Дивљана вечер.	= 7-50 %		
свега = 29-70			

отуда просечна масноћа у јулу 1908. године **7-42%**. Према овоме би просечна количина суве супстанце, по Флајмману срачуната била је:

$$t = 1 \cdot 2 \cdot f + 2 \cdot 665 \cdot \frac{d}{8}$$

$$t = 1 \cdot 2 \cdot 7-42 + 2 \cdot 665 \cdot \frac{d}{34-54} = 17-778\%.$$

Сува се супстанца смаже у главном и са анализама овчег млека од М. Бајића (в. М. Бајић: „из написа „млекарства“ — Пољопривредни гласник са. III стр. 246), а тако велика количина суве супстанце у овчем млеку чини вероватним и оне податке о експлоатацији млека на спир начакаваљ, које сам прикупио из казиваша појединих бачких „мајстора“.

За израду начакаваља употребљава се овче млеко, али му се пријада пред крај бачевања и које је млеко. Сем којег млека, које нисам могао набавити чисто, да бих га могао испитати, чињени су покушаји и с прављењем начакаваља из бивољег млека. Бивоље млеко, добављено из Бари Чифликa, имало је специфичну тежину 38-6, а масноћу 7-5%, отуда суву супстанцу 16-414%.

в) Каќвоћа сира, масла и сурута.

Сир, зејни начакаваљ, гради се у виду погача, чији је пречник 27 см., дебљина 6 см., а тежина 3 до 4 кг. Поменуо сам већ, да се сирци сматрају за зреле за продају после 8-ог солења, бива пак, да се продају већ после 5-ог солења. Сирци, које сам ја испитивао на масноћу и садржину воде, били су они између 5. и 8. солења.

	МАСТИ	ВОДА	ОСТАЛАН СВЕГА СЛОГАНИЈЕ
1. Начакаваљ из Бари Чифликa	34-40	19-5	46-10
2. » » Круница	33-76	—	—
3. » » Дивљана	30-39	—	—
Свега		98-55	—
Просечно		32-85	—
Начакаваљ из Пирота (просечно по др. Л. Зеги и М. Бајићу)	31-71	34-64	37-51

Сирци су били без непријатног укуса. Старији сирци обично су чресољни. Ужећији густо настују тек доцније, код прекупаца, који га држе у посве неподесним локалима.

Масло је бело, лингане консистенције, непријатног укуса, често у жећију или удара на љош (попут се лоја) залина. Држи се у већиним каџама, гази се ногама, па је му је с тога и квалитет спод једино у Турској. Испитивања су дала овакве резултате:

	МАСТИ %	ВОДА %
Бр. 2. Масло из Бари Чифликa	84-2	20
Бр. 6. Масло из Круница, потпуно спречено буљењем ногама	60-0	
Бр. 9. Масло из Корита (Гњилана) старо месец дана		82-0
Бр. 11. Масло из Дивљана, из вурде од мешавине овчијег и којајег млека	72-0	

¹ Према називу „мајстора“, који су чинили покушаје, начакаваљ је бивоље млеко био је јаснији, а оној из краљеве млеке јаснији од начакаваља из овчијег млека.

Као што се на овога прегледа види, процентуална садржина масти, тога главнији састојак масла, наложена је јаким варијацијама, које зависе од стањности масла, квалитета сировине и начина прераде.

Према свему изгледа да ће тај продукт бачије моћи и на даље да нађе своје потрошаче једино међу становницима Турске, чији укус подноси и такву робу. Као што је познато, до сада техника иже успела да из отвора млека, на баш и кад би се масло видело директно из повалке, а не из суртуре, као што се на бачијама ради, изради масло, које би својом консистенцијом и укусом конкурисало крањем маслу. У осталом у томе је погледу чинионо на заваду врло мало опита.

Знатне би се пак исправке могле чинити у погледу вађења масла из суртуре на бачијама, када би се за тај посао употребила центрафуга (сепаратор), која од бољих бућкалица ипр. Холштајнска. Постоји, не може бити сумње, ишао и брже и савршеније и чешће.

Треба имати на уму, да би се добило вишне масла, јер она суртуга, која заостаје по вађењу груде из каше за подсипавање, садржи по мојој анализи, још много масти. Тако:

Бр. 3. Суртука с бачије у Бари Чиф. 1·95% масти
з. 3a. * * * * 2·00% *
з. 8. * * * * Крупци 3·20% *

Свега 7·15% отуда
Просечно 2·38%.

а толико масти садржи по неко кравље млеко. Суртука се даје централним експлоатисати већ и онда, када садржи само 0·10% масти.

г.) Цене и експлоатација млека на сир, масло и др.

Овде ће изложити податке у колико сам их могао прикупити, с оградом, да су они добијени само по усменом казнљаву „мајстору“, који се, као што сам раније поменуо, слабо служе мером, те су им подаци према томе само приближни. Бачије код Бари-Чифликa, прерадивала је дневно у јулу 1908. год. око 500 кг. а у мају до 1200 кг. млека. Млеко је добијано од 2000 брава оваци. Сопственик бачије Иванковић плаћа лифертантима млека 0·20 дин. оку, јер се млеко мери кантаром по тежини и то на ону.

Из 100 ока млека добија се око 17 ока свежег качкаваља, што ће рећи, да у оку свежег качкаваља иде 5·8 ока млека.

Рад је на бачији отпочео 25. фебруара, а престаје око 1. августа. Главни мајstor добија за време сезоне сирену 300 динара у новцу, храну и опанке, а његов помоћник 180 динара у новцу, храну и опанке. Бачије код Крупца прерадивала је у јулу 1908. год. дневно 500 литара, а у мају се је количина пела до 2500 лит. — од 4000 оваци.

Закупац Коле Бирин, из Пирота, није закупио млеко на оку, као онај у Бари-Чифлику, већ је овце узео „под ћесим“ од 9. маја до 22. августа, што ће рећи, да он плаћа за млеко сопственицима оваци од чијата оваци са тим, да он овце чува, храни и музе. Закупац плаћа од чијата оваци по 26 гроши за сезону сирену.

Из 100 кг. млека извади се 15—20 кг., просечно 18 кг. свежег качкаваља, што ће рећи, да у 1 кг. свежег качкаваља иде 5·4 кг. млека.

На бачије код Корита добијано је из 100 ока млека око 20 ока сира, што значи да у оку сира иде 5 ока млека.

Из 100 ока суртуре извади се („искара се“) 2 до три оке масла. Из 20 ока врде добија се око 8 ока масла и 4 оке посног сира зв. „вурда“, остатак је „џик“, којим се храни свиње.

Према наведеним подацима о експлоатацији овчег млека на сир качкаваљ ишло је просечно у 1 кг. сира, стагор око 2 педесет 5·4 кг. млека или из 100 килограма млека добијено би се 18·5 кг. сира.

Овакво добру експлоатацију објашњавају потпуно раните наложена испитивања о каквости млека, које, како сам по Флајшману сачувао, садржи 17·778% суве суштине. Исту експлоатацију налазимо и код сира рожфора, сироваљаног у Фрајшаку, у департману Авеону. Из 100 кг. овчег млека добија се код рожфора по подацима Флајшмановим 18. кг. свежег или 12·0—14·5 кг. за трг зрелог сира.

Експлоатација на масло приближно је оваква: из 100 кг. млека добија се 2·5 кг. масла, а уз то и 1 кг. посног сира зв. „вурда“.

Целокупна експлоатација млека на сир, масло и врду, оваква је: из 100 кг. млека добија се:

качкаваља	18·5 кг.
масла	2·5 *
„вурда“	1·0 *
	22·0 кг.

Овакав најпрви експлоатације овчег млека у пиротском округу и ако ипак пропорције директним опитима, што би свакојако било жељети, ипак је потпуно вероватан, јер се слаже са резултатима, добијеним анализама млека, сира, масла и суртуре.

Качкаваљ се продаје по 1·20—1·40 дин. кгр.

Масло * * 1·60—2·—	6 *
„Вурда“ * * 0·20—0·40	0 0

Ока млека плаћа се по 0·20 дин. што би, претворено у килограме (1 ока = 1·280 кг.), чинило 0·156 дин. по килограму.

Краљево,
5. јануара, 1909. г.

Александар Г. Јовановић,
проф. сточарске школе.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
5, 20. и ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТА ПРИМАДУ И СВЕ
ПОПИТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕ ГИДЕНЦА ОД АКЦИЈА
1909. ГОД. № 204 АКЦИЈСКУ ДИДЕНЦУ
НОСЕ ВОЛТА, ЕКСПЛУАТАЦИЈУ

Цена огласника изложен је на
последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

са Срб. Палам. Друштво чланак, председник Вучко С. Богдановић

Одговорни Уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 16.

СРЕДА 10. МАЈА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

КРОЗ СЕЛО

Расуде се беле куће преко брда,
Планински се ланац у даљини плави.
Земљо људског зиона, питома и тврда
Замиришеш како пролеће ослави.

Остай тако увек издашна и плодна,
И радости пружај после рада мучна.
Нека твоја јесен увек буде родна,
Нек се жуте лети твоја поља тучна!

Уском стазом преко засејаних њива
Корачам лагано. Сутон пада мирно.
Ноћ мирисна целу околину скрива,
Ни глас да се чуо, нит је ветар ћиприо.

Туте поља пуну и нада и блага,
Месец, се к'остражар, појави са неба.
Спана цело село, рода мога снага,
Извор нашег здравља, одбране и хлеба.

Владимир

УПОРЕДНО ГАЈЕЊЕ

„ЧИНКАВАНТИНА“ „СЕКЛЕРЦА“ „ПЕТАНЦА“ И „ДОМАЋЕГ
ЖУТОГ КУКУРУЗА.“

Кукуруз је једна од најважнијих биљака за исхрану. За нас Србе кукуруз је од нарочитог значаја, он служи добро $\frac{1}{4}$, наше народу као свакодневни хлеб. У Србији се гаји кукуруз на скоро два пута већи површини од пшенице. Што се кукуруз више од пшенице гаји и употребљава за људску и сточну храну, узор је свакако у његовом већем жетвеном приносу, и зато кад кукурузна берба омано народ вели: да је та година гладна. Исасвим је појмљиво што

за време летњих поплава и градобитина које униште младе кукурузе, наш сеосак мало је склон и нерад засева пшву на којој је поништен кукуруз, другим кукурузним усевом; он сматра да му је то нешакнадив и незаменив губитак, па пошто по то засева поново кукуруз на тој пшви са слабим или никаквим изгледом на добру жетву.

Знајући за ово, стручни привредници и државни меродавни фактори, набављали су и препоручили разне сортне кукурузе „суперозрелација“. Међутим сортма највише се препоручио и најдуже одржавао под нас. „Чинкавантин“, за који се мислило, па и данас одржава то мишљење, да као рана сорта у пукдији може донекле да замени наш домаћи кукуруз. И баш зато, што су наши земљоделци овај кукуруз сам у нередовним годинама и под неповољним условима гајили, никад није ни вођено рачуна о жетвеном приносу. За то им дандијија кроз читаве деценије, немамо никаквих похвалаших поузданых података о овој сортти кукурузи, сигурно за то, што се у похвалу ове сортти нема шта ни.

Ово је добро уочило наше Министарство Народне Привреде, па је 1907. год. набавило оригинално семе од кукуруза Чинкавантине и наредило: Пољопривредним школама, окружним пољопр. станицама и др. државним пољопр. заводима: да изврши упоредно гајење на својим имањима Чинкавантине и нашег домаћег жутог кукуруза.

Какав и колики је успех постигнут гајењем Чинкавантине цутствим нека одговоре извештаји: окр. пољопр. станице у Пожаревцу и Лесковцу, као и школе за сточарство и планинско газдовање у Краљеву.

Извештај окр. пољопр. станице у Пожаревцу гласи:

„Кукурузом чинкавантином и домаћим засејана је површина од једногектара између 16 и 17. Априла у 3 дела; у једноме, сејан је сам кукуруз (без узвода) по 5² зрина у очак на по 1 мет. одстојања; па другом делу у истом одстојању посејано је са кукурузом у сваки очак по 2—3. зрина на сваку Градиштанца

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ЦЕНДЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

ИЗ ГОДИНУ БДИ, ИЗ ПОДА ГОДИНЕ 3 ДЕС.
ЧЛАНОВИ НОВАЧАКИ, ЧЛАНОВИ СОНЦА ДРГИХ,
ПОДРУЖИНА, ОСК. ЕКОНОМ. УЧАСТНИЦИ, ВОЛ-
ЧИСА СТАЛ. ЕЛАДА, ЈАДА, МАСАЧИС, ПЕМ-
ДОДЛЯЧЕНИХ ЗАДРГИ И ЧУВАЧИ ПУМА ДО-
БИГАДА ЖНОТ У ПОДА ЧИНЕ, АКО ПОЛОЗИ
ПРЕТЕЗА ГЛАВАРДИ ЗА ПЕДА ГОДИНУ.

ИЗ СРБИЈЕ

ИЗ ГОДИНУ 8 ФРАНЦА, ОД СРС. ПОДОГРНДИ,
ГДРЖЕНА И ПЊВИЧ ЧЛАОВИ КАО И СРС-
СКИ ЗЕМЉОДДЕЛЧИХ ЗАДРГИ И ЧУВАЧИ,
ПРДА, ПІВОЛ. И МАСАЧИС ДОВОДЈАДА
ИЗ 8 ФРАНЦА КАО ГЛАВАРДИ ПОДА ПРДА
И КАО СЕ ПРЕПЛАТА КАО СВОГ ГЛАР-
ЧИСА ПРЕД ВОДА ВИ ЕМ СИ ДЕС СЛОС СЛАДИ.

приткаша; на трећем делу између оцака кукуруза, засеван бурјожастом пасуљом насеки (чучавац).

Сејање је вршено под мотику обе врсте кукуруза; засебно, свако прстен на одређеној парцели.

Чинквантини је утрпено 7. априла семена, а домаћин 14. кг/ма. Пасуља Градиштанска приткаша по 3:5. кгр. [на обема деоницима 7. кгр.]; пасуља бурјожастог белог пасуља [чучавца] 6:5. кгр. [на обема деоницима 13. кгр].

Ницаје је отпочело крајем Априла и почетком Маја. — Где није било пасуља, остављање је при прашењу у оцаку 2—3 струка а где је било пасуља само 1—2.

Чинквантин је почeo да класа половином Јуна кад је порастао за 0:5. мет. у висину. Тако, кад је домаћин био 1:5 м. у висину, чинквантин једва 0:5 — 0:75 метара.

Чинквантин је обран 15-ог а домаћин 30-ог Септембра.

Чинквантин добивено 67 кгр. зрина и 253 кгр. шаше.

Домаћег кукуруза: 560 кгр. зрина и 1200 кгр. шаше.

Пасуља приткаша код чинквантина 2:5 кгр. а чучавца 12 кгр.

Код домаћег приткаша 0:5 кгр. а чучавца 1. кг/ма.⁶

Пољопривр. станице у Лесковцу

„Гајен је осморедац жути и чинквантин упоредо на површини 0:40 екстара.

Обе врсте кукуруза засејане су 12. Априла у остојању редова 0:70 а оцаку 0:80 мет.

Чинквантин никao 18-ог а домаћин осморедац 21. Априла

Чинквантин израстao 1:5—1:9 а домаћин за 2—2:5 мет. висине

Чинквантин сазрео 20. Августа а домаћин после месец дана.

Чинквантин је набрато 1000 кгр. у клипу а толико и шаше, а домаћег добивено је 1220 кгр. у клипу а шаше 1440 кгр.

СРАТУЈЕНО по екстару, чинквантин би дао принос до 2.500 кгр. и шаше 2.800 кгр. а домаћин у клипу 3000 кгр. и шаше 3.500

Обе врсте кукуруза подједнако су неговане. На чинквантину нису применене болести а на домаћем местничко снеть.

Кад обе врсте као узрод сејан је пасуљ приткаши и чучавац или је због подушарења и велике суше угинуо.

Мишљење је станице да се чинквантину може сејати само у местима где зима раније почине.⁸

Школа за планинско гајдовање и сточарство — Краљево.

„На имању школском гајен је кукуруз чинквантин и домаћи жути осморедац упоредо на површини од по 0:50 екстара. Сејање извршено 1. Априла под мотику; а прашење 15. Маја прашачем, а загртање 4. Јуна.

Чинквантин је сазрео и обран 16. Августа а жути осморедац 1 Септембра — за 14 дана доцније.

Принос је добијен овaj:

Оsmоредац чистог зрина 414 кгр; шаше 603; сам засејан.

Осморедац чистог зрина 378 кгр. шаше 519 и пасуља приткаша 19 кг/ма

Осморедац чистог зрина 350 кгр. шаше 538 и пасуља чучавца 30 кгр.

Укупан принос:

чистог зрина 1142 кгр.

шаше 1660 *

пасуља 49 *

Чинквантини 65. кгр. зрина, 89 кгр. шаше без узрова.

Чинквантини 50 кгр. зрина 70 кгр. шаше, пасуља приткаша 16. кгр.

Чинквантини са пасуљем чучавцем чистог зрина 45 кгр; шаше 68 кгр. и пасуља 50 кгр.

Укупан принос чинквантини:

чистог зрина 160 кгр.

шаше 230 *

пасуља 66 *

Рентабилитет, рачунато: кукуруз по 6 дин. 100 кгр; шаше домаћег по две, а чинквантини по 4. паре и све то претворено у новац, добивено је дохотка од жутог осморедца домаћег:

Од зрина кукурузног дин. 68:52

„ шаше * 33:20

„ пасуља * 9:80

Свега дин. 111:52

Од чинквантини:

Од зрина кукурузног дин. 9:60

„ шаше * 9:20

„ пасуља * 13:20

Свега 32—

Најбољи рентабилитет показала је парцела домаћег жутог осморедца гајен са пасуљем чучавцем; а код чинквантини: парцела са чучавим пасуљем.

Из овога се види да се гаје чинквантини у редовним приликама не може препоручити."

Износијући хемијском анализом пок. Dr. Бајић поређујући наш домаћи жути кукуруз са чинквантином добивени су ови резултати:⁹

Чинквантини

један екстар. тежи	81 кгр.
тежина 100 зрина	16:90 грама
воде	13:66%
беланчићевине	9:33%
масти	4:58%
целулозе	1:87%
угљехидрата	68:60%
пепела	1:36%

Домаћег жутог осморедца

један екстар. тежи	77:2 кгр.
тежина 100 зрина	37:46 грама
воде	13:94%
беланчићевине	11:12%
масти	4:64%
целулозе	1:47%
угљехидрата	66:93%
пепела	1:90%

⁸) Види Тешак стр. 338 из 1900 г.

Из ових упоредних анализа кукуруза гајених у свима нашим аржавним заводима, види се, вели Dr. Бајић, да наши кукурузи имају:

беланчевине	9—11—12%
масти	3·64—5·10%
целулозе	1·47—3·05%
угљехидрата	66·27—68·99%

По хемијском саставу најбољи је жут домаћи кукуруз јер има највише беланчевине, мајмале целулозе и да би због тога нарочито ову врсту кукуруза требало рас прострети.

Остаје ми да поменем још две врсте раних кукуруза који се препоручују и од пре неколико година у Србији гаје а то су Секлерџац и Пећанац.

Министарство Народне Привреде набавило је у 1904 год. из Старе Србије — околине Пећи, семе од кукуруза Пећанаца и дато Топчићдерској економији да учини огледе гајењем овог кукуруза упоредно са Секлерџом који је редовно уврштен у плодород и па површини од 2. ект. засеваан. — Три године узастопице гајени су упоредо: домаћи жут кукуруз осморедац, Секлерџац и Пећанац.

Резултат упоредног гајења био је овај:

У једноме клипу жутог домаћег има зрина просечно	528
у Пећанаца	510
Секлерџац	583
Текија 500 зрина домаћег	300 грама
* * Пећанац	250
* * Секлерџац	220

Према овоме за Секлерџаца се може оно исто рећи што и за чинквантину; слаб му је принос и само се у крајњој нужди и у нередовним приликама гаји.

Већ наје тај случај са кукурузом Пећанацем који се као нова сорта први пут гаји у Србији на имању Топчићдер, економије. Стога и хоћу неке детаљније податак о нему да изнесем:

Кукуруз Пећанац порастом највећи је бујан; стабло му је обично високо 1·40. мет. Чим доспе до висине 0·80—1. мет. реса, а одмах за тим и сваље; лишће му се грана више паралено — у страну — Обично теро па 3—4., а ређе па 1—2. клина. Посејан око Ђурђеве дне, потпуно сазри око Св. Илије. Клас [клип] му је овалан, дужине 19—20 см. На једноме — клипу — класа има 14 редова са по 36 зрина просечно. Зрина су жута а по кад што и бледо — жута. Зрина су испод крупноће нашег домаћег кукуруза, но једна — најредачија већ забијена. Тулузина [шишарка] је бела а према дужини клипа, танка.

Брашно је од овог кукуруза лепо — жуто. Хлеб [проја] сладак, храпљив. И као куваан — млад не настоји по укусу иза шећера — Добра му је још и та страна: што је врло издржљив на сушу; издржљивији је и дурашији по чинквантину и секлерџем.

Напослетку због раног зрења, издржљивости на сушу, може се у Јуну месецу још сејати и са успехом гајити не само као први већ и као други уесов у току једе године на њивама са којих је дигнута — поживљевана — олајна репница и јечам озимаш.

На основу изнетих података о култури ових разних сортара кукуруза као реанме за наше земљораднике ово је:

1. На случај поплава, града и др. елементарних непогода које би се десиле у току месеца Јуна, да

наши земљорадници набављају и првенствено засевују на место уништеног уесове кукурузе или др.) наш домаћи жут кукуруз из брдских крајева (окр. Ужицког, Чачанског, Крушевачког, Топличког и др.) Ово због тога, што је овај кукуруз много издашнији, много већи принос даје а задовољава зрењем од чинквантине, секлерџаца и пећанаца само за 15—20 дана.

2. После домаћег жутог кукуруза да набављају и у нередовним временским приликама сазевају „Пећанац“ који по приносу мало изазиваје из домаћег жутог кукуруза а сазрева за 20 дана раније.

3. Сорте: Чинквантину и Секлерџац треба избацити из културе за то, што доцак сејаје не могу својом жетвом да плате земљоделцу ни утрошени рад око обрађивања и гајења.

м.

НАЧЕЛА ЗА ОЦЕНУ КОНСТРУКЦИЈЕ ПЛУГА

[спрштешак]

Из горњега описа лако је умотрити, да се орање сваке земље алгуком с на-
имену земље изучим [цилиндричним] редом углико потпуности изверију, што плуг брже иде. За то да сипају, дроби земљу и јесу плугови с напушеним разводима и с спајањем брашнодом стоком [коњима].

У практици употребљују се дасаки разови [дасчице] који преко врсти земље за обрађивање, мање вишке одступају од описаных облика и то код абијенијих земаља облик раза приближује се вишке зајвојитом, а код трошињих и растреситијих земаља вишке напушеном [цилиндричном] облику¹⁾.

Амерички или на-
чионски превртачи Код земаља које се према степену чукања-запојетија раза влажности једном лако дробе, а други пуг не, не могу се добро применити разови напушени [цилиндрични], јер они одвеже неправилно полажу одвајање велике бурумке [највише] земље који се граде; због тога, ако се неће да примене сасвим заложити облици, граде америчкисе разове који су спреда напушени [цилиндрични] а озади мало извијени, дакле прилично се приближују кроју заложитога раза.

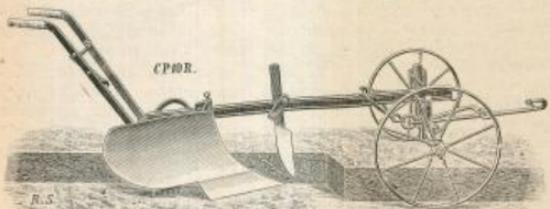
Велики превртачи Дугачки завојити облик раза показује нам слика 8. на руском стениском плугу код којега је раза дугачак преко 120 см. рачунајући од раониковог икота до краја раза. То су затубести или положити превртачи.

Стрми превртачи Стрми превртачи су за тешке земље дугачки 79—93 см. за средње и лаке 76—79 см. И при том сви они обично су удешени за дубину бразде од 20 и за ширину бразде од 30 см. докле разоници на свом покту [врху] имају угао од 30—40° — просечно од 37° [степени].

Амерички разови за тешке земље граде се за дубину 26 и за ширину бразде 36 см. Угао међу осовином кроз разов цилиндар [валац] и правцем тегљења је 47°, а раоник оврхаст до 35°, те да може лако у земљу задирати. Задни крај раза је заложит.

¹⁾ Напушен и запојет раз управља на колебањима је напушен и запојет, а слица, с површине којом ради: карнигчаст, односно карнигчаст-извијен.

Напучени разови за средње [и разрађене земље], земље које се обично сипају и дробе, граде се од цилиндра [валика] чија осовина с правцем тегљења гради угло од 45° , чији разоnik се испрашава у правцу тегљења под углом од $20\text{--}30^{\circ}$ и чија ивица раза земљу одбације и полаже с нагибом осовине [наслагава] од $45\text{--}46^{\circ}$. Ови се плугови употребљују за дубину од 26 и ширину бразде до 34 см.

Сл. 8. Руски стески плут СРВ Р

Где је земља одвећ лака, растресита и буава ту употребљују облик ческих Рухадо код разова. Они се успињу са 30° и више степени и осовина кроз њихов цилиндар (валкаст облик) с правцем тегљења гради угло од $50\text{--}56^{\circ}$.

Рад треба да је спроведен да штеди глаће снаге је од велике важности.
— спроведену стоку

Бразда треба лако да се разом суља и да се за њу не хвата, јер би иначе земља преко земље напирали и повећавала треше, па због тога и запињање тегљеће стоке. Према томе за сваку врсту земље прописан разајуји, треба да то је скројен, да штеди запрежну снагу.

Да се бразда на постиче, с једне стране кад се разу хвата и на другој стране кад се разу хвата и на њему не пријаја, нагомилава, кад за њу не пријаја и не запира, по њој се суља, а с друге стране, кад је трење између разове површине и земље, бразде, што мање. *Први услов може да је да разајују земљу само тако, ако се емпиричким путем, правим разајем, пробним орањем, за сваку појединачну земљу која је једном пређела влажна, утврди и определи прави облик раза и пропиште фабрикама при градњи и испоруци плугова.*

Други услов лако је испунити глаћањем (полираним) разове површине. Све фабрике граде сада углачане разове.

Репелак на разу — да се не би код напученог (цилиндричног) раза често крзнила ивица која врши отурање земље, намешта се позади увртена пљоснатна шиница [репелак, продуљак раза] која у

раза, како би се исти плуг могао употребљавати за оравње разних врста земља, јер има крајеве где је не само на разним висинама положаја, но и на једном истом положају врло разнолико земљиште.

Према односу ширине као дубине раза зависи од профиле бразде, она се полаже различито, обраћа истим веће пута завојитим разом (слике...) те би била

се и према разоној дубини оправља морао разно кројити и крај раза, да би бразду могао луцији отурати. Код плугова стручних превртача обично се задовољавамо тиме, да се раза удеши за највећу дубину бразде и према њеном најстрмijem положају, па

подешавши заној — при оравњу више појединачних раза за боље ложите бразде, земљу остављају бразде, јада да се на већ преврнуту

бразду сопственом тежином прислони; или се примењује она горе поменута шиница, као продуљак раза (дашчице). Код плугова положитих превртача може се место шинице залећи крај раза притрдити шинicom са навртњем о леву ручицу, те да се може задати део раза, у границама за ту врсту плугова утврђене дубине, отурати више на оравњу, или повратити ка целини, попоројано земљи.

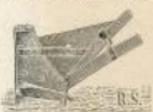
Код напучених (цилиндричних) разова *нагиб осовине* значи, морала би ивица отурања бразде крај раза напутили сувију још прилагођеној нагибу *чега раза* — осипања дотичне врсте земље, јер од њен положито осипање на разу јако би замарало телеву стоку, а одвећ стрмо опет, бразду би одвећ далеко потурило и осипало ка попоројаној земљи, те се не би никад могао постти чист разор бразде.

Применом помичног продуљака разовог на разу или крају — може се у доволно великим границама, чија вредност и мењати степен нагиба осипања земље — и тиме постизавати што је могуће бољи рад код различитих врста земља. Ниже, у одељку о опису плуга и његових саставака, видићемо, да је Сакова фабрика код једног велиоког броја својих плугова то чини решила на сасвим друга начин. Место оне шинице (репелака, продуљака) на разу, она је увела нарочито ојачане и проширење разове којима се постиче, према потреби, јаче отурање, па и прањавање полагање бразде.

Завојити раз у попречном профилу — да се мора да оре доста дубоко, у десета за усеки браздама, како треба брати пред бразде земљу, онда се не могу тако добро применити плугови са дугачким завојити разом, јер не се у најповољнијем случају бразде издизати и претрати озад, па може и сам раз вршити и притисак на претходну, већ преврнуту бразду.

Сл. 9. Репелак на разу гледан спред

Сл. 10. Репелак на разу гледан сзади.

исто доба крути и цео раз (слике 9 и 10). Али та се шиница гради тако да је покретна, да се може помицати на разне размаке ради продужавања ивице

изразда плугова толико је расширена и толико усавршена, да је врло тешко наћи се у разноликости система који постоје у свету. Тако, да према склону и саставу, крају и градину, од плуга као простог оруђа за обраду

ПОДЕЛА ПЛУТОВА

ПРЕМА ЦИЉУ ОБРАДЕ И ПРЕМА ВРСТИ ЗЕМЉЕ ОРАЋИЦЕ

земље, па до плуга који је сам по себи једна сасвим склонена машина, има читав један низ прелазних облика који мање — више потпуно испуњавају вахтеве једног доброг плуга. И то и не узимајући у обзир плугове који су покрећив моторима (спримама за покретање) и парном снагом. И не рачунајући све остале справе за болу и савршенију обраду земље, по само плуг — основно оруђе за обрађивање, плуг као справу за орање.

Донета кад упоредимо за часак у пасац — даје крај мети толико разнолике облике ове осноте ората и артеља, да и у овим справама за обраду земље, од нечега аграрне, већим делом дрећене радице која површину земље само прљава, па до плуга грчилца [на три точка] од Сиринија-Динкија који је једна већ по себи склонена машини и ако и у њу тегли запрежна стока, као и радицу, морамо признати огроман напредак у градњи онога оруђа, као и у кацивој обраде земље, са ове две крајности у плајинском оруђу.

Али, ако ни тренутак један не будемо заборављали, шта смо рекли напред о ората за наше вртиште, за храстовину које имамо полагати при употребљавању и оцени плуга по његовој доброти, па име:

његова што разноврснија употребљивост;
његово добро пословање у превртњу, дробљењу и мешавини земље;
његово извискивање што мање тегаће снаге;
његова лакоћа руковања и удешавања;
његова проста конструкција, са саставним деловима који се лако заменявати могу; и да додамо:
његова што је његова трајашност и с погледом на градиво (материјал) и јачину истога, његова сразмерно што је његовица цена —

онда ћемо бити стиме начисто, да добар плуг као најпрече оруђе за нашег земљорадника, према слађашњем стању нашег занатлијства и занатлијске радиности, можемо добављати само са стране и треба да добављамо само преко Српског Популарног Аруштва овог стручног тела у нашој земљи које нам даје поузданог јемства, да ће умети да нам саветује и преторијски избор онаког плуговног оруђа које је за наше природне и присердне прилике најбоље и најјесније.

Ради же и дајемо једну ову четрдесет година, од како Српско раздобље Популарног Аруштва постоји и на унапређењу посврпе привреде ради, чија је једна од првих заслуга, што је унело многу савремену и за наше прилике савршено популарну спрavу у наш народ, а па првом месту основно оруђе за обраду земље, добар плуг, решавање по питању о избору и употреби добровољно плуга за Србију (попољујући да је ово четрдесет година, од како Српско раздобље), кроз то време, било је заустављано на неколико основних обрасцима плугова:

Плугови везувоз — Некада су сраски стручњаци препоручивали чвршћи набавку плуга Видачевог, потом Бурговог, за тим кроз дужи архид времена на основу дужег профиле пок. Светогорска Петровића, плуг Јованчићевог обрасца и мајзад плуг Саковића.

Видачев плуг видачев плуг је полузвоздењак са ли-
пнама, венчим становицама (алужним групцима), изврсног склона и кроја за још неразградње и мањом тешине и обложен земље, да кроз извесан број година уступи место плугу Бурговом који је израђен трајније, увођенем колаџу од новогаша гвожђа, у ме-
жаничији најуто стога ливењака. После дужег низа година, полузвоздењак два наша практична спремна стручњака Милан Јованчић из пришомој пок. Петровића, пости-
гли су изграду најбољег обрасца полузвоздењака, где су сви гвоздени састојници челични и где је рди са и без речеља подешен проблем орањем за средње, како лаже, тако и темеље земље. —

Сви ти разни плугови послужили су и системе полузвоз— данас — и ако по другим именима фадељам и данас брикса — служе за обрађац нашој занатлијској ра-
дости за нашу земљу, јер и данас полузвоздења-
њаци у Србији, троше се, у десет пута већој количини, по што износи увоз исцела израђених плугова у нашу земљу. Свака гвожђарска трговина наша дрижи и набавља са стране гвоздене, фабрички израђене плајине трупине са раоницама заједно и у маси их продаје нашим занатлијима, да им послуже као основу изради полузвоздењака плугова.

Некада је избору Али Српско Популарног Аруштво доброга плуга у јулу се зауставило на томе, иако сма-
ртрава падобран, тајно да је извршено и питање о избору у Српско Популарно.

Аруштво доброга плуга за сеј прилике земљишта и присердне у Србији, но верно тојки и начелу, да препоручује и уводи увек оно, што је у једном раз-
добљу за најбоље и најјесније, да прединачи, као стручно тело, на основу рада и искуства својих многобројних чланова у практици, присердном на-
претку наше земље, годинама већ препоручује и увоеи плугове Саковице који и по гра-
ници своме, рађени од челика и по ценама
довољно надмашују
са вестима

све поизнате врсте плугова које су у Србији досада ма-
кај и ма да кога биле увођене и који су увое. Нај-
пре је кров један низ година увоео
имајући један тип DM у неколико нумера који
је био изврсан плуг орач за средње
тешке земље: строге чвршће и блаже глините, а у
 последњем времену и остала глибове и марке који су из-
врсни орачи и у теким и најтежим земљама и у леп-
ливим смоницама.

(свршила се)

НЕ КОСИТЕ ЗЕЛЕНУ ТРАВУ

До скора се у нас косиле ливаде позно у јесен, кад трава у већини пропадаје. Услед тога искусни и школовани људи, препоручивали су: да ливаде треба косити што раније, управо чим цветати почну.

У нашем крају — дуж реке Млаве, а можда и на другим местима у овоме се и претерало — трава се коси суваше млада. Овим се губи двојако: прво што млада трава као сено нема она праве користи као од зреле траве. Аруга још већа штета јесте што

зелено покошеној трави не сазри корен те у идућој години ако сасвим не угине, а оно с године у годину запрка, те на тај начин сепа све мање и мање.

Да ово напишем покренуто је мој следећи случај: једну ливаду не само да сам бубрио, као што у последње време многи код нас раде, већ сам по савету Г. С. Лозанића исту посипао пречом. (Г. Лозанић саветовано је јој да ритоким ливадама не достаје кречте стога дају и малониселе траве). Један од мојих компанија побубрио је такоје и свише своју ливаду. Те ливаде кошили смо као и сви наши сељаци доста рано — у цвету, често и пре цветања. Добијали смо сеја разуме се много више но са оних места где није ћубрено. Један наш сељак, услед дуготрајне болести и др. домаћих незгода, већ 5 — 6 година коши своју ливаду, (која је до наших побубрених ливада) позно у јесен — кад трава преври. И прошло и ове год. на ливади која је тако позна кошеви, на изаше велико изненађење, трава ако не боља, а оно ни мало лошија од наших.

Према овоме мишљењу сам, да ливаде не треба кошти пре но што трава у већини прецвета.

24.—V.—1909. г.

В. Село.

A. Нешић

Б Е Л Е Ш К Е

Нова врст аглавнице у зрују јечма. (Tilletia Pančići Bibak et Ranovjević). — У поштијкама болести жита из атара општине владимирчице (изре посаво — тамњавски) и околне Блатостинице прекалачке године беху и класови јечма с главничавим зрнима. Главница је обузела само зрина, обујала их мрко и унутршњост њихову претворила у при праца, а плеве и осје класа правилно су развијени.

По тим виадима наведена је главница несома налих на ону у арији спенише (Tilletia laevis Kuhn). У обе врсте главничави се класови због мрко обујених зрина лако у љубин разликују од здравих. Али се главница у зрују јечма по својим спорама, које као прах испуњавају зрина, разликују од свих досада познатих врста главнице. За најку она чини нову врсту, аза праца је важно сазнати: има ли је још на другим местима у нас, и у коликој је размери распрострата. Ради тога се умоловавају државни економи, да пред жетву јечма у свом подручју обрате пажњу на ту главницу, и да је на случај најасла пошташа преко Министарства Народне Привреде Пољопривредној Хемијској и Огледној Станици заједно с извешћем у коликој се размери појавила.

H. Раковић.

Г Л А С Н И К

Обустава царине на жито, од стране Аустрије и њен смрт. — Пољски клуб аустријског племсничког дома, поднео је предлог да се обустави налата царина на жито при увозу у Аустрију до 1. септембра ов. г. и тај је предлог усвојен у народно-економском одбору. О том предлогу пишу берланске „Пољопривредно-трговине новине“ ово што иде: При садашњој међународној скомарачности у шпеници последњег овог корака биће без сумње знатно скакање цене изван Аустро-

Угарске. Од тога ће нарочито руска индустрија извукти праву корист, пошто Аустрија је највећа Галиција, у којој дао је да се изледи за жетву највеће производње, морају у првом реду извозати у Русију, докас су и остale земље увознице уочише за прво време, више не досада, упућене на почињајуће индустрије у Русији. Истина ходе се, да се неопходије царине аустријске узројом цене спушти, или засловки удео ове мере спусте Русију у ову цел. Ако побирачи обуставе налата царине на жито рачунају на то, да ће Аустрија морају у текућем месецу ослобођених од царине по само да изакупи текућу своју потребу, на да ће мрко и веће заложи и за изиду годину до жеље, да у овој стогодишњим смеси, те да изиду и у будуће пријатељи узимају цену на гржангу, онда они првое разуми да би мрко! При садашњем стању ствари, куповине у тако огромном обиму имаће само тај успех што ће цене на светском тргу отворити на тајку високо, да и тада аустријска трговица, или милар ће смети и помешавати на то, да по гу цену купује жито и да остави на сточарнике. У осталом — велике памчне тражашне новине — тајка првима обустави царине на жито при увозу мора изважати велику несигурност и узанемиренет у свима заинтересованим круговима што би далеко претагнуло оне много користи које су очекују од тобожаја извештног појединствене жите...

Толико берланске новине... Али по нашем мишљењу првог смер ове мере која се предлаже од верних словенских поданика немачке савезнице, нешто се крије! Страхи од различитих исхеда који насујују, но су се само најгорешено пријатали; па случај веродоје и посташтице хране... и ратне опасности, како да се обезбеди искршне ондашње војске и ополојак гладњу нарочито радиничког народа!

Ко те пита да „шарински хинимум“ и да влашћивог аерара! Онстанак државе доводи се у опасност... само једном, периодом а то је гладњом годином! Ко за харач пита, како раја хлеба трага!

Од највећијег непријатељског савезника — глади, стрвеће мркоје савезнице Немачка и Аустрија којима не помажу никакве заштите царине, као периоди заједнице, јер саме инцу у стапу да произведују сву потребу им у најсушном хлебу, но га морају увозом пријатиљи за још инстане. То их боде и од тога забуду!

„Море Марко не орк друмове! Море Турци не газ'те орвасе!“... „Море савезнице на дужи цену жита, као и мене треба да достоји најкупују жито!“, вели мркоје Немачка која може бити лако, као при Богу овог Србаја од првога, нештачи, од онија струја заграђена, да не може ни однуда достићи себи хране, па случај веродоје и ратне опасности!

Ево вам већ прилог знака за то да страже Немачке! Како „Бечко Пољопривреде Новине“ јављају постоји основан засај то, да при грчкој треба већ сад да ратуја на могућност заједне назова хризиза са стоком, нарочито крме из Немачке, јер немачкој понуде се и сламе из Прага, делимично су већ понуђено због заробљене извоза!

Стога Србијо у памет се! После 2—3 слабородне године за хранујујују људстви и 2 узетотине веродојне године за искршну стоку, са оваквим изгледима за свогодишњу жетву — у памет се!

Нека су ту препуни сејања и житнице војне, нева су ти оптигински кошени вспрани и популени, ... понај држава сраска широпрости све сице, нека окружују одбори узие и не могуће, да што наше хране од нове жете још сад најкупују и сместе у народне сејале и народне магацине, па случај потребе и мукде... пре по што наши креће непријатељи не потешу да камаришу и покупују народу замкују, пре по што наше личе једног народног блага, како имамо ове године у пријатичној повољним изгледима, једне добре жете за Србију.

Права година рада Хрватско-Славонског пољопривредног друштва, као средишње задруге. — Јасне је „Текак“ спомашта преобразија овог суседног и братског друштва које је за 17 година старије од нашег Пољопривредног друштва, посташти средином залазура (т. ј. Главни Савез) Земљорадничких Залазура у Хрватској и Славонији, удружења стручно знање и искуство са задругарством и сличним земљорадничким предсима и не стварајући ново засебно средиште код њега постојећег у њиховом Пољопривредном друштву. Да ће

та слога и јединство у руковођену пословима око унапређења пољске привреде у њеној земљи урадити обилатим плодом и сафирним усеком неизборно је. Већ прве године ради хрватско-словен. господарског (наслопа) друштва као средине подруге показује несумњиви поиз и напредак, судеће по објављеним годишњим рачунаима, пошто годишња извештај спремљена за избор 14 и 15 пр. м. наје још пред назма.

Из рачуна прихода и расхода видимо, да укупни обрт износи: 370.090-40 круна и то признава с инвентаром било је 485.045-20, а данашње с дуговањем 485.045-20 круна.

Главни ставови приказани једноставно имовине били су: Готовине у благајни к. 7.243-86; пољопривредне потребе на етварима у вредности 53.692-62; друштвена некротерест 187.811-77; дужнице 158.902; менице 63.813-92, инвентар [по отпису] 5961-73 итд.

Две земље односно другога:

Удеља чланова 10.216; поверилици — 151.367-29; причуна западла 198.350-88; мирионска заклада 21.955-64; реконтована менице 59.646-59; сопствене менице — 40.000 круна итд.

Рачун добитка и губитка овако изгледа:

Рачун тубица: управни трошкови 32.313-66 и то — плате службеника 19.337 и трошкова кампањариса 12.976-64; трошкови издаваша листа и календара 18.130-13 [помешани са 6000 јер лист су почели давати свима члановима и штампали га дланут месечно на 12 — место 8 — страна; порез и дажбине 1.886-04, пензија бившем секретару 2.952, помоћ — пчеларском пододборку 600 и линијарском одсуству 600 круна, отписи — паметица 862-16 и пропале верзије 228-16 свега круна 59.321-04.

Рачун добитка: Зарада од продаје пољопривредних потреба 24.844-40; принос чланова 11.315-10; помоћ немалене издаче [субвенција] 8000; приход од друштвеној агадре 7132-14; приход друштвогог покупштински 1.492; приход од отгласа 4895-11; пропале добитке из 1907 — 729-85, приход од издата 78-39 — губитак 1034-05 свега круна 59.321-04.

Поддружници нур у Букону. — Крајинска Окружна Пољопривредна Поддружници привреда је ове године један пољопривредни курс у Виноделско-Воноаражкој Школи у Букону. Курс је трајао пет дана, и то од 11-ог до 15 маја в.г., а 16 маја било је пре подне испит, па су по ручку куравите отпуштани својим кулема. Познати су били малчићи на 28 општини: спреза ноготинског, крајинског и бронзалинског; али су из свих тих општини иселата само 4 куристи, ма да су погоде за пријат ових било повећане, јер су издржаваје имали сви од Поддружнице, па им је иза повратак дат трошка. Поддружница се за избор куриста обратила била посредно општинским судовима; и то како су они склалити годени званични органи курса!.. Курсом је руко водио заступник поддружнице школског г. В. Стојковић. Курисете су пошли и своју поворују бурал, коју су на курсу очистили и спремили потпуно како треба за ногована винг. Успех је био одличан у складу погледу. Само су у будуће Поддружница не сме ослањати на општинске судове, него мора за штављање куриста ангажовати државне економске оргane.

— Б.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

О смажењу земље и одржавању њене плодности. — Говор г. С. Лозанића редов. проф. универзитета на XI конгресу Српск. Земљар. Задруга држав. у Народу 1906. год. Издадеље Глав. Савеза Српских Земљарничких Задруга, Држав. Штампараја.

Добротом самога пионца прочитали смо под горњим називом књижицу и сматрамо за дужност да о њој јавно кажемо што мислимо.

Писац је имао намеру, да као хемичар предочи нашем земљарничкој опасности од постојањог скидња жетава са спољних поља, а да никад или ретко кћуремо је не постануједном спромаште и напурене, тога је крајни резултат и његово спомаштво — а спромаште земљорадника, спромаштво је државе српске. Г. Лозанић се са љубављу заузима за по-

љопривредну стручку ход нас. Он је пред скупом чланова земљорада, задруга, даље прол скупом домаћина који се земљорада баве, држао овуј кратки и понуђају говор, трудео се да их обавести, каквих прости оправах земља има, и како се наше културно било храни. Тома пригодил за прилике, место и личност који их третира. Све је било надлежно и на свом месту. Но г. Лозанић и као чланови оних пажовера за земљорадњу и као професор хемије и најпознатији је да најбоље и поучи нашег земљорадника од чега му је земља састављена, коју су свали дан ореј и превре, од чега и како му се његово културно било храни, којим обје и своју отоку храни. Таква једна лекција из агрономске хемије, ма и на земљорадничком конгресу, похвално је дело и заслужује наше јавно признање писцу и говорнику да одамо што оним и чинимо.

Али одмах за овим морамо да кажемо и то: где се не слажемо са писцем и његовим ученицем. Г. Лозанић види: „ово наше културно било храни се да два места и то: линчевија из ваздуха, ваздушни храни у живота симе из земље, земљу храни. Из та два извора ствара сва ствара сва скавана, али и г. Лозанић зове традиција. За ваздушни храни ратар не треба да се брине, она је неискрива, сеје биље има доволно. Али иже тако и са ваздушном биљном храни; јер жетво однос земљама од птичје биљне храни, па зато се пуре. О тој земљи биљној храни мора се, ратар бринути. То је све тачно.“

На како је наука сазнала да биље прве своју храни из два извора? И шта биље узима из ваздуха а шта из земље? Г. Лозанић стављајући горње питаме одговори овако: „шта биље узима из ваздуха шта из земље, то се лако може сазнати. Без сумње је скаком од вас пало у очи, да на матри сажари највећи део дрвета, одизадаљ у ваздуху као дим и памен, а мањи део остаје на огиншту као цепео. Наука је доказала да је њој горњи део узло било из ваздуха а не сагорењи део, памен, и земља. Прије грађено „злато“ из уља и зове се орманским гроздом“. И даље, „она друга биљна земља храни постaje из неких земљама делова, расправљајуће се у земљиној вазни. Из тај начин постаје: из фосфорита фосфат, из феодината калија, из крељчика крећ, а из хумуса шалигра, која је алотна биљна храни. И по томе, шалигра, фосфат, калија и крећ јесу земљи биљна храни. Сем же четврти храни ничега другог не узимају из земље. Ваље може да расте, да ствара своја градина, и да зри само онда али и да све четврти биљни храни.“¹ Та се не слажемо са г. Лозанићем. То иже тачно. Било одмах да кажемо у чему скако ученице није тачно. Нити се онај сагорењи део биљне храни састоји „послаганом“ из угљеника; нити су само она четврти градина, земљи биљни храни. Као што ученик агроном-хемичар спомињи извесну, измерену количину, сламе, зрија, жито и других биљних делова, нашли су: да сагорењи земљија из ваздуха као дим: ћеба, ѡуљена киселина, и амонијак, [изот] а из огиншту, као недео остаје: фосфорне киселине, налија, крећа, магнезије, супарике киселине, хлора, онога жељеза, силицијума киселине, и матрага. Из ових 12 материја има грађено како то г. Лозанић зове, биљка, је садржала своје гело.² Даљем, много више од четврти, биље узима из земље себи за храни. А то је велика разлика између ученика г. Лозанићевог и других агроном-хемичара. Истини не уброяјују се свих 12 материја у преко нужну биљну храни. Доказали су оптимата на агрономским хемијским станицама, да за успешно напредовање културном биљнију писују безусловно потребне силицијумске киселине и натрон. Али као белусловно потребни храни сматрају агроном-хемичаре ове материје: воду, угљену киселину, алоз, фосфор-киселину, оксид гвожђа, суперике киселину, налија, крећ, матрагину и хлор. И ако ма који од побојаних нема, не могу се правити органске биљне супстанце, даље, нити растења биљака. Биљка кржња, па најзад и угље ако нема не 4, него 7 минералних честица као земљи биљне храни.

Овај факт од капиталне је вредности за ратара а на њ. г. Лозанић на скупу задругара наје уларно гласом, већ шта више погрешно их учио, да сем шалигра, фосфата, калија и

¹ Вид. О смажењу земље од С. Лозанића стр. 4, 7 и 8.

² Вид. проф. Dr. Paul Wagner. „Anwendung künstlichen Düngemittels“ Berlin 1900 г.

крече била њашта друго као храну из земље не узима. Медјутим проф. Др. В. Багнер, лугогодински руководилац Дармштадтске општине архитектурне станице у свом напредном уговору деда другачије чуја; и склони смо њему пре да позервјемо по г. Лозанењу; јер он и данас важи као први ауторитет у Немачкој на пољу архитектуре-хемије. Даље, Др. Багнер вели: „Не помаже била њашта што се од свију осталим, горе именованим материјама, налазе у земљи у изобиљу и богатству, ако само једна нема, била ће исти у стању да се користи парцијалним богатством. Без изваког су дејства богати извори свију осталим материјама, па смо пресудни извор једин у земљи, од тог тренутка била почно вржавали, оне, даље, једна другу усовољавају. Према томе, оне било хранљиве материје у земљи, чија се количина најмање налази у распоредном стању, усовољавају још свију осталим билајним материјама, па оних у изобиљу бази. Или другим речима: билајни усовољава хранљивих материја, горе побројаних, из земље, зависи од ове материје, чија се количина најмање налази у земљи у распоредном стању, најмање је основу проф. Др. Либиг формулисао овакав закон: „величина земљорадничких жетве зависи је од најмање количине на које је од напред побројаних материја, потребних за образовање највећег тела“.

Са овим законом пиниш-а произојен је клуч и дејствују појединачних средстава, као ћубрја за земље, и тиме добијен снгард словачки за радионично ћубрје“.

Овај Либигов закон, да, чин несташе ма која од горе побројаних нужних хранљивих материја билајних у земљи, престане и целијуно усовољава њено, вако у стањима и у животињском, па и у човековом животу. Монгото чину чинију куване или некуване беланчићевине или жуманџија од јаја поднудићи па је храну, ако њима не додате састојаке за обрађивање првог, па ње ће сама угњутти од гледа. Такво опита усовољава нас, да једнотрајна храна, значи толико исто као да смо посупнули порицју камена.

На завршетку имамо да напоменемо и то: да је писац велики поборник вештачког ћубрета, поред сточнога, за снажење земље. То му је такође тачно. Он предлаже да овако треба да раде сви државни подољопривредни заводи и да су: окружне подољопривредне станице и срески расадници. Повољно-правредно друштво са својим подразумеваним, али није додао да су обавезно да тако раде, и да поделују казни који немају по пронису и у довољној количини скочног вештачког ћубрета. Јер најзад и ако г. Лозанењ је тешка земљорадница, да се по правилу нема да брише па недостатак великог броја напред цитираних хранљивих материја нашег културног била, пошто угљено кисељане има доста у ваздуху, оксиди гвожђа, сумпорне кисељине и хлора налази се у склоу земље доволно, да је излишно њема земљу гвожђија. Магнезије се такође налазе једињене са фосфорном кисељином, хлором, натропом и оксидом гвожђа, да јије потребно нарочито, еспензјално гвожђији земљу магнезијом. То исто може се казати и за креч која не испореди билајни хранљиву материју. Али он врши и другу функцију. Он је добро срећетво за поправку земље у земљарским и хемијским особинама. Он је специјално ћубрја у том погоду за тенкие, хладне и мочварне земље, изразито у хумусним земљама расптара азотне честице. На крају краја овога земљораднику да се постара, да се у земљи увек у донојују количини налазе ове три близне материје: бисеборна кисељина, кали и злат.

Сима културна земља има све материје, али ни једна нема од њих у довољној количини. Ако се од ове друге и налази у довољној количини, нема од оне прве, а па начинче нема оне треће. Остављање земље под угасом обично је праха код наших земљорадника, и једини начин за опорављавање

²⁾ Над. Dr. Либигово дело „Anhang zu seinen Grundsätzen“ стр. 12. *Chemische Briefe* стр. 448.

земље. Али то није довољно чак ни кад се ваћубри са сточним ћубретом, јер би зато требала градна количина ћубрета да се разастре, а то је и врло текша и скуп посао, а могућан само тамо где има близу изврши велики количина ваштровог или касаринског ћубрета, вити се пак природним процесом — распроштавањем — може да нађују у овој мери хранљивих билајних материја, колико је земљи жељево одузето, а са бољашњу земљином ни говори се мора бити.

Стога је на свом месту и у духу модерне земљорадње учеса г. Лозанењ да се поред сточног ћубрета, земља ћубре и вештачким ћубретом, да би се готовина хранљивих билајних материја у земљи не само увежала, но увек је у донојују мери било у земљи. У гробницима дајаса продају се ово познато средство вештачког ћубрета, на страни:

- 1) Тимаково брашно кад земљи треба додати фосфорне киселине.
- 2) Канинг 40%, калијумска са; за додавање земљи калија, и
- 3) Чилеска шалитра и амонијачна са, кад земљи треба додавати азота.

Па иако код свију ових недостатака и мана у књижници, као и, пр. оно, да се помоћу водонада може производити златно ћубрја из ваздуха стр. 37. — ми препоручујумо папира земљорадника ову поучну књижницу... у подостатку боље.

М. П. Вон.

О Г Л А С И

ПРИВА СРПСКА ФАБРИКА СИРИШТА у прашку и течности. — Ђоке Димитријевића из Ниша

Израђујо најјаче најбоље сирине, које је анализирано у Министарству народне привреде, и преворучено најрдно као корисно.

Предавачима даје добру зараду.

3—12

Г. Г. БРАЋА ВАЈЕР из Аузаурга, „фабриканти“ млекарских машини и спаја.

В. Готхард Алвандера фабрика најновијих и усавршених пумни, ширења и остало.

Г. А. Грај и Који, фабрика најусавршенијих писаћих машини „Блезман“.

Мустре код Ђоке Димитријевића Ниш

3—12

СРПСКА ФАБРИКА СТАКЛА у Парагину. — Потребује 500.000 кгр. ружне стакле не вршено по рукам отрешене.

Пријој у Парагину и плаћа се 1. динар скупље од 100 кгр, и то што је по пијачкој цене.

Преворучује се привредницима да ово имају на уму при овогодишњем заједњавању странине.

Српска фабрика стакла
у Парагину.

ДВЕ НОВЕ КОМПЛЕТ-ЖЕКТИЛНИЦЕ из фабрике Хоффера и Шрапнца из Б. Неште, а никако не употребљавање за рад, продајемо упољовљују цену.

За ногодбу обратити се

1. Лејков, Акц. друштву за прераду кукуруза
у Лесковцу

Преглед 16. броја „Тежака“: — Песма: Кроз село — Чланци: Упородно гајење — Начела за оцену конструкције плуга — Подела наукова — Не косите зелену траву — Белешке. — Глазни — Књижевни преглед — Одјаси

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10, 20 и ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПЛАЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТА ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ

КАД ОБОГДИ ПАСЈАНСКИ РЕГИОН ОД АДРИЈА
1869. год. је 204 ПРЕВІСНИК ДРУШТВУ
НОВИ КОНТА ЕПІСКАПНО

Испа огласила најновија је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

14. Срп. Популар. Друштво власнике, председник **Вучко С. Богдановић**

ВРОЈ 17.

СУБОТА 20. ЈУНА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ЈУНИ.

Подневног сунца вече и пали
Велики жар.

Ал' текак само осећа и тад
Природе чар.

И радост што је ускоро жетва
И зрео род.

На свога рада и свога зноја
Сад чека плод.

Равна се поля, к' море, шире,
Крашањ пут,
Лагано сељак иде и гледа
Сваки влат жут.

Погиње главу под добрым родом
Пиенинички клас.

И текак гледа у сваком зруну
Радост и спас.

Калико стрепни од непогоде
И про и сад:
Да у невреме не буде кишев,
Ил' да је град.

Јунска је жега. За који дан ће
И жетва бит.

Веселу песму сви, жетеоци
Сложно ће вит;

Тих ће се дана свих учубана
Звој с чела лат,
Ал' ће сваки године целе
Да буде сит.

Владимир

ЦЕНА ДЛСТУ

ЗА СРВИЈУ

Из године 6 дена, на кола године 3 дана,
чланови члановати, чланови свих друштв
друштвина, осим иконе, читаоници, ве
ници стад, вади, занзи, масачи, вен
чадничке задруге и чувари којима до
бјављају дистрибуција цени, ако подлоге
издавају гравер на цлаг годину.

НА СРВИЈЕ

Из године 8 франака, из ове године 3 дана,
чланови члановати, чланови свих друштв
друштвина, осим иконе, читаоници, ве
ници стад, вади, занзи, масачи, вен
чадничке задруге и чувари којима до
бјављају дистрибуција цени, ако подлоге
издавају гравер на цлаг годину.

ШТА ДА СЕЈЕМО НА СТРЊИШТИМА ОЛАЈНЕ РЕПИЦЕ И ЈЕЧМА ОЗИМЦА.

У топлим крајевима Србије, нарочито кад је
ранија година, жаљу олајну репицу почетком јуна а
јечам озимац око половине овог месеца; раж ози
мац и граорка дину се са њиве до конца истог месеца.
Сви су изгледи да ће ово лето бити кишевито
и за то треба засенати близве на стрњиштима којима
за своје успевање треба деста влаге.

На првоме месту истичемо:

1. Елда

Елда је врло чудновата бљшка; за њу није по
требно нека особито добра земља; она успева и даје
још добар доходак у зруну и слами и на слабим —
мишаним — њивама, али иjoј треба много влаге све
док не цвета, а по том суво и топло време.

Усев који је пре елде на њиви био, нема никаква утицаја па њено успевање, јер елда успева после свакога усева. Зато елда доноси добар принос како на стрњиштима јечма озимаца који за собом оставља снажну земљу, тако и на стрњиштима олајне репице која земљу изнурава и стрњишти рајки која се у највише прилика на слабој земљи
и сеје.

За елду је довољно љиву само један пут поорати,
баци се семе „омашке“ на неподрлану земљу, а за
тим дрљачом или браном затрпа.

На 1 екстар треба семена 30—40 кграма.

Елда се сеје понажешће ради зрина. У планинским крајевима Србије, од елде се месчи хлеб за храну људи, а добра је и за јарму стоке. Стаса — сазри
за 90—100 дана.

Ако за време цветања дуну суви источни вет
рови или најаду ладне кишне, онда зри и не заметио.
У том случају елду треба заторати као „зелено бубре“ што је врло важно за сиромашног земљорадника
који нема стоке ни ћубрега да своју љиву најубри

стајским ћубретом. Та добра особина једина, што својим крупним листићем прели много хране из ваздуха, која заоравањем остаје у земљи, веома је значајна и корисна нарочито за ове земље које су на изгодним положајима, неприступачне, и немогуће их је ћубрети.

Значајно је, да једа боље успева по брежулцима — таласном земљишту — но по равницама.

Једа се заорава обично непокопана; а ако је време кишевито а једа бујног пораста, онда се покоси, па откос заоре.

Ни једна наша биљка, изузети цветни арвиће, не даје чламају толико хране колико једа кад цвета. Едино цвете тражи свака ичела јер из њега највише и лепота мела бере.

Једа се ређе, и само по нужди, гаји за сточну пашу; слама једини добро осушена, корисно се употребљава за храну стоке.

2. Рани жути кукуруз.

На стрништима јечма озима, ако је земља јака, може се успешније гајити на априо рани жути домаћи кукуруз, или „Пећанац“. Успех је сигуран ако је лето кишевито. Кукуруз посјејан на дубље раззорим стрништу при довољној влаги, расте брзо и половином августа почиње да се свиља. Нарочито је важно да га не омете велика жега за време нацца и пораста до ресана.

На имању топч. економије засеван је две године узастоце кукуруз „скорозрелат“: „Пећанац“ на стрништу јечма озима. Сејан је друге половине месеца јуна. Прве године успех је био задовољавајући јер је лето било умерено — влажно; кукуруз се правилно развијао, благовремено праше и оргтав. Концем септембра потпуно је био сазрео и обрат кад је и берба домаћег кукуруза вршила. — Доходак му је истински био за половину дохотка домаћег кукуруза сејан почетком априла, али не треба заборавити да је то друга жетва са исте ниве. — Друге године гајења, задесила је кукуруз суша у добу нацца и прве ковиље; због велике пропене заостао је порасту, споро се развијао, није сав ни силио, и употребљен је за храну стоке као зелена паша.

Докле кишно лето у условљању гајења кукуруза на стрништима, дотле се и при јачој сушу са спурним успехом може да сеје и гаји:

3. Пасуљ ниски (чучавац)

Пасуљ по природи својој не подноси влажну земљу: он је као и кукуруз биљка топлих крајева, те подржава добро сушу. Истини, да не можемо очекивати да пасуљ засејан на стрништу сазри, заптава му треба 120—160 дана, али је овај успех за то препоручљив, што имамо доста добре боравине у времену кад је пасуљ као редовни усев у добу зрева.

Нарочито се може имати леп приход од овог усева поред већих парохија где је увек велика тражња боравине.

На стрништима могу се сејати и корисно гајити и ове биљке за храну стоке:

4. Мухар.

Мухар је важна сточна биљка и као зелена паша и као сено за храну стоке. Врло добро успева засејан: на озидним сувим и топлим пескушима. Су-

вшина влаге пре му је од штете но од користи. За то је он и подесан да се у јуну сеје на стрништима за зелену пашу и за сено.

У усевном реду мухар не прави никако избор како усева који му претходи, тако и оних који се после њега сеју. За то се он може сејати пре и после разни, пшенице, јечма, овса, проса и др. усева. Посјејан на пашу, најубројено свежим ћубретом, бујно расте и даје добар доходак, а исто тако доброта усева и као трећи усев после ћубрена.

Мухар даје исто тако добар откос на новинама, вишегодишњим ораницама, парализма, луцернитима, конопчиштима итд. а може се и после себе самог сејати.

Сејање мухара може се вршити од почетка јуна па до половине јула. На ектар треба 30—40 кг. семена.

Мухар треба косити за сено чим потери метлицу: не покоси ли се мухар у то време, стабљика му се зарвени, изгуби много на хранљивости и стока, нарочито ковиље, не једе тада ради његово сено.

Истини мухар се коси једанпут преко лета а кишних година и два пута, али се с правом може речи да мухар у сличим приликама даје стално добар принос у сену.

Ако се мухар троши као зелена паша, онда се почине да коси и стоци да даје за храну, пре по потера метлицу.

Принос мухара по ектару у сену је: 1000—4000 кг. а у зеленој паши 3—9000 кг.

5. Кукуруз за пашу

Олајна репница много земљу испурава и ослаби; жестка се извари још концем маја те је стрниште љено слободно и остаје довољно времена да се на њему могу засевати — други усеви. Зато је врло нужно да се стрниште олајне репице најубри стајским ћубретом па онда засеје кукуруз на сачму.

Од овог ћубрена имамо две користи: имамо дosta и хранљиве зелене хране за стоку, и, што чим дигнемо — потрошими — кукуруз „узелено“, имамо за јесенне сејење спремну пашу за сваки озим усев.

Кукуруз, као зелена сточна храна има великог дејства на јачу производњу меска ако се њиме хране музне краве. У овим гадинствима у којима се домаћа стока и преко лета држи на стајском хранењу, а земља и поднебље неподесни су за друге пашне биљке — кукурузна паша је главна сточна храна.

На дубоко разорном стрништу, почетком јула посјеје се машином у редове или из руке „омашке“ много чешће него семена ради. Ако се сеје машином, ред под треба оставити код кружних позних сората кукуруза 30—40 см. раздаљеко; а код раних, сличних сората — скорозрелца 15—20 см.

На један ектар треба семена 80—100 кграма.

Чим је кукуруз нарастao за пола метра, одмах почине да се коси и стока даје за храну. Ако је посјејан /за сачму/ крупни америчански кукуруз зван „коњски зуб“, који и највећи принос доноси, онда и раније почети косидбу, јер његово стабло задебља и убрзо реса па при хранењу остају отпади. За то овај кукуруз /коњски зуб/ треба често сејати /угусто/ тада има тане стабло, стока га радије једе и сирањији је; ситне пак сорте напротив ређе сејати, иначе се подушпари и стока га нерадо једе.

Како што смо поменули, зелен кукуруз нарочито је подесан за храну музне стоке, јер својом водњиковом визноти повећава лучење маска; сем тога, стока га ради једе. При свом том није саветно хранити стоку искључиво кукурузовином јер због своје водњиковости и оскудице у белачничевинама састојишма — стока добије пролив, продуши се и ослаби. За то треба стоки давати пре зеленог кукуруза и другу сувљу, чвршћу храну нарочито изјутра и пред ноће.

Ако смо засејали велики простор кукурузом „на сачму“ и не би се могао потрошити као зелена пшана у изгледу сујесени мразеви, онда се поокоси оставак и први т. звано „хисело сено“ (укислени кукуруз).

За тај циљ ископасе једна рупа од 2 метра ширине, толико дубине и произвољне дужине, па се у ту рупу слаже зелен покошен кукуруз дотле, док се за 1,5—2 метра над земљом гомила не уздиже. Понеко што је то учињено, онда се одвоги или међе један слој сламе па се земљом покрива, или се сва из рупе она изблечена земља употреби на затривавање ове гомиле наслагане од зеленог кукуруза. После извесног времена, наступиће време затриване зелене масе кукуруза, које ће се убрзо зауставити аз то, што нема додира са ваздухом због чега не може ни трулеве да наступи. Но исклучују б—8 недеља, земља се одагре, кукуруз из рупе колико треба за оброк вади, на сепклици сече, са другом храном меша и стоци даје.

Напослетку да поменемо и

6. Ситни пројај [просо]

Употреба ситне проје дала је мања, но напред поменутих усева. Ситна је проја споредни усен. Сејање ситне проје на стрништима препоручујамо је; она браз никне у умерено-влажној земљи и до јесени присне као зелена пшана за храну стоке, баш у оно доба кад напе поистане на ливадама, а рано је почела стоку прихранивати свом храном [сеном].

Ситна проја успева на оцедном, песковитом и лаком земљишту. Исправа расте споро, те је за то треба племенити да је коров не угуши.

Ситну проју треба косити у класцу. Ако је време лепо за време косидбе, онда оставити откос да се осуши и као суво сено врло је добра храна како за говеда тако и коне.

Ситна проја као и остала жита сеје се из руке и омашке а и машином. На један ектор доста је се-
мена 15—27 кг.

М.

ПОДЕЛА ПЛУГОВА

ПРЕМА ЦИЉУ ОБРАДЕ И ПРЕМА ВРСТИ ЗЕМЉЕ ОРАЋИЦЕ

[СВРШЕТAK]

Сакова фабрика код Плагвица у Јајинцију, то је фабрика која израђује само сирове за обраду земље, а на првом месту плугове. Она је дотерала свој посао до савршенства и достигла у томе врхунац тако, да је пре неколико година прославила продају свога милиунитога плуга! У тој ради редовно 1000 радника, а годишња

производња попела се на израду 185 хиљада плугова који су признати у свима државама и извозе се на све стране и све делове света. Због изврсне израде, кроја и склопа и доброте орања, плугови Саковци, нашли су и у Немачкој и у осталим државама, масу подражача: готово нома фабрике која не израђује плугове по Саку. И ако се с њоме такмиче у цени, да би напали проходње, не могу и у каквени градиви и у каквом израде, ни у доброти плугова. Стога Српско Пљојопривредно Друштво данас препоручује и држи само плугове Саковце и остale сирове за израду земље из Сакове фабрике.

Једнострани обраде фабрика Сакова у врстама и обраћама главноме израђује плугове једнострани превртаче, за орање по равнијим положајима и плугове обраћаче (сл. 11) за орање по становитим стрменим положајима. Ови последњи ору и преврту то и једну, то на другу страну и могу орати и по брдима и по равним.

У плуговима једностраним превртачима бразде постоје два главна типа, или прве плугове:

Плугови различи 1. **Плугови риљачи** т. ј. плугови за дубоку обраду земље, риљање; и

2. **Плугови орачи**, за обичну обраду земље, орање. Међу овима универзални плугови, с двогубим гредељем они су који су нашли свеопшти примену и који се могу претворити у све могуће сирове и оруђа за обраду земље, уз припомоћ извесних додатака, или уметака.

Риљачи или плугови за дубоку орбу израђују се у четири разне нумере, за разну дубину риљања:

— за риљање у дубину 26 палата или 40—50 см. (запрега 3 до 5 јармова јаких волова, тежина око 326 кг.);

— за риљање у дубину 18 палата или 30—50 см. (запрега 2—3 јарма волова, тежина око 194 кг.);

— за риљање у дубину 16 палата или 26—42 см. (запрега 2 јарма волова или 2 паре коња, тежина око 161 кг.); (слика 12)

— за риљање у дубину 14 палата или 21—37 см. (запрега 2 јарма волова или само 3 вола односно коња, тежина 148—160 кг.); (слика 13)

Према брзотама земље и риљача има више марака. (Слика 13 и 14)

Орачи или плугови за обичну орбу скоро сви су израђени као тако звани универзални плугови и отуда са двогубим гредељем; фабрика Сакова израђује их у 4 односно 5 нумера или величинама и то:

Универзални плугови — за орање у дубину 10 палата или 15—26 см. (слика 15) и

— за орање у дубину 9 палата или 10—23 см. потребују и један и други запрегу 2—3 јаких волова или коња (2 јарма волова), а тешки су 100 до 109 кг.;

— за орање у дубину 8 палата или 10—21 см. потребују 1 јарм јаких волова, тешки су 98—102 кг.;

— за орање у дубину 7 палата или 9—18 см. (слика 16) потребују 1—2 вола и теже 90—92 кг. и на посletку

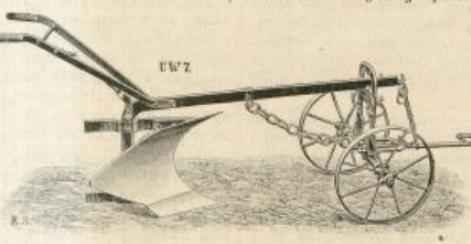
— за орање у дубину 6 палата или 7—16 см. потребују снагу 1 јаког вола запреge и теже 66 кг. (слика 17)

Риљачи и орачи Како плугови риљачи тако и плугови на колечима орачи махом су на колечима т. ј. двоколицама. Но фабрика неке од њих израђује и испоручује и на једноколку (точнију) и на ступницу с паночом.

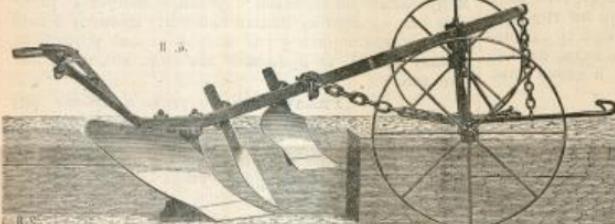
О колечиче ослања се плуг гредељом, за које је он утврђен помоћу гужве — орачице — од ланчева. И ако је гредељ везан за колечиче ипак је покретан.

Гужва или орачица везује се о гредељ испред плужног тела, а ланчеви гужве утврђени су јаком вјуком о средините — затеѓ — колечици. Они чине са-
моход — крмнути — плуга т. ј. воде и управљају

ходом плуга. Колечиче и самоход омогућавају и не-
ничијијес орачи поуздано орање. Ручице су обично тако удешене, да се помоћу увртака могу подизати и спуштати т. ј. за плужење удешавати према ора-
чевој висини.

Сл. 11. Сахок обрач

Сл. 12. „Риљак“ II₆ за дубину 26—62 см. са тешким даштубим гредељем и криоником, плужном тро-
глином, јачином резаком; за 4 града спреке стоке; тежина 161 кг. За средње земље.

Изложни објац У погледу плужног облика фабрика је развијена, за све водила рачуна о свима могућим врстима врсте земља земље, па како плугове за дубоку орбу, тако и универзалне плугове с дво-
губим гредељем, израђује у неко-
лико марака.

Марке су удешене према врсти земља и земље и према циљу обраде и свака од њих има толико нумера, колико је потребно с погледом на дубину орана и на јачину оруђа (плуга).

Марка (белег определенеја плу-
га), као и нумера (број) плуга, убе-
дљавају се на изнутријини козлаца т. ј. доњег стока или правог плуж-
ног трупа.

Прво слово (латинско) шта значи прво слово: тије или означава тија или врсту плуга

плуга, јер плугова име:

R = риљача, за дубоко оране,

D = орача, универзалних плугова с двогубим гредељем.

E = орача, плугова са простим гвозденим гре-
дељем.

H = орача, плугова с дрвеним гредељем.
Број за прво Број (цифра) за првим словом означава
слово.
дубину орана у рајиним палицима (по-
ловинама), као што смо горе
већ видели.

Друго слово опре-
дељеној плуги за во за бројем
врсте земље — (цифром) о-
марка
пределење плуга у погледу
на врсту земље, за коју је
подешен — његову марку,
тако:

М значи:
за сваку врсту земље изврочити
марка

ка земљи,
S значи: темка, чорста и збојена земља,
SS " едро темка — жилаза земља,
K " сникава или лепљива, скотичава земља,
B " растресита, будза земља,
A " ледина, утрина, лисада.

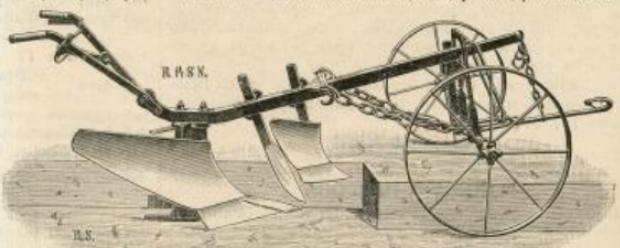
Значење трећег Треће слово на кра-
слову: ЈУ значи:

L значи: преврат бразда на лено.
Напачи: нове конструкције (кроја)
т.ј. узвишен козлац (увишен стап
или труп плуга).

Итог стрмије плужног
трупа парније
трупа, све више
ломи и дроби, бразду,
што отврзује и ули-
вавајује — тим спорије је пре-
врте и тим мање земљу троши
(дроби).

Марка K и **B** остав-
ља широк тројт (21) и **B** (сл. 22) саме
разор по себи остављају

Марка S мора имати
широк, чист браздин разор (дио); на-
против **S** мора бити за гај циљ снабде-
вена с оклонним (паницерским) разом (да-
шичи).

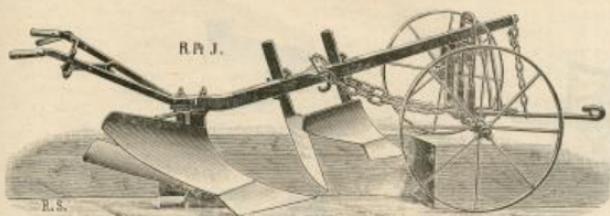
Сл. 13. „Риљак“ II₁₂SN за дубину 21—37 см. с увешеним телочином, двогубим телочином гредељем, са криоником и компактним резаком; за 3—4 града спреке стоке; тежина 150 кг. са даском

мешом чипцом) или с помичним репељком, као продуљком

Марка M објављује за све вр-
стите, раздвојене
земље

Марка М (слике 15, 16 и 17) по облику
плужног тела таква је, да може бити

употребљена скоро за све врсте земаљних, разрађених земаља... али код тежих земаља, може бити коришћен 5 копасницији снажије узети онамку марку која је кли-
ца тешко земаља настаније и опруженији облик (S) сл.

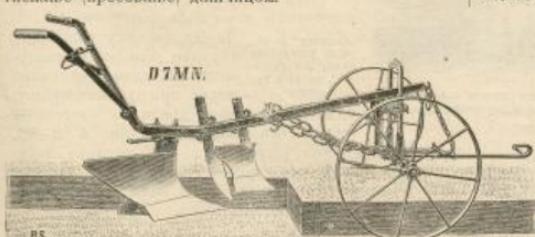

Сл. 14. „Ревел“ Р.П.Ј., пријајајући ободни тенк и чврсто земљи; са ширином комбинације робом на испуњено преокретане бразде; за дубину 21—37 см, тешки 183 кг.

Марка S + SS (мада је још 18 и 19) како би плуг лакше залазио у земљу завојијт рд за земљу. Марка SS (слика 20) има опружен, али извијен — завојите — облик, то да лакше у земљу залази и да мало површине тренује излаже. Они ће правилно превртати бразду, али, ако је земља влажна или мокра, одсекачко цртало га ће бразде у бурумцима, балан-
са још и пред-
изумима или кајинима. Марка S има ауспинак нарочити цртал, а SS и пртала и предплужњако.

За буаве, растресите земље које у влажном стању имају склоност, да се хватају и лене за дланчицу, фабрика гради плугове са становима марке K (D₁₀KA, D₁₀KN, D₈KA, D₈KN, D₆K, D₆KN, D₄K и D₄KN). Они имају још стрмије разове и тупљи угло спрата бразде, па је стога још јаче троше и дробе, но и марка M. Ови плугови не само земљу да јаче дробе, него остављају и шире и чистији разор бразде.

Плужни станови А (D₁₀VA и D₈VA) имају још стрмије плаје и од њих још стрмије разове (дашчице). Они су тако буаву, невезану земљу коју плуг лако тиска и зато се изискује јако тискање (пресоваше) дашчицом.

Сл. 16. „Орат“ B7MN с предплужњаком за дубину 9—18 см, иначе као и сл. 15.

По себи се разумо, да оваки плугови не могу бити употребљени тамо, где је место маркама M или K, јер би трошили већу спрежину снагу.

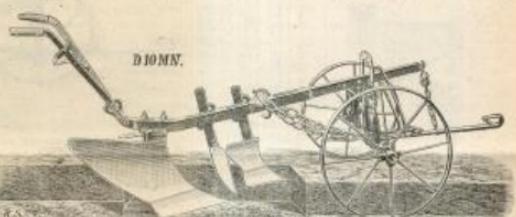
Марка A за разор Кад је потребно, да се бразда што мадимо, видада у гуђе више одваљује и цепа у једноимо дубоке ставне, пензломљене балване или изрни.

Јиже, као при разору ледине, рудина и угрине или линада и детелишта, или при орању пред зиму, да се добије „суррова“ — разаза бразда у виду банка, онда је за то марка A (D₁₀A или D₈A) и тада се мањом радијусом предплужњака (слика 23).

Плугови с узвишеним колацима у козлацем, с доњиштем којим се најчешће трупа од ливеног чврзовог лана, испорукују се под маркама: R₁₄MN, R₁₂SN, R₁₀SS, D₁₄MN, D₁₂SN, D₁₀KN, D₈SS, D₆MN, D₄SN, D₄SSN, D₄KN, D₂MN, D₂KN, D₁MN и D₁KN.

Још више — узвишене козлаце имају плугови: D₁₀MA, D₈SA, D₁₀KA, D₁₀BA, односно D₈MA, D₈KA, D₈BA који се због тога употребљују нарочито за заоравање птићних усева наменење за ћубрено земље зеленишем. Дубина орбе и јачина оних плугова није много већа по код плугова исте марке с ником трупином, што треба имати на уму.

R₁₄M и R₁₂MN, односно D₁₀M и D₁₀MN т. ј. плужне трупине старе и нове (увишене) конструкције имају

Сл. 15. „Орат“ D10MN с предплужњаком за дубину 15—25 см, с високом челичном трупином и дугобуком телескопичним гределом, с траком и висинском ручицом; тежина 107 кг. предстоењем са исплатницама за задржавање угла и отварање и пријеме на тлачњачама колечаки, за средне вееле.

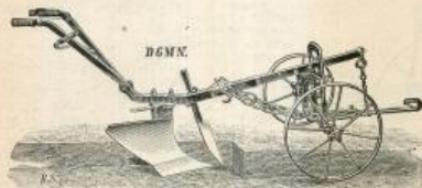
исте гредеље и колечке, но не и ручице које се на плуговима с узвишеним козлацем граде увек помично. Стара и веела кон... Разалика у висини плужне трупине, изложија Савојца међу старе и нове конструкције износи

5—6 см. дојаке врхови гредеља и ручице стоје у истој висини, тако да се гредељи од D₁₀MN итд. могу употребљавати такође и с дотичним саставима универзалних плугова и с обичним колечкама, као што се и ручице могу удешавати за орача сваке висине.

За тешке земље, место залоза обично употребљавају плугови рдза — „водовода“ облика завршастог (клиничастог) и опружног (завојитог) који

бразду при превртавању мање — више насланују на десну пиншу, услед чега се оне (бразде) мање ломе и дробе, но се више у бурумцима, кајинима превлађују. Али у пријомон „водовода“ могу се и овде употребљавати они плугови што бразду дробе, дакле они плугови што у раду далеко превазилаже плугове опружено (завојите) који бразду мање ломе и дробе, но је више полажу и стога мање дробе. То су плугови напученог (испршених, цилиндричних) трупа који се одликују том

изврском особином, да земљу само једном обром за сетву припремити могу. Намештајем „водовода“ на такве рупове и пуштањем танког млаза воде, да она подмају површине које се тару, додарни слој бразде

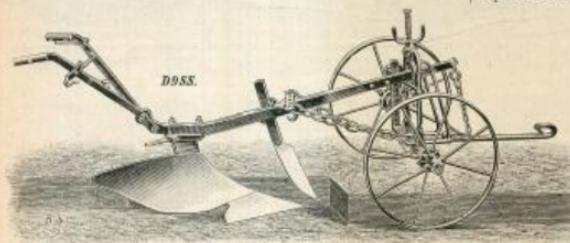
Сл. 17 „Орач“ D_sMN, за дубину 7—16 см, као и сл. 15. и 16.

Сл. 18 Марка S с отуженим плужним делом за тешке земље; стара конструкција с репелаком.

Сл. 19. Марка D_sSN с изором и дугатком рибом обробити се прекојује за тешко земље и извршно се користи када коришћени највећи облак је већи.

Сл. 20 „Орач“ универсални плут марка D_sSN с извијеним, заточитим рибом за тешке земље, врло тешко гашнуће, за дубину 10—23 см с колечком на унутру и нарочитим крталом.

Сл. 21 и Сл. 22 Стари изврски с једним унисерналним орачом за распределите лежавне земље
Облак К. Облак В.

постаје синкав и гомила се преко рбза (дашчице) не лепећи се. Услед тога ораче иде глатко и савршено, а према збијености земље тако се може уштедити 10—30% тегљеће снаге.

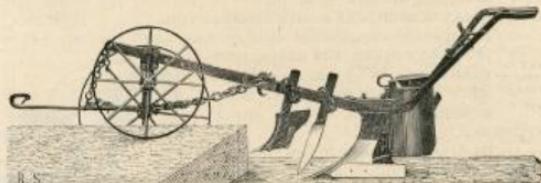
На сликама [слике 24 и 25] види се за плужним телом намештена кантта с водом, на чијем је дну славиница. Ова се на почетку бразде отвара, а на крају затвара помоћу оне рукатке што се види горе

Сл. 23 Марка A рба с трупном D₄A за разоравање ледника и лиско ораче с дугачким златом и репелаком из резу.

Сл. 24 Трупина „DSS“ с крталом и предплужником и са „водоводом“ А.

Сл. 25 Унисернални плут D_sSN с „водоводом“ са стране од некорене земље.

спреда. Кроз славиницу се спроводи вода кроз гумано прево на плужну трушину и то тако, да вода клизи кроз саставе (зевове) поврх раоника, као и у страну одсека земљине целине, ка „облаку“, коју плаза додирају. На тај начин вода подмајује и додирну површину земље надижуће се по рбзу, отсек (облаку) што га плаза додирају чини синкавим абориј тако јако олакшава тегљење спрекној сточи.

Она направа — водовод — мора се поручити у исто доба с плутом.

„Водовод“ је војно употребљавана направа, можемо препоручити за другог „плута“, не и за „ораче“.

Ма да набавку водоводне направе, можемо препоручити, за тако симоничаве земље, при дубоком орању, односно риђављу, дакле за плутове R риљаче, па можда и за оне A и SS, јер се деста може уштедети до 25%, тегљеће снаге, у обичном орању, код плугова орача, уштеда тегљеће снаге много је мања и ту неће бити вредно применавати и омазинавати водом.

ГЛАСНИК

Нове пољопривредне огледне станице у Мађарској — Мађарско пољопривредно министарство, пошто се због разноликости положаја и поднебија, уверило, да је немогуће да једна пољопривредна огледна станица за целу земљу врши успешно огледе на пољопривредном полу, нарочито

гајењу и одгајању усева, решава се, да оснује још неколико таквих станица. За разни оснива се сада једна таква станица у Араду; друга станица предвиђена је за горњи део Мајарске, а трећа за Седмобрзенку (Собњи).

Србија је да ће почети да следије на овако полу споме-свештодавству: — Румунији, Бугарској и Турској!.. Чујомо, да министарство припреме намерава послати двојицу својих млађих службеника, да изуче начине испитивања и руковођења рада на пратњици европским огледним станицама, како би могли по повратку приступити уређењу таквих станица и у Србији. Њене наме видо, ако се овако глас што пре објасни, јер би патномци сада пред бербу жеглу, имали прилике да практиктују најважнији део послова на таквим станицама.

Једна политичко-приредилаца смислица бекде вљаде. — 20 маја [по нов.], ове године држат је у Бечу т. зв. сељачки збор сазват од доно-аустријског сељачког савеза на коме је било преко 29 хиљада учесника. На том збору имала се расправљати маса предмета и ловата су много решења, од којих је једно да се приступи оснивању сељачког савеза аустријских Немаца, Глинци савеза избора међу тим био је је сужење тај, да се предупреди под уговором са Балканским државама у бечком посланичком дому. У расправи се признало да би захтевачи грчког савеза са балканским државама, као и могући узвод меса на прокорморским земљама, извршено, довољ штето домаћим сточарством, али једица се наглашило и то, да ће могуће посттићи власак споразум и обезбеди сточарству од иностраних утакмице, јер се у решењу изборском изразио вели даље: „Ако влази да први свом том учеши да претури кроз парламент грчког савеза са балканским државама, онда се мора побринути за чувању општеу на области переске и привредне политичке и влази извршно по- будити, да предупреше опасне мере које ће дати јемети да ће обезбедити наше сопствене извозне пољопривредних производа на Запад, као и подизање сточарства и одржавање разнотеке на унутрашњим тржиштима државе. На случају, да не буде обезбеђено испуњење и ових неминовних, но опстанак аустријског сељачког рода неопходно нумички захтева пуно-важни опште, посвјида се заступници сељачког реда у аустријском посланичком дому, да са свом нестином и сними представника који им стјеје на распознавању противставу оз-напавању ових грчког савеза.”

Ко је удеоцелу ову ствар и руко вођено доношење парочног овог решења најбоље се може видети — веће „Бечке Пољопривредне Новине“ — и тога, што су се сваки од мно-гобројних реферија, за које је по 15 минута времена свега прописано, могли добити реч и говорити само референти и нико виши. Заступници аграрног председништва одбора, заступници пољопривредних друштава и сељачких савеза из различних крунолова, иницијатива доји до речи тако, да првотно где-дите уочите није могло бити ни изнето пред скун. Стога аграрци веће да то и није био сељачки, по политички пар-тијски збор.

И доле је дане године збор истог удружења против грчког савеза са Србијом прето поснијим омозганом гвозденом рукањавком, ове године је јаснијим променом мини-јење... благодарју смислицама аустријске владе која је одмах поузданничким путем растеласала и њено поћађање с аустријском аграрцијом.

Међу тим и средини одбор аустријских аграраца и по-једина удружења која му припадају, као што је ученичко и одбор мајарске лемашког пољопривредног друштва, приређују и на даље прогресне изборозе и учинују се из све снаге, да на грчког савеза уговор са Румунијом, и на ново снагарно за-конодавно оглашавају аустријске владе, да са осталим балканским државама захтви и у живот уведе уговоре, не по-љуби законску силу и валилог, ни на основу погодбе изда-дне с главним сељачким савезом, а то ли без ове.

Стога ми у Србији морамо добро отворити очи, да не изазличимо из тог огња костење за аустријску владу, пристави-јући са каквима прозироје и на захтевачише уговора који не може добити законодавну силу и важноста а најмање по цену никаквих даљих и нећих уступака, но што смо имали а ипако, докле се не унесе одредба, да ће захтевачи уговор сам од себе престати да важи, чим га обустави народне скупштине не одобре од дана уочења у живот, па за три месеца најдаље. Не дајмо се да неки вући за нос од бечког базалца!

Женска — државни економ ... у Бугарској. — До скора су женске биле употребљаване само за извесне државне службе: за учитељство, телеграфијске и телефонијске, но до сада ни у Бугарској нају да једно женско било употребљавано за државну економску службу. Међу том читамо у „Земљи. Приједлу“ да је сада већко Пољопривредно министарство назначило за млађака агронома у трионској округу, једну лану која је научавала млекарство.

И друга практична пољопривреда школа у једном округу. — „Држава је најгора домашња — вели „Земља. Приједлу.“ Тако је у нас (Бугарској), па тако и у другим државама биле оне напредије од нас или не. Окружне само-управне власти (постојане компоненте), ма да су самуправне аруштвена уређења, део су државног организма, те горње управиле и за њих паки. Но пра свем тог окружне самоуправе уређење с другим уређењима, познатим су да именују једну важну мисиону и у економском развијену земљу... Оне су у првом реду познате, да заведу и подржавају музичке установе којима је задатак да пореде у насе, на које је и створена окружне самоуправе. Оне су те које поимавају најбоље природно ствари и привредне потребе својих округа, у првом реду да се побрину успомним мерама да уздређује пољске привреде својих округа, која је занимава „¹⁶“, становништва у округу.

Стога би пред смерне измене и донучују закону о уређењу окружне српске самоуправе исказе, да то затело и та задаја окружне самоуправе, као главна провеџавају кроз закон и буде његова основица. Јака привреда, то је темељ целијском и политичком уређењу и животу.

Трионски округ у Бугарској се највеће практичне пољопривреде школе коју одржава, обавезно, у Ворушу, одобрно је кредит за оснивање и уградњу школе на име јапанског манастира у потоцима округу.

Леп пример за узељавање.

Рад бугарског пољопривредног друштва у 1908. — Слично хрватско-словенском гospodарском и бугарском земљоделској друштву извршило је 1908 преобразај. Сем тога оно се поделило на три одсека: — научно-просветни, аграрно-поли-тички и трговинско-економски.

Друштво је имало 187 личних и 26 колективних чланова (задруга). И ако није вадио прирађај чланова, пита се сви одсеки могли да развију пуну делатност и да изведу своје уређење, онји последњи трговинско-економски одсек (бира за построју пољопривредних потреба) начинио је један огроман годишњи обрт који износи 1.871.424 десета, спрам 510.962 лена (динара) 1907 године (прве пре преобразаја).

Одесек је испуњено 1305 излогона (спрам 906 пр. год.), 124.411 кг. уперка, 5106 кг. конопљаог семена, 300 кг. дувовог семена, 37 трјера, 84 дрљача, 31 крупуља, 4 прстичне сејалице, 16.418 кг. плавог камена, 2 вакса и знатан број прекујача, млађакарских и виноградарских спрата итд.

Кад се узму у обзир познати средства којима друштво располаже и многа сметња са свају страна, онда се морамо дозволити уочују сведочег братског друштва које је преобра-јаје добио толиког поизвода, да уз познатију државу по-вистински толике обрге.

На збору сем редовних друштвених послова, претресана су и расправљена два вакса дневна питања за бугарску по-љопривреду. На име питање о уредби покретних пољопривредних катедра, на које је Народно Собрание одобрило 12.000 динара и чије је уређење поверило пољопривредном друштву. Управа друштва је решава била да делатност катедре не буде ограничена на један рејон, но да дела по целој земљи, бирајући за то најподеснија места. Збор је го одобрено, или препоручено управи да у будући, покретну пољопр., катедру удеши са ограницима да ограничије рејон. И да се сте-чајем бавију личностима за ту катедру.

Пољопривредно образовање прогресант је вадио по де-сети пут и сад је читаво реферат о томе наш пријатељ и зна-ица г. Н. Кризиј који је за то да се бугарски земљоделник снабдео пољопривредним високој школама и на пољопривредном институту при универзитету. Он је против садашњих средњих пољоприв. школа, јер је одговарају своме смеру, пошто у Бугарској средњих привреда (вмања) нема, а

ица само ситних и нешто већих. И стога ученици европија средње школе нису могли наћи себи примене. Но збор је забогатиоји тог питанја, недовољне једрице расправе његове из временом тако скученом збору, и ако је било предлог, да се узмоги Министарству привреде, да позове општи конгрес спају агронома из Бугарске, да се из основе симржавају реферат, то потпуно темељно расправи – решено, да управа избере комисију од 8 лица која ће израдити пројекат закона за подвојниредно образовање и доставити га Министарству!

Подумарски кусеви у Бону (у Бургосу – Burgosu).

— У Бону, једном од најважнијих индигнитарских места чуvenог Кол—д—ора, налази се практична подвојниредна школа и економска станица. На станици се од 1941 године приређују сваке године практичне подумарске курсеве, које посебљују многа индигнитара и винарске трговце. Рачуна се, да је досада на том курсевима било око 300 посетилаца. Досадашњим искуством утврђено је, да је десетогодишњи курс довољан да со посетиоци упознају са основама подумарства, са радом на виноградима, виноградарству у лабораторији, те да могу боље радији у проради грозда и неговану вину. С курсевима стоте у вези и обилате преће – кунаша – вина, посебљава подрума, винограда итд. Од 9—19 јула о—год. бије један тајни курс. Ми спровођамо највиши оних који ма колико владају француским језицом; јер се тако систематска поука и богато искуство у подумарству не може постићи ни наједном затвору странак језика. Близак објекту даје директор станице L. Mathis. Француске жељевине дају подвож сунчестром ценом.

— В.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

ПРЕГЛЕД НОВИНА

Витет, Часопис за коњарство и витештво, уредник др. Ђурђе Митровић, секретар мак. народ. привреде, бр. I и бр. 2 10 маја и 10 јуна год. XV., отично је попона издавати у издавачкој друмашкој кући јахача Кнеза Михаила, у месечним свешницама.

Стаје за Србију 6 а ван Србије 8 динара годишње.

Оба броја доносе лепе илустрације, на фину су артији и угледно штампана. О садржини проговорићемо накнадно.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС

ПРЕТХОДНА ОБЈАВА

Дата је у штампу арло интересантна, научна и арло корисна књига

НАШЕ ОТРОВНЕ ЗИЈИЈЕ И ВИЉКЕ (СА ГЉИВАМА)

издавао

др. Ђорђе Радић

Књига је, ради бољег објашњења, украшена са уметнички израђеним сликама у слогу, а самог тога израђена су биљке и гљиве на 8 засебних табака у природнијим бојама, тако, да и скако дато може да првог поглед на даску још назовати отровну зијију, биљку и гљаву. – Зијије, биљке и гљиве узете су из свијет српских крајева. – Штампа се једнај, сатинираној хартији.

Г. др. Милан Јовановић – Багут професор, као умјелни редитељ, дао је Одбору Књижевног Фонда Казармене Задужбине оквирно изнапољење о овој књизи:

„Г. др. Ђорђе Радић је извршио практичан писац и познат учитељ у својој струци. Негова популарна списа уврши

су једнога светлости у поједине гране наше привреде. И овај списи исто је природе и исте предности. Намењен је широј публици и најч. ће у њој већини број својих читалаца. – Тема је врло претно изабрата, нарочито за нас; природно је и згодно заинтересовање, прамично подсећа и заљубљује скако признање. – И објава самог материјала изведена је каоично правилно. – Писац износи у појединим одељењима само оно што је и ширим круговима нашег народа бланко и приступачно, даље и занимљиво и разумљиво. Па у томе се ограничава само на оно, што је најпотребније. Текст је додуше спасљив. Слике су одабране, живе и тако илустритивне, да донесу слушаој разумевању самог предмета.“

Цена је књизи само два динара или две крупе. – Пријаве на претплату могу се још сад ставити на име д-ра Торба Радића у Београд, а пошија под књига буде готова. Скупљач добија књигу по име награде у финалу, слетајним терором пошев, а осам годија уобичајени рабат 10% – Умножавају се изложбени и народни доброворни, споменици, професори, учитељи, државни економи, окружни и срески школски одбори и сви Срби, којима живот и здравље народа нашеја су срцу лежа, да се скупљају претплатника својом заузму, да се ова корисна књига што више у народ распростра.

21. маја 1909. год.

д-р Ђ. Радић
секретар Срп. Положар. Друштва.

О Г Л А С И

ПРВА СРПСКА ФАБРИКА СИРИШТА у пранику и течности. – Ђоко Димитријевић из Ниша
Израдује најдве и најбоље сирине, које је анализирано у Министарству народне привреде, и препоручено најдву као корисно.

Продавачима даје добру зараду.

4—12

Г. БРАЋА ВАЈЕР из Аузаурга, фабриканти млекарских машини и спаја.

Б. Готхард Алвајера фабрика најновијих и усавршених пумија, ширења и остало.

Г. А. Грај и Ко. фабрика најусавршенијих искаћних машини „Еделмак“.

Мустро код Ђоне Димитријевића Ниш 4—12

СРПСКА ФАБРИКА СТАКЛА у Параћину. – Потребује 500.000 кг. ружне сланке по време по руку отрешења.
Пријем у Параћину и плаћа се 1. динар скупље од 100 кг. и то је по плаченој цени.

Пренорује се привредницима да ово имају на уму при овогодишњем засјејавању стрмине.

Српска фабрика стакла
у Параћину.

ДВЕ НОВЕ КОМПЛЕТ-ЖЕТЕЛИЦЕ из фабрике Хаџеха и Шрапца из Б. Пеште, а никако не употребљаване за рад, предајемо у попољну цену.

За ногоду обратити се

1. Лесков. Ана. Друштву за прераду кујдеље и лана
у Лесковцу

2—3

Преглед 17. броја „Тежака“: — Песка: Јуни – Чланоци: Шта да сејемо на стривићима олајне репице и јечма оливица. — Подела плугова — Гласник — Књижевни преглед — Књижевни оглас — Огласи

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
16, 30 И ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТА ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕ РЕДЕНЦИЈЕ ОД АПРИЛА
1869. ГОД. № 204 ПРЕКИНУ ДРУШТВЕНУ
НОСИ ВОДИЦУ НЕСВИДАНО

Цена огласнича изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРВИСУ

ИА ГОДИНУ 6 ДНЯ, ИА ПОДА ГОДИНО 3 ДНЯ,
ЧЛАНКИ ПОКАЗАНИ, ЧЛАНКИ СВЕСТ МУЖЕВ-
ПОЛУЖЕНИ, ОСН. НЕВАДЕ, ЧАЧОДАИ, МАС-
СИВИЕ СТАЛ. КАДА, ЈАДО, МАСАСИИ, ЈЕ-
ДОДАЧЕВИК ЗАДРЖИ И ЧУТАЧИ ЖЕНА ДЛ-
БОДАУ АНОТ У ПОДА ЧЕЗИ, АО ПОДА
ПРЕПЛАТА ГИАНЦУ, ИА ГОДИНУ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Ст. Павлов, друштво касион, пгвадије Вучко С. Богдановић

одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 18.

УТОРАК 30. ЈУНА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

СРЕДСТВА ПРОТИВУ ШТЕТНИХ СИТНИХ ЖИВОТИЊА

«Немачка Пољопривредна Преса»¹⁾ донела је један поучан чланак о томе, ваксан и стога што садржи већином огледана (опробана) средства противу свих штетних ситних животиња. Преносимо га у Тежак, да би се и читаоци његови овим могли користити. —

Број средстава за утамањивање штетних животиња, који се са разних страна препоручују, најчешће по последњих година, толико је нарастао, да је већ тешко међу њима одабрати управо она која су употребљива. Изводом огледаних средстава за сувбијање, који се ниже наводи, желимо да у одабирању ових помагнемо земљардинку и градинару. У исти су упис мере за сувбијавање оних ситних штеточина, који се најчешће јављају, и у колико на њима могу деловати хемијски средства. Од многих препарата који се продају, по испитавањима Биолошког Завода у Далему²⁾ мало је који се препоручују као поузданни.

I Средства противу штеточина на биљкама

а) Средства која се прскају.

Треба их растурити по биљкама у што ситнијим деловима. Као употребљавије прсакалце могу се препоручити између осталих: „Прскалица за воћне“ од Холдера (у Metzingen-у), „Аутомакс“ и „Дајдесхаймска прскалица за лозу“ од К. Плаца (Ludwigsfahsen a. Rh.), „Сифонија“ од Мајфарта и Ко. (Berlin), „Бекер“ од Верморела (Villefranche – Француска)³⁾ итд. При прскању, које не сме да буде ни по кинци или ветру ни по сунчаној жеги, треба обратити пажњу на то, да ли се штеточина налази на горњој или на

доњој страни биљних делова, па тамо што јаче по-прскати.

1. Противу лисних вами: 6 кгр. дуванској листа (ребра) искуваног у 15 литра воде (једашут) 24 часа оставити да се хлади па одециди, 3 кгр. неког сапуна („Шимирађе“) раствореног у 6 литара вреде воде. Мешавину ову синати у 150 литара воде — кад се први пут опаде вазни, прскати једашут до дувану; а после по потреби

2. Противу класара⁴⁾ (*Thrips*) и прогља⁵⁾ (*Tedragnythus* и *Phytopterus*): 6 кгр. дуванској листа (ребра) искуваног у 15 литара воде (као горе), 1:5 кгр. неког сапуна раствореног у 3 литра преле воде. Мешавина се сипа у 80 литра воде да се разблажи. Употреба као напред.

3. Противу лисних вами, класара (*Thrips*) и прогља: 3 кгр. дуванској екстракта (уварка) (рачујуто за Nicotine тире који садржи 8-9%, никотина а производи се у Елсасу Stassburg — Neudorf i. E., а ако се употреби какав други дувански екстракт, на пр. из наше дуванске фабрике, размера се има променити према садржини никотина), 3 кгр. неког сапуна и 144 лит. воде. Употреба као горе.

4. Противу вацију четинарских (јеле): 3 кгр. дуванској екстракта (као код бр. 3) 7-10 кгр. неког сапуна и 140 лит. воде. У пролеће да прскаја: први пут одмах чим се насле на младаре жаде ваци (у половини маја); други пут за 4 недеље доцније. Сувбијање треба да се првих бар две године узастопице:

5. Противу краве (изразе) ваци и штеточина ваци: 3 кгр. дуванској екстракта (као код бр. 3), 6 кгр. неког сапуна, 5 лит. денатурираног спиритуса и 136 лит. воде.

6. Противу младих гусеница кукавичије сузе, љигавица ларва лисне зоље и санчих штеточина: 3 кгр. дуванској екстракта (као код бр. 3), 3 кгр. неког сапуна, 3 лит. денатурираног спиритуса, 500

¹⁾ Deutsche Landw. Presse, бр. 49 о. г. од Dr. Martina Шварца.

²⁾ Kaiserl. Biologische Anstalt für Land- und Forstwirtschaft in Dahlem bei Stettin.

³⁾ У нас су препоручене још: Гођечевић «Крајина» и Нохинова прсакалница.

⁴⁾ У ваку жака, у цвету границе, насле јета.

⁵⁾ На линији махунастих гусева, дотојнички, отрихи усенина, виновој лозе јета.

грама иситињеног корена нукуре (који је пре тога мућен у мало воде) и 140 лит. воде. Једанут до дванаест преската одмах у почетку, чим се опасе.

7. Противу лисних вази и прегаља (испореди и бр. 1, 2, 3, 8, 9, 13, 19, 20 и 21): дуванска екстракт „Ексцелзиор“ добијава се као и под бр. 3), и то: у раствору 2 процента за лисне вази, а 6 процента за прегаље. Употреба као код бр. 1.

8. Противу лисних вази: 2 делови дуванске екстракта (као код бр. 3), 98 делова бордовске чорбе. У исто време служи и за сузбијање физикализума (рође на линшу и плоду јабукастог воћа). Употреба као код бр. 1.

9. Противу лисних вази: Кохова течност: 250 грама квасијевих струготина кувани у 5 литра воде (као код бр. 1), 1 килограм зеленог салпуне раствореног у 5 литра воде. Мешавину сипати у 50 литара воде. Употреба као код бр. 1.

10. За убијање јаја гусенице глачење: петролеум. Употреба као код бр. 6.

11. Противу ларва репине зоље и сличних мекокожних инсеката (испореди и бр. 6, 12): 400 грама меког салпуне, 1 кгр. петролеума, 15 литара воде. Пре употребе разблатити са 10—губом количином воде. Употреба као код бр. 6.

12. Противу ларва репине зоље и осталих мекокожних инсеката (испореди и бр. 6, 11 и 15): 2 кгр. меког салпуне, 1 кгр. соде, 3 лит. петролеума, 100 лит. воде. Употреба као код бр. 6.

13. Противу лисних вази (испореди и бр. 1, 3, 7, 8, 9, 19, 20, 21): Крігерова (Kräger) петролеумова емузја (може се добити преко Klinke и Muller Berlin) у растворима од 5—10 процента.

(Свиришак се)

ОПИС ПЛУГА И ПОЈЕДИННИХ САСТАВАКА ЊЕГОВИХ

Градиво плугова Како плугови за дубоку орбу или „ричаконца“ лачи⁴, тако и плугови „орачи“, универзални, израђени су сасвим иначе из челика и кованога гвожђа, а снабдевени су са свим потребним саставцима или направама, те да бразду што потпуњије преврну и надробе, трошеви и сатирићи што је мање могуће спречити снагу. У исле обрађеној и разрађеној земљи, за потпуну обраду њену или припрему за усев, доносило је мањом једно једино орање с овим плуговима.

Гредељ Гредељ је из челика — обрасла нога пресека и с тога он сија у себи највећу отпорност с крајњом лакоћом. Код универзалних плугова, као и под риљача, он је на пет места скроз издубљен, у виду разреза, за намештаје и утврђивање за њу помоћу напрата, како плужног стана (коузала), тако и разних дometака за претварање плугова у разне спрave за обраду земље.

Козлац, стан ^{или} Донашите трупа, стан или козлац израђените трије ћује се од ливеног челика. То градиво (материјал) има врло велику отпорну снагу и стога знатном јачином надмашује ливено гвожђе. Спрам коузала од кованога гвожђа, превага је у томе, што све трупине истог типа или исте марке, испадају

безусловно једнаке, пошто су сва изливена доњишта трупине исте марке, изнешла из једног калупа у ливици.

Плавко тело или влас Окојол који препокрива козлац или доњак трупа, то је рећи пā (дашчица) и раобник, израђује се од окојоног (вапцерског) челика, чија је одлика у томе, што из њега справљено оклоние груди (дашчице) и код највећих плугова могу да буду исковане и калење у једноставном комаду, а да се не растену и не криве. Прома томе нове оклоне дашчице су преко целе површине чрсте, противиставља у великом степену лизању и трошеву и могу се вакредно лено узгачати, чиме се избегава хватање, лешење земље и штеди се спречна снага.

Дашчице или разови из вапцерскога једноставна је челика састављене су сад из једнога комада и према потреби могу да се израђују и особито широке и дужачке (види слике 12, 13, 14). Такви разови онда боље изкорене и преврну бразду, спречавају осипање земље натраг у разор и остављају уочите широк и чист разор, како на стрмим њивама и на пешкој земљи, тако исто примењене и на опруженим плужним трупинама (облик S) и при врло дубоку орби.

Широки и дужачки Дужле широке оклоне груди (дашчице) врше исту службу коју су прође на разовима подељеним на 2—3 саставка, вршили помични репељци или продуљаци који се на новим оклонима више не мењу и који се као ови моражи засебно поручивати, изузев код R₁₀, R₁₅, D₁₀A, D₅A, E₄, H₆, B₆, SP₆, GH₃, ZH₄А и плугова обртаваца или брдских ралница. За трутине облика K и B и SS не употребљају се ни једни ни други.

Надо на разовима Оклоне груди плугова R₁₀, R₁₅ и R₁₈, радија плугова добијају се на местима подељеним највећима лизању и оједу, нарочиту нају т. ј. нарочито ојачање које знатно повишива њихову трајањност. Због овог ојачања, при изради доњишта трупине мора се одустини од определеног облика и стога се разликоваша и обележаваша марком, означава се и бројем године кад је рађена, напита се треба обзирати при поручивши такве трупине за замену старије или покварене.

Дашчице (разови) су избушене за утврђивање напрата и у руцама су снабдевене уврткама (заједницама). И оне се могу поручивати засебно за замењивање старијих, изливаних и намештаних на све коузале дотичне марке.

Раони челикан Челички разојици близу врха, где се највише слизују и крње, снабдевају се градивом за надо и искивање, те да се челиће могу попуњавати и доправљати, када се отузе и слизи.

Плаза и табла (Плаза) (дејо) и табла (деспо) (5 и 4 слике 26) обје од челика, ају плужном телу нужан ослонац и целом плазу стапајност у ходу, па и они се могу лако мењати и замењивати новима.

Такав начин израде плужног тела, допушта удобно измењавање поједињих гасставака који се слизују и одржавање плуга у добром стању и исправном раду.

Цртало Цртало (8 сл. 26) такође свој из челика, на сваком је плазу важан саставак. Оно бразду глатко одсеца и знатно олакшава рад рапнику. Без њега би покат (врх) од раоника морао сам да прориде у чврсту земљу, да откида бразду, чиме

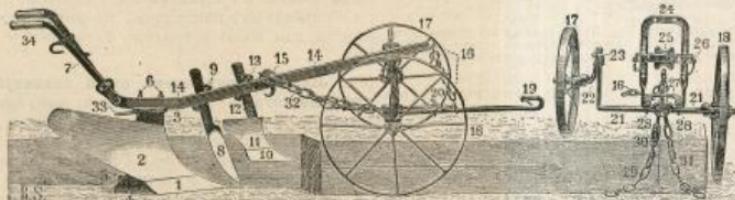
би било јако повећано лизање и крање и раоника и дашчице. Плуг с црталом, само ако је оно исправно намештено и подложен, ради и лакше и удобније. Ако у ораница има камона, жида од највећа итд онда цртало мора својим врхом бити толико спуштено, да прво оно удари о камен, како се не би скршаха раоник, па можда и стан — трупина — плуга.

Друго цртало испред предплужњака спечено, или нешто смрзло, онда преа предплужњак треба наместити и друго цртало.

Коласто цртало За нарочите циљеве, као при преорици усева посејаног за ћубрење зеленицем, при разоравању ливада и при орању просушеног мо-

предплужњак за **на земљама тешким или убусаним, где вејтер обични** се бразде не дробе, но кајши цепају, може гдешто кајши одвлачењем предплужњаком, парочига при бразам ходу запреге, да се не полаже правдано, но да буде одвлачење у поорану земљу. За то се да те стручјаје гради други предплужњак у виду *S* изграјен, или који се испоручује само онда, ако се изрично поручи и ако се винки доплати.

Колачке за плугове Колачке за плугове риљаче, за марку *рекљаче* и нумере *R₁₈* и *R₁₄* види се у слици 27 и 28 са затврдом — потежњаком с куком од челика, као и пресек бразде која се оре и која је већ поорана.

Слика 26. Плужни облик D, MN

- Плуг:
 - 1. Раконик или лемоник
 - 2. Рад или дашница (оковине груди)
 - 3. Косилин (стик, дашница или грудница)
 - 4. Табан (десно) с две оковине плајног тела
 - 5. Планка (лево)
 - 6. Јертељ (напојник) који се врти с извртком (напојнице)
 - 7. Ручице (ножице)
 - 8. Цртало
 - 9 и 13. Гравне предлажске с изврткама
 - 10. Раконик
 - 11. Рад
 - 12. Стуба (дришка)
- Предплужњак

- 13. Види 9.
 - 14. Гредељ
 - 15. Претњак самохода или крикло (за вештачне гужве)
 - 16. Длакићи уздржак
- Колачке:
- 17. Леви (левак) топак — ледњак
 - 18. Десни (спасник) топак — браздаљ
 - 19. Еластични уздржак или затврда
 - 20. Клема на дну спирала с заштитом
 - 21. Права осовина (десно) с осовинском уздржаком (у десно)
 - 22. Основни крак (левак носача) с осовинском уздржаком (у лево)
 - 23. Гравна на крају са две извртке
 - 24. Облучати

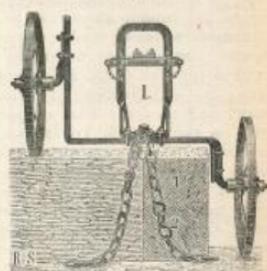
- 25. Јастук амортизатор
- 26. Гредељски оловци (са 2 кретаљицама — клема — и јастуком на иску)
- 27. Сорачило
- 28. Гравна са облучатом с изврткама
- 29. Гужвили десни лакат с обртним (у прво се у лево)
- 30. Обртни на деснистрани напојник
- 31. Гужвили десни лакат с алком и прегазчастом извртком
- 32. Гужва или бранник
- 33. Орбитко ослонци
- 34. Десне ручице по руцама
- 35. Орбитко конапка (кука)
- 36. Кауч

чари итд. место обичнога цртала у виду ножа, може се поручити цртало у облику колута (разуме се уз доплату виника) и то с чврстим држаљем или с штињалом која се окретати може, или с виљушком која се намешта са стране за плугове из других фабрика.

Предплужњак који је такође сав од челика може бити више или ниже помоћу своје дришке притврђен на гредељу. Ниме се горњи земљи слој са стрнијником, травом и ћубретом подухваћа и полаже на дно на место обележеном са 1 (слика 27) па преко њега на место 2 донди слој правним плужним телом и потпуно изврти, а да забог предплужњака нију колико није потребна већа спрека снага. Јер кад он 1/4, до 1/3, бразде с врху одигне онда земља сама од себе пада на дно разора бразду, чиме плужно тело биња са толиком ослобођењем од тегета, докле, ако би плужно тело морало целу бразду да издигне, да је преврће и у страну потиснуве, било би потребно много више спреке снаге. Истине сам рад добар био и без предплужњака, али он ипак толико савршен, јер у непредвојеној бразди остају већи кајши или грудве, но кад се земља, уз при помоћ предплужњака обраћају у два ката.

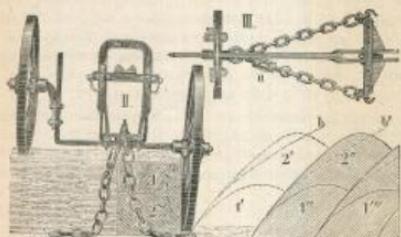
За десни точак од колечки I (слика 27) осовина је за примање точка поспуштена на лакат, јер би он иначе морао имати пречник најмање 1·10 м. за дубину бразде од 50 см. а онда би при раду обруч — шина — долазио одвлачењем близу предплужњаку и био би на сметњи при опретању плуга. Бранник за заштиту који се види као пун четвртак (квадрат) с изнутришњим точкама, спречава да на лакат поспуштена осовина запира у винику од бразде.

Левије точак по-мичан на главној осовини својим рукавцем или краком на лакат (упореди слике 27 и 28) како би се главна осовина при мењању дубине бразде, као и на стрмим њивама могла увек одржавати у воду равном положају. Прикајемак левога рукавца, може да тај

Слика 27. Колачке плуга разак K 18.

циљ бити окренут на вишег или на нижег (слика 28). Утврђивање овог прикалемка с левим точком, на

Слика 28. Колачкојаја ријада R_{14} , II; III. Самобод или крмиле који се користи овог и обртава 60° испод бразда при примене низогом одвојеног рала односно појединог ријада на разу (слоје 9 и 10).

усправном краку главне осовине бива помоћу грифни са две навртке (код R_{24} и R_{25} по две грифне).

(свијашки ск.)

Б Е Л Е Ш К Е

Од куда је коров по њивама и градинама. — Ма да се по њивама, а нарочито градинама, коров мрљиво пљевљањем и окопавањем поништава, опет га има на њима доста. Коров, као што је познато, многочи се ирасте од семена и из адVENTИТИВНИХ жилица које се гранају из подземнога стабла (ризома). Да се бљске може семеном размножити треба она да цвета и да семе сазре. Пљевљањем и окопавањем корову се не дада да ирасте и да семе донесе. По томе коров се на њивама и у градинама не може на тај начин да размножава. Али сваки је могао да опази, да коровске бљске имају величином ситно семе, тако да га ветар може лако да разнеси. Осим тога оно се тако лако откида од бљске, да га ветар, па и људи и стока преносе на њиве. Који није опазио, како се на чакширама закачи семе од трава, кад се загази по орачима њива, међама, око путева по ширпрајзу и чечварју. На ова места обично нико не свраћа пажњу, међутим, то су управо прави расадници коровских бљских, од којих се ми не можемо никад да ослободимо по њивама и градинама. На овима са коровом оставља да расте и буја, расипајући семе на све страже. Треба се, даље, обазрети и на та места, па и на све остале кутове и углове, који се не обрађују, и коров брижљиво пре цветања покосити. Тај је посао много лажиши, него тако често и трудно пљевљање и окопавање у градини и по њивама. Осим тога ако се покосени коров на овим местима не може употребити за храну стоке, не треба га меншати са стајским ћубретом, него га помешати у компосту (буништу) са осталим отпадима који се ту бајају. Компосту такође треба чешће превратити и дуже држати на гомили док већи део делова његових иструне. Жилице пак и корење од свих оних коровских бљских које се овима размножавају (нарочита пиревина) не треба претрпавати и остављати

и даље у земљи; јер се сваки већ могао уверити, да из њих, нарочито ако ускоро киша падне, опет избаци нове бљске. Них треба брижљиво скупљати рукама, бацати на гомилице, па одмах истог дана покушати и избацити. Најбоље је бацати их на гомиле, одакле се неће разносити ветром, па кад се осуше, смалити их и испео разбацити по градини или њивама.

По некада су ливаде и пашњаци такође расадници корова по њивама и градинама. Нарочито је то чешће код нас. Поред путомог рашта није ретко видети да по ливадама бујно расте парамида, која надвиши остале бљске и слободно цвета и развије семе, и ово се без икакве препреке развије по околним њивама и градинама. Зато коровске бљске треба и по ливадама и пашњацима плавити и истребљивати, па не нам њиве и градине бити чистије.

— 5.

Издржљивост према сушини главнијих америчких подлога. — Познато је већ, како амаричке лозе не могу све да издржију креч у земљи. Исто тако неке су више издржљиве према влажнијем времену, а друге мање. То стање мања издржљивост према кречу и према влажи, јавља се обично у жутеју (хлоротисању) чохка, једном болесном стању, услед чега кохоке угине.

И према сушини америчке лозе такође су неједнаке. Неке су више издржљиве, а друге мање. Како нису ретки случајеви сушине године, то је свакако потребно да се зна издржљивост америчких лоза према сушини. Нарочито је то потребно да се поднеће, у крајевима где су сушина лета, па при избору подлоге за каламљење претпостављати сортне издржљивине према сушини. Издржљивост ова означена је бројевима, и већи бројеви показују и јачу издржљивост. За поређење узета су песковита и глинаста земљишта.

Евоних бројева код главнијих и препоручљивих америчких подлога:

	на влажнијима ¹⁾	песковитим	глинастим
Берландијера Ресеџије № 2	—	9.5	8
Арамон \times Рун. Ганзен № 1	—	7.5	9
Рипарија \times Рунестрис 3309	—	9.0	7
Руриску \times Рунестрис 601	—	8.0	8
Мурведр \times Рунестрис 1202	—	7.5	8
Берландијери Ресеџије № 1	—	8.0	7
Рунестрис ан Лот	—	6.0	8
Шасла \times Берландијери 41 В	—	8.0	7
Рипарија \times Рунестрис 3306	—	8.0	6.5
Рипарија Глоар (Портално)	—	7.5	7
Берландијери \times Рипарија 420 А	—	7.0	9
Руриску \times Рунестрис 603	—	6.0	8
Берландијери \times Рипарија 420 В	—	—	8
Рипарија \times Рунестрис 101 ¹⁴	—	6.0	7

На песковитим земљиштима, даље, највећу издржљивост према сушини има Берландијери Ресеџије № 2 (чист), који има несумњиву издржљивост и на глинастим земљиштима, те се, по томе, ова сорт истиче као најбоља за сушину. После ове долази: Арамон \times Рунестрис Ганзен № 1 и Берландијери \times Рипарија 420 А на глинастим земљиштима, и Рипарија

¹⁾ Према испитивањима Гримандоном у Сицилији: Revue de Viticulture, 1909 № 808 стр. 648.

Х Рунестрис 3309 из песковитим земљиштима. Две пајобичније подлоге у нас: Рунестрис ли Лот или Монтекола и Рипарија Глоар де Монпелје или Порталис, као и још мање позната Рипарија Х Рунестрис 101¹⁴, долазе на последње место. — — —

Неколико речи о ронциу. — Хм! Зар и о ронцу (ровцу) да пишемо? Разуме се да и о нему морамо да пишемо и напе домаћине на тога опасног штеточину баш сада да упозоримо, кад се повртваци прекопавају и за сејање и сађење спремају. При прекопавању градине, можемо овога штеточину у великом броју најподесније да поубијамо и на тај начин наше поврће од велике штете да очувамо.

Ронац оточне свој харили у повртваку одима с пролећа, па тражеви себи хране баш у наједријим жилама нашега поврћа, тумара преко целога лета по лежама и чини велико штете.

Месец јуна и јула можемо чути музјака, кад је већ тихо, где црви како и „циврлат“ (попца). Ово цвркутање бива врло често и траје подуже. Али ако се приближимо оном месту, где ронац у свом ходнику пева, он ће сместа умукнути и побећи мало даље, као што се у ошите свакој опасности по њега опрезно удаљава. Из даљка он осећа, кад му се неко приближава. Понекад можемо га с пролећа видети, где врло близо, али онат зато доста потешко пођеће, јер су му, према телу, крилице малена; можемо га често видети и на површини где трчи; у трчану је вентији и лакши. И ако је он свемога животиња, онат га зато можемо наћи и у блату, крај потока итп. Ронац рије подземне ровове, ходнике, исто као и мали волуџар, а у лакшим земљама прави он врло дугачке ровове.

Ронац се размножава преко лета. На тај начин је оплођена женка, на крају једнога од тих ровова, испод рупа у дубљину од 5 до 8 сантиметра,

које изнутра лепо облени, па у њих, у неке више, у неке мање, али по неколико стотина јајаца снесе. Јаја су ситна као зрина ситне проје, прилично тврда и прљава. Женка се радо задржава базу гнезда све дотле, док се јаја не излегу; гнездо изгледа као груди земље. После неколико недеља излегу се млади, главати, прљаво-жути ронци. С почетка се цело легло задржава у гомилима заједнички близу гнезда; млади се у почетку изхранију биљним остатцима, које у близини је ћубре, у коме они себи налазе понајвише хране. После четири недеље пошто су се излегли, дају време порасте као они крупни мрави, они се прескупу први пут. Месец аугуста и септембра добију жујкути боју, а при крају месеца септембра, до ког доба порасте 12—15 милиметара, добију њивову прапу боју и прескупу се други пут; у октобру и новембру прескупу се трећи пут, па онда заврку у рупе да пренесе; у то доба још им се крила пису развила. Идућег пролећа, обично месеца априла или маја, излази из поменутих рупа и прескупу се четврти пут, у ком времену им се разламају крила и тек пошто се пети пут преовуку, онда им се крила потпуно развију.

Ронци се хране и биљном и животинском храном. Штета, коју нај ронци чине по њивама, шумама, а нарочито у повртвацима нагризају жида, врло је голема, па су ронци свима највеће мрксе животиње.

Суве зиме без снега, тамане ронце немиланце, а оногодишња зима била је за њих врло повољна, о чему сам се уверио у својој башти сад при прекопавању, где је радији за један дан 72 ронца испокошао и убио. Кажу, да им је и велика суша несносна и никођањива, а кад је трајно мочарско време, онда им потпуно напасена јаја. Ронце много тамане и птице, а нарочито свраке и чанке, пупавци и љиљци, па онда гуштери и амије, а понајвише кртице.

ПОДЛИСТАК

ВЕЧНИ ЖИВОТ НА ЗЕМЉИ

(наставак)

Ово вероватно у бележничкој дугогодишњост семења тако је укорењено у мозговима највећине образованых људи, да се могу чатати, без чуђења, и најчудноватија миниземља. Тако је професор ботаник из атинског универзитета, Хеадрајс, запаљен на једном земљишту, које беше очишћено од дебelog слоја зукара, како је назијана нека маковача са великим жутим цветовима, Глаусиши. Као што су ове зутуре биле пореклом из старих мајдана у насељу Лазурјујму, професор је закључио да је семе ове маковаче било покријено још пре хиљаду година, али и то стотина година, у добу када су ове зутуре избачено на површину земљину. Ова биљка, Глаусиши, назавала је још чудноватија тумачења. Неки енглески ботаничар је спасио неко ова биљка изнади на тројицама, изваљеним из давно минулог доба, т. з. лајаса. Он је држао да ово инцидент докази да феникс (спасљиви) семенак, који би сачуваша своју клијапност још из тог давнијег доба земљине историје! Чудно-

вато, кад бисте неконе рекли: „Ето, уштице ме спасиоши рак за прст“, он би помислио, да сте изненади полудели; али и да бисте му рекли: „Малочас посаје фосилно семе, и то је никад“, он бы нехтолице помислио да чујемо музика семене и да ћа да би сматрао ову појаву чудном, инач је не би држал да је нечев ровнатив!

Али да се вратимо на чинjenице, које се могу допустити. Ваљао је семење, које је писало на шеесет година после по-бирања. Позиње се једно зрино пасуља, што га је узгајао ботаничар Турифор, а које беше изненадило на сто година доцније, пошто је истичуо у збирнику сувих биљака. Истинा, друга јеја посматрач, који је узимао друга зрино пасуља, и неисте макуње, није могао успети да му про-клијију. Али инач, размак од сто година много је скромнији него милијарде векова или пет-шест тисућа година мисирских гробница.

Кад је семење у стапу потпуно прилагодило животу, па се сачува у затвореном фијожама или судовима, захвачено од сваког распадања, онда би све оно требало да сачува своју клијапност, међутим пртари и семенаки знају да то наје тако. Год, 1846. Алано Декандол је гра-

дио тачне огледе по овом питанју. Он је пасејајуо много семења, у најбољим приликама, које неких 368 различних биљних врста, које беше све обраћо неких 15 година раније. Између овог семења, наједно семе њеје се прилико до 351 прте. Претаје само са 17 прте је семење донекле сачувало за тих 15 година своју успорену живот. Кол војин је семење овог семења, само је ицијала 1—3 семенке на сваких 20. Из тога се види, иако смо далеко од поизграђеног лагутног живота за све семене уопште.

(наставак ск.)

ИСКРИЦЕ, МУДРЕ ИЗРЕКЕ, ПОСЛОВИЦЕ

Најбољи изуз за све прсте земље и за ове прилике, ни за сва времена исти постоји, нити је постојајо. Свака прста земље изискује своју марку плуга, прародне и првоздеде прилике прописује избор изузетног тица, а свако раздобље и у Србији имало је свој изборни плуг. Дакле објављавати јо, да је неко вео решео у Србији питње о плугу, кад ико је веровати ста-тистички и данас још грану већину плужног оруђа сачињавају првоје релиџе!

Ми их можемо тајанити на два начина: или да их с пролећа при прекопавању убијамо, или да пред зиму ископамо 80—100 сантиметра дубоке и попирокре рупе и њих наимуно скорашњим ковским ћубрством, и то на више места у једном повртњаку, према томе, како се ронци појављују. У то ћубре треба метнuti неколико у радију натопљених пшеничних или кукурузних зрма. Сва ће се ронци из доколине прикупити у то топло ћубре да празиме. Одмах с пролећа, чим се увогнне земља обрађивати, око се ронци нису разширили, треба из оних рупа ћубре избацити, па ронце, који се ту нађу, поубијати. На тај начин можемо ових штеточина силастство поубијати.

Др. Ђ. — Р.

ГЛАСНИК

Трговински саобраћај Србије са Швајцарском. — од 1906 године нагла је отскочио. Доње је наш износ у Швајцарску до те године заносио 40—50.000 динара годишње, додатно извеštajу српске трговинске агенције за Швајцарску у 1908 год. достигао је количине које су поигравала вредне.

Истине наша трговинска агенција доноси нам те податке на основу швијцарске пружаве статистике која се с нашим статистичким није дала, не слаже, јер су наша подаци објежавана правца извоза и врло немарални и потпуно неизувајани, али онет и ако не би хтели ни тим швијцарским податним посматрати потпуну веру, они заслужују пажње и изводе на размишљавање.

Желам је што агенција износи наши износ само по количинама, а не и по појединачној и по увикују вредности, јако би требало, та да могу имати праву практичну своју вредност, али угулоко је извеštaj агенције потпунији у погледу тачака на оцену количине појединачних предмета и у погледу захтева швијцарског трага за то предмете назива извоза. Извеštaj истиче: швијцарске и житарске послове; износ живе стоке и сточних прерада: смокета говеђег и свињског меса, мести, салами, саламон, консервираног меса, јада. Желети би било, да агенција износише и меродавне тачке за количину ових извозних предмета, износе упоредо: количину, јакобуљу и вредност тих истих предмета из осталих држава извознице које су са Србијом тајничке на швијцарском тржишту, те да тако лес извеštaj може што потпуније послужити напоју трговине.

1908 године Србија је извезла у Швајцарску:

по српс. статист.	по швајц. статист.
Шешиће	518.000 кг.
Јечма	219.500 *
Кукуруза	244.800 *
Свежег свињског меса	46.800 *
Смокета говеђег меса	9.500 *
Усољеног меса	12.614 кг.
Усољене салами	32.300 *
Мести	52.400 *
Саламон	34.834 кг.
Саламе	112.400 *
Јада	4.565 *
Сувих шајива	50.300 *
	68.700 *
Свега 163.549 кг.	1.294.300 *
	2.769.000 *

Прибрање пољопривредних података. — Пажите важност што боље уређено и што потпуније извеštajne службе, прибрањем података за сазијавање пољопривредног стапаја у земљи, за практични живот, нарочито на оцену излога да жетве за трговину и њене прорачуне у смрзове, г. министар народне привреде, у пољопривреди маја месецу, у једном распису износио је прописе о томе, да би се постизаја једино-образност у подношењу извеštajata, и да би се они добијали браздом и благовремено из целе земље. Прописи тај износује са прибрањем и сазијавањем података о обрађеним пољопривредним, заједничким и заслуженим гравима усевима и садовима; на извеštaju о стапају појединачних пољопривредних грани како земљорада тако и сточарства, у појединачна раздoblja од седме

до жетве, као и о причињењим штетама усевима или стоди од пешчаре и разних болести; на сазијавање жетвног приноса, у земљи, да подносе прописно пребране податке и извештаје радовоно, а запредно, кад год то потреба захтева.

И ако је ово један начин корака напред, слободни смо скренути пажњу на то, иако је у осталом свету да извештаји пољопривреда служба организована, јер по нашем скромном мишљању, нешто би се од тога могло одмах и код нас постига. Један део ове извеštajne службе могло би се пренести на метеоролошке станице где их и уколико има основни; други део на државне пољопривредне установе — заводе и школе, а за трећи највећи део — за пропуштање изложе извештаја Министарству би могло место неизувајаних сеоских општинских судова, употребити појединачне, како самосталне практичне економе, тако и учитеље и свештеници којима има у снажном и најзабавнијем месту у Србији. Како би се та најбоље и најлакше извести могло и како би и те приватне аудије, знаљачност придобија узела, то би био предмет изврочних предлога.

Станje приватних паствуva у Аустрији 1909 године. — Из званичног саопштења комисије за шкотарство заштитних грза, да способно оглажених паствуva који се по основу тога смеју употребљавати за пропуштање на кабло, видимо да је било за 1909. г. свега 393 паства, спрам 3.7 у 1908 години и то:

енглеских пуножора.	20	полукр.	56	спрам 14 и 53	у 1908 г.
норвешких	3	*	2	*	*
оријенталских пуножора	20	полукр.	98	*	13 и 87
липцидских	8	*	6	*	*
нормандских (лонинус)	9	*	6	*	*
хаджидржиков сојоша	145	*	160	*	*
каласа	35	*	35	*	*

Што се појединачних понирају тиче, стоги очеки: Далмација, Форалберг и Шлезија немају ни 1 паству; изнад: Галиција 195, Садцбург 43, дона Аугуста 40, Моравска 31, Корушка 19, Тиролска 18, Ческа 14, Штајерска 12, Горна Аустрија 11, Буковина 7, Приморје 2, Крајна 1.

Пребројавање воћњака у Аустрији. — Аустријско пољопривредно министарство чини припреме, да се приликом идућег пониска људства и стоке изврши и оните пребројавање воћњака.

Државне обезбеђење против неродице. — У Херцогини Јужна Русија одржани конгрес ради регулисања трговине са животом заједно је да узмоде залуду, да приступи изради закона против крајевих жита у траговани и за увођење државне обезбеђења против неродице.

Путничко предавање из пољопривредног грађевинарства.

— На позив тиролског земљашког културног савета, секцији Инсбрук, отпочео је владин саветник К. А. Ромстојер из Сандцбурга у Бриксену предавање о пољопривредном грађевинарству уопште и у односу на домаћа начин подизања зграда за пољопривреду. Уз првишом једног низа дела о томе, многобројних планова од пољопривредних зграда и стаја које је предавач већ извршио, најзад снимака сеоских дома, дверилица, стаја итд. предавања је успено завршило своје предавање и на крају одговарао на разне постављена питања. Земљашки културни савет тиролски сеоси потпомагају оваког низа предавања највећим је да постомоге једног свог пољопривредника и повочио да изведе пројектовано грађење т. зв. зграде за крају са житницом— писи же, те да на тај начин створи образац за своју окоину.

Извозна трговина. — „Трговачка новина“ у Новом Саду донесе ју један чланач врло кратак, али садржином врло једар по симејној крајини питању које највећи интерес имају српских трговачких савета, већ у још већој мери важи са сlobodnijу крајевима Србије.

„Док ми у свом раду око подизања наше трговине не будемо отишли даље од правног теоретисања — не можемо се надати велином напретку. За подизање трговине потребно је засути руке, те захтавити у практични живот. Теоретисање је ту на свом месту, уколико ће нам оно појединачно у практичном животу стечено искуство, те га до-вешти у систем, утврдити погрешне, пајни им узроке, те

једно извести зајључке, како би требало радити, да бисмо постигли лепше и веће успехе.⁴

А практични живот указује нам за развијање наше трговине на једно досада нестакнуто име: на томе где ни нико досад учинио готово штету. То је име назива „трговина“... И онда називи како ономашни крајеви производе масу сарина и то прве важните припомене у свету: баватко и бачко жито, сремско пшениц, славонска воћи — произиди који су стекли у трговачком смешту најденини глаја. „Све наше европске најдице су већ себи проћу на светским тражиштима“, ово су већ освојиле светске пијаце. Наша заједница доживе би био то, да нашим спроводима производима тражимо и освојимо пијаце...“⁵

Друга би био задатак наше извозне трговине. Наша производи достављају на потрошачке пијаце по најнижем цени, посредовањем. Извозна трговина с нашим производима наје у нашим рукама. Други трутју с плодовима најшига земља и сасвим је природно што други и прибрзирају посредничке користи. Као што је обрт извозне трговине наших производа иде на минутине, то је једино огромна и варест коју стране извознице имају од наших производа. Док наше трговине у највећем продају теже делом стране производе, докле други у великом продају наше, те док ми од нашеј младој продаји приближно сакупљамо користи, докле извозна трговина која наје у нашим рукама захваљује своје годишње вратуше [бахалане] кул и камо огромним добитком⁶...

То је чињеница која је да је Србију утицано жалосија, па и опасноста, што за наше производе, мы имамо још да тражимо и да отпоримо и нове путеве и нова тражишта.

Ми извозимо Србија, у смислу стarih наших чуvenих пејзажних кућа, далице и немање, и на устанаке за тај циљ постале таворе и отимају се. Не ћемо рећи, да и овде имају оштиг грех спријечи, што често многи од нас виже на свом правом месту, али у многоме томе је узрок, наша слаба спрема за ту прву послову, наша недовољна предузимање, немање капитала и скрупова пабазирања посава, наша испозивање самога посла, иницијативе и познавање тргова и његових захтева и... многи друге узроци.

Борба аустријске владе с аграрцима. — Мађарско Популарниредно Друштво, као заштитник земљорадничких интереса, на своме збору у прошлом теселу, донео је зајључке који су као целикована мађарска политика претеча или објекат становништва и расположења аустријског министра спољних послова спајан трговински-угоровске посвите са балканским државама. Мађарски аграрци су се мало више урагумили и постали испустијаници, јер приступају, да се у погледу увоза клане стоке, балканским државама учиме ондакне поступке, којиме аустријско-аургорска држава има у најгледијим извоз, нарочито ка Немачку. И ако благоволење у том погледу, учинено Румунији, достави величану тог извоза, онда да се осталим државама са Србијом не чине никакви даљи утицаји. Стога, док се са Србијом не договорио преговори, да се не износи на руменски уговор на одобрење.

Индустријски кругови са своје стране не пристају држати зборове и доносити зајључке, да се уговори с балканским државама зајључке, као што обратно аграрци узрежена једнако држ зборове ради противостављају против поступца у уголовима са Србијом и Румунијом. Па чак су и против обуставе плања царине на жито, предложене од Польског Клуба и ако се циње, да ће овогодишња жетва на ланцима застарати за 11—12 милиона тонова и да ће Аустријско-Угарска морати, да унови знатне количине и ли и у Америци и низу најбољим изгледа на бербер. Земаљска савез месара држава је ово да донесе седницу, на којој је донесо одлуку, да је уговор са Србијом потребан. Али је узак живе стоке, а не плаве. А због би се изази стога увозити морала, онда да се строжије врши. Да се одобрена годишњија количина увоза излане стоке, подеси на недовољне размере тако, да се не може заостати количина једне неделе преносићи у другу. Недовољна размара увоза да се поделји на 50—60 велих градова у монархији, како би увоз меса с Србије подједнако утицао на умеравање цена месу у целој земљи. Увоз прерађеног меса, да се сасвим заборави или да се узари тајно висока царина, да се не може такмичити с прerađenim месом у земљи.

По са аграрским представницима највећу борбу воде и с њима се поглађују: да има доношење закону о овадашњој, учине извесне накнаде. Аграрци нису задовољни с предло-

женем подизањем средишњег места за издавање и уновчавање стоке, па што би са употребом прихода царине на увоз зајлане стоке, као накнада за штету домаћем сточарству од увоза стоке са стране, већ тражи и обавезно обезбедио усваја од града и стоке од помора, као и реформу пореза на лакму и влада преглавара с представницима аграрне струје, да утре споразумом плати и систем аграрних захтева и владиних попутница, то да дође до... погледе.

Немачко пчеларско земаљско средишње друштво за Чоску — бројају је у првомју години 9105 члана. Од 49.914 продаја узимајућих првомју годину на области друштвеној делатности, добијено је 180,00 кг, меда и 9290 кг воска у вредности 360.000 круна. 55 путних учиоца и 37 инспектора пчела и много бојнији друштвени чланова одржали су поред 9 поучних курсева, 925 скупова и 686 стручних предавања, на којима је учествовало 20.407 слушалаца. Друштво је располагало са 29 добро уређених пчеларских станица за осматрање и једном станицом за занат матица.

Заједничка постета немачко пољопривредне изложбе у Јајцани. — Као заједничко и ове године познаки одеск ческог земаљског културног савета природно је од ческих пољопривредника немачке народности, заједничку постету изложбе у Јајцани коју је Немачко Популарниредно Друштво приредило тамо ове године између 17 и 22 сеп. месяц по нов. (4-9 јуна по нашем) и коју сако године приређује по реду у другом месту и другој држави или области преједан изаза године. Исто тако и ческо — порванско пољопривредно друштво у Брну предузео је заједничку постету изложбе у Јајцани.

И шестори од чланова енсекузије приређене од стране Вугарског Популарниредног Друштва у Будимпешти, одржени су, да се одвоје од целе групе и да посете изложби у Јајцани.

Не знајмо да ли је нико из Србије био на тој изложби, јер су изложбe Немачког Популарниредног Друштва и по свом уређењу и по овој огроњености чуvenе у целом свету и вредно их је видети и посетити.

Предстоји нам ускоро свесловенска изложба, па којој и Србији мора узети учешће... а о њој још нико код нас и не пошишила, а камо ли, да заједничком и много бојнијим посетом оваких изложби на страни, припремамо наше глајне налагамо — пољопривреднике, на ту смотру српске културе и напретка која нам предстоји у Москви, другој престоници братске и моћне руске царевине.

ЦЕНОВНИК ПЛУГОВА

Плугови риљачи или за дубоку обраду	динара
R 14 M.N за орбу 21—37 см. тежина око 148 кг. с колечкама, по	104—
R 14SN за орбу 21—37 см. тежина око 150 кг. с колечкама, (са шир. дашч.) по	105—
Универзални плугови с двогубија гредељом	динара
D 10SN за орбу 15—26 см. тежина око 106 кг. с колечкама, по	79—
D 10KN за орбу 15—26 см. тежина око 104 кг. с колечкама, (са широком дашч.) по	77—
D 8SN за орбу 10—21 см. тежина око 102 кг. с колечкама, (са широком дашч.) по	77—
D 8SS за орбу 10—21 см. тежина око 98 кг. с колечкама, по	75—
D 8KN за орбу 10—21 см. тежина око 101 кг. с колечкама по	76—
D 8KA за орбу 10—21 см. тежина око 102 кг. с колечкама по	79—
D 8SN за орбу 10—21 см. тежина око 98 кг. с колечкама по	70—
D 8MN за орбу 10—21 см. тежина око 98 кг. с колечкама по	75—
D 8MN за орбу 10—21 см. тежина око 102 кг. с колечкама (са предуљижњаком) по	82—

D7MN за орбу 9—18 см. тежина око 90 кг. с ко- лечкама по	70—	динара
D7MN за орбу 9—18 см. тежина око 92 кг. с ко- лечкама, је предизујдајућом по	75—	
D6MN за орбу 7—16 см. тежина око 68 кг. с ко- лечкама по	64—	

Прости гвоздени паугови с једноставним гредељем

СР10К за орбу до 25 см. тежина око 72 кг. с прости колечкама гвозденим по	55—	динара
СР7R за орбу до 20 см. тежина око 68 кг. с про- стим колечкама гвозденим по	52—	
СР6R за орбу до 18 см. тежина око 60 кг. с про- стим колечкама гвозденим по	46—	

Паугови обртачи или брдски, од челика

UW7 за орбу 6—20 см. тежина око 86 кг. с ко- лечкама по	75—	
UW7 за орбу 6—20 см. тежина око 86 кг. с ко- лечкама и пртлом по	80—	
UW7 за орбу 6—20 см. тежина око 86 кг. с ко- лечкама, пртлом и отворим осовином по	100—	
UW5 за орбу 4—18 см. тежина око 74 кг. с точ- ићем [једнокозац] по	65—	
UW4 за орбу 4—16 см. тежина око 64 кг. с точ- ићем [једнокозац] по	57—	

Примеђено. — Ових се ценовникама заменују сви досада објављени и у листу и у Популарном Календару.

Паугоси риљачи су за два до четири јарца волова и за дубоко орјасе — риљаче —

Паугоси универзални марка Ј за благе, или средње земље т. ј. чланочи; С за земље тешке, жилаве; К за земље трошне или смоничне [деплане]; А — за разоравање ледине и дивада; SS за врло тешке, жилаве земље. Свака та марка има дружиши облици стака и дашчице. Марката Земљорад. Задруга Прогрес одговора R16, Метеор одговора R14, Вукова одго-
вара D98S, Доминик одговора D8MN, D10MN, Стела од-
говора D8A и могу се свим маркама потпуно заменити, пошто Друштво држи и набавља само Саксоне паугове и ни-
које друге.

Уметак за претварање пауга у појединачне спрске за обрду земље

Ко је већ набавио или ће будуће набави који од универзалих паугоva (оригиналних Саксоних) може их набавком уметака претворити у појединачне спрске за саставнице обраду земље на сваке паугоске станове [группе] и место њих при-
тврди уметак. На тај начин постigne значну шутеду, јер гре-
дељ, ручице и волење од пауга универзалног употреби и за пауг, као и за претварање његово у једну или другу од ових
спрса, за које Друштво држи уметак на стоваришту.

Уметак SUN за претварање пауга у двобрадили пауг стаје	36—	динара
Уметак 9 — роан, конич за пртег, пауг у конич стаје	62—	
* 5 — раонички пружнасти конич за пртег, пауг у конич стаје	66—	
* 7 — раонички екстријатор за пртег, пауга у екстријатор стаје	70—	
* 5 — раонички скаријектор за пртег пауга у скаријектор стаје	54—	
* за претварање пауга у Бинартов подривач за подубљавање орјаса стаје	31—	
* за претварање пауга у обичан подривач за подубљавање орјаса стаје	10—	

за претварање пауга у јак обичан прашац стаје	17—	динара
за претварање пауга у виртембершки прашац стаје	20—	
за претварање пауга у прашац с оргтаци- јом стаје	27—	
Точкић [једнокозац] место колечажа за претварање пауга у прашаче стаје	11:50	

Резервни делови Саксоних паугоva

1 предизујдаљак за пауг D8MN динара 7—		
1 раоник D8MN динара	3:50	
D7MN } *	3—	
D6MN } *	2:50	
1 цртала D8MN } *	2:50	
D7MN } *	2:50	

Гривне са завртњицама по динара 2— [за пред-
изујдаљак и цртала, рачунају се обаца]

Плав [лево на паугу] D8M — 2—

D7 и D6M — 1:50

Табан [десно на паугу] — 0:80

Дашчица D6M — 7—

 D7M — 8—

 D8M — 9—

При поруџбини пауга или резервних делова, као и умет-
ала, треба се поизвести или на марку, или казати да касав-
е земљу, односно да касав постоји, пауг или уметак, жељи.

О Г Л А С И

ПРВА СРПСКА ФАБРИКА САРИШТА у прашку и теч-
ности. — Ђоко Димитријевић из Ниша
Извадеје пајача и пајбоље саришта, које је анализи-
рано у Министарству народне привреде, и препоручено на-
роду као корисно.

Продавцима даје добру зараду.

5—12

Г. Г. ВРАЛА БАЈЕР из Аусбурга, фабриканти млађарских
машин и спрava.

В. Готхард Авајлерова фабрика најновијих и усавршених
пумни, шприца и остalo.

Г. А. Грајс и Комп. фабрика најусавршенијих писаљих
машине „Едемпант“.

Мустро код Ђоке Димитријевића Ниш 5—12

СРПСКА ФАБРИКА СТАКЛА у Парапину. — Потребује
500.000 кгр. ражне сламе не вршено по руком отрешено.

Пријаву у Парапину и плаца је 1. динар скупље од 100
кг, по што је по пајачкој ценi.

Препоручује се привредницима да ово имају на уму при
огодишњем засијавању стрипана.

Српска фабрика стакла
у Парапину.

ДВЕ НОВЕ КОМИЛЕТ - ЖЕТЕВИЦЕ из фабрике Хохера
и Шранца из Б. Пеште, а никако не употребљавају за
рад, продајемо уз повољну цену.

За ногодбу обратити се

1. Лесков. Али, Друштву за прераду кудеље и лана
3—3 — Лесковицу

Преглед 18. броја „Тежака“: — Чланци: Средства против штетних српских животиња — Опис пауга и поје-
диних саставака његових — Белешке: — Гласник — Ценовник паугоva: — Огласи

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10. 20 и ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕПЛАТА И РУКОПИС
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТА ПРИМАЈЕ И СВЕ
ПОШТЕ

ЗА ОСНОВУ ПАЛНИШТ ГЛЕНАРУ ОД АКРИЛА
1869. год. № 294 ЕРГИСКИ АРТРИСКИ
НОСИ ПОЧЕВ КЛЕСАЦИО

Цена огласнина изложена је на
посланијој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

ИЗ ГОДИНЕ 64ДН., ИЗ КОЈА ГОДИНЕ 3ДН.,
ЧЛАНОВИ КОНГАРСКИ, ЧЛАНОВИ СИНХ АДРЕС-
ПОДРУЖИНА, ОСНОВЛЕНИ УЧАСТНИЦИ, ВОЛ-
ЧИНИ СТАЛ, КАРДИ, ЧАНИ, ЧАСНИСТИ, ВЕ-
ДОВРАДНИЧКИ ЗАДРУГИ И УЧАСТИ ПЕЧА-
ВИЛАДИ ЛИСТ У КОЈА ЦИКЛУ, АДО ПОЛОЖЕ
ПРЕПЛАТА ГЛЕНАРД ЗА ЦИКЛ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

ИЗ ГОДИНЕ 8 ГЛАНАЦА, ИЗ СРЕД. БОДОВИ,
УДРЖАНИ С НАХОДИ ЧЛАНОВИ КАО И СИ-
СЕНСКИ ОБРАДОВАЧКИ ЗАДРУГИ И ЧАСНИСИ,
ЧЛАНЫ, НАХОДИ И МАДАРСКИ ДОБИЈАДИ ВЛ-
СА Б ГЛАНАЦА КАД УГЛАДИ ПОЛОЖЕ ПРЕП-
ЛАТА И КАД СЕ ПРЕТЕЛАДЕ КОД СВОЈИХ
ЧЛАНОВИХ КОГА БИ ИМ БИ ДОБИЛ ОДЛУКУ

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Популарн. Друштво хлебар, председник Вучко С. Богдановић

Одговорни Уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 19. и 20.

БЕОГРАД 20. ЈУЛА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ГЛАВНА САДРЖИНА

АУСТРО-УГАРСКОГ ТРГОВИНСКОГ УГОВОРА С РУМУНИЈОМ

У почетку проплог месеца панет је пред аустријским посланичким доном предлог трговинског уговора с Румунијом, против кога су скочила сва аграрна удружења, с њиховим средишњим местом и овји пут сложно као јелан човек... што се ларме тиче. Да ли ће остати до краја сложни и посланици који припадају аграрцима, кад се добије до гласања, то немо тек имати да видимо.

„Бечке Пољопривредне Новине“ налазе, да није била никаква голема небоља аустријска, да се овог уговора с Румунијом закључује, кад још није истекао рок конвенције започетеној с Румунијом 21. децембра 1893. г. односно кад она још отказана није и кад се на годину дана раније откazали има. Није била никаква голема небоља, тако новачење предузимати у једно доба „које с погледом на наш спољашњи положај и међувладарске односе уопште спада у нај-замршније глаеле наше историје“. И што су обновљени и предузети трговински преговори с Румунијом „у ово што се замислити може најценовљије доба“, горњи аграрни лист налази да је то било због тога „што је очигледно наше министарство спољних послова подалазило с предпоставке, да је пред турским војничким покретом и оперетским ратним пропримама Србије и Црне Горе, била заповед неопходности, с Румунијом се скајдти. Ово упитање трговинске политике са спољњом политиком донело је то, да је наша дипломација у преговорима с Румунијом искорачила напред и што је за минимо пријатељство Румуније на рачун наше пољске привреде учинила врло судбовносне попустице“.... То братимљење са Румунијом отпочело се пласти из бечког општинског дома, потпомогнута хажком извозника индустријалаца и берзијанаца и повијском варопских несвесних потрошача против аустријских аграраца... и онда је појмљиво, „да положај наших издавника

који су водили преговоре унапред је био подрирен и што је Румунија, увиђајући ситуацију, могла просто диктирati одредбе уговора!“

И аграрни лист не баци кривицу ван такво „недоношче“ као што је предложен уговор с Румунијом, на оне који су у таквим приликама преговоре водили, но као што су и мађарски аграрици из свог збору у проплом месецу у Будим-Пешти истакли... само па министарство спољне политике које је самовласно једини се руковођило експланзивним политичким тежњама, потпуно прешијајући све привредне потребе и прилике same земље.

Аграрци налазе, да тај трговински уговор с Румунијом, не нуди скоро ништа ни аустро-угарској индустрији, јер и оно што је по тако скупу цену постигнуто: 20 позиција спуштенih царина у румунској царинској тарифи, нису никакви изузети уступци, које би Румунија чинила аустро-угарској индустрији већ неизвестно пропирире највишега по-влашћења којим ће се користити и све оне државе (Немачка, Енглеска, Болгарска, Италија и Француска) с којима је Румунија већ везала трговинске уговоре. Само што „док ове друге државе поменуто благовоље пропирире највишега по-влашћења добијају бесплатно, дотле ми морамо широм отворити извиђење увозу стоке из Румуније да у заклоном виду и тиме налази смртну рану нашој сточној производњи“.

Румунији је дато право да може из године у годину један све већи број клане стоке — говеда, свиње и оваци увозити у Аустро-Угарску, почивчићи са 10.000 грла говеда и 50.000 брава свиња прве године, па договорену последње три уговорне године 1915, 1916 и 1917. до прхуница одређено мере т. ј. до 35.000 грла говеда, 120.000 брава свиња и преко тога кроза све време по 100.000 брава оваци го-дишће!

Са тога „Бечке Пољопривредне Новине“ налазе да је овај предложен трговински уговор с Румунијом много рђавији, него онај 18. марта ове г. упокојени са Србијом, тим пре што је спуштена и царина на

увоз свиња. Докле по општој царинској тарифи аустро-угарској царини за свиње од 10—120 кг. износи круна 12, за теке свиње к. 22. — у новом уговору с Румунијом свиње од 10—120 кг плаћају по браву круна 11. — а теке свиње место да плаћају по браву, плаћају по текини за 100 кг. живе мере круна 10.

Обарајући побуде и објашњења којима се од стране Владе спроводи предлог овог трговинског уговора, „Бечке Пољопривр. Новине“ страхују, да на основу највише повлашћења неће тражити и остale уговорне државе ове спуштене царине на свиње, као што се у своје време због повластица пограничног саобраћаја са Србијом и због изузетне поснутице на вино с Италијом, имало градне муке. Као што изјашљују и бојазан да неће и остала балканска државе, Бугарска и Србија, тражити исте већ Румунији признале царинске повластице, при проговорима за трговинске уговоре, кад се једном буду повели и онда ће аустријска трибине бити преплаћене туђом стоком. То ће утицати на смањивање цене стоки и месу и што се у уговору предвиђају многа потрошачка места за увоз меса, по краткотрајном исклучују са Србијом, показало се, да не вреди ништа, јер се главни увоз убрзо уреди среди у Бечу као главно потрошачко место монархије и отуда се смањивање цена домаћој стоки заповедно диктује.

Даље аграрни лист обара и ово тврђење које је и у нас укорењено и у погледу на Румунију, као и у погледу на Србију: да је онолико извоз говеда и овца у закланом стању колики се уговором предвиђа **Илузоран**, јер нати је клана говеђима онако згодна потрошачка роба као што су свиње, нити Румунија има **канкофом** онолико јако сточарство, да се извозом користити може. У мотивима појима се овај трговински уговор спроводи бекчом посланичком дому, аустријска влада га „тепи“ тиме, да је производна моћ Румуније у стоки слаба. Али аграрни лист износи упоредно стање сточарства у Аустрији с једне стране и с друге стране у Румунији, у односу његовом на становништво. На 100 становника падају:

	Говеда	Свиња	Овца
у Аустрији	36:3	17:9	10
у Румунији	51:3	33:9	112

И доказују снагу ових бројева појачава баш та околност што се при проговорима с Румунијом с њене стране баш највише куцало на ову повластичу увоза стоке, што зацело не би био случај, да Румунија нема намеру, да се том повластicom у пуној мери користи. „Како што се може поуздано рачунати и из то, да ће румунска влада предузети све потребне мере, да тамошње сточарство и количином и каквојом што више поднози“... у току уговорног периода.

Истини према мердама које је Румунија предузимала за унапређење сточарства, према описима што их је у погледу поправке земаљских сточних раса предузимала и према успесима што их је на изложби у Паризу писмено изјела, а на недавношћи величијој изложби својој земаљској изложби, као живо представила, можемо с поузданјем тврдити, као познаваоци сточарства у Румунији, да се аустријски аграрни неће много преварити и да ће се Румуни бар при крају овога уговорног периода, у погледу извоза стоке,

моги до пуне мере, трговински, користити повластичу уговора. Ми ћemo ускоро извести неке податке о румунским сточарством који ћe поткрепити ово тврђење и који ћe показати и нама колико много грешимо у погледу највећег народног капитала који му лежи у сточарству, што нипшта или врло мало у том погледу чинимо, што никшта не жртајујемо, што никако немамо смисаљеног и утврђеног плана и систематског рада и ако се нисмо ни за стоги део, подизањем земаљске радиности на здравим и једним основним, приближили Румунији у погледу њеног отривања од привредне потчињености туђини.

Из послетку аграрне потезу и вајоштију, ому стару своју... делимшију иза појаса: Граду ветеринарно-санитарну опасност од увоза меса (и ако клањог под контролом њихових рођених ветеринара) из Румуније. И да су ветеринарне прилике у Румунији посве такве, наводи из дела „Румунија у години 1900“ од румунског (сигурно почасног!) конзула Бензера у Штутгарту који тврди, да су релативном опасном сточарству у Румунији поглавни узрок неочекидно опасне заразе које стоку сатири. И потом поводом расправе у клубу аустријских пољопривредника, наводи једнога говорника, очевидца који је тврдио: „ја позијам безврдо случајена где је стока лиспавала од зараза. Лепаве су остављене по пољу, док их испа не поједу. Ваадух је био окунен, али нико се није стога жестко, власти понојмање. Да лешине ситије домаће стоке, недељама остану лежати, то је посве обична појава!“ И тиме правда напада своје на наше наравитеље појмове, напшу несвесност и нечистоћу, „јер се у балканским државама, за бакчији све урадити може!“ те да осумњичи сканку бризљивост и скако поузданье у ветеринарно-полицијском контролу и њене мере предорукре и угушивањем зараза.

Не помињашају да тиме баца до некије љагу и на савесност и чистоту својих рођених ветеринара који ћe контролисати клане стоке и у Румунији, као што су га контролисали и у Србији, бекчи аграрни лист замери врло оштру одредбама трговинског уговора с Румунијом, што није вођено рачуна о томе, да се добије могућност „исле поуздане контроле румунског меса у погледу његове ветеринарне и санитарне исправности“... уносећи одредбу, да се кланима громила која се увозе морају додати и најважнији унутрашњи органи, јер се тек на основу њихове каквоће могу чинити поуздани закључци на канкоњу меса у здравственом погледу.

Из даљих нападаја видимо, да се помиња с аустријском стране и овак пут, да се на њиховој граници подигну кланице за стоку из Румуније, као и то, да воде великији рачуна о већ показаним услесима подигнуте народне индустрије тако, да је индустрисализирање Румуније питања времена.

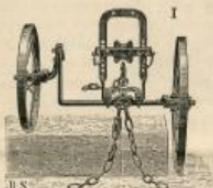
„Бечке Пољопривр. Новине“ на крају позивају аграрне посланике да се добро промисле хоће ли пропустити трговински уговор с Румунијом, јер ако би он био усвојен, онда би они сами пружили руку за отварање широм врата увозу стоке и ако у закланом виду, из свију балканских држава и тиме би једним ударом били срушени сви успеси који су постигнути аграрним покретом у последњих десет година.

За нас је так и важно и поучно да пратимо сваки важнији покрет најмеродавније чинионице у суседној монархији за пуноправно решавање наших трговинско-политичких односа с њоме; сваки корак најмоћније, аграрне групе, у аустријском посланичком дому пошто се ни закон о овлашћењу ни трговински уговор, не могу на основу овог свеснапасајућег аустријског § 14. доносити и одобравати, чак ни у ...Аустро-Угарској, чак ни по њеном сопственом схваћању „законитости!“

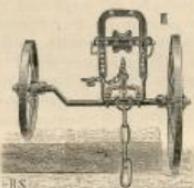
ОПИС ПЛУГА И ПОЈЕДИНХ САСТАВАКА ЊЕГОВИХ

(СВЕРШТАК)

Колечке за плугове Колечке за универзалне плугове (слик. 29) у главном су истоветне с колечкама плугова риљача (или плугова за дубоку орбу), само су сразмерно мање (колосек око 75 см.). Оне могу бити за точак лединяк на прост лакат или на двогуби или поспуштени лакат (слика 30). Затер (в. 19 сл. 26) је ћеличан. Облучац (в. 24 сл. 26) је на осовини помичан, према потреби за ширину бразде.

Слика 29. Колечке с коничним основицама за културне орке и крижином, дубешене на дубину од 26 см., тежине око 41 кг.

Слика 30. Колечке с посјекивима основницама на дубину пошвиститен лакат

Колечке плугова с простим гвозденим гределем, као што су т. зв. прости руски плугови СР (слика 8) разликују се од њих само по гужвама од ланчева и по гределском ослону с јастуком: оне немају облучца и уопште у свему су простије.

На точковима је наливеним главчинама, а шинама и паоницама од кованог гвожђа потпуно обухваћају тулац изнутра предуљци главчина која је са своје стране покрivenа лимским бранишевим утврђеним на осовини тако, да на осовински крај не може допрети прљавшина ни песак.

Точкови са заштићеним главчинама могу точковима на колечкама плугова и осталих справа за обраду, бити поручивани и с потпуном заштићеним главчинама да јде не цури и да не упада прашином (слика 31). Точкови се рад подизавању не морају скидати и само им треба досинати сваке три недеље једе у мазалице.

Напред потпуно затворена главчина озади се држи чврсто припремљена затвореном капсом увртвеној с њоме преко колчака осовине увртком. Колчак се може смјах пошто се извади кљија за утврђивање. Према томе да се може затворена капска намицата на колчак осовине није потребно, да со

она састоји из 2—3 дела, већ кад се колчак скине, може се и она онако цела смањи, што је од знатне користи по добро заштитавање затвора. Јеље се напуни у мазалицу која се помоћу увртки затвара, прикупља се у коморкама и одатле омазује рукавац при сваком отвору осовине. Пре одвртавања увртака на мазалици треба добро обристи и очистити како уврту тако и околу ње, како при пуњењу једем не би у главчину доспела и орљавшина. При пошиљању точкови су омазани самим машинским мазом и пре употребе треба налити нешто уља. При састављању расположених точкова треба на то мотрити, да се покривају белеге на саставцима (главчинама) главчине и затворне капске. Ако по дужој употреби одједанем колчака на осовини или изнутрице главчине точкови постану котурани, да ајташе, могу се у затворну капсу уметути танки лимани колутини тако, да точкови опет тачно ходе. Ти су колутини дебели $\frac{1}{8}$, и 1 и 2 mm.

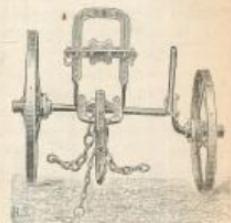
Потпорник за обрачак плугове од броја 7 на највише испорукују се све с потпором за обручак без повишене цене (слика 32).

Задомишљавају се највише и најлаже, како пречињака с гределским ослоном, па облучну, тако и левога точка, при подизавању плуга за дублу орбу, могу се поручити колечке начињене с нарочитим уврткама и разуме се да се вишак у цени доплати. Оне се онда увртјају и одвртавају, могу врло удобно удешавати за жељену дубину орања. (види слику 20.)

За орање с једном спирегом (грлом), при спирегом и с ловом може се добити и једнострани потежњак (слика 33) т. ј. једни лук с куком који је гравиран у потезу за затер колечки. Окренута на леву страну она се направа може корисно применити и за запрезање логова, уз јарам или пар запреge — треће спрежно грло.

Најзад на свима колечкама може се затежати и наслон за вођицу (диггин) као што је представљен у сликци 33 на облучцу (лево).

Кад се имају најименично да разоравају и саоравају јако испупчени постнати или пукови (узвишице на пљави, зомбичита) онда колечке сваки пут потребују друкчији положај. Леви точак колечки (единяк) мора, као што је већ напоменуто, на усправном краку осовине бити тако намештен, да колечко на тиме и плуг при раду буду постављени сваки пут у усправни положај. При орању низбрдо не мари ништа ако

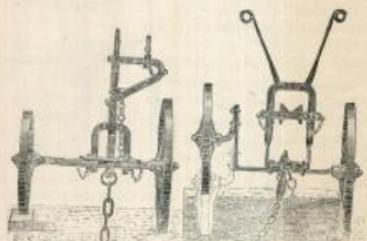

Слика 31. Колечке са заштићеним главчинама против растурања уља и уздарања крања

Слика 32. Колечке универзалног плуга са стране где су видљиви потпорови за обручак.

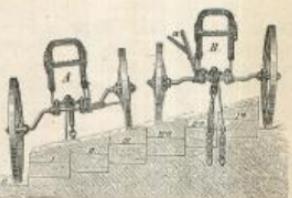
колечке те и плуг буду накренути мало нанаже, против при орању узбрдо морају стојати усправно, јер би се иначе бразда осипала. Да се то избегне корисно је употребити или широке оклопне ризове, или на обичним дашчицама помични репелак (сл. 9 и 10). Орање узбрдо ишће увек теже него орање низбрдо, јер би плуг морао сваку идућу бразду утолико дубље

Сл. 23. Колечке за једностранји волтајевак (лево) или за зготву и колетке с наставком за зготву (десно)

орати што постает више опада и претходна бразда и јер земља мора бити једнако издизана у бразде положене наишће. При орању низбрдо обратно.

Колечко с опретљивим основинама друкчије бива при орању **страним брегом**, где се бразда на једну страну преврпе узбрдо, а на другу низбрдо и где се не сме дангубити с наимештаљем колечака и плуга, за друкчију дубину, при сваком повртавању плуга у бразду. За такве случајеве препоручују се: колечке с опретљивим основинама који су начињени с противнапољно прегнутим осовинским крацима и могу се јединим озном а [слика 34] окренути о час и не дангубећи, да колечке, па стиме и плуг буду постављени у усправан положај, сваки пут, у повртавању плуга у бразду,

Сл. 34. Колечке с опретљивим основинама, тешине 43 кг. Плуг се покретају и за обратне плуготврзе саме, с једнаким токовима

као што слика 28 показује. Озин с има руцатку која захвата у назупчан лук и задржава осовину у оном положају који захтевају нагиб брега, односно прави став плуга. А представљају колечко у ходу плуга низбрдо, а В узбрдо, а између њих представљају се пресечни повлаченчиви бразда.

Ове колечке су за планинске положаје дужу дали и могу се у равницама врло добро употребити код свију плугова смеша код тробрајдијака.

Самоход или пр. Самоход или крмица (15 из слики 26) мада састоји се из пречврка (под целине и плуга дрвењача — курдеска) чврсто припинjenог с гредељем, о чије се кукасте крајеве краће или дуже вешају двоструки ланчеви — орачица или гужза —

те се и помоћу њих може још удешавати дубина орања. Иначе је орачица затер којим се са затером колечки у самој ствари преноси тегљеба снага на плужно тело и којом се задњи део плуга једнако држи у одвесном положају. Ако је потребно да плуг учини скретање у десно (у бразду) или у лево (ка ледини, пецини, пеношораном делу јавићу), онда би један ланац попустио, а цела тегљеба снага дејствовала би на други и тиме би се једнако одржавао одвесан положај. У левом ланцу уместо један завојит обртај — двогуба завојница (из слика 27 десно I а гледан озго, види објашњење слике 27) са урезима на уврти у десно и у лево, помоћу кога се може ланац подигнати или попустити, те да се плуг, нарочито на стром земљишту, може подесити да иде одвесно. Како са самоходом, кад је потребно, искључује, биће говора у наредном одељку на свом месту.

Потреба у запрези и разноликост радних саставака под појединачним номерама марака

Што се тиче потребе у запрези и различности радних саставака (делова) код појединачних номера и марака плунских, треба znati ово:

Универзални плугови за 10—25 см. дубоку орбу, марке D_{14} , D_8 и D_4 (слика 10) захтевају двоспремну запрегу т. ј. пар коња или јарям волова. То су нумере које се највише траже и међу собом се разлижу само по плужном трулу који је величине разне (на разуме се и дубином орања), докле све три нумере или величине имају једнаке гредеље и колечке.

Универзални плуг D_{MN} (слика 11) за орбу дубоку 9—18 см. има исте колечке као и горње величине, али друкчије гредеље и трушине. Он је подесан за једноспремну или лаку двоспремну запрегу.

Универзални плуг D_{MN} , за 7—16 см. дубоку орбу, уопште је лакше и вицкастије грађе и не испоручује се с предплужњаком, сем на изричан захтев. Он је намењен за снагу једног коња или две кравице.

Руце, како на плуговим риљачима, тако и на универзалним плуговима орачима с високим козлацима (становима) могу се по мацати, поменогати (којо што се види са слика 13, 15, 16 итд.), те да се могу удобно подесити заличности разне висине или при употреби његовој, претварању у справу за вађење рене или у подирања итд.

УДЕШАВАЊЕ ПЛУГА САКОВЦА ЗА РАД

Доброта плужног рада Независно од напред изложеных услова за избор плуга по доброти, и оцену његове конструкцијивне вредности, у практици се најчешће посматра на добруту плужнога рада.

Према циљу орања, доброта плужнога рада цене се по томе, како плуг поједине послове врши и од доброг плуга тражи се:

- а) да оставља чисту обалу или одсек од целине;
- б) да оставља чисто дно разора;
- в) да добро земљу мрви, дроби или ситни;
- г) да бразду добро преврпе;
- д) да земљу добро меша;

ћи да одржава равномерну дубину и ширину бразде, на коју буде удешен.

Чиста обала или одсек од целине знатно доприноси поузданом ходу плуга и чини да се постиже правилно прилегање бразде. Одржавање равномерне дубине и ширине бразде у орлу условљава такође постојан ход плуга и поизнаје се и по равномерности пооране површине.

Орање, плужни рад плуга, његова радна моб, сам конструције подешене за врсту земље која се мора орати и за дубину до које се има орати, зависи од спрежине стоке и од каквоге земље.

Спрежина снага врло се јако мења код једног истог плуга и на једној истој земљи, јер степен земљине влажности битно утиче на вену отпорни снагу, твардоју и пријањање за плужно оруђе.

Кад се плугови пусте да ору у граничнога за главни цима прописано им дубине и ширине бразде, онда се спрежина снага односи ка пресекима бразде и износи, по искуству и предузиматом мерену за квадратни десиметар (10 см.²) ујакој земљи 20—30, у средњој 30—40 и у тешкој земљи 40—60 кг.

Дневни рад плуга Акцији рад, због многих меродавних утицаја на то, може се од пратиле рачунати и узети да износи за 10 часова рада:

код бразде дубоке см.	при орлу са коња:	хектара орла
12—15	2	0·45—0·60
15—20	2	0·35—0·50
20—25	2—3	0·30—0·45
25—30	3—4	0·30—0·45
30—35	4	0·25—0·40
35—50	6	0·25—0·30

Волови рачуна се да могу од тих површини по-
орати 70—80%.

Од многих меродавних утицаја на количину површног послса (орла) по-
веку честити земље менујемо само један-два примера. Количина и квалитет орла зависе од првог, то ће рећи од чврстине и од збојности, отпорности земље. Земља орањица у својим дубоким слојевима отпорнија је него ли у горњим, разрађеним, више превртаним слојевима и за орале у вену дубину, независно од конструције плуга, тражи се и јача спрежина стоке, траки се спрежине снаге готово на квадрат више; докле повећавање ширине бразде нема много приметан утицај на то.

Исто тако и положај или нагиб земље утиче на утрошак спрежине снаге. На неравној земљи, друкчије је и вучење на празно, да ли се вуче низордо или узбрдо, утолико је вене запињање стоке при оралу узбрдо итд.

Начин удешавања плуга Саковца за рад

Од пет главних захтева за оцену вредности плуга (1. рада, 2. успеха рада 3. трајашћности и лакоћи опралке, 4. тежине и цене и 5. лакоћи руковања) лакоћа руковања или удешавања плуга за рад спада у вроје важне одлике доброга плуга и стога ћемо удешавању плуга Саковца за рад и посветити један парочити одељак.

Складање паковица Кад се плугови Саковци набављају из фабрике или од Српског Пољопривредног Друштва, они долазе нарочито опремљени — упаковани.

Све сечивице на плугу т. ј. раоници, цртала и предлужњаци, увијени су ластраним [иманим] капијама, да се не би у преносу окрзле и искривиле. Ове капије утврђено су жицом о увртке раоника и стога их треба одврнути, олабавити, докле се жица не одвие и капије не скину, па по том опет их уврнути, мотрећи при том да какво парче жице не западне у рупу од најртке.

Онда треба подмазати на колечицама осовине, ради чега се точкови могу смањити. Исто тако и гредељски ослон треба мало лојем или машију напамати. Није потребно скидати ни подмазати, ако су точкови на колечицама са мазалицама (у главчинама) за уље и прашину непропусним, и то их треба напунити уљем, па сваке 3—4 недеље то повторити.

Удешавање гужве Најпре постави гредељ на ослон или вранице и кријице јастук на колечицама, па оба ланца гужвина обеси о куке пречњака на гредељу тако, да су обе стране равномерно затегнуте. То равномерно затезавање постиже се, ако се оба ланца, пре но што се обесе о куке, упореде (изабарбај) и ако се не слажу, онда се увртањем обрати на левоме ланцу гужве, по дужини изједначи. Праве увек потребно да гужва виси о гредељу крајним бечеочумима својих ланцима, но ако потреба најисука, можемо их обесити и на краје, те да се постигне још лакши ход или самокод плуга.

Позиција предлужњака и цртала Јим држаљама бити чврсто притврђени гривнима о гредељ и то на горњим уврткама гривне најред, а на доњим назад.

Предлужњак се спушта толико, да у орби хвата 1/2, до 1/3, браздине дубине.

Цртало треба да је својим врхом старије од врха рачниковог и да захватва на 3 см. испред истог.

Капаја правац и положај ови саставници плуга заузимају на гредељу види се из претходних слика.

Воловци (гла-
чи) плужних у додир са земљом, истине су у фасадама или телу брици добро углађени и углађани, али пре то што ће се они сами у орби угладити да се све цапле, могу ипак показивати овде — оде по које место о које се земља хвата и лепи, што отежава рад сточи. Да се њихово потпуно глађање обрза, треба таква места у току самог орала угладити бруском или каменом пешчаром. Због тога се и препоручује, да се нов плуг, пошто се лој којим је плужни окој омазан смажко терпитетном или петролојом (са глатких делова плужних), први пут пусти у општу пешчану земљините или да заоре у ледину.

Запрезавање стоке у плуг много утиче на правилан ход плуга, као и на добро орале. Оно зависи од тога, да ли су спрежине стоке коњи или волови, т. ј да ли тегле на ждрепчанике и потеге [штранг] или па оје и јарама и колико се јармова волова или пари коња запрезати мора.

Коњи а и волови који вуку на штранг, упрежу се о јармац или прекоруђе [вагу] са ждрепчаницима.

Јармац се окачи беочугом о куку на затегу колечки. Он може бити подешен за 1, 2 или 3 спрена гра.

Волове који вуку на јармама о врату — место јармаци, треба запрегнuti с затег колечки ојетом, посредством две-три дебље алке, место само једне тј. да оје између запреге и затега од колечки буду спојени на чланиковиту преглабицу, те да запрега при првом потезају и при зашињају у раду, не затеже и не сеце и запрежно и плаужно оруђе, као укрућену целину, исти да одиже колечке, те на њима и плуг.

Јарам односно јармац, мораји бити толико дугачки да дају довољан размак, да денивак једнако гази раззором бразде, а левак над обалом — целином.

При презају четврте или шесторе запреге између рудних коња или волова што вуку на штранге, место уобичајеног ланца потежњака, између првог паре спреге који вуче непосредно до плуга — "рудних коња" — требада се у јармац углави руда, а између рудних и предњака наместити другог јармаца о врх руде тако, да предњаци [коњи и волови] вуку ланцем потежњаком.

Волови у јарму на врату, предњаци се спрежу за "рудне", помоћу крпела или ланица од 2—3 јаке алке. Код спреге од 3 јарма запреге, предњаци вуку на ланцу, а средњи и рудни на ојету с крпелама. Овде су крпеле преглабица између јарма и ојета, држије се о заворњу јарма и о алци ојета с друге стране.

Дубина орања и удешавање плуга за дубину

Бројеви који се уз марку поједињих типова плаугона за разне врсте земље и за разне определене, налазе обележени на стапну, у погледу на јачину плуга, величину и облик његовог плаужног тела, означавају *границе*, у којима плуг ради а на земљишту за које је намоњен.

Воловај орања — У нормалним границима удешавање плаугона за дубину орања, мењање дубине при **колечкама** орању, бива помицавањем гредељског ослона — пречијака са јастуком — на облучују колечки, налије за плиће и налиже за дубле орање. Незнатније измене могу се при том постићи тако, ако се положај гредељског ослона измени само на једну страну.

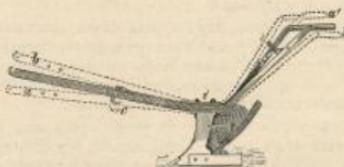
За све *веће* измене дубине при удешавању пауга, мора се и леви точак који је влакто у дубље лочки регулисати тј. његовим наперјајем пауга ком на основинском лакатном ступцу поминути навише или напинке, опуштањем и притеzanjem за гравише. (Упореди слике 27—34.)

За постизавање још *веће* дубине, но што се добија удешавањем гредељског ослона и намештајем левог точка колечки, морамо се послужити зачињајстим гвозденим клиновима, од којих су по два приподата сваком плугу са двогубим гредељем. Уметавањем тих клинова између гредеља и плаужног тела, постиже се плиће или дубље орање, но што је нормално, за ту плаужну марку.

Одворнути највртке над гредељем на уврткама трупице, па за особито плитку обру, дати гредељу положај а јелика 35). Обратно, да се постигне што дубље орање мора гредељ добити положај б. У слу-

чају а умешу се клинови позади, у случају б спреда између плаужног стапа и гредеља, пошто смо по-пустили најпре највртке на уврткама i.

При притеzanju и увртјају највртке морамо добро мотрти, да гредељ не избегне у страну, по да равномерно приложе, јер се иначе не може постићи сигурно причвршћавање његово.

Слика 35. Положај двогубог гредеља подметњачких клинова: а, за особито плитку обру, б за особито дубљу обру, с куна за вештаче једног ланца, і гредељско највртко

Уметање клинова од велике је користи за регулисање правилног хода и у свима врстама претварања универзалног плуга у друге справе за обраду земље. Према томе јесу ли је раоници нови или слизани, према томе да ли је земља тешка и чврста, или трошица и блага, сува или мокра, заљажење плуга у дубину може се дотеривати клиновима, дјављу гредељу по потреби положај а или б. Да ли ћемо клинове морати подметати целом дужином плићовим, или до пола, зависи од потребе у сваком поједином случају.

Код плугова риљача треба по могућству избегавати највиши положај гредељског ослона, јер се притом облучај колечки истура унапред и може се искривити отпорник постиком потежњака или алки ојета на куку затега од колечки. У таквом случају за удешавање дубине, боље је да се послужимо клиновима са средњим положајем гредељског ослона. За одржавање облучаја у исправном положају служи и ланчић уздржаč о гредељској куни, али он не сме бити никакд затегнут у раду.

У осталом својим испитома има успеха и допуштено је само дотле, докде плугу толко чисто ходи по дну разора својим табаном и плаզом. Чим упркос општим раоници почне на врху свом да члови (дуби) или да се задњи део плаве трћи (издиже), даље је удешавање за неу дубину узман и мора се пратити набавцима других типова и марака, набавцима клинасто зашиљања плаужних тела.

На плуговима с једноставним или простијим гвозденим и дрвеним гредељима, удешавање дубине орања врши се на колечкама на сличан начин, а осим тога и вишим или нижим вештаче гужве [орачице] на гредељу тј. поопуштањем или притеzanjem ланца.

Ширина бразде и удешавање плуга за ширину

Ширина бразде усвојења је удаљењем гредељског ослона од ивице бразде и треба да је у сагласности ширине бразде постти са притиском одсекаца земље раздвојеном т. ј. са ширином банка који одсекац одсека у покретању плуга унапред, али мањом се бразда може без штете хватати за 3—6 см. широм.

Ширина се може удешавати на плугу Саковцу тројко:

1). За већу измену у ширини бразде, мора се цео облучак колечки на осовини помаћи, ма да обично треба облучак оставити да стоји у положају како је намештен у фабрици;

2). Мане измене у ширини постизку се помицањем затега (рудице) колечки на сврачукама (луку) лево или десно;

3). Исто тако помицањем пречњака на облучку — гределском ослону — више у једну или у другу страну. Али обично то помицање не треба употребљавати при удешавању плуга за ширину бразде, по више за то, да се исправе колечке при косом на гињању чвршком.

4). Накретање задњине плужног тела на бој и тиме тежња плуга, да хвата ширу или ужу бразду, код плугова са самоходом, служи такође за удешавање ширине бразде. На име попуштањем или притеzanjem у обрату левог ланца гужве орачице постизке се: попуштањем шире ораче, а притеzanjem (скраћивањем) ланца уже ораче.

Кад се плуг потпуно добро удеси, онда он иде равномерно и стапно, ходи сам, да га орач не мора ручицама придржавати.

Ход плуга

Права колечка удашава се на да стоји одесно и да иду право. Брак-сврачук длан (десни) точак треба да иде што ближе одсеку бразде, но не до додирују га. За тај циљ мора затег (рудица) колечки на сврачукама бити управљен лево или десно према томе, да ли средиште правца вуче, лежи даље у десно или у лево. Правак вуче и средините потезала плуга управља се по броју или телесној ширини спрекне стоке или по дужини јарма односно јармација. На сврачукама се помештањем затега испреклају и колечке које се при орачу откосом брега потурају т.ј. напиже стреме.

Где за именовани циљ не би било доволно помицањем затега (рудице), ту се може (на пр. при орачу плугом с 1 или са 3 спреге) утвртити ланац од $\frac{1}{2}$ до $\frac{1}{4}$ м. дужине између кука затега и јармација, односно оје за затег спрекнуту помоћу крвела, те да се правач вуче ломи под мањим углом, или се у оба случаја употреби направа за побочно тегљење (слика 33.).

Уске колечке * Да се може уз јарке, зидове, дрва итд. **валуа** * што ближе орати, израђују и нарочите узане колечке. Истом циљу још боље служе папуче и једноколци (место колечки ступци с папучом или тоčkama на дну) који се спуда онде могу представити колечкама, где су земље такве да се точкови обавијају и набантају блатом и коровским жилама.

Ланчи уздржач Да се облучак колечки одржава усправно, да не посрће т.ј. да се не накреће и не потура унапред и да се не би затег на коме је јармача сужао и о земљу побођа (на пр. при употреби плуга, при преносу итд.), обеси се пести (затег) ланчићем уздржачем о куку на врх гредеља, али ништо тако кратко, да тај ланчић при запињању стоке може нути; шта више у раду он не сме никад

бити, односно затегнут. Сем тога ланчић тај спречава смисаље гредеља при окретању и изокретању плуга.

Образовање или разоравање право бразде Кад отпочињем ораче целине тј. докле

живљају деонице, стриве или чврши, треба гределском ослону, односно орачици, дати положај за највећу дубину, а за ту марку плуга и то дотле, док се не подеси и не постигне права дубина ораче, што обично бива с другом-третом браздом. У почетку се и леви точак спусти што ниже, па што бразда дубља постаје, точак се подиже, док се не удеси на жељену дубину и једнако одржава одесно тако, да основина једнако водоравно стоји. Сем тога затег (рудица) колечки треба на сврачукама поместити за једну рупу у лево, дакле ка обали целине, да и цело плужно тело одбija у бразду, па тек кад се у току разоравања првих неколико браада подеси права дубина и ширина орача, помаћи затег опет на средину сврачулце.

Изразавање пос-брзде При изразавању последње бразде, кад је једна оба точка морају иши разором, леви точак треба сасвим спустити тако, да оба точка иду у једној равни. Раоник пак удесити тако, да он за $1\frac{1}{2}$ —2 см. дубље хвата и самоход исчврчити.

За пренос плуга, било на преносним двоколицама (слика 36.) или на сувлачи, треба такође опет точка на колечкама поравњати.

Саоравање дес-нице Где се можда због мокроте не морају одржавати узане сведене деонице или постарати са расколњењем браздама, треба после сваке жетве деонице поновна ображићивати. У ту сврху се на стриве у правцу орана покују право разори у размаку један од другог колико треба да су нам деонице широке (20 — 30 м.) на се најпре, саоравањем земље одовуд и одонут она разоре.

Права деоница се почине саоравати око ове прве почетне бразде — разора, при чему се запрега на десно истерјује и отреће и на тај се начин деоница до половине своје саоре. Понто то на исти начин и исто толико другу деоницу саоремо, онда се између обеју лежећа површина једног половине деонице) разоре, при чему се запрега у лево поврће. Из тога изазида, да разор прве почетне бразде треба повлачити на четврттине деоничке ширине рачунајући од чвршине међе.

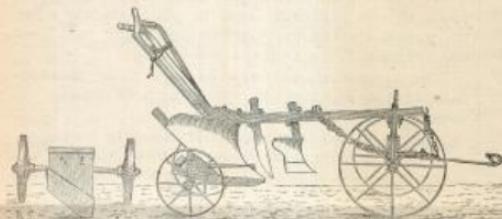
При доворшетку орану остаће дакле између деоница отворене разори који се обично при даљој обради поравне и на коме, да би њива осталла равна при идућем орану, треба отпочети разоравање.

Отварене разоре најбоље ћемо поравнати ако у правцу на њих, према њивној дубини и ширини, с обе стране саоремо 3 — 4 бразде које постепено пуштамо све плиће, а последњу заостала пликту бразду разравним разом у десно превалењенога плуга. То равнање је још брже са вишебраздним плугом. Потоње попречно влачење њиве бранама, или изврнутим дрљачама уравњује бразде потпуно.

Озетање плуга При истеривању плуга из брааде и окретању у ухватницима тајну на ухватницима, да се утера опет у брааду, плуг се издигне из земље, прекреће на леву страну и пусти да се клиза на плизи и на браннику који је начињен на левој ручици, докле се за десну придржава.

Плаугови са самоходом доиле ору, не морају се рукама држати и управљати. Орач не мора и сам запинати, но може ини ободом орања и слу своју пажњу обратити ходу стоке. Али у каменитим или косиним (нашумитим) земљама, не треба плауг оставити самом себи, по ручице треба придржавати и чима плаугом управљати.

Изључивач оз-мехода Слуда онде, где је нужно, да се оре бразда промењава ширине (као на приједору разара, повлачењу одводница, при саравњавању крајева, увратнице, путева и потесних међа — и при изоравању последње бразде) самоход можемо искључити. То бива, ако десни ланац гужве смањнемо с куке гредељског пречника и окажмо је о трећу куку с (слика 35.) испод гредеља (а ланац се у обрну може одврнути), те да плаугом у орању можемо руковати по воли, да можемо орати на разну ширину, исправљати бразду или због неједнаког хода и врдарања завртеге, као и обичним плаугом управљати у орању.

Сл. 36. Преносни доколапак, леви, за себе а десно поджеутре вод плауг, на излути редач, ораче и обртни. Техника 20—23 кг. При порубници ових доколапака мора се изложити највиши излуга за који се порутиле.

Принцип доделитеља Без предпружнијала требало би само њаза и цртала онда орати, кад хоћемо сасвим пантоко да оремо или онда, кад намерно хоћемо да изорамо бразду што мање преврнемо и дробимо (D_1A , D_2A), даље при разоравању ледине, зимском орању, али без пртала никад, јер оно не само да изводи орање сваршиће и чистије, по узнатној мери доприноси и одржавају плаунине трупине. Сем тога оба ова плужна саставка служе и за смањивање и штетење спрекне снаге.

Цртало и покат (врх) раоника морају тако близу стојати, да једно друго узајамно потноманку у њивовом раду: с једне стране чистом одвесном засецавању бразде и водоравном одесцању, подизању и претварању исте с друге стране.

Да плауг сигуран ход има и да одржава равномерну дубину, потребно је да точак браждика ходи једнако по чврстом и глатком дну разора тј. да дно бразде остаје чисто. Осипање облаје или одеска целине, спречава се употребом цртала које опшtro и чисто засеца бразду, док се осипање већ преврнете земље из бразде, обуставља одржавањем плужног тела у одвесном положају или ставу, и да одржавањем нормалне ширине и дубине бразде за тај плауг.

Да би се на брдским странама бразда (банак) могла правилно навине превртати, односно, да би се бразда могла чиста одржавати, исто тако на жилавој или грудвастој земљи, где преврнута бразда

гради једноставан банак или где се грудве преврну и падају ватраг у разор бразде, треба се послужити широким оклоним разовима или помичним репљцима на њима.

Длето у место некота од раоника, за плаугове који раде на каменитим земљама, чува раоник да се брзо не туши и не израх. Длето се може видити ради искивања и оптрења отуслење стране или ради отвортања друге стране. (в. слику 13)

СТОЧНА РЕПА УГАРЊАЧА

(*Brassica Rapa esculenta* Koch; *Brassica Rapa rapifera* Metzg.
бела рена, јесења рена, тамјерача, туринис итд.)

У напису шта да сејемо на стрништима олајне репице (јечма осимац¹) побројани су појединачне биљке које се са успехом гаје за исхрану људи и стoke, али ништа није поменуто и о репи угарњачи која се тако зове за то што се увек на угареном стрништу сеје. Овим допуњујемо горњи чланак напоменама о гајењу сточне репе угарњаче у времену око њене сојидбе.

Кад је лето кишевито, жетва је угарњаче сигурна, доходак врло велики, а трошкови око рада врло незнатни. Сви су нагледи да ће ово лето на гајење угарњаче бати угодно, па за то скрећемо пажњу пољопривредницима на користи од гајења угарњаче која још не може никако код нас да се одомаћи.

* * *

Репа угарњача употребљује се за исхрану стoke: говеди, оваци и свиња; неке сорте (јакте тањираче) као вариво за људску храну — врло је здраво и пријатљиво јело.

Угарњача има више врста; разликују се по боји облику и начину укорењавања; има их окуглих, пљошната — округлих и дугачких. Боје су: беле, жуте и црвене.

Семе угарњаче ситно је, округло и црно, слично кукурисном семену; што је семе црвје зрелије је, здравије и веће илиџавости.

Угарњача успева у влажном — магловитом поднебљу, али даје још добар доходак у пределима сувим и оскудним у каши.

Напредује на свим лакшим земљама, нарочито на пескушама и другима које су измешане са песком.

Две су користи од гајења угарњаче. Прва је: што се може редовно да сеје на њивама као други усев постоји се, редовни усев појакан и дигле: олајна репица, озима јечам, озима раж пшеница, овас и пролећна сточна пшеница; а друга је: што са незнатним трудом и мало рада осигурамо се са достој и добре хране за зимску исхрану стoke. Према томе не би било економски сејати само угарњачу на једној њиви једне године, кад се преко године са исте њиве могу да добију две жетве.

¹ Види бр. — 17. Техника 1909 г.

Ако се могне, добро је пре сејања појубрити стриште згорелим ћубретом или пиштевином.

Земљу за угарњачу треба поорати одмах чим се усев дигне, ако је земља влажна, иначе сачекати прву кишницу како би семе дошло у влажну земљу.

Семе угарњаче слично је и семену олајне репице; што је затвореније боје у толико је боље. Због тога, што је врло ситно треба мање количина семена по екстару.

Угарњача се сеје „омашке“ и врстачном сејалицом. У првоме слушају треба 2—4 кг. семена по екстару, а у другоме 1—1½ кгр.

Кад се угарњача сеје оманике, поступа се овако: најпре се земља пооре и подрђа па онда сеје (ако је земља влажна); кад је посејана, повлачи се — поравна — земља тривоном браном, при чему пазити да брана буде што лакша, јер се семе не сме затрпнати дубље од 2—3 см.

Ако се сеје врстачном сејалицом, онда ваља сејалицу подесити тако да се посеје репа у редове раздалеко 45—50 см. а при прашењу и разређивању остављати струк од струка 30 см. раздалеко.

Кад се сеје сејалицом, онда са раоница посматрати тегове, јер семе не сме бити дубље затрпано у лаким земљама од 2 а у тежим од 1½ см.

Опет понашамо: да угарњачу треба посејати само и узек у влажну земљу, па макар чекали дуже времена док не падне кишна, иначе посејана у суву земљу, рђаво никне, па и оно што никне, закрњлави и пропадне.

На конопљиштима, лаништима и њивама с којих се усеви чувају, може се угарњача посејати, пред чување, у усев, јер приликом чувања семе угарњаче затриле се. Тиме смо уштедели орање. Но угарњача се може посејати и заједно са ланом и конопљом, јер у закону може да расте; кад се лан и конопља почнују остаје репа коју даље треба неговати.

Ако је време влажно, добро је посејати угарњачу по Св. Илји, а иначе доцкан сејати је целе прве половине месеца августа.

Чим угарњача добро никне и порасте за 3—5 см. треба је разредити и једновремено прашити онако исто као сточну репу. Оставља се само по један струк (раздалеко 30—35 см.).

Разређивање и прашење то је сва нега око репе угарњаче.

При подесном и довольно влажном времену, угарњача брзо расте. Жетви према добу сејања, пада друге половине септембра или почетком октобра. Она се чува врло лако руком. Кад се изнади — почула — треба је очистити од земље, па са њиве пренети на место, где ће за зиму да се трапи. Пре трапљења треба липње сасечи и у "зелено" сточи давати, јер је врло добра храна, нарочито за музне краве.

Доходак по екстару је, кад је подесно — влажно лето и јесен 20—30 000 кграма репе и 3—4.000 кг. лишћа.

Угарњача теже измржава по сточна репа, за то се она на други начин и грани.

Угарњача и мрква сточна (шаргарена) не могу да поднесу исто трапљење као сточна репа и кром-

пир. — Угарњача је истинा тврђа на зими но кромпир и сточна репа, али је за то осетљија на то плоти и труне одмах чим је тоналота увати.

За то се угарњача покрије блажи слабим — танким — слојем земље. — Где пак није јака змијом гомиле од угарњаче, покривају се гранчима од шумског дрвећа, нарочито је за ово покривање подесно гранче од четинара.

Приликом трапљења угарњаче, ваља одабрати неколико комада најкрушијих и најздранијих па их преко зиме чувати у подруму трапљење у песку и с пролећа посадити у прете раздалеко за 50—60 см. онако исто као што се саде, главице кунуса за извођење семена. Кад избие стабљика са лишћем, треба побити малу притиску у уз ну везати стабљику да је ветар не изломи.

Но пошто је ово прилично заметан посао, то се потребан број репе за извођење семена оставља на њилини непочупан, само је треба покрити земљом или ћубретом да не измрзе преко зиме. У пролеће треба их одградити; преко лета 1—5 пут опрашити и оплесити, и кад семе добро сазри, побрати га, оматити и извејати. Извејано семе треба танко рас прострети јер се лако ужеке — победи — упљесни се.

Са једног екстара може се добити до 300 кграма семена.

Први пут треба набавити семе од Срп. Поль. Друштва, а после га на горњи начин изводити.

M.

УГАРИТЕ СТРЊИКУ ШТО ПРЕ!

Земља пошто се жито поноси или пожаје задржава влагу много мање, влага убрзо испари, и кроз кратко време земља се ствари као да смо на њој набијали гувно. Докле је усев на њиви стојао, дотле је земља била заклонења, засењења, у ладовници под влатом и класом, и стога је се одржавала и влажна.

Према томе ко са угарењем, са заоравањем стрњицке отежке и врло дуго чека, тај себи само отежава тај посао, често га чини немогућим тако, да мора кратко док не падне опет каква падашна кишна која је у јулу—аугусту мање више већ реткошт. Већ из тог узрока треба угарење, заоравање стрњицке приступати што пре. Пословница лено вели: о кола за жетву окати плау! Требало би стрњици заоравати још докле крстине на њиви леже, пошто је угарење пречи посао, но и својење крстине на гувно, но и пршај. Летини је у крстинама зденоута, већ до уста дошао хлеб, а угарење је основница за догодишњи хлеб, за идућу жетву: почетак будуће обраде земље.

Ускореним заоравањем стрњицке задржи земља лакше и своју угарност т.ј. овај се не спне и не ствари, не остане трошина, дробна, и постане разтерсита и сникава: отпочето угроверавање земље не прекида се, угарност, доспевање, стасавање земље не ремети се, во се наставља и довршује. Храниће тварке у земљи које су се раствориле и угроверавати стаље, настављају свој благотворни посао, привлачећи својим угроверавањем и сирове, још нерастворене

делене, у припремљање за усевску храну. Где се угарност поремети и прекине, где се земља не угорена и не доспева, ту не нарасте и не доспе ни трпеза са јестинима за усеве, као што под каснелом не доспева ни хлебац коме је поремећено доспевање. Ту усев не може успети, па ма колико на ту њиву навозили и навлачили ћубрета, било стајског, било вештачко-минералног и куповног... За угоревање, за угарност земље која понијавши зависи, од сићуших невидљивих створења [бактерија] у земљи, потребан је још и слободан приступ ваздуха, те да потпомаже делатност влаге, да сићуши створења животи и котити се могу. Где се земља утаба, сићеска или стварне, ту нема слободног и лаког приступа ваздуха. И за то угаримо што пре, да се не угошује животих многобројних невидљивих сићуших створења, толико благотворних по доспевању, угарност земље.

Да ли треба угарити плитко или дубоко?

На основу дугогодишњег искуства практике, препоручујемо, нарочито за таје земље, плитко заграњеје стрњика, више прањање, но орање. Зашто? За то, што по жетви у граници остаће безбрз коровски семен. И ако се плитко земља поугари сво ово семе убрзо изничи и њива лепо озелени. И како ми орајем пред зиму сва овај изничко коров дубоко заријемо под бразду, ми на тај начин успејмо да темељно поништишмо у исто доба и семе и коров. Ко онако поступа — код озимих, као и код јарих усева, тј. ко у сваком случају по жетви угари, а пред зиму и једном дубље оре, тај неће имати да се ижали на коров по својим њивама, томе тријер неће морати много да претребљује и да чисти семе.

Трећи разлог, зашто треба што пре стрњиште да угаримо тај је, што тим начином кроз најкраће време можемо ораћицу своју обогатити хумусом. Како се у јулу и августу трулење и распадање стрњицке, остатака од жила и влана, најбоље подстиче

и потпомаже, због топлог времена, то поугарена земља много пре постиже толико потребну јој угарност.

Обично је доста подорати стрњиште за 12—16 см. дубоко. Само оне љиве које ћемо у јесен засевати озимним можемо подорати у угарењу мало дубље, до 20 см., и том приликом заорати и пре тога по љиви растурено ћубре, како би оно труљењем и распадањем својим подстакло и појачало угоревање земље тј., растварање хранљива за озимину која ће убрзо потом бити посејана на њој.

СРЕДСТВА ПРОТИВ ШТЕТНИХ СИТИХ ЖИВОТИЊА

(СВРЧНЕТАК)

14. Против штагастих ваша (испореди и бр-5): 7 кгр. печеног (живог) крече, угасити га са око 5 литара воде, 6 кгр. сумпорног цвета и 100 литара воде. Мешавину се кува 45 минута. Пониште се охлади и слегне, бистра се течност преска. Како се после тога по билькама наувче прејаска као слани, не треба ово средство употребљавати за украсно рапшиће. У осталом може корисно да замени и премазивање воћака с јесени пречом.

б) Средства за запрашивање

Треба да се разбајају по билькама и по земљи у што ситнијим деловима. За земљораднике, и у опште да мању потребу, доволни су ручни запрашивачи (мехови); а за велике површине показани су се као употребљиве спрave: „Вулкан“ од К. Плаца [Ludwigshafen a. Rh.] и „Торнава“ од Верморела (у Viellefranch — у). Не радити по ветровитом и влажном времену.

ПОДЛИСТАК

ВЕЧНИ ЖИВОТ НА ЗЕМЉИ

(НАСТАВАК)

Слични огледи извршени су и на мајкроскопским животињама, које могу да „оживе“, као што су поменуте тардиграде и ротифере. Ни у овом случају није могло да се доказа, да постоји вртно-поступно латентни живот. Огледе је вршно научник Рихтер, који је 1907. г. објавио свој извештај. Он је проучио тардиграде из мајчине, нађених у острву Шпицберг. Сачувава их је суве у хартији, на њима је затим испитивао у погледу оживљавања. Ево шта је нашао Рихтер за једну претутних животињица, звану *Macrobiotus congoensis*. После десет месеци, ове животињице, мало покрсане водом, оживеле су за 25 минута. После двадесет и шест месеци, могле су они првачи у виду живота, и то само неколико, горе пошто су више од једног сахата државе у води. После тридесет месеци па једна од ових тардиграда није могла да се поврати у живот.

Ови огледи јасно доказују да нема правог притијеног живота. За време успа-

наности неког бића, ипак се догађају неочекане лагане физиолошке и хемиске промене; оне морале завести да постоје, јер после неког времена, краћег или дужег, није више могући повраћај у виду живота. Да би доказао ове промене, француски академик Гастон Боније, у друштву са ботаничарем Ван Тигемом, испријеши је многообразно тачно огледа на семењу, па је нашао да суво семење и после неколико година, у облику т. з. латентног живота, показује веома пратљиве физиолошке радње, као дисање и транспирацију (испуњавање водених паре). Живот сувог семења није, дакле, потпуно престао, већ само дрема; то је успорен, стишак живот. Кад физиолошке радње престану, организам угине.

Недавно је и немачки научник Колкин градио сличне огледе са потпуно осушеном примија јечма. Он је нашао у њима производњу угљен-диоксида гаса и примије кисеоника, дакле дисање. При разбијању сувих зрма, дисање је било још јаче; кад су претворена у браздо, дисање је продужено, чак и тада, кад је ово браздо загрејано до 100°, или потопљено у алкохол са 90 градуса. Сви ови огледи Колкинцеви доказују, да у сувог семења и зревења постоји успорен живот. Сличне

огледе извео је ових дана и Пол Бекрех, на најразноврснијем семењу, па је увек нашао да постоји дисање и транспирација у њега, не само у почетку него и за цело време овог т. зв. „латентног“ живота. Бекрех је доказао трагоне неома ублаженом дисању чак у семења, које је изузетно кроз 80 година сачувало своју клијавост.

После ових напомена, да се вратимо на зрење из фараонског доба. Што се таче спољашњег изгледа, зрење што је јављено поред минералних мујица, лено је очувано. Једино спољни знак је понижавање мрко-превија боја, коју је западио 1825. г. Раслај, Доњије, 1828. г., испријео је Бонатр хемиско прочување тог зрења, па је нашао да лијев албумен или белдлице, т. ј. резервна храна за плиску, садржи из објекта стихија, које се могу бесконечно сачувати. Скрб овога зрења још могаше да попозији под утицајем јода, као и давашње жито. То је важна чињеница, која доказује да то зрење може још и изнади. Ген (Gün), професор универзитета у Нансију, који је у последње време проучавао фараонско жито, које му је послало Маслеро на пода оног погодбе, да би могло старијинко жито пројектијати: I. да његова резервна храна

15. Противу пужеве голача и ларве личне зоље (испореди и бр. 6, 11, 12). жив креч угасити не-вопредно пре употребе и само да се распадне. Пописати га по њивама пре изласка сунчевог; после пола часа то поновити.

16. Противу *айла* — (риљаша) — на јагодама и осталих сличних штеточина: дalmatinски прашак за инсекте. Растирати га по лејама 1 грам на квадратни метар.

17. Противу репичара (сајне бубе): 2 дела дalmatinског прашка, 1 део сумњорног цвета. Добро помешати и растирати, или непосредно пре цветања расејати сејалицом за детелину.

18. Противу краваја вами на поданку јабука (испореди и бр. 5, 23 и 24): дуванова прашина. Поданак се све до почетка жила очисти од земље, па се сасвим посне овом прашином и опет земљом загреји.

В) Средства којима се задамљује

За утамалњивање инсеката у затвореним просторима, стакларима (стакленим баштама) итд. Састоје се из прашкова који се пале, или из течности које развијају пару испореди и бр. 35).

19. Противу личних вами и класара (испореди и бр. 1, 2, 3, 7, 8, 9, 13, 20 и 21): Прашак за инсекте. Распрости се на табачкој хартији од нована, метне на ткиво од живе са широким отворима, и потапли.

20. Противу личних вами и класара (испореди и бр. 1, 2, 3, 7, 8, 9, 13 и 21): дуванова прашина. Употребљава се као код бр. 19.

21. Противу личних вами и класара (испореди и бр. 1, 2, 3, 7, 8, 9, 13, 19 и 20): дуванов екстракт „Екселзијор“. Раствор од 50—60% сипа се на врелу гнојену плочу.

остане хемиски нестакнути, што већином и јесте случај кол фармаконе пишеви и јечма; 2. да је људа сачувала своју организацију тако, да се још може образовати њен пробани сој, који јој слуша за спаривање резервне хране; 3. как да је друга погодна естрапена, треба још да је клади у додиру са резервном храном, како би је могла преизвадити. Према таквом микроскопском испитивању, Ген је нашао да је клада у заразном житу већим делом оштећена, разрушена. Ова се јавља смекурана, као да је и сама слична мујини. Сеп тога, не постоји више веза између кладе и беланџета. Баш да је клада остало неизврбено, она ће би могла да спари албумен. Даље су кладини састави веома дозадни, поремећени и овде овде у расаду. Сеп тога су ове беланџете претпоставле дубоке промене, тако да вишне не реагују на хемиске утицаје, као што чине кладе у дланашком житу. Отуда је Ген извео закључак: „заразна храна, упркос добром спровоља изгледа, немаји више организацију беланџета, иаквa је потреба за клањање. Њивова резервна храна је често путем хемиски добро очувана, али је ипака претпоставља хемиски преобразај, тако да не може вишне окисити. Ова хемиска измена показује да је сам

испоред живот у зрињевла одавно престао“.

Ген је, у даљем току својих прouочавања, покушао да приближно одреди старост некога жита, према нагледу његова пресека под микроскопом. При том је нашао да се жита ласно могу распоредити према старостима од 4, 20, 50, 100, 200 400, 3000 година. Тако се могу у корак пратити све унутрашње промене, што их време прими у зрињеву, по изгледу непромениљивом.

У најновије време испитивали су Ген и Брок-Русо семење пиралопорнериједаја бодра и старости не само у погледу хемичких класификација, т. ј. кад губеју способност, него и са ногадима на пробавну дијајстазу, коју још садрже. При том су испитивали ово разногодишно семење: 1. из забрике ботаничке лабораторије универзитета у Нансију (старост 2—15 година); 2. из забрике семења Паријског Музеја (18—98 година); 3. из забрике ботаничке лабораторије у Парију (38—119 година); 4. из хербара Турсијевора, Јестаственничког Музеј у Парију, (старост 208 година); 5. из једног стогар научног хербара (Париза де Доантиена) у Нансију (250—300 година); 6. из забрике Музеја Трокалер, семење из перувијанских гробница (око

г) Средства за назаје

Маже се простим, од обичних чекиња, четкама и четкилицама. Планити да је средство добро измешано.

22. Противу превља на смрчама: 1 до некога сапуна, 5—10 дела воде. Заражено грane се у пролеће мажу двема четкама које се наквасе раствором.

23. Противу кревета вами (испореди и бр. 5, 18, 24): ланено уље. С пола наквашеном јаком четкињом најљиво се истрљају насобине ваши по деблу и дебљим гранама. Само мазање четкама не користи.

24. Противу кревета вами (испореди и бр. 5, 18, 23): Фурманова маѓа смепа (Fuhrmann's Fettmischung). Употребљавају се по особеном упшту.

25. Противу лентира мразовца, гусеница борове превље и сличних штеточина: лепак за гусенице: 300 гр. колофонијаја растворење, додати 20 гр. жутог воска, па у расхлађену маслинину долити 200 гр. ланеног фарнајза. — Ноузданни лепкови су још: од Schindler et Mützel-a Nachf. Stettin; A. Wingeuthr-a Mainheim; P. Hoffmann-a Freiburg и др. (у Немачкој).

II Средства против осталих штеточина у привреди

26. Противу мјеза, у затвореним просторима (испореди и бр. 27, 28): 2 дела колофоније, 1 део терпенина, 1 део репничног уља, истопе се заједно на ватри. Од тога узети 3 дела па додати им 1 део спруна, и онда премазати хартију или врбове прутиће и обесити их где год, или прислонити.

27. Противу мјеза у стајама (испор. и бр. 26, 28): 12 литара загашеног кречка и 150 гр. крезолина. Окречити овим лицове.

28. Противу мјеза у маскарима (испор. бр. 26): 1 кгр. стипсе, 1 шафол (од акова) кречног млека. Млекар изнутра окречити двапут.

400 година); 7. забире семења са једног перујанског гробља (око 500 година); 8. забире цисарског жита и Музеја Вујеј [старост 2000—5000 година]. Сем тога су пруочане и семење из других забирка и музеја француских. Као резултат ових истраживања нашуме су: да се пробавни дијајстази узимају дужи одрици у семењу, него да је њихова капацитет. Ниједно зрије (семе) није могло кладити, које било стапаје од стогодина; ниједно није сачувало своју дијајстазу преко двеста година.

(семења се)

ИСКРИЦЕ, МУДРЕ ИЗРЕКЕ, ПОСЛОВИЦЕ

Ко једне године на њиви коров остави, тај мора седам година потом пленити.

Ко учини, да се онда где је досада само плај плајни, уведу у стапу употребу и дрзала и обрадљивача, учиниће за добро Србије и Србства више, но многи њиши вијећни државници или војвода.

Жетва више зависи од године, но од њиве и плаја.

29. Противу жешка и гриње [гагрице] у житницама и у брашну [испор. и бр. 33]: кречно млеко. Закречти се пукотине и празнине у зидовима житница и мешајника.

30. Противу стеница и бува: раствор креозолног сапуна $(2\frac{1}{2} - 4\frac{1}{4})$. — Под и намештај прати.

31. Противу крља: бензин или уље [зејтин]. Накапати по чврсто припремљеном крљама.

32. Противу салција у дрвету [испор. и бр. 33 и 34]: бензин или петролеум. Упрскати у руне синчеве.

33. Противу мольца, жељезака, грашакара, синца, прегла по домовима [испор. и бр. 29, 32, 34]: сумпорни угљеник. Ово средство, који лако ветри, а уједно је отровно па и врло лако запаљиво, унесе се у просторе или сандуке које ходе да се десинфицирају, у размери 5 сечи на 1 m^2 , те да ту испарава. За зревање треба замочити какву вређу у сумпорни угљеник, арио скунити у куће [пирамиде], па покрити их врећом, а преко тога метнути дебело платно. Средство треба да делује 9—10 часова.

34. Противу мольца сланицира и синца [испор. и бр. 32 и 33]: формалинове таблете. У затвореним просторима нале се у особеној формалинској лампи.

35. Противу мучинца у подрумима [испор. и бр. 19, 20, 21, 24]: 2 дела бибера, 1 део дамлатинског прашка за инсекте, 1 део истуџаног корена одољона, 1 део шалитре. — 2 велике кашике ове мешавине на $50 m^2$ простора у пролеће сагорети у затвореним подрумима. Треба средство да делује 2—3 часа.

36. Противу мрави: 1 део раствора поташе $(10\frac{1}{2}\%)$, 1 део меда. Метнuti на пантке тањише. Употребљавају се и растори меда, сирупа и шећера са квасцем.

37. Противу мрава: 2 дела боракса, 1 део салицилне киселине. Један део ове мешавине помешати са 3 делама грашкове каше и увече метнuti, где има штава.

— В.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Начини за оставу и чување јаја.

Питање. — Упутили су ме на вас, да ми саветујете који би мачин оставе или чувања јаја могли препоручити као јадиља, за њихово конзервирање у велико, за трговину, а да се јаја очувају укусна и употребљива за дуже време?

М. М. из Београда.

Одговор. — Никад јаја остављена и чувана на вештачким начинима не могу бити и остати то што смиска, ни по укусу, ни по квалитету. Шта више она — мање — више приме укус и мирис онога средства, којим се приређују за оставу. Али се инак не укваре и остану употребљива, ако не за кување и готовљање, а оно за мешање теста и пецива.

Препоручивано је стотинама начина и средстава и далеко би нас одвело, кад би у то узласили. Место тога, да сложнимо резултат огледа чињеници са различним средствима за чување јаја, у Немачкој.

Јаја су пригибана и конзервирана у јуну, а отворена у месецу фебруару нађуће године.

100 јаја дала су рђавих — кваних:	
остављена у слиној води од 100	100 рђавих
увијена у артију од 100	80 *
потапана у смесу салицилне киселине	
и глицерина од 100	80 *
утрљана у со од 100	70 *
очувана у мекињама од 100	70 *
омазана парафином од 100	70 *
потопљена 12—15 секунада у кљу-	
чалу води од 100	50 *
потапана у раствор стипсе од 100	50 *
потапана у раствор салицилне кисе-	
лине од 100	50 *
омазана силикатом поташе од 100	40 *
омазана колодоном од 100	40 *
омазана машњом од 100	20 *
очувана у пепелу од дрва од 100	20 *
потапана у мешавину борне киселине	
и силикат поташе од 100	20 *
потапана у перманганату поташе од	
100	20 *
омазана вазелином од 100	20 *
очувана у кречкој води од 100	00 *
очувана у раствору силиката поташе	
од 100	00 *

Као што видимо само два последња начина била су успешна, јер ни једно јаје није било квично, а сва су нађена добра. Међу тим познато је веровање у нас, да јаја прибрани о јесењој међудневини [од Велике до Мале Госпође] много се боље чувају никоја друга. То је по свој прилици отуда, што у августу месецу, будући су пеглови се исцрпили, и почели се митарити, остају јаја неоплођена, јер се клица почине мењати и ферментрати [преврати] и грутити, те јаја квичити. Због тога у Австројији и осталим земљама где је извоз јаја велики, одавају пеглове од коконика носила, те да неоплођена јаја буду остављена за експедицију.

У последње доба тако да извоз и чување јаја у велико, служе се ладњачама, у којима се одржава вештачки тоналитет око 0° . Но то се може применити само тамо, где су ти заводи већ уведенни и уређени. Стога немоје вам овде у кратко описати оба последња начина из горње таблице. На име:

У кречном млеку

У земљани бују који може стати 200 јаја суне се кречне воде, колико да огрезну у њој. Кречна вода је начињена са 100 грама спљеског грече, коме се додало и 10 грама шећера у праху. Јаја ту остану да престоје 15 дана и за то време ухвати се довољна корица да заштити сивушне шупљинице на љуски. Затим се јаја поваде и сложе у сандуке са мекињама, штоту окренути у ваздух и не воде их и не брину до тренутка експедиције. Држати их у ладовници и мраку.

1. За конзервирање јаја морају бити свежа, чиста и непрана. Ако је љуска прљава, само их брисати.

2. Главно је, да се дзванут-трипнут преко недеље јаја лако клате те да жуманце не спадне на љуску и не слепи се.

3. Да потапање у кречној води успе, треба, да је кречна вода довољно — јака — кречом засићена, да је потапање трајно и да се јаја клате или пребрију с времена на време. За то доливати течност колико усанс исто оваквим кречним раствором.

Јаја овако остају добра 4—6 месеца

У течном стаклу (verre soluble, Wasserglas)

Течно стакло је смеса густо-течна од силиката по-таше са силикатом соде. И то од првог $\frac{1}{2}$, јачине 36° В од другог $\frac{1}{2}$, од 36°.

За конзервирање 1000 јаја треба 1 литар те смесе којој се дода 10 литара воде. Вода да се предходно провари и олади. Треба мотрати, да се течност не азгусне испаравањем и да се не слаже на љуске јаја. Дакле треба сместити судове за конзервирање што је више могуће ван утицаја ваздуха и попута: у прихладне подрумне.

Јаја се не ваде из течности до одашњања и остављају добре до 6 месеци.

Треба деливати течност колико исквари. Само овако чувана јаја имају ту муку да су љуске врло крте. Чим се потопе у њукачлу воду, одмах прескаку и садржина исквари. За то би их у том случају предходно требало пробушити ислом, ако ће се трошити за куваве.

ГЛАСОВИ ИЗ НАРОДА

Стље летине у Шумадији. — Јаривеница, 28. јуна 1909. године. — Јест, да сам млад привредник, али са летином Шумадија никада боље није била до сада. За ову време данака је погледати у поза време крагујевачког, јасеничког, гужваничког, лепеничког и бележничког, ликовати се као и принос од сена висок болзи, све наиста до пласта, јевимо се у велико жаљу и принос од зрая а и сламе никада боље. Пишонице а и друге сточине већ задужиле са својим клајевим и видимо да никада боље. Кукуруз у велико со огрњу који за сада довољно напредују, само ако их срећа у будуће послуни да им кина у одсекају т.ј. у ресаму припреме иначе за саду су одлични. Виногради су популарни објектима плодом: само у вишим положајима 28—29. марта отештала је сасвим еланка и у брдима ливада је зала по виноградима. Јест да се за време цветања дозе деси те три—четири дана падање тиха кашлица али по мари иншта, „нека је крузије па ако је и ретко“ јер прошле године било је гроње сувине ситно и беосично. Кина редовно и према потреби припада.

Вољници и слњављава ове године без искуса су и велина је посунули, јер су прошле године страдали од гусенице које прошлога лета угњуште због недостатка хране т.ј. не могове са исхранивати већ угњуште и ове у године нема ни од чуда. Али јадне воље неће нам родитељи за 3—4 године. У осталом имам обяснити да је за сада благајствене, спуда ће видети предне привреднике, ако се несвесно хитату да што више ураде и да иакоје губитак пронзе лежећине. Одгајивачи сваљо-буба нарочито шумадијске девојчице ове године су са одличним успехом бубу одговарјајују јер листа лудовог дистрикта, само узел кина за време хранљења кујују се као суплемен иншта, те због тога остали су међухори са синим ситином, али су чисти и листа смотрени свилом. И наша одгајивачи примаше деше новац.

У балтима већ поврје посађено и припремањем кашлице ишко напредује. Шећерни рене који наје са свим много посвојано и одлична је што никада боље. Пчеле се роје и добијамо ове године са свим добре и јаке ројеве. Са стоком смо ове године добри а тако и са храном за исту, само на

штету што немамо нигде сио одомаћили бољих раса овца за које ћу с јесени најдати мобузу г. министру народне привреде да ми одобри бар ознаку и овцу по такен из ратарске школе у Шапцу да разнесе француских овца. У осталом имам казати да је у Шумадији за сада благостање.

Божа Л. Радивојевић, економ.

ГЛАСНИК

Проглас одбора за приређивање XIV конгреса српских земљорадничких задруга у Ваљеву — добили смо на приказ, Лица која желе да, поред личног учешћа на Конгресу држи и представљаје, већа да се именом пријавом обраће Главном Савезу Српских Земљорадничких Задруга с називачем: како ће се звати њихова расправа или предлагање, а исто тако већа да пошиљу и рукопис расправе најкаје до 15. јула ов. год. Пријаве за доделак на конгрес, упућују се г. Михајлу Д. Максимовићу учитељу у Ваљеву, главном секретару приређивачког одбора, како би се учинило распоред за станице. Такоје пријаве треба послати најкаје до 15. августа ов. г.

Земаљска изложба стоке у Будимпешти. — Заједно са међународним македонским конгресом приређена је била и земаљска изложба стоке за Мађарску која је и коначно и квалификовани првакија ове досадашње тзв. приредне изложбе. Било је изложено укупно 3826 грава стоке: 1865 говеда, прено 1000 овца, нешто коза, 944 свиње и 141 коња. У изложеним гримцима биле су заступљене готове све расе које се тада давају у Мађарској, те је стручњак имао прилук, да упореди и одени постигнуте успехе у попретија стоке. Главни циљ изложбе био је, да посетоцима изнесе верно заштитничко огледало, а нарочито страним члановима конгреса.

Што се таче говоредрага, на први поглед пада у очи, да говеда домаће стечене расе све више се поистињују од западно-европских раса, да се сва јача папута западно-мађарског говечета које је поизвестио, слабо мајично и ако је добро за тегљење, па и за гођење, не одговара пине са временом духу и привредним потребама земље. Интересантан је проглед што га је саставио Јован Пирнер министарски саветник у мађар. пољопривредном министарству из југа видимо да је 1884. г. на укупном броју говеда у земљи који је износио 4,879.038 грава, припадало урођеној мађарској говечети 3,819.898 грава, припадајући западно-европским расама 939.495 грава. Године 1908. укупно стље говеда износи 0,446.477 грава, али док је број грава мађарске расе пао на 2,210.801, дотле је број грава западно-европских раса порастао на 4,649.000 грава. У последњем броју албанска шарена говеда заступљена су са 3,933.477, докле албанска чрка и свиња говеда са 178.161, а остале западно-европске расе са 617.512 грава.

Из тих бројева најочигађаје се огледаје текже и правец мађарског западног говеда, што је и на овој изложби најочигађаји било представљено. Мађарска раса говеда била је на изложби заступљена са 325 нумера, доне сре фетало припадају је разним западно-европским расама, а међу овима опет прецизнија је шарена сименталска раса, чистокрвна и со многобројним хелезима њенима, већ утврђена и признајета у земљи.

Изложбу је приредило земаљско пољопривредно друштво које је од стране пољопривредног министарства потпомогнуто дотацијом од $\frac{1}{2}$ милиона крузна, од тога је за државне награде издато 27.500, а прикупљено је у земљи за исту чији вкупни добровољни прилог је 31.190 крузна тај, да се на награде могла издати знатна сума од круна 31.690. Сви тога 19. већих награда који су сунчалијаха знате од по 30 грава говеда, подигли су по потребе им шатре за ренџтад најлонске стоке, о свеме трошку.

Изложбу је и прогледало уређено било је на земљишту будимпештанској Татареал-друштву. Који су могли бити смештени у стаје тог друштва, а говеда, свиње и овце у шаторима за тај циљ подигнути. Говеда мађарске расе и биволи били су под ведрим небом у проградама. Храну за

стоку и простирију поклонила је задруга мађарских пољопривредника.

Изложба коња наје могла даји верну слику мајстрског коњарства које је значито и изврсно, већ је могла сајо да исплеси на виду усеку постignуте у најновије доба као занатлиштвојем задовољнијим коњима. Све 30 топчанских изобала, међу којима се нарочито истичуше кобасе. Понису мезешке коњине дријене ергле, све остало припадало је коњевим ладијама, арденијима, као и виделом арденијским и белгиским тешким крвима, а и пине Норвичанима. Дријенеј ергле у Клишверу који је иначе задатак занатлиштву снаглесног пунврног коња, и прикованих подурнијим коњима, попрено је одгајање занатног стабла за производњу пастура арденијске крви као земаљске изобале. Она је изложила од овог заната 2 паствура и 5 кобаса.

У одељењу говеда шарене расе поготову су заузимале три четврттине укупног изложеног броја. Нарочито Сименталца са 384 грава. Нарочито се истичу маче јама зашти пређашњег министра-председника Коломана Тисе из Ратота, саследи се с 15 бикови, 16 крава и 14 јунцима. Две златне премије Фестетига из Толозара, државне ергедзе Бадбоне, припадају Јудеви баварцима из Сарвара, највише јакса из Хантингтон-Алкотуа, грфа Естерхазија из Чанвара и т.д.

Медеји саименталски били су у великом броју изложени. Мезехеји најлонији је медеј са Куланџијама, Кашбор и добро графа Апопија—боњадеке, најлојндо Јосефа Кашијене са берницима, о којима се мисли, да су успеши испла.

Особито је лека група Бернаца од којих је изложене 255 грд а која су највећи утисак на посетитеце учинила. „Ко хоће добар бернски запатни материјал да тражи, нек се обрати Маларији.“

Бернска раса није толико у Мађарској потиснута од близкој јој сродне сименцасте, која ју је у последње доба ушла толико у моду и која и није друго нити одабраним пропрођењем ствар бернска раса. Само Верци изложени у Будимпешти нису стари познати и коштани као пре 25 година што су оваки, већ заштићени и танкокосија. „Да се код Сименцади избаци она ружна прљаво-бледујућу жујава боја а да се инлик тима спреми, неки бољега сређива, па да им се убрзани крви тавши (Федро ружини) Верница, што се у велико и практичкоје.“ Једне западе Верница изложили су господаријица Бузулари грофа Дноњенција Алмаси, Неметград грофа Макса Хојсона, Мезекенија који Ирменџија грофа Владислава Хуњадија, Сарнчија грофа Јосифа Хуњадија, Бекен грофа Фридриха Венхайма, Беттерхазија грофа Николе Естерхазија и т. д.

Цингаваца и њима срдјаних Мелтадца било је 137 гра-
динаца од чије времена гаје врло успешно нарочато у Се-
љевицкој сеоској заптишћи. Запите дело од њих су из-
ложили: чланови пољопривредних друштава у Херманштаду
и говедарачког друштвата барчкој комитату. И кружно добро
Геделе изложило је неколико Цингаваца.

Од земаљских сојева овак су нарена говеда преовлађивачи. Многи Болхадари [мезеји, барски-сменталски] и слични сојеви. У овој групи зајасно је се истичала неко-
лика пољопривредна друштва са изложеним целим запатима. Нарочито говедарска магар-оштарска друштво, а особито члан-
икови пегот из Лавала који популаризује стоке, изводе помоћу
Сменталца и гаје их за млочност и што већу маснову
млека.

Свако поједино грло ових запатника имало је таблицу — исказ о његовој млечности и настини и могло се очитовати велики укус у том плавцу.

Међу 125 град алијаских мркних и сивих говеда, истичу се особито линији Алдагици са господаревим имањем Фрицада у Мађ. Аустријију. На том добру гаји се ова раса већ 30 година у чистој крви и на том великом добру запат ове расе броји сада на хиљаде грава. Најединачност, велина, млечност и пресечна садржина масти од 3-75%, то су одлике овог изврсног запата. Било је и изврсни Монтговарди, Гаро-инталана, Ултрејера и успешних мешавина ових поседаца са другограђом мађарском расом, са именем Тулавари грофом Алмадом.

Мађарска стеника раса представљена је са два своја соја: долинским (заселским) и планинским-погорјаком, са којима

брешним. Долински сој у целији западима изложило је добро Кијене надвојводе Јосифа, Мелхеђеш и још неколико шећрних господарства. Седамбранки сој заступљен је у био у западном броју.

Биволе је изложила државна ергела Фогараш, гроф Чеконић и још неки.

По подацима каталога код војног говеда, наведено је, да су калемљене против јектаже. Даље се могло утврдити, да није остала без утицаја континентална клима мајструса на измену дуже времена гајењих западно-европских, нарочито арапских раса. Добиле су дуже рогове и сузљу мускулатуру (машке).

Од 944 брза свиња, припадало је Мангулици ббз, а 276 енглеским и немачким расама, 3 брза Бачанкама, једној раси седмобрешкој.

Од 1403 овација, припадало је 156 електорал-негретима (меринкама), 219 мађарским, 132 француским и 168 другим овацијама са дугом вуном, 56 енглеским гојазним, 65 источно-европским и 100 италијанским, 189 босанским и поседима 41 на-

И у погледу овчарства и свињарства, будимпештанска област показала је, да је у тој промишљености заинтересована да

напомажа новаша је, да и те гране сточарства заузимају достојно место у новоснено гондарство и копнество Мађарске.

VIII аустријски виноградарски конгрес у Бечу 1910 године

— Овај њене конгрес држани до године у месецу септември. С конгресом у чијем се току предузимали стручне екскурзије, биће у вези и међународна изложба из занатпредстарија и индустрија. Учешће у шестогодишњем конгресу расправљама, екскурзијама и сл. може узети свака ко узме конгреску карту која стаје призуна 10—. Пријаде учесници и заједница првих и обавештења даје Вицаријес VIII (Барберихес) Weinbaukongresses у Вијану, I Herrengasse бр. 13. Јануар 1915 аустријског иноградарског конгреса у Бечу, I Госпољска улица бр. 13.

Обласна изложба у Бруси, азијатска Турска. — Из позско привреде, радионице и трговине отвара се у част прославе установности у Турској обласној изложби 10/23 јула ове године, под највишом заштитом И. В. султана у Бруси. Изложба обухвата овах 6 одељења:

1. Уметност — власните — настава.
 2. Разве грани занатске радности (замештја), портузданци, јадливи, веш, изољарија, накит и уреси, киричи, кожна роба, оруђа и машине).
 3. Производи рударски и металургија, производи шумарства.
 4. Тканине (од памука, свиле, дана, конопље).
 5. Потребни приграда.
 6. Животне намене.

Награде су: златне и сребрне медаље, почасне повеље и повчане. Уз изложбу се приређује и лутрија. — Сен за- бава представа концерта, предвиђају се и излети у визажет.

Иадојбка ће трајати до 31/13 септембра ов. год. и изложбу ће по свој прилици посетити и султан.

Из Бугарске се спремају, да у маси посете ову изложбу која ће за балканске државе бити велико заинтересовање, толико

и поучна, те да се прозија тај дој Мале. Алије кој је козарска старе наше културе, одакле воде своје порекло мах и ове чуvenије расе наше домаће стое, много веће и ласиве, и много врсте и сортне усева. И из Србије се спремају, да у групи посете ову најдобрују, ако се у превези још дођубу све оне олакшице које су потребне за тако многобројне посете.

Требало би и наше Министарство Народне Привреде, ако и Српско Популарниреде Друштво да су се занетворило на ову врло важну изложбу у нашеме суседству с којим подстакјујемо толике пријатељске и трговинске односе, тим пре што је почета ове изложбе ванда и по прочувању питања о по-праци наше стоке, нарочито: овца, свиња и говеда, о којима су историјски и остали трагони воде нас на Исток, пре, и на Запад.

Попуштање аустријских аграца пристанком, да се попутају с везлом — 2. јул по новом стилу одбор кримског

средишњег места држко је своју седницу, којој је збор о важивој предмету на дневном реду присуствовало и око 70 мањом хришћанско-социјалистичкој странци припадајућих посланика, као и заступник бечког пољопривредног министарства, ин-пистарске саветнике др. Сајдлер. Предлог расправе био је у тровински уговор са балканским државама и закон о овлашћењу владе да их закључи и у живот уведе. Праву реч водио је Александар Симић витез Хенеблум референт и секретар аграрног средишњег места који је изненадио све ово разлогом противу уговора са балканским државама, који смо се тек толико пута чули и из ресервера самаштених у „Текјаку“ и кога противничка индустриско-бурсарска позиција најчешће нападала. Заступник пољопривредног министарства др. Сајдлер бранио је владин предлог. Царевински посланици, земаљски чланови и генерални изјавио су своју солидарност са радом средишњег одбора, те и Хенеблумом, иако је нагласио, да главни референт и суните радикално поступа. Немуј је много опаснији од румунског трговачког уговора закон о овлашћењу који плада тражи, „јер то је један потпуно неизвесан лист на коме се не зна шта ће се исписати, а да који ће тражи од посластичног дома да га потпиши.“ Најинтересантније је било глађевине царевинског посланика др. Даме који твади, да Аустро-Угарска стоји на раскрсници важног раздoblja свога социјалног развијања: питање је — је ли она пољопривредна или индустриска држава? И збор тога да ћеље авокацији у току времена следовати царински савес.

На посметку се расправа завршила са узимањем у чуцарског саветништва Хергела који је за ологу и сложно и једнодушно поступање аграрног средишњег одбора са аграрним посланицима, са чега је изабран одбор од 18 чланова, да састави револуцију која је потом и једногласно примљена, а која гласи:

„Аграрни средишњи одбор у споразуму с присутним посланицима остаје као и пре на становништву, да објавија румунску трговачки уговор и закон о овлашћењу. Али да се с посматрањем аграрних посланика образује једини одбор који ће с погледом на начину одбрани досада од средишњег аграрног одбора заступљеног државе спрем закон о овлашћењу имају једном да узме у очеву даље извршење и извођење истог и да испита, да ли ће бити могућ споразум с владом и на ком основу односно трговачког уговора и закона о овлашћењу а да се тиме не штете интересе домаће пољске привреде, спроводу у путу крупне и највеће акције у корист аустријске пољопривреде, а особито сточарства, о чому би се онда и најнижи сјејови пољопривредног становништва имали отворено и темељно да обавесте.“

И онда је изабран одбор с оваквим генералним пуномоћњем аграрца, па поглађио са визом.

Само, дотле су слабошт ваздушни и остала странка, као и народности, употребили за своју учешу, повези и описторијацију, па су се морале одговари и седиони аустријском царевинском посланичком дому — до јесени.

И у Немачкој за спуштање или припрему обуставу царине на жито, поднет је парламенту предлог, с погледом на рђаве изгледе за жетву, као и у аустријској царевинском посланичком дому. Немачка влада пај одмах је отечесно изјавила, да она ни под којим околностима не пријате на тај предлог.

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

НОВЕ КЊИГЕ

Аграрно питање у Босни и Херцеговини и начин његова решења од Ђорђа Милошевића Мартиновића. Четиње 1909. Цијена I перпер, мале 8° стр. 63.

Музеј Српске земље у 1908 год. Српска краљевска академија [Годишњак С. К. А. XXII]. Београд. Држав. штам. 1909 16° стр. 17.

Il metodo Kjelleström per la determinazione del peso netto dei bovini Dott. R. Mascheroni. Reggio — Emilia 1909 8° str. 11.

Il nuovo metodo Glättli per la determinazione del peso vivo dei bovini. Dott. E. Mascheroni. Torino 1909. 8° str. 8.

Предлог за унапређење пољопривреде у Србији, Милутин М. Савић Прореда војна. Унапређење жижарства и гајњење хмеља. 136 издање задужбина И. М. Коларића. Београд 1909. Цена I динар. 8° стр. 109 и преглед садржине.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК IV СЕДИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног друштва

брждане 2. фебруара 1909. год. у Београду.

Били су присути: Председник г. Вучко С. Богдановић. Попредседник г. Аца Жикићанић и чланови Управе г. г. Борисав Тодоровић, Алекса Љ. Поповић, Јован Ф. Вишетача, Александар Милошевић, Мирко Милошевић и Јоша Марковић. Бележни секретар Др. Ђ. Радић.

21. Читају се записници II. и III. седице. — Примају се.

22. Чита се писмо госп. Министру Народне привреде од 28. јануара о. г. ШБр. 374, којим одобравају продају засло-тал материјала од бине друштвеног жижарника у Роготу као друштвеној својини, откупљујући за државну потребу ограду, којом је жижарник био отграђен. — Прима се к' знању с тим, да друштво пријате да госп. Министру утугни за 100 динара ограду, којом је жижарник био отграђен, а остатак материјала да се прода и отуда добијена сумма увео у друштвени наску као напредак приход.

23. Подринска Подружина писменом сајом од 27. јануара о. г. Бр. 21. мози, да јој друштво одреди за ову годину попом од 800 динара. — Дајоје се одговор: да јој друштво помоћ не може одређивати пре, па што Главни Збор не одобри буџет за ову годину, па ће према томе и њој као и осталим Подружинама, помоћ одредити и послати.

24. Подноси се оставак г. г. Аце Жикићанића и Мирка Милошевића на чланство у Узаком Одбору за набавке пружајних потреба. — Прима се к' знању.

25. Благајник подноси реферат о утрошеним сумама на привреду прошлогодишњих изложбија. — Прима се к' знању и по радију овлашћењима одобрава с тим, да се избављене фотографије, дијаграми, картограми и слици које су у развоју почињу, заведу у инвентар с назначењем, колико је од тих слика уступљено Етнографском Музеју за препарисање риба, прибављање за прошлогодишњу изложбу.

26. Благајник реферира о стању друштвеној благајници за месец децембар првог и јануар о.г. — Прима се к' знању и одобрава.

27. Озбор за израду друштвеног буџета за ову годину, подноси Пројект истога на одобрење. — Прима се.

28. Благајник подноси на увијај заплачни рачун за 1908. годину. — Прима се к' знању.

V. седица брждане 10. фебруара 1909. год. у Београду.

Били су присути: Подпредседник г. Аца Жикићанић и чланови Управе г. г. Б. Рислав Тодоровић, Јован Ф. Вишетача, Александар Милошевић, Никола Јовановић, Мирко Милошевић, Милан Ј. Петровић и Светислав Терић.

Бележни секретар Др. Ђ. Радић.

29. Чита се записник IV седице. — Прима се.

30. Чита се записник конференције свају сајвијација, одржане 30. јануара о.г. — Прима се.

31. Чита се благајникови реферат с мотивисаним предлогом о расходовању пропадних лица за „Текјак“, за календаре, за сејемље, за спрете итд. из првих година. — Решено: да се овај предлог поднесе Главноме Збору на одобрење.

32. Поведе се реч о набавци плавог камена, рафије, сенча, спрата и других потреба за ову годину. — Решено: да се набавка извади камена, разног и осталих потреба, које се у велим количинама набављају, остави попој Управи, а сигнале потребе да друштвена администрација набавља као и до сада, до даљег решења највеће Управе.

33. Износи се на решавање предлог Ваљевско Польопривредне Подружнице за измену 17. члана Подружничких Правила, по којем Управни одбор те Подружнице зачињавају 36 лица из целог округа, — да се тај број одборника сведе на 15 лица и то из сваког среза по двојица, а из вароши Ваљева нет села. — Предлог се прима к значују и одобрана.

34. Благодарник извештају Управи о дао сада извученим 2% золовима државног зутријског зајма од 1881. године и пита: шта да ради са огуда добијеном повећањем? — Решено: да се отуда дубљивим износ унесе у друштвени Польопривредни Фонд.

VI седница друштве 20. фебруара 1909. год. у Београду.

Били су привути: Подпредседник г. Аца Јовановић и чланови Управе: г. г. Борисав Тодоровић, Јос. Ф. Вишетича, Алекса Љ. Поповић, Никола Јовановић, Мирко Милојковић и Милосав Ж. Петровић.

Бездански секретар Др. Ђ. Радић.

35. Чита се записник V. седнице. — Одобрена је.

36. Секретар износи предлог, када ће управа на решавање односно на одобрење поднети Главноме Збору. — Прима се к значују и одобрана.

VII седница друштве 27. фебруара 1909. године у Београду.

Били су присустви: Подпредседник г. Аца Јовановић и чланови Управе: г. г. Борисав Тодоровић, Јос. Ф. Вишетича, Влада Кушаковић, Алекса Љ. Поповић, Александар Милојковић, Мирко Милојковић, Милосав Ж. Петровић, Др. Ђок Јовановић и Сретен Јентић.

Бездански Др. Ђ. Радић.

37. Чита се Записник VI седнице. — Прима се.

38. Поведе се реч о набавци спрата, сенча, плавог камена и сваки осталих потреба за ову годину. На неко је те набавке до сада приношено чисто да то извршили Одбор, из ког су иступили као бивши чланови г. г. Аца Јовановић и Мирко Милојковић, — то је изабрт након Одбор да по мените набавке у којим су изабрани чланови Управе: г. г. Александар Милојковић, Миленко Милојковић, и Сретен Јентић, који ће о потребама плаќавања промислити и своје мишљење о томе Управи поднети.

39. Приступило се избору Ужег одбора, који ће извршити Програм друштвеног рада за ову годину. — У Одбор су изабрали чланове Управе: г. г. Покретаљевини Аца Јовановић, Влада Кушаковић, Јос. Ф. Вишетича, и Др. Ђок Јовановић.

40. Оставља се на решавање питање о новчаној помоći, која се ова година има дати Подружницима. — Решено: да се тај предмет претходно упути на мишљење Подпредседнику г. Аци Јовановићу као референту на подружничко послове.

41. Подпредседник оставља на решавање питање о издавању одобрених повишићи администратору, економу, инсару и експедитору. — Решено: да се ове повишиће рачуна од 1. јануара о. г. и накнадно до јануар и фебруар најда.

42. Износи се на најдужи даљи поступак рулоње V свеске „Практичних Польопривредних Потука“, који су исписи према развоју решењу, израдили и спремили за II издаље.

Преглед 19. и 20 броја „Тежака“: — Чланци: Главна садржина аустро-угарског трговинског уговора с Румунијом — Опис птуја и појединачни саставни његових (спретак) — Уздизавање птуја — Сточна репа угаријска — Угарите стварије што пре. — Средства противу штеточиша, — Подлистак; — Вечни живот на земљи — Пагама и одговори — Гласови из народа — Гласници — Књижевни крејслеб — Друштвени и подружнички послови (записници) — Огласи.

попшто је I издање распродато. — Решено: да се рукопис на проглед и очеку упутичи члану Управе г. Александру Милојковићу и секретару Д-р Ђ. Ђ. Радићу, који ће према извештајима донесаки предложити и хонорар, који би се имао дати писанима о штампаниог табака.

43. Износи се на решавање мозба г. Милана Јовановића да може и даље задржати друштвена два птуја, који се код њега на оцени напада. — Решено: да се г. Јован Јовановић, изве да у ито краћем року поднесе овога детаља извештај о досада извршеним одговарају са тим птујнима, па ће онда Друштво долети своју одлуку о даљем уступању тих птујова.

44. Чита се писмо госл. Министар, Народне Привреде, којим позива Друштво, да и оно узме учешће на изложби, која ће се отворити 26. фебруара: ове године у Москви, организатором споменутом руском књижевнику Николају Гоголу — Решено: да се извести г. Министар, да је Друштву немогућно, да за такво кратко време спреми предметом с појавом би могло узети учешћа на поизложују изложби.

45. Износи се на решавање мозба Гаврила Вучићевића економа на Остре, да му Друштво да његово писарење похватају једну централну за истресање жеђа. — Решено: да се претходно умологија економа среза Љубљенског, да Друштво извести о бројном стању Вучићевићевих поштина, о времену од када птечари, о начину каво птечари и о уплати његовог птичарења на тамошњу околнину, па ће онда Друштво донети своју одлуку по тој мозби.

46. Износи се мозба београдске Женске Учитеље, Школе да јој Друштво се њену књижницу похвони XV свеске „Практичних Польопривредних Потука“. — Решено: да се поклони 3 комада и ониј издати из магацинске књиге расходује.

47. Износи се мозба „Друштва за чување народног здравља“ да га се Српско Польопривредно Друштво потпомогне тиме, да се за своје чланове претплати на лист „Здравље“. — Решено: да се по моменту друштву извести, да ово Друштво нема материјалне могућности, да би се по моменту мозби могло одлазити.

48. Износи се мозбе државних економа среза полубарског г. Ваља Матића и среза трибунског г. Драг. Радисављевића да си Друштво и ове године повери на продају извесну количину семена од луквица. — С обзиром на то, што су мозини и да сада тачко одговарају својим обавезама вр-ма Друштву, кад год су ито на отворен рачун узвијали, то је решено: да ни је се ове године по мозби учени и тражена издавачка семена на расправљају поше.

О Г Л А С И

ПРВА СРПСКА ФАБРИКА СИРИШТА у прашину и течности. — Ђоаким Димитријевић из Ниша Израдила пјажаце и најбоље сировине, које је анализирано у Министарству народне привреде, и препоручено нају дао корисно.

Продавцима даје добру зараду.

6—12

Г. БРАЋА БАЈЕР из Аузабурга, фабриканте илекарских машини и спрата.

В. Готкард Алвијера фабрика најновијих и усавршених пумни, ширепада и остало.

Г. А. Грајф и Ко. фабрика најусавршенијих пасаљних машини „Едесман“.

Мустро код Ђоакима Димитријевића Ниш

6—12

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10. 20 и ПОСЛЕДЊИ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ

ИА ОСНОВУ ЈАВЉЕНИХ РЕЗИНА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. Љ 204 ПРЕПЛЕКУ ДРУШТВУ
ПОСИ ПОВИТА БЕССЕДАНО

Цена огласнина изложбама је на
последњој страни.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРВИЈУ

ИА ГОДИНУ 6 ДНИ, НА ВОЛА ГОДИНУ 8 ДНИ.
ДАВАЧИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВЕХ ДРУГИХ,
ДАВАЧИ ОБОЛІВАЧИ, ЧИТАОЧНИКИ, ВОЛ-
НОСИ СТАЛ, КАРАТ, ТЕЛКА, МАСАСТИР, ПО-
ДОБРАДИЧНИ ВАЛУТЫ И КРАСА, ЧЕМА, ЖУ-
НІЦА ЈЕСТ У ВОЛА ЦИНЕ, АДО ПОЛОЖЕ
ВЕДЕДАЛ ГИАНКЕД ЗА ЦИЕ ГОДИНЕ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЈА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

НАМ СРВИЈИ

ИА ГОДИНУ 8 ФРАНКА, ИА ОФЕ. ПОЉОПРИ-
ВРЕДНОМ ДРУШТВУ И ПОДАРЧИЯ ЧЛАНОВИ КАО И СРЕ-
СЕН ЈЕВДОГРАДИЧНИ ВАЛУТЫ И ЧИТАОЧНИК,
ЦИКЛЕ, НЕКОВИ И МАСАСТИР ДОБИЈАЈУ ЛИСТ
ИА 6 ФРАНКА КАО ГИАНКЕД ПОЛОЖЕ ВЕДЕДАЛ
ИАД СЕ ПРИТЕЛЕД КАО СВОЈ ГАРД-
ЖИНА ПРЕКО КОЈА КИИ СЕ ЛИСТ СЛАДЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

иа Срп. Подонг. Друштво власнике, председник Вучко С. Богдановић

одговорни Уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 21. и 22.

БЕОГРАД 10. АВГУСТА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

НОВО РАЗДОБЉЕ У НАПРЕТКУ СТОЧАРСТВА У СРБИЈИ

Један од највећих народних капиталала који доносе лен приход, имамо у домаћем сточарству. Но новог трговинско-уговорног периода, шта више, извоз стоке и сточних производа, износно је по вредности већу половину целокупног земаљског извоза. Иако отада, због тешкоћа извозу нарочито крушије живе стоке и откетава извозне трговине у сасвим супротним по досад правцима, изгледа да је сточарство у том погледу подбацило, да су га надмашиле остале грани земаљског производа: земљорадња и воћарство, опет ни уколико тиме није умањен значај сточарства за материјално благостање нашега народа. Не само због тога, што је сточарство свршенији вид извоза земаљских сировина, не само због тога што је сточарство својом привредом поузданаца и приходија грана народне привреде, но и једна осталла пољопривредна грана, већ посебице за Србију и стога, што она одављава заплатништву — одгајавају — бойних раса и сојева стоке, поправком свију врста домаће стоке, може добити вид и значај источне Швајцарске по балканском полуострву, на коме сточарство стоји мањом на врло ниском степену и што Србија има врло повољне услове за такво заплатничко сточарство које би било у стању ваљаним заплатним материјалом снабдевати све остале балканске земље. Само ако буде мало, више уместности и усрђа и ако се заплатништво каквомод одабре стоке свији врста, буде државним примером предњачењем што више организовало и подвргло утицајима стручне контроле и руковођења. Извоз живе стоке и стоке за клање тада ће у број бити попутјен много приходијим и много похвалнијим радом: извозом заплатне стоке свију врата. Почеки тога правца већ се у последње време више, и више гомилaju и уопштавају.

Потребно је било, да се после неколико великих смотри кроз један иза година, приређених у сточарским изложбама у целој земљи, подвргну осма-

трању и оцени једног стручног тела: успех и резултат досадашњих мера предузиматих у циљу поправке стоке и унапређења сточарства у целој земљи. Потребно је било, да се од осталих прешних и мање више пречних државних потреба, отгрне или пристепи, ма и најмања и најскромнија сумица која ће се моћи корисно и приходно барати на жртвени земаљски сточарство. Јер без буџетских средстава ништа не вреде ништа толики лени и корисни предлози, ништа не вреде најлепше жеље за пољопривредни напредак, привредни преобрађај и привредни препорођај земље.

Благодарећи увиђавности и енергији господина министра народне привреде, ово доба биће обележено као ново раздобље за подстичање и поправку домаћега сточарства, јер је он увидео и потребу и обезбедио и набавку једног скромног дела заплатних грађа бойних, одабранијих раса за све врсте домаће стоке, који ће моћи да допуни или да обнови у многоме проређени и запуштени заплатни расадник сточарства у земљи. Он је умее да набавиши и да нападириш из неколико неустројених буџетских извора истину само до једно четвртеог хиљада динара за ту набавку, али суму довољно внатији, по нико досада од 1893/4 године, те да за доба свога министроваша веже глас једног раздобља кроз ових 15—16 година, од како је заседавала прва велика сточарска комисија под министровашем Рашићем Милошевићем и од како је под министровашем његовог последника Симе Лозанића извршена она велика набавка заплатних грађа различних одабранијих раса, по решењу те велике сточарске комисије, за коју се набавку смело може рећи, да она, ако није ударила темељ напредијем сточарству што га данац Србија по општем признању има, а оно је доказала тај темељ попрваком нарочито гове- дарства и конјарства у земљи.

И сада паши министар народне привреде држи се тога начела и угледа се на претходне радово. Он је најпре обезбедио извесну суму за набавку бойних заплатних грађа расплодника, а потом образовањем

велико стручне сточарске комисије, подвргао њеној оцені и њеној критици досадашње мере и резултате радова на унапређењу сточарства и на поправки земаљских раса стоке, те да се обнови оно што је успешно и добро, аз се поправи, што још поправити вазда, да се утре, што није даљег подобрира и запатиштва вредно и... што је најглавније, да се утврди план и обједињи ошти систематски рад у изложбену ових мера, те да оне не буду високо изложене произвољности личне пасије и посљеда под представником стручности у реду државних пољопривредних службеника који управљају пословима државних завода, оних завода који се баве запатиштвом сточних распloidника за целу земљу но да важе за целу државу и за све њено установе и заводе.

Истини 1893/4 године за министровала Раше Милошевића-Симе Лозанића, било је могуће на набавку одвојити и употребити далеко већу суму која је била још јавното повећана прискакала у помоћ поједињих окружних одбора који су том приликом, по угледу на приоречки округ, о својим средствима за своје округе набавили значајан број нарочито говејих распloidника, за њихов рејон комисијом одређених запатних раса поправљачица; али је тада утицај нарочито саветовања у Српском Пољопривредном Друштву, коме је рад сточарске комисије као и Правредном Савету, био потом на мишљење упућен, исправно комисијско првобитно решење на тај начин, што се накнадно набавило и једно одабрано запатно стабло сименталско-бернске расе која је сада толико омиљена, по својим лепим резултатима у поправци земаљског говедарства. А састав садашње сточарске комисије даје више јеметва за новољено решење овог важног питања, јер су у њу ушли буди који сам теоријске спреме, располажу и богатим практичним искуством, као бивши или садашњи руновође и извршиоци запатничких метода у оних најчешћим државним заводима који се баве запатиштвом стоке, као расадником за побољшање земаљског сточарства. Као што је за нама читав један период времена, једно раздoblje,овољно велико, да се трговином у земљи и извозом на страну, запатиштвом и производњом, стеку свестрана искуства, и утврде и у земљи и на страни мишљења који могу послужити као меридијан оцени раса поправљачица и њиховог прилагођивања на наше природне и привредне прилике, за оцену добијених резултата у мезанизму, производнима вршеној укрутању, по методама запатиштва које је одавно прешило меру вршења гледа и пробања.

И да пишемо ово редево за „Тежак“ одређена велика сточарска комисија, после једног виза дана и расправа у многим седницама, довршила поверили јој задатак и колико смо по чувењу, поред све дисциплине комисијског рада, сазнати могли, нас као једног од учесника ове комисије од 1893/4 године може радовати то што чујемо, да ни садашња комисија, као ни садашњи министар народне привреде, нису поступали као она вила у народним песмама, да преко њи разграђује, што су други преко дан вазично саградили: она је у планом остало у границама обнађења и освежавања крај садашњих распloidника, који су од рамије набављаних и предоручиваних раса поправљачица, и тиме утврдила истински постигнуте

успехе поправке, утврдила не само кре и привредне подности сточне, већ утврдила и целокупни запатничко-сточарски правац земаљске производње сточне. Тиме ће се постигну ојачани усниси на досадашњем путу напредка и поправке.. разуме се под предпоставком, да решена ове сточне комисије буду срећнија, па да у садашњости и у будућности буду и остварена, а на првом месту, да се намеравана набавка запатних грава од раса поправљачица, доиста што пре и изврши, па да сад пред саставите окружних склуптишти у месецу септембру, позову и окрузи, да са своје стране припомогну овом срећном полету сточарства, угледајући се и они на своје претходнице из 1893/4 године....

По нашем сазнању велика сточарска комисија од 1909 у главном је реплика:

За **коњарство**, после дужег лољења и расправе, да се и на даље тежи томе, да се помоћу оригиналне крви енглеских пунокрвних и арапских чистокрвних коња стварањем запатних стабала, одговора потребама пољопривредним и војним у јахањим и лакшим тегљењим коњина. Да се **Англо-Нормандија**, којима многи почину чинити замерке због њихових неизгодних облика и велике јешиности, задрже и на даље, пошто они састављају половину данашњег запатног стабала у државној ергелам, а и у народу су дosta распроstrти, те да се и на даље помоћу њих ради на поправци товарних коња у земљи, тим пре, што се још није дољно огледима утврдило, да западне мање у њиховом запатном успеху, не долазе од неизгодне крвне мешавине по пореклу при самом стварању оригиналне расе које је имала два противоположна раздобља и да се неће уношењем поред оригиналних Англо-Нормандија и крви пунокрвних енглеских паставу, у запатно стабло наше ергеле, истихну или утицаји рђавога порекла ранијих набавака запатних распloidника ове расе из њене првобитне постојбине.

Међу предложеним вишим мера за унапређење коњарства у земљи, истиче се важношћу нарочито она, што сточарска комисија тражи, да се државна ергела издвоји из земаљског сточарског завода у засебну управу, да би се интензивније могло порадити на тој важној сточарској грани.

За **говедарство**, комисија предлаже да се за циљеве поправке задржи и на даље две главне расе поправљачице: за равнице и долине-сименталске, а за подноја брегова и планина **марјајахобска**.

Да се у **Букову** и **Зајечару** (под окружне пољопривредне станице) освеже запати крвљу **монтабонске** расе која је тамо лепе резултате показала.

Да се у сточарској школи у Краљеву, изведу огледи са **горњо-чилдакским** расом која је за извесне рејоне и округе 1894 набављена и на изложбама местничко изврши резултате показала, те да се утврди колико и она може послужити као раса поправљачица у нашим планинским рејонима.

И да посметку даде се о **Колубарске** (т. ј. расе шумадијске) одабреједан чистокрвни запат и да се огледа даљим одабирањем да се поправи и створи домаћа раса, са поправљеним привредним особинама.

Интересантна су и овом приликом нека западња и припаде из наше и стране практике за ову грпу, као: да талијански трговци код говеда за клање предпостављају и траже бео дој, а да жути

лој неће ни да виде; бео лој имају шарена говеда, а мрка и сива имају жут лој. За тим, да су последњих година нарочито у Бечу српска шарена говеда с успехом потурили као говеда моравска (ческа) и т.д.

За свињарство решено је, да се остане при Шумадинци који даље усавршавати одабираше.

Да се одабере и издајо ради гајења у чистој крви и ради укрштања с чистокрвним Јоркширцима, наша т.зв. моравска црна енглеска и да се у државном сточарском заводу наставе с њоме отгеди, пошто су досадашњи кратко трајали и за застиване запатнога стабла није било издвојеноово дољно најбољих брава.

Да се ради огледног гајења у чистој крви и укрштања с горњом, уведе крушка Јоркшира и створи једно изврсно стабло.

И, код ратарске школе у Шапцу, да се гаји чистокрвни запат Мачеванске.

За овчарство да се набавкама оригиналних запатних овца, попуне постојећа запатна стабла при државним заводима ради продужења огледа и основавања крви, но тако, да се за извођење укрштања појединих наших истакнутијих овчијих раса, ради контроле, употребе увек по два различита и удаљена државним заводима.

Да се освежи крв односно повећа стабло набавком са стране: Хемширданске, Хемширданске X Цигаје, фризијске и каракуске овце.

Од наших овча да се издава по два одабрана запата: сјеничких, лиских и кривовирских овча, па да се гаје у заводима у чистој крви и ради укрштања, да би се добила већа млечношт, гојазност и разностас, као и боља вуна уз крнићину, и то:

У Шапцу и Љубичеву да се врше укрштања лиских с фризијским овцама;

У Краљеву и Топчидеру сјеничким овцама са хемширданскама.

У Добричеву и Букову кривовирским овцама са хемширданскама.

Сем тога, да се у Топчидеру и на даље изводи попримка лиских овца одабирањем.

За живинарство ученијен је прави прелом, да се станове на пут шарену раса и да се за народ и масу устале и утврде најпризнатији типови.

Од коношака, да се гаје талијанске (ливорникине) свих боја сем беле, за јаја; а за јаја и месо — жуте орнитонке.

Али заводима ради продужења огледа и школама ради очишћења наставе допустити и све остale расе!

Од гусака — гајити емденске и талијанске.

Од патака — за масу пекиншке, за заводе руanske.

Од љураха — задржати и одабирањем усавршавати само наше домаће.

Сем тога набавити из Модене и Палерма круние, питоме и издање голубове који су једини право пољопривредни голубови.

Износећи овако у општим и главним потезима један рад који обележава ново раздобље у напретку сточарства у Србији, ми се надамо, да ће министарство народне привреде, прихватити саветодавно решење стручне комисије и приступити одмах извршењу нарочито набавке запатних расплодника раса по прављачица, а потом уздамо се утврдо, да ће садашњи

министар народне привреде моћи и умети да буде боље среће, по његови претходници, да у будуће, у буџету министарству, на циљеве унапређења сточарства у земљи, обезбеди веће и стапајише суме, како би се, по жељи садашње велике сточарске комисије, добијао више статности и систематичност у извођењу предложенih мера за популацију земаљске сточне производње, те да кроз пет година од данас, кад се буде, по предлогу садашње, састала будућа нова велика сточарска комисија, може затећи и похвалити још већи успех и напредак у земаљском сточарству Србије.

С. Г.

ПРЕТВАРАЊЕ ПЛУГА САКОВЦА У РАЗНЕ СПРАВЕ ЗА ОБРАДУ ЗЕМЉЕ

Универзални плугови могу бити претворени у разне справе за обраду земље, складиши и изменавајући тручине (плужног тела) и намештајем разних уметака или склопова. Сем тога они могу бити на колечима — двоколицама — на једноколу и на панучи или сульчи, према потреби орања и према врсти земље.

Слави Саковац плуг Сваки Саковац или плуг орач с двомаке било претворен у разних 10—15 разних справа: у плуг двобрдњак или плуг за угарање: у копачицу, у парат земље (екстрипатор), у цепач ледице и рудине (скарификатор), у пружинисти или перести обрађивач — копачицу, у браздач, у подривач, у прашач-окопачицу и у загртач, у ливадски плуг за исецање буса, у справе за ваћење кромпира и рене.

Сложнији умаки и За теже и сложеније уметаки или склопови за извршење 10, 9 и 8: пове, служе за измештање гредељи оставе за 7 и 6: с ручицама и колечичима јачих т.ј. већих нумера: 10, 9 и 8; па остала лакше и простије уметке гредељи с ручицама и колечикима место колечки једноколци (точићи на гребену или стубићу), оних нумера плугова Саковца који су с лакшим гредељима, дакле нумере 7 и 6.

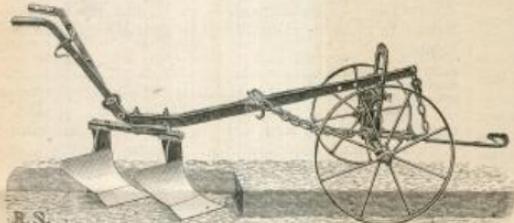
Претварање плуга у разне справе врло Саковца, у једну од горе побројаних је просто.

Само претварање универзалног плуга Саковца, у једну са обраду земље врло је проста ствар. Оно изискује само неколико тренутака времена. Свака појединачна справа која постане тако претварањем плуга Саковца исто је тако трајна и савршена, на исто тако савршен начин врши свој задатак, као да су саме за тај циљ као нарочите справе грађене, а не само у њих од плуга преобразијане.

Велика корист и У једној са овим претварањем плуга Саковца, може претворити у појединачне справе за обраду земље, не само да је велика техничка добит већ по себи, него је и анатна уштеда у времену, простору за смештаје и чување и што је главно и у новцу. Сваки овај који би има један или други тип, једну или другу марку и нумеру плуга Саковца, с двогубим гредељима (т.ј. с оних пет разреза кроз гредељи), може лако докупити потребан му уметак или склоп, те да свој плуг, према потреби претвори у једну или другу справу за обраду земље.

Кад би за сваки посао у обради земље за разне усеве, набављао засебну справу, не само да би оно изискивало, због гломазности, велики простор за смештај и оставу под кровом, пошто њихова употреба врло кратко време траје, чиме би у набавку тако засебних справа, појединачни пољопривредник морао улагати доста велике новце. Овако умноци или склопови од којих се тек уз припомоћ главних делова плуга, граде разне справе за обраду земље, изискују и мањи простор и стају бар три пут мање, но засебне, нарочите справе. Уштеда и корист примене ових уметака и склопова за претварање плугова Саковца у разне справе за обраду земље, дакле, за сваког је очигледна.

Склоповац или **плуг за уграђивање и превртавање семена**, склоповац, плуг за уграђивање и превртавање семена, марка SUN (слика 39) са високим и размакнутим плужним становицама на козацу који је од линеног челика. Обе бразде, што их двображњачак једном орањем повлачи широке су 45 см. Кад се намести

Сл. 39. Склоповац са дубубим гредама као двображњак. Марка SUN изнosi 100 кг, ширина оба бразда становица на козацу. Ширина оба бразда 45 см, тежина 100 кг.

склон на плужни греде с клечкама, онда је цела справа тешка око 100 кг. и лако је вуку два лакша (слабија) спржне граје.

Да разонци двображњачака хватају увек пуну ширину бразде, постојни склон мора на основин бити потиснут више ка левом точку колечки, више ка ободи целице, а сам леви точак толико спуштен, да колечке стоје одвесно.

За боље цепање травне повале или јако укорењене орашице, добро је пред сваки плужни склон (трупину) наместити по цртак. Сви су плужни склопови тако подешени, да се пратла могу поручити и наизнадно, заједно с њиховим гринцима, и наместити пред плужне трупине. У земљи јако преврзивом укорењеној, морамо цртаке држати једнако добро изаштрпети, а посматрати их толико, да буду равни с прехватача рачника, те да не буде загушавања.

Двображњаци склопови испоручују се и употребљавују у напушеном облику (као егреманци — превртачи). Марка SUN за благе трошне земље, или у изијевном облику (положити превртачи) марка SUSN за чврсте жилаве земље, за густу бусовиту рудину или за иначе тежи рад. Први вид јаче ломи и дроби земљу из бразде, а последњи је положај и незнаније дроби, те стога у упорној земљи изискује мање спржне

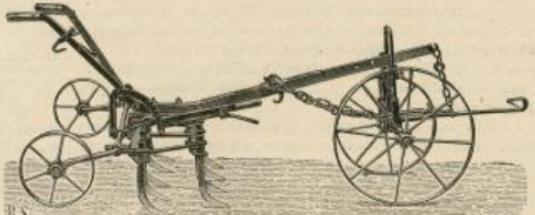
снаге. Плужни станови SUSN не испоручују се са оклонним разовима.

Копачице или обра. Склопови за претварање плуга Саковца бивали у копачице састоје се из постоља са два пречњака од челика. Ово постоље је јако и трајашко и на њему се могу притврдити 9 риљаца од копачица, 9 мотилица, или 7 риљаца за парење или подоравање њива (екстиратора) или 5 ножева са две сулаче од цепчача ледине (скарицијатора) који се могу према потреби лако притврдити, односно заменити.

Копачица употребљава се поглавито за таманеће преврнине, зубаче и за уситњавање орашице на прда се земља преорана пре зиме за јари усев, обради, ако се стврдила. Да би ход копачице био поузданiji оба крајња риљаца снабдевена су петама (плазама) које спренију дају стапност хода и док је се она ослања, да не запира у земљу дубље но што је удешена, као да не може ни у страну врати.

Како постоље за копачице, тако и склон риљаца и ножева за парење земље, постоље перастог копача, постоље справе за ваљење кромпира, могу бити удешене с основином на преглабо, озбијом и с точкима, те да се могу удешавати за дубљи и за пливи рад, као и издизати ради откретања у ради или ради преноса са плаве (слика 40). Разуме се да те направе поскупљају цену набавке. Справе услед тога, нарочито у бујавој и неравномерној урађеној земљи, добијају постојајни ход, могу се уситнити за сваку дубину ради и с њима се сасвим удобно рукују при откретању на увртиштима и преносу. Овда отпадају петице на оба крајна риљаца или сулаче на спрани за цепање ледине, те место тога они последни добијају два ножа више.

Ако у тежој земљи иде рад тегобно, онда се на позадном пречњаку постоља наместе мање два риљаца, са чега ради широка справа, долази за толико ужа. Ако скинути крајни риљци имају петице, онда их треба

Сл. 40. Саковач дубубог гредала као козачина са 9 риљаца, позадњим точковима и направом за удешавање и издизање. Ширина радија 140 м. Тежина 136 кг. Сlike представљају колонију спрave за rad.

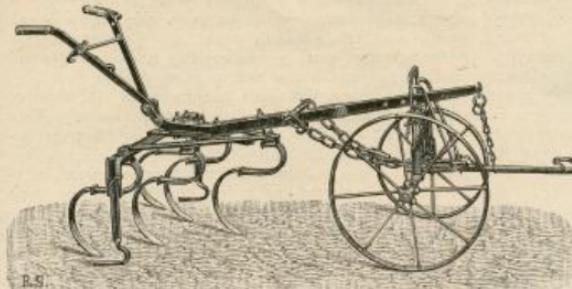
наместити на предњем пречњаку постољном на место крајњих риљаца.

Како риљци тако и постоље ових копачица израђени су изцела од челика и стога знатно ојачани.

Исто постоље кад се на ње наместе риљци парачи, наих 7 на броју представљају екстиратор у елици.... с којим се обраћају оне њиве на којима треба положити (водоравно) пресецати коров или усевске жиле и корене као на пр. при екстирпирању

стрнико. Риљци су размакнути толико, да се неће лако загушити.

Исто се постоење испоручује и са 9 мотачица (или шапастих, раоничастих копача) које врше одлично посао копачице, али оне не покривају своје

Сл. 41. Нерастки ховат с челичним пружинама и на сувачава.

повучене бразде, као што то чине риљци екстрипаторски.

Све ово постоење може бити далеко уже, за слабију стоку или за мање разрађену земљу, подешено за наментлане само 7 риљаца или шапине, односно 5 парача.

Копачица с вренима или пружинама Удешена је такође с постоењем као склон за претварање универзалних плугова с двогубим гределјем у нерастку или пружинисту копачицу (обраћивач) и то са 5 пружинистих пера и две (слика 41) суваче, или с направом за удешавање за рад и за издавање рад преношени и на точковима, (слика 42) или са 7 пружинистих пера и само са овом по следњом направом.

Претварање у снагу Кад хоћемо ливаду или ледину рефинарт, да разоремо, те да је почињимо, шта се иначе употребљава плужна трупцина D8A, онда треба најпре травну повлату, бусен, преко правца којим се се бразде повлачите, попреко за 8—10 см. дубоко скари-рефинарт — цепачем — испресецати. (слика 43) Потом за њим пуштени плуг, на коме је и испред предплужника најменшти пртак, иседа засечан бусен у четвртке (квадрате), па их предлужњаком издигне и

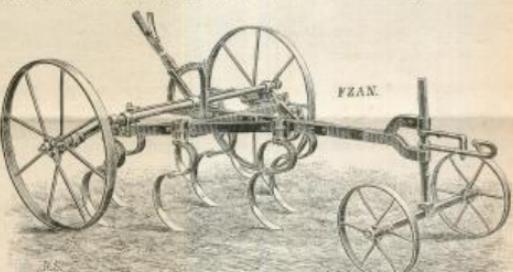

Сл. 43. Универзални плуг с двогубим гределјем и самоходом као скари-рефинарт (израз). Тежина 104 кг.

у разор баца, те да их бразде избачена плужним телом препокрије (види слику 27 стр...). Разуме се при овом посулу не сме ливада бити превећ суха, по још унеколико влажна, а и од пањева и камења чиста.

Кад се тако ливада разоре онда се може слободно одмах засевати.

Претварање у ли-адак Справа за цепање целине (скари-рефинарт) употребљава се даље и при за-сивавању — вештачке ливаде, те да се целина претходно припреми за употребу ливадског плуга, та да се убусана површина попреко преко смрваног правца орњаје тако преради, да њених 5 односно 7 ножева, у растојају 16—25 см. претходно бусен толико дубоко засеку, колико га дубоко подорати треба. За тај циљ обе суваче односно точкића удесе се за толико више, но што су ножеви спуштени. Кад се онда ливадски плуг пусти да спрам ових засеченых пруга, ради попреко под правим углом онда се бусен испроји у четвртаке, и бусен бива из разора, потиснут и у страну, да се може лопатама подухвати те товарити у кола или слагати на гомилу. Признати се мора, да је при подмлађивању ливада помоћу исечених убусених четвртака, где има већа површина да се цепа и у цело вади, ради преносења и подлагања за подмлађивање ливада или поливањавање њивских површина, да је ручни рад и скун и текак посао и да се он знато појеститиша и

Сл. 42. Нерастки ховат с челичним пружинама, захваљом на уздозном и надизају спрезе и на точковима.

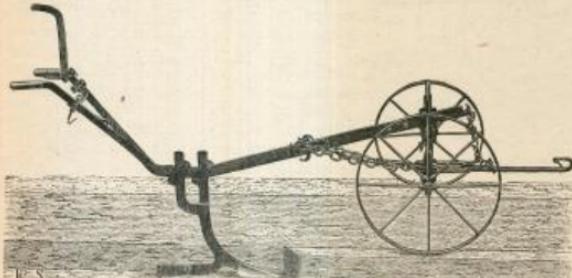
одакшава употребом обеју ових справа (праве за цепање целине и ливадског плуга).

Претварање у брзац За преобраћање плуга Саковца у брзац, употребљава се склон с двема сувачама, мотком управљачом (крмилом) са двостраним руникама и 2 водника са калинама. На постоју између сувача памештене су 3 загртачице тако да су помичне, да се могу удешавати за разна одстојаја или размаке врста. Дубина се удешава помицама сувача (или точкића) на више или на ниже и оне остављају траг, по коме се помоћу управљача управља крмилом или водницима правац брзадата и тиме се одржава тачно растојање и правац с претходно повученим траговима образованых врста, као год и при раду с врстачима сједилицом. Овај брзац сваким влаком преко њице облажава три бразде или врсте и на добро урађеној, развој и уравњеној земљи иде сасвим лако и поуздано.

При утврђивању мотке управљаче треба подметати колут (прстен) уметнути на десној страни пред облу-

цац, те да она право стоји. Радник код ове справе мора ићи увек по трагу [изван ручица] који граде суљаче, држићи левом руком десну рукатку или обратно, па једнако мора помоћи мотке управљаче удешавати, да бразда по могућству што више држи правац и повлачи праће бразде. Да пак врдарање тегљебег грла [које неко други водиће мора], одступање грла од потежних линија, не би могло утицати на правац хода справе, мора се клин из сврачуље извадити, а може се измењи затека [рудиџе] колечки и јармица, или алане од јејта уметети кратак ланац од неколико крупних, дебелих аланки.

Браздац може имати и четири загртачице за повлачење 4 трага бразде [а без суљаче], од којих

Сл. 44. Саковац плаут претворен у двоспремну подривач са колечкама. Тежина 80 кг.

обе крајне имају петице, што је за мање разрађену земљу боље. У том случају пунштагу се две загртачице у последњу браздину, при чему један коњ пљени разом корача, те се онда не морају употребљавати ни мотка управљача ни крмило с воденицима, во се бразда руко води само ручицама као и обичан плуг.

Пошто се окопавина, кукуруз, репа или кромпир, по повученим разорима браздица поседа т. ј. по дну разора само положи, онда се загрупу загртачицом и препронарију тако, да по спретству загртава цела њива изгледа да је у баницима.

За то је најбоље употребити колечке — двоколице — са размакнутим осовином (1:33 м) с којима се посао особито смотрено и тачно извршити има, пошто точкови колечки не смјеју теши преко испрекривених бавака ни преко усејаних брадица, већ обалом између разора.

И постоје браздац може бити спадбевено направљена за подешавање дубине и наиздавање загртачице у преносу справе. Точкови на постоју пак могу према потреби разног расстојања између врста бити подешени да се у стране помешати дају. Разуме се да у том случају отпадају суљаче или загртава с петицама, као излини.

Претварање у ... Да се плуг Саковац претвори у врло прост а темељан (сл. 45.) двоспреман подривач треба само да се на плајини гредеља заједно с колечкама, место плајног група наместити уметак подривача који се својим ракама притврди гравијама с наврткама с десне или с леве стране гредеља. Подривачева плаза као и самоход [крмница] плуга, дају оруђу овом поуздан ход. Радник који управља подривачем иде обалом и треба само да држи руком

леву ручицу или наставак на ручици, ако не би билоовољно наиздавање помичних ручица.

Облучац и сврачуљу треба при том што могуће вишко у десно наместити, те да раоник подривачев непрестано остане испод дна бразде.

Овако подешен подривач је за двоспремну запрругу, али ништа не стоји на путу (само ако је земља разрађена или доволно лака) да се употребљава и једноспремно, само у том случају мора се сврачуља наместити управо или нешто мало улево.

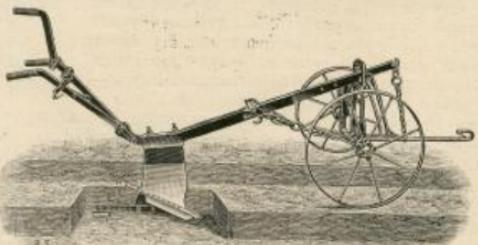
Исто тако и Бипартов подривач (сл. 45) може се применити на Саковцу, за двоспремну запрругу. И за њега важи све што је горе речено о обичном подривачу..

Једноспремни подривач може се употребити и без колечки ако се узме једноколац (тј. точкни с гребеном.)

Претварање у прашаљачу подривачев употребљава се уметак помоћу кога се плуг Саковац претвара у лаки прашаљач (сл. 46.) Због самог рада између усевских прстя колечке се не могу употребити, већ место њих узима се једноколац. Сами прашачи могу бити лаки и крни или теки и испушенчи.

Претварање у Постоље за окопачицу (сл. 47) састоји се из склопа за 5

копача и два прашача који се на постољу могу помешати за ширину од 40 до 75 см. у радију. Прашачи позади и са стране могу се на њиховом пречијаку помицати на разне размаке и удешавати за дубину копње целе справе — односно можемо их ако треба и сасвим скинути. Исто тако могу се и она двазадња копача с петицама скинути, те да се заостали копачи за јону уже расстојању наместе. За ширину копње преко 75 см. (до 105 см) могу се место прашача са стране употребити риљци у виду ножа са показачима који показују до које дубине раонични њихови парaju.

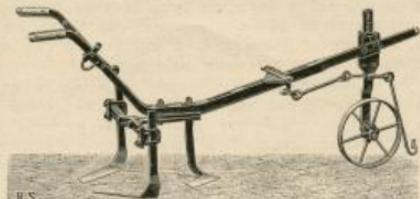

Сл. 45. Саковац претворен у Бипартов двоспремни подривач, са колечкама и с предуздом ручица. Тежина 88 кг.

Претварање у ... Нинђа лакше но наместити уметак за загртава грат за расстојање врста од 40—150 см. (слика 48).

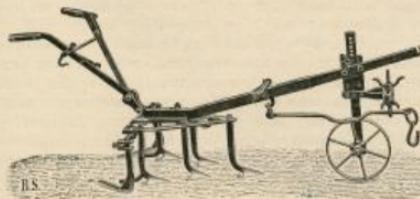
Облик ових загртала јако одступа од уобичајених видова а са њима се рад много брже и много лакше извршује по с другим видовима загртава. Крилати раоник је челичан и може се ради општрења лако скинути и спет наместити помоћу навртка. (сл. 48, 50 и 51).

Сакова фабрика ради загртала у више облика, за разни усеве В, С, Д, Е, К, М и Н. Велико загртalo К увек се употребљава за двоспрежну запрегу

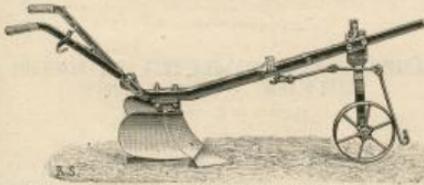
Сл. 46. Саковац с двогубим гредама као лаки прашачар ради на ширину од 40—50 см. Тежина 47 кг.

и на колечкама — двоколицама. Облици Д, Е и К имају помичне криласте разове. Уз ова загртала може се применити и уметак за прашач уз загртала

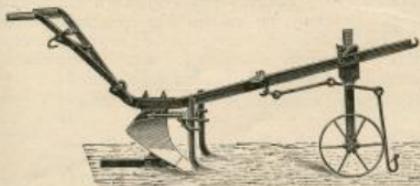
Сл. 47. Саковац с двогубим гредама као окопачач, компакт из ширине од 40—75 см. Тежина 59 кг.

чицу, (слика 49) те да се коровљива земља узгред очисти од корова и земља боље уситни.

Сл. 48. Саковац као калутагртalo M с помоћним криластим разовима. За разноту крста од 50—100 см. Са обликом труда опруженим M или странијим N.

Облик загртала M опруженији је и има дугачка, помична крила (разове). Од њега је стрмији облик N. Оба ова последња облика могу бити удешени тако,

Сл. 49. Саковац са двогубим гредама као загртalo с прашачаром да се једним покретом рукатке могу оједном оба крила помоћи у страну, за уже или за шире загртате.

При поруџбини ма ког од ових уметака или склопова треба увек назначити и марку свог плуга Саковца, односно гредеља.

Цене како за плугове риљаче и ораче разних видова тако и за поједине ове уметке и склопове, могу се видети из ценопникова на kraju који је издalo

Сл. 50. Трук загртalo M с полужижом. Сл. 51. Исто савкино возадје оба крила. Саклано са стране.

Српско Пољопривредно Друштво за ове типове и марке које увек на свом становишту држи. Разуме се да се временом ове цене мењају према цени и вредности материјала, подвоза и парнице, која се плаћа на све плугове добављење са стране.

РАДНА (СПРЕЖНА) СТОКА.

Као радна стока, употребљавају се обично коњи и волови, ређе бикови, биволи и краве а најређе магре, мule и магарци. Вам Јевропе употребљавају се јање за рад: јак, јебу и камиса.

У највише прилика пољопривреднику се ставља питање: да ли да изабере за рад коње или волове. Ако се нађе за уместо да треба држати и коње и волове, онда је опет често питање: у каквој размери треба држати једне и друге. Решење тих питања зависи с једне стране од производње коња и волова, а с друге стране од упоредних издатака за њихово издржавање и газдинских прилика.

У поређењу добрих и лоших страна коња и волова веће ове напомене: Коњима се савлађује рад брже него воловима, но прилагојан кретању, волови су у стању савладати исте тешкоће као и коњи; за превоз на дуљи одстојања, коњи се у највише прилике веће цене од волова нарочито по каменим, брдским и клизавим путевима. По томе, по своме раду претпостављају их воловима у свим случајевима у којима се траки брзина (државање, превоз, жетва) и за даљи вкупу, нарочито зими. Даље, рад коњима предностљава се и у случајевима у којима је за савладавање потребна хитрина и схватљивост стоке (под рада прашачаром и окончачем, при раду сложеним машинама — сејалицама, жетелицама, косилицама и др.). Оране се воловима врши исто тако добро као и коњима; волови не уступају коњима ни у превозима, којима со одгушују послови на имању а за које није потребна нека брзина (нпр. пренос бубрета на њиве, сена из стогова на трло, у стаје итд.). Највећи део волова се користи за превоз великих терета по песковитом и блатастом путу, волови су погоднији од коња, јер се њихове две копите у гажену расирају, због чега и мање западају у песак и блато, но коњске, које су у једнога дела.

Уопште може се узети, да се при употреби волова, за послове за које су они погодни, рачуна, да

5 волова израде колико 4 коња, а ако се волови употребљавају за све послове у газдинству без обзира да ли су за њих погодни или не, узима се, да на теким земљама израде 4 вола колико 3 коња, а на лаким земљама и при превозу на већа одстојања, да 3 вола израде колико 2 коња.

У погледу поређења корисности између волова и коња, разлика је пре свега у вредности њиховог издржавања односно у хранама којима се храни. Изузимајући ређе случајеве (ако су газдинства близу већих градова) храна воловица је много је јеатинија од коњске. Волови не изискују зрастају храну, они се и код једнодневних послова задовољавају и само трапом, сеном и коренасним плодовима у доба кад не раде, добра им је и слама; осим тога, за време кад не раде, могу се дати коме и под најам, па да то не буде од штете по њиховој здрављу. Напротив, коњи изискују зрастају храну и кад раде и кад не раде јизми им се смањује нешто порицја зрастају хране, а повећава порицја сене. Осим тога, кад коњи не раде попише времена, теко прилазе послу, те је то међувремено штетно и за њихово здравље и за пропизводњу.

Друга је битна разлика између волова и коња у неједнаким годишњим расходима кад се овај по реду према капиталу који представља њихову вредност. За време од 8 до 10 година, за колико коња служе у газдинству у средњу руку, годишњи расходи на њих, према њиховој вредности, износе $10-12\%$. Напротив код волова при правилном користовању њима, у току од 3—4 године за време њихова раста (према расци) и њиховој употреби на послове за време од 3 до 4 па и 5 година, не постоји, може се рећи, никакав расход, а иако би га било, овај ни у ком случају nije већи од 2% .

Старим шкартираним воловима којима је 8—9 година, често је већа цена по младим од 3—4 године, стога, што су према младим теки на кантару, а кад су и једни и други продају месарима, за кланье, текина је и најглавније мерило.

Трећа је разлика између волова и коња у томе што добар радио во стаје је јеатиније него добар радио коња, због чега је и проценат на капитал вредности вола мањи од процента на капиталу вредности коња.

Извесни разлику код коња и волова чине и расходи на запрему, инвентар у стоке, негу стоке, који и лечење. Издаци на ово свагда су већи за коње него за волове; разлика додуше није велика колико, стога, што и ти расходи нису тако велики.

Ризик, којем је подложен капитал односно вредност волова и коња од пожара, заразних болести и других несрћених случајева (изузимајући нормалну смртност), које се убраја у расходе на ремонт) и код једине и код друге стоке, није баш тако велики. Рачуна се, да он достиче $5-6\%$, па и више од капитала који представља вредност грађа.

Из наведеног налази да су расходи на државе волова изузимајући после ретке случајеве знатно мањи, од расхода на државе коња.

У немачким газдинствима узимају да волови раде $10-20\%$ мање радних дана по коњи, и то у случају, кад се и једни и други држе у газдинству преко целе године. У нашим пак приликама је обратан

случaj, јер је рад коњима у пољу још мало одомашнен, па и онамо, где се они употребљавају за пољске послове, не може се рећи да коњи раде више дана по волови, а нарочито, кад се узме у обзир, да се преко лета, да би се на време савладали послови, привремено држи по који пар волова и више, који се потом или пре зиме шкартирају.

Да се оцени колико које грађе стаје динара радног дана, треба капитал који представља вредност тога грађа поделити бројем дана колико је то грађе радио преко године. Тако ипр. ако су у неком газдинству употребљени за рад и коњи и волови и ако су и једни и други радили преко године по 160 дана, а њихова је вредност у средњу руку и то 1 коња 300 и 1 вола 150 динара, онда у том случају радији дан за коња износи 1.87 а за вола 0.94.

Ако би се показало да радији дан за 1 вола стаје два пут јеатиније од радија дана за 1 коња, какав је случај у горњем примеру, онда би према томе изведен закључак „да је југодије држати два пут више волова по коња“ био погрешан. Ако се ипр. у неком газдинству утврдило да 3 вола раде колико 2 коња и да издржавање волова стаје давалут јеатиније од коња, онда у том случају не треба узети давалут више волова већ број њихових израчуната према том односу. Тако ипр. ако је за неко газдинство потребно 10 радија коња, онда би у том случају било много кад бисмо узели 20 волова јер у ствари треба $\frac{10 \times 3}{2} = 15$ волова.

Кони у ради причинавају штете $20-30\%$, међутим код волова нема штете шикарке тј. она је = 0. У Америци због тога коњима и пристопстављају муле.

(свршил се)

О КАЛЕМЉЕЊУ ЛОЗЕ И НАКВОЋИ ВИНА ОД КАЛЕМЉЕНЕ ЛОЗЕ У АНЖУ — (Maine et Loire)

од Маркиза де Дрејс—Брезе.*

Подизање и обнављање виноградарства код нас, ишло је дosta брзо на земљама подесним и лаким, а на земљама неподесним, тј. земљама глинобитним, непропустљивим и оним, које у себи садрже повећу количину кречног карбоната, тај је посао ишао споро и са узгојањем, са неповерењем. При обнављању виноградарства на земљама неподесним, користили смо се у почетку резултатима постигнутим дотле на том пољу, по другим виноградским областима и крајевима, а доцније смо се служили очигледним резултатима добијеним у нашим окружним и приватним лозним и огледним расадницама.

Виноградска земљишта мога места (Анжу) и околине нарочито су много кречна, због чега су се дотични сопственици много уздржавали од садења калемљене лозе. То ми једало повода, те сам по околним селима груписао добре и веће виноградаре и заједно са њима подигао оградне лозне расаднике, који служе за очигледно испитивање и давање по-

* Revue de viticulture N° 760

датака о најбољим и најподеснијим сортама америчке лозе, које се као подлога засађују на различним виноградским земљиштима, и које у исто време пристапицама обнављања винограда производе најбољи материјал (резице, пропорци, калемови и др.) од правих и истинских сората.

Поред окружног лозног расадника основаног у Шасеу и поред њега четири огледна расадника подигнута 1893. год у Брезеу, још 29 огледних лозних расадника беху 1894. год засађени сортама америчке лозе, које у оно време уживали најбољи глас а које су набављене непосредно од њихових проналазача и производача.

На кратко време по том, сви добри виноградари засадили су америчком лозом матичнице, из којих су добијали потребан материјал под најподеснијим условима, те су били у могућности да отпочну и предузму садење калемљене лозе на својим кречним и неподесним земљама. Особиту благодарност дугујем К. Кудеру и саветима, који не пожали да нас у овоме помогне. —

Начин калемљења — Сви начини калемљења лозе били су код нас опробани, али је усвојено и задржано само калемљење енглеским спајањем и калемљење на истом месту, — у процеп. Овај посредни начин калемљења код нас је много цене, из повише разлога: 1., Што се тим начином калемљења даје виноградару могућност да се лично увери о истинитости сорте за подлогу (америчке лозе); 2., — што се допушта да се за вијоку пажљиво одабира и узима обележена лоза из сопственог винограда (селекционираје); 3) што је најјед и проценят пријема врло добар а трошкови око рада су незнатни; Арамон X Руестрис Ганзен ипр. који се као подлога овамо јако цене и много употребљава, тако добро са вијоком срашћује, да примање често прелази 95%.

Утицај калемљења и утицај подлоге на роб (плод) винове лозе. — Ово је тако делатно питање и тако много чиниоца на њега делују да сам сматрао за нужно проверити моја лична искуства и опажања, стечена у томе питању, са искуствима и опажањима најбољих и најмеродавнијих виноградара, из различних крајева Азија-а. Поводом тога, овима је прво био упућен читав низ питања, а затим су сазиване конференције, па којима су проучавана поднети одговори а о самом питању расправљало се најпродубље.

Следећи наводи су кратак навод из тих наших расправа и измене мисли и резултата наших опажања и искуства: Разуме се, реч је само о винским сортама лозе, окалемљеним на потпуно надржљивим подлогама, које се овима имају добар афинитет (срашћивање) а сада су у потпуном здравственом ставу. Поређења се односе: 1. — на производ који дају калемљене и некалемљене сорте, посађене на једнаким земљама, код којих се практикује једнодневна резидба, а берба први при подједном степену зрелости грожђа; 2., На производ који дају једне исте сорте лозе окалемљене на истим подлогама, али на различитим земљама посађене.

Утицај калемљења на пораст и вегетацију лозе. — Америчка подлога на којој се домаћа лоза калеми, чини, да чокот бујније расте и више рода до-

носи од домаће [некалемљене лозе], али су зато сви делови калемљене лозе много нежнији и осетљивији према болестима и штеточинама.

Утицај калемљења на сазревање грожђа — У овите узвешти, на калемљеној лози грожђе ранije и брже сазрева, од онога на не калемљеној (домаћој) лози, и ту је убрзаност сазревања мања или већа, што зависи од сорте подлоге. Отуда, с обзиром на положај и природни састав виноградског земљишта и с обзиром на то каква се каквоћа грожђа жели добити, избор подлоге је од врло велике важности. За прављење ипр. јаких, густих, финих вина (вина од квалитета) тражи се да грожђе доше сазрева; на против, за производњу обичних вина која се број трошке, корисније је рано сазревање грожђа.

Калемљене лозе, дакле, убрзана сазревање грожђа, а код сорте бели Шенин од зрења па до трешњутка када је грожђе потпуно нападнуто благородном трулежи, размак у времену је сада много мањи, но некада.

Да се пак добије грожђе најбоље каквоће зрења, било би од интереса утицати ћубрејим средствима, да оне на зреју [пјушту] не остане онако танка и онако фини. Хенрик Сешер, поседник из Моникана у једној нотици је писао: да описа зреја од белог Шенинине биве чвршића кад је лоза посађена на кречном земљишту, од оне зреја исте сорте кад је усађена на бескречном земљишту. Та околност што је описа чвршића чини да је сазревање грожђа доцније и да се у зреју најчешћи пак, грожђе садржи по 20 — 30 грама шећера на литар више од грожђа са бескречног земљишта.

Утицај калемљења на каквоћу грожђа. — Подлоге на којима се домаћа лоза калеми, чине те се код грожђа разликују укус, мирис, сласт и финота, па баш и да су све друге чињенице истоветне са чињеницама некалемљене лозе. Још 1889. год. ја сам на ту околност био спреноу пашњаку Бакону, пољопривредном професору из Сомура, прегледајући са њим моје винограде и моје огледне расаднике. Он је тиме био изненађен, а после је о томе и писао у "Revue de viticulture". Изнео је да подлоге № 603, 1816, 3308, као и Берландери № 1, и још неколико његових хибрида повећавају сласт у грожђу од белог Шенинине; и да подлоге № 601 и 101st утичу на повећање мириса и укуса у грожђу од Каберне Совиноне.

Поново испитивање 1906. год. потврдило је ове наше раније опаске. Могу, још додати да је подлога № 108 окалемљена са Каберне Совиноном произвела била најмекије грожђе, али је од њега спроведено јединствено вино. —

Риварија пац, окалемљена са белим Шенинином обично даје грожђе сладче и са много више шећера кад је посађено на кречном земљишту.

Утицај калемљења на каквоћу вина. — Овде нам се наиме питање: да ли је калемљене лозе изменило каквоћу — укус, мирис, сласт и јачину — наших вина, тј. да ли је оно штетно утицало на добrotut и оној глас који су уживала наша стара вина, добијана од некалемљене лозе? — Без иаквог утезавања могу одговорити: да је вино од калемљено

лозе каквоћом много боље од вина са некалемљене лозе (домаће), само ако су сви други услови, односно се на сорту, земљиште, положај, зрелост грожђа и др. истоветни или одговарајући.

Наша вина од некалемљене лозе била су, по мом мишљењу, штапкије и тақније, но што су садашња вина од калемљене лозе; ну, од ове последње вина су гушћа, јача, хранљивија, а финија бела вина су и слађа. Поред тога, садашња калемљена виногради су још реалитивно млади, те са њиховом старошћу, уверени smo, има да расте и надмоћност каквоће вина.

Садашња вина имају још и ту добит, што брже сазревају, раније добијају својствен им буке и постепено добро пакта, не захтевајући дugo дежавање по подрумима. Као год што је некада био случај са маджим виноградима од домаће некалемљене лозе, тако и сада млади садови од некалемљене лозе, не дају баш најбоља вина првих година, но тај је период времена код калемљених винограда краћи. На неколико година по сађењу, калемљена виногради производе сада вина, која се могу такмичити са винима од некадашње старе лозе.

Међу тим, калемљењем се није променио утицај, који има земљиште на боју, мирис, укус и густину вина. Иловачне кречуне и земљишта са кречном или глинастом задравицом, не престају производити најбоља вина.

Што се пак подлога америчке лозе тиче, она имају врло много утицаја на каквоћу вина, те је и ради тога потребно разумно вршити њихово одабирање. Јер неке сорте подлога поправљају каквоћу вина, неке одржавају на истој мери а неке опет дотерују и мењају.

Одјасне код белих вина. — Прве године по берби грожђа калемова од белог Шенина дају доста добро вино, које је за три године од прилике нешто рђавије каквоће, али врло брзо затим оно заузима своје место. За време док је каквоћа тога вина рђавија, она свој нарочити укус, врло познат овамо у Анхику. Тај се укус из њега губи пете или шесте године по берби. Поред тога, када је година подесна, фина вина по свршетку врсву добију известну слабу горчину, која се страпцу не бидала. Међу тим љубитељ и познаваоц вина нашао ће, да је та горчинка својствена особина само добрих вина и да се она постепено губи, прелазећи у сласт — шећер, те да баш представља прву вредност вина, и да су у старо доба нарочито тражена таква вина. Уочио сам најзад, да Рипарија повећавају добруту и сласт обичних белих вина, а да тако исто финија бела вина чини сладићим, гушћим и штапкијим.

Ово је са свим логично, кад се узме да рипарија у оните утиче на побољшање свију саставних делова вина. А поводом утицаја који подлоге имају на буку и квалитет вина, највним и овај интересантан факат, који сам лично приметио у Дењару.

Купао сам ту скоро његова два врло добра али потпуно различита вина од 1900. год.; оба вина су спроведена од белог Шенина, посађеног на једно истој парцели; старост винограда, земљиште, начин рендузе, зрелост грожђа и др. абсолютно је исто на целој површини, али само ће једна иста сорта подлоге. Једно је од тих вина изврсно својим букеом, сладићу и својом пријатношћу за пиће, а оно друго,

које се иначе овамо више цени, одликује се густином, јачином, мирисом, али нема сласти. — Иста сортада подлоге, која вину од белог Шенина одузима слас, даје другде црним винима буке — говориме ми тај назив виноградар.

Одјасне код црних вина. — Црна вина од калемљене лозе су на изглед лепина, обожења, гушћа и садрже више буке-а, и црна вина од домаће (некалемљене лозе), али она немају оне финеће коју даје вину (домаћа) некалемљене лозе.

Г. Бушард је почетком 1900. године анализирао вина од младе калемљене лозе (из пете године) и вина од старе, некалемљене лозе, која су била спроведена од сорте Бретона и Каберне Совиньона, а код којих је берба грожђа извршила 1898 и 1899. година па је нашао следеће:

Верба принеџа	Наименование вина	сортада		сортада	
		Брестов некал. вин.	Брестов кал. вин.	Кабер. Совинон кал. вино	Брестов кал. вин.
1898 г.	алкохола	10·00	11·00	11·00	11·00
	екстракта	18·70	16·10	17·10	17·10
	кинеслине	4·78	4·73	4·90	4·90
1899 г.	алкохола	11·00	12·00	13·00	13·00
	екстракта	21·20	17·30	21·64	21·64
	кинеслине	5·40	6·10	5·30	5·30

г. Бушарда оцена врло лепо вино

Закључак. — Кад су код калемљене и домаће (некалемљене) лозе услови гајења и др. чиниоци једни исти или кад се изједначују, онда се калемљенем добија боља каквоћа, предност и јачина вина, али је калемљена лоза у оните нежнија и осетљивија наспрам разних болести и штеточина, те захтева веће неге. Разне виноградске области и чуvenи подруми не могу дакле калемљењем изгубити веће радије задобијени глас. Подлоге пак имају врло јаког утицаја на каквоћу вина. Оне се могу подвојити у три групе овако: 1. Подлоге које повећавају каквоћу вина; 2. Подлоге које је мало површавају; 3. Подлоге које мењају и дотерују каквоћу вина.

Мудро би било, дакле, да се избор подлога врло пажљиво врши.

Превод
Ник. Ж. Петровић

ПРЕДУЗЕЋЕ И ПРЕДУЗИМАЧ

Свака производња у сваком особеном случају скончана је с ризиком; лице, које прима на себе тај ризик, зове се предузвимач у ширем смислу, а сагласно у том истом смислу предузвимачем назива се свако спајаче производних средстава у циљу производње за свој рачун и ризик. У том, ширем, смислу, предузвимат је сваки онај који узима на себе ризик у производњи или уз прописе других лица за свој сопствену потребу. Тај облик производње — производња за сопствену употребу — првобитни је и најстарији. Но доцније са развијањем привредног живота, кад се појавила подела зантиља, јавила се лица која производе добра за свој рачун и ризик или не и за своју потребу, већ за туђу. Та су лица у јужем смислу предузвимачи а њихова производња, такође у јужем смислу је предузвеће:

Предузећа у ујем смислу могу бити потпуна и непотпуна. Последње су предузеће таква, кад предузимач производи само по порубини а прва она, кад предузимач не чека на порубину већ је предухтире тј. производи продукте за продају. Овај последњи предузимач очевидно ризикује вишег.

Значај предузимача у савременој народној привреди огледа се у овоме:

1. Стога, што предузимач ризикује у предузећу и што прими на себе свеколику одговорност за учинене погрешке, у њему се побуђују: приљежност, обазривост, старање и сталност у највећем степену, а стога, што се он искључиво посвећује томе предузећу, што повлачи за собом и да посао разуме као што треба, продукати његови су савршенији, него у случају, кад би се за њих старало лице које у производњи нема јаког интереса или које није доволно вешто.

2. Предузећем које је усавршено, подмирију се потребе много брже, јер предузимач побуђен на посао и његовим личним интересима, а и утакмичом не чека на порубине од стране публике, већ излаже на про-дружије припремљени производ, и најпосле,

3. Производња основана на предузимачком начелу, знатно смањује трошкове, јер предузимач наставља спровише и раднике јентиније а излатке чини пажљивије него кад би какав производ у производној само за извесни случај.

У власт предузимача могу имати удела сва три чиниоца производње или два или шта више један.

Примери: 1. Имати само земљу а позажмо сам капитал и најмио рад, 2. Имати земљу, а потребни капитал и рад плаћам; 3. На својој земљи употребљавам свој рад [или своје задруге] а потребни капитал позажмљује. 4. На земљи коју сам узео под крију, узакам свој рад и капитал. 5. Радим сам на својој земљи и са својим капиталом. 6. Имати капитал, земљу примиат под крију и рад плаћати. Земљу узимам под крију капитал позажмљујем и плаћам рад а ја само управљам предузећем [редак случај].

Сви чиниоци који имају удела у производњи и који у истој представљају приватну сопственост одељених лица, траже за себе награду, јер су сви они за производњу преко потребних; бесплатно их није могућно добити. Осим тога држава [а исто тако општина, срез и округ] тражи из производње награду у виду пореза и приреза за услуге које чине производњи. Због тога продукт треба да награди сва побројана лица и предузимача. Отуда продукат у польској привреди треба да награди: сопственика земље, капиталисту, раднике и предузимача и да плати порезу и прирезе. Награђивање свих оних лица која имају удела у производњи врши се помоћу размене или њене вредности.

Шишакин

О ПРОИЗВОДЊИ КОЊАЧКЕ РАКИЈЕ¹

О овој скупоценој ракији која је у нас позната под туђим именом „коњак“, мало се у нас зна. Потрошња је њена ограничена била да скоро само у

¹ Ракија од вина, која се производи око француске марке Коњака, позната је изван Француске под именом: Коњак. У Француској зове се: „Коњачка ракија“ [Eaux-de-vie de Cognac].

апотекама, где се још готово једино може добити чистије каквоће, док се није отпочела продајати и у гостионицама, а где је врло ретко добити праву. Продвођача тако ове ракије тако је неизнатан број, да би се готово моглорећи да се она и не производи у нас, за шта служи за доказ и прошлогодишња изложба шта коју је приредио Срп. Полошпривредно Друштво. Међутим производња исте ракије сматра се, нарочито у случајевима где има веће количине слабијих вина, као једна врло препоручљива радња.

Најзадно да је један од најглавнијих узрока што се производњи винске ракије, или тако назнов „коњак“, не обраћа потребна пажња: недовољно обавештење. Пре свега, колико нам је познато, држи се, да је за коњак потребно вино особите карактере. Међутим то не стоји; ни у Француској се за коњак не узимају најбоља вина, но на против чврста „коњачка ракија“ производи се од једне сорте вина, која је истинा миришљава, али има у себи толико киселине да се не може пити. Мисли се, даље, да треба за то и нарочитих скупоцених справа „апарата“. Истинा је, да апарати за печење коњака могу да замене невиност; али кад се та радња проучи како треба, нађе јој се и свеколик пажњи обрати, може се радити и без апарат. У нас већ постоји виличност у дестилованују; у нас се производе одличне шљивовице и комовице, па би се, нема сумње, могли постизати и новољици успешни и у производњи винске ракије, и коју би, слично „шљивовици“ и „комовици“, могли назвати: „виноница“.

Да се о производњи ове ракије унесе мало више обавештења, и да се тој радњи у нас дада мало више потстрека, описанче овде производњу „коњачке ракије“, како ју је приказао чврстан француски енолог Ј. М. Гијон (Guillon), директор виноградарске станице у Конаку.²

Пошто је показао, да је домовина коњачке ракије шира од среза коњачког, и изнео називе којима се разликују првите коњаке, како по карактери тако и по времену сазревања, старења, а међу овима прво место заузима „Гран или фан Шампјон“, који се управо производи у срезу коњачком. Г. Гијон на води о производњи коњачке ракије ово:

„Занимљиво је што ћу казати, да, поред големих напредака који су учињени за један век у виноградарству и подрмарству, виноградари шарантечки чујају саревниво свој стари казан [ламбиј] веома простог облика и једноставан. Састоји се из једног казана, где се може вино за дестиловање, и луља, у коју долази алкохолска пара од вина која се налази у кључуја, па се у њој расхлади од хладне воде која придојази око ње. Ракија се дестилује на непосредној ватри испод казана, и двогубо. Прва дестилација даје ракију слабог стевена [града] и зове се „мека“ или „нечиста ракија“ [bgrouillée]; а да се преобрати у „праву“ или „чујту винску ракију“ потребно је да се поново дестилује у истом казану. Али управо та простота овог „апарата“ чини га једноспособним за тачност и особитост. Имамо пред собом једну реклами бинепотпуну дестилацију; али не доби-

² У говору који је држао у конвејерџији ресторатора, винар-чара и лимонадира парискних [Réunie de Vins et Liqueurs co. XXXI, str. 285 — 290].

вамо само чист алкохол, него и много других особних састојаца који укупно састављају „буке“ (мириш са пријатним укусом) и који су необично фини. Но, најмање непажљиво рукуваше ватром, испотпуност у начину расхлађивања, јавља се олама у ракији, која нити је довољно фини нити укусна.

Шарентеска дестилација је у толико простија у колико је она бољег квалитета. Тако око самог Коњака употребљава се обавак казан, како га они сак; а у колико се даље иде, ближе до производње последње прсте коњака („Bois à tergoir“), за дестилацију се узимају апарати сваршење конструкције.

Начин шарентеске дестилације, истину говорећи, није тајна; али његова простота везана је са много брижљивости, што се може задобити само лутим радом, и преноси се са покољења на покољење. Могло би се, дакле, потврдити, да и ако би било вина из шарентеских винограда, опет би било текно на другом месту градити тако добру ракију као у нашој земљи (Шарант).

Кад излази из казана ракија се сипа у бурад или трећаке (од 250 лит.), направљен од боље растовине које врло вешто израђује наши качари. Ту ракија добије своју лепу ћилибарску жуту боју; алкохол испарава полагамо, етери се развијају изобилно и разноврсни, и ароматични производи јављају се у ракији с више букса и с више крстоши.

По томе, излази, да је питање где се ракија држи од велике важности. Нарочито се утврдило, да растовина Лимузенска, од свих осталих најскупља, најбоље потпомаже добуравање коњачке ракије, у сваком случају боље по друга растовина француска, а још више по туђа.

Свеколика индустрија коњака налази се или код земљорадника, или трговца. Она се састоји у томе, да се вино дестиланше и ракија чува у добрим судовима. Али ови радови, ма да су прости, изискују

велике брижљивости и трошкова. Ракија се мора ноговати под великим надзором, често гледати, пробати, да би јој се у свако доба могла знати како вена и вредност. Најзад, сазревање, старење, по што траје више година, изискује и улагаше новоћег казната.

Пошто трговина Коњака захтева стадне везе са свима земљама у свету, употребљавају се у „канцеларијама“ многи страници⁴. То је међународна трговина, какве нема ни у једној вароши на свету; па ни Париз ни Рим нису тако славни као Коњак.

Петко да се ракија пада потрошачу онаква, како изађе из казана. Трговци врше мешање („купажу“) између различних ракија шарентеских, да би добили разне типове према кубама и укусу светске клијентеле (купаца) којима се шаље. Ова мешавина разног порекла ракије врши се по упутству особених назавала укуса. А мы смо видели, да ракије различних предела имају различни бус, јачину и тд. То је у осталом тајна сваке трговачке куће, да групашу хармониски ове разне ракије, често различних и година, те да добију карактеристичну ракију са максимумом какоћи.

Ракија излази из казана са 68 до 70°, која је одевен јаки за обичну потрошњу. Трговина је уопште обавезна да смиљи овај степен додавањем мало дестиловане воде. Уосталом код коњака је исто као и код шампанског вина. И ово се продаје јаче или слабије, према навикама потрошачких земља. Трговина има по кодак дужност да појача и боју, или да поправи ракију да буде слађа, додавањем помало сирупа спроведеног од кристалног шећера (капдиса), али ни у том случају размере сирупа да не прређу 1 или 2°.

Смиљавање степена јачине, појачавање боје и слабо заслађивање, што је за понеке земље обавезно, јесу једини радови којима се служи трговина ко-

ПОДЛИСТАК

ВЕЧНИ ЖИВОТ НА ЗЕМЉИ

(СВРШТАЦ)

Ну, рећи ће неко, како ће се против-
мачити појава, да учени људи, енженери,
професори баве се у Миенсу, посје-
зарјанској жити, па онда својим очима
види, како оно извија? Ево како то тумачи
научник Масперо у једном писму упу-
ћеном професору ботаника, Греноу. Из-
вршени огледи могу се поделити у две
групе. У прву долазе огледи са житом,
изуђеним од тамошњих урођеника, фе-
ласа, као да је пореклом из мисирских
гробница. У другу долазе огледи са же-
том нађеним у самим старијим гробницама,
било да су га наливи салик експеримен-
татори, било друга лица, која су им га
уступила ради огледа. У првом случају
живо скоро увек извије; у другом сак
никад, колико је могао Масперо сазнати. Одатле се дасно може извести закључак.
Феласа, који су ради да што више ћаре,
извија уз стародрвно жито, које про-
дадује, и даваша је, да би тим увећали ће-
гову количину; старијско жито не клаја,
већ оно савремено. Масперо је налазио

у мисирским гробницама доста зрињева
од пшенице, јечма, сече од лава и во-
новаља и других близака. Једно беше до-
некле пријено, друго беше потапало у
кречно млеко, чији се трговији јон виде;
а треће је метало у гробове без никаког
нарочитог примећавања. Између овог вр-
шњег изјава никада ниједно изниско, већ
ни између овог дотеривалог на ватри и
пречном млеку.

Према свему, досад изложеном треба
рећи дајом веомаличном животу на земљији
једног истог организма, мора се изну-
стити идеја: да биља могу да најаве са-
чувати способност буђења у живот, као
да биље што су били у прошлости под полуји-
чима сунчевим. Људи који посматрају
тако среће око њих спршила, а нарочито
они сали, сазију о веомај животу. Стога
им пријатно падају живот еварионског
жита од лет да нешт виша хлада година. У-
осталом, има још утешнијих примера.
Треба отићи на острво Мадагаскар и видети
чувео јамјско дрво у Иксу де лос Ви-
нос. Посматрају ово дрво, које активно
живи већ седам до осам хиљада година,
и ћуди ће се зар задовољићи у својим
тешњима. Ну можда ће они наћи да је
изглед овога старија сушниче јадан и жа-
достан; пека се тада сете беомртвих

јуди, што их је створила мајтица ињи-
живеника Сватета, те људске расе из Кра-
љевине Липуте, која беше преврзана
од своје смрти браће, nu која беше у оча-
јају због своје жадносне бесмртности, и
којој изважне дозвоље у походе једна
мисао: жеља да смрћу!

(По Гастону Боније-у, члану француске
Академије Наука).

П. М. Илж

ИСКРИЦЕ, МУДРЕ ИЗРЕКЕ, ПОСЛОВИЦЕ

Бог даје зрино, а ми треба да времо и
да сејемо.

Где расте један струк куноља, могао бы
узвес стати један клас жита.

Рана сетка никоне не школа, до ономе
ко је не могао учинити.

Женин савет и јејдин усев успевају
снаже седме године.

Где пируј једо рђа, морица ће врло мало
зрина мерити.

њачка, а која се, као што сам рекао, одликује својом простотом. Но, ракије пре попиљавања увек се још и филтрирају чисте на филтуру.

Добро је напоменути за оне који иду познати са руковањем ракија, да судови у којима се држи ковач треба да буду колико је год могућно на скромном месту, а не влажном. Најзад, треба и боце с коњаком држати увек усирављено. Положене боце су изложене да приме задах од занушача, што утиче штетно на квалитет пива⁸.

— 7 —

Б Е Л Е Ш К Е

Корисна напомена виноградарима — как треба заламати виноград. — Многи виноградари греше, што своје винограде заламају у месецу априлу и мају, јер су тада сокови у пајаџичем кружену са ластарима у највећој бујности. Заламање у овом добу, доноси само штете а никакве користи виноградима и то у овоме:

1. Кад се виноград рано заломи, приведе се пупољци, који леже на целом, да крену своје запирке, из којих се развије гравја јагурида, која напредује одузимањем хране, који би требали да послужи за потпуно развиће⁹ и добро сазрењавање правог грожђа. Дакле развијају се јагурида на питету правог грожђа.

2. Ластари на којима избјују запирки, а оних увек бити ако се виноград рано залама, толико одебљају, да су неупотребиви за кондире у идућој години. Једно то а друго, сваки овакав ластар, који би се оставио у идућој години као кондир није довољно плодан; а то долази отуда, што су пупољци, који су требали, да даду у идућој години ластаре и грожђе, дали у овој години запирке са гревом — јагурилом.

3. Раним заламањем винограда, изазвана се велики број запирака, те је сопственик принуђен, да ово чешће залама, ако не жели да му они својим порастом не чине заглушу и засену, што је од јаког утицаја по сазрењавању грожђа и да чешће прека противу пероноспоре, која се увек и најрадије јавља на овим млађим деловима лозе.

Да би се све ово избегло, најбоље је вршити заламање — скривавање ластара од половине јуна до конца јула¹⁰, јер је у том добу мање кружене сокова и слабија бујност ластара, те је искључена могућност, да запирци избјују, а и ако их буде било, било их у врло мањим размерама и код појединих сората. Само овај рад треба вршити овако:

Ако је виноград засађен у одлогојаву и растојању од 1-40 м., треба га заломити на висини од 1-20 м. а ако је виноград чешће засађен онда у толико ниже а најниже 1 мет.¹¹ тако да се овим заламањем уклоне сви сувинци и непотребни врхови ластара а да се грожђе што више изложи промаји и топлоти те да биде сазре.

С. Ј. П.

Да ли треба зими полагати сено овцама по детелинту? — Благодарећи многобројним поукашима, које су изашле у „Техјаку“ гајење детелине луцерке сваки

ким даном све је омиљеније код наших привредника; чак у крајевима где се пре неколико година није ни знало за њу данас се доста гаји.

Али, да би се имало праве и дуготрајне користи од гајења детелине нужно је да скренемо пажњу оних привредника, који своја луцеришта гноје торењем, на једну погрешку, који он у томе погоди чине.

Како је у нашим шљиварским крајевима искуство показало, да се шљиве најбоље заубреју ако се око њих праве торови за овце, који се после неколико дана премештају на друго место, док се редом цео вртњак не претори и не заубри, — то су наши привредници почели зими да полажу сено овцама по луцеришту премештајући торове редом док се своја луцериште не заубри.

Овакав начин ћубрења за сада врло је добар, јер полажују храну овцама по неколико дана из једном и истом месту, то се место тако заубри овчјим изметима мокрајим да је идуће године на томе месту детелина много сочији и бујијег пораста.

Али овакав начин заубравања луцеришта има и својих страна, хрђанији тј. ако се на луцеришту полаже сено овцама. Јер из сена испада трина, у којој има сомена од различитих ливадских трава, то најм се у луцериште уселе у друге траве, које се тако често убокре да много сметају бујном порасту детелине, која остане мања у порасту и танка. Осим тога стално смо у опасности да луцериште не заразимо и вилином косицом.

Стога овакав начин заубравања може се најтоплије препоручити само онде, где се овце преко зиме хране лисником, а никако онде где се хране сеном.

Како у нашим крајевима још за дugo времена неће се мочи употребљавати вештачко ћубре, због удаљености саобраћајних средстава и због скупоћи самог вештачког ћубрета, то је за сада најбоље луцериште ћубрите добрих звериња очијуји ћубретом, које треба развији по луцеришту после последњег коцюща и тако да остане преко зими, а само с прољећа луцериште оградити и очистити.

Рад Кречковић.

Г Л А С Н И К

Отпоздрав Највишијег Заштитника. Председништво друштвеног упутило је Краљу Србије, свом Највишијем Заштитнику и његову рођендану телеграфском честитку, на коју је стигао овога Највишег отпоздрава:

„Ако Живописију подпредседнику Српског Пољопривредног Друштва.

Вредном и неуморном Пољопривредном Друштву најсрдечно благодарим на топлим честиткама поданничком изјавама и искреним жељама о њем рођендану.

Петар¹²

Комисија за расправу питања о мерама за поправку и унапређење земаљског сточарства. — Решењем госп. министра народног привреде од 7. јула ов. г. НВр. 8861 наименоване је велика сточарска комисија која ће имати, да после 15 година од када је првја слична таква комисија у 1893 године расправљала питање о поправци и унапређењу сточарства у земаљу, учини преглед над досадашњим радом, да се тај рад критички пропрати и да се утврди, да ли је досадашњи правац рада на овоме пољу у складу погледу задовољавајући или би га ваљало допунити или изменити, у чиму и како.

⁸⁾ Свакојако иницијатива прве цветања лозе.⁹⁾ И у једном и другом случају може и дужа.

Од ове комисије захтевано је да пруочи и да важи: шта би валао предузети за унапређење свију појединих грана земаљског сточарства; да ли и које расе валаје употребити за попреку стоке и у којим пределима поименови и коју ресу. Потом које расе стоке треба да гаје: Државне Сточарске Завод, Сточарске Школе, Тогодицерске Економије и друге Попривредне школе и окружне попривредне станице и у ком правцу треба под њима дејствовати, те да би се што јачи осетно љикових утицаја на попреку нашег сточарства. И на послетку: смо ли ово што би могло корисно утицати на унапређење сточарства, као: законодавство, потномагање приватне иницијативе, изложбе итд.

Г. Министар је за чланове ове комисије назимено: г. драгољуба Илића трговца и економа из Свилајнац, В. Шумахера индустрјалаца и великих извозника из Вел. Пазара, Алексу Љ. Поповића, главног маркеног лекара, Саву Вукосављевића нашег војног маркеног лекара, Петра Д. Тодоровића и Оснада Репића окружне маркене лекаре, Александра Миловановића инспектора, Мирка Милковића и др. Борђа Митровића секретара министарства народне привреде, Милошоне Лукићевића управника државног сточарског завода, Јовану Марковићу, х-ру Милана Влајића и Милана Ђуринића управника, Нешими управитеља ратарске школе и Александру Јовановићу професора сточарске школе и даље маком садашње и бивше управнике или службенике сточарског завода и државних економија које су запамћиваним стоке практичани базе, велико извознике и одјатеље стоке, практичаре, уз истакнуте теоретичаре, наше.

Ова комисија састала на дан 20. јула у Београду и након се два констатисала, изабрала себи за председника г. Драгољуба Илића, за потпредседника г. Милоша Лукићевића и за деловођу г. Милана Ђуринића и ревносно приступила раду тако, да је пре неких дакле донесла свој посао, на начин који смо у кратко и у главним потемањима обједињали у даваним уводним чланку „Тешаком“.
У току рада иступила су из комисије г. д. Радомир Нешим, Александар Јовановић и Милан Ђуринић, као једна мањина која је заступала гледиште, да претходно треба пруочити и спостравити нашу земљу у складу погледу, те да се унапређује све природне и привредне погодбе за сточарство и пруочи нараочито у погледу порекла наше домаће расе свију прста стоке, па тек потом да се решава којим путом након првог стока првично треба и које расе да тај циљ гајити, односно набављати. О томе је одступнула мањина и у јасност избио један глас. Већина је изабрала краји ако не потпуно савршени, а он овако ик мало желе поуздан пут, да цени успехе и резултате до-садашњег реда на попреку сточарства у земљи, одредив гајења у разним занадима, искуства, посматрање и пруочавања на изложбама у целијој земљи, премеравања и пруочавања појединца на темељу научних метода итд. на јаким примерима рада на попреку сточарства, о чему и запошљена мањина није имала исто тако поњољо мишљење и поверије. Неки комисија изабрала је краји и практичнији пут и као суми искупних и спремних стручњака, добрих поизважаца наших пријатеља и наших сточарстава & priori, евришила поверије јој вадатак на начин који је био за сада и једино могућ и који је у самој ствари: поправљено и допунујућо практично решење питања о попреки нашег сточарства, од поглавних првих захтавањима или обележених почетака 1852, 1857, 1893 године до данас. А то је најбоље јество, да икога погрешка, јер Србија може једнако показвати претман напредак и у попреку књеварства, и у попреки говедарства, свицарства и живинарства. Само треба чешће састављати оваке стручне комисије и редовно много више државних средстава одређивати на набавку расподелених свију врста, а не да се и оном пријатељом мора да љуба боятака осталих грана сточарства, набавка расподелених за конварство одлагати... до године тј. до бољих времена.

Комисија за пруочавање попривредног стања и развија на окружу ужијачком. — Према овогодишњем програму и нарочито предвиђеној тачки овогодишњег будета, управа друштвена у седници од 23. јула решила је, да се пруочавање попривредног стања и развија на ужијачком окружу повери комисији састављеној из г. Александра Миловановића члана управе и редовних чланова друштвених Већа и Матице, Драге Обрадовића, Александра Јовановића и Милана Ђуринића,

за које је од г. министра тражено и једномесечно одсуство. Г. Министар одобрио је одсуство сима сен. г. Ђуринића који ради на заснивању попривредне станице у Крагујевцу и управа је друштвено место њега у седници од 7. јула м. до-пунила комисију са г. Светозаром Гавриловићем министром, друштвеним који је већ у више призива од 1886. г. вршио такву пруочавања по жале друштвеној.

Окружна попривредна изложба за округ београдски. коју приређују окружни одбор и београдска окружна подужнина, државе се 7. и 8. септембра ов. год., у зорници Младенову. На овој изложби биће заступљене све привредне гране из срезова: прараковског, кошарског и гречанског, а крунија стока из целог округа.

Изложба је подељена на више одељења. У првом одељењу биће изложени: ратарске и градилничке усени и посебице још: трговинске и пивне биљке, са 11 разних награда у укупној вредности од 2040/80 динара. У другом одељењу војарске производе са 9 награда у вредности од 587/70 динара. У трећем одељењу пчеларство са 17 разних награда у вредности 213 динара. У четвртом одељењу живинарство са 27 награда у вредности 223/5 динара. У петом одељењу свицарство са 27 награда у вредности 315 динара. У шестом одељењу сточни производи са 33 награда у вредности 255 динара. У седмом одељењу сточарство и то овце и свиње, са 55 награда у вредности 672 динара.

Из цехог склопа биће изложена крунија стока и то: у првом одељењу говедарство са 143 награде у вредности 2485 динара; у другом одељењу коњарство са 297 награда у вредности 1389 динара.

Вредност цеховских награда износи 8421 динар. У наградама узима се учешћа на првом месту окружни одбор округа београдског, па г. министар народне привреде, Српско Попривредно Друштво и браћа Гођевић.

Оценитељачки судови одељења су на 6. група.
Награде су у попривредним оправама, запатним грима, попривредним потребама и у новцу.

Члан Утемељача. Господин Љуба Џ. Новаковић бив. Министар Народне Привреде, да би и код Српског Попривредног Друштва очувао усмену на свог ног, ода Јовану Новаковићу бив трговцу и економа из Краљева, уписано га је за члана Утемељача овога Друштва и послао улог од 100 динара. Српско Попривредно Друштво благодари господу Љуби на пажњи, а поконом и добром „Чику Јоји“ пека Бог подари рајско ишеве.

Положај докторски испит. — Г. Милош Радосављевић извршио ће нашу учитељску и више попривредне школе у Бону, државни економ среза залежевског, редовни члан друштвених и спадних „Тешака“, коме је било за тај циљ објавлено у днавут одсуство ради уписане на попривредни одсек универзитета у Хале, положио је 20. јула ов. г. на там. универзитету докторски испит с крој добром успехом, са дипломацијом о ерсском говедарству која је приватна као израз његових научних вредности, нарочито за Србију.

Питомци за огледне попривредне станице. — „Тешак“ који је већ у много прилика доказивао потребу и велику важност огледних попривредних станица за Србију као попривредну земљу, радије се што може јавити, да је г. министар народне привреде, изабрају десету својих службеника којима је дајо једногодишње одсуство, уз помоћ од по 1500 динара годишње, да се могу спремити на отприлике за самосталне руковође огледних попривредних станица. Г. д-р Коста Поповић одлази на једну такву станицу у Немачкој, а г. Вера Милутиновић у Белгију, ради даљег усавршавања и спремања за нове посме. Ми се надамо, да ће питање о огледним станицама овако отпочети да се решава, бити у брзо решено онако како пропишује наука и како изнесују несумњиве и неизвесне потребе наше земље.

Предавања на четрдесетост конгресу српских земљарских задруга. 23, 24 и 25 августа ов. г. у Бачеву, сен. чисто задружног питања, о спаштим питањима државе:

И. Ранојевић: главница на животим;
Милун Љубић: књиговодство у земљарданју;
Д-р С. М. Марковић: основа и потка народног пра-
вењења;

Рад. А. Ненић: зашто нам пољска привреда не напредује и живинарство у Србији и његова улога у овштој привреди нашег народа.

С. Нанић: значај гајња шећерне реше за напредак привреде и економско јачање привредника.

Програм конгреса изнисао је и раздаван и засебно и у бр. 14 "Земљорадничке Задруге" која је издат много раније.

Комисија за набавку заплатне стоке са стране. — По предлогу г. министра народне привреде, министарски совет решио је да набавку заплатне стоке са стране за рачун државе изврши г. Алекса Ј. Поповић, главни маркени лекар, Милош Лукићанић, управник државног сточарског завода и др. Милан Влајанић окр. економ.

Путовање у Бугарску. — Приликом члеларске изложбе и конгреса што их организује Бугарско Члеларско Друштво у част десетогодишњине свога постаника 15. августа ов. г. у Софији били су возљи неки спречни пољопривредници да врате посету спомјену бугарским другонима и да том приликом учине једну скокурузну, посветивши све вишије пољопривреде установе суседне краљевине. Али иако спречни пољопривредници у ово раздобље године имају највећи и најпрепријатији приредне послове, а сам тога предстоји и састанци спречних и окружних скупштина када се решавају буџети и програми рада за 1910 годину, то се морало за сад одустати од намераваног посете, до подесније прилике за то.

Потреба ораха, јабука и шишарака. — Извозно смештило у Земуну (Export — Lagerhaus — Žemun) обраћало се Српском Пољопривредном Друштву с молбом, да оно позове производитеље ораха, јабука и шишарака, да поднесу понуде тех предмета, уз углед (мугре), назначећи цене и количине коју имају за продажу, пошто горње смештиште има са стране затнату тржишну овласт производа.

У интересу наше производње и извозне трговине, Српско Пољопривредно Друштво позива производаče, да ступа у некоодредим споразум са горњим смештиштем.

Стечај за подизање ћубришта. На објављени стечај за подизање ћубришта за изговарање сточног ћубрета, коме је био рој пријаве 15. јуна ов. год, пријављено се свега 3 такмичара и то: Богдан Гадовиновић текмак из Бранчеве ср. голубљаки округ пожаревачки, Станоје Кондрат из Салаша Новаковог срек маџавски окр. подрињски и Сава Арнаутовић из Прачиновића ср. маџавац, окр. подрињски. Као је стечајем усвојено, да ће се он узети у поступак само тако, ако се за то пријави више од 20 такмичара из ове земље, те је у седници Управе од 23. јула ов. г. решено, да се исти стечај и с истим условима обнови и продужи до роја пријаве за 1. септембар 1910 године, са жељом да се до године што већи број наших привредника пријави за овај стечај.

Текмак* ће у своје време донети образац и проник за подизање ћубришта по условима изложеним у стечају, те да се сви они који се тажничити желе, могу по истима управљати.

ПОЉОПРИВРЕДНЕ СМЕСИЦЕ ИЗ МАЂАРСКЕ

Код града Дебрецина у Мађарској налазе се утврне и пусте, познате под именом Hortobágy, где се ствара образац за угледну привреду на таквим површинама. Сад се чине спреме, да се тамо изведе наводљивање и да помоћи воде из једног канала спроведеног из Тисе. У вези с овим наводљивањем — заливачем — мисле да осују и један државни огледни завод за извођење заливача и да тај цир. градски одбор уступио је влади бесплатно 1700 хектара градскога поља

По целој Мађарској разасуто је на 2500 пољопривредних имущества, преко којих министарство скупља потребне му податке. Међу овима појавило се покрет да осују изградњу, с једне стране да обезбеди један начин приобрибана података и подношења извештаја, а с друге стране, да подстакну за-

друшно уновчавање износних производа нарочито свежег масла, јаја и воћа.

Комитет Jasch — Nasbylin — Szölnök закључио је да по-дагне 500 домаћина са дотичним дворитецем и градином уз сваки да смештај пољопривредних радника. Та домаћини сокућином могу преби у сопственост истих радника после 30 година, ако кроз то време буду годишње плаћали на име одилате и интереса по 75 круна.

Године 1908 бавило се синдарством 80.048 породица, за 17.445 више по 1907. Године 1908 1.5 милион кг. жеурака, добијено је 3 милиона крува. Сама тога одмотавање сила у предвиђањима давало је зараде знатном броју радника и радница.

Да одомаћи хмељарство у јужној Мађарској, министарство привреде Hofdegg-у Бањи подигло је на површини од 5 хектара угледну хмељару.

Да би се пољопривредници упознали с прописима и уговорима под којима војна управа сваке набавке првих и испоруке захтева, настајавањем земљаког пољопривредног друштва одржан је у Будимпешти један курс, на коме су предавали чиновници војне професијалске управе.

С обзиром на то што у Мађарској на 90.000 хектара планинске утврне не доносе готово никакав приход, убудуће пренета је брига и стараје у обрађују исте утврне на сточарско одељење у пољопривредном министарству.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК VIII СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва
брдјане 4. и 5. марта 1909. год. у Београду.

Првог дана председавао Полидредсници г. Ана Живановић, а другог дана Председник г. Вучко С. Богдановић; од чланова Управе били су присути г. Ворислав Тодоровић, Јован Ђ. Вишегача, Алекса Ј. Поповић, Влада Кушаковић, Александар Мијаковић, Мирко Миљковић, Милосав Ј. Петровић, Нико Јовановић, Д-р Ђорђа Јовановић и Сретен Јевтевић.

Бездечно секретар Д-р Ђ. Радић.

45. Чита се записник VII седнице. — Прима се.

56. Подпредседници извештавају Управу, да је у листу „Штампа“ од 1. о. и. изашао један напис о овогодишњем Главном Збору друштвенног под насловом „Једана 40. годишњица“, и да је у њему рад Збора нетачно сазванист, па предлаже да се речевим листу упути исправа. — Усвоја се.

51. Чита се предлог Ужег одбора о потребним набавкама сају друштвених потреба за ову годину, као и о начину, на који би се те набавке, у овом времену, по друштвеним интересима најпреобраћајише имале да изврше. — Предлог се усвоја пропоруџије администрација, да се при набавкама тога предлога придржије.

52. Одређена Ужим Одбор за израду Програма друштвенног рада за ову годину, подноси Управи израђен Програм на одобрение. — Попут је тачка по тачки поднесеног Програма прочитана и од чланова Ужег Одбора објашњавана, Управа је Програм усвојила с тим, да се у наредном броју „Текмак“ објави и по њему даље поступи.

53. Подпредседник, као резерент за подржавске послове, предлаже суме, које ће се као редовна помоћ дати овај године Подржавинама, изјашађујући, да је пра одређивању помоћи иммо у виду рад и активност поједињих подржава у прошлој години и поднесен Програм њиховог рада у овој

години. — Управа усваја поднесене разлоге и одобрава предлог, по коме ће се на име почеане помоћи у овој години дати:

По 1200 динара:

Подружинама: ужицкој и рудничкој, с тим, да им се ова сума даје уједно као помоћ за приређивање предвиђених изложака. Ужицкој подружини так да се препоручи, да поред предвиђене сточарске изложбе, приреди у исто доба и општу изложбу тамошњих пољопривредних производа.

По 400 динара:

Подружинама: крајинској, ваљевској, жичкој крушевачкој, нишкој и подринској.

По 300 динара:

Подружинама: београдској, тимочкој, моравској, крагујевачкој и виртотој.

Подружинама за округ прањском [Лесковац] и говечачки [Прокупље], ипак одређено помоћи с тога, што нису поднеле ни извештај за прошлу, ни програм рада за ову годину.

Што се нек кредити по отвореним разумним тиче, Председништво се оглашавају, да може време узимању потреби, појединим Подружинама одобравати кредит до 1000 динара са тромесечним обрачунавањем.

54. Подpredsednik изјављује, да му је рок као референту подружинских послова истекао и поизвра Управа, да на место његовој изборе друго лице. — Пониште га Подpredsednik g. Живановић са сличним подружинским пословима до најмањих ситица упознао, то је умјешан, да и даље ту дужност отпраћа и он се томе поизвра одбазао.

55. Уредник „Тежака“ предлаже хонорисање штампаних радова у 1, 2, 3, 4. и 5. броју. — Прима се по предлогу и утврђеној норми, а књигу хонорара да овере чланови Управе г. Аца Живановић и Милосав Петровић.

IX. седница држане 10. априла 1909. год. у Београду.

Били су присустви: Подpredsednik g. Аца Живановић и чланови Управе: г. Борисав Тодоровић, Јоа. В. Шветечка, Влад Кулаковић, Никола Јовановић, Мирко Миљковић, Јоца Марковић и Сретен Јевтић.

Бележни секретар: Др. Ђ. Радић.

56. Подpredsednik извештава Управу о смрти редовног члана друштвеног г. Петровића Саве и Утемелача г. Борбе Н. Вучића срд. гвртвонца. — Признајују ову тужну вест и знаљу, чланови управе одјешице поизвјештавају и изразима: „Вог да је љуш прост!“ своју достојну пошту.

57. Чита се Записник VIII. седине. — Прима се.

58. Износ се на решавању предмета о набавци још потребног плагот камена и разнје за ову годину. — Решено, да сву набавку изврши друштвена Администрација у споразуму са одређеним ужим Одбори за набавку и да накнадно извеште Управу о извршејој набавци.

59. Саопштава се писмо г. Трифуна Томића из Вељине којим извештава, да послати 49 к² семена од сирка уступају друштву бесплатно. — Решено: да се г. Томићу о пријму семена извести и да му се благодари, а добијена сумма поизвра од продаје тога семена, да се као запредан прилог унесе у друштвени наслу.

60. Чита се молба Станислава Манића тежана и Н. Аце богоића, која је друштву за труд око удобрања извесног подводног земљишта наградило златом, да му се та награда замени драњачом. — Решено: да се Манићу извести, да друштво

остаје при свом ранијем решењу и да му се тражена замена не може извршити.

61. Чита се молба манастира св. Тројице код Призрена који моли, да му друштво бесплатно уступи и пошаље 30 килограма семена од дуњерке. — Решено: да се тражена количина семена пошаље бесплатно и по магацинским вијугама расходују.

62. Чита се писмо г. Јенте Скочајића из Ниша: којим моли, да друштву изврши пробу са његовим камазом за преносише рапије, која се код Друштва назије. — Решено: да се Скочајић полози да у Београд дође, набави потребан материјал — рапију — за преносише, а друштво ће од своје стране дати потребно гориво и пошту. О доласку свога да Скочајић благовремено извести Друштво, како би се могла попознати стручна лица, која ће преносише присуствовати и свој суд о употребљивости казана друштву поднети.

63. Београђаник подноси реферат о стају друштвених блајне за месец фебруар и март отг. — Прима се к' знану и одобрава.

64. Уредник „Тежака“ предлаже хонорисање штампаних радова у 6, 7, 8. и 9. броју. — Прима се по предлогу и појеђеној норми, а књигу хонорара да овере чланови Управе г. г. Влад. Кушановић и Мирко Миљковић.

65. Чита се писмо г. Јов. Поповића учитеља школе јашке, којим моли, да друштво за његога 4 ѡака уступи камарске пожне у пола цене. — Одобрава се.

66. Износ се на решавању молби г. В. В. Недића, да му друштво откупи известан број његове књижице „Практични поука о подзимају винограда.“ — Решено: да се књига претходно пошаље на одјену г. Николију Петровићу, руковођујући точницарског лозног расадника, на основу које ће друштво донети своју одлуку о откупу поизвученој књижини.

67. Саопштава се писмо г. Мих. Жуњића тежака из Кланице, којим благодари на избору за редовног члана, којим га је друштво почастоватало. — Прима се к' знану.

ИСПРАВКА

У броју 18 (од 30 јуна) на стр. 160 треба исправити: у редовима 12 и 20 одредо доисто „Руриску X Рулестрик“ треба Еуриску + Рулестрик.

О Г Л А С И

ПРВА СРПСКА ФАБРИКА СИРИНСТА у вратику и течности. — Ђоке Димитријевић из Ниша израђује најчаре и најбоље сиринсте, које је анализирано у Министарству народне привреде, и препоручено народу као корисно.

Продавачима даје добру зараду.

7-12

Г. ВРАЋА БАЈЕР из Аузаурга, фабриканти индустријских машини и спрата.

В. Готхард Алвајдер фабрика најновијих и усавршених пумпа, ширеца и остало.

Г. А. Грај и Комп. фабрика најусавршенијих пасаљних машини „Едслман“.

Мујетре код Ђоке Димитријевића Ниш

7-12

Преглед 21. и 22 броја „Тежака“: — Чланци: Ново раздoblje у претпостави сточарства у Србији — Претварање плута Саковаца у разне сирове за обраду земље — Радна спрежина снага — О камарљемуљу лозе и даквоћа вина од камене дозе у Аљви — Предузеће и предузећач — О производима коњачне рапије — Подистак: Вечни живот на земљи (српштак) — Белешке: — Гласник — Друштвени и подружински послови (записници) — Исправка — Огласи.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10, 20 и ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БОВИГРАДУ

ПРЕПЛАТА ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОПИТЕ

НА ОВОМУ НАЈВИШОМ РИКЕВУ од Априла
1869. год. № 204 првишког друштвенног
ног почетка веомајано

Цена огласнича изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

из Срп. Подунав. друштво чланник, председник Вучко С. Богдановић

БРОЈ 23.

БЕОГРАД 20. АВГУСТА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ПРОИЗВОДЊА ДУВАНА У СРБИЈИ

Страст пушења прокрчила је још поодавно себи
пут кроз све друштвене слојеве. Почек од највиших
аристократских домаћина, па до најбеднијих спроти-
ских склоништа, дуван је у великој употреби.

Видљав приход од Монопола дувана даје очи-
гледан доказ, да се та употреба из дана у дан по-
већава и захвата све шире границе. Број пушача,
према статистичких последњих година, попео се на
90%; па ипак, ма да позиција падатака на дуван
представља у буџету сваког пушача сразмерно значну
суму, тешко да ће се наћи 3% њих, који имају бар
најосновнијих појмова о производњи, преради и про-
мету дувана.

Производња дувана је ванредно важна привредна
грана. У свим земљама где постоји монопол на дуван,
она обезбеђује држави највеће користи и представља
често, најачи финансиски изворих земаља.

Но и ако је производња дувана, као што ре-
коносмо, важна привредна грана, ипак се о њој у Ср-
бији врло мало интересује врло мало говори и пише,
па следствено и најмање зна. Зато држимо да неће
бити од штете, ако бацимо ма и један летимичан
поглед на њено данашње стање, користећи се том
приликом, да укажемо на известне околности, које би
помогле напредовање и ширење њеног. У том циљу
написасмо редове који следују.

У Србији се производи годишње око 1,000.000
кгр. дувана, а на том посулу ради око 10.000 људи.
Дуван се гаји у окрузима: нишком, крушевачком,
точачком, врањском и ужицком. Најинтензивнија је
производња у ср. моравском окр. нишком и у вар-
оши Бранци.

Производња дувана у Србији квалитетативно стално
напредује и даје у том погледу резултате, који пот-
пуно задовољавају. Квалитетативно она стоји већ не-
колико година на истој мери, дакле не шири се, те

због тога држава никако не може да добије ону ко-
личину дувана, која јој треба и коју тражи, већ до-
сада обично половину, а прошле године добила је
једна трећину тражене количине.

Број људи који се производњом дувана баве,
стоји такође готово стално на истој мери. Каракте-
ристично је, да се људи, услед неправилног схватава-
ња недовољног обавештења о користима које доноси
производња дувана, врло прераде баве њоме. Из тога
факта, у вези са застојем у погледу ширења про-
изводње, могао би се у први мањи извешти закључак,
да се производња дувана код нас не рентира. Такав
закључак био бы погрешан. Јер, производња дувана у Србији доноси привреднику, сразмерно уложеном
труду и трошковима, много веће користи, но и један
други привредни производ. За доказ нам могу згодно
послужити подаци о откупу дуванске бербе 1907. год-
штампани у „Тешаку“.¹ Из тих података види се,
да има много производњачких места, где је принос
по предностима са једнога хектара засађеног дуваном
већи од 1000 дин., затим велики број места где је
принос већи од 1400 дин. а има места где је тај при-
нос већи од 2000 дин.

Статистички подаци тврде, да нема ни једног
привредног продукта у Србији, који би и под нај-
бољим условима могао тако добро наградити пр-
ивредников труđ.

Кад се узме још у обзир, да се за рад око ду-
vana може успешније употребити и кућевна радна снага,
која се услед већих физичких напора не би могла
употребити за тешки рад, рад око усева; па и то, да
се дуван може успешније гајити и на оних теренима,
који су за остало растење неподесни, на каменитим,
онда је у толико очигледније, да производња дувана
доноси привреднику много веће користи, но остали
привредни продукти.

При свем том, одзив производњача је врло слаб,
брож њихов стожи стално на истој мери, сви они про-

¹⁾ и. Ер. 38, 44, 45 и 46 из прошле године.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРВЈУ

на годину 5 дина, на касну годину 3 дина,
чланови комадане, чланови српских арти-
фикарских, осни. школа, техничких, вој-
сних стаја, кадра, чланови макарске, вез-
логодничких бадрите и тзврдији првог до-
билају авант у вода чине, ако волон-
терскија унади за касу годину.

ВАН СРВЈЕ

на годину 8 дина, на касну годину 3 дина,
чланови комадане, чланови српских арти-
фикарских, осни. школа, техничких, вој-
сних стаја, кадра, чланови макарске, вез-
логодничких бадрите и тзврдији првог до-
билају авант у вода чине, ако волон-
терскија унади за касу годину.

изводе сваке године исту количину дувана, отуза и производица квалитативно стоји већ неколико година па истој мери.

Да би се разумело, зашто број производица и поред врло побољших услова за гајење дувана стоји на истој мери, вала напоменути: да скоро ¹, данашњих производица живе још непрестано у неосновној заблуди, да држава узима од њих дуван у бесцеље, отима га, како они веле, експлоатишу их при том силио, те отуда и уверење, да је гајење пре Монопола доносило несразмерно веће користи.

Та заблуда, која је толико исто стара колико и Монопол, има директног штетног утицаја на ширење и напредак производње. Њој у првом реду припада заслуга, што се људи производњом нерадо баве и што им је, ако се баве њоме, редовно споредан често и најједнодушнији посао.

Међутим, то је доиста само заблуда као што се може уверити из података о свима досадашњим откупима, које Монополска Управа пријатељским путем ставља на расположење свакоме и из упоредног прегледа данашњег начин продаје дувана, са начином продаје пре установе Монопола.

Пре установе Монопола, сваки важнији акт као погодба, капарисање, брање дувана, сређивање, везивање и предаја, пропраћен је највећим кримама, гојбама, весељем и теревенкама, приређеним у част купца, на расун продавца. Поред купца и његових посредника и радника, тим гојбама присуствовао је често и велики број гостију. Да би се подмрили издаци, производића је био приручен, да за сваку гозбу узајамљује новац од купца, и то је терало дотле, да он приликом предаје не само што није имао шта да прими, већ је редовно остајао дужан купцу, тако, да као што један стари производића тврди², има тих дугова, који се и данас повлаче.

Интересантно је, да је купац пре погодбе најпре прокре својих посредника а дошлије и сам, узимајући почетиће од продавца по „мало“ дувана ради „мустре“. Путем прибривања тих „мустара“, купци су долазили бесплатно до знатне количине дувана. Приликом сортирања и одвајања дувана за купца, на ком су послу радили његови радници, употребљавана су најнеопштија средства, да се продавац што више општeti. Једно од тих средстава тзв. „надава“ нарочито је вредно помена. За време овог рада купци су, без обзира на гозбе приређене у њихову част, на пријатељске разговоре и весеља, имали по правилу редовно да констатују, у половини посла, да дуван не одговара поднетом мустри. И тада су настали преговори и ногађања, којима количину да уступи продајан бесплатни, та да би се на тај начин изрванила тобожња квалитетивна разлика. Кад се постигне споразум у том погодку, онда је њиме у исто време био створен нов разлог за весеље и гозбе. При свем том, купци су давали мање цене за дуван, но што их данас даје држава и онда, држимо да није потребно доказивати колико је такав начин продаје био штетан по интересе производића. Ипак, тај начин продаје био је за њих

симпатичнији од данашњега, јер нису могли да увиде ћегове штетне стране.

Него да видимо шта подржава производићаче у понеutoј заблуди.

Установа Монопола, забрисала је сасвим природно све ове непотребне и штетне теревенке и извела обзбиља и савестан начин продаје. Услед неправилног схватања, производића су још онда почели сматрати, да је укидањем слободне продаје нанесен велики удар њиховим економским интересима Концроле, коју је држава морала установити колико у свом, толико и у интересу производићаком, постала им је досадна и несносна; јаке агитације против Монопола, од стране људи који су установом његовом лишен поса на коме су добро бартили, збунила их је, и због тога су они још и данас остали у заблуди која је рашире споменуту. Примера рада, најбоље може послужити данашњи центар производње — варош Алексинци — који се највише бавио њоме пре Монопола, где је живео највећи број купаца и њихових посредника, а у коме се зато данас највише увиђају „стари златни времена“.

На те агитације против Монопола и производње, надовезаје се доције, по несрћи, и агитације несавесних политичара у истом смислу, који ради личног угледа, бацају у свакој прилици низ лажних оптужака на државу, тврдећи да она сатире читав један део својих грађана, отимајући им дуван у бесцеље.

Та тврђења су потпуно лажна и без никаког обоснова, јер држава даје данас за дуван боље цене, но шта је икада и један купац плаћао пре установе Монопола. Пре Монопола, дуван је продајан на оку и то по цени од 0-10—3-60 дин. данас међутим, држава плаћа килограм од 0-40—4-45 дин. Принос по вредности са једног хектара засађеног дуваном достига је пре Монопола под најбољим условима до 500 дин. док је претпријатие године напр. просечан принос са хектара за целу Србију био 763-76 дин. Видели смо да је у истој години било производићачких места где је принос по вредности са хектара био већи од 2000 дин., што значи, да данас један хектар засађен дуваном, под најбољим условима доноси четири пута већу ренту, по што је под истим условима, доносио пре установе Монопола. И онда, када се још на супрот штетном начину продаје пре Монопола, стапи данашњи начин обзбиљне продаје са гарантијом савесне и непристрашне оцене и тачне исплате, онда је очевидно, да су услови за гајење дувана данас далеко погоднији, и да данас производња дувана доноси привреднику несразмерно веће користи.

Према томе све замерке и прекори, учињени на Монополу Управу, односно државу, да она отима дуван у бесцеље, експлоатишне производиће итд. потпуно су неумесни и неистинити.

Сиромашне производиће, чији је хоризонт милијарде скучен и који имају пред очима само разлику куповне и продајне цене, није било тешко за вести и одржати у заблуди демагогичним агитацијама. Али последице тако несавеснога рада наносе огромне штете земаљској привреди.

На жалост, утицај те заблуде јасно је обедежен и ван граница данашње производње, у крајевима где

¹ Ј. в. чланак „Отица овогодашње дуванске бербе“ у „Тешаку“ бр. 28 од пр. год.

се намерава дуван гајити. Досада сви покупујају, чињени од стране државе у том смислу, остали су без успеха, јер је одлив производића био врло слаб.

Управа држ. Монопола треба сваке године да саопшти сваким податке о откупу дувана, како би одстријала сваку заблуду, и да, указујући на користи од производње, развије што живљу агитацију за пропширење њено, отклањајући истовремено своје што томе стоји на путу.

(наставља се)

РАДНА (СПРЕЖНА) СТОКА.

(сврхетак)

Посве је важно, да се у сваком газдинству одреди потребна количина радне стоке. Јер, ако се држи мање стоке по што је потребно, послове се неће спречити на време, а ако се држи више по што треба, чине се сувише, дакле не производни издаши, трошкови. Колико ће се стоке држати, зависи уопште од њива, тј. од њивских размера, од особина земље, од положаја њиве и начина како се вљам користи. Што је земља тежих особина, што је климат непогоднији и што су вљам веће и више удаљене од двојицита, утолико ће требати и више радне стоке. Различни плодореди захтевају такође и различну количину рада а с тим и стоке, стога, што су културни уесви у сваком погледу различни.

Да би се у сваком поједином случају могло по могућству што тачије одредити бројно стање стоке, преко је потребно саставити за то специјалан рачун. Треба одредити, који се пољски послови и у које време имају да предузму и изврпе, за тим израчунати, уколико ће требати радних коњских дана за савлађивање тех послова у разним периодима времена и на тај начин добијену суму радних дана поделити бројем дана у којима се може радити у сваком периоду за себе. Количник не показати, уколико не за савлађивање свих послова требати радних коња у сваком периоду времена.

Са обзиром на разничне и кишне дане и могућност побољшања радне стоке, у једној недељи највише се рачуна пет радних дана. У нас таман излази по пет дана у недељи, кад се одузму недеље и празници с црквеном словом у календару.

На неком имању које је велико 100 ха и на коме инр. заузимају: рене 25 ха, онима жита 7.5 ха, јара жита 7.5 ха, птице билоје 7.5 ха, ливаде 30 ха, и угар 24.5 ха, специјалан рачун по издавеним периодима показује: да је за то имање потребно коњских радних дана:

у марту и априлу	300	радних дана
в мају	178	в
в јуну и јулу	800	в
в августу, септ. и окт.	600	в
в нов. дец. јан. и фебр.	600	в

Кад се те суме поделе бројем дана (у којима се може радити) за сваки период на по се, добиће се бројно стање коња потребних у сваком периоду. Тако ће требати:

у марту и априлу	300	= 6 коња
в мају	178	= 7 в
в јуну и јулу	500	= 10 в
в августу, септ. и окт.	600	= 8 в
в нов. дец. јан. и фебр.	600	= 6 в

Према томе за савлађивање послова на том имању, потребно је имати 6—10 коња. Ако би се желела шир. 4 коња заменити воловима, рачунајући на два коња три вола, онда би то имање требало највише три паре волова и три паре коња. За савлађивање наведених послова, та би ради стока била дољница, нарочито у случају, ако се за рад буду употребљавали пастуви, бикови и краве.

Бројно стање радних коња (као што се види из примера) различно је у различним периодима радног времена. Што је равномернија подела у радио сточи у различним периодима времена, тим је најавио у сваком газдинству јевтинији и радији дан.

Да се постигне што равномернија година радне стоке у различним периодима времена, могу послужити ове мере:

1. Подешавање плодореда у коме ће заузети: осмина усеви 25%, птице билоје 25%, окопавине 25% и јари усеви 25%.

2. Узимање потребне радне снаге под најам за известне послове или код се они сустичу; и

3. Замењивање коња у великим размерама воловима, пошто је издржавање волова јевтиније од оздржавања коња. При замењивању коња воловима, вљам, као што је наведено, рачунати да је 3 вола равно 2 коња и то у случају, ако се воловима замењује половина коња и више од половине, а ако се замењује само $\frac{1}{2}$ коња, онда узети да је 3 коња равно 3 вола. **Дојући већи, да у последицем случају треба рачунати да је 3 коња = 4 вола.**

У сваком газдинству најмање $\frac{1}{2}$ коња треба заменити воловима.

У немачким газдинствима одређује се приближан број радне стоке према површини земље која се обрађује. Тако рачунају на 1 радног коња хектара:

На темејко земљи:

у повољном	у неповољном
у газдинству:	климату
интензивном:	6:25—7:50
средњем:	9:00—11:00
екстензивном:	13:00—15:00

На лакој земљи:

интензивном	9:00—10:00	7:50—9:00
средњем	12:50—14:00	10:00—12:00
екстензивном	16:00—19:00	12:50—15:00

Ако се краве употребљавају за рад онда треба пазити да ради лакије послове и да не ради преко целог дана, јер код јачег напрезања пресуше и омршавају. Ако се удеси, да преко целог дана ради по 4 часа лакије послове, онда ће (по исцитавању Бабовом) давати мање млека 7%. Што се више приближава време телењу, утолико краве треба мање употребљавати за рад и обратно утолико више, уколико су мање млечније, уколико су јевтинији млечни производи и уколико се боље погтују и хране. Нарочито се препоручује употреба краве за рад у малим газдин-

ствима у којима је једна радна (коњска) снага недовољна а две много и када јо је то потребно да се има млаћа за домаћу потребу.

У нас није у обичају употреба краве за рад, међутим, у западној — јевропском гајдинстивима, њима се користи у великим размерама и нарочито на малим имањима. Тако од 100 крава које се држе у гајдинству употребљава се крава на пољске радове (по подацима из 1873. године) у

Великој Херцег — Баденској	46%
Краљевини Виртембершкој	41 9%
Пруској провинцији Хесен — Насауској	37 3%
в в Шлезији	25%
в в Познањској	6 2%
в в Браниборској	5 8%
в в Поморанској	3 2%
Целој Германији	18 7%

У првоме су расширена мала имања а у последњим већа.

— Д. —

ПРАКТИЧАН ПОСТУПАК ЗА ИЗБОР ПЛУГА ПРЕМА ВРСТИ ЗЕМЉЕ

Досада већ ми смо у неколико прилика дотицали се питања о избору плуга према врсти земље која прво налази у ком крају. Не само о избору плуга према основним типовима, где и за које послове орања, треба брати плугове за дубоку обраду или „риљаче“, а где обично плугове или плугове „ораче“, већ и плугове једностране превртаче, за равније положаје и плугове обртаче или наизменичне превртаче, брдске плугове, а стрмије положаје. И на послетку и плугове једног истог типа на пр. „ораче“, за разне врсте земље, од којих се према врсти земље бирају одговарајуће марке а у складу појединој марки, према дубини орања, величина плуга.

Видели смо даље да нема плуга, који би био за све прилике и за све врсте земља, но да за сваку врсту земље морамо имати, односно да за сваку врсту земље треба да умемо изабрати њен најочитији плуг.

Видели смо, да од каквоће или од врсте земље, зависи прој и облик плуга, како стана (коалца или трупине) тако нарочито прој и облик раза, пошто од тога зависи доброта превртака и дробљења земље, дакле доброта орања. И према крајњим границама земље каквоће у природи, према томе да ли је она забијена и тешка, или је уз то и аспција, или расресита и сникава, граде се, дакле бирају се марке плуга, то бећи вид раза (дашчице).

У погледу на облик разова су или завојити, или напучени, или завојити — напучени. Плугови с напученим (испущеним) разом су стрми превртачи, а са завојитим разом положити превртачи. Стрме превртаче (стрмљаке) или плугове с напученим разом треба брати за сникаве, расресите врсте земља и за броходу стоку; положити превртаче или плугове са завојитим разом пак за све темпе, забијене земље и за спороходу стоку.

И плугови Саковци, плугови „орачи“ из Сакове фабрике граде се у више марака, те се могу брати

за поједине врсте земља, или за сваку врсту земље постоји нарочита марка, за сваку врсту земље можемо брати нарочити плуг Саковци. У главном и Саковци, плугови „орачи“ из Сакове фабрике су двојаки: или су стрми превртачи т. ј. плугови с напученим (испущеним) разом, који много боље и темелније преврну земљу или бразду за све сникаве, расресите земље; или су положити превртачи т. ј. плугови са завојитим разом који мање преврну и дроби земљу или бразду, но је више обрку и полажу, за све темпе, забијене земље. Али у место дугачког завојитог раза, или у место раза стрмог из 2—3 саставка, са помичном репељком, као продолжењем дашчице, или ивице раза која отура, преврће и дроби бразду, Сакова фабрика за темпе, забијене земље, гради особито дугачки и широке оклоние груди (дашчице са расницама) који због тога особито добро врше посао као и плугови с правим дугачким, завојитим разовима, а имају због свог испак стрмијег облика две одлике: да земљу много боље преврну и прави завојити разове, а да у исто доба због свог облика и скраћене површине, штеде спремну снагу, пошто при разоравању земље, далеко мање трену изазивају. Сем тога последње врсте или марке плугова Саковца, а то су облици S, SS и A треба увек да се употребљавају с предлаужњацима: с једне стране да олакшавају спрежној сточији рад поделом разора на радију са „два дела“ (што рекли у војсци), а због те поделе орања одједном у два дела: у заоравање је предлаужњаком и у додавање бразде (с правим плугом) и бразда се много боље дроби, но што би се иначе дробила тешка, тврда и забијена земља.

Но да би боље умели сами изабрати марку плуга Саковца... или кому друго другог... или да би могли боље и тачније при поруџбини да разликујемо главну врсту земље која у појединим крајевима влада и за коју поручујемо од другога, Грпског Пљојпривредног Друштва на пр. марку плуга Саковија итд. остављајући њему избор, над сјамем немамо у се поуздана да тај избор попримимо, морамо неколико страна посветити постакну и подели земља на разне врсте и везине према главним саставцима земље.

Наши земљи орањица или орчица састоји се из двојаких саставака који су: а) минералног, земаљског, неорганског или б) биљног (у приликама, у мањој мери и животинског) дакле органског, порекла.

Минерални [неоргански] саставци образују главну масу свију земље и произлазе из истреноган стања. Пре несхватљивог времена, пре милијарди година, сва „кора“ земљине кугле, на којој светога живе, била је чврста стена и ова је полако—полако утицајем ваздуха и воде прелазила у распад, трошевне, дробљење или сићење. Погледајмо усамљени стенски олисак или главицу планинску, камени мајдан, или какав друмски и жељезнички просек у стени где је пре 20, 30 и 40 година био оголићен непомични стенски олисак, стенска маса као зид, виде се да насе, према чврстоћи стene, на дну или подножју: грохот, држидина, котрљци, рушевина, па може да се већ исто тако нађе и строве сипте земље, орчице наше. Ко је извршио распадање ове стенске масе? Није ни надзорник пруге, ни чувар друма, ни икоја сила људска; они шта више исују и проглињу што им се круни и рони стенски просек; већ ваздух са

снима оим од њега нераздвојним особинама, с врућином и ладињом... и вода, учинили су то.

Једна од главних чинилаца при истрошавању стена гради, на изглед невина особина воде, да на — 4° (четврти степен испод нуле), дакле у стани као лед, запрема већи простор, но као течна вода. Вода као лед (смрзнута вода) набрекне и на тај начин распракава стене... као што је и за земљу орачјину „мраз најбољи орач“. Но то не иде баш овако одмах на душак, као што је лако изрви или описати: да се одмах распакну и распадну велике стенске масе; па инак овај особина што невиђена и нечувана, у мајломе делу, створила је главну масу паше земље орачице на свету и ствара је и даљас још једнако, скве зиме.

Површина стена је ражава; у удубљенима ове ражавости прикупља се и задржава вода и кад се она ту смрзе — набрекне, она свеуди, и једнако распракава површину стене и те снитно издвојене, окрајујућане масе, вода исплаче и даље носи. Све дубодолине, низине, поморја и поречја на пр. наше Поморавље, Паскаље и Подунавље, наша Мачва, Страг итд. све су то такви водени наноси. Делови које вода не исплаче, остају на њиховом месту истрошавања (распадања) и у планинама грађе ораницу. Али свуда онде где постоји ораница, постала истрошавањем стена, у број се насеље сијуше биљнетворење — алаге, лицији, маховине и оне лучесни извесних сокова из свога корена и жика, дедају на даљем распаду стена тј. на припремању земље за биље вишег творевинског скупа и састава, као што су наши усеви.

Првобитна чисто минерална (неорганска) калкобона планинске оранице постапаве истрошавањем стена, дођија мало по мало и биљних (органских) примеса и пошто се ове с временом нагомилавају, земља бива полагано све богатија на њима. У тресетским складовима, чије стварање тамо бива, где од природе усјело било растење скоро преко целе године под водом лежи, шта више, органски (биљни) остатци преузму мајх, а минерални или неоргански, земљи саставоци (које после сагоревања биљног зовемо непеллом) заостану у количини иза њих.

Сви наши усеви и све питомо биље, као год и дивље, за своје развиће потребују обе врсте ових саставојака, како земних, несагорљивих, неорганских, тако и сагорљивих, органских саставојака и морају их у земљи находити. Земља, било која му драго, само је онда плодна, тј. подобна за рађање усева, кад у себи од обе врсте ових саставојака садржи, за живот, опстанак и успевање усеву и потребну количину и у потребију размери.

Оnda задатак наше обрађивања земље у томе је, да се биљу које усевамо положе или принеси на тројезу потребне количине неорганских и органских трапира.

Прво постиже мешавинском обрадом, с оруђем и справама земљорадничким, друго стајским ћубретом и обделавањем усева који ћемо или потпуно затрати или од којих сваки поједињи даје у својим остатцима од корена и жика и од отпадака њиховог многог лишћа, обилату органску масу.

За насовољно је овде знати, да се оне разне ствари и материје које усеви потребују за исхрану

и пораст, наоде делимично у истрошеном стању, а делимично морају бити у њиву унети ћубретом и обделавањем усева, пошто „истрошавањем“ земље и обогаћавање остатцима од усева и биља, не могу ини у корак, не могу толико брзо ини, колико би то ми желили могли, у интересу културе — обделавања потопљујуши усева на њиви. Са написим огромним прохтевима у жетвама, ми од својих ораница изискујујмо даљко више, но што нам може навапнати природа која споро дела и стога нам је и дужност, а и корист, да природи својим разборитим радом притечимо у помоћ.

Према природном склону и саставу своме, стење може бити посве различито, те стога при своме истрошавању и распадавају дати и сасвим разновидно врсте земља. Гдекоје стење дају само глинуще, друге плаваче, треће смонице, четврте нескусне и најзад пете — кречуше. Црнице или гарђаче, хумуша постају само примесама биљних или уопште органских остатака. Ако томе додамо и сва могућа, разноврсна паслађања, таложења или наносе, водом исплаканих и разнешених производа истрошавања (извртавања тј. распадавања и растваравања под утицајима ваздуха и воде), онда можемо замислити приближно потпуну слику ове велике разноврсности и мешавине, по мноштви и броју тако много различитих врста земља, какве сусрећемо у природи. Природа при том није пимало шаблонски (по калупу) поступања, већ је све по својој „ћупији“ и буди забрђала, измешала и на све стране разбацила. И у таквом ваншару човек сам мораје да унети реда и због тога се ради лакшијег и бољег споразумевања с добром или рђавом земљом, створија и заведа подлога земља, на неких 10 класа, за чије разумевање морамо још и даља обавештења изложити:

Четири крајности (екстрема) земље јесу:

Чиста глинуша (најчирнића, лончарска глина, ума);

Чиста пескуша (прњаорски и поречки песак, живи песак):

Чиста кречуља (креда, истрошени кречњак);

Чиста хумуша, покњиши: црница, по народски: гоњача.

(српшица се)

ВИНО ЗА ВОЈНИКЕ¹

„У седници од 22. јуна о. год. (по нов. кал.) Француска Народна Скупштина усвојила је предлог за решење, који су поднесли посланици Белкастел, Оже, Емануел Брус, Килабер, Ландел и други, и који гласи:

Скупштина позива Владу да изда потребне наређење, да се дневни оброк овла за војника повећа, и да се ово ишће замењује јајукочасом и пивом у крајевима где се обично ови троше.

Г. Шерон, подсекретар у министарству војном, изјавио је овом приликом, да се стара да се војничкима даје вина дневно, и од човека, по четврт листра, и да ће управа то учинити поступно, у колико према буџетским средствима буде могућно. Поводом ове

¹) Journal d' Agriculture Pratique 1909. Бр. 26, стр. 7.

одлуке, он је расписао командама, да где год је могуће усвоје ову количину, па да до 15. августа поднесу рачун о трошковима који се учине јула месеца, и онда ће се према трошковима који се нађу и представима буџетским плаќати да се одговори гласу Парламента. У областима где се троши јабуковача или пиво, ова пива могу да замене пино.

Овом приликом ми смо дужни да забележимо један извештај о Вину у истражници, који је поднео г. Рес (Roos), директор енологске станице у Монпелију, међународном конгресу за примену хемије, који је недавно био у Лондону. Он је, ауторитетом који му припада, попово показао величину хранљиву вредност и место, које ово пиво треба што више да заузме у хранљеву, кад се данас може лако доћи до природног и хигијенског пива*..

Наводимо ове редове те да се види, како француски Парламент поклања жику пажњи широј потрошњи вина у земљи, као и да покажемо, како је погрешно што се и у нас почело истицати да се у војсци закрти давање пина. У нас неколико мора да буде тако; или се успавасмо у најгору анатагу, или се подигне покрет такав, да већ прелази и гравише разума. Последњи правац као да узима и покрет против употребе алкохолних пина. Уместо да се овај ограничи само на субјекте прекомерне употребе пина, — пијанства, он иде против сваке употребе пина. Зна се, да и неумереност у храни шкоди организму за хранљење, рунира организам, па онекоме не пада на ум, да одвраћа свет од јела. Прекомерна употреба алкохолних пина шкодљива је, ова умерена употреба не може бити шкодљива; то се потврђује и предњим редовима, а то доказују и медецински ауторитети, који вина, нарочито јака, и која варуштију у формацију, на се употреба јаких пина нарочито и преписује болесницима за опорављање. Док је то тако, ми видимо лекаре као вође

"антialкохоличара", који потишују хранљиву вредност вина и осталих пина, и готови су да нестане свака производња пина. Колико је то претерано види се добро и из предњих редова, а Тезак, који заступа и домаће Виноградарство и ради на полету његовом, мора осудити тај пранац.

— 7.

ШТА ВАЉА УЗИМИТИ У ОВИЈИРИ ПРИ НОРМАЛНОМ ПОРОЂАЈУ ГОВЕДА

Краве се у овите теже порађају него ли кобиле и то зато, што им је карпица теснија и дужа од карпице у кобили и што имају телад, нарочито мушки, кратку главу и широко чедо, кратке и дебеле ноге. Код ждребади на против главе су дугачке и узане, а тако исто су и ноге дугачке и танке. Зато кобила лако порађају, претпостављајући да су правилно развијене. Из ових узорка је помоћ при порађању кобила у највише случајева испотреба. Али и код крава, ма да су сразмерно у овите много неповољнији, није помоћ снажак на месту.

Порођај траје код крава из наведених узорка дуже него код кобила. Али то није никаква грешка. При нормалним размерима ништа не мари, ако се порођај нешто одувожачи. Ако је положај младунчeta за време рађања правилан, тј. ако полази младунче са испруженим предњим ногама и главом, која се на њих насланя, онда нема божанства да ће се угуши. Младунче се угуши тек онда, кад се пучини врата прекине или пригњечи, а ова се не прекине тако лако, ако је положај младунчeta правilan.

Другачија и опаснија је пак ствар, ако младо полази задњим делом тела, — задњим ногама.

Да ли има тела правилан положај или не, т.ј. да ли полази предњим или задњим ногама, о томе се мо-

ПОДЛИСТАК

КАКО ЈЕ БАТА МИЛОВАН ЛЕЧИО КОКОШИЈУ НУТУ, У СЕЛУ КОКОШИШТУ

Село Кокишите од вајкада је познато са своје добро живине, а особито кокосима. Нема путь у Кокишиту, који не одјази годишње на 200—300. пилоза, и не пропада ведајући некојко хвалаја јаја, које продаје за лепе паре у оближњој оружкој назарној. Гајење живине толико је ушло у пра Кокишитинима да и мале деца настављују кокосима и негују мале папице*..

Овогаш љубав ка живини учинила је, да је Кокишите у ногаду именом далеко одиџајао од оваквих села и служило као пример рада и бољаства околнине.

Све до неколико година државље живине у Кокишиту било је повољно. Заразне болести су биле ретке, а о кокосијој куги, дијатерији и другим огњима болестима није се знало. Иако где-где угриле кокосима или пиле, то је сктурно: да их је или пас надаван, или заглавини прат у плоту на ње угушили, или пали у воду па се удавили, — уопште су угинули љаквим несрћеним случајем.

То је тако све лепо ишло, као што рекнемо, до пре једно две до три године. Али од онда поје све најлошће. Уоди се неки болесници па поче да носи живину онако с реда. Прав код Панте Гајдојковића угринуће на пречак два венца и три кокосима, па код Митра Нерића четири кокосима, кавне красне иснаве, и тако редом. Иде болест од кокосира па кокосар по селу, па односи све најбоља грза. Људи су узумали и иду по селу као у буцилу. Жене стрпеле руке поду нојас на срђу, а да оци и да не говорију, видите наводнице им очи па само што не врите од сливне жалости. Снакуја граје пилато како се кокосарима износи мртва живина из кокосара и баца у оближњи поток свески.

Незадајући како ће овој несрћи стати на пут, почиње да и пеки призивати Баба Виншу спасоју врчару да бије. Но, од тога би слаба најда. Најда се цело село спложи да позове лека. Радоја да смети мазло и да чита пригодне молитве; едако ће помогло! Но, и молитве мало помогоше.

Кад већ зараза толико узе мања да се занати живине проредише на поизборину и кад ће у гледаше да ће за павек умукнути весело певање петкова и гласно ка-

котање кокосију по селу, — сетиши се неколико отресећијих домаћина да поизбори ћату Милован, да им као школовани по-доприредник каже: ималимакако дак приступи ове болештине; јер у почетку заразе ћату Милован примише сељанима како ће да предупреди болест, али они није његовом причицу слабу пажњу обратијаху.

Бату Милован је био доиста општински ћат, али не од оних ћату, што нају да јесен од изазла на назив да љунгте цијру и да бистре политику, већ ћату са којим се цеши општински поносела. Вредан, поинтен, правичан, у послу тачан, приступачан како према богослужбу тако и према симораху, умерен и у пиву и у говору; у оним ћату љаквих на жалост давао ретко или. Од ћако се он најљубио, од онда се и зна да је општинска судница у истини кућа где се правда дели. Пре њега био је неки ћату Милутин, који је тим предлођеника на робију опремао, па најдај и он сконча у казнамату. За време Милутина општина није била општина већ права дрмска жеја, која је целу околину саблазњавала.

(наставља се)

жемо лако уверити, чим се покажу папци. У првом случају табани напака обрнути су на доле, а у последњем на горе. Чим се примети, да су табани напаке обрнути на горе, треба се одмах и с руком уверити, да ли младунче полази предњим или задњим делом. Ако опишамо скочни зглоб или реп, онда је браз помоћ врло потребна, јер телад, која полазе задњим делом, брзо се угуше. При овом погрешном положају младунчета ваља порођај убрзати и не треба губити време. Треба порођајну замку пратити за задње ноге младунчета и извукти га што пре.

Ако је пак тело у правилном положају, онда треба припечати и имати стриљења у случају да порођај дуже траје. Јер, ако нема других неправилности, крава ће обично породити живо тело и то у толико пре, ако се већ више пута отелила, ако има широку карлицу, ако није јако ужива и ако је имала потребног кретања за време стеноности. У таквим случајевима бива пренаглађена и непотребна помоћ пре штетног него корисна.

При прераном и непотребном помагању деси се врло често, да се врат материце опасно повреди, а ове повреде могу бити често толико велике, да придруже у трбушну дупљу. Таква је животинска изгубљења. Све ове непријатности можемо пак избегти, ако при порођајима који мало дуже трају оставимо краву да се сама отели или ако само мало помажемо.

Када водена бешика прсне и кад приметимо, да су глава и предње ноге већ поплеши напред и да се младунче при сваком напону у неколико напред потисне, онда помоћ уопште није потребна, јер уједно стезања мишица материце и деловања трубашне пресе избаци се тело при нормалним приликама без помоћи човекове. Ну, алиак није погрешно да се младунче мало повуче, кад се појавију кроз полни уда глава његова. Тиме се оно брзо ослободи, а крава се понетки од даљег напрезања.

Али, кад се већ виде уста младунчета, а крава се узалауд мучи да истера главу његову на поље, онда га ваља лако извукти за ноге и за уста. Тиме олакшамо порођај. Ну, извукти треба само у моменту, кад крава добије напоне.

Често угину краве после ових јаких напора услед унутрашњег крволијета, или се морају поклати. Такви непријати случајеви пак неће се десити, ако смо ладнокрвни и обазриви. Треба имати у виду, да проприрење врата материце, целеог порођајног канала у опште, захтева доста времена. Сем тога ваља имати на уму, да је боље да се тело угуши, него да угине скупоцена крава заједно с телетом.

Код првотелкиња је сушине тесан полни уда једна непријатна порођајна сметња. Ако рађају првотелкиње мушки телад са широким глазама, онда прориде глава још тешке кроз порођајни канал. Без вештачке помоћи оне се у таквим случајевима тек после дужих напора отеле или се у опште не могу отелити. При оваквим сметњама прориде глава без тешкоте до чела кроз полни уда, али се даље не помакне ни за длаку. Овде је велика обазривост и стрељивост потребна. До душе, у највише случајева успе се да се глава извуче напоље, ако се метне преко врата младунчета порођајна замка и затим скажно повуче. Али обично се при томе дувар пол-

ног уда до гузног црева повреди, а то је врло непријатна ствар. Јер животиње са оваквим повредама остану покварене и губе у својој вредности. Сопственик је приморан издавојти их из припада. Лечење ових повреда ретко је успешно. Зато ваља бити у оваквим случајевима обазрни и стрељив при указашњу помоћи.

Ако је глава пошла напред до тела па застала у поплом уду, онда треба пре свега главу младунчета и порођајни канал намазати ланеним зајтином, слузом од ланеног семена, свинском машћу и т. д., јер ово мазање сувих и сухих делова врло често помаже да се може крава отелити. Затим ваља руком покушати да се полни уда распири. Али, ако остане све ово без успеха и ако видимо, да је тело у опасности да се угуши, кад му је већ језик помордиро и виси из уста, онда више нема чекања, већ се морају одмах са стране поплог уда, у кожи, направити три мале зареза. Потом треба мало јаче повусти за ноге младунче и за памештену порођајну замку и глава ће излази. Направљене ране нису опасне и даљу се лако и потпуно племчи. Опасно је само, ако се полни уда повреди у свою горњем делу, јер се у том случају повреди обично и гузно црево.

Много греше при порођају невешти помагачи. Понекад се уста материце каткад врло болоно отварају, те они почну завлачити руку. При томе опицају руко и ноге младунчета у њој и поцепају бешику, да би тиме убрзали порођај. Вода се излије, ноге младунчета забију се дубоко у карлицу, а порођај застане, пошто водена бешика није могла доволно рашпирити врат и уста материце. Тада глава не може да прође кроз уста материце, која се више не отварају и распире. Сада тек наступа велике тешкоће. При даљим напонима мора глава, пошто не нађе излаза, да се савије на горе или на доле, те се на овај начин образује погрешан положај главе. Ако у таквом случају није при руци извежбан помагач, дотична крава мора угнити.

Друга грешка састоји се у томе, да помагач није доволно обазрив при избору замке за извлачење младунчета. Ако има замка дебеле чворове, онда се њоме лако повреди полни уда и врат материце, или ако је замка нечиста, може крава да се инфицира.

O. P.

ГЛАСНИК

Виноделско-Вођарска школа на крај школске 1908—9 године (31. јула). — Овој школи пријавило се за ученике, као државни питомци и као приватни ученици, у почетку 1908—9 године (од 1 до 30. септембра) 42 младића. Од тих је пало под пријемом испиту, или су одбијени као недовољни, 8 младића, тако да су из научног уписаны у 1 разред 34 ученика. По томе са ученицима II и III разреда уписано је у почетку године:

у I разред	• • • • •	34 ученика
------------	-----------	------------

у II	• • • • •	35 *
------	-----------	------

у III	• • • • •	31 *
-------	-----------	------

Свега 100 ученика

Сертификат је школу:	
у I разреду	32 ученика
* II *	34 *
* III *	30 *
Свега 96 ученика	

Од тих ученика су:

— а) државни аутомаци	
у I разреду	29 ученика
* II *	29 *
* III *	28 *
Свега 86 ученика	

б) приватни ученици

у I разреду	3 ученика
* II *	5 *
* III *	2 *
Свега 10 ученика	

У току године напустили су школу:

у I разреду	2 ученика
* II *	1 *
* III *	1 *
Свега 4 ученика	

Од оних одобрено је похађање испита из крају године: у III разреду 1 ученику.

Умро је у III разреду 1 ученик.

Изгубили су право на даље школовање као државни аутомаци:

у I разреду	11 ученика
* II *	3 *
Свега 14 ученика	

А од оних имају право на похађање поновног испита: намеравали су продолжити школу као приватни ученици:

у I разреду	5 ученика
* II *	3 *
Свега 8 ученика	

Од приватних ученика имају право на похађање поновног испита:

у I разреду	1 ученик
* II *	2 *
Свега 3 ученика	

Од спроведених ученика имали су у главном резултату оцене:

а) одличак: у I разреду 2 ученика, у II разреду 2 ученика и у III разреду 10 ученика;

б) врло добре: у I разреду 13 ученика, у II разреду 21 ученика и у III разреду 20 ученика;

б) добре: у I разреду 6 ученика, у II разреду 6 ученика и у III разреду 6.

За одликовање подарцима — наградама — промачка 88 правила школских, било је у III разреду 20 ученике. Њима су су подељене награде овако:

I награда,	Миловану Радојковићу;
II награда,	Драгињу Јованићу;
III награда,	Богосаву Јиковићу;
IV награда,	Владимиру Ђорђевићу;
V награда,	Велисану Милавезановићу;
VI награда,	Мирку Костићу;
VII награда,	Богомиру Јовићићу;
VIII награда,	Данилу Атанасићићу;
IX награда,	Војиславу Марковићу;
X награда,	Христану Чукуранићу;
XI награда,	Манојлу Николићу;
XII награда,	Милоју Митровићу;
XIII награда,	Ђорђу Марјановићу;

XIV награда, Милошу Благојевићу;
XV награда, Милуну Миладићићу;
XVI награда, Станоју Марјановићу;
XVII награда, Михалу Гавриловићу;
XVIII награда, Милану Глишићу;
XIX награда, Милану Видановићу.
XX награда, Николију Видановићу.

На име ових награда издато је:

- 3 мулаче од гроздића,
- 1 Саков шуг 8 МН.,
- 1 Сакова дводесета држава,
- 3 прокалице „Крајина“,
- 1 ручни заправашивач,
- 5 шармера,
- 4 бериле,
- 1 Каузановера пев за наду код говеда,
- 2 троара,
- 1 ножице за стрижку,
- 1 чечеларска капа,
- 6 књига „Дло и добро у нашем народу“ од Ж. О. Дачића, поклон Задужбине др. Стаменковића.

Оријума попропривредна изложба и витешке утакмице у Ужицу.

— Попропривредна Изложба округа ужицког прве године изложила је највећи број рогате и птице, свијетске, свијетске производе из ратарства, воћарства и пољарства, пчеларства, попропривредних прерадбионих и продајних, а пољопривредних производа: разне сорте оних пољских усева, у арију, лаву, мајчинува и прераденим стављу — брашну — дувам у линчи и очен, ивице близке у симону и сену, све сорте новога сировог и спреманог за естаку, воће снеже, сушено и на разне начине прерадено; вино јакувачка и ражица, разне тадри и нека сиреве, кајмак, масло и пуну; мед цеђен и у сатенима, посак и производи од посака и меда, пчеларски прибор, кошнице разног система и модерносле биљке; све попропривредне справе и алати променосне у пољској привреди.

На име награде издата се излагачима у спробавама и сејему и приподнојије стоти 200 награда у целијукојији предности 6260 динара. За издавање оних награда подржана је добила: од округа ужицког 3900, од Министарства Народне Привреде 2000 и од Српског Попропривредног Друштва 1200 динара.

Заједно и споразумом са подржанијим преријеђу у исто време Коло јакача за округ Ужице 13. септембра пре подне изложбу коњских грза а после подне витешке утакмице.

Излагачима издата је награда у суми 1106 динара, а такмичарима 10 награда у суми 1100 динара.

О Г Л А С И

ПРВА СРПСКА ФАБРИКА СИРИШТА у прашину и течности. — Ђоко Димитријевић из Ниша

Израђује пајаче и најбоље сирине, које је анализирано у Министарству народне привреде, и препоручено најбоље као корисно.

Продавацима даје добру зараду.

8—12

Г. Г. ВРАТА БАЈЕР из Аусбурга, фабриканти млекарских машини и справа.

В. Готхард Алвајдер фабрика најновијих и у авршених пунам, ширепама и остало.

Г. А. Граф и Комп. фабрика најусавршенијих писаћих машини „Еделинг“.

Мустроје под Ђоком Димитријевићем Ниши

8—12

Преглед 23. броја „Тежака“: — Чланци: Производња дувана у Србији — Радна спрежина снага (српштак) — Практични поступак за избор плута према врсти земље — Вино за војнике — Податак: Како је бата Милован већко кокотија куга у селу Кокотију? — Шта ваља узимати у обзир при нормалном поређају говеда — Гласник — Огласи.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10, 25 и ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТЉУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТА ПРИМАДА И СВЕ
ПОСЛОПИТЕ

КА ОСНОВАЛ МАЈДАНСКИ ГЕНЕРАЛ ОД АПРИЛА
1869. ГОД. В 204 ПРЕКИБУ ДРУШТВУ
ВОДИ КОЈИХА НЕПЛАДИО

Цена огласног изложбенка је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЈЛА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Полон. Држтво касник, председник Вучко С. Богдановић

БРОЈ 24.

БЕОГРАД 31. АВГУСТА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

НЕ БРАНОМ НО ДРЉАЧОМ!

Кроз кратко време настаће сејање јесењих стрмних усева.

Било је често говора и поуке на овоме месту о времену сејања, о спремању семена, о сетви итд., али је мало или слабо указивано на један врло важан посао, који има јаког утицаја на развиће, па с тим и родност посејаних јесењих усева. То је затрпавање посејалог семена, што зовемо оним речи „влажење“.

Код нас посејано семе обично влаже — затрпавају — браном од равне, или изрезане даске, за коју се прикачи трња. — Такво затрпавање семена није добро и има штетних последица.

Кад се на сејање јесењих усева среће са плугом, онда се бразде, које плуг преврпе, поклапају, нарочито кад се ситно и лено оре, и остављају за собом равну површину орања. Кад се такво орање посеје пшеницом, или другим којим јесењим усевом, па се дрвеном браном заљави, онда се семе не затрпа доволно дубоко, него се овлашћна површина орања скреји ситном земљом, коју брана развлачи пред собом.

Или кад се орање плугом изоре крупније и кад међу браздама орања остају браздице, онда се посејано семе, браном влажено, слачи у редове међу браздама, у оне јаружице, а остале површине бразда остају не посемењене.

У једном и другом случају на овај начин затрпано семе браном, није посејано, како би требало. Тако посејан усев штити може потпуно изнини, штити како треба напредовати, да би донесе добар плод, а с тим и добар принос. А ово зашто:

У случају кад је орање равно, т. ј. кад се ситно орало и кад је плуг потпуно преврпа бразде, што је нарочито случај код Сакових и других савршенијих плугова, онда семе повлачено браном у таквом орању неће бити доволно дубоко затрпано, него ће остати плитко на површини бразда, — само са-

ЦЕНА ЛИСТУ
ЗА СРБИЈУ
на године 6 дина, па пола године 3 дина.
КЛАНОВИ ПОНАЧАЈ, ЧЛАНОВИ СВИХ АРХЕ,
ПОДРЖАНИ, ОСЕ, ЖЕЛОВИ, ЧИТАОЦИ, ФО
РНЦИ СТАЛ. КАДА, ПАНИ, МАЛАНИЋИ, ЗЕМ
ДОРАДЕЧКИ ЗАДРГИ И ЧУВАЧИ ЧИМА ДО
БИДАЛ ДИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ, АКО ПОДОЛ
ПРЕТЕДАЛ ГИДАЧЕР ЗА КЕЛУ ГОДИНУ.

ВАН СРБИЈЕ

на године 8 дина, па срп. поддржани
ЧУВАЧИ ЧИМА ДОБИДАЛ, ЧУВАЧИ ЧИМА ДОБИДАЛ
И СВИ НЕДОГЛАДЧИКИ БАЛУЧИ И ЧИЛАДИЧИ,
ЧИКИ, НАКОДИ И МАЛАНИЋИ ДОБИДАЛ ДИСТ
ВА 6 РУБАЛА, КАД ГИДАЧА ПОДОЛ ПРЕТЕДАЛ
ДИСТ И КАД Е ПРЕТЕДАЛ КОД ОВОГ ТРЕД
ЖИНА ПУСКО КОГА ЉЕ ВИ СЕ ДИСТ СЛАДА.

кливено и измешано ситном земљом. — Од тако посејаног семена штетне су последице: што ће таково семе тешко и рђаво обићи, ако дуже с јесени потраје суво време, и што ће иницирати неједнако. А изнинки усева на тај начин (браном) плитко затрпана, на сасвим раној површини, изложен је преко зиме велиој опасности, да може да измрзне. — Поред ових штетних последица, које могу да наступе с јесени и преко зиме, усев на тако раном орању, повлачен браном, у пролеће и прено лета не може да напредује добро, ако наступе суша, јер су жиле с младим биљкама готово на површини земље, а то се лако, па први логљед, може познати, што усев на таквој плави немају затворено зелену, него белу и жутаплаву боју.

Ако смо пак плугом поорали њиву, за сејање јесењих усева, у широким и крупним браздама, да између бразда оставља јаружице, онда се посејано семе браном свуче у јаружице на редове, а и тако посејано семе има рђавих последица у томе: што се у браздице међу браздама свуче семе, те по тим браздицама обичнише усев густо, а бразде по средини оставају празне. Тако густо обишика усев, по јаружицама међу браздама, склон је напредују добрим, дотле међу браздицама — редовима, усев се оставају заљудне, незасејане земље за 2/3 сваке бразде.

Мане сејања стрмних јесењих усева на равном, плугом поораном орању, а повлаченом дрвеним или триповом браном, уочили су и прости земљорадници у крајевима, где још има дрвених ралица, те да би избегли то, упадају у једну заблуду, јер се често међу њима чује: „да је пшеница и јесењи усев боли, кад се пооре ралицом, посеје на повлачи, или кад се ралицом заоре семе на орање повлачи браном!“

Да би отклонили нелагодне последице, кад се јесењи усев посеје на равној, плугом поораној њиви, и да би сузбили горње погрешно мишљење, које се

с правом може назвати заблудом, препоручљиво је и безусловно потребно, да се посјетило семе стрминна влачи — затрпава — гвозденом дрљачом (или дрвеном са гвозденим зубцима).

Као ми је што морам констатовати, да се дрљача, после плауга најаважнији и најпотребнији земљораднички алат, врло споро у народ распрошире. Дрљача би, поред осталих тако исто важних и многоструких корисних употреба, требала да се у народ распрошире упоредо са болним и савршенијим плауговима, нарочито у циљу затрпавања — влачесња — семена стрминих усева. Треба имати добар и савршенији плауг — (Саков, или кога другог система), а немати дрљачу за затрпавање посјетило семена, значи изложити се неизгодним рђавим последицама, које сам напред напомену да наступају, кад се посјетило семе на лепо и ранво поорано цијеви вљачи дрвеним брамном, а не дрљачом.

Безусловно је дакле потребно имати дрљачу и њоме влачини семе посејаних стрмник усева. А преимућства, или добре стране дрљачом затрпаног семена састоје се у овоме:

а, што се дрљачом семе дубље и подједнако затрипа;

в, што дрљачом повлачена цијев оставља орање у браздицама, а не ранво као брана, те то закланя зими исханске биљке од ладних ветрова;

г, што дрљачом дубље затрпана семе има боље влаге те свако боље обнавља и што обнавља са дубљим жилама мање пате од омржавања;

д, што се влачењем дрљачом чувају и извлаче из орања жиле разног корова и птичијине;

ћ, што се дрљачом разбију грудве, ако их има, те се растроше и изхвопу со место посемени, иниче брана прескате и замазују грудве и површине у колико их грудве покривају, остају јалове — непосемењење.

Код овако лепих користи, које имамо од дрљаче, при влачењу посјетило семена с њим, немамоје је употребљавати дрвени брану при влачењу. С тога најтоплије препоручујем сваком земљораднику, који има добар плауг, да не пропусти набавити гвоздену, или дрвenu са гвозденим зупцима, дрљачу, и да је ове јесен употреби при влачењу — затрпавању — посејаних јесењих усева.

Овако приликом напомињем, да при влачењу дрљачом не треба за њом трпати треће или плетеницу трња, довољна је само дрљача, јер се само тада користи од влачесне дрљачом могу испрекивати.

Дрљаче су могу начинити према цртежу код сваког доброг плауга ковача. Према вочурчанима мајстор може начинити дрљачу са гвозденим зупцима и сву гвоздену дрљачу. Гвоздене дрљаче најбоље су на предломе — углове. А могу бити од два и три крила.

В. Т. Р.

ПРОИЗВОДЊА ДУВАНА У СРБИЈИ

(НАСТАВАК)

Производња дувана у Србији доноси држави огромне користи и она представља један од главних извора снаге и финансијске моћи њене, отуда је сваким природно и потребно, да држава обрати што већу пажњу на развијање њено.

Наша производња, као што је напред речено, стоји већ неколико година на истој мери у погледу количине дувана који се произвodi. То је ирло важна ствар и Монополска Управа, коју закон обавезује да се стара о развији њеном, треба да води о томе строга рачуна.

Да би се производња дувана проширила, побољшила и дала што боље резултате, треба да се створе извесни услови за то. Не може се спорити, да је Монополска Управа досада урадила доста у том смислу, али се ишак не може рећи да је учинила све, што треба да учини у циљу проширења производње.

Последњи рад њен у томе правцу је познато проширење производњачких области на још три нова округа, тако, да се ове године гаји дуван и у Ништском, моравском и подринском округу. Овaj покушај сведочи, да се Монополска Управа брине о начину проширења производње. Но, ако је он чињен специјално у том циљу, не верујемо, да ће дати оне резултате који се очекују. Бар у колико се тиче пиротског и подринског округа.

Да би се производња у једном округу дозволила, потребно је, по закону, да се пријави најмање количина од 50.000 игр.

Позитивно можемо рећи, да се у пиротском округу не може очекивати пријава потребне количине. Једне године гајен је дуван у томе округу, али је то године била пераизборита агитација монополског особља за ширење производње, фатална за даљи њен опстанак у томе округу. Да би шеће број људи зантересовали производњом, монополски органи су узвраћали, да ће дуван због одлична квалитета бити плаћен по 10 дни. од килограма. Занета, дуван је био одлична квалитета, но осебито пријатном мирису и укусу, није уступао ни најароматичнијим турским дуванима, али је морао бити откупљаван према цену, по ценама од 0'40—4 дни. После тога, настало је велико беззадовољство противу Управе Монопола и њених органа, читав лом; јавне оптужбе како држава обављају производња, чуле су се у све стране. Постединци па свега тога била је, да је сваки покушај даље производње у томе округу, остао без успеха, јер се никад није пријављивала потребна количина. Зато смо склони веровати, да ће и овај покушај бити исте судбине.

Пиротски округ има врло погодан терен за гајење дрого дувана и велика је штета што се у њему не гаји дуван. Да би се производња у оном округу одомаћила, Управа Монопола треба преко својих органа да ради систематика на томе.

Што се тиче моравског округа, у њему ће се вероватно пријавити потребна количина и свакако, да ће се производити дуван добра квалитета.

Подрински округ, баш и ако би пријавио потребну количину, не представља особиту добит за производњу дувана. Пре Монопола, у овом округу гајен је дуван местничке, но само ради личне употребе; после установе Монопола гајен је неколико пута за рачун државе. Дуван одгајен у овом округу био је увек врло рђава квалитета. Карактеристично је да је растао необично у висину, често достигао висину од 1½ метра, листови су му ванредно велики

и широки, кабести, лепи по боји, али у употреби беа иаква укуса и ароме.

Земљиште у окр. подрињском снажако да је не-подесно за гајење дувана, зато изгледа, да ће покушеја у овом округу неће бити користи.

Дакле, као што се може претпоставити, овај покушај проприрења земљске производње дувана на нове области, неће успети. Добра је ствар, што то није и једини пут који води напретку и ширењу њеном.

У ингересу што интезивније и боље производње дувана, Монополској Управи могло би се пријатељски прелоручити, да конкретише своју пажњу на три врло значајне ствари у том погледу. Повољно решење њено во пројоу, представља у исто време отклањање најозбиљније сметње ширењу производње, а по другим двема стварање најпогоднијих услова за напредовање њеном у сваком погледу.

Напред је речено, да је заблуда производњача, као их држава експлоатације, врло значајна за производњу, тако, да би се могла уврстити у ред најозбиљнијих сметњи ширењу и напредовању њеном. Претпостављамо, да се ова заблуда може лако отклонити, указивањем на велике користи од производње. Али, много значајнија сметња у истом смислу је та, што је гајење дувана оптерећено таксом.

Такса за гајење дувана наплаћује се према броју пријакљених струкова, па расцењава. Ваља имати на уму, да производњачи, водећи ратуну о штетном утицају сунчевиталих временских непогода, морају да заседе велики број дуванских струкова, но што намеравају гајити, у ком случају морају и већу таксу да плате.

Плаћање таксе спречава велики део производњача да гаје онолику количину дувана колико би они хтели, а многе и сасвим линаве могућности да гаје, понеко или у времену пријаве или иначе, пису у ставу да положе те, за њих сразмерно велике таксе.

Потпуно укидање ових такса било би сасвим највећи део производње. У чл. 2 тач. 5 зак. о такс. вели се: да се и приватни лица, која ради што за државу или у име њеног ослобођавају плаћања таксе. Ван сваког спора да је и овде тај случај. Произвођачи могу једино држави прадати дуван, пријавом се обавезују, да јој предаду и последњи листак, и онда пред тим фактом, новац који они су за прими, представљава само награду за уложен труđ. Очевидно је дакле, да је између државе и производњача однос, о коме је реч у чл. 2 тач. 5. зак. о такс. и онда је чудновато откуда у таксону тарифи позиција, по којој се гајење дувана оптерећава таксом.

Управа Држ. Монопола треба да настане, да се ова контрадикција у закону што пре исправи, то да се гајење дувана ослободи плаћања таксе. Тиме бе се истовремено отклонити најозбиљнија сметња развијању производње и створити најповољнији услов за напредовање њеном у сваком погледу.

Друга значајна ствар за напредовање производње, састоји се у обавези Управе Држ. Монопола, да производњачима даје зајмове из своје касе, на рачун њихове дуванске бербе.

О томе говори први став чл. 19 зак. о моноп. дувана, где се вели, да: „Управа Монопола може у целији лакшег и бољег производње дувана по одо-

брену Министра Финансија давати зајмове производњачима дувана из своје касе“⁶. Друга два става истога члана и чл. 20, 21, 22 и 23, задрже основе услова под којима ће се давати те позајмице, а чл. 24. облашћује Мин. Финансија да формулше и правили о томе

У, иначе непотпуном и несавременом закону о монополу дувана, о чему ће бити речи другом приликом, ове одредбе о давању зајмова ванредно су добре, само је штета, што Монополска Управа и поред тако јасних законских прописа и поред тога, што је Мин. финансија прописао још 1896. год. правилник о давању зајмова, није до данас то чинила. Непознати су нам разлоги који Управу спречавају да даје зајмове производњачима, али никако не можемо веровати, да су они оправданi.

Давање зајмова изазвало би значајан покрет у корист напредовања и развијања производње. Произвођачима би се створила могућност, да се послове у току производње свршија много лакше и много боље, а што је најзначајније, одстрањили би се зеленчишки зајмови, од којих производњачи слугде, а нарочито у новоослобођеним крајевима, силено страдају.

Законодавац је и сам предвиђао, да ће се давањем зајмова створити врло погодан услов за напредовање производње, па је зато, поменутим законским одредбама ставио у дужност Управе Монопола, да то чини.

Зато Управа Држ. Монопола треба, у циљу напредовања производње, а у смислу своје обавезе према закону, одмах да приступи давању ових зајмова, у тојко пре, што су интереси државни по условима давања потпуно заштићени.

Остаје нам још да видимо и трећу ствар која би била од значаја за напредовање производње.

Према данашњим условима куповине производња најфинији дуван у нас не доноси привреднику ни приближне користи које му доноси производња обичних. То је важна ствар, на коју треба обратити пажњу.

Најфинији дуван пронаводи се у Србији у срезовима нишком, лесковачком и власотиначком, и окр. тојличком; најобичнији пак у Б. Балти (односно окр. ужиличком) и у Врању, где је производња најинтензивнија. Инак се производња у ова два последња места боље рентира.

Таблица просечног приноса по вредности са једног хектара засађеног дуваном, даје нам о томе најбољи доказ. Тако на пр. тај принос прома подацima из откупна беарбе 1907. год. био је:

у срезу нишком	• • • • •	562 дин.
» » власотиначком	• • •	464 »
» » лесковачком	• • •	889 »
» » тојличком	• • •	457 »
» » ужиличком	• • •	1088 »
Врању	• • •	890 »

Дакле, као што се види, једино је у ср. лесковачком био принос мало већи, иначе је у осталој три места био скоро за половину мањи од приноса из места, која дају најобичнији дуване.

То се у неколико може праћати тиме, што су финији дувани много лакши, те је и принос по количини са једног хектара од њих, много мањи. Јер, вади сматри, да један дувански струк, који у складу са залагају захтева једнак труд, не тежи једнако, у различним производњачким областима.

Тако и пр. један струк теки:

у срезу нишком	4 грама
» » власотиначком	4 »
» » лесковачком	4 »
» окр. топличком	4 »
» срезу алексиничком	8—10 »
» окр. крушевачком	20—25 »
» » уничком	30—35 »
Врањи	40—45 »

И баш зато, што је принос по количини у местима где успева финији дуван знатно мањи, а рад међутим теки и заметнији, треба подићи у неколико цену за срезове: нишки, власотиначки и лесковачки и округ топлички.

Српски дувани су у овите добри, али из оних места су изванредни, те није право изједначавати их у погледу цене са осталима, као што се они не би могли изједначити с њима, ни у погледу квалитета. Зато по нашем мишљењу варидну класу из тих места треба плаћати по 500 дина, од 100 игр.

Једино на тај начин би, труд уложен око производње финијих дувана, би праведно награђен. Иначе привреда ћиног дувана свела би се за кратко време на мању меру и постепено би испчезавала.

Напротив, повећањем цене за варидну класу у помонутим областима, дао би се јак подстичај за рад, те би се производња финих дувана не само одржала, већ и проширила и побољшала. Тада би смо већ били корак ближе коначном сужбијању увоза страних дувана, а наша би производња дала резултате који би нас још више задовољили.

(свршили се)

— — —

САДАШЊЕ СТАЊЕ АМЕРИЧКИХ ПОДЛОГА

ПРЕГЛЕД И КОНСТАТОВАЊЕ ВРЕДНОСТИ ЊИХОВИХ

Предавање Јаје Т. Тодоровића — "Баковачка управитеља школе за винограде и винтарство у Букзусу"

Госпођо,

Управни Одбор Срп. Попољнорвредног Друштва нашао је за добро да ми повери мисију, да на овом скону реферишим „Садашњем стању америчких подлога које су код нас употребљаване за обновљавање винограда“.

Радо сам се одазвао томе позиву; а као редован члан друштвени, по положају који заузимам и као државни службеник чија је служба у министарству Народне Привреде пада била управо у ово доба, када се, по доношењу закона о обновљавању и унапређењу виноградарства, државни утицај на ову попољнорвредну грану најаче развијао, сматрао сам и за дужност примити се овога посла...

Ово питање има своју историју. Зато ћу претходно да бацим поглед на историски део његов.

1.

Историски почетак овог питања полази од дана када је у нас пронађена филоксерса ју Смедереву 1882.

* Предавање је било у лому Српског Попољнорвредног Друштва 28. Септембра 1908. год. примљено приређених назнакама.

год.). Знајући већ каква ће пустоти и у нас неминовно наступити од тога инсекта, стајна комисија противну филоксеру, која је установљена била по закону о мерама противну филоксерне заразе (1883. год.), поред мерад које су тада предузимале противну широну заразе, природно је било да је узимала у разматрање и мере за обнављање (регенерацију, реконструкцију) винограда. Помоћу мишљења и предлога ове и министарство је имало јаче потпоре за извођење мера енергичије, а нарочито да се стави на посао око подизања расадника за издржљиве лозе. И доиста, једини логични поступак био је приступити подизању таквих винограда, којима филоксерса не може бити од пите; почев с усе остале мере, па ма се оне како строго и рационално пришли, — а то већ није био случај, — биле слабе да умање и задрже инвазију. Тако је већ 1882. године приступљено заснивању првог лозног расадника и, сасвим појмљиво, у месту где је и зараза најпре откринута, у Смедереву. Први руковаоц овога расадника и први вештији школовани практичар у новим радовима подизања винограда био је, сада покојни, Павле Мијач, практични учитељ многим данишњим виноградарским службеницима. Окућница турске капеле, „Тубе“, код Смедерева, беше изabrano место за тај расадник, ту најстарију матицу пајетарија винограда, одакле је изашла и прва практична поука о подизању винограда на америчкој подлози, где је први пут у нашој земљи опробан рбд од тих винограда, и где је виноградарство нашо видело спас свој.

После четири године (1886) приступи се оснивању другог лозног расадника, на Крајину, на земљишту манастира Букова код Неготина. И када случајност: први расадник се оснива на земљишту једне религиозне установе, па и овај други! — Трећи расадник је основан после седам година (1893) у Топчидеру, близу ушћа топчидерске реке. Дакле, није у строго виноградарском крају, као прва два, а јамично стога, да се највеће близине Министарству за ближе осматрање и огледе, а пда се то топчидерска винорада бруда обнове виноградима.

Ова три расадника била су претече закону о обновљавању и унапређењу виноградарства, од 28. новембра 1895. год. Од тога закона настаје одлучнији рад на подизању виноградарства, које се нагло приближавање свом савршеном пропадању. Од тог закона су расадници не само установе за издавање издржљиве лозе, него и школе за подизање и култивирање нових винограда; тај закон даје олакшице за оснивање више таквих расадника како под регионалним, тако и аутономним организацијама: округа, срезова и општине, па и удружења и приватних, осигурјујући им и државну потпору; тај закон заводи установу виноградарских путних учитеља: он објељује нова виноградарска земљишта за прво време државне порезе, чини много олакшице за штетујући набавку лозе и даје повластице за бесплатан и брз подлог лозе на државним железницама и тд. Но, поред тога, тај закон има и један особежа значај, а то је, што од њега почине једна епоха, веома важна за нашу пољску привреду, у којој ова добивају један изузетно привредних аспекта, уредаба и установља, који су и суседској Бугарској у многоме служили за углед и копирање, и у којима ми гле-

дамо за пољопривредни Србију једну од највећих културних тековина.

Правилник који је прописан на основи овога закона још боље је разграђао циљ његовог, тако да су томе створене не само попољне погодбе и подстицај за брже обнављање виноградарства, него и да култура винограда стане на научну основу. Резултат тога био је оснивање још три велика државна лозња расадника, у Нишу (1894), жупском Александровцу (1896) и Јагодини (1897); проширавање земљишта старијих расадника, оснивање више среских, оружаних, друштвених и приватних расадника, од којих су дала важнији: окружни расадници, у Крагујевцу и Чачку.

Да се вратимо првом добу лозних расадника. —

Познато је, да у обнављању винограда није одмах почето с каламљењем лозе. Најпре је огледано, да се поштитеним виноградима од европске лозе нађе замена у америчким лозама које рађају без каламљења, називане „директне сорте“, и „родни хибриди“. Али када се видело, да и они свет, који нам даде филоксеру, — а с њом као приде и много нове болести лозине, опасне као и филоксера, — није био у стању да нам даде сорте, које би се по каквој мотиву поредити са европским, приступљено је од давнина познатој културној радији, која се радије скоро никада није применила код лозе, ван зато је код воћака чуда чинила, — каламљењу. Стога није ништа неможљиво, што су и наши старији расадници прошли кроз те фазе, јер су били скоро савремени с тим радијама у Француској и на другим местима. Зато ми налазимо у њима у почетку америчке родне хибриде у најразвијенијем избору, а тако исто и сорте за подлогу најстаријега датума, гдје помешавле, онако како су их у прво време Амерички набављали Европљанима, како их је пријела у њиховој земљи усеваја.

Ево списка лозја које су биле у прво време у нашим лозним расадницама:

а) Амерички родни хибриди: Клинтон, Тайлор, Елвира, Кунингхем, Ноа, Хербемон, Жакез, Отело, Јорк-Мадера;

б) Америчке сорте за каламљење: Рипарија Саваж (с којом су биле Рипарија Томентоза и Гранд Глабри) и Солонис.

Такво је стање било до 1892. године. До пописа 1895. године овај је број сората умножио, и то:

а) у америчким родним хибридима: „Триумф“ и Вијадум (последња се узима и за подлогу);

б) у америчким сортама за каламљење: Рипаријом Селектом, Гранд Глабром и Порталисом, Рустестри Форвортом, Монтеколом, Гаизеном, де Грасе, Металником, Ново-Мексиканом и Берландијером.

До 1997. године засађени су још: од родних хибрида: Хибрид Фран (који је преворучиван и за каламљење); а од сората за каламљење: Шасах Берландијери. Расадник Виноделско-Воћарске Школе у Букову бележио је још и „сортименат хибрида за кречна земљишта“, о којима се даље ништа није знало.

Множине америчких родних сората у лозним расадницама, које су за виноградаре, а нарочито необавештени сеоски свет, јаче прашаји, претила је

да обнављање виноградарства скрене па погрешан и мање користан пут Јер и ако се за неке прилике, — а те су где је пољопривредницима сасвим споредно произвођење вина, више као кубеници најчешћи, — може прогледати кроз прсте сајење америчких родних сората, у виноградарским крајевима, у „graves des grands vins“, где неке особене европске сорте дају глас вина и обилност бербе, по речима чуvenог француског енолога, Проспер Жервена, не само да је грех него и искрења!.. Тај погрешан правци узело је најако обнављање винограда у најчувенијој нашој виноградарској области Крајини, — а у крају који је насељен конзервативним сеоским елементом. У Смедереву пак, и ако је тих хибрида било у расаднику, претекло их је подизање каламљеног лозом, јер су Смедеревци, поред расадника и првог каламљеног винограда бивших Краљеви, имали прилике уверити се о успеху каламљење лозе у папрдним виноградарским местима Јужне Угарске: Вршцу и Белој Цркви. Па и у осталим важнијим виноградарским областима нашим није с родним хибридима чинио озбиљни покушај, изузев са Хибрид-Франом. У Александровцу и околини они су знани били само по имену; у расаднику жупском био је само један једати чуокот Отела, који је сасвим случајном тачом донет.

Ма да су, према овоме, амерички родни хибриди само у једном крају били узарм, да обнављање винограда скрене са рационалног пута, иако је и то духовљено било да се нареди: истређење те лозе у лозним расадницама, и да се спречи продаја исте и у приватном промету. Та се наредба доцније распространила и на неког рекламирани Хибрид Фран, који је у нас сматран био само још као подлога за кречније земље (до 60%), али је констатовано, да каламљено чокеће пронади од филоксере, а и да подлежи хлорози на кречним земљама (и пр. у Саћеву).

(наставља се)

ПРАКТИЧАН ПОСТУПАК ЗА ИЗБОР ПЛУГА ПРЕМА ВРСТИ ЗЕМЉЕ

(свршетак)

Ове последње у природи уопште и нема, ипти је може бити, јер иако се хумус из биљних остатака састоји и снажа биљка за своје успевање потребује и минералних састојака (које најчешће имају пепел) то и земља најбогатија хумусом — а то је тресет — има минералних примеса. Израз „чиста првница“ или „чиста хумусна“ дакле је несмислен и он со употребљавана само ради доле наведеног објашњења.

Прире три крајности (т. ј. чиста хумусна, — пе-
куска, и — кречупча) пак постоје у природи и све
ти су као такве посве неподне и што се на њима
доцније, стајањем па ваздуху и појави мајданог
и жаљеног крљаваог пораста биљног, то се има при-
пинати другим земљним деловима које је ветар успео
да павеје, кишна и снег да напесе. Али чудовато, сажа-
добра, за гајење усева подобна орница мора имати
од се четири ове крајне врсте земља свој удео, па
ако само једна од њих не достаје и оскуђеши, земља
је та или врло слабо плодна, или потпуно неплодна.
Али неку одређену размеру по количини, за мешави-

вину земља, примесу поједињих од ове четири крајности у једној смеси, савршено је немогуће утврдити и баш због тога и постоје, у природи, на стотине, по количини и по мешавини примеса различитих земаља.

Онко как сасвим уопште може поставити ова карактеристика:

Велика садржина глине чини земљу тешком, чврстом и дžbenom, смеченом, мокром и ладном. А ове неповољне особине ублажавају се великом примесом крече и хумуса тако, да кад и вих има у смеси земље, можемо имати и тешких глина одлично плодних, докле одсуство оба ова елемента тој истој земљи може толико напакостити да она буде обично умерене плодности или чак да буде врло рђава земља.

Велика садржина песка чини земљу лаком, сумом зато врелом, растреситом и неплодном. Али кад смеси приступе глина и хумус, онда оваке земље и поред све више велике количине песка могу бити и ћене — ћене плодне. Велика садржина крече не би била у ставу ни уколико побољшати оваку земљу.

Велика садржина хумуса даје врло растреситу земљу која лако замрзне; али са присмесом глине и нешто песка и крече, а према множини ових поједињих главних врста земља као примеса у смеси гађаче (хумуш) имамо средње — добру, добру, па чак и одличну земљу.

Није добра ни велика садржина крече, али ако се придржи глина и хумус, онда може и кречућа земља изврсне оринице. Недостајућа количина једне присмесе може бити заступљена другом присмесом. — али не и потпуно изравната, већ само до извесног степена надокнадирана.

Ове оваке променљиве количине од четири глинице присмесе: глине, песка, крече и хумуса, граде најразличите сложене и састављене земље које поред све своје велике разноликости могу као оринице бити

ипак потпуно исте вредности, па и по плодности подједнако.

Најбоље оринице дају „иловаче“ и „иловче“. Иловача највећа јешица друго по смеси глине и песка. Али пошто имамо и стена, чији је састав такав, да при расподавању дају одмах иловачу и пошто даље имамо и паноса, водом исплаканих и сталожених земаља, у којима се мањом глинама и пескама налазе у присују мешавине, мора се и пловачи признати право на заједничку класу међу земљама. То наје случај и с лапорунама које су тако међу крајностима земаља „златна средина“, њихове срећне смесе: земље јаке и плодне.

Теоријски би се као права пловача могла означити само таква земља која садржи 50% глине и 50%, песка (по подаци). Али то се не подудара са стварношћу, јер присмесе крече и хумуса, доносе у природи сасвим друштвени распоред постотака (брояју). Иловача прелизи с једне стране у глинице, с друге стране у пескушце, према тома да ли је примешано више глине или песка.

Пескушце су све оне врсте земаља које садрже у глини најмање око 80 процената песка.

Иловаче које садрже у најмању руку уз 50%, песка 20% глине.

Глинице које садрже најмање 50% глине (разуме се увек или мање %, осталих главних присмеса земље: песка, крече и хумуса).

Лапоруне садрже најмање око 20% глине и 5% крече (а остало хумуса и нонајчице даље песка).

Кречуље које садрже најмање око 50% крече. Хумушце најмање око 20% хумуса.

Камените земље највеће оне су које имају око 80%, крупних камених делова, а само 20% ситнине земље.

Пошто смо у најкрупнијим потезима упознали се са земљама разних врста, ми у санци 52 доно-

ПОДЛИСТАК

НАНО ЈЕ ЂАТА МИЛОВАН ЛЕЧНО КОКОШИЈУ КУЋУ У СЕЛУ КОКОШИШТУ

Кад је дошао ђата Милован, све је то дотерao у ред за врло кратко време...

Ђата Милован је скрив и нашу старешину школу, и мислио је да спретну школе да ради на свом измезу, али узед м запомисленост свога оца, остао је бео и имање те је био принуђен да ступи на општину за писара.

Сељани су га волели необично. Поред доброго срца, које је требало на даљок тражити, он је имао и једну лесну страну: да оно што је у школи чуо преноси и меб, својо сељане. Где је дошао и где је стигао поучавао је своје сељане у бољој обради земље, у бољој незн стоке, у оните у свему, што је мислио да ће њима даји користи бити. Њио је у правом смислу учитељ свога села. Сељани су га зато ценили и његове савете ради слушали.

Ќад је први зараза мешавине изазвала он је скренуо пажњу многим сељанима да је болест опасна и да је треба што пре предупредити како не би узео

веће размере, јер онда ће бити доцкан. Сељани, или из пехата или с тога, што јој болести нису предавали велики значај, инесу са хлебом послушавши одмах. Тек, кад је инес помогао ни бајана ни молитве, обратили су му се за помоћ. Ђата Милован и ако је имао досга разлога да их одбије, ипак није хтео га да учини. На против, прво што му је пало на памет је, што је одмах у најући недељи по-звавао спасни збор да на њима у виду једног кратког представљања изнесе сељанину значај те болести, као и предохрање за спуштање исте. Збор је позвао са тога, што је знао да је ова болест код живине гравко природе, да ако се хоће са успесом да супдија, мора цело село да пренесе на рад, иначе да се појединично оточне биће слаба најда.

На овај заназани збор се слегло своје село: чак и жене, па и деца, инесу изоставиле. Син су хлебе да чују шта ће ћата Милован рећи за ову болест, против које инес помогао ни бајана ни попонске молитве.

Ќад је ђата Милован од прилике очениво, да су сви сељани на окуну, оточе свој говор овако:

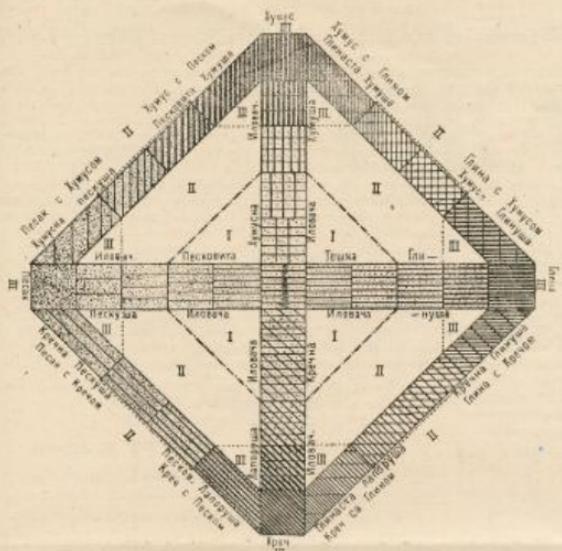
— Сви ви знаете, браћо, какве користи има наше село од гађења живине. Нема, мислим, ни једног дома у Кокопинцу, који не добије године најмање 150—200 дивара да плиње и јаја. Јесте то женски посао, али нико зато кориснији од многих тенаких послова, које мушки ради. Ми можда то до сад нико увијамо, али сад увијамо, после ове болестине која удари у нашу живину. Овај, који је ове године инесло да узме 200 дивара да плиње и јаја, небе ни 50 дивара, а онји који је инесло 50 небе ни пет. Кад узмете да у нашем селу има на 200 дома, а нека сваки доза изгуби само од продаје простиочно по 100 дивара, то инесим суму за цело село 20.000 дивара. Где је сад предност живине која је изгинула? — Нећу претерати, браћо, ако рекем, а и ни ће те се с тим сигурно склонити, да је Кокопинце оштећено усљед ове болестине са најмање педесет до осамдесет хиљада дивара. Да наше село то је огромна сумма, коју се не да тако лако изнадити.

(наставите се)

симо шему разних врста земаља, са прелазима њиховим једне у другу.

Ако по дојему опису сваки себи на тој слици обележи са четири боје писаљкама разне марке и

облике плужних трунина Саковаца који су за коју врсту земље, он ће имати врло преугледну и уочљиву прегледницу при избору плугова за поједине врсте земља.

Слайд 52. Шема структури зонами

ГЛАСНИК

Нова Окружна Пољопривредна Подружица у Чачку. — На дан 6. ом. одржан је збор од најугледнијих пољопривредника у Чачку и на истом је основана Пољопривредна Подружица на спозаке: триавске, прагатске и моралнички.

За членове Учредите избрата са ова господи:

Драгиша Васић изложак и народни посланик, Мијош В. Николић учељ, Драги Митровић економ, Тихомир Николић економ, Младен Протић држава, економ, Димитрије Михаиловић, пред. дугох суда, драгутин Радосављевић држава, економ, Веселин И. Милекић трајовац и председник општине чачанске, Михаило Радовић судјица дугох суда, Мијајло Бутарчић, економ из Културиновача, Драгутин О. Лазовић гостионичар из Адељеа Станојевић економ.

Нова управа сржала је 14.0. своју прву седницу; конституисала се и изабрала: За председника Г. Драгутинса Васића; за подпредседника г. Димитрија К. Михаиловића, за деловоцу Драгутину М. Радославићу, за благајника Радивоја Пантићеву апотекара – повременика.

Новој Управи жељимо сретан и успешан рад.

Пољопривредна окружна изложба у Младеновцу. — Окружни Одбор и Пољопривредна Подржанка округа безградског приређеја 7. и 8. септембра уве године окружну пољопривредну изложбу у варошици Младеновцу.

На изложби и у галеријама могу узети учешћа привредници из срезова: врачарског, космајског и грочанског с предметима из свих привредних грана, а с аруном стоком — говедима и конима — приредници из целог београд, округа.

е за изложбу примање Месни Изложбени Одбору, а предмете за изложбу тај одбор ће примати до 3. септембра закључно.

Вредност награда одгајивачима и излагачима у новцу, пољопривреди, спорту и другим стварима износи 8421 дин.

За посетоце изложбе и шиљале предмета на изложбу одобрење је подној у уласку цене и то: лађом од Средеревца и Обреновица за Београд и натраг и железничком од Београда и Велике Плане до Младеновца и натраг. Сваки посетилац изложбе треба при узимању карте на пољској станици да изјави, да иде на изложбу и да му се карта једне стране издаје. При повратку са изложбе треба да узму уверење од превозника одобрења да је изложбу посетио и на станицама у Младеновцу да карту и уверење живошћи онда ће му моћи службите да поврате.

Пољопривредна Подружнина приређује 7-ог септембра у 9. сати у вече велику забаву у корист своје касе.

Против главнице. — Господин Министар Пар. Привреде издао је под 17. окт. м. ПБр. 10080 ради припремања и чишћења семена пшенице од главнице ово упутство:

Главница у животима стази је појава у нас, а ове године од ње на многим местима пчелари знатно општевала. Да се пчела појави у пчеларији открова, потребно је главницу на семену уништити, и то се постизаје ногојачем семена у очи дака се ове у раствор излана (наседа, сопља) камин.

За потапање употребите се 17% раствор плава камене (1 килограм излаза камена на 100 литара воде) у јаком бујету или капи са сланином. Вачено сече у тај раствор, који треба да огрејне бир за једну педалу, потребно је лешити да му се површина што пре и потпуно напаси раствором, и да глаувачица врши, ако има у сумени, изложи испод њу још површину, одакле би се могла уплатити. Посте 10

минута стајања семена раствор се отаче у други какав спремљен дрвни суд, а окланяне јавнинца изучи се на пољима или асуре, и на њима раствор да се осуши. То је веома потребно уградити, да се слажно семе на гомили не упада, нарочито ако се збор проникне временом или друга каква уројна не могоће изуђући дана да писец. Настави га у то време хладноће, сушеви потошњева семена може се убрзати почињајући кречним прашком у који се петен креч расипада стајањем на најдуху.

Оточни раствор плава камена враћа се у суд са сланином, да се на исти начин у њега потохи друга количина семена. Се продужава све док раствор траје. Једну десетину растворног отвора, уникне потошњено семе за време једног потопања, нешто се од раствора приликом преглажака проспе, и ако се на ово обрати пажња, ма-утиће је са игривим каменим прашним у ботвару јавнине.

Треба настичи, да се тај начин припреме семена као поуздан против гравије, а при том и јевти, што више припреми пред издућу сетву олемине. Ради тога ће држ. економији имати да практички покажу изложени начин припремања семена, и да се тај у појединим местима придобију бар угледиши домаћине. Уколико се то изведе, подијеље ми се томе засебни извештај чим се заприре сећа.

У исто време настављује се напомене, да у по неким местима, па и читавим крајевима, обичнојено иречење семена пред сетву, било потапањем у пречни раствор или почињањем кречним прашком, било гашење крече у љипенице не само да ништа не помаже против гравије, него у посљедњем случају чак је и штетно што се доле део семена при теме спари. Из тих разлога саским одбацији кречне семена. Толико истог, како недовољно, и посматрана семена иступају плавим каменим или прескаке његовим раствором, што је где у примене.

Ово моје наређење спомињуће се свима држаним економским органима да га тачно извршују.

КЊИЖЕВНОСТ

Господине Уредниче,

За време докса сам био на путу, привезао је г. М. П. Бонч(и) у 16 броју „Текила“ мој говор „о спасењу земље“, који сам држао на XI конгресу наших Земљорадничких Залруга у Нишу 1906. године. Да вас молим, да овај мој говор на тај приказ донесете у „Текилу“.

Првога имам да кажем, да са се изазивамо код сам видео, да тај мој говор, који обухвата агрономију хемију земље, приказује Е. Бончи, који се по ради у том научнику многих питања, поја са извесом у том говору, г. Бончи је првокодни Е. Давид, замерао само једном, а то је што исказа нобијира са јединицама, која биље садио из земље, већ сам највеће само четири, који су за практичну земљорадњу једини билика храна, пошто само њих мора земља давати. За скаког знали да дошло је било да види: да је тај говор држи на конгресу Земљорадничких Залруга, и да ју је смер био да покаже иако се земља синак — па на мудре јасно: да се пред овом публиком исказ ни могао, а према смери којим је требало упућенати у набирајање свега онога, што биље сади из земље, већ да је било доволно изазвати сазију то, чиме се земља спаси, а ту је: звотна (излатна), фосfatna, калијевна и кречна храна. Зависило само иако би био смешан спасак онај, који би пред овом публичном извеша са јединицама, која биље сади из земље, па на онда ставо доказати одатле потребна од непотребних, а из оних првих извадија она, којих има у земљи у изобиљу, од оних, којих има земља узимено, и кад би најзад говорио о растројивости појединих

земљиних састојака итд. Ја сам све то одбацио, па сам горијко само о ономе, чиме се земља спаси, што има, даље, практичне вредности. Слична упрощајаша чиније нам и на другим местима, али их г. Бончи није запалио.

Закона минимума не би требало да се г. Бончи датиче тако одјако, јер је његово разумевање треба имати велико значај у агрономији хемије. Исто тако, не би требало да г. Бончи пресуђује који је у Немачкој први аукторитет на пољу агрономије хемије, јер да то треба знати разлог сају тих људа, а моји их оцените. Са некима најглажом изводи г. Бончи моју реч градићу, па ју замеђује ређу тзв.; међутим, те две речи представљају две разне ствари. Да нападем и неко снитине, које тајкоје поиздавају грубо назива г. Бончића. Тако, иако је кашит 40° изважују со; по његовом изводу, само со Тамасовом брошуром предаје у трговини као фосфат џубре, а сино кашит као калцијумов; са држи, да сам по-грешно што сам и тајку изважију извеша; да ће се изважно џубре производити из већих већинака помоћу сваког наших водопада; међутим и немачки сељаки изнажу за тај епохалији производа, који је г. Бончићу изважен. Ја се не чудим по-изнажу г. Бончића, али се чудим његовог слободи да пише о ономе што не зна, и да оцењује дела из једне науке коју он не зна.

Али то није све. Све оно што је г. Бончић рекао о земљој биљској храни, првоме је он од речи до речи из дела Е. Давида, узених чак и цитате отуда, и не позиционира да те мисли нису његове, већ Давидове.¹ Остајајам читаоцима да оцене какво је то човек који тако ради.

Захвалијују вам, г. Уредниче, на узслуги, чест ми је узврите вас о неком одличном поштовању.

22—VII—09. Београд.

С. М. Лозанић.

¹ E. David: Socialismus und Landwirtschaft 374—377.

О Г Л А С И

РАСАДНИКА СРЕЗА ЛЕННИЧКОГ У РАЧИ, има 10—15000 ком, врхих клањава лозе Јасле, оклеванелома са: пропицом, засијаком, снайдаром, малогом мускат хамбургом, на подлогама Репарија Порталису и Рундструсу д—зоту.

Цена је 60 динара хиљаду пом. нају се и на доизлату 1—5 Цене на капеладији расадника среза Ленничког 20 Августа 1909 год ЕБр. 220.

ПРВА СРИМСКА ФАБРИКА СИРИШТА У прашку и течности. — Ђоко Димитријевић из Ниша

Израђујујује и најбоље сировине, које је анализирало у Министарству народне привреде, и пропорочено најбоље као кориснија.

Продавацима даје добру зараду.

9—12

Г. Г. БРАЋА ВАЈЕР из Аусбурга, фабриканта млекарских машини и спров.

В. Готхард Алвајдер фабрика најновијих и усавршених пумни, ширењава и остало.

Г. А. Граф и Који, фабрика најусавршенијих пумња „Еделман“.

Мустре кад Ђоко Димитријевић Ниш

3—12

Преглед 24. броја „Тежака“: — Чланци: Но брапом по дрвачом — Производња лувана у Србији — Садашње стање америчких педагога — Практичан поступак за избор шута према врсти земље — Подистак: Као је ђата Милован чинио кокошију кугу у селу Кокошишту? — Гласник — Књижевност — Огласи.

Ова је година веома подесна за културу олајне репице јер је земља добро пакица и штета би била да наша привредници не искористе ову прилику и приступе одмах сејању репице.

Време сега, Србија је врло подесна за културу олајне репице колико због свог прилично влажног поднебља, толико и због умерене температуре. Може да издражиладноћу преко 15°C испод и наше ако је покривена снегом. Страда и најчешће промрзне од голомрзације ако је у то иницијална. Беснежна зима и нагла промена у хладноћи и топлоти, предизвиши су да неће исплати добра жетва репице.

Кад све то знамо, онда треба подешавати време за сетву како би репица ојачала, убусенала се (убусорила) те да лакше издржи све неногоде времена.

Озима репица мора се рано сејати. За наше прилике најподесније време ћео Август, па ако је лепа јесен и до 20. Сентембра. Необично је важно време сега и за сваки крај требало би га нарочито одредити, јер од времена сетве у многоме зависи успех. У брдским крајевима у којима рано почињу раније јесени мразеви, сејање олајне репице треба извршити одмах почетком Августа, у крајевима са близијом климом сејање се може вршити и позији. Раните посејана репица, истински напреднија је, добро се покори и снажније расте, али је бувач много сатире.

Пошто је семе репичине ситно, то је врло важно, да што пре куји и никне и да се извилка репица развија у порасту. За брао кујија семена први је услов: топлота, влаги и светлост. С тога је веома важно и неопходно нужно, да се орање пред сегају човре, и поворица из онда на ово свеже орање се се, како би семе имало доволно влаге за кујање; а да би се слубило са земљом, јер је семе врло ситно, поседује репицом треба посветљи дрвеним вљасом. Зато је саветно: толико дневно поорати колико се истог дана може и да посеје.

На избор семена већа обратити пажњу: да је сасвим чисто, да је крупно, здраво, но и да није изгубило кајство. Утврђено је: да од крупног двогодишњег семена снажније се развија биљка по односу на једногодог.

Озиму репицу можемо сејати: прстачном сејалицом и омашке. Она не сме бити посејана густо за то, што се јако грана и тражи што већи простор за своје развијање и напредовање. За то је најлакше посејати равномерно прстачном сејалицом које су нарочито конструисане — саграђене за ситне семене: ауцерку, репицу и др. Сеје се у редове у одстојању реđа од 30—45 см. како је један потребно.

По екстару треба семена 8—15 кг/рама.

Поред велике уштеде у семену боље је сејати репицу прстачном сејалицом и за то, што ју је лако племити, прашити и ортати; боље се сачува од хладноће и принос је значајно већи.

Како се код нас ређе сеје прстачном сејалицом већ обично омашке, то ћемо поменути како се поступа при овом начину сејава.

И за сејање омашке постоје за ситне семенарије ручне сејалице које се корисно употребљавују а којима је лако и сигурно руковати. Но извежбани сејач исто тако добро може из руке сејати као и ручном сејалицом. За то пак што је семе ситно, измена се са

песком или сувом земљом ради лакшијег и равномернијег распоређивања семена.

Ако после сејаје падне плаховита киша а за тим запече и образује со кора која отежава нараштај, треба одмах орање лажом држачом подрзати или тежим ваљком само повлаžати.

Чим репица мало поједрасте, чешће се појављују на њој разни непријатељи који велике штете наносе или је сасвим униште. Ако је штета тако велика да се не можемо надати ни средњем дохотку, онда је боље да се цела пивча преоре; ако је штета местнична, онда се та места попуњавају расађивањем репица која се вади — чуна — са места где је често — густо — никла. Кад репица сушише често никне, онда се разређује: руком, дрљачом или нарочито удешеном справом — култиватором; за тим плави од корова а пеки још и закидује врхове, ако је бујна те да се боље увокори. Ако је земља рано посејана (почетком Августа) сеје се у хладнијим пределима а бива и концем Јула) на још с јесењи почне да цвета, онда та цветове треба закидати да не изнуђују биљку, пошто преко зиме и пинате пропадну. Сем тога, закидамоје заметнутих цветова у испреме, ногони се биљка те замеће друге цветове.

То је у главном нега која се указује овоме усеву кад се нормално развија.

Зима је веома опасно време за репицу, нарочито трајна влаги, сувомразице, јаси суви хладни ветрови и град.

Најојаснија је биљна болест репице: *црне флеke по лишћу* (*Sporotrichum exitiosum kühnii*); *буб—плесање по лишћу и стаблу*. (*Peronospora paragutica* By) трулеж лишћа, отпадање лишћа младљика и рак.

Од животиња непријатељи су јој тице (голубови и др.) али највећи непријатељ који сасвим поништи репицу у самом почетку свога развија јесте:

Бувач који леже својаја на доњој страни репничног листа из којих измали ларва, зарије се у земљу и ту преобрази (метаморфозира) у бувача — По и више генерација у току лета — вегетацијоне перијоде — изведу се.

Бувач тамами репицу на тај начин: што нагриза ткања листа, сиса скокове и биљка тако повређена куји, увени, и не стави је тако да остану велики кругови прене земље који се све више шире и за кратко време не стапе репици са више.

Да се бувач не појави, једини је предохрana **дубоко орање**, јака земља те да усев буде што бујнији. Но ако се бувач већ појави, помажемо се донекле овим средствима;

а) Присакајем мешавином раствором негашеног креча у води, и сумпорног цвета

б) Постојијем прашином покупљене са путева
в) Постојијем прашином ситно уткасаног голубијег ћубрета, кокошињег и од др. тица.

г) Присаканем водом од искушованог дувана, цећем и др. јутним нагризајућим течностима.

Исто је тако опасан непријатељ репици:

Жижак (*postea segetum*) који у Априлу и Мају као лептир излаже се, спене јаја и већ у Августу као гусеница напада на лишће.

Жетва. Од свих ратарских усева најразвије ставља репица. За своје развије до зреньја треба јој 300—320 дана, дакле посејана друге половине Ав-

густа, стасава месеца Маја. Она навероватно број зри и ако се на време не жиње, припредник је у великом губитку јер зрило лако испада. С тога је врло важно znati: кад треба жити репицу и по чему се познаје да је зревла.

Чим је на већини струкова репичних љуска зревла, треба је обафати. Како пак љуске не зре подједнако, то па треба ни чекати да све зуре. Зрна у љусци не морају бити прве боје, она могу бити и жуте боје, па ипак треба репицу жити, јер зрило доцније добије мирис боју и постане сјајно.

Да је репица зревла познаје се и по стабљици која изгледи зеленој боји и заједно са доњим лишћем и гранама пожуги.

Жетва се врши српом или косом а никад машином жетвитецом за то, што је стабљика доста добра. Жанче се: или рано изјутра — по роси, или ноћу по месечини, оставља на њиви у откосу да дозри 1—2 дана, за тим везује у спончиће, товари у кола у која се простиру небад или асуре да семе не испада, и сваки на место где ће се врти.

Врти се онако исто на машини припалици као и друга страна жита само се бубањ на машини попусти због кружне стабљике.

Семе много лакше испада из љуске по семе стрнина из класа. — За то, кб нема машину вршачину може да је омлати онако као што се наслују млати, и нема бојазни да ће које зрило остати у љусци.

Доходак по екстракту врло је разнолик. Средњи је доходак 800 до 1500 кгр. а добре жетве дају од 1500—2300 кграма.

Сламе се добија од 20—30 товара. Плеве љуске 25—40%.

Из 100 игр. семена испада се до 40 кгр. уља а 60 кграмма отпадака — дрождјено — корисно се употреби за ћубрение или раун стоке.

Чување семена. Семе се остави са плевом и отнацима љускиним [у оном случају кад се млати] не-колико дана у житницу у таником слоју (10 см. дебео) па се прегутра 2—3 пута дневно првих дана док се добро не провене. Ово траје 6—8 дана и после се пречисти од плеве и чува на ладном и промајном месту до продаје. Но ако је репица прешла на машини припалици, онда се чисто — без љуске — уноси семе у магацин и тада га је теже сачувати да се не упали.

У том случају за првих десет дана треба га сваког дана огледати и чим се примети да је загрејано, лопати га — превратити — и држати растурено у врло таником слоју. Само се на тај начин може сачувати да се не ужеже.

Користи од гајања олајне репице

У данашњим приликама при овако несрећеним трговинским односима са инострanstвом, због чега се мркави донекле и праца дојаковише привр. производе — репица се на првоме месту истиче као усев који ће збузети видно место при ограниченој производњи стрних усева.

Користи које имамо од гајења олајне репице ове су:

1. Из репичног зрила пади се уље [олај — жејтин] поради чега се у првоме реду и гаји. Ово уље употребљава се за мазање машине на жељезницама,

локомобила, парних вршалица и др., употребљава се за осветљење жељезница, рудника, разних жадана итд.

2. Пречинично репично уље помешано са мало маслининог употребљаваје се као људска храна.

3. Отпадци из којих је испећено уље, употребљавује се или за храну стоке [у виду колача — репичине колачи] или као ћубр.

4. Слама ситна а нарочито плеве — љуске — врло је добра храна за говеда и овце.

5. Репица поправља земљу и оставља ју чисту, растреситу и родну. Како пак жетва репице пада рано — крајем Маја, то на истој њиви можемо и други усев [ранији кукуруз, пасуљ, сточну пшну, угарањачу итд.] засејати који ће до јесени стасати. Гајењем ове олајне репице добијамо са једне њиве две жетве у току једе године.

6. Цена је семену олајне репице увек добра [ове године плаћала је фабрика теста Лазаревић из Београда 100 кгр. 25—27 дни.] и тражња је постојана.

За то је и култура репице за напег привредника од замашног значаја јер даје већи принос по екстракту него осталим ратарским усевима.

7. Репица пра сијују ратарских усева стаса. По љупривредник продајом репице најпре дође до параша у ово време кад је новицем најоскуднији. — Она је селакују прва пар — први хлеб.

8. Репичин цвет даје доста и добре хране [меда и власка] пчелама, док још воће не цвета нити је вегетација кренула [цвета око половине марта].

За жанче је што се олајна репица не гаји у већем простирањству. Тек последњих година гајењу репице дат је јачи полет, јер су резултати досадашњег гајења репице у Србији неочекивано повољни.

У колико се буде више гранала жељезничка мрежа у Србији, у колико се више буде заменила ручна и запрекина снага машинском у домаћој производњи и прерађевинама, — у колико ће бити већа потрошња, јача тражњак олајног жејтина, а кад се наш привредник највише да овај жејтин употреби и за своју храну за време поста — тада ће олјију репицу наш пољупривредник уврстити у ред главних ратарских усева, и тада ће увећаном производњом овог корисног усева створити нова индустријска грана — жејтење олајног жејтина а за напег пољупривредника нов извор привређивања.

m.

КАКО МОЖЕМО ИСПИТАТИ СНГУ СВОГА ЗЕМЉИШТА?

Познато је да су од свих минералних састојака, у колико они улазе у састав биљчине хране, за пољупривредника најважнији фосфор, калцијум, калцијум а њима се пријеузује још и азот, који постаје поглавни распадајући органских материја и на њих пољупривредник мора обраћати нарочиту пажњу, јер у земљи нема увек у довољној количини, да би му трајно могли обезбедити обилате принос.

Сви ти састојци, и ако из земља упира, не могу за свака времена остати у њој. Напротив земља је у стапу да их скупује само за извесно време, преводећи их у нерастворљиви облик, докле их разне промене, које се збивају у њој, или биљчини коре-

нови помоћу киселини које луче, попово не растворе. Па и сама вода, а нарочито вода, која садржи угљенковог диоксида, раствори и тековно растворљива једињења која су постала апсорбицијом у земљи, па најавд још и друге материје, као на пр. гипс и камена со имају особину, што је и огледима утврђено, да попово у знатној количини растворијају апсорбоване (униште) састојке биљчине хране. Дејство ових материја, које су у извесним приликама употребљавају и као нутре, објашњава се тиме, што се оне једино са материјама, које су постале апсорбицијом, при чему се апсорбоване састојак хране попово издавају и предлази у растворљиви облик.

Количине, које ваља од поједињих врста ћубрета узимати за ћубрење, требује се према приликама у доста широким границама. Оне зависе од толико много околности, да се не треба никада чудити, када се у пољопривредним уџбеницима о томе само уочите говори. Суштини је как самога ћубрења у томе, да се биљкама ставе на расположење пајнотрибини састојци хране, дакле, ни сувише мало, ни сувише много. Пружи ли се биљкама мало хране, онда се не може постићи најбољи принос, дади ли им се сувише много, онда је то опет — без обзира на то што та изобилност хране може под извесним околностима питетно утицати на њихово развијање — потпуно економно.

Нама је пре свега потребно да имамо пред очима, од којих околности уопште зависи количина ћубрета којом ваља ћубрить земљу. Но себи се разуме да ове на првом месту долази у питање значај и потреба дотичне биљке, коју називамо гајити, с погледом на поједиње састојке хране. Затим се мора имати у виду и ћубревитост самога земљишта, готовина хране у њему, последње ћубрење, захтев доносије усева с погледом на поједиње састојке хране, количина и састав ћубрета које се производи у сопственом гајдинству, даље цена трговинског (вештачког) ћубрета, ако га имамо на расположењу и ако најчмо да нам се оно рентира ита, итд.

Ми видимо, дакле, да се ове мора узети у обзир пуно околности. Истина и стечено искуство није ове да одмет, те ово и у питању ћубрења може бити у многоме од користи, али опет не сме ни искуство да потискују хладно расуђивање и рачунање, те да на та начин пољопривредника направи рониски извршиоце својих „опробаних“ и „сигурних“ рецепата. И ове теорија и пракса морају ићи непрестано руку под руку, — оне се морају узајамно помагати и допуњавати.

Определили потребу, коју паква земља има с погледом на ћубрење, није ишукано лак задатак. Раније се мисало да се на то питање може најкаре и вајлакше одговорити хемијском анализом, али се најкало у томе правцу нису постигли задовољавајући резултати. Анализа земље има одиста сасвим тачно показује на пр., колико у њој има нациумоника, фосфорне киселине, крече итд., али ми отуда можемо изводити само опште закључке; чим је пак у питању степен растворљивости тих састојака биљчине хране, она нас изневерава. Стога се већ често дешавају, да су земље показивале врло велику потребу за ћубрењем, ма да је у њима хемијском анализом била утврђена знатна количина свих састо-

јака биљчине хране. Та се састојци, дакле, нису налазили у растворљивом облику, а она количина, која се време вегетације растворила, опет није била довољна да омогући највеће жетвене приносове. Ну када се такво земљиште ћубрило растворљивим састојцима хране у облику вештачког ћубрета, онда је оно одговарало видним повећавањем жетвеног приноса према непољубреном делу.

Хемијско-аналитичко испитивање земље може нам према томе дати само известај ослонак с погледом на њен састав, — сазнање које у извесним околностима може бити од врло великом значају, али нам, најкало, не може дати непосредан одговор на питање о потреби ћубрења.

Овај је закључак истине тачан, али и за њу важи исто оно, што је речено и за анализу земље, т.ј. само у нарочитим изузетним случајима може такав поступак дати новољиве резултате, а лако се може пасти у заблуду и доћи до погрешних закључака. Чусли немачки агрономски хемичар П. Вагнер у Дармштадту, који је испитивали овог и сличних питања поставио себи за животински задатак, наводи за могућност таквог случаја и очигледан пример. Тако на пр. код пољских огледа, који је он предузео с овима ражи, добио је једне непољубрене парцеле сламе, која је садржавала 0.194% фосфорне киселине, док у слами, добијеној су парцели, која је била непољубрена са 300 кгр. супер-фосфата и 200 кгр. чилске шалитре по хектару, било је фосфорне киселине само 0.168% . Да у овом случају није била позната ћубревитост и једне и друге земље, свакако да би горњи резултат највеће испитивања на погрешан закључак, да другу земљу ваља ћубрити фосфорном киселином. Па иако се то појава може сасвим просто објаснити. На непољубренујој су парцели биљке истине примале фосфорну киселину, коју им је земља пружала, али се њоме нису могле много користити, пошто је недостајала азот. Та се пе-прерадила фосфорна киселина нагомилавала у паљу и линшу, те је отуда слама садржавала много фосфорне киселине. Биљке пак које су се развијале на непољубренујој парцели, располагале су довољном количином азота, па их је тај пријат и лако растворљив азот оспособио и за прерадивање не само фосфорне киселине коју су приде из земље и из супер-фосфата, већ и за стварање нове биљне материје, што се јасно огледа и у видном повећању приноса од неких 2550 кгр. сламе и зрења по хектару. Фосфорна се киселина овде није нагомилавала непрерадена у линшу и паљу, већ је употребљена на стварање жетвене масе. Отуда је и дошло да се са пољубрене парцеле, и ако су ту биљке имале довољно фосфорне киселине, ипак добила процентуално слабија слама с погледом на фосфорну киселину, него ли са непољубрене парцеле.

Дакле и тај пут не води увек циљу. Да би се стога са поузданошћу определило, да ли је потребно какву земљу ћубрить, остаје нам још један једини, ма нешто и замотнији пут на расположењу, а то је вегетациони оглед.

САДАШЊЕ СТАЊЕ АМЕРИЧКИХ ПОДЛОГА

ПРЕГЛЕД И КОНСТАТОВАЊЕ ВРЕДНОСТИ ЊИХОВИХ

Предавање Паје Т. Тодоровића — Јаковчића управитеља школе за винограде и воћарство у Бујнову

(наставак)

Друга једна чинионица која је постојала у лозним расадницима и која је у појединачним случајевима изазивала неповеренje код појединачних сортата лозе за подлогу, и у истоветност ових, јесте: помешаност лозе. На некој земљи и у неком винограду неки чокоти од исте сорте испољавани су различку у развијању, животној енергији итд. према другима, тако да су неки чокоти друге једне исте сорте, очевидно надмашавали порастом а код других су се јављала ненормална стања: зајиркањост, болешњивост итд. Та су случајеви наглашени били и на виноградарском сабору у Сmederevu, приликом I најожобре грођња која је приређена била у истом месту. Услед тога морало се приступити селекционирању сората, једном трудном али несма потребном послу, у свима државним лозним расадницима. Том приликом обухваћено је и искључење Рипарије Собак, Солониса и свих варијетета Рунестриса осам Рунестриса до Лота или Монтиколе, и нешто Металника; јер је дугогодишњим опажањима утврђено несумњиво, да су у избору земље врло ограничени и да се каламљено чокоте ненормално развијају услед чега је упитана родност па и дужина века. Места ових сората заузети су хибриди америчко-амерички и франко-амерички, на који су француски огледи спратили пажњу свему виноградарском свету, као на подлоге са много бољим особинама.

И тако данас је списак лоза за подлоге у нашим лозним расадницима државним и окружним онакав:

I. Чисте америчке сорте: Глаар де Моншеаје или Рипарија Порталис, Рунестрис до Лот или Рунестрис Монтникола, Рунестрис Металника и Берландијери Ресегије № 1 и 2;

II. Америко-амерички хибриди: Рипарија × Рунестрис 101¹¹, 3308 и 3309, Берландијери × Рипарија 34 ЕМ, 157¹¹ 420 А и 420 В, Рунестрис × Берландијери 301 А, и Солонис × Рунестрис Рес;

III. Франко-амерички хибриди: Шасла × Берландијери 41 или 41 В, Арамон × Рунестрис Ганзен № 1 и 2 и Мурведр × Рунестрис 1202...

Међу овима у расадницима најстарији су Глаар де Моншеаје или обичноје познати као Рипарија Порталис, Рунестрис до Лот или обичноје познат као Рунестрис Монтникола или само као Монтникола, или само као Рунестрис; они у расадницима заузимају највеће површине и с њима смо најбоље познати. Сорте су ове и раније биле у неким расадницима; или су са расадници снайдбеног оригиналним сортама непосредном набавком из Француске 1896—7 године. Берландијери, Шасла × Берландијери, Арамон × Рунестрис Ганзен и Рипарија × Рунестрис 101¹¹ били су takoђе раније у расадницима, или су потоњим набавкама непосредно из Француске, освежени чистијим материјалом. Хибриди Берландијери × Рипарија и Рунестрис × Берландијери набављени су из Француске 1902., заједно с једним делом чистих Берландијера № 1 и 2; Солонис × Рунестрис

и Мурведр × Рунестрис набављени су из Маџарске (расадника С. Телеки-а у Печују и Визалују) 1901. год, последњи допуњен новијом набавком из Француске, а најмаље су сорте Рипарија × Рунестрис 3306 и 3309, набављене из Француске 1905 и 1907 године.

2.

Кад је у прво време у Француској, по унутру чувеног научника и ентомолога П. Вијале, приступљено обнављању винограда, који су пропали од филоксере, каламљењем лоза, резултат ове нове методе били су различни. На неким су местима каламљени чокоти напредовали, а на другим инсулама никако успевали. Из тога се закључило, да су природе и жицоте појозе америчких лоза друшчије по вертикалним; и да се поред издржљивости према филоксери морају узети у вид још неки односи, као: каквоћа земље, климатске прилике итд., који се при подизању винограда морају најчешће испитати. Док се, дакле, код европских сората обазирало на особине земље и положаја поглавито ради бољег квалитета вина, јер европске сорте нису уопште пребирачи земље, код америчких се избор земље и положаја места истиче изразитије. Ова се појава објашњава тиме, што све европске лозе произилазе од једне врсте *Vitis vinifera*, док америчке лозе припадају разним врстама које су у Америци нађене на земљама разне каквоће и положаја. И та се особитост америчких лоза преноси на њихове хибриде, чак и оне који су постали медење са европским сортама; и један од најважнијих проблема у виноградарству биће решен, кад се нађу хибриди који не се приближно наједачати у томе са европским лозом.

Од тога доба, када је код америчких лоза констатована та особитост, да не успевају на сваком земљишту, употребљава се више реч заједничка. Под тим се разуме: уколико је која сорта америчка прилагодена за културу на овом или оном земљишту. А земље имају разне особине: једне су азијане, друге су растресите, једне су влажније друге сушије, једне родије друге посне итд. Но, поред свих ових особина највише се истиче: садржина крече у земљи, према којој су известне америчке сорте осетљиве и који за успевање виљово имају одсудног утицаја. И код америчке лозе дођу на земљу која им не одговара, наступе знаци опадања, који се јављају у једном болесном стању, називаном хлороза, жутица...

(наставак сљеди)

ПРОИЗВОДЊА ДУВАНА У СРБИЈИ

(српштак)

И ако је са земљичне стране производња дувана, у последње време, доста занемарена, ишак се надам, да ће се на надлежном месту, поклонити пажња овоме што је у интересу љевог ширења и побољшања споменутог, и да ће Момон. Управа симпатично прихватити идеје: укidanје таксе за гађење дувана, давања позајмица производијачима и идеју повишења цене за места у којима се производе фиџији дувани.

Te ideje sjednjuju u sebi sve uslove nujne za najbolje i najbrже napredovanje proizvodnje, i kada Uprava Arž. Monočola буде успела da ih ostvari, naša će se proizvodnja za kratko vreme proširiti i poboljšati; potreba uzosa stranih duvana, za koje se svake godine daju znatne sume, biće isčućena; a državi ne će stvoriti mogućnost, da dobar deo našeg duvana ponito podmiri domaću потребу, prodaže na strani, prema kvalitetu za dobre cene.

Naposljetku zgodno nam је, ovom prilikom progovoriti i koju reč o kvalitetu naših duvana u opštini.

Priyatno nam је izjaviti, da је sav duvan, koji се u Srbiji proizvodi odanica kvaliteta. Naš duvan u opštite odlikuje сe: osobito lepotom bojom, dobrim ukusom, priyatnim mirisom i lakin sagorevanjem, a finiji још благoslovu iz izvanrednom aromom, kojom često nadmashiju i načaromatičnije turske duvane. U opštite može se reći, da srpski duvan ima izvrse osobine, i to ne може sporati ni једan dobar poznavalač njegovog.

Ali, na žalost, naši se duvani silno podcenjuju i to bili od strane onih, koji су u prvom redu pozvani, da ističu njegove posebne osobine;

Vidje putu, u poslednje vreme, činjeno је pitanje, da li srpski duvani, mogu da zamene u preradi turske. Komisije, sastavljenе od naših „stручnjaka“ da su uvek negativni odgovor. I to, uvek sa prostom, i po malo smesnou motivacijom: da srpski duvani nisu као turski.

Prirodna stvar, da niko nije mogao tvrditi, da nici trakiti, da to „stручna“ komisija utvrdi. Poznat је fakt, da ni duvan odgađen na liniji do tih neviđenih jedaka, te ni duvan odgađen u Srbiji ne može biti једнак sa duvonom odgađenom u Turskoj. Ali je isto tako fakt, da srpski duvan ima specijalne izvanredne osobine, kojima se može potpuno takmiciti sa turskim duvanimi. I o tome су требали naši „stручnjaci“ iz fabrike duvana, da vode malo računa.

Mi nikako ne можемо biti raznoidushni prema ovakvoj ispravljenoj podcenzivanosti naših duvana.

Međutim, dok сe код нас, našem duvanu negira sposobnost da u preradi замени turski, dotiče u celiom svetu čuvene, egipatske fabrike duvana, kujuju već nekoliko godina od danas velikou kolичinu, preprahuju ih, podl od imenom turskih, prodaju po celom svetu.

Sam taj fakt dovoljan је, da potkrepi naše minanje o odличnim osobinama srpskog duvana.

Interesantno је da su stranci daloko više upoznati sa letim osobinama naših duvana i da o njima imaju много tacnije i pravilnije gledište po našim „stручnjacima“. Strana štampa, narocito nemacka, čepiće se bavi pitanjem o proizvodnji, preradi i prometu naših duvana i piše u svakom pogledu, vrlo simpatično po nas. Da bi se videlo kako stranci misle o kvalitetu naših duvana, donosimo ovdje izvod iz jednog članka o industriji duvana u Srbiji od jednog stручnjaka g. Keclera, sotvornika načelnice fabrike duvačkih prerađevina u Hamburgu. Evo dakle šta g. Kecler vidi:

„Prosto nas iznenadjuje, kako na velikou visinu stoji proizvodnja duvana u Srbiji, od gađenja pa sve

do prerade. Prvi poznavaloци duvana iz Kavala Soluna, itd. uveravali su me i tvarili, da ne proizvoda duvana u Srbiji u načrku, jer moment nadmarnosti proizvodnje u Turskoj, i pored toga, što сe u Srbiji gađi duvan samo po dozvoli Monočolske Uprave, koja једina i mora da otgodi ceo duvan, што u Turskoj nije slučaj. Srpska Kralja Monočolska Uprava, prerađuje znatne kolичine, a načvešni deo preostatak u izvozu u Tursku, где се isti duvan prepkaje, doda mu se malo pravnih listova Turskog duvana i pod imenom i reklamom turskog pradaže се ne samo u Nemackoj i Engleskoj, no čak i u Americi. Жалоса је ствар, што srpski duvani, као и srpske штампе, издујu промет под тужним именом.“

Kako veliku vrednost predstavlja taj promet od tog proturama pod tujim imenom po svetskim pijarama, vidi сe jasno iz tog, што preostaci izvoze danas oko 5—600.000 kgr. od kojih сe $\frac{1}{4}$ izvoze u Tursku, što onet predstavlja prednost od 2—3 miliona dinara. Do dupo, nisne су се Hamburško, Bremenske i Drezdanske публике заинтересовале srpskim duvanimi ali nisak ne u tolikoj meri, koliko oni svojim osobenim kvalitetom zasluguju. To svako dolazi otuda, што Nemac ima učešće, da ne prilikom kupovine od ratiša, morati mnogo skuplje da plati.

U turskoj, где постоje slatice zakonske odredbe za gađenje duvana, vronjala је царско — краљевска režija jedan odlican начин за prodaju srpskog preostatka, који и srpskoj režiji istorijskem preporučujemo. U B. Peštii preduzima pradaže jedino privatno duvansko udruženje, понуде имустројашку се u velikim kolicinama na Bremensku piјazu, где се, пошто се prethodno objave, pradaže putem јавних nadmetaka. Није ми познат случај, да је роба, која је уређена, franko B. Pešta ostala neprodата. Напротив, ако је verovatno godišnje senzaskom pavestuša, она је uvek vratio broj prodata privim nemackim, belgijskim i holandskim velikim кућama.

Poslednjih godina (od 1900), kultura duvana sa turskim semenom, пажљivo се razvila u Srbiji. Monočolska Uprava обратила је свенoliku пажњu na proizvodnju nađifinskih duvana „Bubeka i Basme“. Од оних она, do duše, načvešni deo uпотреби за сопствenu фабrikaciju или инак јој остаје jedan dobar deo za izvoz. Lošijsih klasa duvana има увек у znatnim kolicinama, што је с обзиром на јевtingtonu duvana, специјalno за немacku piјazu od velike важности. Srpske cigarete i pored odличnog kvaliteta, nisu mogle да се одomade u Nemackoj zbog toga, што су nemacki stручnjaci, srpske duvane usled nepoznavanja priroda jalo poddečivali.

Ali, ne сме се izvesti zaključak, da је sav duvan istog kvaliteta, jer само јачи duvani, који су na bujnjim zemljopisnim odgađeni, uпотребљавaju се za srpsku fabrikaciju i to noglavito за duvana lošijih cene — skuplje pak srpske cigarete, od duvana odgađenog u Srbiji na каменatom zemljištu, sadrže u себи све osobine turskog duvana. Ови duvani имају aromu, којом надмашују nađifinsku tursku bubek. Чак и фабrikati, који су u privatnim рукама turskog duvana režije, не могу се razvati sa kvalitetom ovih srpskih duvana.

Centralna duvansko сortiranja i pakovanja nalazi сe u Nišu, који је na rasponu železnicke

¹⁾ Чланак под истим naslovom шtampan је u stручnom nemackom listu „Verinsigte Tabak — Zeitungen“ u broju od 15.—VIII.—1908. г.

линија: Београд — Цариград и Београд — Солун, а у средини произвођачког округа Још 1878. год. ослобођени од турске силе, ондањи становници су, осим чувене фабрикације Килима у Ипроту, примили од Турака, као још једино културно наследство гађење дувана, у коме су их као и у ферментацији дала превазилагали и то показајуће дају пријомом српске дражаве. Осим оних дувана, који се гаје у Б. Башти у бујним областима, и који су услед тога, много јаких и кабастих листова, гаје се у окрузима Врањском и Нишком дувани прве класе турског семена. Области Морава, Круненгац и Лесковац, доносе квалитете који помешани са дуванима Самсон-ом и Смирн-ом дају особито миринљаве и пријатне, а поред тога и скручене производе.

Кад се поизледају нишке просторије за сортирање, мора се отклонити свака заблуда или боле да кажемо неочекане време српским дражавама. Велико изненађење мора изазвати факт, да једна од највећих египатских фабрика цигарета, већ неколико година одкупљује велике количине српских дувана. Самим тим јасно је доказана вредност српских дувана, јер су египатски фабриканти познати као најбољи у целом свету.

У простору за сортирање у Моноп. Управи ради преко 600 људи. Чини врло пријатан утисак на посматрача кад уђе у ту просторију и погледа на оне жене и девојке у народној ноши које седе скружене читавим венцима набацаних дуванских листова. Свуда влада варпреда чистота, саважи и најмави листови прврдо се и загада како пека банкнота.

Руковођење и надзор над тим радницима гарантује правило наковање и класифицирање српских дувана, где је свака обимна апсолутно искључена. *Ово исто може се рећи и за оне велике фабричке просторије у Београду, које честогом надмашују многе западне европске фабрике...*

Ето, дакле како странци мисле и пишу о српским дуванима, док наша стручњаци или из познања или из других мотива, тврде обратно.

Добро би било, када би Монополска Управа изпустила досадашњу праксу, да у преради са турским дуванима меша и наша, јер је за се оно, што је у тим мешавинама добро, заслуга наших дувана. Да ли српски дувани могу заменити турске. Управа може најбоље дозволити по укусу самим публику. Турске дуване треба прерађивати саме, а од финијих наших установити једну нову врсту, продавати је мало скупље од данашњег српског специјалитета и онда се према потрошњи, дакле према најмеродавнијем фактору определити. Не сумњамо, да би се за кратко време увидело, да је наш народ о досадашњем потцењивању српских дувана истиинт. Иначе, публика је изван могућности да за свој суд и оцену, а Управа Државних Монопола чиши велику неизправду, подржавајући и уздизајући нашим дуванима реноме туђем, на велику штету земаљске привреде.

Напоследу скрећемо пажњу, да је крајње време, да се и код нас обично промисли о промету наших дувана на страним питањима.

Српском дувану с обзиром на квалитет неће бити тешко створити нијаце на страни и Моноп. Управа, којој је то и законом стављено у дужност, треба да

ради спретничко на томе. Продаја дувана на страни, несумњиво да ће бити много пориснија по државу од досадашњег начина продаје.

Слободно можемо тврдити, да би српски дувани према одличним особинама, за кратко време, обезбедили себи прво место на страним питањима.

Чед. В. Јаковић.

Б Е Л Е Ш К Е

Када где почиње жетва. Она на нашој земљи готово никад не престаје, — живе се у склоно доба године. То долази отуда, што ни клими ни карактер годишњих времене нису на снима местима наше земље онакви исти, какви су код нас. Те климатске разлике најбоље показује овај преглед:

У јануару живе земљорадници у Аустралији и на Ново-седланским острвима, у Аргентини и у Чиле-у. У фебруару почиње жетва у Индији и горњем Египту (Мисир). У марта долази на ред Доњи Египат, где жетва често зализи час и у април, а онда се живе и на Кипру, Куби, у Сирији, Персији, Мајој Азији и Мексику. У мају долази на ред Алжир, Средња Азија, Кина, Јапан, Мароко, Арабија и северо — америчке државе Флорида и Тексас. Нарочито је велики жетвени круг месеца јуна и обухвата Балканско Полуострво (Србију, Румунију, Бугарију, Турску и Грчку), Мађарску, јужну Русију, Италију, Шпанију и Португалију, јужну Француску и северо — америчке државе Калифорнију, Луизијану, Тенесес, Вирџинију, Орегон, Аљабаму, Мисисипи, Георгију, Ута, северну и јужну Каролину, Калорадо и Мисури. У јулу је жетва у Аустралији, Немачкој, Швајцарској, северној Француској, јужној Еглеској, Пољској, западној Русији, и источним државама северо — америчке уније. У севернијим пак од сједињених америчких држава почиње жетва у августу а истовремено се чују жетвени напаси и у Холандији и Белгији, северној Еглеској, Данској и средњој Русији. У септембру заједнички долазе Русија, Шведска и Норвешка а почиње жетва и у Шотској, где зализи час и у другу половину октобра. У новембру почиње жетва у Перу и јужној Африци (Трансвалу) а у децембру у западној Индији, Бирмам и Новoj јужној Уелсу.

Шећерна река у 1909. години. Површина под шећерном реном у овој години у ектарима: Засејано свега 2651 ектара.

Од горње засејане површине шећерном реном пада:	
На округ Подрински	255 ха
" Ваљевски	32 "
" Београдски	200 "
" Смедеревски	1130 "
" Крагујевачки	564 "
" Моравски	300 "
" Крушевачки	78 "
" Нишки	30 "
" Тоачнички	4 "
" Врањски	45 "
" Пиротски	13 "

За сада се најбоље репа гаји у окрузима: Поприском Крагујевачком, Београдском, Смедеревском и Моравском; за тим долазе: Пожаревачки, Крушевачки и Ваљевски, — а као најлошији су: Топлички Пиротски, Нишки и Врањски.

Кодико траје моћ клајања од ратарских и баштенских усева. Испитивањима једне општине станице у Штајерској како су семена појединих усева после шест година задржала клајањост утврђено је:

Да су кукуруз, стрнине, сем јечма, дсетлиниа (музика) и лај имали моћ клајања 80%.

Сунцокрет, јечам, слачница, грашак, мак и кудеља 60—75%.

Краставци, тикве бундеве првени патлици имали су моћ клајања 40—60%.

Мухарово семо задржало је моћ клајања после шест година 20—40%.

Семе Лубеница, дњића, насуља лукова задржава моћ клајања после горњег времена једва 15%.

ГЛАСНИК

Пријем и предаја шећерне репе. — Ночев са 5. августа ове године отпочела је фабрика шећера да прима од производа репу по појединим станицама.

Фабрика је за скаку станицу предвидела време трајања откупу.

Репа ће се прихватити на 36 станица од којих су 26 жезничко и 7. водоне.

Фабрика је поделила све станице у 4 реда:

I	преко	200	ха
II	*	100—200	ха
III	*	25—100	ха
IV	*	3—25	ха

Време је пријема за станице I. реда 90. дана.

За станице II. реда 60 дана
+ + III + 35 +
+ + IV + 20—25 +

Од 100 произвођача на станицама III и IV реда:

90 њих засејало је испод 0,60 ха
5 + + + + 0,80 ха
4 + + + + 1 ха
а само 1 од њих преко 1 ха.

Окружна пољопривредна изложба у Горњем Милановцу. — Пољопривредна Подужинска округа рудничког привреде је 19 и 20 септембра ов. године окружују пољопривредну изложбу:

I Из ратарства са воћарством, виноградарством и повртарством.

II Из сточарства са живинарством, челарством и сточним производима.

III Пољопривредне справе и алати, помоћна срећства у пољској привреди и занатској нарађењине.

I одељење има 154 награда у вредности 931 дина, а давање се у пољопривредним справама, алатима и семену.

И одељење има награда у вредности 2874 дина, а давање се у споранајама и машинама.

III одељење. У овом одељењу биће награде у новцу. Највећа је новчана награда 70 а најмања 10 динара.

ОГЛАСИ

МУЛАЧЕ ЗА ГРОЖЂЕ Српско Пољопривредно Друштво набавило је из Немачке комбиноване мулаче за грожђе са анатром за издајање шенурише из истог.

Ове су мулаче најновије конструкције и сада први пут у Србију доносе те се теком препоручују пољопривредницима,

Цена је мулачи 200 динара.

НАБАВКА ОВСА И СЛАМЕ. Управа Државног Сточарског завода државе 21. Септембра ове године у Шапцу пред или у гостионици "Европи" од 2—5 часова по подне јавну аукцију лиценција за набавку 62.000 килограма овса, за потребу пастуvskog станишта у Шапцу.

Кауција је 600 динара, а услови попорука, могу се видети код Управе у Дебречеву или Пастувског Станишта у Шапцу.

Набавка сена и сламе, првице се конисијске а куповина ће отпочети од 10. Септембра ове године по птијачкој цени и то:

У Шапцу 150.000 килограма сена и 70.000 килограма сламе и у

Пожаревцу 500.000 килограма сламе.

Сено мора бити суво, маздуконосно, да није кисело у откосима, да нема барских и осталих трава киселих, да није праливно, буђаво и водоплавно.

Слама може бити осенса јечмена и пшенична. Не сме бити влажна ситна и буђава.

О овоме издавају се привредници и остали заинтересовани, који имају за продају овса, сена и сламе, да би своје производе могли понудити одређеним путем ради куповине.

РАСАДНИКА СРЕЗА ЛЕПЕНИЧКОГ У РАЧИ, има 10—15000 ком. зрелих каламова лозе Гилаче, скламљених са: прокупном, зачином, складарком, малом мускат хамбургом, на подлогама Ријарија Порталес и Рулетструса даг-лоту.

Цена је 60 динара хиладу ком. шаљу се и на доналту

Из канцеларије расадника среза Лепеничког 29. Августа 1909 год ЕБр. 399. 2—5

ПРИЈА СРПСКА ФАБРИКА СИРИШТА у врашчу и гечести. — Ђоко Димитријевић из Ниша

Израђује највеће и најбоље сирине, које је анализирано у Министарству народне привреде, и препоручено најрдно као корисно.

Продавцима даје добру зараду.

10—12

Г. ВРАТА БАЈЕР из Аузаурга, фабриканти илекарских машина и справа.

В. Готхард Алвијера фабрика најновијих и усавршених пумира и спрата и остало.

Г. А. Грај и Комп. фабрика најусавршенијих писаћих машина "Едиксан".

Мустре код Ђоко Димитријевића Ниш

10—12

Преглед 25. броја „Тежака“: — Чланци: Олајна репица — Како можемо испитати снагу слога земљишта? — Садашње стање америчких подлога — Производња дувана у Србији — Ведешке — Гласник — Олааси.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
15. 20 и последњег дана у месецу

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРОСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТА ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОПИТЕ

ИЗ АБОНОМЕНТ ПЛЮВИЈЕ РЕДЕНСИЈЕ ОД АУГУСТА
1900. ГОД. ЈА 204 ЧЛАНКА ДИСПЛЕЈЕВА
ИЗДЕЛУЕ СВЕЧАДСТВО

Цена обалсана илјадска је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

из Срп. Попул. Друштв. Класичн. председник Вучко С. Богдановић

одговорни Уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 26.

БЕОГРАД 20. СЕПТЕМБРА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

РЂАВО ОРАЊЕ – РЂАВА ЖЕТВА

„Прав витина, у земљорадни то је
ораже и друга то је оакт орање“.

Са пуним правом може се рећи да ову годину у погледу привредном да је „ратарева“. Народна привреда имала је ове године знатно више приноса од ратарства но од свију других хладних и споредних привредних грана укупно узев. — И кад то стоји, онда је дужност ратарева да се сав предаји најузвишенијем позиву — земљорадни — за који још стари Римљани реконе: да крчи пут образованости и да је темељ свој култура.

Наши су пољопривредници сада у добу пропремања земље за јесен и пролеће сејање стрнице, и др. усева. — Ратар не сме почети овај први и најглавнији посао неонаружен знањем модерне привреде, не снабдевен добрым плугом гвозденачким, држачем, вальком и др. пољопривредним оруђима и алатима.

Овогодишња жетва стрнице, нарочито штепенице, по све је задовољавајућа количином и квалитетом. Мора се признати, да је добром жетвом штепенице многоме привреднику, трговцу, занатлији и др. олакшан положај и отиљеној почванији приза која их је као тешка мора притискала. — За то наш ратар треба да унесе све своје знање и уменост при обрађивању земље, како би му и идуће године био награђен труд обилатом жетвом.

Истичемо за сада прву и најважнију радњу при обради земље а то је:

ОРАЊЕ.

Орати и орати није једно исто. Појам добро и рђао орање у суштини је много оштрји по што по наизусу изгледа. Да орање буде добро плуг треба овако да оре: ројник треба земљу водоравно да подсеца и цртало управо да одсече: дашница пак подухвати одсечену земљу и преврће је тако, да

се обрађују као неки правила балвани и свака је бразда правилна и чиста. — Рђао је орање, кад разине не подсеца земљу водоравно, већ прами као неке јеједне. Такво је орање врло неједнако па је због тога и пораст усева неједнак. Овако оро наш обични дрвени плуг. — Овако орање не вреди много и земљорадни никад неће имати добру жетву са свим овакво поаране. — Наша ратара веле: да је овако орање лакше за стоку; то је истинा, али није добро. Доброту каквог рада не треба претпостављати лакоћи. Као и сведу а у пољској привреди понапре, сваки рад ваља добро извршити па макар то и теке било и скупље стало.

Без доброг плуга не може бити добро и дубоког орања. Ратар никад не треба да захали ако скупо плати добар плуг; обична жетва то стоструко накада.

Већ и по томе, шта се добрым орањем при обрађивању земље жели да постигне, јасно се види, да је то могуће извршити само добрым плугом о коме има читаве књиге написане.

* * *

Орање је прво и најпрече обрађивање земље и наиме се у главном постиже:

1. Орањем потрошимо и измримо земљу, како би се ова добром кишом напојила, јер само у дољно влажној земљи, могу наши усеви добро да напредују.

Плуг — својим постројем — при орању и сам донекле ситне земљу, али највећим делом, то ситнеше врши мраз. — Узорна земља брже и лакше се напије водом од јесенњих кишна и дуже остаје влажна; ако овако влажну земљу стегни мраз, води до смрти а као се примирашиши, то раздвоји појединачне честице земље. Овако растрошена земља остаје на дужко време и не може да се слегне. На овако растрошеној земљи јаче дејствују природне силе (ваздух, влага, температура, светлост и др.) и њихов је утицај на удобравање земље далеко јачи, но кад је

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРВИЈУ

на годину 8 дина, па када године 3 дана.
Чланови са члановима чланова свих дружина,
подреда, осим школе, читалиште, вој-
нички стај, када, панди, мајстори, зем-
дораднички задруге и чланице чима до-
бралјат лист у поља ћеши, ако положе
предплатни гранци за када годину.

ПАМ СРПИЈЕ

на годину 8 дина, па када године 3 дана.
Чланови са члановима чланова свих и ста-
сан-чланицама задруге и чланова читалишта,
школе, школе и малогодишњи дочекују лист
за 6 франака, када гранци положе пред-
плату и када ће предплати код југа та-
квија преко која ће им се доставити.

земља забијена. Због тога је јесење орање или као што га код нас зову „угарење“ много боље од пролетнег. Јесење орање — угарење — то је право орање.

2. Орањем особито дубоким хоћемо да дојни дубљи слој земље изложимо упливу атмосфере, ваздуха да га он поправи, оподи — оживи.

Док се горњи слој — ораница употребљује за производњу усева, дотле се доњи — здравница — одмаре. Да би и овај слој земље учинили плодним, да би ораницу подубили, ми дубоким орањем износимо сву ону „мртву земљу“ на површину да се оподи. За то, што дубље време, вишне имамо плодне земље, усев за исхрану има довољно хране, боље и обилатије роди. Отуда она изрека: „Ораница што појазмини, са интересом враћа“.

3. Дубоким орањем земљорадник се осигурава како од велике сушне тако и од прекомерне кишне.

То бива на овај начин: Водени талози који на земљу у виду кишне и снега падају, губе се на три начина: један док воде прорде у земљу, други много већи отиче с њиве, пре но што прорде у земљу, а трећи чин падне на земљу одмах испари. Колико ће воде земљу у себе да прими зависи од њене површине. Ако је равна — орање — много ће се вишне воде упити у земљу по кад је она забијена. Ови водени талози према своме трајању и јачини променљују облик површине и склон земљини. С почетка земља — орање — упира воду много јаче и брже и траје у толико дуже је орање дубље. Према томе, количина воде коју земља у себе прима, зависи воћајнише од дубине орања. За то све њиве с јесени дубоко узоране осигуране су од летње сушне јер имају резервне влаге, и од прекомерне влаге јер је лако пропуштају.

4. Дубоким орањем, ми уклањамо много пререке које су на путу успевања наших усева. Променом склопа земљиних делница, дајемо нашим усевима спремнију и за развијање птичјих коренова и искла повољнију земљу. У измрљању, обрађеној земљи, могу наши усеви успевати, а дубоко, добро узоране и обрађене земље, има сасвим други склон по неопшта и ледини. Дубоким орањем дејствују се на по правку земље физички и хемијски; физички: што се мења степен топлоте и влаге земљине а хемиски што се убрзавају они хемиски процеси којима се биљна храна спровала.

5. Дубоким орањем сатиремо и искоренявамо коров и травуљину која је била обузела земљу, јер дубоко засора трава мора угинути почев неком никаквог услова за пораст — мора иструлети. У бујним земљама на којима расте многи коров, дубоко орање је ванло обделавање усева, једини су услови за искоренавање корова.

6. Плитко се оре само у ова два случаја:

а) Кад заоравши стрвјенку, ћубе, корене и остале остатке биља како би брже иструлети те да се у земљи вишне биљне ране нагомила.

Да лишће и остале остатци биља иструле, треба им топлоте влаге и приступ ваздуху. Ово трулење истинा бива на њиви и без заоравања, али много спорије и много се губи угљене киселине која ветри а иначе остаје у земљи ако се изврши заоравање, потномаже и убрзава трулење и упливаше и даље

на распадање — разрушавање — земље и образовање биљне хране.

б) Преоравање са пролећа јесењег орања — угара — за сезиду усева. У овој прилици не смејмо никад дубоко орати јер се излажемо опасности да се земља не исуши, да не стане сакућуће резервне влаге и што би оплођени слој земље из кога усев црши храну, дубоким орањем био ван домаћаја коренових жилица којима се биљка — усев рани.

Пред сетву, оре се угар плитко, једва толико дубоко да се горњи сувљи слој земље зарор — прерипе — а изнесе доњи влажнији који је за бразду и лако пицање семена много повољнији. — Ово орање још је и због тога нужно, да се заоре тек поникла трава; да се истроши и разбије она кора по орању које се образовала притиском од сметова — снегова и од бујних кишса. — Ово орање мора се што брже спирити да се не изгуби влага; подржати га па одмах пријупити сејању.

Према овоме, као опште правило важи: да се за сакије усев даје пут оре. Прво орање врши се одмах после жетве (заоравање стрвјенке) и то не дубок, од прилике као што наше дрвени плугови ору у 8—10 см. — Друго орање врши се обично 3—5 недеља после првог, — обично кад се на узораној земљи почне трава појављивати. Ово орање треба да је много дубље, и обично два пута дубље но прво — дакле до 20 см. Овим тек орањем постижемо правильну орању.

Где се сеје кукуруз, чија је жетва позна, тамо није могуће даја пута у јесен орати, нарочито ако је јесен кишовита. У овом случају морамо се задовољити са једним орањем али дубљим. Тако пестаке и песковите земље, треба само један пут с јесени орати, јер чешће орање овакој земљи вишне склоне по што користи почев је она и сама од себе довољно растресита. Тешко, глинасте, хумушне и кречне земље, треба и морати се бар два пута орати.

Кад је реч о дубоком орању и подубљавању оранице, не треба ово рјаво разумети. — На великим гладинскимима на којима је утврђен плодоред и план газданства, подубљавање се врши на склојици, савске четврте године. Ово подубљавање врши се парним плуговима; где ових нема нарочитим тешким плуговима подривачима који ору 35—40 см. дубоко. Савске године редовно узоре се овим плуговима 1/4 зиратне земље. Подубљавање оранице врши се само с јесени, и с пролећем ова орања треба веасејати окончавањем детелином и др. пинним биљем.

Изузев горње случајеве у свима другим, треба дубоко орати.

Дубоко и добро јесење орање јесте основ, камен темелј у земљорадњи. У колико је ово орање боље и савршеније, у колико је овај основ, овај камен темелј јачи и снажнији, у толико ће цела зграда бити јача, у томико ће жетва бити обилнија и сировија.

Дубоко и добро узорана њива доноси добру и обилну жетву.

КАКО МОЖЕМО ИСПИТАТИ СНГУ СВОГА ЗЕМЉИШТА?*

(НАСТАВАК)

Вегетационни оглед није ништа друго, него питање упућено непосредно земљи, а земља одговара на то питање извесним приносом за сваки дан парцела. Стога ћемо једно парче — једну парцелу — земље оставити непубрено, другу ћемо парцелу ћубрти азотом, трећу калијумом итд. Даље ћемо се задржати само на једној парцели са калијумом, азотом итд. већ ћемо тим ћубретом поубрнти више парцела, или на свакој употребити другу количину. Најзад ћемо парцеле са разним саставцима хране ћубрти различним количинама, свуда тачно определити количину жетвеног приноса и најзад сравнити и утврдити какво је ћубрне дала најбољи резултат.

То је суштина пољског вегетационог огледа. Али модерна пољска привреда зна још и да једну другу врсту огледа, а то је вегетациони оглед у судовима, који је П. Вагнер необично усавршио. Код овог се огледа било је гаје на њиви, већ у судовима средње величине (у облику пољских ланција), који су равномерно напуњени земљом за испитивање, а снабдевају се истопремено различним количинама појединачних саставака биљничко хране. У сваком се суду, сразмерно његовој величини, може развијати само ограничени број биљних јединака (индивидуа). Доњије — по жетви — биљна се маса марљиво скупља, тежина тачно определена и из добијених података изводи закључак.

Извођење таквих огледа је скончано са величким изданим, с тога се њима поглавито и баве само најочито за то уређене огледне станице. Да би се већи број таких судова могло лако померати с места на место, пређејају се на колица, која се крећу по њивама. Ако пристрети непогода, увозе се судови у најочите стакларе; док се при лепом времену смештају у локале, који су ограђени са стране и одозго уско плетеном жицом, те су судови изложени и светлости и сунцу, али ипак заштићени од тијече штете. Потребну влагу добијају биљке заљевањем. Ну да би се и тај вегетациони фактор — „вода“ — у свим случајима уједначио, долева се потребна вода свима судовима увек по текшини.

Такви су огледи дали врло важне резултате, па је помоћу њих једино и могући одговорити на многа веома значајна питања, као што је пр. о начину дејства различних средстава за ћубрење, као шалитре и амонијум-сулфата, суперфосфата, Томасовог брашна, фосфорита итд. Али се резултати тих огледа, у колико се односе на потребу ћубрења, не смоју непосредно примењивати у пракси, јер су биљке, које се развијају у судовима под сасвим другим околностима, него

* У првом броју изложио је неколико слагача на 216 стр., међу 14 реда другога ступа, овај став, који већ узупотеби:

Додијеле су веома другим путем. Но предаје се поскустана закључка да земљиште у којем нема доволно фосфоритне висоље, да преведе само близак ка релативној жалости у прилагодљивог броја земљишта, ако фосфорит испуњен у земљи буде довољној висољи. У тома се доказује да ће се земљиште у којем нема доволно количина фосфорита и да у жељеној количини определати, да ли у земљи има довољних готовина од појединачних саставака хране и у облику који је посесак да их било храндију на иви. Ако је ово последње било случај, онда би их виши узроки у земљи ћубреној, у противном иако би ћубрење земље или позадини саставцима било излишно.

њихове другарице у пољу. Оне имају много повољније вегетационе услове, равномернију влагу, боље осветљење и уједначену и потпуно уситњену земљу. Због тога се њихови надземни делови и могу бујије развијати, па им исто тако и коренови и оне нежне љилице — спасилице — стварају у много приснији додир са земљиним деловима, него што би то било могућио на њиви, која се обично оре само до неизнатне дубине. Најзад вља имати у виду и то, да се према приносу са површине у суду не може изводити закључак о приносу који треба да се добије са толико и толико пута веће површине, на пр. 1 хектара земље. Свака неизбежна посматраточева грешка умногоструčava се у таквом случају несразмерно пута и наводи испитиваоца на тајне закључке о жетвеном приносу, да се они у пракси сматрају за немогуће.

Вагнер сам вели: „Само у екстремним [вариједним] случајима, т. ј. само онда, када земља необично оскуђева или необично обилује појединачним саставцима хране, може нам вегетациони оглед у судовима дати поуздане резултате. Питање на које практичар тражи одговор, гласи: Је ли под даним, потпуно одређеним околностима, као што их представљају каквоћа оранице и здравице и као што их условљавају обрада земље, усевни ред, дотични усев, количина семена, клима итд., потребно ћубрење те земље фосфорном киселином или калијумом или азотом или већином тих саставака и у којој се мери мора ћубрти, да би се, у колико је могућно, постигао највећи чист принос? На то питање могао би потпуно сигурно одговорити, разуме се, само оглед, који би се изврзо под потпуно истим околностима, под јаквим се налази и даточна њива. Али ако вегетациони оглед у судовима не би могао подесити апсолутно исте услове, какви су на дотичној њиви — а то он баш и не може —, онда нам остаје још последњи покушај да се вегетациони оглед изведе непосредно на даној њиви, и само такав оглед једини је и у стању, да нам даје жељен и поуздан одговор.

(НАСТАВАК СЛЕДИ)

КУЛТУРА ШЕЋЕРНЕ РЕПЕ У СРБИЈИ 1908. ГОДИНЕ.

Подизањем шећерне фабрике, знатно је ојачала производња шећерне репе.

Један од најиздајнијих производа у гајдинству јесте дојница шећерна репа. Она је у новије време код свију напредијућих гајдинстава врло омиљена. Корист, коју земља добијају обрађивањем репе добија, неизмерна је. Пуштајују свој корен дубоко у земљу, и нискују: да се земља доста ћубри и разумно обрађује.

Но како се шећерна репа не гаји, као други највиши усеви, већ изискује извесни ступањ културе земље; и како се у најновије време код појединачних пољопривредника развила јака воља за производњом шећерне репе, — то држим да неће бити на одмет да папе пољопривреднике упозоримо на све оне погрешке при обрађивању шећерне репе са којих и не мају оне и опонијке добити колико би разумнијим

гајењем шећерне репе имади. — И не само то, већ се неразумним гајењем шећерне репе може довести у питање опстанак фабрике шећера и развој шећерне индустрије која је тек у своме зачетку. Ову нашу забљбу потврђују донекле ови наводи из извештаја фабрике шећера подист Министру Народне Привреде за 1908. год. а који гласи:

„У 1908. год. фабрика је одобрена и репа је гајена у окрузима: Београдском, Сmedеревском, Пожаревачком, Подрињском, Ваљевском, Крагујевачком, Моравском, Крушевачком, Нишком, Топличком, Врањском и Пиротском.

Са правилно изведеном културом не можемо се похвалити, пошто, може се рећи од 100 произвођача, 80 не обрађују своју репу по правилним уговорима, ни упуштавају фабричким органима. Но и тако у боље могу се убројати окрузи: Подрињски, Крагујевачки, Београдски, Сmedеревски и Моравски; за тим долазе Пожаревачки, Крушевачки и Ваљевски, а као најлошији су: Топлички, Пиротски, Нишки и Врањски.

Узрок лошем раду у опште, може се рећи да је крајња конзервативност пољопривредника; поред тога оскудница у доброј радној сточи, као и у оруђима за припрему земље а на жалост, што се мора привратити, и мало немарности код пољопривредника да послове спровадају из времена.

У прошлјој 1908. години најдојнију репу и по квалитету и по квантитету, добила је фабрика из округа Нишког, Пиротског, Топличког и једног дела

Врањског. Из прва два, просечна жетва била је по ектару 5800 а из Пиротског 3320 кгр. Према онакоме ствари не може се ни говорити о каквој рационалној ратарској култури, јер је нема у овим окрузима. Дубина чињовог орања просечно је 14 см. а п сама воља привредника да јача културу и интензивији рад, тако рећи није никаква — не постоји — Крајње испитересовање за бољи начин обраде, зарукена са немарношћу, доноси овим пољопривредницима велике штете.

Са малим изузетком, готово за све наше производње може се рећи, да су веома непослушни према свим налозима фабричких органа који се односе на начин и време обраде, од чега у првом реду трпе штету они а за њима и фабрика. — Ово иде тако далеко да се фабрика брине како ће овоме стати на нуту“.

Узимамо да су ова запомагања фабрике шећера у нечemu и претерана, али је инак неоспоран факт да се разумном културом шећерне репе врло мало попушта унапред.

Може се, и то са основом тврдити, да је код пољопривредника развијена воља да репу шећерну засева и гаји у већем пространству, сигурно зато, што је у култури шећерне репе сагледао нов извор својих доходака. — То се најбоље види из података о зајејаној површини шећерне репе у Србији у 1908. години која је по окрузима овако распоређена:

Подаци о зајејаном земљишту шећерном репом и добијеном приносу у 1908. години.

Такуки број	ИМЕНА ОКРУГА	Број производара	Засејана подручја		Утрошено семена	Надајући прехрамбени	Продоводни и откупљајући цени	Приносни % ниво детаље	Исплатено за репу	Издајена количина реализованог привредништва	% шећера	ПРИМЕДВА
			хект.	ар.								
2	Београдски . . .	59	62	58	1.577	19.131	—	4,508.280	29.302.05	14.4		
1	Сmedеревски . . .	681	882	06	26.460	176.847	—	16.029.015	288.420	—	13.5	
3	Пожаревачки . . .	231	88	33	2.510	15.168	—	1.674.582	30.141.55	—	13.5	
4	Ваљевски . . .	66	59	73	1.770	7.072	80	717.343	12.912	—	13.6	
5	Подрињски . . .	253	214	87	6.445	33.240	—	4,272.465	7.63	76.908.50	14.9	
6	Крагујевачки . . .	452	373	04	11.190	62.287	—	6.917.624	124.695.55	—	14.4	
7	Моравски . . .	329	340	07	9.300	47.298	—	4,077.110	73.549.15	—	14.8	
8	Крушевачки . . .	95	49	54	1.483	5.310	—	496.205	8.931.30	—	14.4	
9	Нишки . . .	128	66	16	1.980	6.655	—	546.224	9.937.80	—	12.4	
10	Топлички . . .	26	9	76	290	250	—	33.773	576.95	—	13.0	
11	Врањски . . .	74	47	17	1.413	5.079	—	567.656	10.217.65	—	12.5	
12	Пиротски . . .	65	72	36	2.160	8.945	—	251.341	4.524	—	12.6	
Свега . . .		2.459	2.265	72	66.710	376.282	90	37.101.618	669.832.55			

Кад би употребили горње податке, нарочито о зајејаној површини шећерном репом, са оним из ранијих година, видели би да број ектара под шећерном репом на годину стално и знатно расте, и да ни у каквој срамзери ово растење не стоји са разумном обрадом шећерне репе, јер све грешке које пољопривредници чине при обради репе, стално се из године у годину одржавају.

Запажено је да пољопривредници при обради шећерне репе изјављују греше у овоме:

1. Не бирају се њиве са подесним положајем и земља се не припреми како вальа.

(наставља се)

САДАШЊЕ СТАЊЕ АМЕРИЧКИХ ПОДЛОГА

ПРЕГЛЕД И КОНСТАТОВАЊЕ ВРЕДНОСТИ ЊИХОВИХ

Предавање Паја Т. Тодоровића — "Земовачка управитеља школе за винограде и воћарство у Букову

(наставак)

Друга је важна особеност код америчких лоза, која се јавља при каламљењу са европским сортама. Неки амерички сорте не спрнују добро са неким европским сортама; каламљени чаоти нису напредни, јављају се појаве кочене вегетације, не доносе рода, кратковечни су и пропадају. Између њих, дакле, не постоје хармонички физиолошки односи (по Проси Жервеу — „једнодиска проптоласма“), опасно исто као имећу неких врста и сората воћара, које се не могу међусобно комбиновати, или је каламљење безуспешно. Из тога излази: да се европске сорте према неким америчким боље прилагођавају, а према другима лошеју; и тај се однос назива афинијација или афинитет (срдољавање).

Према овоме, кад се хоће да цени вредност америчких лоза као подлога, мора се узети у виду: издржљивост према филоксерери, њихова адаптација и афинијација. Колико овим погодбама одговарају сорте које су до сада употребљене у нас као подлоге за обновљавање винограда, видићемо у једном прегледу сората који долази на реду. Поред података који су резултат домаћих онажиња искуствава, за болу потврду послужићу се и описима и мишљењима чувенијих француских научника, и еполога нарочито суседних земља које су по географском положају и климатским приликама ближе нама. Насловени на ово наводи ми ћемо после тога извести закључке, који ће нам сумарно показати наше знање и садашње стање подлога које имају за нас вредност.

ПОДЛИСТАК

НАКО ЈЕ ЂАТА МИЛОВАН ЛЕЧИ ЧОКОШНИЈУ КУТУ
У СЕЛУ ЧОКОШИШУ

Нећу вас, браћо, карати, што сте се у почетку заварилла бајалима и мознијима, те пропустили драгоцено време, кад се је бодлештина могла у клици да спреци, јер видим код спију да припремајете своју погрешку. Ја сам вас позвао ради нечег другог. Потоља сам вас, да се братски и пријатељски посаветујемо: шта да радимо да ону наиста из наше животне историје. Ако мене посушите, је ћу вам излати начин и зек да бодлест спречимо, што ће вас усвојити га, ће јас непустити да живима и да паде гине.

Болест, која код наше живине влада, јесте коношица кута или коношица колера, ако то што не сада знајам. То је једна од најопашијих болести код живине. Слиčна је људској колери, која је ранине годинама код нас бешинила и о којој су наше наши дедови причали, како је једном у Коношичу од 100. домоза прешживело свега 15; остало, да је се колера изтузла.

Кокошица колера не спада само коноши, него и осталу домаћу живину: гуске, плавове, ћурке пауне, голубове; на чак не штеди ни винарничке по собама и првим у польу. Можда ће од вас неки питати: на који је начин дошла овда под нас, јаде се у Коношичу не памти да је искада било?

Реља њу вам да се бољест врло лако преноси. А може се пренети на овај начин: или је неки из нас купио бодлесног петла или кокош у пароши, на доече кући ради припада, и они после раздражи осталу живину, или је наша живина имала заједну воду у потоку у који је бодана угинула живина од колере, или су храни, судови из којих се живина храни и пије воду, испорем загађени. На једном од оних два начина морала је се колера у Коношичу пренети. А ако хоћете да зните баш, одука је колера у Коношичу дешава, ово казаљу вам сад. Ви се сећајте, да је пре једног кратког временца, мислим око Видовдана, грудно припада живине у Нерадинима. Нерадинчима, како их је Бог дао, никада нису предузимали да бољест спречавају, те им готово са живином покрпа. Па јаде да су бар угивулу живину закопанули ипак по јада, или они јој, неко како које гроље угиве а они

У прегледу овом узећу за основу поделу сората као што сам напред учинио: I-во чисте америчке лозе; II-го америчко-амерички хибриди; III-ће франко-амерички хибриди.

I. Чисте америчке лозе.

1. Рипарија. — Сорте које припадају Рипарији деле се у главноме у две групе: глатке или „глабри“ маљаве или „томентозе“. У нашим расадницима биле су сорте и једне и друге групе; али сада је само једна која припада групи глатких сората: Глоар де Монтелије или Рипарија Порталис. Од старијих сората Рипарије, које су се употребљавала као подлоге за каламљење, павенуји само Рипарију Собаж.

Рипарија Собаж. Под овим именом водила се Рипарија која је најпре набављена на наше расаднике. Вијала Роза у свом делу „Les vignes américaines“ (1896) не описује је као засебну сорту. По самој речи „собаж“, то је дијаља Рипарија, како је из Америке набављена, не издвојена, не селекционирана. И доиста, у старијим расадницима у њој су се могли разликовати више варијетета; поред љонијских, „томентоза“ и „томентум“ били су и веће предности — глатки крупнијег листа. Па тако је било и у Француској; јер се зна, да је П. Вијала из једног сада Рипаријиног код села Порталиса издвојио Глоар де Монтелије, као лозу са осбитој јакином порастом.

(наставник се)

БЕЛЕШКЕ

Пчеларска изложба. Српска Пчеларска Задруга у Руми, у Срему, приредила је земаљску пчеларску изложбу од 16/29 августа од 24 августа односно 13. септембра тек. године у гради српске пучке школе

бадају у сеоски потоц, док га готово не испунише. Као што вам је познато Нерадинчачки поток противче кроз наше село и вода, која је спирала ову притну живину, имала је у себи довољно кугине заразе да највиу живину, која се на потоку појави, зарази колером. Шта је после било знате већ: Зараза се проноси брао из дома у дома док док није цело село обузела. Езб, одкуда коношија кољера у Коношичу.

— На добро, ѡато, упаде чика Остоја нестријиво у говор, лено та та токујући, али какво та нам: јеси ли ти баш сигуран да је то колера, или је можда то која друга болест?

— Јест, јест, да ли је то баш колера или је то нека нарочита божја наиста узела у живину? — привицава неколико њих из гомиле.

(наставник се)

у Руми. У вези са изложбом 17. ов. месеца одржан је и пчеларски конгрес, на коме је стари пчелар г. Јован Живановић, професор у пензији из Карловца држао веома интересантно предавање о томе: како ми данас стојимо с пчеларством?

И ако није био свакичне стране одзив она као кошав је требао бити, ипак је при отварању изложбе било слична света — све самих Срба из разних крајева српских Аустро-угарске монархије, па и за све време трајања изложбе у масама је журно народ; да посети изложбу и види успешан рад српских пчелара. И вредно је било видети ову изложбу, јер је поред тога, што су изложени предмети биле укусно измештене, што служи на похвалу приређачком одбору, тако су лено биле распоређени, да их је лако и лепо било прегледати. Изложбу продуката и потребних справа и литературе (у сали) и 2) изложбу кошница у дворишту, а самог тога биле су, у сали на горњем спрату, изложени и женски ручни радови из свију српских крајева. Тешко је рећи, где је било лепше, јер је на сва три места било обилно лепих ствари.

Разне врсте меда, ликера и вина с медом мedenih kožalaca, воска и разних израђенима од воска, као: пирамида, венитачко саће (бело и жуто), украси на рамовима, где се нарочито истиче раг са сликом патријарха Лукијана Богдановића и разне друге украсне стварчице биле су изложене од излагача из свију скоро српских крајева а нарочито Срема, Баната, Славоније, Босне и Херцеговине. Нарочито се истичу предмети изложени од пчелника: Проте Шауле, Српског Трговачког Друштва и Душана Ловренског, трговца из Руме; „Бољи Кољаровића, пароха из В. Радинача; Манастира Јаска; Јована Живановића, професора из Карловца; Јована Бошковића, пчелара из Гргуровца; Јоце Мильковића, пчелара из Вршића; Ковачића, учитеља из Јарка и још многих других излагача.

Било је разних кошница од најстаријег доба, као и данашње т. зв. „Американске.“ Међу овима истиче се кошница професора Живановића са свима њеним метаморфозама. Справе за прераду меда, као и пчеларска литература свакога су задивље, јер је било многооброно и лено распоређено. Као најстарије пчеларско дело, истиче се „Нови Пчелар“ од Абраама Максимовића, пароха Сомборског, штампано у Будиму 1810. године.

У одељењу у дворишту, где су биле намештене кошнице са живим пчелама, од многобројних разноврсних кошница само је истичу ове: у виду павиљона, својина Максимовића из Руме; Манастира Раванице „Павиљоном с кошницама у виду собног напешта;“ у виду цркава: „Манастир Раваница из Србије“, својина професора Живановића; „Карловачка Саборна Црква“, својина Проте Шауле; „Црква са Урошевицом“ она Милутин из Јаска; и „Црква у казамају Митровачком“ израђена од осуђеника. Све су ове кошнице тако удешене, да је рад у њима так и спретан.

Број је лено видети кошницу за посматрање живота и рада пчела, својина професора Живановића. Саће је у стаклету, те се цео рад пчела да лако и лено прегледати.

Поред ових венитачких кошница било је и неколико „Дубеница“ — шупљи кракови дрвећа, у којима су се чињеле саме настаниле и испуниле саће.

Интересантно и врло важно за пчеларе су кола са кошницама (32 кошнице) од Јована Богдановића, пчелара из Гргуровца, који служе за пренапање пчела с паше на пашу, а удешена су тако, да се у њима у скако доба без икакве тешкоће може да ради. Кола су у виду циркусних кола, па чијим се страпама налазе по 16 кошница с малом отворима споља ради саобраћаја пчела, а изнутра са нарочитим враћаоцима ради рада у кошницама. —

Саопштавајући ово нашим вољнопривредницима ислим, да се и у нашој земљи обрати што већа пажња животу и раду пчела, јер је пчела веома која се обично награђује пчелара, те сваки привредник треба да има по неколико кошница у своме врту и дворишту, а нарочито сиромашнији, који не мају много знатних земљи, јер је пчела одиста „српачка овчица“, као што је многи називају.

25. VIII. 1909. год.

Београд.

Један посетилац изложбе

ГЛАСНИК

УЧЕНИЦИ ШКОЛЕ ЗА СТОЧАРСТВО И ПЛАНИНСКО ГАЗДОВАЊЕ У КРАЉЕВУ И НЫХОВ УСПЕХ У 1908/9. ШКОЛ. ГОД.

1) У почетку школске године било је у овој школи ученика

	дрижавних	приватних	свега
у I разреду	23	5	28
у II разреду	21	4	25
у III разреду	19	4	23
Свега . . .	63	13	76

2) По узрасту било их је:

ОД ГОДИНЕ	у разреду			СВЕГА
	I	II	III	
14	3	—	—	3
15	10	4	—	14
16	4	4	—	8
17	7	8	8	23
18	2	3	7	12
19	2	3	6	11
20	—	2	1	3
преко 20	—	1	1	2
Свега	28	25	23	76

3) По месту рођења било их је:

ИЗ	из народи			са села			СВЕГА
	I	II	III	I	II	III	
а) Србије:							
округа београдског	—	—	—	—	1	1	2
западног	—	—	—	2	1	1	4
крагујевачког	1	1	—	2	5	1	10

ВЗ	из вароши			са села			СВЕДА
	I	II	III	I	II	III	
а) крушевачког	—	—	—	2	2	1	5
б) моравског	1	—	—	—	3	2	6
в) нишког	—	—	—	—	—	1	1
г) пиротског	—	—	—	—	—	1	1
д) пољевачког	—	—	—	1	1	3	5
е) рудничког	—	1	—	—	—	3	5
ж) смедеревског	—	—	—	—	1	3	4
з) тимочког	—	—	—	—	1	—	1
и) тоналчког	—	—	—	2	1	1	4
к) ужицког	—	—	—	5	4	1	10
л) чачанског	2	—	—	8	3	2	15
Београда	—	—	—	—	—	—	1
6) из Србије:							
Босне	1	—	—	—	—	—	2
Свега	6	2	2	22	23	21	76

4. По занимљу њиховим родитеља близо их је:

ОД РОДИТЕЉА	у разреду			СВЕДА
	I	II	III	
свештеника	—	—	—	6
државних чиновника	1	2	1	3
општинских чиновника	—	—	1	1
наставници	—	—	1	1
трговаца	1	2	—	5
занатлија	—	—	1	1
земљорадника	22	19	18	59
Свега	28	25	23	76

5. Од оних ученича:

РЕЗУЛТАТ	у разреду			СВЕДА
	I	II	III	
Свишли школу	—	—	—	19
Прешли у старији разред	—	—	—	42
Нису послали испит	—	—	—	3
Послају разредни испит	—	—	—	5
Послају разред	—	—	—	3
Отпуштили азбет рјавог владавца	—	—	—	3
Непустили школу	—	—	—	1
Свега	—	—	—	76

6. Од ученика који су положили испит показали су

УСПЕХ	у разреду			СВЕДА
	I	II	III	
одличан	1	1	4	6
врло добар	13	13	11	37
добар	8	6	4	18
Свега	22	20	19	61

7. Од ученика који су свишли школу, показали су успех.

одличан	3
врло добар	11
добар	5
Свега	19

8. Од свршених ученика одликовани су:

Пријом наградом: Један прашач Планет Јунис, један пар прасади, 1 онцин и 1 ћириона све у вредности 145 динара, Миланка Вукосављен је из Љубића, среза љубићког округа рудничког.

Другом наградом: Један прашач и огргач са рачницима, 1 пар прасади, 1 мушки јасле и 1 петао „Минорад“ све у вредности 168 динара, Сретон Станко из Негрикова, среза драгачевског округа чачанског.

Трећом наградом: Један онцин, 1 мушки прасе, 1 петао „Минорад“, кутија сиринта у прашину од 250 грама, 1 терометар за млеко и 1 пресликач „Крајина“ све у вредности 76-20 динара, Павле Стојановић из Рабропца среза јасеничког округа смедеревског.

7) Књигу „Лобро и ало у нашем народу“ од Ж. О. Да-чића као награду из фонда Димитрија Стаменковића добили су ученици из:

I разреда:

1. Алекса Стаменковић
2. Душан Јовановић
3. Ивана Миленић
4. Милана Одрожанић
5. Миланко Бешанђ
6. Радоња Петровић
7. Спасоје Спасојевић

II разреда:

1. Велимир Тодоровић
2. Владимира Миленић
3. Драгомир Јеремић

III разреда:

1. Милица Вукосављен
2. Павле Стојановић
3. Сретен Станић.

Б. д. т.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК Х-СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва

дужема 5. маја 1909. год. у Београду.

Били су присути: Подпредседник г. Ана Живановић, члански управе г. г. Бориса Тодоровић, Влад. Кушаковић, Алекса Ј. Поповић, Алекс. Мијоковић, Марко Милковић, Милан Ж. Петровић, Јоца Марковић, Милан Јовановић и Срет. Јентић.

Кад гост присуствовао редовни члан г. Мика Спасојевић. Бележио секретар Др. Ђ. Радић.

68. Председник извештава Управу, да је друштво изгубило смрту једног од својих разгосно дугогодишњих редовних чланова, члана управе г. Никола Јосамовића, позивајући присути, да му и овом приликом одлуку заслужују постепу. — Пониште је управа да дан сакупља корпоративно испратила похорја до вече му кње и с њиме се опростила, присути и овом приликом изјавише своју жалост за врху новојиковим и другим својим устајањем и једнодушним узвиком: „Бог да му душу прости!“

69. Чита се записник прошле седнице. — Прима се. — Потпредседник извештава Управу, да је споразумно са Ужином Одбором, према разложу решењу Управном, набављено 3 вагона излагат камене и мозај Управу да ову набавку одобри, а једно да одреди и цену, по коју ће се овај сал набављени, као и од првог године заостали камен продавати. — Управа набавку одобрава и одређује продадју цену од 0-70 динара по излограму.

70. Приступило се избору уредника календара за наступајући 1910. годину. — Изабран је члан Управе г. Александар Мијоковић.

72. Слоњаштава се програм сточарске изложбе, коју је рудничка Потопривредна Подружина у програму свога овогодишњег рада предвидела, и моля, да јој се дразње те изложбе одобри. — Решено: — да јој се овај програм врати и да јој се поново препоручи, да не приређује само сточар-

ску, него општи изложби свију пољопривредних производа свога краја, на који јој је циљ Друштво одредило помоћ од 1200 динара.

73. Подпредседник извештава Управу да је прогледа првијак жичке Пољопривредне Подружине и мишљења је да се могу одобрити. — Одобравају се.

74. Чита се Програм рада истог Подружине за ову годину, који је подружица послала на узимај и одобрење. — Програм се одобрава изузев тачку која говори о предвиђаним потребним мера за унапређење савладарства, пошто у земаљу постоји Савладарско Друштво, које је установљено у целини, да искључиво ради на унапређењу савладарства.

75. Чита се Програм овогодишњег рада Подружине Пољопривредне Подружине, који је уједно моли, да јој Друштво одреди велику повлачну помоћ, пошто је програмом рада предвиђено и приређивање неких изложби. — Програм ради се одобрана, а Подружине да се уједно извести, да јој Друштво за ову годину не може дати велику помоћ од 400 динара, коју јој је још радио одредило.

76. Износ се на решавању молба београдске Пољопривредне Подружине, да јој Друштво поновно потпомогне за приређивање програмом рада за ову годину предвиђане опште опружне изложбе. Уједно моли, да јој Друштво уступи неколико књига свога издавања, које се ће награде дати бОльим излагачима. — Решено: да друштвено председништво у споразуму са Изложбеним Одбором набави спроводу на предметни до 400 динара, који ће се дати излагачима као награда Српског Пољопривредног Друштва. Исто тако да се за тај циљ уступи известан број књига оних друштвених издавања, од којих Друштво уступити може.

77. Саопштава се извештај г. Јубе Р. Јовановића председника крагујевачке Подружине о извршеној продади застаклог материјала од бив. друштвенног живинарништва у Роготу, који је продат за 260 динара. — Према се јизнава и одобрава.

78. Саопштава се акт државне Штампарије, којим по новој тракци, да јој Друштво у року од неколико дана исплати дуг у износу од 22.935-87 динара за штампање „Текак“ и „Календара“ у ранијим годинама. — Решено: да благајнички издајач сва акта по овим предмету, на којима се моли видити шта је сме по томе да сада рађено, и да поднесе Управи реферат.

79. Читају се писма г. д-ра Волгмана, д-ра Масхеронија, проф. Петра С. Пантелића и проф. Душана Стојчевића, у којима толко благодаре на почасти, коју им је Друштво указао, изабравши их за своје почеље, односно редовне чланове. — Према се и знаму.

80. Приступа се избору чланова, који ће као стручњаци припремавати препричују рације на Скојиневском издавању. — Изабрано су г. Ђ. Борислав Тодоровић члан Управе, Бора Мијутиновић писар Министарства Народне Привреде и Душан Томић доцент Универзитета.

81. Чита се реферат државног економа среза љубиљенског о ставу чланчанки и позицији члочарења Гаврила Вучићевића из Остре, који је моли, да му Друштво поклони током централнога за истресане меда. — Решено: да се Вучићевићу, на основу напред поменутог реферата, поклони једна централна с тим, да он и остали члочарима његове околнине, бешајатно уступи централу на употребу.

82. Чита се реферат г. Николе Петровића рукаовоца државног лозног расадничког издавања: „Практична поука о посађивању винограда“ од Б. Ђ. Недића. — Решено: да се као другом рецензенту ово дело упути наоцену и г. Аце Јовановићу друштвеним Подпредседнику, па пошто и он поднесе своје мишљење, онда да се донесе одлука о куповини.

83. Износ се на решавању молба г. д-ра Милојка Вашића окупужног шамара, којом моли, да му Друштво откупи 150 комада књига: „О ограничавању шума“, која је рад прештампа из „Дела“. — Решено: да се наоцену и мишљење упути члановима Управе г. г. Александру Мијовановићу и Милану Јовановићу и по поднесеним рефератима да се о куповини донесе одлука.

84. Износ се на решавање молба Управника Етнографског музеја г. Пере Панковића, да Друштво набави потребне алате за монтирање реба, које је Друштво за прошлогодишњу изложбу набавило. — На тај циљ одобрава се сума од 320 динара.

О Г Л А С И

МУЉАЧЕ ЗА ГРОЖЂЕ Српско Пољопривредно Друштво набавило је из Немачке комбиноване муљаче за грожђе са апаратом за издавање шепурине из истог.

Ове су муљаче мајчине конструкције и сада први пут у Србију донете те се точно препоручују пољопривредницима,

Цена је муљачи 200 динара.

НАБАВКА ОВСА И СЛАМЕ

Запада државе 21 Септембра ове године у Шапцу пред или у гостионици „Карпион“ од 2—5 часова по подне јављу усмену лиценцију за набавку 62,000 килограма овса, за потребу наступовог станишта у Шапцу.

Кауџија је 600 динара, а услови испоруке, могу со више код Управе у Добринцу или наступовог Станишта у Шапцу.

Набавак се и сламе, који ће се компресијски а нуповини бе отпочијти од 10 Септембра ове године по цијаној цени и то: У Шапцу 150,000 килограма сена и 70,000 килограма сламе у

Позарену 500,000 килограма сламе.

Сено мора бити суво, издаљокусно, да није кисело у откосима, да нема барских и осталых трава киселих, да није прашљиво, бујаво и недозрало.

Слама може бити осене јечмена и пшенична. Не сме бити влажна ситна и бујава.

О овоме испитавају се привредници и остали заинтересовани, који имају да продају овса, сена и сламе, да би своје производе могли популити одређеним путем ради куповине.

РАСАДНИКА СРЕЗА ЛЕПЕЧИЧКОГ У РАЧИ, има 10—15000 ком. зрехих каламова лозе I класе, скамељених са: пропукцом, зачинком, скадарком, мазагом мускат хамбургом, на подлоги Рипарија Порталису и Рунестрису ли—лоту.

Цена је 60 динара хиљаду ком. шаљу се и на доналату Из капеларије расадника среза Лепечинчког 20 Августа 1909 год ЕБр. 390.

3—5

ПРАВА СРПСКА ФАБРИКА СИРИНШТА у вршњу и течности

— Ђоке Димитријевић из Ниша

Израђују најјаче и најбоље сирине, које је анализирано у Министарству народне привреде, и препоручено најдружењу као корисно.

Продавцима даје добру зараду.

11—12

Г. Г. ВРАЋА БАЈЕР из Аузајбурга, фабриканта млекарских машиница и спрса.

В. Готхард Алвајдер фабрика најновијих и усавршених пумни, ширачева и остало.

Г. А. Граа и Комп. фабрика најусавршенијих писаћих машини „Едеолман“.

Муствре код Ђоке Димитријевића Ниш

11—12

Преглед 25. броја „Текак“: — Чланци: Рђаво срно рђава шетва — Како можемо испитати снагу свога земљишта? — Култура шећерне рене у Србији 1908. године — Садашње стање америчких подлога — Белеше: — Гласник — Друштвени подружински послови — Огласи.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
10, 20 и последњег дана у месецу

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТА ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ

А ОСНОВУ КЛЕПИНЕ РЕГИСТРАЦИЈЕ ОД АПРИЛА
1869. ГОД. Љ. 204 ПРЕВЕНСКУ АДРЕСТИВНУ
НОК ВОНТА ЧИСЛЯНО.

Цена огласника изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЈА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Павон. Друштво науках, председник Вучко С. Богдановић

одговорни Уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 27.

БЕОГРАД 30. СЕПТЕМБРА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ОЗИМИ ОВАС

За читаве три деценије, пуњени су ступци „Тежака“ поучавајући Српског пољопривредника и доносијући му: да је Србија веома подесна својим климатом за гајење озимих стрни усева и да се од њих има много пише приноса, но кад се као јара с пролећа сеју...

И успело се... Данас нема тога пољопривредника који не верује да стрни усеви посејани с јесени много већи принос дају по посејани с пролећа.

По речи потарђују и статистички подаци:

Од 479,903 ект. 91 ар колико би басејено пшеницом у 1907 год. било је:

озимице	418.851-26	ара, а
јаринце само	12.211-76	*
Ражи, Овасле	25.283-20	*
јаре	15.112-84	*
јечма озимца	51.383-84	*
вјаром	59.757-85*	*

Последњих година почели су се да чине опити, гајења озимог овса. За покушај и препоруку гајења озимог овса било је вазда оправдан разлога. Ми ћемо само пеке од њих поменути:

1. Озими овао успева и највећи доходак даје у умереној зони, благој но влажној клими; таква је приближно клима у Србији. Отуда и она изрека: „јесто сеј у прашину а зоб (овас) у благо. У сравнитењу са јечмом, озимом овсу треба вишне влаге и вишне топлих дана док сазри и по томе влагика суша не може тако лако да му шкоди као јечму.“

2. Кад се уз остале озиме стрнице гаји и озими овас, има се већи обзор по плодороду између озимих усева.

3. Због тога, што се озими овас рано сеје — друге половине септембра или почетком октобра —

рано приспе и за жетву а са овим су у непосредној вези и многе друге користи.

4. Озими овас оставља за собом чисту земљу, јер се јесенним дубоким орањем унапре штетне корови нарочито дњава слачица која пролетњи овас прекрије и престигне у порасту.

5. За то, што се озими овас рано са њиве дигне, могућа је боља обрада њиве, па се има и више користи од усева који се после озимог овса засева но усева после јајро овса.

6. Озими овас даје већи принос у зрну и слами по јари. Зрно озимог овса теже је и боле од јајра. Исто тако и сламе има више за исхрану стоке итд. итд.

Напоследу утврђено је: да озими овас успева и значајно већи принос даје од јајра у овим пределима влажним, у којима се највише засевају озиме стрнице и у којима добро напредује винова лоза.

С тога је била сасвим оправдана претпоставка да ће огледи гајења озимог овса у Србију бити успешни.

Пољопривредно одељење Министарства Народне Привреде паралито је да се првенствено огледи гајење озимог овса изврше у нашим окружним пољопривредним станицама, школама и др. државним установама.

Огледи гајења озимог овса срећно су испали из руком Окружног Пољопривредног Станица у Зајечару. Благодарећи вредноћи и устаошћу свога управника, могућност гајења озимог овса је донета и за повеће крајеве решено. Она је станица уела у свој привредни план газдовања стапило гајење озимог овса и већ знатне количине семена раздаје појединим државним, окружним и српским установама те да се гајење озимог овса одомаћи. Надамо се да ће и други државни економији запади и школе посттићи задовољавајуће резултате, јер су се тек од прошле године почели овим огледима бавити.

Све су ово убедљиви разлови који нас руководе да препоручимо привредничима гајење озимог овса тврдо верујући у успех и да ће по експару плати много

*). Јечма пролећњег засева се више због развијене пливарске индустрије у Србији и јаке тражње пливарског (јајро) јечма за вино.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРВИЈУ

на годину 6 дни, на пола године 3 дена,
чланови поштанске, чланови свих других
подружница, осим жеље, чланови вој-
ничке стаје, кадар, таџи, мајстори, им-
дворачкие задрти и чланови земаја до-
бирају лист у целији цене, ако положи
примлателју гимпцију кају годину.

ВАН СРВИЈЕ

на годину 5 франака, по спр. полугоди-
њарскога и полукоданскога као и ста-
тиске поглаварске и поглаварске чланове
членове и мајсторе доносију лист
из 6 франака као гимпције подложије првог
и вади са примлателју као облога тар-
говца хлеба кога ће им се достати слати.

већи принос, бољи квалитет, обилнију и сигурнију жетву овса но што је данас имају.

По своме значају, овас као ратарски стрни усев заузима међу осталима треће место. Засека се 85-90.000 екстара годишње, а не добија се вишеструко по екстару приноса по само 500—600 кграма, — док у Немачкој достиже цифру и до 2000 кграма по екстару. Каква огромна разлика!?

Ако потражимо прави узорак овом незнатном приносу овса у Србији, наћи ћемо га: у рђавој обради земље и у позном сејању у уобичајеној и ни чим опрашданој практици: што се овас увећа на изјаславијим земљама засева и што се за њу никад њиве не бубре.

* * *

Да би пољопривредници са успехом гајили озимин овас скрећемо им пажњу на ове погодбе:

1. Земљиште. Овас озимин успева добро на свима прстама земља, но најбоље на плодној глинин измешијаној са кречном смоницом, на тенкију пловачи као и на пескушавима. Није толико важан избор земље за добро успевање оваса, колико је важно да је њива дубоко узорана, добра најубрена и што је могуће боље обрађена.

2. Плодород. Овас је најбоље сејати после најубрених овошкина, али наши привредници такву земљу засевају обично пшеницом а овас засевају на испољеним земљама на којима никакав стрни усев не може да напредује. Као озимин стрном усеву треба да претходи лиснати биљка. За то врло добро усева после луцерке, граора и др. пашних биљака. — На лаким земљама после промнира, јечма и ражи као и на разнородним кричинама, пашњацима, ораницама и челоџеницима даје још добру жетву. — Само га после себе не треба никад сејати.

3. Време зрења. Нема сумње да и овас озимин као и други озимини, захтева најчешћу ђубре; сигурно због тога што је земља тада тољица, усев напреднији а тиме увећана и моћ издржљивости на зими. У најновије време ђубрење на културу и каквобуду овима овса има пресудан значај. Зато се њиве у Немачкој на којима се засева озимин овас, ђубре по највише веома честим ђубретом чистоком шалитром, ка- лијумове соли и кречи.

4. Обделавање земље. Наши земљоделци живе у самообману што мисле да за овас не треба земљу добро урадити. — Истина он успева на неурађеној земљи боље од других стрних усева, али на добро урађеној земљи даје двогубо обилатију жетву.

За озимин овас као и за друге озимине стрнине оре се два пута (ако је стрниште или се само један пут дубоко пооре (ако су на њима биле окопавине). Пред сејање, орање се подрља тенким дрљачом чији зупчићи дубоко хватају да изнуку из земље сву приребину. Иначе не треба орање вљати, нити грудаве разбијати и уситљавати ако се због грудава не може сејати сејалицом, иск се посеје омашке и семе затрпа лаком браном. Остављање грудава по орању објашњује се тиме: што оне штите, никако и ублуси овас од измржавања. Из истог узрока, овас озимин, не сеје се одмах на свеже орање и то посље 15—20 дана по орању.

5. Време сејето. Ствара озимог овса пода кад и озимог јечма; она је према пределима са суровијом

блажијом климом, ранија или позиција. Но као оните правило важи: да раније посејан озимин овас (као и друге озимине стрнине) много већи доходак даје. Најраније време сејето овса озимина, било би друга половина месеца августа, но у пределима са блажијом климом, може се сејати и до половине октобра — Теке овима раније засевати озимин овасом, а лакше (пескунске) позиције.

6. Количина семена по екстару. Количина семена за један екстар разна је и зависи од времена сејетве и од Јачине земље. Ако је земља јака и ако се рано сеје, — доста је 170 кграма на екстар; ако се пак сеје у октобру и ако је земља снажна баци се на екстар 200—230 кграма.

У Немачкој где се највише сеје озимин овас мисле: да се са њива кад је густо почиња и израстао овас, — добијају највећи приноси.

Ако се сеје врстачном сејалицом, за $\frac{1}{4}$ иде мање семена од горњих количина.

У коме ће се одстојају сејати озимин овас, зависи много од начина сејања. Врстачком сејалицом сеје се 15—26 см. Ово остојање зависи: од јачине земље, време сејања и каква се нега намерава усеву да указује. — Теке земље сеју се врстачном сејалицом а лакше омашке и само се ћитко покријава — На теким земљама затрпава се семе у браздичима лаком дрљачом, а у лакшим браном.

7. Незадовољство. Кад се овас раније с јесени посеје и израсне 10—12 метара, може се по лепом, сувом времену подрљати. —

Ако наступе голомразица са јаким а сувијим петочним нетрвома (кошавом) и земља се на њима претвори у прашину коју ветар односи и остави голе биљнице, — ода је добро преко усева преби браном, да се заоставијом прашином од уситљене земље за- грну и на тај начин овас сачува од измржавања.

Рано с пролећа усев (овас) се поизла тенким вадљком да се земља изравна, пукотине од мраза зароне и биљице, чије су жиле веома делом покидане смиржавањем земље, поново приљубе земљи. — У Немачкој одмах после издавања ђубри се усев посипањем чилске шалитре. Доцније, два пута се дрља у целију окопавања и плави ако би се штетан кропов појавио.

За семе од озимог овса треба се обратити благовремено Окружној Пољопривредној Станцици у Задечару.

ВЕЛИКЕ, СРЕДЊЕ И МАЛЕ БАШТИНЕ*

Пре свега, потребно је да знамо, које су то велике, које средње а које мале баштине. Најмање да то преди величина баштине тј. геометријска размера површине, јер један исти број хектара земље

* По Вуку: Баштина је: 1) очевина или оно место где се по роду, Der Grund oder Boden wo einer geboren, wohnt nahegelegen.²⁾ да гајишић, Гајиш: Жука на којој је написана баштина а Баштина ведна највиша.

По грађ. запону (§ 473), под баштином разумује се: јавне, приватне, баштина [која има склон склоницу], инспектор и сопственици овима привлада.

који улази у састав баштине, у једним приликама може да представља врло велику, а у другим врло мало баштину.

Имље од 100 хектара шир, у околини Београда, представља већу вредност, захтева више издатака, а додатно и већу ренту, него шир, 1000 хектара на Златибору. Отуда је јасно, да геометријска размера у подели баштине на велике, средње и мале, може слузити само у земљима, у којима су природне и економске погодбе више или мање подједнако, једнообразне.

У место геометријскога мерила за поделу баштина не велике, средње и мале, употребљава се скономско мерило, тј. величина издатака потребних преко године и величина дохотка, који се има од баштине, имања.

Мала је баштинга она, на којој сопственик ради са својом породицом као и сваки раденик тј. таква баштинга, код које се славни доходак не састоји из ренте на земљу, процента на капитал и предузимачке користи, већ из награде за његов рад и рад његове породице. Такво газдинство даје рада у довољној мери за занимање породице преко целе године, а само је у јесу послова (косидба, жетва, потребни послови и других раденика. Удаљавање од тога типа, који се може назвати потпуним сељачким имањем или радничким земљом, наравно да може бити. Газдинство не престаје бити малим у случају, кад се у њему могу држати једна или две стапле најмлађе снаге, само, ако се тиме не би прешиле границе у погодбама, које су горо наведене. А удаљавање у већем степену тј. да је баштинга толико, да се у њој породица не би могла занимати преко целе године, газдинство може бити довољно за издржавање чељади, само тада, ако би она привређивала и с друге које стране. Напоследку, баштинга (иако боље рећи парче земље), може бити тако мала, да се јавља само као помоћни извор, за повећање каквог другог дохотка.

Средња је баштинга, у којој власник води само надзор, а нема времена нити потребе да у њој ради као и обични раденик. У том случају, његов доходак осим ренте, процента на капитала и предузимачке добити је и у награди рада за руковођење баштингом.

Велика је баштинга таква, чији је доходак голики, да власници и његова породица могу живити независно и користити се њиме шта више и онда, кад не рукују сам газдинством, већ баштингу даје под закуп, аренду (Бернхард, Руа, Роппер и др.

Породица је нормална, ако се сагтоји из оца, матере и 4-5 деце и старца и старице. Имућност је породица она, која има годишњи дохотак око 4000 динара.

Добре стране великих баштинга су у овоме:

а) Већа је интелигенција лица, које рукује газдинством, па било да је оно сам власник или његов заступник, арендујач, управник, чији се рад награђује из дохотка газдинства. Образован и способан приредник (власник или управник), у стапу је, да газдинство засновано на искуству, отгрне од шаблонског пословања и да му рационалну организацију. У стапу је да се користи свима савременим напречцима, свима изменама погодбама у производњи, а по потреби да врши и огледе и користи се њиховим ресултатима. Он је на тај начин, у могућности, да користи не само своме газдинству већ и околини. Но себи се разуме, да ће и све те користи моћи

имати само онда, ако је лице, које рукује таквом баштингом спремно за тај посао и ако му у газдинству ишцу везане руке (ако не би имао капитал, или ако не би уживао поверење власника итд.)

б) Многе привредне гране могу се производити с најбољим успехом на великим баштингима. То нарочито важи за сточарство у опште, а посебице за конјарство и очварство (нарочито за мериџика стада). Исто тако, велике су баштинге удељене и за производњу тако званих техничких производа, тј. оних, чији се спровод производа прерадују (нарочито вино, шећерна репа) и који се добијају с тако званих неродних земља. Правилно шумарство могућно је само у великим баштингима.

в) Многе мелиорације могу се са успехом извести само на великим баштингима. Такве су мелиорације нарочито одводњавање и наводњавање; њих је лакше известити на већим баштингима с тога, што мање зависи до суседа, за њих је тада лакше даји и услуге специјалиста, а осим тога, на таквим баштингима често је могући најнији и потребни материјал за извођење таквог посла (креч, камен, глину) и је знатније набавити (или изградити) и остале предмете. За извођење већих мелиорација, као што су наводњавање и одводњавање (а исто тако и постављање мостова, прокопавање канала, поправљање путева), велики поседници могу се лакше и удржати него мали.

Величанствен систем наводњавања у Ломбардији, изведен је у друштвеним великих поседницима. У многим местима јужне Шкотске, путеве изведене у друштвеним великих поседницима у почетку прошлог века, знатно су повећали вредност и додатак оближњим земљама.

г) За рукување газдинством (истога типа, као и код малога газдинства) у великим баштингима, потребно је сразмерно мање капитала за зграде, мртви инвентар и запремну стоку, него у малим баштингима, а по томе, што тајве-врсте капитала у малим баштингима не дају никакав доходак, већ служе само за издавање дохотка из земље, то и расходи на њих, падају на терет земље. Отуда, што је мање таквих капитала (колико се може циљ да постигне), биће сразмерно већи чисти доходак.

Баштинг од 1000 хектара, колиједак начина газдиновања, не потребља 20 пута веће зграде и 20 пута већи мртви и живи инвентар (спремна стока), од баштинга, који је мања 20 пута тј. 50 хектара, већ сразмерно његово мање. За зграде је јасно ствар, да пеће аграда у поређењу са мањим, стају јејентије, јер се на њима чине мање издаје на јединицу премине и јединицу површине. Што се тиме запрељене стоке и количине првога инвентара, што су имају газдинству и може математички тачно да одреди број радних коња, плугова, дрљача, коза итд. егота, што су ти предмети недовољни; често је потребно, да се овај или овај предмет држи у већем броју, па што је то потребно; тако ип: пај: по рачуну треба држати $\frac{1}{4}$ плуг, аз етога, што се на њима не може делити, узвијају се 2 плуга, пошто би један био недовољан; тако и за остале предмете. Ти сувишни за велике баштинге ишцу уочљиви, а за мање су значајни.

д) У великим се баштингима може имати разноврснији и савременији инвентар, који је или у циљу појефтињавања радне снаге, или у бржем савлађивању посла, или најзад у бољој изради оних.

За маље баштинге наје парни плуг, јер на њима не би могао бити употребљен у довољној мери, а тако исто за њих ишцу погодне су сложеније пропашце, жетвиле, косилице, широравнички плугови, екстриатори, прстените азали, конске грабље итд. Некима од ових машини користи се и мали

поседник или путем удрживања, зарад их употребљавају по реду, или и набавком, но у циљу, да се по спршеним послујају другима под вирију — закуну.

Добре стране малих баштника су у овоме:

а) У малим баштинама, власници и његова породица раде с много више воље, него на туђем имању, за плату, пошто сви производи добијени њиховим радом припадају њима лично. Жена, деца и старији у могућности су, да скако слободно време користе употребе, јер се у малој баштини може увек наћи посао за њих. И најмлађи радионици су у малим баштинама непрестано пред очима домаћина и пошто с њима живе јединим животом, то и боље раде, него у великим баштинама.

б) Стараје, непрекидан надзор, пажња и приљежање, гоне домаћина далеконоја на размишљање, како ће се у гајдништву што боље да користи срећним којима располаже и како ће гајдништво што боље прилагодити месним приликама и снабдити се потребним знањем за бољу организацију гајдништва и повећање своје имовине.

(спрштиши се)

КАКО МОЖЕМО ИСПИТАТИ СНAGУ СВОГА ЗЕМЉИШТА?

[наставак]

Хемијска анализа и оглед у судовима, као што видимо, могу, дакле, да нам даду само приближене податке. Целокупна садржина поједињих састојака биљчине хране у даној земљи или аналитички опредељена садржина растровиривих састојака у њој или процентуална садржина поједињих састојака хране у жетвеној маси, која је добијена са дотичне земље или најзад резултати неког огледа у судовима, — могу нам само онда дати довољно обавештења, када је земља или сувише слаба или сувише јака, т. ј., када обилује једним или већином састојака биљчине хране.

Стога опет налазимо на пољским вегетационим огледима и морамо признати, да се пољопривредници не смеју утешавати од извођења таких огледа и да се падам да ће нам поћи за руком, да постепено одстрашимо негодовање, које се осећа противу таких огледа код практичара и да ће у спровођању самих огледа и одређеним постављањем питања поред олакшања рада и успеха већим обезбедити.* Толико о томе Вагнер.

Најпростије питање на које ваља одговорити при извођењу пољског вегетационог огледа гласи: Је ли могућно на даном земљишту употребом трговинског (вештачког) ћубрета повећати принос и до којих граница? За тај случај су довољне две парцеле, једна се остави непоћубрена а другој се додаје азот, калијум и фосфор. Тачнији су резултати добијани, када се питање прошири и истовремено испита, за колико се смањује предњим огледом постигнут вишак приноса уз ћубрено свим састојцима хране (азотом, калијумом и фосфором), када се делимично изостави азот, калијум или фосфор. Оnda ће се оглед овако извести:

1. парцела непоћубрена,
2. „ „ поћубрена азотом, калијумом и фосфором,
3. „ „ „ калијумом и фосфором,
4. „ „ „ азотом и калијумом,
5. „ „ „ азотом и фосфором.

Вагнер препоручује даље да парцеле не буду ни сувише велико ни сувише мале; по његовом искуству су за вегетационе огледе парцеле од 1 ара најподесније. Труд око одмеравања, мешавина и распоравања ћубрета, пре посебног обављања жетве, меренja тежине жетвеног приноса итд. на мањим парцелама је много мањи него на већим. Ну пак ради контроле треба скако ћубрение да буде заступљено на трима до четвртима, по могућству једнако распоређених парцелама.

Земљиште које је изабрано за извођење огледа мора бити равно, једнаког састава и нарочито свуда подједнако влажно. Ако сада желимо испитати, да ли се може повећати принос извесне пултуре биљке, према месту које заузима у усевном реду, као и ћубривост земље, која је условљена усевним редом у дотичном гајдништву, онда би скакало за оглед, који ће се предузео, према са реном, била најподеснија она њива, на коју би по културном плану у дотичној години дошли рен. Желимо ли пак да испитамо, који саставци хране тој земљи недостају у времену, када је већ засејана завршним усевом по ћубреној, тако да се налази непосредно пред поновним ћубрењем стајским ћубретом, дакле у стану најјаче испријестоности, — онда се такође по себи разуме, да ће се за извођење огледа употребити она њива, која по културном плану треба да се ћубри, — чија је ћубривост, дакле, нај slabija.

Да би се утврдио резултат огледа, измери се тачно принос сваке парцеле посебице, непосредно по жетви. Од добијеног се приноса одмах одвajaју пробе, код стрнице од по 5 кгр., код кромпира 10 кгр. и код репе од по 20 кгр. У тим се пробама утврди количина суве материје, а код стрнице однос између сламе и зревња и према томе прорачуна и целокупан принос. Просушена и уситњена сува материја служи даље за извесна хемијско-аналитичка испитивања, што већ више није посао пољопривредника, те се сав даљи рад у томе правцу повеџава најближијо пољопривредној огледној станици.

С погледом на значај који има правдано изведен пољски вегетациони оглед, и омашке, које се евентуално могу појављивати из погрешних закључака, вала нам се још нешто дуже задржати на овом предмету. То ћемо најбоље постićи, ако изучимо један од многобројних Вагнерових примера и о њему проговоримо коју реч више.

Пример који узимамо износи нам један пољски вегетациони оглед с озимом ражи на песковитом земљишту, којом је ваљао определити потребу ћубрена те земље и истовремено учинити покупај ћубрена азотом, калијумом и фосфором.

Земља је по хемијској анализи имала:

фосфорне киселине	0·058%
калијум-оксида	0·109%
азота (нитрата)	0·093%

Механичка анализа земље дала је ове бројеве: спрштеног песка 35%.

ситнијег песка 18%/
крупнијег " 35%/
крупнозерног " 14%.

Претходни је усев био кромпир, поћубрен са 300 тонара стајскога ћубрета по хектару.

Парцела која је ћубрена свим врстама ћубрета (потпуно ћубрено) добила је по хектару:

Фосфорне киселине	50 кгр.
калијум-оксида	100 "
азота (нитрата)	31 "

Фосфорне и калијумове, као и половина азотног ћубрета растрепрени су 4. марта а друга половина азотног (чијска шалитра) 18. марта. Како је огледна бљика била озима раж, то је ћубрена за време вегетације т. ј. преко усева.

Огледи су показали следеће принос:

I Таблица

Парцела	ВУБРЕЊЕ	Просечни принос са 3 изравнених парцела, срачунат на 1 хектар		Ивица у приносу према једном парцелом, срачунату на 1 хектар
		сламе тонара	зрина тонара	
1	Непоћубрено	37-4	17-2	—
2	Ћубрено фосфором, калијумом и азотом	63-6	29-3	26-2 12-1
3	Ћубрено калијумом и азотом	57-6	24-7	29-2 7-5
4	" фосфором и азотом	57-0	24-9	19-6 7-7
5	" фосфором и калијумом	44-6	21-1	7-4 3-9
6	" азотом	53-0	23-7	15-6 6-5

У жетвеној маси нађене су следеће количине фосфорне киселине, калијум-оксида и азота, срачунате на 1 хектар:

II Таблица.

Парцела	ВУБРЕЊЕ	Фосфорна киселина, калијум-оксида и азота		
		килогр.	килогр.	килогр.
1	Нећубрено	23-1	33-0	46-0
2	Ћубрено фосфором, калијумом и азотом	35-7	62-7	75-4
3	Ћубрено калијумом и азотом	30-9	55-8	65-5
4	" фосфором и азотом	31-5	49-4	64-5
5	" фосфором и калијумом	28-7	41-9	58-4
6	" азотом	29-1	51-0	61-8

Из ових се података пре свега увиђа да дејство сточног ћубрета (300 тонара по хектару, колико је добио претходни усев) није било у ставу да подмири и потребу ражи у свима састојцима хране, дакле у фосфору, калијуму и азоту. Она је у заједници са природним састојцима хране, којих је било у земљи, могла да произведе само принос од 17-2 тоне ражи у зрину (1. парцела), док је 2. парцела, која је добила свих састојака хране у облику вештачког ћубрета низводила принос од 29-3 тоне ражи у зрину.

Из приноса појединачних парцела следи да је земља оскудевала како у азоту, тако и у фосфору и калијуму, јер су по хектару постигнути следећи ивици у приносу:

12-1 тонара ражи (зрина), када је ћубрено фосфором киселином, калијумом и азотом (потпуно ћубрено),

7-5 тонара ражи (зрина), када је изостављена фосфорна киселина,

3-9 тонара ражи (зрина), када је изостављен азот,

6-5 тонара ражи (зрина), када је изостављена и фосфорна киселина и калијум.

Као што је већ речено, потпуно се ћубрење састојао из:

50 кгр. фосфорне киселине,

100 кгр. калијум-оксида,

31 кгр. азота (нитрата), по хектару, те нам остаје сада још да испитамо, да ли су ове количине ћубрета могле подмирити бљачину потребу у појединачним састојцима хране. И о томе нас ови огледи могу обавестити.

(НАСТАВНИК СВ.)

КУЛТУРА ШЕЋЕРНЕ РЕПЕ У СРБИЈИ 1908. ГОДИНВ.

(СВРШТЕАК)

За гајење шећерне репе треба бирати отворена попла изложена сунцу и онакве земље на којима се чинећим пробама постиже највећи принос и највећи проценат шећера. Такве су земље: дубоке плодне хумусне плочавче, и плочачасте пескуше. Сем тога неопходно је потребно да у склоу од ових врсти земаља има довольно кречи који знатно утиче на образоваше и нагомиловање шећера.

Шећерна репа — као бљика која се дубоко корени, захтева меку трошину — растреситу — и дубоку земљу у којој може свој корен добро да развије. Земља не сме бити подводна, мокра, сува и плитка; не сме бити на ладним и северу окренутим планинским местима.

Мршаве земље, исплакане пескуше са плитком здравицом нарочито, у којима има ум, нису за шећерну репу. Све ове земље на разне начине припремају се за сејидбу шећерне репе. Снажне, трошине добро изађубрене земље, доволно је с јесени месеца октобра или с почетка новембра једаред дубоко — 26 см. поарати, очистити од корова и овако преорану оставити преко зиме до пролећа. С пролећа тако је потребно још један пут прорати, иначе доволно пред сејидбу прећи екстриатором, повлачити и поваљати да би се земља забила и влагу задржала.

За шећерну репу на већу никад се на тој љилини репа сеји, ако је у овој години када се на тој љилини репа сеји, заједно са земљом спљескају, закоре од сунчанице пренеке те репа не може да никне, или никну репу сунце сприви.

Најподесније време сејидбе репе код нас пада од Благовести па до младог Св. Николе (9. мај).

Семе сточне репе обмотано је ражавим обмотачем крупно и врло лако. Ниче у опште тешко и храпаво, једва $50-60\%$. За сејање треба узети скопрашње семе јер што је год старије, мање је клињавости и дољише ниче.

3. Понајвише се греши у овоме:

Чим репа никне, браз напредује у порасту и треба је што пре опрашити а за тим [после 5—6 дана по прашењу] и разредити. Од његовог првог почетног рада зависи браз напредовање ћеверије репе. Штетио је чекати да репа порасте велика па је онда пралити и разређивати, јер се много изнури и доцније заостане у порасту, већ те радове треба замах предузети чим је репа сва добро никла и уврстала се. — Ово прашење и разређивање најбоље је извршити после кишне а избегавати за време сунца.

4. Наши производачи репе радово греши у томе, што при разређивању репе не остављају у прописном одстојању струк од струка. Највеће остојање струк од струка дозвољава се 18—22 см. Ако ли је так веће одстојање шећера је репа крупнија и већа дејноста. У крупној и бурној садржају репе мање је 5—6%, шећера но у репи проређеној у горњем остојању. — Поред тога, проређена репа у горњем разређивању и на кантару ће показати по екстракту већи принос а по садржини већу количину шећера; јер, ма да су поједини комади мањи, ситнији, њих за то има више на броју.

Исто тако не ваља ни она репа која је сувише ситна, јер је неразвијена, чиму је најчешћи случај позно и густо сејање.

Најбољи су они комади шећерне репе којих је тежина 1—1 кграм;

6., Срасле репе једна с другом и криве, нису добре. То бива због неправилног разређивања. Репа треба да је увен усамљена, скаки струк за себе а никако не смее се оставити да расту деса једна поред друге или да се споје једна у другу.

Напи производјачи репе много губе што добро не загрђују репу, већ остане са зелемом главом. У зеленој глави има много мање пивера но у подземном делу репе. При предаји репе фабриканту, ове зелене главе морају се сасецати. Том приликом губе производјачи често $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ по екстару само зато што нису извршили требе загртјање репе и што кидaju лишће.

8. Често је репа разгранат корена и неправилног облика. Разгранат корен није добар, јер се у том случају репа врло тешко из земље вади, гране од корена ломе и пропадају. Најбоља је репа врсте-пастог облика и без споредног корена. Разгранат корен и неправилан облик образује се код наземното земљината а нарочито ако се репа раскађује.

9. Репа без лишња није добра с тога, што у том случају лако добије зелену главу и што избива ново младо лишће а то све на рачун аех образованог шећера. Сем тога, закиданjem лишћа омета се репа у своме нарасту и нагомилавању шећера.

10. Репу са трулим срцем фабрикант одбације као неупотребљиву.

Ово трулење срца понајчешће долази од сејања репе у слажној и мочарној земљи и од дугог држава репе по вађењу у влажним местима.

Ово су главне и битне погрешке наших пољопривредника које чине при гађењу репе, а које их толико штете да никад немају ону и оноплику вајду од ове веома издашне индустријске биљке коју би пинче имали кад би имене марљавине репу обрађивали.

* * *

Остаје нам још да утврдимо: да ли је наш пријатељ имао и колику добит од гађања шећерне репе у овој години с претпоставком да је у месту шећерне репе друге ратарске усеве.

Из предње таблице видимо да је у 1908 години било:

Под шефном репом 2265·72 ект.

Произведено 37,101,618 кгр. шећерне репе.

Добивено дни. 669.832·55

да је по екстару било него репе 16.380 кг.

Да на сваког производјача пада по 0,92 ара.
Да је по ектару добивено без одбитка трошкова
295 динара и кад би се овај повац равномерно рас-
поделио, то би сваки производјач имао по 87,5

Ове цифре речито казују: да је култура шећерне пререне код нас на врло ниском ступњу; да привредници тек половину по екстару добијају дохотак и ако се зна да су њиве наших пољопривредника још у доброј сазни и да за сада сваки екстар просечно даје нешто 300 тонара — 3 вагона реше те су за то и приходи незнани и једва ако нешто надмашају приходе од других ратарских усева.

Стварни приходи од производство шећерне репе по екстару јесу, или бар треба да су, на основу података о досадашњем гајењу и у производној мрежи наших чинава нето 300 товара à 1'80 дин. = 540.

У најгорем случају узима се да ектор наших слабих земаља може да баци нето јно одбитку нечије стоте $7^{\circ} / 26.000$ кгр по 1:80 лин. — 468 лин.

Узимамо да се и овај најгори случај да на екстар земје дохвата бројка 468 дни.

Тражимо сада шта нас кошта обраћавање ше-
ћерне пепеље по оутару:

1. Заоравање стрњике са 2 спретни

коња за два дана по 4 дни.	8—	дн.
2. Чипчење орања од корова дръзъем за $\frac{1}{2}$ дана	1·50	"
3. Дубоко орање с јесени 3 дана по 3 дниара	9—	"
4. „Бубрение“ (наравно не непосредно) 60 кола стај. ћубрета по 1 дни.	60—	"
товарене истог 6 дана	6—	"
растураше за 5 дана по 1 дни.	5—	"
Свега 77 дни. по 40% ₀ пошто ћубре деј- ствује за три године.		
5. Орање пред сејање 3 дана по 3 дни. и дръзъем $\frac{1}{2}$ дана 2 дни.	11—	"
6. Валње да се земља истрони $\frac{1}{2}$, дана по 4 дни.	18—	"
7. Сејање рене прстачном сејалицом $\frac{1}{2}$ дана	1·50	"
8. Иправ коња (јутуре) по екстару	20—	"
9. Усамливавање—проређивање јутуре 28—		
10. Друга коња	15—	"
11. Трећа коња	15—	"
12. Вакене реше по екстару	20—	"

13. Товарење на кола 300 тон. (бутуре) 10 ^т — дин.	
14. Пренос репе у фабрику за 15 дана по 4 динара дневно 1 запрега 60 ^т — *	
15. Порез, прирез и др. трошкови по ектару 15 ^т — *	
16. Интерес на досада уложен капитал (262-80) пошто се предујам не издаје свима производачима због неизисуене уговора по 6%, за пола године 7.88 *	
17. Напоследку интерес на капитал — земљиште — засејано репом с претпоставком да ектар вреди 800 дин. са 4% 32 ^т — *	

Расхода свега 302.68 *

Узимамо да је минимални бруто доходак 468 дина.

Одбимо расход од прихода, имамо у пажњом случају чисту зарплту по ектару 165.32 динара.

Ако сад овим истим редом поћемо и изложимо прорачун шта нас стаје гајење кукуруза по ектару, доказали би цифрама да нас обрада и остало док кукуруз не доспе на пијаци у најмању руку стаје дин. 198.

Приход од кукуруза износи по ектару рачунајући просечно:

2500 кгр. по 8 дин. 200 дин.

Тулузине 18 *

Свега 218 *

Кад од прихода одбимо расход, било би чистог дохотка по ектару једва 20 дина.

На исти би начин израчунали чист приход по ектару шпенице и нашли у најбољем случају према добним пијачним ценама 65—70 дин. чистог дохотка.

Кад све ово упоредимо, видимо да је шећерна репа рентабилнија од свији других ратарских усева; да су разумнији културом њен принос још за добру половину може да увећа, да онде писмо ни узимали у обзор и рачун ону добит коју привредници имају од резанца за ноћарне стоке и ону помоћ од предујма у новцу који се пољопривредницима даје баш у оно доба године — у пролеће — кад су најоскуднији у новцу, те се многи пољопривредници сачувана од задуживања да не падне у руке зелендану.

М.

Б Е Л Е Ш К Е

Мењање семена. Гајење пољских усева је што и гајење домаће стоке. Пољопривредник чим опази да усев губи особине којима се одликује, одмак треба да се постара за друго семе, онако исто као што се стара да поправи пасмину своје стоке кад закриљава.

Име случајева и места где ово мењање семена није потребно као: у покрајинама — пределима — местима — који су извесном врстом семене изашли на глас. Тамо се не мења семе никако и опет за то усев се не измење.

Има и таквих случајева где приметно опажамо да усев закриљави и губи добре карактерне особине. Тако ако пшеницу сејемо на лаком земљишту, изгуби доста на тежини; зан и конопља даје мање влакна на сувим по на влажним положајима, док међу тим кромпир у влажном поднебљу и на тенким земљама има много мање скроба од оног који је на сувом

одједном и лаком земљишту порастао. У оваквим приликама врло је нужно мењање семена као и онда, ако је усев прекријен коровом, ако се на њему појавила каква болест ипр. глајница, рђа и тд.

Претпоставка, да са лаких земљишта ваља узимати семе за тежа, није тачна. Важније је да се семе узима са земљишта које природи и добром успевају дотичног усева, годи.

При култури оних биљака код којих је веома мала количина семена потребна за засевање већих простора као: дуван, кукуруз, шећерна репа, може се та пажња ограничити и на саме биљке наземљене за пронаводњу семена и само се од њих узима семе и пажљиво чува.

Халетова метода добијање семена и основана се на избору појединачних зрма за семе.

Д-р Хајдик мерно је зрма разжан: са врха, из средине и са доњег дела класа па је нашао:

100 зрма са доњег краја теко 1.526 гр.

100 * са врха класа 1.542 гр.

100 * из средине класа 3.566 гр.

По Натузијусу шиенично зрно са врха тешко је 0.017 гр. Из средине класа 0.058. гр. а на доњем крају сасвим закриљала.

Ране сорте од појединачних усева постају на тај начин: што се из веће гомиле [броја] издавају она зрма која најпре клијају.

Кад се семе са стране може јевтиније да набави него што износе трошкови око производње, као што је случај са детелином, семеном од ливадских трава и др. онда је корисније набавити са стране само да је чисто од коровског семена и да је заразо.

ГЛАСНИК

Окружна пољопривредна изложба у в. Младеновцу.

Окружни Одбор округа београдског приредио је прошле године прву пољопривредну изложбу на Југу у срезу посанском. И ако је то била прва изложба заинтересованост привредника била је велика, излагада била је доста а тако исто и посетиоца.

Корист привредника од ове изложбе била је велика, и построје на боље одгајивање стоке и радионицама производњу усева простирено је кроз целе округ и то је окружило окоју одбор и окружну склопитницу, те су за ову годину ватрали кредит у окр. буџету од 80.000 дин. на привредничкој другини окр. пољопривр. изложби да остале три среза и целој округу.

Још у почетку ове године благајна је стављана на расположење одбору суму новца одр. одбору, како би он томе послу приступио одмак и изложби благоврежено приредио. Због тога је одбор одредио да се изложби приреди 7 и 8. септембра у в. Младеновцу и позова пољопривредну другину окр. београдског, да јаједнички ову изложбу прате и учите се, да што боље и потпуније изложби испадне.

На овој изложби позвати су програмом да се тачниче у сличим привредним гранама срцевима: врчарски, косијаски и грочански и са круном стоком си срцевим округа београдског.

Приређивачком одбору стављена је сума округа београдског на расположење, и још су за награде дали: Минист. Нар. привреде 1600, Одр. пољопривредној Друштву 400 и пољопривредна подружница 150 укупно 10.150 динара.

За награде одређено је 8.421 дин. а ресто је остало за речијске трошкове.

7. Септембра у 9 сати пре подне г. Министар Пар. Привреде позват говором месног свештеника г. Милана Арсића, и председника привредничког одбора г. Мих. М. Мајдановића, отворно је Овр. пољопривредну наложбу. У десет и другом говору објасњено је значај изложака на привредном преобразују и похвално је рад овр. одбора и пољопривреде, поднудио у овом правцу, похвален, да се и остали окружују узедају на београдски округ. Затим је у пратни привредничког одбора разгледно сва одељења изложбе и похвално се о свему изразило.

Истог дана у 11 сати посетио је изложбу Његово Височанство Престолонаследник Александар и принц Павле.

Пада у очи да је изложба крупне стоке била одлично заступљена, тако исто и одељења: воћарство, виноградарство и ратарски усени.

Посета изложби била је велика, како од привредника из округа београдског, тако и из суседних округа и привредника и пријатеља пољске привреде из града Београда.

Дејствовање о овој изложби проговорио је доцније док се податак спреда.

Набавка приплодне стоке и живина у Инострству. — Комисији која се бави у иностранству стављено је у дужност да набави ову стоку и живину:

1. За дражија Сточар, Завод.

а) говеда:	
бикова	3
крава	4
бикова	2
крава	5

б) Оваци

Хемширских	4 овна и 10. овца
Источно — Еризанички: 2 овна и 10 овца	
б) Коза сајмских	
Јараша 2 и 11 коза	
Свиња Јориширских: 2 нераста и 5 крмача	
г) Јивине	
Ковчени: талијанске јаребичасте: 4. петла	
Орланитони жуте: 2 петла и 10 кокоњака	
Пловаке: Пекинске 2 плована и 4 пловке	
Рујаке: 2 плована и 4 пловке	
Гусаке: Ендемске: 2 гусала и 4 гуске	
Талијанке: 2 гусана и 8 гусака	

2. За сточарску школу у Краљеву

а) говеда:

Маријахошких: 1 бика и 4 краве
Горње — Инглизација: 2 бика и 4 краве

3. За ратар, школу у Шапцу.

б) говеда:

1 бика симент. расе
б) Оваци: 2 овна источно Еризанички

4. За Вијандијеску — Вој. Школу — Вуково

а) говеди монтанеске расе:

1 бик и 2 краве.

5. За Топчидерску Економију

а) говеди: 2 бика сименталских
б) Свиња: Јориширских: 2 нераста и 5. врмача
в) Јивине:

Кокоњаке: петлога 24 и кокоњака 80 и то: јаребичастих талијанки 4 петла и 20 кокоњака; жутих оријентига: 4 петла и 20 кокоњака; минорака 4 петла и 10 кокоњака; плимерс 4 петла и 10 кокоњака; јаребичастих вијандијака: 4 петла и 10 кокоњака; Доркинг 4 петла и 10 кокоњака
Пловаке: пекинских: 4 плована и 10 пловака; рујани:

4 плована и 10 пловака.

Гусаке: Талијанки: 4 гусана и 16 гусака; Ендемки: 4 гусана и 16 гусака.

Преглед 27. броја „Тежака“: — Чланци: Овни сасав — Велике, средње и мале баштице — Како можемо исплатити ову свога земаљашта? (наставак) — Култура шећерне рено у Србији 1908. године (спретак) — Бедешке: — Гласник — Огласи.

Сименталска говеда и сасавске козе набављају се у Швајцарској — Бернске кантон: Мареја-Хеска, Горње — Интал и Монта-Лонско говеда у Аустрији — Форзбург, Тирол и Корушка; сvinje и овце хемширске, као и пернати живини, набављају се у Немачкој — Саксонској, Прусу и Готи а источно Еризанске овце у источној Француској.

О Г Л А С И

МУЉАЧЕ ЗА ГРОЖЊЕ Српско Пољопривредно друштво набавља је из Немачке комбиноване муљаче за грожђе са апаратом за издавање шенури и истог.

Ове су муљаче најновије конструкције и сада први пут у Србију донете, те се топло препоручују пољопривредницима,

Цена је муљача 200 динара.

НАВАИКА ОВСА И СЛАМЕ Управа Државног Сточарског Завода државе 21 Септембра ове године у Шапцу пред или у гостинци "Европи" од 2—5 часова по подне јављу усмену лиценцију за набавку 62.000 килограма овса, а за потребу стапљаког станица у Шапцу.

Кауџија је 600 динара, а услови испоруке, могу се видети код Управе у Добрчеву или Пастуљског Станица у Шапцу.

Набавак сена и сламе, првишке се немачки и пуповина ће отпочети од 10 Септембра ове године по највећој цени и то:

У Шапцу 150.000 килограма сена и 70.000 килограма сламе и у

Поморавцу 500.000 килограма сламе.

Сено мора бити чуво, младожуско, да није кисело у отокосима, да нема биража и осталих трава киселих, да није прашљиво, бујаво и вододавно.

Слама може бити осенска и бујајка. Не сме бити излазна сивта и бујајка.

О овоме извесништавају се привредници и остали занатреовани, који имају за продају овса, сена и сламе, да би своје производе могли понудити одређеним путем ради куповине.

РАСАДНИКА СРЕЗА ЛЕПЕНИЧИКОГ У РАЧИ, изм 10—15000 коз, зредих каламова лозе Јиласе, онаклемених са: про-кујном, зчиком, сладкарком, назлагом, мускат хамбургом, на подлогама Ринираја Порталису и Рузвеструсе де-лути.

Цена је 60 динара хиљаду ком. плацу се и на дознагу Из наподизаја расадника среза Лепеничиков 20 Августа 1909. год ЕБр. 390. 4—5

ПРВА СРПСКА ФАБРИКА СИРИШТА у прашку и теч-плоти. — Ђоко Димитријевић из Ниша

Израђује најјаче и најбоље сириште, које је анализирано у Министарству народне правреде, и препоручено најрдно као корисно.

Продавцима даје добру зараду.

12—12

Г. Г. БРАЋА БАЈЕР из Аугзбурга, фабриканти илекарских машини и справа.

В. Готхард Алвиједера фабрика најновијих и усавршених пунчи, ширачица и остalo.

Г. А. Граф и Који, фабрика најусавршенијих пасаћих машини „Еделзим“.

Мустро код Ђоко Димитријевића Ниш

12—12

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
15, 20 И ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ

4 ОСНОВА ПРАВНИК РИЧЕМ ОД АПРИЛА
1869. ГОД. № 204 ПРЕКИНУЛ ДОЛГИНЕ
НОСИ ПОНТА НЕСПЕЛАНО

Цена огласнице изложена је на
последњој страни.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

ИА ТОДЖИ БЛДН., ИА ПОДА ГОДИНО II ДЛНО
ЧЛАНКОВИ ПОКАЗАЧИ, ЧЛАНКОВИ СИХ ОДЕН
ПОДРЖАНИ, ОСИ НЕСЕДЕ, ЧУДОВИШЕ, ВОЛ
НИЧЕ СТАЛ. КАДА, КАД, КАДАСТИЧ, ВЕ
ДОБРОДОЧНИЧЕ ЗАДРЖИ В ЧУДИЧЕ ПЕЧА ДО
ДИЈАЛ ДНОУ И У БОДА ПИЧА, АЛ ВОДОЖ
ПРЕЧИСЛАУ ТУКРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

ЦИА СРБИЈЕ

ИА ТОДЖИ БЛДН., ИА СТАЛ. ПОДСЕЧЕ,
ЗАДРЖАВА И ПЛЮХОВИ ЧЛАНКОВИ БДОУ И СИ
СИХ ЗЕДОДОДИЧИЧЕ ВАДЕТИ И ЧУДОВИШЕ,
ЧРЕДИ, ИКЛОВИ И МАСАСТИЧЕ ДОБИЈА ДОСТ
ИА БЛДНКА ЕДА ГЛАНЦИ ПОДСЕЧИ ПРЕЧ
КЛАСИ И СДА СКИ ПРЕПЛАТА КОД СВОГ ХАДР
ЖИЦА ПРЕКО МОРА ЧЕЖИМ СЕ ДЕСТ СЛАСТ.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Падовиј. Државно власнике, председника Вучко С. Богдановић

Фотографија Угљидик ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 28.

БЕОГРАД 10. ОКТОБРА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ЈЕДНА ВЕЛИКА ОПАСНОСТ ЗА НАШЕ ШЉИВЕ*

Слаба је страна људи у општим, а нас Срба кајида ионајвише, да никад из рапије не опажамо па и не спречавамо никакву опасност, док нам она не куине на врату. Так онда ќе је на кожи или у кеси осетимо, ми се пренемо и тргнемо. Брашимо се и тражимо лека, али га тада увек теже и скучне најемо, по ћада бимо опасност благоремено опажали и отпложили. Тако ће нам посумњиво бити и са најним шљивама.

Има неколико година кајло пероноспора мало по мало, постепено све више и више напада лишице на нашим шљивама. Она се опацала више или мање, према томе на каквом нам је месту шљивар: да ли је већима изложен погодбама за развијене пероноспоре или није. Пријеји потицаш, свакда су више изложени пероноспори, него осојни. Они у заклону више и они на ветромашини. Који су кријавијији пораста више, но они што су бујнији и снажнији. Они на влажнијем земљишту више него на сувопарнијем итд.

На триквитим и минутих година опацала се, код по неких сувих шљива, да им се смаже кожурцица, чим се прстом мало притисне. Под самом кожурцицом месо шљивине вије чверето, већ исто тако слабо као и кожурцица. То је затекат трулеж пајре кожурице шљивине, па онда и меса до коју-

рице и даље ка средини. А кад мине 15—20 дана од кад су шљиве осушене, кожурцица се већ распада сама и примети се трулеж најри с ове стране шљиве, која је сунду била окренута, па се развија даље док сву шљиву не обузме. Та болест долази од пероноспоре на шљивама, која је поред листа и род најла, те је остао са недовољном количином шећера и мора да труми.

Необавештенци људи сматрали су да ова болест на шљивама долази од испахљива сушења. То не стоји, јер кад је шљива здрава, она се као пареница испак душе држи, па тек сва равномерно почне пролазити у трулеж и месо јој пре почне трулити него кожурцица.

Код шљиве пероноспором начете, не помаже ни најбоље сушење. Она управо не може ни да се осуши, јер и ако се са меса скине сұна, док стање дан, два она попусти воду од себе и настају на њој напред споменути знаци, па затим трулеж.

Новије доносе: да Министарство Народне Привреде добија изнештаје, да се овогодишње суве шљиве довесе на триквите и „да је роба слабо осушена“, а „да је квалитет шљива добар“. Скребе се пажња пропагандичима и трговцима извозничима, да се на царинарницама неће дозволити извоз оваквих шљива. (Самоуправа од 18. окт. мес. бр. 213).

Ово двоје, — узгряд речено — једно поред другог не може да се одрики: „да је роба слабо осушена“, а „да је квалитет шљива добар“.

По средини овога стоји за нас темска истини: да су шљиве страдале од пероноспоре и да се нису могле да осуше добро, а кад се нису могле добро да осуше, онда они што по себи не могу бити добре. Вар је ове године изузетно, у целој нашој земљи шљива са свим мало. С тога је славија домаћин са највећом пажњом то мало својих шљива сушиво и недосушеност се тешко могла појавити. Ово је нарочито познато људима, који више шљива суше. Они знају да се недосушеност шљива може појавити онда, кад велика количина шљива има да се суши. У том слу-

* Волос, који се у чланку шијода као опасност за шљиве, иже пероноспора него изазива (Polystigma rubrum), или као је парод уличног округа зове „губа“.

2) Још називају сувих шљива највећим зарадом ипак измачлом, јер она напада само дист. Можда је то најступа, што шљиве, због велике пораде племашеве на листу, иже могле довољно спретати, а може бити узор у самим сушеви, или другом чому.

3) Пероноспора иже ова година сок шљива напада и велики дразба.

4) Знаварске земљиште под шљиваром преморочити још у јесен че се отапа лишице понуди и снан. Тиме се зарекено лишице земљом затријава да до прозеља потруди заједно с гљином, а и то да се ишче испаде пане земљом претпраја, јер се ове у презимелом западном лишичу развију тек у прозеље прек засташе шљиве.

чaju мора да се похита да се за сразмерно кратко време, од месец и нешто више дана, већа количина шљива кроз сушину протури и тада оне могу да остану недосушене.

Кад је пак шљива мало и са свим мало као ове године, онда са сушеве има довољно времена и оне се брињљиво и на тенане суше, те нема разлога да остану недосушене.

Пероноспора је дакле несумњиво узрок што су ове године шљиве „слабо осушене“. Управо оне су добре и с пажњом осушене, али су због пероноспоре слабе и не могу се дugo држати. Срећом дugo државање шљива ове године неће ни наступити, јер их је мало, те ће се број потрошити.

Али од сад за у будуће „тек иду Мара и сватови“.

Сви вртњаци — шљивари — у свима шљиварским крајевима наше земље, ове године, порушени су „тврдом“. Чак ни брдски предели подрињског, валевског и ужики округ нису поштеђени од ове напаснице. У целом ужицком округу само у 7—8 општинама вртњаци нису страдали од ове болести. У свима осталим општинама, у целом округу страдали су као год и вртњаци у разнijим нашим шљиварским округима и пределима. С тога у многим местима влада у народу оправдана забринутост: да се вртњаци савиши и не осуше.

И из веће даљине савиши се шљivar могao одмах познати, јер се црпно као опаљен, а по том је тај заражен пра, спрјен лист опао и шљиве су пре премена лешеве хране из ваздуха, коју им је лишење давало.

На само шљиве, но и већи део разнога арбена „тврдог“ је ове године напала. Она је учинила, те су се многи ораси осушили, јер их је мијуде године пре времена без листа оставила, па им се дебло са у њему васталим соковима преко зиме на јаким мразевима смрзло и пропао.

Бојазни је да тај случај ове године не наступи код шљива.

Клици „тврдог“ остала су у сувоме шљивовом лишћу, које ће их и зимус под снегом сачувати, да се на идуће лето развију знатно јаче но ове године. Вероватно је да ће вртњаци родити, бар већи део ако не сви, али је несумњиво да ће пламенчања шљиве напаснице и гачините их неспособним и за сушење и за пециво радији.

Па шта да радимо, како нашим вртњакама да спасемо од пламенчања или „тврдог“?

Признајти се мора да то неће бити лак посао. Приколети и навијиши наше земљораднике да прескају вртњаке против пламенчања за сада је немогућно. Људи, који би на ову пристали, дали би са на престе изброяти, али у маси највеће ове се не да унети. Са напезањем се одржава прескаје винограда, што је кул и камо лакше и рентабилније и кад се ово зна, о прескају вртњака у маси нашеја народа не преди за сада говорити.

Имамо само два проста средства која можемо од ма корисно и практично употребити противну пламенчање на шљивама.

Прво је средство да сад одмах у октобру месецу, кад уградимо лепо време, честим грабузљама погребамо све оно суве лишће по нашим вртњацима, да се скупимо на љомилице и одмах спалимо, нека

се изгоре. Са њим ће изгорети и клице шљивице, које би се до године развиле. Оне пак клице њене, које су остала попрх земље ће бити заклочене лишћем, те ће се више изложити снегу и мразу и доста ће их од тога угинути. Ако баш по гдекоја клица инака остане после мраза и снега, употребићемо и друго средство, а то је: да изоремо рано у пролеће земљу у нашим вртњацима, те да се земљом клице претријају и на тај начин уништеће њино доврши.

Оба ова средства можемо употребити по свима нашим шљиварским вртњацима, који су ређе и прављеније посађени, а нису на одређен стрменим местима.

По вртњацима нај, који су неправилно посађени, или су на одређен стрменим местима, морамо се задовољити само оним једним средством, а то је грабљењем и спаљивањем лишћа. Па и то ће знатно помоћи, ако га брињљиво употребимо.

Ако бисмо овако продужили 4—5 година редовно, вероватно је да бисмо се постепено снасли од ове веома напаснице која нашим шљивама озбиљно прети.

Нарочито је оране у пролеће по вртњацима преторчуљиво и врло практично за напредовање шљива у опште. По узораном вртњаку ако је млад, те се крупне јануарске саставе, можемо посврјати насуљ, који би нам уједно поправљали земљу и платити сав труд око пословања и српуљи у вртњаку. А што ће нам па узораном вртњаку несумњиво шљиве бити крупније, то нам је још већа добат.

Где су се гране у вртњаку скоро саставле, те не можемо, због јапада ништа сејати, рад ће нам пластица крупница шљива на поораном вртњаку.

Почистимо дакле сад одмах лишће по нашим шљиварима и спалимо га, а на пролеће узоримо наше и млађе и старе вртњаке, па ћемо их снасти од плашћаче и добити крупнији и здравији род.

Урадимо тако и Бог ће нам помоћи!

Вића П. Матић

КАКО МОЖЕМО ИСПЛАТИТИ СНАГУ СВОГА ЗЕМЉИШТА?

(НАСТАВАК)

Ако на пр. употребимо принос парцеле 2 и 1, онда следује из II. таблице, да је раж при ћубрењу свима врстама ћубрета за 12-6 кгр. више искористила фосфорног ћубрета, него да је остало непоупрено. Ту увећану потребу од 12-6 кгр. могла је раж долимично подмирити из готовине у земљи, јер увиђамо из парцеле 3, где су употребљени азот и калијум, да је ту раж за 7-8 кгр. више примила фосфорне киселине, него из непоупреној парцели. Ваљао је, дакле, ћубрењем добавати само још 4-6 кгр. фосфорне киселине, да би се постигao вишак код 2 парцеле. Употребљена количина фосфорне киселине износила је 50 кгр., била је дакле 10 пута већа од количине, коју је ваљао набавити. Те се сада нашеће питање, да ли тај вишак ћубрета није био излишан. Вагнер сматра да је та количина ћубрета била правилно одмерена, јер је земља имала веома мало фосфорне киселине, — само 0.058%, тако да је ћубрење њоме било неопходно потребно, што потвр-

ћује и опадање приноса за читавих 4-6 тога зрањења, када је место ћубрења свим прстама ћубрета, била изостављена фосфорна киселина. Ну у само ствари такво обилато ћубрење већа сматрати као спремање резерве (готовине) за доцније усеве, па га већа при опредељивању комичног ћубрета за те усеве имати у виду.

Што се тиче калиума видимо из упоређења 1. и 2. парцеле, да је вишак у приносу, произведен свим прстама ћубрета за 29-7 кгр. вишке калијум-оксида, него што га је било у земљи. Ту увешану потребу, све до незнаних остатака од 13-3 килограма, могло су буљке подмирити, као што се види из упоређења 4. и 2 парцеле из земљине готовине. Ђубрено је са 100 кгр. калијум-оксида, дакле са осам пута већом количином, него што је стварно било потребно. Да ли јо то било много? Јесте. Јер и ако је земља имала мало калиума, — само 0-10%, ипак калијум није потребан у оноликој резервији количини, као фосфорна киселина. Калијум је покретљиви у земљи, те се може узети да је у овом случају већ и 60 кгр. калијума било довољно, да се постигне принос добијен са 2. парцелом.

Упоредимо ли 2. и 1. парцелу, видећемо да је принос 2. парцеле захтевао вишак од 29-4 кгр. азота, који се, као што излази из упоређења 5. и 2. парцеле, могао покрсти све до остатка од 17-0 кгр. из земљине готовине. Потпуним ћубрењем увеси је у земљу 31 кгр. азота у облику интратра, и из те количине морале су буљке подмирити тих 17 кгр., колико је недостајало у земљи, или када се прорачуна на 100, онда излази да су буљке од сваких 100 десетина овог азота вратиле у слами и вршњу 55 десетина. То је посве правилно некоришћавање, те и ћубрење са 31 кгр. интратраног азота у даном случају није било сувинши.

Најзад имамо још да одговоримо на питање, да ли се постигнути вишцима приноса могу покрести издаји на куповину ћубрета. Ставимо ли релативно велико цене, то је применено ћубрестало:

50 кгр. фосфор. кисел. 15 марака (1 марка 1-23 дин.), 100 кгр. калијум-оксида 28 марака
31 кгр. азота (интратра) 40 марака

Свега . . . 83 марака

Ђубрењем се постигло вишко 26-2 тога зрањења и 12-1 тог. зрања. Стави ли се да један тога разлике здрави преда 2 м. то је 26-2 тог. представљају предност од 52-4 м. Одузимо ли се овај сума од издатака за ћубрење у 83 м., онда преостаје још остатак од 30-6 м., колико стапа вишке произведених 12-1 тог. зрања. Издаци за ћубрење износе прематоме по 1 тога 2-5 м.

Рентабилитет ћубрења је дакле и поред сувинши употребљење фосфорне киселине и калијума приличан и закључак који нам је овај оглед даје у погледу ћубрења дотичне њиве, може се сматрати као потпуно задовољавајући.

Ну и ако је оглед, који смо описали у овом примеру сразмерно прост, ипак је он за пољопривредника написи прилика још доста сложен, јер му је, као што је већ раније напоменуто, потребно, да претходно изврши хемијску механичку анализу земље и да, колико-толико, влада бар основним стручним појмовима о вештачком ћубрету, његовом саставу и од-

носу појединих састојака биљчине хране у њему, како би дошли, с обзиром на добијање приносе, могао наћи праву релацију између примања и издавања хране у земљи, т.ј. определити њено статичко стање. Истине и код нас већ постоји пољопривредна огледна станица, али је она тек у оснивању и уређењу, те ће проћи још доста времена, докле буде била у стапу да одговори и тајним захтевима пољопривредника.

Али остављајући за сада на страну ту сувишну егањност у станичном испитивању земље, прецизно изведену пољска вегетацијом огледи, са још нешто простијим питањем, него што је била у предељу примеру, могу пољопривредницима бити од врло велике помоћи при организацији њивских економија и дати им много сигурнију основу за процену каквоге дотичног земљишта, него ма какво уверавање са стране или лична класификација по спољним механичким и физичким знацима.

Да овакво схваташте није само производ теоријског размишљања, — препоруна, која се не би могла остварити у пракси, већ резултат испитивања — сазнање, добијено применом научних закључака на пољопривредну праксу, могли смо се уверити из сопственог искуства. Резултати који смо добили од наших одгледа, били су у постапањем границама тако очигледни и са научним принципима тако сагласни, да смо се, хтели — не хтели, морали уверити да и модерна пољска привреда данашњега времена почива на научној основи, да и овде теорија мора бити учитељица праксе.

(НАСТАВИТЕ СК)

ЗАШТО СЕ КАЛЕМЉЕНА ЛОЗА СУШИ

Од пре неколико година па па овамо често се чује да се калемљена лоза суши на по неким местима, зашта се виноградари жале, и како су у страху да ово сушење не узме веће размере у виноградима.

За ово сушење калемљене лозе мислију се да бива услед слабе подлоге дивље дозе, или неумешног садења или калемљења, неки су чак приписивали ово сушење пероносници и оних болестима које је се појављују на подземном делу чокота.

Још 1906 године овакав један чокот извадио сам, и сам, и послао Министарству Природе, који је у лабораторији испитан и ништа се на њему није могло сумњиво наћи.

Овог пролећа на овамо многи земљорадници који имају винограде жалили су ми се да им се калемљене лозе суше и то чокоће у 7 години; на њима жалбу ни сам писам знао како да им дам задовољења, па се решим да им обећам да ћу се савзаложити у тражењу узрока због чега се чокоће суши. Још у почетку месеца маја обилазех општине по срезу свуда сам обишао винограде и уверио сам се, да је збога сушења узело велике размере и да треба збијачки настати да се пронађе урок сушења.

У сушима виноградима које сам обишао сушење је узело највеће размере, а у винограду Милутини

Михаиловића земљорадника из села Бонићана, који је велики 8.000 чокота, $\frac{3}{4}$ остало је, а остало се посушило, и наклоњено сушњу, што се по самом листу могло видети.

После дугог посматрања пропалих чокота приступам обележавању заравних чокота на разним местима по винограду, те овде онде обележим педесет чокота заравних, да би се уверио како ће они после месец дана изгледати; пошто сам спрвно обележавао, са неколико места у винограду узео сам пробе земље са дубине од 20, 40 и 60 см. Сваку пробу за себе одвојио и обележио, кад сам земљу осушио ставио сам је на испитивање помоћу калциметра, и приликом испитивања нашао сам ово стање:

Први слој на дубини од 20 см. било је креча 6-8%
Други " " " 40 " " 4-5%
Трећи " " " 60 " " 3-2%

Овакав резултат може неког да буни, али то долази отуда што је земља приликом риголовања изменена, горњи слој дошао доле, а доњи дошао горе, где има вишег креча.

Када сам ове пробе које су најпре испитиване узео, узео сам у исто време пробе са нориголовањем земљишта са исте парцеле, сваку пробу одвојио и обележио. Ове пробе узете су са исте дубине као и прве са 20, 40 и 60 см. Пошто сам их осушио ставио сам их на испитивање помоћу калциметра и нашао сам ово стање:

Први слој са дубине 0-20 см. било је креча 4-2%
Други " " 40 " " 5-4%
Трећи " " 60 " " 7-5%

Дакле као што се види врло је мала разлика у проценту крече, што долази отуда што је риголовано земљиште изменено те је мањи проценат крече.

Према оваком стању крече за овако земљиште подноси и треба да се сади дивља лоза „Рипарија Порталис“; — којом је виноград био засађен.

То је земљиште испитивано среским економом у Трстенику и дао уверење да треба да сади „Рипарију Порталис“ што је сасвим и правилно било.

Ово испитивање чинио сам да се уверим да ли није грешка у испитивању земљишта и у одређивању подлоге дивље лозе, те да није отуда наступило овако нагло сушњење чокота.

Када сам све ово испитивао и индекс писам могао наћи узорак сушњења, али сам се размишљао шта да радим и како да сазнаем узорак томе, после три месеца решим се да учним још један покушај на истом винограду Милутину Михаиловићу, па ако ми и он не испадне за руком онда да будим и да му одговорим да је сушњење наступило услед непознатога ми узорака.

20 августа лично дође Милутин код мене и достави ми да се и оно обележено чокоте почело сушити, нека се осушили, некима пожукото лист и под са спиром. Одмах се споразумео да за сутра дан нађе још једног раденика и да понесу потребан алат за даље и дубље копање у винограду, нашта је Милутин одмах пристао и сутра дан рано били смо у винограду.

Где је било највише сувих чокота, одмах сам обелажио око једног пожукотог чокота квадрат од 2 и

2 метра и одпочели смо копање у дубину око 20 см, чим смо дошли на дубину од 20 см, одмах сам узео пробу земље, забележио је белешком бр. I и оставио на сунце да се исуши, тако сам даље на сваких 20 см. идући одозго доле узимао пробу, обелажао и остављао да се осуши и то овим редом:

Са 20, 40, 60, 80, 100, 120, 140, 160, 180 и 200 см. дубине, дакле девет проба земље коју сам сваку са себе одвојио и нумерисао са I II III итд. почевши одозго па на нике.

Приликом копања пажљиво смо чуvalи жиле од чокота које су испадле у дубину до 1-40 см, рачунајући жиле са најнижег дела подлоге; чокот сам лено изнадио и прогледао и на нему писам могао написати, сем што су жиле са дубине од 80 см. па на нике било као обарене, јер им се горњи део коре под руку лигави.

Чокот сам расекао пожем преко среде — тј. расцепио од врха чокота па до дна корена, и на нему се јаше могло наћи напис, сва су ткња била у своме реду.

Кад смо дошли на дубину од 2 метра, престали смо копати, јер сам нашао узорак, само га писам могао утврдити да је испитиван земљиште — оне пробе које сам оставио, на калциметр.

После нешту три сата, земља је била потпуно сува коју сам оставио за пробе; са собом сам почео калциметр и одмах приступио самом испитивању проба те да се уверим колико има проба 7% крече.

Приликом пажљивог и тачног испитивања нашао сам следеће стање:

На дубини од	0-20	м	било је креча
0 0 0	0-40	" "	5%
0 0 0	0-60	" "	2-5%
0 0 0	0-80	" "	12-3%
0 0 0	1'00	" "	16-4%
0 0 0	1-20	" "	18-3%
0 0 0	1-40	" "	24-6%
0 0 0	1-60	" "	27-2%
0 0 0	1-80	" "	36-0%
0 0 0	2-00	" "	43-8%

(спрвник са)

М. Тодоровић
државни економ

СИР РОНФОР

У последње време ради се на томе, да се у нашим млекарским задругама уведе израда сира Ронфора. Први оглед да се изради исти сир од крављег млека, испао је прво добро. Али то није циљ овога огледа. Ми хоћемо да се очије млеко преради у сир Ронфор, јер се он првобитно и досад од њега израђивао и сада израђује, а поглавито желимо то због тога, што очијег млека у Србији имају довољно и стога сваки оглед, да се очије млеко боље уочиши од велиоког је значаја.

Сир Ронфор заузима на светској пијаци млекарских производа врло важно место. Добар Ронфор се много тражи и према томе и цена му је висока. Овај је сир пореклом из Француске.

У једном незнатном планинском селу, зв. Рогат (дебела стена) постојао је раније један манастир. На пространом манастирском имању, са великом пашњачом, налазило јо хране велики број овца. Услед велике удаљености од већих насеобина, млеко од ове стоке врло се мало употребљавало. Ова околност побудила је калуђера да измишља разне начине прераде овог млека, нарочито прераде млека у конзервиране сиреве, који се могу дуже време чувати. После дугодишњег рада калуђер је успео да изнађе начин за израду сира Рокфора.

Од незнатних почетака, развила се ова производња у велико индустријско предузеће, са сврено-мено уређеним фабричким зградама.

Од 1851. године, ово је предузеће у задружним рукама, под именом, Société des Caisses réunies de Rquefort [издруга удружених рокфорских сирачица].

Ова задруга данас ради са 20,000,000 дни. годињег обрта.

Од 1895. постоји у том крају још једна таква задруга под именом „Société nouvelle“ (нова задруга), која takoђе има великих заслуга за напредак ове радиности. Ова задруга не бави се само израдом сира Рокфора, већ исти купују од одгајача оваци, који се том производњом баве за време летње паше. Они израђују Рокфор скаки у своме салашу, са својим особљем и одмах после израде паљу сир у задругу, где се соли и даље негује.

Сир Рокфор чува се у подрумима, који су за ту сврху нарочито удешени. Подруми су саграђени у једној урвини од стена, који има 10 метара ширине и 5—10 м. висине. Изнад ове урвине налазе се простираје за примање и мерење сира. Овде се takoђe врши први део неговања сира Рокфора: солење, стругање и бушење. Одада се сиреви, после спренигног првог бушења спуштају помоћу лифтона (лифталице) у подруму за превирање, који су саграђени у поменутују урвини (лагуму).

Подруми су при улазу 4—5 м. висине, и једнако се сужавају, тако да се на крају лагума спуштају у сваким узаним простором. На овом мосту подигнут је вентилатор (ветроушка), којим се одводи влажан ваздух из подрума.

Без ове вентилације сиреви би пропадали од трулежак због велике влаге, проузроковане превиранjem велике количине сиреве којих ту у свако доба има много на стоваришту.

Овако уређено подрума неопходно је потребно за правилно сазревање сира Рокфора, а нарочито за неговацију одгајање буби. За то мора у подрумима владати хладна промаја, која би одржавала суву температуру од 4—6° целиз.

Сир Рокфор грађен је првобитно искључиво од очвијег млека. Ну, у последње време почели су у другим земљама спајања исти сир и од крављег млека и то са успехом. Крављи Рокфор као подражавање, постал је објект тајничар оргтичалу, зато што је крављи Рокфор јевтинији.

За израду сира Рокфора потребан је прашак којим се у сир уносе клице буби зв. Penicillium glaucum. Овај се прашак меша са спренином, код се иста сипа у калују. Калуј се напуни прво до $\frac{1}{4}$ спренином која се онда посоли и поспе пomenutim праша-

ком. То исто се понавља кад се калуј напуни до $\frac{1}{3}$, и до $\frac{2}{3}$ своје висине. Калуј се онда допуни чистом спренином. Другог дана почине солење сира, које траје 6—8 дана; он се соли докле год прима об. После солења намести се сир на избушене даске где стоји док се не осуши од слане воде. За то време сир покути а тада се врши прво стругање и бушење. Томе је најљубије да се олакши притонувању, под чијим утицајем буби боље вегетира и меша се са спренином. То се понавља још 2—3 пута у потребним размадцима времена. Сазревање сира Рокфора траје лети шест, зими девет недеља. Кад се лебац сира који је прављен, исече, изгледа на пресеку шарен као мермер. Укус му је пикантан, мирис оптвар. Ако Рокфор сувине дуго лежи, онда му укус постаје опор, он се у том случају избија у бурад и продаје по јевтинијој цени, као радички сир.

Производња сира Рокфора врло је приносна. У њему се уновчава литар млека са 35—40 п. д. Наравно да је за израду истог потребно, поред стручног знања, имати удобности: нарочито за сазревање истог морају бити удешени подруми, у којима би се ср добро чувао.

Увођење изrade сира Рокфора у Србију може се препоручити из више разлога. Први и најважнији разлог је тај, што се у Србији производи и пређају много очвијег млека, оно се до сад врло мало уновчавало. Има места где сопственици оваци добијају једва пет паре за литар млека! Кад би се само половина од укупне количине очвијег млека којико се годишње производи, употребила за израду Рокфора, Горгонзола, итд. попс ће се приход од очварења у Србији за неколико милиона динара.

Сир Рокфор био бы једини, који би се могао извозити на западне земље где би био у ставу да се такмичи својом јевтинијом са производима из других земаља.

Има дакле пуно разлога да се обрати што већа пажња преради очвијег млека и нарочито изради сира Рокфора и да се помажу предузећа која би се тој изради оддавала.

Аудвик Текјак

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Поправљање шире

Пит. Берба грожђа ове године неће испасти добро. Грожђе не остати недозрело. Због овога мораће му се додавати шећер, да би се изазвало правилно вреће.

Молим вас да ме известите како се то ради, колики се проценат може добити и кад се то чини? Да ли се то уноси у кљук или у очеђену ширу?

А. С. Ф. (К)

Одј. Најбоље би било, ако се може обложити берба, те да грожђе на чокоту што потпуније сазре, и то бар 5—10 дана. Ако има доста квартног грожђа, трулог и пленсног, треба га подбрати, засебно прерадити и смести да превери. Вреће ће се убрзати ако се локал гдје пира при, загрејава, тако да температура буде између 18—20°C. То је потребно и

за ширу од здравог грожђа. А затрејавање може бити, када се у локал унесе још једна (обична од црног лима — „плеска“). Према томе јасно је, да шира не треба да ври у подруму где је и старо вино, јер је затрејавање за стара вина шкодљиво.

Ако нико нема погледа да би се грожђе, услед одлагане бербе, квалитативно поправило, па се мора приступити берби недозрелог грожђа, онда је оправдано ширу поправљати додавањем шећера. То додање шећера може бити, углавном, на два начина: додавање самог шећера и додавање шећа растворца, у води.

Други се начин припија, када у ширу има много укупне киселине (преко 8%_{**}). Тиме се иде на то, да се киселини у вину (које може бити 11—12%_{**}, па и више кад је грожђе недозрело) разблажи и сведе на количину нормалних винских година. То се рачуном може извести тако, како за количину воде која се има додати, те да се смањи садржина киселине у шири, таако и о количини шећера која се има додати да се појача садржина шећера у шири, која се јопи и додавањем воде смањује. Тако ако нека шира има 12%_{**} укупне киселине, па ова треба да се сведе на 6%_{**}, онда се рачуна овако:

Приликом врења обично нестане за 2—3%_{**} киселине. По томе има да се одузме киселине од 9%_{**}.

$$6 : 9 = 0.66 \times 100 = 66.$$

Значи: да се шира са 12%_{**} киселине може свести на 6%_{**} киселине, потребно је синати у ширу 66 литара воде на 100 литара шире. Овако разблажену ширу треба измерити широмером (кластерна буриким), и видети колико у њој има шећера. Рачуном, који ће се низоко извести, може се изнапити, колико треба додати шећера, па да се количина овога поће на нормалну меру. По Галоповом начину шећер се расправи у води, па се као шећерна вода сипа у ширу. Али и то треба znati, да је овај поступак допуштен

само дотле, док стоји разлог поправљање шире. А ако се пође даље, те се тиме хоће стапити да повећана количина, онда то долази у фалсификовање вина, а то није редак случај онде, где се не врши никаква законска контрола вина, као што је, на жалост, у нас, а појашније код пирајских трговача.

Ако је тако пријат случај, тј. киселина је вишесто нормална, а шећера има мање него обично, онда се додаје само шећер до онога процента, колико треба да има шира, као што бива нормалних винских година. Количина шећера, која се на овај начин има додати изнапити се такође рачуном овако:

Узима се да је за поћењавања 1%_{**} алкохола потребно 1:700 кгр. шећера, или од 1 килограма шећера постаје 0.6%_{**} (тачније 0.566) алкохола. Ако шира која се испитује покаже на широмеру 12%_{**} шећера, онда се узима да не вино од те шире имати 6%_{**} алкохола (од 100 шећера постаје 51:1%_{**} алкохола) или воловменских 7:19%_{**}. То је слабо вино, и не може да се одржи ни 1 годину. Треба да појачати бар па 8%, па да се добији обично стото „асталско“ вино. Но томе,

$$2 \times 1.70 = 3.400$$

Да се појача шира, те да вино буде об 8%_{**}, треба, дакле, на стотијата шире додати 3:400 кгр. шећера. Рачуном може се лако изнапити, колико укупно треба узети шећера, за количину шире која има да се поћењава, попут је познатија ова размера.

Шећер се, као што се из овога види, већином даје оцећеној шири. За прво вино додаје се кљуку.

Шећер за ову потребу треба узети искључиво чист бео шећер. Најбоље се цени: шећер од главе, тако зван „рафинац“, или „бели кандис“. Нечисти шећер, који се гради од кромпира, не сме се узимати, јер се ретко добива „технички чист“. Он је шкодљив за здравље, ма да га несавесни „вински трговци“ радије узимају, јер је знатно јејтинији. Осим

ПОДЛИСТАК

**КАНО ЈЕ ЂАТА МИЛОВАН ЛЕЧИО НОКОШИЈУ КУГУ
У СЕЛУ НОКОШИШТУ**

(настала)

— Е, да нам и на то одговорим, настави хадио ћата Милован. Да наје боља напаст сигурно сам, а да јесте колера уверићу вас сад. Према опису како је оболела животна нагледала па време док је болозана, видетеће да сам ја у праву. Ето, ти Панто, најбоље ћеш znati како је твоја животна нагледала па време болести... скрену се ћата Милован Панти Рајкоњевић, под кога се први пут „коховија“ колера појавила. Није ли онако било: први тај нестао што је угинуо, добио је најпре јак прозив, и за то време чмар му јо било мало испло и био је плаво првено боје; перје око чмаре било је спасљено теком изметном, која је у потпуности била напаста и била, доцније слукаста, поднискала и зедена, и напослетку суричаста; био је жалостан и са напонственим перјем; врло је мало јео а воде је ипо много; био је и тешко дисао као болесник кад је увршио;

је пркањање у душнику — гркајну; подврдо се те на једну те на другу страну као пијани; лежао је цео дан на земљи као опуштеној кријуми; очи су му сузиле; из носа и из ума испадала му је нека смрђавина гнојине; крести и ћерданци су му отворено првоме ћели плаво првени, чисто мадри; био је зрео као у гроздини; вад је угинуо главу је забијао на леђа ита. Није ли тако Панто?

— Јест, тако је било, одговора Панти.

— Па и тога како је било и код моје живине... Па и код моје... Па и код моје живине... се са гнијују страна јављала из гомазе.

— Извам ли израо, чика Остоја? — скрену се ћата Милован чика Остоји.

Али чика Остоја већа:

Ћата Милован настани:

— Од колере оболела грађа угину 1-3 дана: као да су отрована, или посли 1-3 дана; ретко је, да болгују 2 до 3 педесет. а још реје да предраздовој. Као се угинујуо грамисара појем, онда се у употреби његовој овој види: првома су изнутра јако првени, чешће крвавим елемацима попрекава; среће је попрскано крвавим ћупићима, а излуја по кад-хад немају своју природну боју, већ су вине мрко првена, што изазује: да је грло имадо и запаљење

плућа. Ето, то су вам анализа кокосије колере.

— На зепо Миловане, — узео је Панто Рајкоњић, — уверио си нас да је то колера колера, али сад нали нам бар како мислимо да одбрањимо ово што се од обраћати, те да нам седи и нестане пусто, као при болу оно Нерадићко, где су људи изненади чути нукрењем. Да не останемо без наше несвесне хлизине, од које смо тако лепе најде имали, порезу плазили и себи нешто остављали. Када нам лек за да ге славимо, ка, боме ми прости, Бога.

Ката Милован се најсвеси мало на ово изложање Пантину и би му чисто мило, што је успео да раскрви интересовање овог Неверног Томе, за то, не губећи много времена, покужи се да му одговори одмах.

— Лек јо, брат Панто, веома прајт, али ја сумњам да ћете га употребити, бар нећете си, а бега још опет он неће помоћи. — поче Ката значајно.

— Хоћемо Миловане, како да нећемо,

заграђају са свију страна. Колико компа- — да контин, а онда је пећ мора, — натораћемо га силом!...

(настаније се)

тога, њиме се не могу постићи ни они резултати у поправљању шире, односно појачања вина, који су напред наведени.

На крају имам да додам, да се за потстичање врења, нарочито оне шире каја се разблажује водом, додаје хлоромонијума. Узима се овога 10—15 грама на хектолитар. Чистим, гађеним квасцом (стевљом), који се у напреднијим виноградарским земљама употребљава данас најако, постиже се и правилно и убрзано врење; а то је за успешно неговање вина једна од првих погодба.

— 7.

Б Е Л Е Ш К Е

Тровање меса природним ледом. — Сваке године кад преовладају летње врућине чује се све чешће гласови о оболевању у маси света који је још меса, кобасице и рибе. Ово тровање јестива повлачиле била услед паратифусних бацила које се у масу и риби размножавају и нагомилавају отровне материи. А као легло и преносница тих заразних бацила пронашао се да је то природни лед. Од 151 пробе таквог леда, нашао се у 18 паратифусни бацила. Овај у трговини дослевши природни лед који је скриваш у себи тај најопаснији преносилац тровања меса, пореклом је из речи воде густо насељене сарске области. Речна вода је загађена отицањем нечистоте из многих места на реци. У многим домовима, гостиницама, касарнама итд. постоји обичај да се дети месо ради одржавају држи неиспредно на леду. Донао стране меса при том полаже бива проклизата влагом; са бактеријама на леда доспевају у месо и паратифусни бацили, размножавају се, образују отров и када се месо заготови и потроши изазивају тешка оболевања. Даље се по кадшто при справљању кобасици лети, исецканом месу додају комадићи леда и на тај начин се унесу загађених ледом бацили и у кобасице. Исто се може десити и у тровању рибе, јер се код леда за транспорт морске рибе у 98 проба леда нашло у 12 случајева, у леду, паратифусни бацила. Понито је слабдевање конине свежом морском рибом могуће једино одшиљањем рибе у лед који је готово искључиво природан лед, то се за време преноса рибе заразе бацилима из загађеног леда и доноси наступи и тровање рибљег меса.

Због тога је неопходно потребно, да се заведе преглед природног леда и без тога не допусти његова продаја за домаћу употребу, или да се тројни само вештачки спрavlјају лед.

Које краве треба држати? — Познато је да у свакој раси и у сваком запату можемо наћи изврсне краве које много и добrog млека дају. Друге су краве често од одличног порекла покладито по млечности својој посве мало издадене. Стога би се у практики требало строго придржавати, без обзира на порекло, на поделу крава на две врсте: једна врста крава даје своме газди више но што му поједе, а друга поједе више но што му приходи... И онда није тешко одлучити се, коју врсту крава изабрати вала.

ГЛАСНИК

Изложбе округа ужичког и рудничког. — У току месеца септембра одржана су џош две окружне пољoprivредне изложбе, у примијом окружних пољoprivrednih подружнице, 15 септ. изложба округа ужичког у Ужици, с изложбом коња и тракама пратећима од стране коња јахача „Киз Михајло“ и свечано гађање стрелца из округа ужичког 19 и 20 септ. изложба округа рудничког у Горњем Милановцу.

Изложба коња у Ужици била је мала, али угледна. Највеће учешће имали су одјаџије официри. Трке су биле обично добро посебљене, и срећно дојворијене, јер тек при разласку света, скупило је пљусак. Пољoprivredna изложба била је малена и у рђавој згради смештена, те стога мало прегледана. Илиш је боље стога могао је показати ужички округ.

Учијачка изложба и трку посетио је и престолонаследник.

Међу тим рудничка подружница може бити задовољна с уешчима своје многобројној ластиљење и посвећење изложбе. Стручњаци из Београда били су пријатно изненадени објемом и визуелном изложењем предмета из градинарства, ратретства, силистра, народног икјартиста, а нарочито предмета из воћарства и многобројној заступљеном сточарском изложбом која све превазилази. И ако време није било новољубно, но патијериено или је и киша проприкаivala, све је пријатно изненадило и лено и укнуто уређење изложбе и ред примера од излагача: први пут се овде видио лидети, да су излагачи стоке и други дан и пошто је очевиначава суд пренес и пре гледао изложени грађи, смешао да један и са своја грађа дотерали и сваке своје одређеноја место заузво. Али јон више је било изненадење за стручњаке, што је руднички округ и у говедарству и у силистрству, па донекле и воћарству и овчарству могао поиздати онолико сјајан успех. Нарочито је било угледних заштитних и то мајних грађа говеда — бикови и јунчица и јунаца, што је значије ретко по највишим сточарским изложбама. 33 јарма телесних и дебелих коњова пристигали су на скакој странијо изложби, а не само у Србији! И овде се среће текиља пољoprivrednika, да нашу спортастку колубареву расу размаже, ма да и сами привијају, да је врло велики размак — 9 година до потпуног израставања коњова, док „швајцарски“ мелези за то време три пута со изненадом могу и отрјејте је с цима много брик, те и преносијени. Укврштаје са порочком и са шареном швајцарском расом даје врло угледне мелезе који се почнују своје чините и у рудничком округу.

Сем тога овде се налазија први пут, на ериксном изложбама могло видети добро одигравају стајско кубре, не само очиче, и не мешанац (компост) за линаде.

Докле прибављамо бројне податке и буду израђене слике на лицу мејта снимљених предмета, приказајемо подробије и опишиће обја изложбе које ће објаснити различитим пагретама, нема сумње, дали знатан посет пољoprivrednom најпретежнијем и рудничком округу.

Помоћ чачанског округа својим пољoprivrednim подружинама. — Окружна скupština округа чачанског на свом овогодишњем сastању решила је, да се житкој окружној пољoprivrednoj подружини у Кралеву, под на име помоћи за 1910 годину 1200 динара, а окружној чачанској подружини у Чачку 1500 динара и да јој се уступи за заснивање угледног изложбеног лезгинштва до државног логотипа расадника.

Чачанска окружна пољoprivredna подружина поседује милион, да већ до године приреди окружну пољoprivrednu изложбу, ако нађе и највиши код гов. Министра Народне Привреде и Српског пољoprivrednog друштва.

Решење рудничка окружне скupštine. — Сем помоћи од 2000 динара одређене су 1910 окружној пољoprivrednoj подружини која је са лапском, а јон више с овогодишњом изложбом, онако лед успех постигла, окружна скupština рудничка донела је решење, по савету стручњака, да се за 1000 динара набаве овнова очијаде расе, уз један малени угледни златни овновији овнови и овада — који ће служити као расадници да одржавање ове расе у чистој крви и размножавање у окружу.

Руднички округ је први који је набавио и задржава наступају за запат и он је раније набавио и овнове кривок

вирске ради поприме вузне и крунице у домаћих оваца, па су се депа резултати могли видети и на овогодишњој изложби у изложеним стадима оваца.

Редност јабука у овој години. — Комисија за пруџавање округа учионичког јабука је донесила свој посао и поднела Друштву сумарни извештај о смешту раду имала је прилак да со упери: о великој родности осталога воћа сам шљива, а нарочито јабука. Јабуке халемљене на дивљачи и на сасвим примитивни начин гајене, успевају на снимим подесним положајима у учионичком округу и на тајном земљишту, па кога тешко да би други какав усев тако добро успео и толики ред доноси. То и сам там, пољопривредник узима, и стога се на много места подију мали или величи чисти јабучари, а редовно по један или два реда, око ограде пивара, зачејено је другим воћкама: или јабукама или трешњама, па и вишњама.

Највише воћњака имају сезоњи ариљски, ужилички, па рачавски и пижешки. У ариљском срезу сама општина латична рачуна да се може дати за гроздину ове године 40 вагона јабука. Један један засек (засек може имати на 5 вагона). Потом друге неке општине среза ариљског могу дати 4—5, па и до 10 вагона јабука тако, да се може рачунати да се у самом срезу ариљском може прибрести на 70—80 вагона јабука извршне качкове. Највише има сората: Сенабије, Краљице и Кадумане.

Има доста и изврсних крупних јабука Илињача (Ки-сљача).

И сезонски ужилички и пижешки имају значну количину јабука за извоз, али и вишне сората јабука. Нојаље се вишне и Колаџара,

Учионица се огледа да се пошиља угледи на страну, те да се примаме страни купци још ове године, ма да би требало утицати, да они у будућу купују јубу на дрвету, да га сами беру и накупују, пошто само брижљиво, руком брано и неуправљено воће, може наћи пробу као стоку воће за извоз и рачунати на буђу цену. Нарочито кад жељенице које се тазо у велико подију, буду прорадиле и прибирање воћа и подваж бују олакшати.

Курсеви за паковање воћа и грожђе за извоз. — Према наредби земаљске владе за Хрватску и Славонију имају се одржати курсеви ради поуке у паковању астаслског воћа и астаслског грожђа на Ваљину. Нојаљској Школи у Илоку, на државном добру у Божаковини, на Ваљину, Ваљарској Школи у Петрињи, на пољопривредној академији у Криževцима и на нижој пољопривредној школи у Пожеги. Познато је да воће има далеко већу предност на тругу, као и грожђе, ако приспе здраво и очувано усед доброг паковања, одабрано и руком узбрзоно са дрвета. — У нас многи воћњаци крајеви изобликују дивним воћем и грожђем, али усед удаљености и неумешности у припремама за извоз, вишне пропадају, но што користи донесе производњу исту и ако се и извози, а она као риндуза (ручено на гомилу), што је по све неизумно и слабо приносно.

КЊИЖЕВНОСТ

НОВЕ КЊИГЕ

Наше строние амије и биљке (са гравијама) — израдио др. Ђорђе Гадић, 137 издање Задужбине Н.М. Коларца. Са 9 слика у скоту и 25 у боји на 8 засебних табака. Нова штампарија — „Давидовићи“. Београд 1909. 8° стр. 98. Цена 2 динара.

Преглед 28. броја „Тежака“: — Чланци: Једна велика опасност за наше шљиве — Како можемо испитати снагу свога земљишта? (изстава) — Зашто се халемљена лоза суши — Сир Рокзор — Питања и одговори: Поправљање шире — Подаљстан: Као је ћета Милован лично кокосију кугу у селу Кокошишту — Болешике. — Гласник — Књижевност: — Олази.

Abhandlung über die agronomisch — pedagogische Durchforschung eines Teiles des Bezirkes Welzern von Prof. Josef Kopecky Oberingieur — Pedagoge des Landeskulturrates. Publiziertes des Zentralkollegiums des Landeskulturrates für das Königreich Böhmen Heft 4. Prag 1909. Са 6 таблица прилога и 1 подовошком списком у број, 8° стр. 110. Цена к. 3-40.

Сушење шљива. — У „Le progrès agricole et viticole“ од 8. avg. он. g. бр. 32 изтамо, да ће у августу 1910 год. у Лот-ет-Гарони у Француској бити организована од стране пољопривредних друштава из тог округа огледи са одразницима паре за сушење воћа и поврћа, а посебице, за сушење шљива д'Анта чија годишња производња достиже 12 милијуна динара.

Питеље раздаваје награде од 500 и 1000 динара најбољим апаратима опробаним.

И поизјују се пропалазачи и конструктори, представници њихих још са, да даљу потреба обавештења о опа-ратима или усавршеница истих које желе наложити.

Сва питања треба упућивати на г. Rabaté, professeur départemental d'agriculture à Agen.

О ГЛАСИ

МУЉАЧИЕ ЗА ГРОЖЂЕВЕ Српско Пољопривредно Друштво набавило је из Немачке комбиноване муљаче за грође са апаратом за издавање шенуре из истог.

Ове су муљаче најновије конструкције и сада први пут у Србију дођете, те се топло препоручују пољопривредницима.

Цена је муљачи 200 динара.

РАСАДНИК СРЕЗА ЛЕПЕНИЧКОГ У РАЧИ. има 10—15000 ком. средњих калмомова лозе I класе, опакољених са: про-вупцом, затинцим, скадарком, малагом, мускат хамбургом, на подлогама Рипарија Порталису и Рунестрису ди-лоту.

Цена је 60 динара хиладу ком. шаљу се и на долату. Из капцеларије расадника среза Лепеничког 20 августа 1909 год ЕБр. 390.

5—5

ВОЛКИ САДНИЦЕ И ЧЕТИНАРИ. Поред брижљиво одговарјених воћних садница сличних врста воћњака Виноделска-Воћарска Школа у Букову (под Неготином) има за издавање велики број четинара, као: прилог и белог бора, смрче и јеле. Цена је: од 1 м. висине 1 дни, а испод једног метра 0-50—0-60 дни. Паковање и пренос до Радујевца не рачуна се. Ценовник воћа и украсом грнчар јашље се, кад се пошиле марка од 5 пари дни.

РАСАДНИК СРЕЗА ЦРНОГОРСКОГ У КОСЈЕРИКУ. има на продају 25 до 30.000 комада младица Ценјерика, 15 до 20.000 комада младица јабука и 5.000 комада младица крушака.

Цена је младицама по 15 динара од хиладе, шаљу се и на долату.

Из капцеларије расадника ср. пригорског 30 септембра 1909 год. ЕБр. 486.

1—1

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:

ПРЕДПЛАТА И РУКОПИСИ

ХПУЧАЩИЕ СЕ

СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У ВЕОЦИРАНУ

ПРЕТИЛАТУ ПРИМАДУ И СВЕ
ПОПИТЕ

А ОСНОВУ НАЈДИКЕТ РЕКИВА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. ЈЕ 204 ПРЕВОДСКУ ДРГИТАНИЕ
ДОСИ ЗОВАТ БЕСПЛАТНО

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ТЕЖАК

ПЕНАЛЫСТЫ

ЗА СРЕДИЧУ

на годину 6 дни, на вола годино 3 дни, члажове томагачи, члажове синх други-
ходржани, оси, писле, читаопши, зог-
чици стеле, кадра, заце, маљастичи, зем-
лораднички задржи и чувари првам до-
нвијал лест у вола цине, ако положи
згридијате гранаде за вола бомби.

ВАН СРВИЦЕ

на години 5 франака, по ст. податрни, тајтленка и најнови чланови као и ст. стече земљорадничке задруге и чланице, прваке, школе и панасете доносију додатака б франака кад укандре воложе нестапали и кад се прецешија код избора избрана председница за годину која следи.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Надзор. Друштво засновано, предсједник Вучко С. Богдановић

України ВУЧКО С. БОГДАНОВИЧ

SP01 29.

БЕОГРАД 20 ОКТОБРА 1909 ГОДИШЊЕ

ДОЛИНА ХІ.

ПОЗИВ НА СЛАВУ ДРУШТЕВНУ

Српско Пољопривредно Друштво славић и ове године своју славу Св. Краља Малутина на дан 30. октобра ове год. у своме дому у Београду. Немањина улица бр. 11.

Водоосвѣћене и сечено славског колача извощиће се у 10 часова пре подне.

Управа друштвена позива чланове друштвене и пријатеље да изводе друштвену славу походите. Из канцеларије Српског Популарног друштва 15 октобра 1909 год.

ОРАЊЕ У ПОЗНУ ЈЕСЕН И ЗИМИ

Један од најважнијих јесењих пољопривредних послова то је орање њива које ће се у пролеће јарим усевима засевати. Докле се при угарању преко лета, као и при обради земље у пролеће има избегавати свака дубља обрада, дотле у јесен и преко зиме, за да што дубље орати баш и да монката земље или сушна чине да паду одувљавају грудве или „байлване“ брадве.

Пре свега циљ је јесен-ср или зимског орања да се земља издроби и укри, те да се тиме постигне иено оплођење. То се може постићи само тако, ако се доњи слојеви земље изнесу горе на површину и преврту, те да се изложе утицајима мраза и снега, крице и сунца, утицајима ваздуха.

Орање пред зиму утолико је неминовније, што је земља тека. „Мраз је најбољи орач“ вели посло-
вница. Али та пословница вакши потпuno само онда, ако је претходно земља била плиће подорана и ако се мразу да прилика, да као наши помагачи може сту-
пити у рад. Кад је то случај онда и друга једна
пословница постane истинा: „про зиме како треба
построји, у поља је поћурено“. Мраз је помагач који
нашишта не стаје и који нам виништа не тражи а

који се напреже свим непрорачуњивим напоном своје снаге и стога се не може оправдати лакомисленост или немарност, ако пољопривредник не потргне мраз у помоћ и ако се њиме не буде хтео у пуној мери користити.

Земља појрана у јесен, па остављена преко зиме у суворој бразди, изложена је, као што рекох, утицајима ваздуха и воде, топлоте и ладнобе. Ови чинионци дробе земљу, тако како го накакас мудсок ред иже у стању, чине је трошном, сникавом и кртом као најбољу баштену земљу. Ова делатност мраза толико пута је испрично описанава у овом листу, да се можемо манути оширилног разговора и разлагаша. Толико можемо подсетити, да то чини смржавање воде највеће се у земљи, вода претворена у лед.

Но не само да мраз дела распружавајући, по он има и извредно јаку растворавајућу снагу. Мраз и растворе минералне састојке земље. Где који још сирови и за усеве школдњиви састојци земље који је севим орањем буду из доних слојева оранџе или аздаџице панети на површину, буду не само распуштни, по и растворени, не само учинени нешкодљиви, већ што висне претворени у хранљива за усеве. И при том мраз биваја вадено потпомогнут физичким радом

ваздуха, топлоте и светlostи, као и ваздушним падежима који земљу обогаћавају азотом, амонијаком и шалитреним нисолином. На тај начин ораница, у пролеће и без ћубрења показује масу билих хранила које у јесен нију имала.

Орањем у позну јесен бивају најбоље регулисани и односи влажности оранице, за јаре усеве. Мраз исушује сувине мокру земљу, а да он исушује, то уме и свака домаћица потврдила која ладних зимских дана обеси на полу своје мокро опрано рубље. С друге стране растресите, измрљена и уситњена земља у стапу је да биде прими и ундеје премеку влагу и да је у дубљим слојевима задржи, услед чега је пољопривреднику омогућено, да пре приступом благонременој обради и сечи својих ораница у пролеће.

Најзад се орањем у јесен затре и стамани и много корова. Угарењем или паштком преорицом по жетви, подстакне се пицање опалог коровског семена и кораја као свеже зеленило преносије стрвику. Јесење орање ово пасенило заоре у дубину, стамани га и сав тај пасат иштиги зелениши, учини корисним ћубрењи њиме ораницу.

У јесен дубоко подоране пиве пискују у пролећној обради много мање посла, но непреораване, преко зиме слегнуте и утабане, с тога забијено и стварну земљу. Оне се и много доцније засејати могу, јер много се спорије у пролеће исушују и стога и позније се орање стижу.

Ако повољно време устраје, јесење орање може се продужити чак до у зиму. То је онда права благодет за пољопривредника, јер не само да је у стапу претходно до поврнице сијоје прешле јесење послове и радње, но и да своју сточину и људску радну снагу нађе прилике да је увосли, у доба, кад на њих иначе нема објављеног заносиња.

Много пута виђамо и код нас близакијих зима и по јужнијим и југотијским крајевима, где се оре у пуном јеку до пред сјам Божић, што је знак да се увиделе велике користи зимњега орања.

Ове године пролазећи у септембру ужичким, чачанским и рудничким округом уверио сам се, да тамо редовно ору пре зиме стрвице, за кукурузе у пролеће. Докле пре 3—4 године тим истим путем шију почетку октобра пиве се могло видети орања, јер су биле родиле шљиве, па се све то дало у бербу, сушеве и превозљење шљива на тржиште, а на орање нико ни помисљао није. Због садашњице заборављају се будућност.

И ако је велика добит, што су се пољопривредници тих округа, нужном нагната, убедили, у корисност јесењег орања за јаре усева, опет је тај рад непотпуни, зато што претходно пису извршили одмах по жетви, паштком преорицом, право угарење, да се спасејана ораница или стрвица, за припремање земље подстrekче и покрне и да се коровско семе изнами да изникне, па да се потоњим дубљим јесењим орањем утамани и заоре. Овако радећи, постиже се у попа усех. Коровско семе остане притијајао, да се у пролеће прене у живот и никне на штету усева, а што је остало непожиљевено и непочувано на њини и на утратницима, то до јесењег орања заметне семе, сазри и опадне и пива буде коровом усевана за до године.

Правилно ради наши пољопривредници у јужној Србији (нарочито нишка округ): они за кукурузе угараје па потом још једном у јесен дубоко ору.

Али ни једни, ни други не ради то исто и са кукурузиштима, на којима је јару страв сејати. А нарочито поиза кукурузишта и она на којима не сејати какав озимац, једва и стигну да преору и да одмах засеју. Међутим јесење орање без претходног угараја и преоравања земље док не постигне угарашт, то је полован посао. Земља одмах преорана, па посејана пиве била у стапу за усев да стаси и да привремен трпезу билој храњива за птице. Нарочито још кад се код нас никако и не употребљује дрљача у обради земље и за што друго, до место бране, за затрпавање семена.

Требало би за озимце намењивати ранија кукурузишта која се могу подугарити, прележати, да се припреме, па тек у септембру или октобру засејати семеном. Било да се може још једном подорати па посејати, било да се не стигне више орати, због премира, па само претходно подрђајо да се посеје. Попиза кукурузишта пак оставити за јаре усеве, па свајакојако, бар једном још пре зиме дубоко подорати.

Колико велику важност у име науке придајем јесењем дубоком орању, после претходног угараја, ја немам речи да искажем. Да имам сије и моћи, наредио бих, да се и у биковару и у читанци, и на раскореницама и по судовима, по механама и по црвима, најкрупнијим словима испишу доње реченице:

Или да ми је глас истрајан и моћи као глас јерихонске трубе, ја бих на селу и на прелу, на збору и на сабору, у крчми и у цркви да и поћије, да ме и глуви чути мораје:

„Узари и дубоко у јесен ори за све усеве, ако хобеш доста да жаљеш!“

„Кукуруз је много лакше кошти, он ће ти много боље родити, ако у лето подугарши а у јесен земљу за кукуруз подореш!“

„У пролеће само изаустви ори. Као си летос подујари у јесенас преорио: — у пролеће преби само дрљачом, ако немаш и не знаш шта је и колико вреди обрађивач!“

„Коштица и лагртчица ради певајући у кукурузишту које је летос угарено, а јесенас или зимус дубоко преорано!“

„За срлом и косом забоди плуг у њиву! Што пра то боље: поугарено у попа поубрено; у јесен потом дубоко поорано темеље је обрађено и богато усевано: за кошти мекота, за жетву дивота!“

„Све што поугариш, па подореш пре зиме, то ти је обезбеђење поља за обилату догодинију жетве!“

„Не сеј, ни јари, ни озими усеве, ни стре ни кукуруз, ни коштице, ни дуван, ништа што се сеје, ако хобеш да добро жаљеш и обилно да береш ако ниси летос поугарио, а јесенас потом подораш!“

„Сеј певајући, јер ќеј певајући и жељети, ако си летос поугарио, и јесенас преоро!“ итд.

При потоњим, орању у позну јесен, правом зимском орању т.ј. орању за јаре усеве нарочито, није потребно, да бразе буду измрљење и уситњење, положене у равномерну раван. Нити је то нужно, нити је то и корисно. Што више грудава и бурумака кроз орање лежи испретујано једно преко другог,

што орање више личи на свињама парнивено земљиште, то све више површине остаје изложено утицају мраза, воде, ваздуха, топлоте и влаге. Утолико ће бити боље распадање и крњање, дробљење земље орање, што већи степен влажности она има, дакле што је земља влажнија кад се оре; што спроведу бразду, грудво и балване плуту и одваљује и што чешће такве бразде мрзну и краве се; што из чешће кина и свег пљескају и засипају. Поволни посledије јесењег дубоког орања пајаче искачу и падају у очи, кад је не само сувомразница и голомразница зими, не само мало снега, већ са чешћим меном мраза и југовине. Таквих година може оно грубо, сурово, разаво орање пре зиме, нагледати у пролеће рано као велика вода коју је поветарац као таласом скривио тек најчешће: како је уситњена и укрене земља по површини прашинава и растресита, сва сипкава. Кад су зиме снежне онда мањом тек пролеће преузме њин посао. Али и онда су користи јесењег дубоког орања толико очигледне, да се пронусти јесење орање не би смело допустити, да се пронусти јесење орање за ма лакву пролесну сетву.

За јесење орање су плугови са дугим завојитим разом или продуљком (репелком) на истом, или Саковци, са широким оклоним разом (даљицом), нарочито су они твра или марке **A** за разоравање ледине и кречњака најбољи. Они бразду више полажу дупке, одваљују сурову, разаву бразду, у балванима или у најнимима.

Теку земљу вадуја у јесен у уским, а лакшу у широким браздама орати. Али у оба случаја што дубље?

„Орање је вештачка своја матер [земља] дотле саглати, докле нам не да толико новаца, да можемо њиме себи своје дугове плаћати, своју чевљад пристојно издржавати и себи коју пару за старе дане на страну оставити“.

„Где је срећа разум и плане управљају плугом,
Ту ће успех и срећа косу (сри) красити“.

КАКО ТРЕВА ПОСТУПАТИ С ЏУБРЕТОМ КАД СЕ НА ЈИВУ ИЗНЕСЕ

— Д-р Б. Радић —

Ево нам наступила је јесен! Ево наступило и време, кад се највише износи џубре на ослабљене њиве, да се оснаже за оне усеве, који ће се већ ове јесени сејати, или да се најубре њиве за оне усеве, који ће се као јари с пролећа сејати, а да то џубре земљу тако оснажи, да се после јарог жита идуће јесени може с добрым успехом посејати озимо жито, а да се њива не мора поново џубрити.

Важне су ове речи које напред исписамо, јер се много ходи од овог јесењег џубрења! Ми можемо из овог начин да постигнемо даљи инија, ако поступимо са изнесеним џубретом на њиву онако, како ће своју снагу у потпуној мери одржати.

Да би могли потпунце предочити и доказати важност уместног поступања с џубретом на њиву, морамо имати у виду џубре на џубршту, па онда поступање с њим кад се изнесе на њиву.

Што џубре на џубршту дуже лежи, тим оно све више губи проценутално од своје опште вредности; оно дужим лежањем проценутално све више

нестаје. Дужим лежањем на џубршту оно све боље „саэрвал“, тиме се све боље удобраба, јер се дужим лежањем боље концентрише снага у сагоревом, „зрелом“, отежаном џубрету; али оно зато двојишном више губи од своје количине, јер, у колико год џубре више саэрева, у толико га више по обиму, по количини нестаје. То нестајање по количини не може се избегти, не може се предупредити, па ма како пажљиво с џубретом поступати. С то стране много је, дакле, боље, да се џубре што пре на њиву изнесе на одмах и заоре, и онда ћемо и много већи простор — сразмерно — моћи да најубримо.

Кад би ми џубре одмах из стаја на њиву изнесли и заорали, дакле пре, него што би оно на џубршту отпочело да сагорева и да ветри — то би онда најбоље било, попут би у том случају најмање изгубило од своје опште вредности. Али нам многе и разновидне прилике и неизрелице не дозвољавају, да џубре одмах из стаја на њиву изнесемо, да га одмах тамо растуримо па и заоремо, те смо приморани силом околности, да из стаја изнесемо џубре на гомилу, на џубршти сместимо и ту га неко време чувамо; а кад би га одмах непосредно из стаја на њиву изнесли и заорали, имали би од њега следеће користи:

1. Могли би с њим већи простор најубрити.

2. Скорашње и одмах заорано џубре, физички би боље удобрило земљу; боље би ју истрошити, што код тежих, чаршијних земаља треба парочито имати у виду.

3. Полаганим, поступним сагоревањем, трулењем у земљу, дуже би се у снажи одржало;

4. Оне ветрећи састојци, који се при сагоревању џубрета развијају, остану сви у земљи, док би лежањем на џубршту изврстри и пропали.

То је неопорни истини, да је свака онaj пољопривредник имала богатију жетву, који је скрозаше џубре одмах из стаја на њиву износио и одмах заоравао, него онaj, који је џубре на џубршту најпре износио и чекао да му ту џубре сагоре, па га тек онда на њиву износио и заоравао.

Ко има тешке, хладне земље, тај треба што пре да изнесе џубре и да га заоре, да ону у земљи самој сагоре, иструне, јер ће ју тиме удобрати, поправити, иструнити. За хладне, тешке земље увек је боље ону џубре, које је више глатком, простијиком, назимашо, а за лаке, песковите земље боље је оно, које је више балегаво; ово џубре треба у скоро пре самог сејања изнети, одмах растурити и заорати, јер ће онда посејаном усеву најбоље користити.

Ако је њива — земљиште — хладна, подводна, треба ју, пре свега, у колико је могућно најпре одводити, па онда џубрити, и то с пролећа или преко лета, како ће ју џубре боље загрејати и растрошити. За снажне њиве џубрите је коњско џубре. Трошне, суве земље треба џубрити с јесени или преко зиме и то најбоље говећим, или иначе житкијим џубретом.

Кад је време киповито, не треба извозити џубре на њиву.

Што се нај заоравања на њиву извесеног џубрета тиче, за то постоје извесна правила, којих се пољопривредник мора придржавати, ако жели да џубрењем потпуно постигне свој циљ. Тако треба да пази:

1. Кад је с пролећа или преко лета дужа суша, онда извесено ћубре треба одмах заорати, чим се на њиву извеле и растроји, јер извесеном и растројеном, а незаораном ћубрету, извуче сунце многу снагу; она га ослаби, испије.

2. Ако је потребно да се чвршића земља уситни, да се растроши, треба извесено ћубре што пре заорати, јер ћубре, сагоревашем у самој земљи, и најчвршућу земљу растроши.

3. Ако њива лежи на стрмни неког брда, треба извесено ћубре на њу што пре заорати, да га не би кинао на ниже сплакала; а ако је земља смрзнута, онда на тако стрму земљу не треба преко зиме ни извозити ћубре, јер би га снег, кад би се почeo то пита, на ниже спрао.

4. Кад је неком усеву потребно брзо ћубрење, кад је, решимо, посјајан на неком поспом земљишту, онда се може ћубре и прено већ, засејане њиве изнети и растројити, само што то ћубре мора бити зрело, ситно, сагорело. У том случају је најбоље, да се тако ситно ћубре руком по њиви поспе, као да се сеје.

5. Кад се у већој количини а ређе ћубри, и онда треба ћубре одмах заорати, па ће у том случају бити од веће користи; а кад се са мање ћубрета чешће ћубри, онда је много корисније, да ћубре неко кратко време незаорано на њиви полежи, па онда да се заоре.

6. Кад се одвива влажно ћубре на њиву извесе, не треба га дотле заоравати, док се мало не просуши.

7. Ни на подводним, глинистим њивама, не треба ћубре одмах заоравати. Ако је тешка, глинистая земља у влажном стању орана, онда је ћубре, или сламом, врло добро средство, да се оне веће гређе, које су после орња заостале, растроше, и у том циљу онда, треба то ћубре најпре да неко време незаорано на њиви полежи.

8. На њиву извесено скорашње, непреврело још ћубре, треба што пре заорати.

На њиву извесено ћубре, било оно скорашње или сагорело, треба, пре свега, подједнако растројити, да се не би већа места преубрила, а друга неповрбена остала. Сваку груду ћубрета треба вилама растрошити, па онда растројити. Код стрмих њива треба, горњи крај увек јаче нађубритьи, а доњи мање, јер ће кина с горњег краја ћубре на ниже спрати.

Наши пољопривредници у оштре врло погрешно раде, што ћубре у гомилицама на њиви оставе дуже времена да лежи, јер се на тим местима, где је ћубре лежало, земља „прегроји“, па ту усев у висину јако порашњује, али слабо зреће рађа и врло лако полеже.

Али, ако је домаћин приморан да ћубре из дворишта на њиву изнесе, онда нека га сложи на једну гомилу у крај саме њиве, па нека га покрије сламом или земљом да не губи снагу, да не ветри, па кад га одате на њиву разбаци, онда да га одмах и заоре.

Ово су оштре правила; али има случајева, а че од ових оштре правила може у неколико и отступити, нарочито код разних, иначе добро обрађиваних, чистих њива, где се у неколико сагорело ћубре може растројено по њиви неко време и не заоравати; у том случају ћубре од своје доброте ништа не губи; али пазите! Да се то може чинити само код разних, чистих њива, са склерелим ћубретом. Ко у томе није сигуран, нека ћубре увек одмах заорава.

Никад не заља ћубре предубоко заоравати; самога на пескуши можемо мало дубље заорати; иначе, искака се никад не заорана плиће од 5, а ип дубље од 10 сантиметара.

Кад ће ћубре заорава, треба па то пазити, да се добро заоре, тј. да га земља сасвим покрије. Кад је ћубрету има много и подуже сламе, онда је потребно да неко за плугом нарочито еде и да сламу у бразду тутка.

Кад се пре сејања ћубри, онда треба ћубрети у предпоследњу бразду, тј. не пред само сејање, него у претходно оране, како не ћубре до орана за сејање у неколико сагорети, што је за усев много боље.

Колико ћубрета треба на њиву изнести, то ће зависити од земље и од усева који ће се сејати. Тако ће лакше земље, пескуше, требати ћубрети чешће а с мање ћубрета, јер оно у лаким земљама брже сагорета, брже га нестаје; док же земље треба ћубрети ређе, али са више ћубрета на једаштут. Што се пак усеву тиче, оно треба највише ћубрети да дуван, кукуруз, репницу, конопљу и све врсте птичињих близака, које ће се у зелено косити и трошити.

Зад стрмне пак, треба ћубрети сагорелим ћубретом.

СПРАВА ЗА МЕШЕЊЕ ХЛЕБА

Сви добро знамо колики је то замет и тегоба за домаћице и редуше кад морају да месе и да пеку хебац. Нарочито у домовима многогодиџијим, које је Бог обдарио повећим бројем чељади или у лето кад настано пољски рад, прашење, и копња или косидба и жетва, па треба спремати хлеб и храну за повећи број радника и радница. Још у очи дана за мешење чине со потребне припреме: нађе се вуку крај пећи, тесто со замешује квасцем и покрива пољавама и јастуцима, да целу ноћ престоји и кисне тако увијено докла с белом зором домаћица не отпочне у вијоју лица свога⁴, да га меси и гњечи по читава два сата не престајући са тим тешким и заморним послом. Све остали кућни посао за то време је застајао и текао.

Због те тегобе и замета, са потоњим развићем нашег породичног и друштвеног живота, по вароши и варопничама ољавна се престало да мешењем хлеба по кубама. Данас се јавију варопничим столовима мањим хлеб купонима, из хлебарница којих има сада и у најмањој палачини, па и по селима.

Још један више посреднички ред који живи на рачун производња и пољопривредника!

Мешен и печен хлеб на хлебарницама стаје нас знатно скупље. Не само да је велика штеда и економија, кад се најсушни хлеб меси у куби, но што је још главније то је, што је онда сваки поуздан да је умешени хлеб здравији и чистији.

Али досада је доиста имао и оправдана за домаћице, нарочито преонтерећено кубеним радом сеоске домаћице, ако су настојавале, да понекад збаце са себе терет мешења хлеба. Као и за домаћице по варошима, ако су не ради same пристајале да месе и остала теста и колаче који се с квасцем граде и за-

мешују, као што су хлеб с млеком [или хлеб] кисела гужвара (штрудла), куглов и крофос.

Данас оти дају сви разлози против мешења хлеба и колача у кухи. С проналаском америчке справе за мешење хлеба, домаћинама је сино време олакшан тај посао тако, да је свака кућа сад у стању, да потребан јој хлеб и остало сама меси и спрavlja и на тај начин без по муке, чини велику економију и употребу у исхрани и своме издржавању. Са овом справом у стању је сваки, играјући се лако, да за цирко 3 минута, окрећући ручицом справу умеси 6 кг. хлеба или колача. На тај начин са применом ове справе у кујини и неосетно свака домаћина, уз остали посао, може месити здрав, чист, потпуно хигијенски добар хлебац и не мора, као досада проклињати и себе и свој дан, гњечени и месећни тесто.

Сликa 1. представља справу у раду

У справу се најпре усне смлачена вода [или млеко за колаче]. Смлачена мора бити. Овда се досипају остана додатни. За хлеб радије [у већем] с млеком водом и брашином замешен квасац; за колаче квасац замешен брашином с млаким млеком. Затим и за хлеб и колаче сб. За колаче још и ситан шефер, растопљено свеже слатко масло [буттер], жумание, мириш итд. И разуме се на посластку под меру брашина.

Најбоље је на три дела брашину узети један део воде [или млека].

Ако би тесто у справи било сувише чврсто, треба досити мало воде [или млека], а ако би случајно било одвећи меко, нека се дода мало брашина.

И онда треба окретати ручицом на справи 3 минути.

Тесто добије облик лопте и онда се остави да нарасте.

Ако се жели добити особито лако, буавно тесто, препоручује се, да се тесто остави први пут у справи да нарасте, не вадећи га на поље. Па пошто буде нарасло, онда се ручицом окреће још неколико пута чиме се тесто понова заокругли. Затим се извади на-

поље из справе и метне на топло место да понова нарасте.

Хлеб или тесто потпуно нарасте само онда, кад се равномерно умеси, кад се дакле равномерно окреће ручица на справи без прекида 3 минута.

За обичан домаћи хлеб од 6 кг. колико се једном може умесити у овој справи, потребно је узети:

млаке воде	2 литра,
квасца	60—80 грама,
брашина	4 $\frac{1}{4}$ кг.
соли	по потреби,

Место самог пшеничног брашина, може се узети један део ржаног брашина или неки обарени кромпир. Тако се добије укуснији хлебац који се и дуже држи и не скоре се.

Не мора се радити једном 6 кг. теста у овој справи, но може од $\frac{1}{2}$ кг. па до 6 кг. да се меси, према потреби. И најману куличину, као и вајневу наради справа за мешење подједнако добро.

Да се боље може ценити велика предност спрavљања хлеба из справи за мешење, најешћи овде пита вели наука са здравственог гледишта о томе:

Према испитивању д-ра М. Руслела¹⁾ нагледа да јара у пећи није у стању, да убије бактерије које се

Сликa 2. представља хрек с умесеном хлебом

налазе уред хлеба при пецињу истог. Руслел је у тесто уметао гомиле бацила од туберкулозе [јектике], пекао хлеб и даље испитивао, да ли су бацили туберкулозе живи и да ли могу заразити и после тога животиње. И доиста тим начином заражене животиње угинуле су од туберкулозе.

Из тога је Руслел извео закључак: 1.) да се од сваког теста зараженог бацилима туберкулозе добија хлеб којим се може човек заразити и 2.) да је једини пут, да се избегне могућност заразе, употреба справе за мешење хлеба, никако мешење рукама, или чак и ногама.

Ова справа за мешење може се добити по цену од 21-70 динара од главног продајца за Европу г. Јође Радојловића гвожђарско-стакларска трговница код „Златног Крста“ у Београду, као и од Српског Популарног друштва.

Исту справу опробalo је и препоручило и „Аруштво за неговање и чување народног здравља“.

Опробао сам је и ја и могу је скакоме најтоплије препоручити: Ни једна домаћица која се једном користила овом справом, неће се никад више пратити тегобном и мучном мешењу рукама.

С. Г.

¹⁾ D-r M. Roussel: — *Survivance des bacilles pathogènes dans le pain après la cuisson* [Archives médicales Belges 61 год. 1908 стр. 211]

Б Е Л Е Ш К Е

Вајење и чување зелени за зиму. — Кукињска зелен под којим се именом у ужем смислу подразумева: јајка (шарпера) целеј, пашијант, перчун, и др. репасто учеље оставља се у земљи дуже времена да дозрева. Ова се зелен вади из земље пред зиму обично у половини октобра. Вади се ашовом и то само по сувом времену. При вајењу нарочиту пажњу обратити да се зелен не повреди ашовом — не рани, јер таква зелен брзо се квари и трули. Зато најсачење — ранену — зелен при трапезу одвојити од здраве и одмах је трошити, иначе ће она и здраву да уквари.

По себи се разуме да морамо при вајењу зелен добро очистити. Изважена зелен не сме се дugo оставити на отвореном мосту, већ се склонити у трап или покриви липићем да је сушне и сув ветар не осуше, иначе почне да вене и да се квари.

При вајењу, обележити и одбрести зелен за пропизводњу и добијање семена, јер доцније то је теке чинити. Ову зелен треба и засебно трапити. При избору, разуме се да треба гледати па узимати оне бильке — зелен — које су добро развијене, које су здраве и које нису ни однек велике ни мале, већ средње.

Зелен се преко зиме чува обично у траповима или подрумима и у колико су они сувы, у толико се и зелен може дуже здрава и свежа да очува.

За извесне врсте зелени подеснији су промајни подруми а за извесне трапови.

Била зелен у подруму или трапу, због влаге коју зелен из себе испушта, бујави и труне. Ово трулење у подрумима спречава се донекле тиме, ако се по-друми проветравају за време лепих, сушних дана, и ако се при трајењу и најмањи патрот доје зелени очисти.

Многи баштовани који се искључиво баве про-дјам зелени загревају подруме овлаш за време мраза и влажних дана.

Зелен је најбоље трапити у чист ситан речни песак. — Преко ашне је чешће надгледати и трулу од здраве одмах одвајати.

Највеће зими шкоди зелени мраз, сувише томло или сувише влажно време. Промрзнута зелен најуби сваки укус и првашњу силину, особито ако за јаким мразом наступи тоналје време. За то треба да је у трапу односно подруму равномерна температура и да на траповима има одуник ради промаје и одвођења сувише влаге.

Како треба да је ћубриште уређено?

Будите мора бити:

1. Практично положено [у дворишту, уза стајски зид, не сме бити положено да га владајући ветар дува, нити изложено непрекидној сунчаној привеци итд.].

2. Оно мора бити доволно пространо [према врсти и количини стеље под стоком];

3. Оно мора бити савршено непропустљиво [бетонирано, у камену са цементом заливено] и

4. По могућству што више заштитљено од испратајеља доброга стајског ћубрета: сунчане привеце, икши и јаки ветрови [засађено дрвима, с кишним олудијем снабдевено и оздано].

Рупа за мокрачу пат мора:

1. Лежати под сложеном гомилом ћубрета;

2. Бити доволних размара [најмање 1 куб, метар на 1 грој кружне стоке];

3. Оаго препокривена облицама или патосницама или озидана на свод;

4. Савршено непропустљива [у бетону, или у цементу озидана]; и

ПОДЛИСТАК

**КАНО ЈЕ ЉАТА МИЛОВА ЛЕЧИЋО КОКОШИЋУ КУГУ
У СЕЛУ КОКОШИЋУ**

(наставак)

— Добро, браћо, само тако ако урадите биће помоћи, јер вапити труда излечити своју жину, као наше компаније по лечењу холику, те болест и у даље траје, и пренеси се међу вапиту друшу живину.

— Тако је!... поништаше многи.

— Даље, ако хоћете тако да урадите ишо што вам рекох, онда имате ово да чините:

Прво, да поништаше аку ону угинулу живину, коју сте у суводолну и поток побацили, или да је затрпите тако дубоко, да је сеоски пси и мачке не могу никако извлечити и по седу разносили. У руну, у коју ћете угинулу живину потрпти, бачићете једно 50. агр. негашених кречи.

Друго, да никако живину не пустите на поток да води лије, него само код кује из чистих чанака. Колико ће то трајати, — ја ћу вам казати.

Требе, да здраву живину од болесне издајите у одолите проторе — аграде, да се кујна чедад никако не облизи болесну живину. Само један укусни имаће да се брине о болесној живини и за то време не сме признати здравој живини.

Четврто, Да се син кокосари и ложак, без обзира да ли је у њима болесна живина боравила или не — добро очисте: да се кокосничини избађе и сиље; да се под у њима прекоца и новом земљом нафаде, да се седала у врему цељу испаре, а потом карбонском водом попули, коју ћу вам је из варожне апотеке набавити; да се зидоне окрече и карбоном подеси испрскају; да се сви судови из којих се извади хранлива војница искушаву у куличкој води; у оните да се уклоне сваки траг од болесне живине.

Пето. После овога што сам вам изложио, морате чистути одражавати и на даље, да се болесни граја угинулу, да се одмах дубоко у земљу закопају и од њих сваки траг уништиши. Простор, у коме буде болесна живина задржана, мора бити такав да никаква живина не може уда-зити, па ни врапци ни голуби. Јаја, месо од болесне живине никошто не треба употребљавати за јело, нити давати живини на исхрану.

Шесто. Болесну живину не треба ле-чита, јер си да сада познати лекови противу конопије колере, показали су се као несигурни. За то не треба забе-бјати паре.

Ето, то вам је лек, који сам вам имао да кажем. Поступате по њему, па ћете видети да ће кроз најкраће време коечни стасти и живина преандрати. Напо-слетку вак напомњим ви то: кад видите да неко граја кујну, а не шако шта му је, не покалите труда да ме позо-вите или да облазете грај да донесете да га прегледам и видим од чега болује. Не-мојте као да сада грешати, да толики залати изгубите само ши запети нукос не-хата, или што сте мислили да вратаче и молите више помажу него искрство и науку!

Платите и испадајте више у гренике, јер ће вас клети живина!

Са тим ћата Миловаз заврши свој по-учан говор и збор се разиде.

(свршилак се)

Стајењин, Никола Петровић, Добрица Миловановић, Димитрије Метларски, Тодор Ј. Радончић, Милан М. Младеновић, Тодор Тасић, Урош Ломовић, Савијица Протић, Благоје М. Илић, Недељко М. Милићевић.

I.

Подпредседник г. Ада Живановић, као председавајући констатује, да по чл. 43. друштвених правила има на окуну доволjan broj članova za vokzalno rešavanje i otvara Žbor u 9:30 часова pre podpis, pozdravljajući prisutne dobrodružnici.

Pre, što bi se preuzeo na dnešnji red, Potpredsednik predlaže da se od strane Žbora pozdravi Načinac Zastavnik Srpskog Poљoprivrednog Društva Nićego Veličanstvo Kralj Petar. Kako je Žbor ovaj predlog usopšto sa jednouđenim: Живео Краљ!, гоје Potpredsednik pozao svetopatra da прочита подпisan, počinj poznati i pozdravi ga sa: Живео! Живео! Живео Краљ!

Поздрав гласи:

ЊЕГОВОМ ВЕЛИЧАНСТВУ КРАЉУ И ГОСПОДАРУ СРБИЈЕ

ПЕТРУ I.

Београд

Чланови Срpskog Poљoprivrednog Društva i prijatelji srpske poљske priprede, sakućenici današ na svom XL. Glavnom Žboru, htaju, da na prviom mestu prednesu Vašem Veličanstvu, svom Načinac Zastavniku, izjavu svoje nepokoljebljive vernosti i odanosti, dubino zahvaljujući na presepojenoj izjavi, koju Vaše Veličanstvo počinjali Srpskom Poљoprivrednom Društvu i domaćoj poљskoj pripremi, jednouđinno klinčuju: da živeti Nićego Veličanstvo Kralj i Gospodar Srbije Petar I. Da živeti Nićegon Presveti Dom!

Потpredsednik
Срб. П. Орг. Друштва
Ада Живановић

Секретар
Д-р Ђ. Радић

Na ova pozdrav Nićego Veličanstvo blago pozdrava je najmisostivije obgovoriti sledećom dnešnjem:

ПОДПРЕДСЕДНИКУ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

Београд

Врло сам oдмрнут поздравом са Žbora предstava srpskih poљoprivrednika.

Нејдрачнице им лахољујем на леним жељама, нећа српски пољoprivrednici i dalje istraživo radi na svom врло noćnom zadatku.

ПЕТАР

По чл. 33. друштvenog poslovnika, Potpredsednička predloži, da Žbor izabere trojnicu od preustih članova, koji će overiti zapisnicu aborionoga rada, — Žbor izabere g. г. Мишића Ступаревића, Илију Кремића и Сретена Јејтића.

II.

Potpredsednik izvezeta Žbor, da je prema чл. 43. тач. 2, na dnešnjem redu читава Izvestajuča o radu Srpskog Poљoprivrednog Društva u manjuloj 1968. године. Ne kako je Izvestajuč u 4. и 5. број „Тежака“ штампан и на време разaslat, te su članovi imali dovoljno времена da ga прочitaju i pročue, no s tega Potpredsednik nista Žbor: da li žele da se Izvestajuč čita ili ne?

Žbor načinjuje da ga ne treba čitati, na što je Potpredsednik pozao prisutne: ako bi se želelo i imalo šta da говори и учини промеђе na pojeftine tajke Izvestajuča, da to učini.

Преглед 29. броја „Тежака“: — Позиција на славу друштвени — Чланци: Орање у изнуу јесен и зима — Како треба поступати с ћубретом кад се на њиву изнесе — Справа за мешење хлеба — Болешке — Пољистан: — Како је ћута Милован лично кокосију нугу у селу Конопишту — Гласник — Друштвени и подружнички послови: Записник XL Žbora — Огласи.

г. Благоје Тођоровић као Председник жичке Poљoprivredne Podružnine пита: зашто се у X. одлазку Izvestaja, где је реч о Подруžinama, називаја жичка Podružina и мози Žbor da on реши, да се жичка, као најстарија и једна од најактивnijih Podružinja огласи као okružnu i да је то је би коштио са одредом чл. 34. друштvenih правила, да Okružna Podružinja баш мора бити у okružnom mestu, наведено за то Lešovac: да okrug вршачка и Јагодину за okrug moravka. Ово треба, вели, учинити у толико про, што се ни до данас није могла образовати Okružna Podružinja za okrug vrchacke u Čačku, и што bi poљoprivrednicima из срезовника и студеничког било тешко, а у признако и немоћно, да ради на издавању потребних им ствари иду у Čačak.

г. Младен Б. Протиг државни економ из Чачка објашњавајући зашто се до сада није могла образовати Podružinja u Čačku, није противан, да у тако великим okrugu, као што je чачанска, буде даје Podružinu: једна u Čačku са срезовником trianovskim, moravskim i dragatchevskim, а друга u Kraljevu sa srezovnikom trianovskim, moravskim i dragatchevskim.

г. Александар Поповић тога је минијан, да би у том случају требало изменити чл. 34. друштvenih правила.

г. Евгаслава Тодоровића вези, да се са проглаšењем жичке Podružinice за okružnu podružinu sa srezovnikom жичким и studeničkim, као da Чачка много удаљени, не би повредио чл. 34. друштvenih правила, нити би га зато требало менјати, a Žbor, који је Pravila одобрив, може и да реши, да се жичка Podružinja огласи за okružnu Podružinu.

После објашњавања Potpredsednika g. Аде Живановића и говора г. г. Радивоја Папуковића, Саве Маринковића, Милана Ж. Петровића, Јована Јовановића, Виће Радовановића, Виће Матија и Јинка Шокорића, Žbor решава: да се друштvena Uprava ослати, да жичку Podružinu, са седиштем u Kraljevu, сматра за okružnu sa srezovnikom жичким и studeničkim, a u Čačku da se образује Okružna Podružinja sa srezovnikom trianovskim, moravskim i dragatchevskim.

Zatim је г. Радомир Нешад почео реч о томе, да би требало годишnju izvezetu бар на мејси дана пре Žbora објављивати, износећи за то своје разлоге.

(свишил се)

О Г Л А С И

МУЉАЧЕ ЗА ГРОЖЂЕ. Srpsko Poљoprivredno Društvo набавило је из Немачке комбиноване муљаче за грожђе са апаратом за издавање шепурине из истог.

Ове су муљаче најновије конструкције и сада први пут у Србију донете, те се топло препоручују Poљoprivrednicima,

Цена је муљачи 200 динара

ВОЋНЕ САДНИЦЕ И ЧЕТИНАРИ. Поред брижљиво одговарајућих зољних садница свих врста воћака Виноградска-Воћарска Школа у Бујкову (вод Наготин) има за издавање већи број четинара, као: прног и белог бора, срчке и јеле. Цена је: од 1 м. висине 1 дим., а испод једног метра 0-50—0-60 дим. Паковање и пренос до Радујевца не рачуна се. Ценовник воћа и украсног дрвећа шаље се, кад се пошље марка од 5 пари дим.

САДАШЊЕ СТАЊЕ АМЕРИЧКИХ ПОДЛОГА

ПРЕГЛЕД И КОНСТАТОВАЊЕ ВРЕДНОСТИ ЊИХОВИХ

Предавање Паја Т. Тодоровића — Јаночића управитеља школе за винарство и винарство у Букову¹

Господе,

Управни Одбор Срп. Пољопривредног Друштва нашао је за добро да ~~и~~ повери мисију, да на овом скупу референшијем „О садашњем стању америчких подлога које су код нас употребљаване за обављање винограда“.

Радо сам се одазвао томе позиву; а као редован члан друштвених, по положају који заузимам и као државни службеник чија је служба у министарству Народне Привреде паља била управа у оно доба, када се, по доношеној закону о обављању и узимању виноградарства, државни утицај на ову пољопривредну грану најаче развијао, сматрао сам и да дужност примити се овога посла...

Ово читање има своју историју. Зато ћу претходно да бацим поглед на историски део његов.

1.

Историски почетак овог читања полази од дана када је у нас пронађена филоксерса (у Смедереву 1882. год.). Зајдију већ казва не пустоп и у нас неминовно наступити од тога инсекта, стаљна комисија противу филоксерсе, која је установљена била по закону о мерама противу филоксерне заразе (1883. год.), поред мерје које су тада предузимане противу ширења заразе, природно је било да је узимала у разматрање и мере за обављање (регенерацију, реконструкцију) винограда. Помоћу мишљења и предлога ове и министарство је имало јате потпоре за извођење мера енергичније, а нарочито да се стави на посао око подизања расадника за издржљиве лозе. И донста, једини логични поступак био је приступити подизању таквих винограда којима филоксерса не може бити од штете; почем су све остале мере, па ма се оно како строго и рационално припадле — а то већ није био случај — биле слабе да умање и задрже ширењу. Тако је још 1882. године приступљено заснивању првог лозног расадника, и, сасвим појмишљено, у месту где је и зараза најпре откријена, у Смедереву. Први руководилац овога расадника и први вештици школовани практичар у новим радионицама подизања винограда био је, сада покојни, Павле Мијић, практични учитељ многим данашњим виноградарским службеницима. Окупнице турске капеле, „Тулбе“, код Смедерева, беше изабрано место затјај расадника, ту најстарију матицу најстаријих винограда, одакле је изашла и прва практична поука о подизању винограда на америчкој подлози, где је први пут у нашој земљи опробан род од тих винограда, и где је виноградарство наше видело спас свој.

После четири године (1886.) приступио се оснивању другог лозног расадника, за Крајину, на зем-

љишту манастира Букова код Неготина. И каква слујања: први расадник се оснива на земљишту једне религиозне установе, па и онај други! — Треби расадник је основан после седам година (1893.) у Топчићдеру, близу ушћа топчићдерске реке. Даље, није у строго виноградарском крају, као прва два а јамично стога, да се нађе ближе Министарству за ближе осматрање и огледе, а и да се топчићдерска винородна брана обнове виноградима.

Ова три расадника била су претече закону о обављању и унапређењу виноградарства, од 28. новембра 1895. год. Од тога закона настаје одлучнији рад на подизању виноградарства, које се нагло приближавање свом савршеном пропадању. Од тог закона су расадници не само установе за издавање издржљиве лозе, него и школе за подизање и културу нових винограда; тај закон даје олакшице за оснивање више таквих расадника како под роком државном, тако и аутономних организација: округа, срезова и општине, па и удружења и приватних, осигуравајући им и државни потпору; тај закон заводи установу виноградарских путних учитеља, он ослобођава нова виноградска земљишта за време државне порезе, чини многе олакшице за иштванију набавку лозе и даје повластице за бесплатан и бра подвож лозе на државним жељезницама и та. Но, поред тога, тај закон има и један особени значај, а то је, што од њега почне једна епоха, веома важна за нашу пољску привреду, у којој она добила један низ пољопривредних земљи, уредаба и установи, који су и суседној Бугарској у многоме служили за углед и копирање, и у којима ми гледамо за пољопривреду Србију једну од највећих културних тековина.

Правилник који је прописан на основи овога закона још боље је разгрлано циљ његов, тако да су томе створене не само пољовне погодбе и подстицај за брже обављање виноградарства, него и да култура винограда стане на научну основу. Резултат тога био је: оснивање још три велики државни лозни расадника, у Нишу (1894), жупском Александровцу (1896) и Јагодини (1897); простирање земљишта старијих расадника, оснивање више среских, окружних, друштвених и приватних расадника, од којих су данас важнији: окружни расадници у Крагујевцу и Чачку.

Да се вратимо првом добу лозних расадника. — Познато је, да у обављању винограда није одмах почето с каламаљењем лозе. Најпре је огледано, да се поинспиритим виноградима од европске лозе нађе замена у америчким лозама које рађају без каламаљења, назване „директни продуктери“, и „родни хибриди“. Али када се видело, да нови свет, који нам ће дади винограду најстаријих винограда, ту најстарију матицу најстаријих винограда — а с њом као приде и много нове болести лозине, опасне као и филоксерса — није био у стању да нам даде сорте, које би се по каквој могле поредити са европским, приступљено је од давнина познатој културној радињи, која се раније скоро нимало није примењивала код лозе или зато је код воћака чуда чинила, — каламаљењу. Стога није никада нејошњиво, што су и наши старији расадници прошли кроз те фазе, јер су били скоро савремени с тим радијама у Француској и на другим местима. Зато ми налазимо у њима у почетку аме-

¹ Предавање је било у дому Српског Пољопривредног друштва 28. Септембра 1908. год. припремљено приређених изложби.

ричке родне хибрade у најразноврснијем избору, а тако исто и сорте за подлогу најстаријег датума, грано помешане, онако како су их у прво време Америчани набављали Европљанима, како их је приједала у њиховој земљи усејала.

Бај списка лозај којој су биле у прво време у нашим лозним расадницима:

а) Амерички родни хибриди: Клинтон, Тајлор, Елија, Кунингхем, Ноа, Хербемон, Џакез, Отело, Јори-Мадера;

б) Амерички сорте за каламљење: Рипарија Саваж (којом су биле Рипарија Томентоза и Гранд Глабри) и Солонис.

Тако је стање било до 1892. године. До пописа 1895. године овај се број сората умножио, и то:

а) у америчким родним хибридима: Триумфом и Вијалом (последња се узима и за подлогу);

б) у америчким сортама за каламљење: Рипаријом Селектом, Гранд Глабром и Порталисом, Рупестрис Форвортом, Монтиколом, Гансеном, де Грасе, Металиком, Ново-Мексиканом и Берланџијером.¹

До 1937. године засађени су још: од родних хибрида: Хибрид Фран (који је препоручиван и за каламљење); а од сората за каламљење: Шасла-Берланџијери Расалки Виноделско-Винарске Школе у Букову бележно је још и „сортименат хибраид“ за кречна земљишта², о којима се даље ништа није знало.

Множина америчких родних сората у лозним расадницима, које су за виноградаре, а нарочито необавештене сеоске свет, јаче привлачили, претила је да обнављање виноградарства скрене на погрешан и мање користан пут. Јер и ако се за неке прилике, — а те су где је пољопривредницима сасвим споредно производње вина, више као кућевни напитак, — може проглатати кроз прсте сађење америчких родних сората, — у виноградарским крајевима, у „rauz des grands vins“, где неке особене европске сорте дају глас вину и обилност бербе, по речима чуvenог француског енолога, Проспер Жерве-а, не само да је грех него и несртје!.. Тај погрешан правак узело је најбоље обнављање винограда у најчувенијој нашој виноградарској области Краини, — а у крају који је насељен консервативнијим сеоским елементом. У Смедереву тако, и ако је тих хибрида било у расаднику, претекло их је подизање каламљеном лозом, јер су Смедеревци, поред расадника и првог каламљеног винограда бивших Краљева, имали прилике уверити се о успеху каламљене лозе у напредним виноградарским местима Јужне Угарске: Бришу и Белој Цркви. Па и у осталим важнијим виноградарским областима нашим није с родним хибридима чињен озбиљан покушај, изузев с Хибрид-Франом. У Александровцу и околини они су значи били само по имену; у расаднику жупском био је само један једнотактот Отела, који је сасвим случајно тамо донет.

Мада су, према овоме, амерички родни хибрadi само у једном крају биле узрок, да обнављање винограда скрене са рационалног пута, ипак је и то доволно било да се нареди: истребљење те лозе у лозним расадницима, и да се спречи продаја исте и у приватном промету. Та се наредба доцније распрострела и на много рекламирани хибрид Фран, који

је у нас сматран био само још као подлога за кречније земље (до 60%), или је констатовано: да каламљено чокоће пропада од филоксере, а и да подлежи хлорози на кречним земљама (на пр. у Сињеву).

Друга једна чињеница која је постојала у лозним расадницима и која је у појединачним случајевима изазвала неповерење код појединачних сората лозе за подлогу, као и у истоветност ових, јесте: помешаност лозе. На некој земљи и у неком винограду неки чокоте од исте сорте испловавали су разлику у развијању, животној енергији итд. Чрема другима, тако да су неки чокоте очевидно надмашавали порастом друге чокоте једне исте сорте, а код трећих су се опет јављала неизвршна става: закръжалост, болешљивост, итд. Та су случајеви наглашени били и на виноградарском збору у Смедереву, приликом I наложбе грожђа која је приређена била у истоместу. Услед тога морало се приступити селекционирању сората, једном трудном или веома потребном послу, у свима државним лозним расадницима. Том приликом обухваћено је и искупчење Рипарије Саваж, Солониса и свих варијетета Рупестриса осим Рупестриса ди Лот или Монтиколе и нешто Металике; јер је дугогодишњим опажањима утврђено несумњиво, да су у избору земље врло ограничени и да се каламљено чокоће неправилно развија, услед чега је упитању родност па и дужина вине. Међа ових сората заузели су хибридни амерички и франко-амерички, па које су француски огледи свратили пажњу свему виноградарском свету, као на подлоге са много бољим особинама.

И тако данас је списак лозај за подлоге у нашим лозним расадницима (државним и окружним) овакав:

I. Чисте америчке сорте: Глоар де Монпелије или Рипарија Порталис, Рупестрис ди Лот или Рупестрис Монтикола, Рупестрис Металика и Берланџијери Ресегије № 1 и 2;

II. Америко-амерички хибриди: Рипарија × Рупестрис 101¹⁴, 3306 и 3309, Берланџијери × Рипарија 34 ЕМ. 157¹, 420 А и 420 В, Рупестрис × Берланџијери 301 А, и Солонис × Рупестрис Рес;

III. Франко-амерички хибриди: Шасла × Берланџијери 41 (или 41 В), Арамон × Рупестрис Гансен № 1 и 2 и Мурведр × Рупестрис 1202...

Међу овима у расадницима најстарије су: Глоар де Монпелије или обичној познати као Рипарија Порталис, и Рупестрис ди Лот или обичној познат као Рупестрис Монтикола или само као Монтикола, или само као Рупестрис; они у расадницима заузимају највеће површине и с њима смо најбоље познати. Сорте су ове и радије биле у неким расадницима; али сви су расадници слабдевни оригиналним сортама неопосредном набавком из Француске 1896-7 године. Берланџијери, Шасла × Берланџијери, Арамон × Рупестрис Гансен и Рипарија × Рупестрис 101¹⁴ биле су такође радије у расадницима, али су потковом набавкама, непосредно из Француске, освежени чистијим материјалом. Хибрид Берланџијери × Рипарије и Рупестрис × Берланџијери набављени су из Француске 1902., заједно с једним делом чистих Берланџијера № 1 и 2; Солонис × Рупестрис и Мурведр × Рупестрис набављени су из Мађарске (расадника С. Телеки-а у Печују и Валању) 1901. год, последњи допуњен новијом набавком из Француске,

¹ По службеном називу.

а најмаље су сорте Рипарија X Рупестрис 3306 и 3309, набављене из Француске 1905 и 1907 године.

2.

Кад је у прво време у Француској, по упуту чуvenог научника и енолога П. Вијаље, приступљено обнављању винограда, који су пропали од филоксере, каламљењем америчких лоза, резултат ове нове мете били су различни. На неким су местима каламљени чокоти напредовали, а на другим нису никако успевали. Из тога се закључило: да су природе и животне посвоје америчких лоза друкчије по европским; и да се поред надржливости према филоксери морају узети у виду још неки односи, као: каква је земља, климатске прилике итд., који се при подизању винограда морају најтачније испитати. Док се, дакле, код европских сортова обазирало на особине земље и положаја поглавито ради бољег квалитета вина, јер европске сорте нису ушле пребирија земље, код америчких се избор земље и положаја места истиче изразитије. Ова се појава објашњава тиме: што све европске лозе произилазе од једне прсте, *Vitis vinifera*, док америчке лозе припадају разним врстама које су у Америци нађене на земљама разних каквоћи и положаја. Та се особитост америчких лоза преноси на њихово хибрид, чак и one који су постали међесећем са европским сортама; и један од најважнијих проблема у виноградарству биће решен, кад се нађу хибиди који ће се приближно изједначити у томе са европском лозом.

Од тога доба, када је код америчких лоза констатована та особитост, — да не успевају на скаком земљишту, употребљава се више реч адаптација. Под тим се разуме: уколико је која сорта америчка прилагодна за културу на овом или оном земљишту. А земље имају разне особине: једне су забијеније, друге су распрестије, једне су влажније друге су суве, једне родије друге посне итд. Но, поред свих ових особина највише се истиче: садржина крече у земљи, према којој су извесне америчке сорте осетљиве и који су успевање њихово има одсуствог утицаја. И код америчке лозе дођу на земљу која им не одговара, наступе знаци опадања, који се јављају у једном болесном стању, названом хлороза, жутница...

Друга је важна особеност код америчких лоза, која се јавља при каламљењу са европским сортама. Неке америчке сорте не спровишу добро са неким европским сортама; каламљени чокоти нису напредни, јављају се појасе кочења вегетације, не доносе рода, краткочевчи су и пропадају. Између њих, дакле, не постоје хармонички физиолошки односи (по Проф. Жервеу — „јединолика протоплазма“), онако истине као између неких врста и сората винова, које се не могу међусобно каламити, или је каламљење безуспешно. И тога налази: да се европске сорте према неким америчким боље прилагођавају, а према другима лошије; и тај се однос назива *affinitati* или *affinitet* (пријављање).

Према овоме, кад се хоће да цени вредност америчких лоза као подлога, мора се узети у вид: издржливост према филоксери, њихова адаптација и афинијација. Колико овим погодбама одговарају сорте које су до сада употребљене у нас као подлоге за

обнављање винограда, видећемо у једном прегледу сората који долази на реду. Поред података који су резултат домаћих опажања и искустава, за бољу потврду послужићу се и описима и минијатурним чуvenијим француским научницима, и енолога нарочито суседних земаља које су по географском положају и климатским приликама ближе нама. Наслоњени на ове напоме ми ћемо после тога извести закључке, који ће нам сумарно показати наше знање и садашње стање подлога које имају за нас вредност.

У прегледу овом учећу за основу поделу сората као што сам напред учинио: I-во чисте америчке лозе; II-го америко-амерички хибриди; III-ће франко-амерички хибриди.

I. Чисте америчке лозе

1. **Рипарија.** — Сорте које припадају Рипарију деле се у главноме у две групе: глатке или „глабр“, маљаве или „томентозе“. У нашим расадницима биле су сорте и једне и друге групе; али сада је саме једна која припада групи глатких сората: *Gloar de Monpelié* или Рипарија Порталис. Од старијих сората Рипарије, које су се употребљавале као подлоге за каламљење, највешчу само Рипарији Сонак.

Рипарија Сонак. Под овим именом водила се Рипарија која је најпре најбоља са наше расаднике, Вијала и Рааза у свом долу „Les vignes américaines“ (1896) не описује је као засебну сорту. По самој речи „сонак“, то је дијел једног сада Рипарија, који је из Америке набављен, не издавојена, не селекционирана. И доиста, у старијим расадницима у њој су се могли разликовати још варијетети; поред лошијих, „томентоза“ („томентум“) били су и веће предности — глатки крунијег листа. Па тако је било и у Француској; јер се зна, да је П. Вијала из једног сада Рипарија, под садом Порталиса издавоја Глоар де Монпелије, као лозу са особитој јаком порастом.

Рипарија Сонак сматрана је у нас као лоза мање бујног пораста. Ластар је танак с другим интерно-дијамама, маљав, боје зелене и мало зеленфорумене. Лист је средње величине, лисни градиво затегнуто; по ободу је пунчаст и у врху подељен на три цепке, средња мало јача од осталих. Подлажни лако хлорози, и у старијим матичњацима је тиме падалајуко у очи.

О њој старији извештаји овако гласе:

У расаднику смедеревском¹ посађена је била на земљу од 0-6—2-4¹, креча. За 14 година незадава већа у расаднику нису се показали никакви троготи болести, нити је подсељена филоксери; она је и тада била бујног раста као и првих година. Резинце упрорене у добро риголајо земљи, умерено влажној и тошој, давале су добре припорке. Каламљења тајкође се добро примала и каламови, само кад је јесен по године, добро су сазревали, с малим изузетком. Каламљени чокоти били су од 12 година, и били су увек врло бујног пораста. Успите и сви виноградари били су за онда задовољни Рипаријом, како у погледу на примање ње саме, тако и у погледу на пријеме каламова, а најзадовољнији су што каламљени чокоти дају изобиљно и доброга рода. Рипарија је

¹ Извештај о раду Министарства Народне Привреде во стручни виноградарства из 1897 и 1898 год.

слабог и кржљавог пораста у земљама осушеним, пршавим прљушама и ако земља није риголана, а врло је добра у земљама родним, растреситим и умерено влажним; но, може да поднесе и дosta влажно земљиште, док напротив Рулетстријс је у мочарима слабији, а Жакез сасвим пропада. С Рипаријом која је из Америке добијена, било је помешано, и то у мањем броју, и лове с малавим белим ластаром и ситним листом (томентоза). Где год је ова лоза у винограду сезам се на њу жали: једно што је кржљавијег пораста, а друго што се на њој врло тешко примају зелени каламови; то је исто утврђено и у расаднику.

У расаднику Винодельско-Војарске Школе Рипарија Саваж посађена на земљишту са 7% крече добила је хлорозу, и то као искључена. Огледи да се личи извесном количином зелене галице и ћубрењем стајским ћубрготом показали су успех само за кратко време, 2—3 године, па је болест опет наступила. На земљишту са 6% крече хлоротише тек кад се калами; само на земљишту испод 5% никако не хлоротише. Ово вали само за земљишта где је креч наносан и дако растворљив, са приличном влагом у земљи, као што је случај био у истом расаднику и припориштима, а и на повећој површини у околини. Рипарија Саваж најбоље успева на темки и лакшим иловачама са средњом влагом и 4% крече; на пескушама и сувим земљама је слабијег пораста.

Искључена на земљишту, где је поноћан процент крече, добро напредује и чокот рађа врло добро...

Оваква су минијатура владала о Рипарији Саваж у прво доба обнављања винограда и тада је у Рипарији Саваж лежала сва нада у бољу будућност. То се види нарочито на првог извештаја, који је писан руком пок. Мијина, најстаријег радника на обнављању. Али П-га конференција руковођа лозних расадника¹⁾ (дикана у Александровцу 1901. год.) о Рипарији Саваж и најближим јој варијететима донела је оваку одлуку: „Све остале Рипарије, као: Саваж, Селекту и друге ситнолисте варијетете, треба безусловно ове јесени пречистити и избацити из матичњака“. Разлоги за то били су ови:

а) што је Рипарија Саваж (са сродним варијететима) најмане издржљива према кречу у земљи и што лако хлоротише;

б) што је као подлога „слабо растућа“, заостаје много у дебљину од вијоке, крье, те то има за последицу да се чокоте лако ломи;

в) што на спојном месту гради сразмерно највеће гуке, које се распрекарају и дају места разорљивим елементима и гљивицама, услед чега чокоте пропада;

г) што се виногради услед пропадања чокота морају непрестано попуњавати, а то са старошћу винограда постане и немогућно.

По извештајима, уколико сам могао прибавити, виногради на подлоги Рипарије Саважа налазе се данас у оваком стању:

а, у смедеревском расаднику каламљено чокоте на Рип. Саважу угинуло је, а и у околини виногради на истој подлози скоро су сви угинули;

б, у расаднику Винод.-Војарске Школе стари сортименски виноград (у Братујевцу), који је подигнут 1896. и 1897. године на Рипарији Саваж, одавно се попуњава другим подлогама тако да на старој подлози има вероватно мало још чокота, и ово, па хумусно и пљунковитој иловачи без крече и у равницама, врло добро рди, нарочито Смедеревка, Ада-ка же и др.;

в, у напреднијим виноградарским местима у Крајини: Рогљеву, Рајцу и др., чокоте на Рипарији Саважу веома се проредило, али што је у животу добро рди;

г, у шинском расаднику међу калемљеним чокотима који гину већи је број на подлози Рипарије Саваж.

Овако је садашње стање ове подлоге у нас. И како је она искључена из наших расадника, а и у приватном промету нема је, то је она за нас изгубила сваку важност као подлога...

Рипарија Глоар де Мопадије или Рипарија Порталакс. Међу болима Рипаријама одабране су она и Гран Глабр. Ма да је у Француској последња пењана као јача и да Рипарија Глоар, па да подноси и сувљу земљу, ипак у нас није могла да јој се призна та важност, јер се није могла да мери са Глоаром, и искључена је скоро у свима расадницима. Глоар па, као претставник најбољих особина Рипарије, па-

Слика 1. Рипарија Глоар или Порталакс

лази се на сразмерно највећим површинама у расадничима. Одликује се својим снажним и високим порастом; ластари су јој јаки, глатки и с пролећа су љубичасто румене боје и с раздалеким чланцима. Лист је крупан из црвеног дршића, дугуљасти, дебо, градивно између нерава (ребара) мало збубурено, с налијача загасито зелен, споља супчаст и при врху дели се у три цепке, од којих је средња јаче развијена и на кривљена мало у страну; урез (синус) код лисне душке умерено је отворен, као латински U.

(наставник се)

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
1⁹ 20 И ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ЧЕРДИСТУ

ДА СРВИШУ

на години џини, на пола године 3 дни чланови племените, чланови ских дружин подржани, оси николи. Чуващи сие, зорници стапаја бадра, паки, мадастичи, зем, зорадички задруги и чланци плема донојају лишт у пола цикве, ако волоје приступати гранци па касају сабој.

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОЧИТЕ

а основај најновиот прегаз од април 1899. год. № 204 прикажувајќи
нови вонта егзекуција.

Цена оглесима изложена је на посадској страни.

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

за СРСР, Полковник Дружества юристов, президент Румънски съюз на адвокати

Редактор Татьяна ВУЧКО С. БОГДАНОВИЧ

БРОЈ 30

FEBRER 20, 1970. PÁGINA 1000. EDICIÓN

ГЛАВА XI

СРПСКО И БОСАНСКО ШЉИВАРСТВО

Нашем шљиварству чине утакмицу Америка и Француска, Славонија и Босна. Стога је важно пратити радове на шљиварству у том државама, и то како радове око подизања и неговања шљивара, тако и ове сушевне шљива.

На две разне стране, написали смо на неке важне напомено о босанском-шњицарству које и нас морају интересовати и које ћемо у кратко овде и у изводу сопствену.

Прове ове године у месецу августу било је упућено од стране земаљске владе и друштава, неколико хрватских стручњака у Босну, са задатком да пређедујати тамошњу поправљању домаће сушине пшива и да оцене не би ли ове требало увести и у Хрватску и у Славонији.

Свратали су најпре у Дарвенту и ту нашли на прву такву поправљену босанску сунцаницу пљица која је у „Тежаку“ већ раније описата. Аржавио велико угледно добро у Дарвенту видје се сада под закупом, па руковољују суш остала само воћке. Шљиве на оном теменик привлачном земљишту врло добро успевају, нарочито се шљиве „тадијанке“ одликују бујним порастом и крушишим родом, докле јабукама као да не прија она превелика влага и ако су посађене на хумусима.

Сушени џивица од големе је користи по боље употребе шалавиног рода, а ваљано осушена и брижљиво спремљена и пакована џивица још увек је на светском тржишту радо тражена и добро плаћена роба поред све америчке утакилице у новије доба.

Истина да летос није добро никде тамо — ни у Босни ни у Хрватској и Славонији — шљива родила, али у тојико је смисаљеница овај пут стручила, да се питање о сушиници проучи сада, како би се од године благовремено, по примеру босанских владе, саградиле о државном трошку босанска поправљање сушинице. Босанска влада је у сваком случају сагодила ћо

свом трошку по једну такву угледну сушницу, оном произвођачу који се највише бави тој промисли.

Стари домаћи bosanska сушица имала је неких мана, које је чине нешодесном и стога је Хаволка исту преудесио и опроприло тако, да је највећи нешодостраци одстранио. Шљиви сушене на овој по-прављеној сушици бива сочијица и тежа, а у исто доба троши се мање горива, јер се топлота и јара много боље испорачује. Поред свега тога она је простира и срамерио јевтина. Из пацту може ја сградити сваки и најобичнији мајстор. „Из свих ових разлога — вели се у претходном изаштају овог издавањства, штампаном у загребачком „Gospodarskom listu“ — и што се она даде по волји проширити,“ једино је она подесла за крајеве, где се више пљаве производи, како је то у Славонији и Босни.“

И у Дервенти и свуда на путу веле, да су приведени, како се јако расширила „тоња“ — гљивица *Poistigma rubrum*. Лишће је покривено црвеним прљавама, а погдешт је свак лист поцрвено, па потом

Жалост је погледати оваке шљивице. Овако зајажено линче онадне пре, но што шљива и сазри и ако је родила и што је родила. Где се лане тек поавила, ове године се златно размножила тако, да на много места по Западној Србији, шљивари нису ни родили, прне се на све стране. Има их много који су смртнули заражен лист, па на ново озистаја, па чак и цветали још замус мраз, па су срвиши такзи шљивари који су лане махом и прородили!

И хрватско изасланство саветује, да се овај заражен лист кад опадне, најближније покупи и спали, јер је то за сада једини начин да се спречи ширење ове гљивице.

"Ну и иначе опајамо већ у Дарвенти, а увесно смо с о томе и димље цијеле босанске Посавине, да се тамо посвећује шљиви и шљивицама куд и камо већа пажња по у нас. Тако, да се они свуда бору и обрађују, што у нас сразмерно ријетко бива. Године од којинога је углавном на агрегатима и

развој шљиве, управо је невероватно, те то ни сам не бих мислио, да се на једном огледу који већ 4 године на сноме поседу изводим, на своје очи нисам ујерио. У самог војњаку орем и сијем на једној половици младог војњака већ 4 године, док друга половица служи за сјеничкову. Једва и друга половица загнојена је једино Томасовом дрзгом, али су војњке на узораној половици длануте круније но оне на необрађеној."

Ова брига и обрада познаје се и код босанских шљивника по чистом и здравом стаблу и по крунијем роду. „У том случају, кад човек обрађује свој војњак, може мирне луне садити војњке у већем размаку знајући да ће тај простор сјетвом усева потпуно искористити, а уз то имати красне војњке, а не како то бива код многих наших густих и трамов обраслих шљивника, где управо нема ни траве ни шљиве.“

Близу Дервенте нашли су на један шљивник за који вели, да је то можда најлепши у целој Босни. Шљивник трговца Стјепана Чоракића. Све су ове шљиве калемљене и то највише на цанарии или зерделији. Калемљене су калемима што се секу с дебла обичне крупне босанске шљиве. Сем тога некнито калема узето је и са „Талијанке“, „Калмајке“⁽⁷⁾ и „Динке“⁽⁸⁾.

Шљиве су посађене у прописним врстама у размаку од 6 метара, те су све красног облика. Шљивник је глојен и оран, па кукурузом сасејан, а летос са зоби. Шљиваци су они млади четири, 5 и 6 година, па су сачијени у кречвину, нексковито хумусну плочавцу.

У Брчкој, средишту трговине са шљивом, пре-гледали су фабрику за прераду конзерви, нарочито сувих шљив за светку трговину. Ова фабрика врло је важна за извоз босанске суве шљиве који броји година достиже до 4000 вагона и чако уређење врло је занимљиво...

С друге стране у „Der praktische Obst-und Gartenbau“ један стручњак у чланку: „Шљива као трговинско воће“ износи о утиску који на светском тржишту чине српске и босанске шљиве, неколико напомена које вреди, да ми у Србији чујемо:

Поснегодиње, наше трговине колонијалне robe увозе на хиљаде тонара сувих шљива из балканских држава (Турске, Србије, Бугарске?) а нарочито из Босне и Грађани новац извозе у ту страну... Неху даље наводити како он настојава да убеди немачке пољопривреднике, да и они треба да се одају шљиварству у велико, пошто има положај и земљишта за то, па ни клима се не би томе противила и да их убеди, да им није никакав разлог, што се са нашима трговинским ценама шљива, не рентира немачким пољопривредницима гајење шљива узвико.

Али морам истаћи како цене каквоју суве шљиве — да не сме бити сузе и тврда као кост, и да мало сочна а лака, и добро очува се, а чак можака и сочна, онако, како у трговину долазе босанске шљиве...

Даље вели говорећи о неколиким немачким домаћим сортама шљива које би се могле успешније гајити у Немачкој: „Иако је, као што изгледа, у дунавским земљама ту подразумева све нас преко Дунава! клима особито повољна за гајење шљива и ако се, нарочито босанска шљива обликује круни-

ком, сламичу и меснати је, а врло малу кошчицу има, итд.“

Исти немачки стручњак препоручује даље, сам избора сорте, нарочито рапостасе. да се шљивице како треба саде, ѡубре и ногују и да им се одреди добра земља — пловачаста лескуша и хумуса, као и заклоњен влажан положај, а нарочито пре или за време цветања и преко лета за трајања сушне, да се покадигто пингвинском заливаша. И да се не тресу и не беру никад пре но док донеста добро не узре и не буду смлете. За сушење да се свеже шљиве по крупној прибрају и да се пропиши и ваљано суше. „Такве погрешке у гајењу, берби и сушењу шљива не само да шкоде појединачима, но шкоде снима осталима, и износе на рђав глас производ целог једног предела.“

Наводи као погрешку, што се шљивице подижу из издлана из жила, или као дијаљаке из кончице, а не калеме се доноше. Осуђује неупутио мишење понеких, да је калемљење шљива не само излишно, и штетно, јер тако мисле, да калемљена шљива није за сушење. А ово је баш обратно случај калемљене шљиве домаћих добрих сората не само да су крупније и меснатије, и то боље по некалемљење и зато су и за сушење подесније.

Он препоручује да се саде кончице од домаћих крупних и родних сората, па да се шљиве још у младости (у 2 до 4-ој години) с истом или другом добром сортом накалеме, затим вође добро ѡубре и ногују и онда би и Немци кроз неколико година одгарили себи шљиве које би каквојом и крупнојом достигле босанске шљиве.

„Као у Босни ми треба само добро узреје, крупне и здраве шљиве да сушимо, онда да се на лесо густо, с петељком горе наређају, па да се на умереној тоцлоти, одводећи пару, оточчу сушити, док не спасиу. Так потом се прида отаљ, да се у већој јари, при потпуно затвореним ваздушним одушкама, за кратко време потпуно досуше. Сад, докле су још преле, треба им попрскати шећерном водом, да остану мекане, да се добро очувају и да лес сјај добију. Овај сјај задржавају још, кад се одмах из пећи ради број лађења изнесу у промајан, ваздухан и ладан простор, па потош се оладе одмах у цакове излупе. На овакав начин сушене шљиве не буду одвећ лаке и суве, држе се дуго и имају велику трговинску вредност, у колико произлазе од крупне, родне и одиста добре сорте.“

НЕКОЛИКО РЕЧИ О ХРАЊЕЊУ КОКОШАКА

Живинарство а нарочито држање кокошака данас се не сматра као беззначајан и мало важан посао. Польопривредник од кокошије може да има и има леве користи. Оне му користе месом, јајима, перјем и ћубротом. А та корист постаје толико већа, што држиће кокошака није тако тешак посао нити изискује бозину какве трошкове.

До пре краткога времена, па и дан дана, у многим/нашим крајевима не покланја се она пажња живињи која је потребна за успешно напредовање, нити се пољопривредник стара да спреми удобне живи-

парнике пигти полаже на то како ће се његова животна исхранити. Имајући велике просторе на расположуону они се лети зиром и инсектима, као тако храни и исхрани, али, зими, не зна се од чега вишешати: да ли од глади или хладноће. И онда, зар је какво чудо што је наша домаћа кокош ситна, криљава, лака и што увек касно процесе?! Живећи свуда под истим околностима, готово једновремено пропади, те цена јаја није задовољавајућа; па то вади и чини што им се поклана мало пажње.

Да би се домаће кокошке поправиле, има неколико година како је наша држава отпочела доносити најбоље расе кокошака са стране ради укргитања са домаћим а и гајења у чистој краји.

Без сумње има доста пољопривредника који у својим јатама имају већ мелеза и вероватно и оригинала, које морају држати друкче него домаће кокошке, али мисле да им се одрже и имају од њих користи.

Прият услов за држање животине јесте топла, удобан живинарник а за тим храна.

Ако нам послови дозволе казаћемо и то: какве живинарнике ваља подизати за држање животине, а сад ћемо учинити неколико скромних напомена о ценој храни и хранењу.

Веома је значајна изрека при хранењу све остале стоке: „Половина расе на уста улизи“. А то значи да на кваквој хране ваља обратити нарочиту пажњу, ако се хоће да код дотичнога грла покаже потребно дејство.

Многи наш пољопривредници сматрају да је за хранење све учинило ако је својој животини бацио коју прегрупу очињавака. А баш та разноликва зрина, где има и коровски, пре могу бити од штете него од користи. Ретак је одгајиваč који даје својим кокошкама чисто ариш шиенице, јечма, овса или кукуруза, а овамо се ћута што му се животина не држи већ измеђе и пропада.

И ако је абиља природна храна кокошкој зриној, инак је треба их стапљено хранити, јер им кваси стомак. Потребно је храну за кокошке мењати а и нарочито готовити, да увек буду при доброј вољи за јело.

Оно истини је, да кокошка једе све као и свинчиће, али је у погледу хранења потребан известан ред па да од њега буде користи.

Хранење животине у малом лак је посао, нарочито ако има простора за кртаге где не преко лета налазити зрињеве, инсекте и остало што јој је потребно. Преко зими она се може исхранити уз другу стоку отпадцима, а може јој се сваки дан што штата из кујне давати. Тек, свакојако, мањи број животине може се лако држати и хранити, али већи број по-теже је а нарочито ако се држи на малом ограниченој простору. Ту ваља храну спремати, комбинације такве правити да кокоши сваки дан у сласт поједу оно што им се спреми и дај.

Речено је да су зрина природна храна кокошију и према томе може им се давати: шиеница, јечам, овас, круниц, кукуруз, сунцокрет и слат. Али никада не ваља давати стапљено једну врсту, већ мењати. То стога што се једном врстом бразе заштите, те је неће да јуду ни онда кад се гладне осећају. Тако

исто искључе хране па ни зрина не треба давати много да у судовима или на земљи лежи, већ по онолико колико једнога оброка појести могу. Најбоље је давати по мање или по чешће.

Колико ће се хране дати у зрину, зависи од телесне тежине. Једноме грлу тешком два до два и по килограма потребно је да одржавање живота 80—85 грама шиенице, јечма до 100 грама, а да би кокошка добро носила ваља дневни оброт у шиеници повећати на 130 а у јечму на 145 грама. Предпостављајући да грађа немају довољно простора за кретање.

Зрина са јаја, концентрисана храна и кад се кокошке њима дуже времена хране, погође се и мање исесе, а често добијају затвор. Тада им ваља дати да једу већиног семена да их прочини, попут се претходно покисели у води. Ако се даје у већим количинама и често, може да им шкоди. Довољно је ако им се да 2—3 пута недељно. Месо и јаја од овога семена добијају пријатан укус.

Поред зрина као природне хране кокошију, ваља за њих и парочито спремати тако зеку међу храну, која се може спремати из кухинских отпадака, куванога кромпира, брашна, мекиња и меса.

Зелена храна преко лета довољно је колико налазе на пољу ако се по њему крећу. Ако се пак крећу по мањом простору где је не могу да нађу, ваља им је нарочито давати.

Као зелена храна може се употребити: салата, кел, купус, маслачак, детелина, репа итд.

Зелена храна може им се давати исецкана сама за себе или помешана са којом лаком храном. Кад се даје сама за себе, не треба је растресати по земљи јер се узаси и испогани, те је после кокошке неће да једу. Најбоље је ако се веже у мале спонице па на неколико видних места обеси, да је животина по воли узима. Кад се почише венуту треба је мало попркосати хладном водом да остане што дуже у свежем и зеленом стању. Но себи се већ разуме да је треба обесити у васељенским просторима да сунчани зраци не падају непосредно на њу.

Напред је речено шта се може узети за спрavljanje зеке хране, а сад да покажемо и како се она готови.

Да почнемо прво са кухинским отпадцима. Гди је већа задруга ту се више и готови а ту има и више отпадака који се корисно могу употребити за спрavljanje зеке хране. Зато их ваља пажљиво скупљати. Тако скупљене материјале у какав котај, па додати још куваног кромпира или мекиња и прокувати. Кад се охлади, згусне се у једну тестасту масу и онда се може дати.

Ове хране не треба много правити, јер се браза испаси и кваси, а после, све овако спремљене хране додатак су зринастој храни. Судави из којих се она даје морају увек бити чисти.

При узимању отпадака за спрavljanje хране, ваља добро пазити да се не употреби и којејакви пресолци, попут кокошкама већа количина соли, од грама на гло дневно, може да шкоди.

КАКО МОЖЕМО ИСПИТАТИ СНАГУ СВОГА ЗЕМЉИШТА?

(наставак)

Да би пак из тог наше искуства и други извукли користи, да бисмо ма и мало допринели томе, да се отклони она спутност и бојажљивост пољопривредника од предузимања свега онога што на себи има ма и трага науке, споштитељко у вајраћним потезима два наша пољска вегетациони огледа, јер сматрамо да се очигледним примерима може ствар пољопривредницима много јасније представити, него ма каквим другим разлагамем и упућивањем.

Наши су огледи изведени на огледном пољу пређ, ратарске школе у Краљеву. Питање на које су они имали одговорити, гласило је: определити применом вештачког ћубрета приближно земљину снагу огледног поља т. ј. изнапац какав однос постоји у њој међу појединим саставцима биљчине хране. Питање је, као што се види прецизано и просто, а то треба да буде и правилно код свих вегетационих огледа; нарочито већа избегавати сложену питања, јер се појављују донације у развију усева, тако нагомилавају и изукирују, да речете испитивачеву прегледност и стварају забуну, те се може много погрешка од предности превидети и доћи до погрешних закључака. Један од првих услова, на који већа обратити парочиту пажњу при извођењу пољских вегетационих огледа, јесте, да се сви радови, који се односе на обрађивање и припремање земље, ћубрење, сејање, неговање усева и жетву, односно при披рање производа, од почетка вегетације, па кроз све фазе до жетве, на свима огледним парцелама једнако и једновремено обављају, како би све оконности, које стварају утичу на повећавање, односно смањивање жетвеног приноса биле што идентичније (једначије) и варијација (скретање) приноса према томе првенствено зависила од дејства разних комбинација вештачког ћубрета. Све су те мере предстороности до потаности примењене и у нашим огледима, те с погледом на њих није могло бити никаквог ремећења у приносу.

Да се уполнамо сада са самим огледима.

I. Оглед с озимом пшеницом

За овај оглед одмерено је на огледном пољу шест једнаких парцела од по 1 ара величине, које су све једнако обрађене и истовремено засејане односно једноманом баштском пшеницом у редовима од по 20 см. расстојања.

Усев је на свима парцелама добро поникло и сразмерно добро презимео.

С прољета, чим се указало погодно време, пољавање су све парцеле, како би се од израза делимично отпетио и на земљи изблесчео биљничко опет приљубљење и примиље, а када се земља и доволно просушила, растируено је вештачко ћуброј једновремено преко усева и конекцијем затрпalo, само је чилска пшантица подељена у две порције и једна је растируена одмах по цицавцу а друга нешто донације, али још пре класања, јер целу количину биљке не би одмах могле искористити, те би извесан део

јако отишao у растур — у доње слојеве, пошто земља чилска пшантица не апсорбује.

Комбинације су вештачког ћубрета биле овако распоређене:

1. парцела испољубрена,
2. парцела испољубрена,
3. " " испољубрена са N (2 кгр.) + K (2 кгр.) + P (4 кгр.),
4. парцела испољубрена са N (2 кгр.) + P (4 кгр.),
5. " " са N (2 кгр.) + K (2 кгр.),
6. " " са K (2 кгр.) + P (4 кгр.).

Прве две парцеле нису ћубрене вештачким ћубром а место где узете су две ради боље контроле.

Поред овог вештачког ћубрета, добиле су све парцеле јед. до јед. јон по 2 кгр. песка, који је ради олакшања рада измешан са ћубретом и заједно са њиме растурен.

У доцније се развију указала потреба плевљења и окопавања ради утамњивања корова (нарочито мухара), који се у маси појављива, па је и тај рад код свију парцела истовремено посвршаван.

После тако прецизно и марљivo изведених претходних радова, могло се и очекивати, да ће вештачко ћубро у пуној мери испољити своје дејство. Тако је и било. Већ за време вегетације могла се јасно запајати разлика у бујности оних биљака (бујно и тамно зелено лишиће), чије су парцеле биле ћубрене чилском пшантиром, дакле нитратом, од оних које су нису никако ћубрене или су добили коју другу, беззлатну комбинацију, појава, која је редовна последица азотног ћубрена.

Жетва је на свима парцелама извршена истовремено одсекањем класа, које је одмах млађено а жито вејано и тријерисано, тако да није било никаког растура, који би могао реметити стварну величину жетвеног приноса.

Принос сламе у дотичној години није утврђиван, јер се у тој огледној години и поред попознатог пљевљења на свим парцелама није могла потпуно субити развијање корова, који у сваком случају може занити да искрани стварну величину жетвеног приноса.

Стога је обраћена пажња само на величину жетвеног приноса у зрењу и тај је резултат био овакав:

1. парцела је дала	4·8 кгр. чистог зрењава
2. " " " " "	5·5 в в в
3. " " " " "	10·7 в в в
4. " " " " "	13·0 в в в
5. " " " " "	11·1 в в в
6. " " " " "	7·9 в в в

Да пређемо сада на саму анализу огледа и да видимо да ли је вештачко ћубро имало дејство и какав закључак изводимо отуда.

Ако сравнимо принос оних парцела које су добиле азотног ћубрета, а то су трећа (10·7 кгр.), четврта (13·0 кгр.) и пета (11·1 кгр.) са приносом шесте парцеле (7·9 кгр.), видићемо да је дејство нитрата било изванредно и да су њиме испољубрене парцеле дale 1½ пута већи принос од шесте парцеле, која

¹⁾ N = чилска пшантица [нитрат], K = ванадијум-хром, P = суперфосfat.

је добила калиумовог и фосфорног, али не и азотног ѡубрета. Још је виднија та разлика, ако се приноси треће, четврте и пете парцеле, које су по јубрене нитратом, упореде са првом (48 кгр.) и другом (55 кгр.) парцелом, које инсу добиле пикавог ѡубрета, онда је принос првих скоро $2\frac{1}{2}$, пута већи од приноса других парцела.

(свише се)

Б Е Л Е Ш К Е

Најпозаданији знаци млечности — Најважнији знак за распознавање млечности, по испитивању д-ра Кронахера, то је како ће имена и његове најближе околине. Јасно млечне краве имају мањом величином, бујаво — једро, но не меснати виме, с крупним вијугавим млечним жилама. Велике млечне дунке, фине, гинка, лако покретљива кожа преко вимена, нарочито 4 до 6 или још и више величина добро развијених кожних бора површинском подстидницом, до извесног степена и јако опуптљиво дотле једрог и набреклог вимена по мужи и лака мужа, то су даљи знаци млечности на које вреди мотрити. — Није оправдано правити закључке о млечности, ни о објаности њеној, према томе, да ли постоје или не постоје и прекобројне сличне симптоме, ишта каква је длака и обрасност вимена.

Ове и остale закључке писац који је руковођа сточарског оддјељења на академији у Вајенштевену извео је у свом делу: „Körperfärbung und Milchleistung. Untersuchungen über die Beziehungen von — und — beim grossen Fleckvieh, ausgeführt an den Herden d. k. Stats-gutes Weihenstephan und des Schlossgutes Erching“ које је штампано у издању М. и Х. Шапера у Хановеру и стаје 7-20 крупа.

ПОДЛИСТАК

КАКО ЈЕ ЋАТА МИЛОВАН ЛЕЧИО КОКОШИЈУ КУГУ
У СЕУЛУ КОКОШИТУ

(спретак)

*

Идеје прошло су десет дана од како Кокоштичани употребише овај Ћата-Милованов лек и болештица поче да појави. После неколико дана умиру белест са свим и више се не јави. Ево сећ три године од тог доба а Кокоштичани још не знају шта је болесна животина. Али и они су се сад изнештили, те не иду Баш-Башваш или полу Радоју, или да чекају да болест узме маха, но чин које гроб оболи а они цап у онштину код ћате а ћата Милован одмах нареди како се болесник има лечити, и болест вади да си је руку однео... — постава је. Сад Кокоштичани има више животине, него што је преће имала. Преће су она тражиле муштерије, а сад им муштерије саме дођаје на ноге. Свроте жене не могу од паса да одбране силне палињаре, који сваког дана долазе да јаја и палиње купују

за велике кинесарске извознике из околнине.

Ћата Милован тако не може да се најужива громког позајма поглава, и веселог кокотњака који се на све стране по селу разлаже. Изваља тако да председник Раденком пред судијину на докладу, запада цигара и онда почну да наслагају по главу чији петао пева у селу, „Ево, вели, овај што припадају, то је Пантхи гађава, а овај, што извија још птицац у трубу, то је Остојић ћубан а овај... и тако наслагају све дотле док их ке не прекине од сељана, или не ухватија крак, те морију да жуке кући на вечеरу.

Идући пут ћу испрочати, како је Ћата Милован зечио животину и од других болести.

„Ораје је лештина своју матер [земљу] толико укрутила и дотле обрађивати, док она не буде толико новца налаза, да можемо своје дугове платити и своју дену пристојно задржавати и за свој позив сачињати.“

Ко рано сеје има време преј собом, а кога посвоји сеје има време за собом.

Не помињају толико на то, да људи докупљају и множиши, колико да оне који имаш негујеш, лоторијеш и гладиш.

Усеви се не осматрају с кола, ни младе дјевојке на игралишту.

Како њиме обрађујеш, тако ће ти и рађати.

Седо без шуме је као град без историјских грађевина, без споменика, без објеката знатности и уметности, без позоришта и музеја, без духовног и уметничког подстакра.

Шуме су најлепши украс земље.

ИСКРИЦЕ, МУДРЕ ИЗРЕКЕ, ПОСЛОВИЦЕ

Три зрна пасуља преде колико залога хлеба.

Где усрђе, разум и знање илуком управљају, ту ће срећа и успех косу красити.

рел сувију заштитних бранника над устима вршалица за улагanje хране, дешавају се и дешавају се не-среће и сомеде радника који у машину улажу храну. Сепетога приношење, одвезивање, расређивање и улагање спонова у машину изискавају је извесан број радника који је присујују. Стога се одавна гледао да се изради некакав апарат који би сам прислуживао и сам пунио машину, улажући храну. Сад је фабрика Леонхардт и Комп. у Берлину, — Шенебергу памислила један такав апарат који са извесног рас-тојања од вршалице сада прихваћа, приноси и заљаже машину споновима са гомиле. Он може прихватати и приносити храну озда са земље, или озга са стога са растојања од 7 м., с леве или с десне стране вр-шалице са које се и покреће, као њен саставни део. Апарат — улагач може се применити на свима др-садашњим парним вршалицима ма ког система. Он је опробан од станице за испитивање машине пољопривреде коморе за првијацију хановерански и суд исте станице гласи: овај апарат-улагач може се означити као значајан напредак вршалаца с вршалицима. Он ради готово исто онолико колико и вршалици пријеузивани на досадашњи начин радницима. На тај начин он штеди неколико радних руку и своди опасност улагanja на врло незнатну меру. Даље при-меном апарата улагача да ће постти разномерно прислуживање вршалаца у вршалици.

Кад добијемо опис апарати и ценовник за исти, саопштићемо даље подности о истом.

ГЛАСНИК

Једна оцена о нашем већу. — Писац чланка „**о упо-треби субвенција за Вобарство**”, војарски инспектор А. Јан-сон, у „Немачкој Пољопривредној Преси“, наводи о ерском воју које се увози и у Немачку ако: „Поред Босне која већ од неколико десетина година доноси на Немачку велике количине воја, ногавите спљеке и суве шешире, па овде пневма-ол шашве и шашвишцу, па првом именује га Србија, па на Бугарску и Румунију, од којих грози опасност. Земља је над-нице су готово беспаснија, а водени транспорт је тајко-јестив. Већ сад!“ се налазе српске шашве и јабуке да у чамцима пролазе Узм и Насалу. Оне су једине чене а од-личне чаконе... Да се добије појам о дивљем појту на Балкану указају на Србију. Ова земља је у једној делити године 1903. попељао број својих јабукових дрвећа за 52 процента, а крушкових дрвећа за 15% процента. Поред тиха немира (?!) у земљи овај пораст пење се из године у годину...”

— Ђ.

Самоуправни листови и пољска привреда. — Лист „**Кра-јина**“, орган окружног одбора округа врјајинског, доктор је донео опис експузије коју су прошле године измјени ученици III разреда Виноделско-Војарске Школе по Србији и оближњим крајевима Бачке и Срема. Читају се у овом опису могли бићи многи поука, нарочито они који су баве вино-градарством, јер су у довољно опшариности изнеги сазре-мене радова и резултати који су заражени и забележени у тој експузији. Тога ради лист је овдје донето учинно велику услугу крајевским виноградарима, што је довољно тај опис.

У броју 19 истог листа (од 10 октобра о. г.) изложено, под насловом „**Окружна скупштина у школи за Винодел и Вобарство**“ опис посете чланова Окружне Скупштине округа крајинског у Виноделско-Војарској Школи, на којима спрово-дили су. Исто тако у том броју је и белешка, да је окружна Скупштина предвидела у своме буџету за идућу годину: 3000 динара за набавку приподних граа и 2000 дина за окружну пољопривредну изложбу.

— Ђ.

¹⁾ Штампано 28. септембра ов. год.

Нов члан утемељач Српског Пољопривредног Друштва. — Г. Михаило Ј. Гудовић секретар начелства округа најев-ског са породицом, да би очувао трајан помен на свога разо преминулог брата покојног Владислава Јев. Гудовића сре-шног Јака Средије Пољопривредне Школе у Гајенсајму на Рајни уписао га за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва и улог утемељачких од 100 дина положио као друштвеној

Друштво је веома дарично овни сафетањем на Друштво породице овога човека који је био пријатељ Народне Привреде у Србији и дугогодишњи члан и члански Српског Пољопривредног Друштва, те је скромом покојнику име овековечила, на чију јој Друштву веома благолари, а покојни Влада зема да му Бог да души рајско насеље.

+ **Стојан Ђ. Симић** — Председник суда у певији, раз-лован члан Српског Пољопривредног Друштва, и председник Пољопривредне Подружнице округа београдског, преминуо је 21. м. у 4½ часа по подне и сардији 23. м. у 9 часова пре подне уз велико учење његових многобраних пријатеља и познаника и чланова Управе Српског Пољопривредног Друштва.

На мртвачки одар положен је, у знак признања и туге за пок. Цоцом, великим пријатељем и поборником овог пољопривредног најверју, венац од природног цвећа с матицом; „Српско Пољопривредно Друштво — Председнику београд-ског подружнице Стојану Ђ. Симићу“.

Бог да га прости.

Члан утемељач — Пољопривредна подружнина округа београдског, да би оставио трајну успомену на ову рано-преминулог оснивача и првог председника поч. Стојана Ђ. Симића, уписала га је за члана утемељача Српског Пољопривредног Друштва и улог од сто динара положила је друштвеној благајни.

Похвала пример. — Окружни одбор округа чачанског, поклонио је чачничком охр. Пољопривредној Подружници један део оврнужног имања звано: „Тајсна“ чарв, који се налази на најлепшем месту — уз саму Државну линију расадника, за на њему подигнуте угледне доброте, те да и пријемом утиче код овога околнога штеди културнију обреду земље.

Академско удружење Срба агронома у Бечу, — Друштво Срба агронома из Великој Пољопривредној Школи у Бечу, одржало 7. о. и. своју прву редовну седницу да ову школску годину, и за чланове Управног одбора изабрало ове своје чланове: за председника: Добропавла Ђорђевића, санд. agr. за потпредседника: Омера Кайтана, санд. forest. ing. за тајника: Бранка Чупића, студ. agr. за благајнице и књижничара: Јоване Савиће, санд. forest. ing. и за резираторе: Стеванца Недимовића, санд. forest. ing. и Јована Краљевића, студ. forest.

Виноделско-војарско-погртварска школа на Мелмице у Чешкој. — Пременена је овај године на средњу школу и стога називају младићи из Србије који траже нашу стипендију у вино-делу, погртварству и војарству, да се учини на ову школу, уместо да се школују по немачким школама, где услед из-познавања језика не могу толико да науче ходило на словенским школама. Поред тога морару наши ћади да трпе и разне послемење и пинклијерија од Немаца.

Куре на овој школи траје две године. Из богатог уче-беног програма вадимо најважније таје: — основни народне економије, агрономије и општа хемија, ботаника, хемија пре-вирија, геометрија, познавање буђи и различих болести код биљака; прерада воја, погртварство, војарство, виноградарство, подзрнарство и пољопривредно гајдништво. Практично се ради са у пространим школским расадницама, стапкама, дасе је практикан рад у лабораторијуму; рад са ми-кроном, пртљајем пламена итд.

Близак обавештења о условима за примање даље управе поменуте школе.

Л. Т.

Опшада увоза стоке за излазак у Енглеској. — Приликом расправљања једног пољопривредног питача у енглеском до-њем дому у Лондону утвђено је опшада увоза стоке за излазак. Било је уvezено гра:

	1905	1906	1907	1908
Из Канаде	148.718	160.689	125.753	121.075
Из Сједињ. Амер. Држ.	414.906	398.887	344.461	260.711
Свега . . .	563.624	559.576	470.214	381.786

Овај неочекивани преокрет принијеје се томе, што је у Енглеској знатно порастао број одгајаца стоке, јер је издавање само пуноврсних запата недовољно, да приходите сточарства одржи на нивини и стога се почну све више давати одгајаце стоке других прстака и раса и... најдају се, да ће доћи време, кад ће Енглеска бити у стапу, да потребни јој је клан-стоку сама производи.

Немачко пољопривредно друштво. броји почетком ове године 16,179 чланова. Прахоли су износили 1.66 милионара (од тога 300.000 марака од чланских улога), расходи 14 милионара (од тога 441.000 марака на плате, и 155.000 марака за спасе и огледе).

Међународна изложба за пољску привреду у Буенос Аиресу. — У част стогодишњице независности Аргентине до године ће од 3. јуна до 31. јула бити приређена међународна пољопривредна изложба у Буенос Аиресу.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК

XL. Главног годишњега Сабора Српског Пољопривредног Друштва

државног у Београду 22. фебруара 1909. год.

(СВРШЕТАК)

Подпредседник г. Ана Јовановић објашњава и убођује г. Нешића различина, забог да њије могућно учинити, нити је потребно, доволеуји, да је рок од 10 дана пре Збора доношења за објављивање извештаја, као што то и сама правила промињују, као што се у ствари и практикује, и кад су правиле потврђене, приступају га и г. Нешић, да је требао онда па ту одредбу правила своје примедбе учинити.

г. Нешић тражи, даље, објашњење о издатку по тачци б. буџетске позиције, највећи у исто време, да извештаја не види, да је што по други шумарској радио. Исто тако тражи објашњења и по тачк. б. друштвеног првоманаца (од претплате на "Текмак"), по којој се види, да је признање од претплате мале, по што је буџетом предвиђено.

Најпре Подпредседник г. Ана Јовановић, па онда и члан Управе г. Борислав Годоревић објашњава и даљима доноси г. Нешићу, да у томе нема кривица до Управе, но да су томе узроке разне неприлике, које друштвени Управа најде у стапу да отклони, највећи томе и примере о наплати претплате, нарочито од школа и општина, као што ће се доћи и на реферату блајганичког видети, колико су суме од претплате мале, по што је буџетом предвиђено.

г. А-р Ч. Јовановић замера, што Друштво није иницијално по стручни шумарској: а што се друштвеним имањима тиче, прамећују, да у Извештају није поменут друштвени живинар у Роготу, као друштвеним имањима. Даље замера, што на Конверзију Сениције именује познати и шумари.

Подпредседник г. Ана Јовановић одговара г. Јовановићу, да по стручни шумарској треба да буде иницијатива сама шумари, који су и у Управи и на Главном Зборовима заступљени, што они до сада именују ученици; а да су што учинили, онда би и Друштво и од све стране по могуству подстакали и шумарство. Друштвена Управа најави, да ће рад по стручни шумарској треба да преостане и из разлога тога, што је образовано Шумарско Удружење, које је себи ставило у задатак да ради искључиво на унапређењу нашег шумарства. Што се пак бив. друштвеним живинарима у Роготу тиче, Друштво га у склоне Извештају зато није поменуло, што је донета одлука да се продада, а што је и г. Јовановићу баш, врло добро познато. — Што се замери г. Јовановића тиче, да именују шумари на Конверзију познати, Подпредседник уверава г. Јовановића, да су и сви шумари, који су као друштвени чланови у Београду најави [чл. 14, друштвеног пословника], на Конверзију познати, а што г. Јовановић није познат, иако је сам, што је Друштво известно до је са службом у Београд премештен и да је дошао, па би онда био и он познат.

г. Рад. Нешић замера, што је Друштво се се од детелине упућује највећи ове године из Италије, највећи да се том приликом није видело разну о подобности тога сејена за наше прилике итд.

Подпредседник г. Ана Јовановић објасније јој г. Нешићу, да до Пропашти до сада највећи је сејен из Француске, и из Прованса, и да детелине од тога сејена у нашим прилицима одлично усвоји, највећа, да је и ово из Италије највећи сејен пореклом из Француске, а да га је Друштво преко талијанског семенара добило много јајтиније и за друштвени касу много повољније, него да га је највећи преко, немачких или аустријских семенара или баш испредно из Прованса.

г. Милош Илић свештеник, замера што Друштво од овој стране није послао свога изасланица на изложбу, коју је подринска Подружница прошире јефени приредила у Шапцу; да не само Друштво, већа, него и Министарство Народне Привреде није никога послао.

Од стране Друштва одговорио му је на ту замеру Подпредседник г. Ана Јовановић, зашто Друштво није могло послати свога изасланица, уверавајући га, да је у томе у неизложко кривица и сана Подружница, али да ногазвати Друштву није могло послати свога изасланица зато, што је баш у исте дате била приређена подружничка изложба, као су приређено и четири архитектуре; а што се Министарства тиче, одговорио је г. Јанко Јанковић да је баш он био од Министарства на изложбу послао, не само као изасlanик, него да је уједно и од изложбene стоке откупио што за најбоље нађе за државну потребу, али да је изложба била ранаје, пре одређеног рока, затворена и растурила, па што је он — г. Јанко Јанковић — у Шапцу дошао. — И г. Борислав Годоревић, члан друштвене Управе, одговарајући г. Илићу, уверава га, да у овој изложби од стране саме Подружнице, изје Друштву учесници нису довољна пажња, коју је Друштво од Подружнице заузимало, јер је Друштво са своје стране учинило Подружници све могуће, што је могло дојинети лажним остварењима изложбе.

На послетку г. Јанко Јанковић благодари Управи на плодносном раду, јер је уверен да је он по својој задаци извршио сва, што је према средствима, с којима располаже, учених могло.

Затим је извештај у целости једногласно пријењен.

III.

Изнето је на одобрение редоводача ових суме, које се према резервама и поднесеном списку друштвеног благајништва, инује могло да појединачним у списку именованим лица, школа и општина изнапади по дуговању из ранијих година за узето смеје, справе, књиге, „Текмак“ и др., и ако је Друштво сва могућа средstva употребило, да га суме изнапади.

Пошто је предлог, односно резерв у списку појединачно прочитан, Збор одобрио расходовање, а поднесен списак са овим поднападом бројацког списицана.

IV.

Благодарјујући објашњава у рачуну првоманаца и издавања у 1908. години највећима преносачима и то:

1. по тач. 3. издавања: на првоманаце изложба, на давању награда излагачима и прв означавају је, да је по тој изложби плаќено ино што је предвиђено 5.655.06 динара, док у ствари тога прекорачено нема, јер је за излагачима изложача по тач. 15. првоманаца, добивено од Министарства Народне Привреде и других виших пракса прихода 6.5.17.10 динара; па кад се у рачуну означава, као више плаќата суме од 5.655.06 динара од ове добављене суме одбре, онда по тој изложби има иницијатива издавања 892.04 динара.

2. по тач. 8. издавања: за издавању рађено и пољопривредних справа, стављајући пре сваке у суми од 5.232.02 динара, док у ствари тога прекорачено нема, јер је са предност тога суме стварно изнапади у разјаси и спровадама у друштвеним магазинима.

Збор прима ово објашње и знају и одобрава га.

V.

Износ се па је одобрено рачун првоманаца и издавања у години 1908. — Пошто је рачун у појединачностима прочитан, Збор га одобрава.

Изнет је на решавајућем предлог Популарног издавања Подружнице за округ београдски, да се одобре неке измене у Правилнику за окружне Подружнице и то:

1.) да се према чл. 4. подружничких правила од улога подружничких чланова годишње испада $\frac{1}{10}$ и шаље Друштву на постизавању заједничких циљева, уместо да се шаље $\frac{1}{4}$, као што је Правилник прописао. — Ову измену Збор одобрио;

2.) да се у чл. 8. тач. 2. изостави. — Одобрена је.

3.) да се у чл. 38., а у тач. 6. измене реченица: „бирају се 2 контролора за преглед рачуна...“ саз. „бирају се 3 члана Надзорног Одбора“. — Одобрена је.

4.) Предложен је додатак чл. 45. о давању семена и осталом потребама подружничким члановима на отплату са наплатом интереса — Збор је одобрио.

VII.

Подноси се на одобрење предрагун прихода и расхода (буџет) за текућу 1909 годину, који је штампан и приступима на постизавању раздат. — Понти су позиције приказане и издвајана у појединачности прочитаване, Збор је овај предрагун без измене примио.

VIII.

На дневном је реду избор чланова друштвени Управе и место оних, који по чл. 20. друштвених правила иступају. — Но спрошеној гласању буду већином гласова изабрани:

г. Владимир Кумановић начелник Шумарског Одјељења Министарства Народне Правреде.

г. Александар Милојковић инспектор Министарства Народне Правреде.

г. Сретен Јевтић државни економ округа београдског, г. Алекса Л. Поповић главни маркени лекар Министарства Народне Правреде.

г. Милосав Ж. Петровић секретар Министарства Народне Правреде.

г. Милан Јовановић секретар Шумарског Одјељења Министарства Народне Правреде, и

г. др Бона Јовановић секретар Министарства Народне Правреде.

IX.

На дневном је реду избор почасних и редовних чланова. По прочитаваном предлогу друштвени Управе, који се подноси на основу усвојеног мишљења свијет Сенција, Збор је изабрао:

а) За почасне чланове:

г. д-ра Јована Цвијића професора београд. универзитета, г. д-ра Фердинанда Волтмана професора халског универзитета.

г. д-ра Абрахама Бокалерија главног маркеног лекара јавних клиника у Ђенови; и

г. д-ра Егора Маскеронија ветеринарског инспектора у Турију.

б) За редовне чланове:

г. Урош Ламешић адјуката и привредника из Г. Милапола, Председника рудничко-пољопривредне Подружнице,

г. Милорад Грабића учитеља и пчелара из Попучака, пр. најев-ког.

г. Цветка Николића пчелара и зиоградара из Зајечара, г. Софронија Петровића држав. економа пр. леловничког,

г. Стевана М. Радовановића учитеља из Влаш. Поповића.

Преглед 30. броја „Тежака“: — Чланци: Српско и босанско пљаварство — Неколико речи о хранењу конопчака — Како можемо испитати стагну нашег земљишта (наставак) — Болешке. — Подлистак: — Како је ката Милован лично поклонију кугу у селу Кошочишту (спреташ) Мудре изреке — Гласник — Друштвени и подружнички послови: Записник XL Збора (спреташ) — Исправна — Огласи.

г. Петра Павловића професора и управника Етнографског Музеја Српске Земље,

г. Душанчика Стојачевића професора и помоћника истора Музеја,

г. Николу Ж. Миленковића економа из Витановца ср. десетогодишњака,

г. Симину Протића учитеља из Вукотића, среза пољо-тимавског,

г. Димитрију Костића учитеља из Шапца,

г. Божићу Ж. Божковића руководца државног дозног радионице у Јагодини,

г. Михаилу Јурићу економа из Кланице, пр. најевенског и

г. Николу Петровића руководца дозног расадника у Топчидеру.

Пошто је испрљен дневни ред, то Подпредседник објављује да је овим званичним радом Збора, захваљујући ученицима на креативној и искреној потпуности, а благодарећи Збору на повремену којим је доношена Управе била озливована, обећава да ће са члановима Управе и у будуће своји по радићи на постигнућу племенитих и узвишеног друштвених циљева.

Секретар Д-р Б. Радић	Подпредседник Срп. Популарн. Друштва А. М. Живановић
--------------------------	--

Овај Записник оверавају поверилици Збора:
Сретен Јевтић, Илија Кремић, Мих. Ступаревић

ИСПРАВКА

У бр. 28. о. г. стр. 242, горњем, првом ступцу и реду 9 одозго, место речи: „потребно је сипати у ширу 66 лита-ца воде на 100 литара“, треба исправити овако: „потребно је из 66 литара шире сипати 34 литара воде да се добије 100 литара шире.“

О Г Л А С И

МУЉАЧЕ ЗА ГРОЖКЕ Српско Популарно друштво набавило је из Немачке комбиноване муљаче за гротке са апаратом за издавање шенурине на истог.

Ове су муљаче најновије конструкције и сада први пут у Србију доносе, те се топло препоручују пољопривредницима,

Цена је муљачи 200 динара.

ЛОСНИ РАСАДНИК Миодрага Обреновића у Неготину иза пропул 40.000 зрелих калемова I класе.

Подлога Руслестрик — ли-Лот, Порталисет 30/3, окалане се: Сладкарком, Пракуцицем, Зачником, Багрином, Мускат-Хамбуржком, Маласом, Мадлен-Анжелином, Адакалом, Чаушем и Смедеренском.

Чистота изнадите подлоге и корте загарантовани су, Неготин, 18.—Х.—1909 год.

1—3

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТСТВУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОДОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БАКУРСАДУ

ПРЕПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
НОШТЕ

А ОСНОВУ ЈАКИНЕГ РЕДИЦА ОД АПРЕЛА
1869. ГОД. № 204 ВРЕМЕНУ ДРЖАВНО

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЊА ПЕТРА I.

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

.....

ПРОФЕССОР УКРАЇНСЬКОЇ ВУЧКО С. БОГДАНОВИЧ

БРОДСКИЙ

БЕОГРАД, 10. НОВЕМБРА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL.

ВАСПИТАЊЕ ДЕВОЈАКА У ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДУХУ¹⁾

Жена је важан чинилац у кући свакога човека, па на чим се он занимава; али је њен положај најважнији у кући пољопривредника; ту она може марљивошћу, штедњом и обазривошћу много да помогне. Ни у једној кући није толико потребан споразум, заједнички рад мужа и жено као у кући једног сељака. Ако се неуморан рад у уредној сељачкој кући опажа, тешко је казати је ли важнији рад човеков или женин. У сељачкој кући, где окретна, паметна, чиста жена помаже мужу, напредује се још и пада напају тешке прилике; а и најинтензивнијем сељаку никад неће процветати руже, ако му је женана лена и глауна, која не уме да врши свој задатак у кући.

Многоструки су и разновици послови домаћице у сеоској кући. Док варошанка добива месо за храну из месарнице, селанка мора говеда, саниће и шиљак сама да пати; а кад се бравче закоље, мора се постарати за конзервирање меса, да би га имала што дуже времена за употребу. Она мора пажљиво премати лети храну за зиму, а зими онет за лето.

Храна кућне чељади и послуге у сеоској кући не сме бити скупа, а мора бити здрава и укусна. Све ово може извести само добра куварица.

У многим крајевима, жена се стара и о незаконитој крави, од њенога усташића зависи одгајивање стоке, а тако исто и каквога и количине млека и млечних производа.

Али није доста да домаћина уме спретати добро-
масло и укусан сир, већ се мора добро разумети
у свима домаћим пословима, а уз то још битно и ва-
љана васпитачница своје деце. Само паметна и са-
весна мати може своју децу васпитати да буду спремни
и вредни људи; јер родитељска је кућа оно зем

љиште, на којем дете добива за потоњи живот своје пресуднћ утиске.

Један педагог, син једнога сељака вели:

„Мати васпитава више радом и држачем, него
занем и говором. Топло срце, ведра глава и вредна,
извежбана рука јесу и за васпитачицу основне по-
годбе, којима се оспособљава за узвишије свој позив“.

У случајевима болести у кући, варошанка не нађи помоћи код лекара и вештих болничарки, на солу је ово ретко код могућине. Домаћица у селу мора често бити и лекар и болничар за сву чеољад у кући и за послугу. Баш у времену кад болесте пајчићне налазе, кад снеговим завеју путове, пла-
нински становници доста пута по вишке дана, ли-
шени су могућности да добују до лекарске помоћи и при породицама и у болестима. У таквим припадкама људи су двоструко спротивни и напуштени, јер су им жене и мајке збуњене и ни могу да се прибера-

Доманица на селу мора да каги у реду одјеје сло-
чевлади и послуге, старати се о деци и о рубљу;
она мора бити средините целе куће.

Бес набујситост и опорости према домаћој послуви, што обично изазива незадовољство и свађу на сваком већем газдинству, домаћица сељанка мора чак подизирати посагу и трајкти од свију да испре своје послове. Аепим понашањем и примером може се постичи много; речи мало помажу. У сељачкој кујни мора да влада патријархални живот: између домаће ћебди и слугу, мора постојати поверење и искреност. И ту је опет домаћица позвана, да опноменама и саветима, одржава поверење, па тим је ствари и мужку, и децу, и слугама пријатљост у кујни.

Из тога сваки може видети како је висок и пун одговорности положај домаћице сељанке. Ниједна друга домаћица, па било то трговачка жена, занатлијица, или чиновничка, нема тако леп и пријатан назив, или за који се тражи и тако много физичке и моралне стаге. И нехочим питамо се: „Да ли је обраћање наших лекараца са једној таквој, да може да

¹² Г-за Ила Шунзи управнича практическе довојачке полноправне писма у Грабенхофу под Адмона [Штајерска]

говорити свему оном што се доције од ње тражи? — На жалост морамо одговорити да: „Не“. Има додушне ватљане домаћица сеоских, које своју дужност чак и потпуно извршују, које су себи великом трудом и енергијом прибавиле знања, које се високо

сеоских домаћица, па се покушало то поправити васпитањем девојака⁹. У Аустрији земљорадња није одвећа запуштена, али се чешће може опасити да какав младић који је одслужио војску, или био на другом којем послу, ипрада се враћа и погуц; много радије постaje какав ма и најмана чиновник. Па и девојке се радије удају за каквог чиновника или бољег радника. А то не бива с тога, што би код своје куће имале виште да раде, него зато што у сељачкој кући није одистре како треба. Ко познаје перед, прљавштину или рђаву храну у понеким сеоским кућама, тај ће моћи да разуме тежњу сеоских девојака да се не удају за сељаке. Али како је сељак стуб државе, жалосне су и врло тешке последице овог бежања са земљорадничког посла.

Срећа што се у Аустрији држава и појединачне области њене удружију да би изнапле начини за боље васпитање сеоских девојака. Тако су од пре дужег времена основане домаћичке школе у Моравској, Чешкој Корушкој. Најновија је грађевина школа у Грабенорхову. Али како се половина аустријског становништва бави земљорадњом, ове неколико школе пису дољне. Велика павала у те школе доказује жељу сеоских девојака за болим стручним васпитањем.

Ако се хоће да школе одистре постигну свој циљ, онда настава мора бити тако подељена, да девојке у што краћем року много науче, како радна снага

Сликa I. Утврђница, победница на утакмици орања.

над својим другама уздижу, али већина их је које, због рђавих прилика за образовање, пису у стају да савлађују свак посао свој.

За сваки позив имамо и нарочите школе, али за сеоске девојке немамо никаквих. Често се дешава да и нејпознанији фактори заступају минијатура да је за васпитање девојакаовољно што им мајка пружи. Свакојако је врло важно да мати уведе своју кћер у разноврсне послове; али то нијеовољно, прво што свака девојка није срећна да има мајку вичну послу, а друго свака девојка мора једном излази из породичног круга свога, да би свој видик проширила. Она мора да се навикне на садашње време и да се користи његовим напретком. Ми не можемо виште водити кућу како се то радило за време наших старамајки, него морамо ићи за временом. Ко то не увиђа и не применjuje, пропада, као што се то на жалост код добrog дела наших сељака често дешава. Зато и треба да нам образовање сеоских девојака лежи на срцу, али да то не важи само за девојке из богатих кућа; сиротим сеоским девојкама и треба тек пружити прилике да се чему поуче, јер сиромашан се сељак бори за свој опстанак још вишег него ли богат.

Разне државе и народи увиђају све виште важност васпитања сеоских девојака и подију земљорадничко-домаћичке школе. У том је Белгија измакла испред свијета. Тамо су, по интересној књизи Мелиновој „Враћајмо се к земљорадњи“ [„Zur Scholle zurück“], године 1891 подигли прву земљорадничко-домаћичку школу, а после седам година (1898 год.) било је већ 245 таквих школа са 9000 ученицима. Ни једном другом устремом није се помогло земљорадњима као овим школама. Даље се вели у тој књизи: „У Белгији се увидело да је неуспех у земљорадњи долазио поглавито од неспремности

Сликa II. Ученице готове утакмицу орања.

њихова не би сељаку одвећ дуго била одузета. Зато се мора дати превага практичном раду, а теоријска настава мора се свести на што мању меру. Главно је да девојке изуче добро практичан рад; теорија треба само да утврди да се посао мора тако да не арукчије урадити, ако се жели постићи успех.

Дивна К. Лазаревићева

(српшиће се)

КАКО МОЖЕМО ИСПИТАТИ СНАГУ СВОГА ЗЕМЉИШТА?

(СНИГИТАК)

Ми видимо, даље, да су најбоље приносе дадле оне парцеле, које су биле пођубрене азотним ћубретом а све остала, па чак и она која је добила и калијумовог и фосфорног ћубрета далеко су заостале у приносу и на основу таквих резултата можемо извести овакав закључак:

Земљиште огледног поља је ослабљено и првенствено оскудева у азотној храни, јер комбинације других ћубрета без интрага нису могле да повећају житевни принос, ма да су сви остали услови успевања били идентични (закон о минимуму).

То је кинстатаџија до које најс доводи овај оглед и она се, ако се све околности узму у обзир имају противе ни самон стању ствари, — јер се земљиште огледног поља није могло ни ћубрети у редовним размацима, разуме се, стајским ћубретом, азот несрмерности произведеног ћубрета по количини, према површини школске затратне земље, — (много земље а мало ћубрета), а како су на школском имању гајене поглавити стрнице, даље биљка које захтевају много азотне храни, која се мора ћубренем уносићи у земљу, док од лептирастих биљака, које се за своја напредовање могу послужити и азотом из ваздуха, није гајена готово ниједна, то је оваква констатација донесене природна последица тзвога стања ствари и као таква потпуно јасна и разумљива.

Ни и ако је овај оглед дао довољно очигледан резултат, ми се нико задржали само на њему, већ смо ради веће сигурности и у допуну напег испитивања извршиједан други поглед са сточном репом, даље са биљком, која се у својим захтевима у погледу храни у многом разликује од стрнице.

2. Оглед са сточном репом.

Парцеле за овај оглед имале су површину од 40 m². Земљиште је било једнаког састава, подједнако нагаба и исте влажности. Парцеле су све биле прекопане на 25 см. и преко зиме изложене утицају мраза и ваздуха, а затим истовремено и подједнако припремљене за сетву, која је обављена једног истог дана у редовима од 40 cm. расстојања.

За оглед је била употребљена исте врсте вештачког ћубрета, како и у првом огледу, ћубре је истовремено растурано, само је чилска шантра и овде била подељена на две поријекла, које су као и код предијеог огледа дате у два маха, прва половина при пицању а друга у доцијени развију.

И овде су употребљене исте врсте вештачког ћубрета, како и у првом огледу, ћубре је истовремено растурано, само је чилска шантра и овде била подељена на две поријекла, које су као и код предијеог огледа дате у два маха, прва половина при пицању а друга у доцијени развију.

1. парцела је добила Р (2 кгр. + N (1:2 кгр.),
2. " није добила никаквог ћубрета,
3. парцела је добила Р (2 кгр.) + K (1:2 кгр.), + N (1:2 кгр.),
4. " " " K | 1:2 кгр. + N | 1:2 кгр.,
5. " " " R | 2 кгр. + K | 1:2 кгр.,

Поред овог ћубрета добиле су све парцеле јод 1. до 5.) јод и по 1:5 кгр. песка, који је примешан ћубрету ради бољег растурања.

С погледом на доцнију негу изведени су сви резултати с истом марљивошћу и прецизношћу као и код првог огледа.

Резултат је био овакав:

1. парцела је дала	47 кгр. репе,
2. " " " " "	48 " "
3. " " " " "	69 " "
4. " " " " "	70 " "
5. " " " " "	47 " "

Као што се види принос је репе уопште био слаб а томе је узрок суша, која је овладала за време вегетације. Али је ипак тај штетни момент најмање дејство показао код оних парцела, које су биле пођубрене калијумовим и азотним ћубретом, јер су оне дадле најбољи принос, док су све остала комбинације вештачког ћубрета остала потпуно без дејства, што се увиђа из упоређења приноса треће (69 кгр.) и четврте парцеле (70 кгр.) са приносом прве (47 кгр.), друге (48 кгр.) и пете парцеле (47 кгр.).

Сада настаје питање, зашто и прва и пета парцела које су такође ћубрени вештачким ћубретом, нису дадле бар колико-толико већи принос од пођубрене парцеле. И то се може лако објаснити, као се узме у обзир да је репа биљка, која захтева много калијума у земљи а како смо већ првим огледом утврдили да земљиште огледног поља не садржи ни азота у довољној количини, то је јасно да је репа (по закону о минимуму) могла најбоље успевати на оним парцелама, на којима је нашла обе те своје потребе задовољење, т. ј. на парцелама, које су биле ћубрени и калијумовим и азотним ћубретом (3. и 4. парцела).

Узимамо ли сада у обзир и резултат овог огледа, па га доведемо у везу са првим, онда можемо на основу тога, што су и поред ћубрења ипак постигнути сразмерно слаби приноси, донести овакав суд о земљишту огледног поља:

1. Да је оно ослабљено,
2. Да му недостаје првенствено азот и калијум,
3. Да се према томе са њега у опште неће моћи постићи никакав виднији принос све донде, докле се оно редовним и снажним ћубрењем, а с обзиром на његовој каквоју — глинишу — првенствено стајским ћубретом, не буде знатно поправило и на тај начин појачала готовина храни у њему.

4. С погледом на употребу вештачког ћубрета имадо би се доцније, пошто се земљиште поправи, нарочитим вишегодишњим огледима утврдити, да ли би рентабилитет био такав, да би са и оно могло с успехом употребити за допуну стајског ћубрета. Нашим огледима за овај мах то није био циљ, па стога нико узели у обзир ни принос сламе, што је такво прорачувања такође потребно, а о чему нас је довољно поучно предвија Вагнеров оглед.

У сваком случају и ти прости огледи били су у стању да нам створе тачнију представу о сваком земљишту огледног поља, него што смо је раније имали и према томе они су одговорили својој спрси.

Најзад да напоменемо још и то, да се овакви огледи морају понављати више година; не сме се остати само на тим једногодишњим резултатима, јер дотична година може за оглед бити необично повољна,

али и неповољна, па су с тога и отуда добивени резултати у већини случајева само приближни, те их већа доцнијих година контролисани и проверавати. Так на тај се начин може добити сигурија основа за познавање земљине продуктивности, па према томе и за рационална и успешна гајдованца.

Сви досадашњи примери јасно су нам посведочили, од какве је огромне вредности за пољопривредника извођење пољских вегетационих огледа. Истински такав је оглед скончан и са трудом и плаџама, а и сами резултати, отуда добивени, имају стварну вредност само онда, ако се огледи извршују са необичном марљивошћу и тачношћу. У својој суштини и у начину извођења вегетациони је оглед успех модерне пољске привреде. На место несистематског лутања дошло је егзактно испитивање, које је једино и у стапању да нам даде одговор на питања овакве врсте.

Пољопривредни нашаји не сме више само механички да обрађује, хубри и припрема земљу, — у њему мора бити данас и нешто испитивачког духа. Он не сме уступити пред сопственим извођењем огледа и баш у томе, што он не треба да мисли и ради по рецензу и начину својих суседа, треба он и да се разликује од пољопривредника ранијих времена, а економске прилике, које су се од онда већ доста измениле, не изоставију, да му омогуће да постигне што већу чисту добит.

Заслуга је неумрлога Либига, што је пољопривреди показао ове путове. Када се он први пут појавио са својим открићима, која су у пољопривредном схваћању онога времена изазвала читаву револуцију, био је именјан и требало је године да прођу, па да његово гледиште проокри себи пут и привуче на сопшту пажњу.

Данас па, његово се име слави и поштује у свим деловима света, па и ако му је заслужено признање већ и за живота указивано, ипак се и за њега може рећи: да је за признање најпре морао умрети.

Јов. Александровић

ЗАШТО СЕ КАЛЕМЉЕНА ЛОЗА СУШИ

(справетак)

Дакле пронашао сам узрок и постигао циљ; као што се види из ове таблице на дубини од 100 см. било је толико креча где Рипарија Порталис као подлога не може да задржи толики креч во само до 10%, а никако више, а како је виноград засађен овим подлогом, то је сушење морало да наступи, и што год се иде даље у дубину, креча је све више, и чим су жиле од чокота дошли до већег процента креча наступило је нагло сушење.

У истом винограду, у истом простору, у једном коштику, у недостатку резинца и калемова Милутин је засадио калемове после две године оклемљење на „Берландијери“ (Шасла), тако да су одлично развијени, рода има доста који се правилно развија и чакоће је све здраво.

Да би утврдио ово што сам нашао одмах сам предузев коштице једне руне у истом винограду а на месту где су засађени ови калемови калемљени на

„Берландијери“, пробе сам исто овако узимао и нумерисао а остављао сам да се суши.

Копање је вршено до дубине 150 см. вишне смо престали, јер се по самој земљи видело да има доста креча. Као се се осушиле свих седам проба тада сам их ставио на испитивање помоћу калциметра и нашао сам следеће:

У дубини од 0-20 см.	било је креча	84%
в *	* 0-40	*
*	* 0-60	*
*	* 0-80	*
*	* 1-00	*
*	* 1-20	*
*	* 1-50	*
		44 2%

Као што се види доста је велика разлика у проценту креча и ако је једна парцела и ако је у неиздржној близини од 1-50—2-00 метара прна проба чињеница, види се да земљиште у дубини више свуда једнако; а утврђено сам и то, да је на овоме земљишту требало садити само „Берландијеру“ као подлогу, а никако „Рунестрис Дило“, а јопи мање „Рипарију Порталис“.

Код нас је до сада било уобичајено искуством прваке да се на земљишту које има до 10% креча узима за подлогу Рипарија Порталис. На земљишту које има до 40%, креча „Рунестрис Дило“ и други; на земљишту где има више од 40%, креча „Шасла берландијери“ и Рунестриса друге врсте, и све ове подлоге до сада су може се рећи већином дала врло добре резултате, а свакако да ће и од сада.

Како да се избегне сушење калемљене лозе кад имамо овако све одабране подлоге дивље лозе?

Да би се избегло сушење калемљене лозе, чије подизање доста скупо кошта, и за које је наш пољопривредник у целој Србији уложио ако не више или сигурно преко десет милиона динара, мора се мењати начин узимања пробе земље за испитивање.

До сада је било уобичајено да се пробе земље узимају за испитивање са дубине од 0-20 см., 0-50 см. и 0-80 см. а никако доле у дубину да, ако је доле често дупло више креча него на дубини од 0-80 см.

Ради бољег разумевања сам ствари овде ћу напомену овај исти случај код овог Милутина; он је испитао пробе земље пре него што је почeo растајти, и однео стручног лицу да му испита земљиште и одреди подлогу дивље лозе, што је надлежни и учинио и напома да према проблемима које је испитано на калциметру треба да узме за подлогу „Рипарију Порталис“, и овај тако уради, али после нешумних седам година виноград се суши и сумња да може вегетирати још 2—3 године; дакле према горњем слоју земље која је испитана може да успева „Рипарија Рунестрис“, али да је овај Милутин узев пробу са дубине од 0-50 см. 100 см. и 150 см. другите би ствар била и друга подлога била одређена и данас би имао здрав виноград, али овако засадио је Рипарију Порталис за то што му је тако земљиште, и она је довољно успевала да није долази до слоја земље у којој је било дупло више креча, и она се суши, што је за свакога разумљиво, јер сам напред поменуо да сам живе од чокота нашао на дубини 140 см., да су живе биле као обарене у врућој води.

Моје је тврдо убеђење према напред наведеној, да се досадашњи начин узимања пробе земље за ис-

питивање сасвим избаци из практике, и да се од сада пробе земље за испитивање узимају са дубине и то: 0,30, 0,50, 0,80, 100 и 150 см., да се са површине на неколико места узму по нет проба са једног места, зашто треба користити у дубину до 150 см. Сваку пробу за себе одвојити и нумерисати знаком I, II, III итд. Кад се овако пробе земље узму и тачно обележе и правилно испитају и одреди подлога дневне лозе која се има узети за подлогу, онда ће бити искућена могућност сушевна најсамљеној лозе.

М. Тодоровић
дрижани економ

НЕКОЛИКО РЕЧИ О ХРАЊЕЊУ КОКОШАКА

(СВРНЕТАК)

И ако ову храну у почетку гра доста радо једу, ипак је не треба сваки дан давати, јер им оглади, те неће да једу. Треба је заменити другом, од материјала који буде на расположењу. Од заслађености ма којом храном кокошке добију затвор који никоди, а који се може отклонити довољном количином свеже, зедене хране.

Мекиње се такође могу употребити за спрavlјање меке хране. Треба их прелити врућом водом и замесити у тесто, попут ше претходно мало посоле. А да би им хранљива вредност била већа треба додати угљетовога куванога кромпира. Тако приготвљена храна одлична је, јер је кокошке радо једу.

За спрavlјање ове врсте хране, могу се употребити разне мекиње, јер имају доста лепих који одлично утиче на песаво а и на образовање меса и костију.

Кромпир се такође може употребити за спрavlјање мако хране, и у том случају он је главни састојак а мекиње или брашно споредни. Ивага нарочито већа употребљавати за спрavlјање хране зими, јер развија топлоту која је кокошкама у то време потребна.

Брашно се може употребити за спрavlјање меке хране кад је испиница јевтина. А и оно се при готовљању употребљава онако као и мекиње. У место испиничног брашна може се употребити јечмена, овесена са сљадином прекрупа, јер дају одличну храну.

У близини великих кљаница може се употребити и месо за храну животиње, али се не кувано не сме давати. Ваља га добро скувати, слично инесекати па у смеси са арном или којом меком храном дати. Кад се само за себе даје производи код кокошију прали, а сем тога месо и јаја добијају известан непријатан, одвратан укус.

Гди нема кљаница на којих би се отпаци могли употребљавати за храну животиње, могу се правити привинаци. Као се пак они граде, биће парочитога говора другом приликом.

За животину која има доста простора за крећање, не треба правити нарочито привинце, нити се бријати за месо, јер она у пољу нађе доста инесеката које поједе, те им ови заменjuју месо.

Мерукне—љуске од лаженога семена могу се такође добро употребити за спрavlјање меке хране за животину. Само треба да су добро суве. Попарене вру-

ћом водом и замешене са мекињама, дају изврсну храну за животину.

Ситно стучане гљиве и печурке кад се помешају са мекињама и поквасе, дају такође добру храну. Не морају се давати сваки дан, већ 2—3 пута недељно. Кокончије од онакве хране носе крупнија јаја која су веома укусна.

Добри су за храну животине ситни пужићи којих често у ливадама има много. Од њих кокошке не само што добијају потребне кречне делове, за обрачивање љуске, већ се и вљовним месом хране.

Колико ће се кад и какве хране давати зависи од годишњега доба и температуре. Зими, када кокошке не посе, кад су дана краји и кад се не крећу, могу се хранити два пута дневно. Док, међу тим, кад стапи посити, кад и у време бацања пејара, треба их хранити три пута на дан. Први оброк треба им дати рано на јутра, чим са легала сиђу, у мекој храни спрavlјеној из отпадака. Други оброк им дати по монгусту у кукурузном зиру пре легања.

Преко лета, ако кокошке не могу да нађу довољно хране у пољу, треба им такође хранити. Из јутра треба им дати меке хране, половину количине која се зими дјеје. У подне им ваља дати зелену храну са арном; а увече, пред легање, само зрио.

Како зими нема зелене хране, то се у место не може дати сено, које треба да је потпуно суво и диснато. Да би га кокошке могле јести, треба га попарити врелом водом па оставити до сутра из јутра, па га поново попарити врелом водом да сасвим обекне и употребити за израду меке хране, са кромпиром или мекињама. Овако приготвљено сено може потпуно да замени зелену храну.

Поред хране кокошке треба да имају кречи и песка који је потребан за спрavlјање љуске у јајета а и ради лакшега сваривања хране. Ако се животина креће по већем простору онда им преко лета не треба спремати ни једно ни друго, јер ће то мони наћи у пољу. Али, ако се животина налази у таквом простору да не може да нађе кречи и песка, онда им ваља спремити. Често се дају и туцане љуске од јајета у место кречи. Није то рђаво, саме љуске треба да су добро суве и без имао беланџета. Иначе, ако у њима буде макар мало беланџета, врло лако могу се кокошке напуштити да своја јаја лујају и пижу. Ако то чини само једна, одмах почну и остale, од чега је немогуће однини и јединине је лек поклати их.

Задобро одржавају кокошију потребно је да увек имају на расположењу довољно чисте, свеже воде за пиће. Преко лета, кад су жеге велике, воду ваља менять два три пута на дан. Зими, пак, кад је хладно, те воде браво хлади а често у суду и замрзне, треба је још чешће менять, спашавати у судове смачкану воду.

Добро је ако се у воду метне по какво парче захрђалога гвожђа, јер је тада кокошке радије пију.

Судова за држање воде имао по облику разних. Било ма који да се употреби, потребно је, да је тако направљен да може да се чисто држи и да кокошке не могу воде загадити.

Кад осталој сточији што се не може давати увек једна и пета храна, тако исто и кокошима потребно је да се мења.

Најпре, речено је, како се мека храна спрема, а сад је потребно да кажемо какву храну кога месец

ваља давати и из којих материјала треба да се састоји.

У месецима: јануару и фебруару ваља спремити међу храну и давати је увек из јутра живини кад се пусти. Храну ваља спремити из 80 гр. кромпира, 40 гр. пшеничних мекиња и 40 гр. попареног сена. У подне ваља дати по 20 гр. овса, јечма или пшенице, а увече по 50 гр. кукуруза у зрну.

У месецу марта за спрavljanje меке хране ваља узети исти материјал и однос као и у јануару и фебруару, с том разликом, што се у вече уместо кукуруза може давати јечам, јер и оби бивају краће а топлота суве већа.

У месецу априлу и мају ваља датати по 20 грама зрна; пшенице јечма или овса; у подне међу храну направљено из 70 гр. куваних кромпира, 30 гр. пшеничних мекиња са зеленим. У вече по 40 гр. јечма или пшенице.

У месецима: јуну, јулу и августу из јутра по 10 грама зрна; у подне мека храна заготовљена из 60 гр. кромпира, 30 гр. пшеничних мекиња и 10 гр. попарене суве детелине и увече: 40 гр. пшенице, јечма или овса.

У септембру, октобру и новембру из утра топлу међу храну од 60 гр. кром., 30 гр. пшеничних мекиња, 10 гр. сувога попареног сена или детелине. У подне 20 гр. овса или пшенице а у вече по 40 гр. јечма.

У месецу децембру ваља спремати и давати храну онако као у јануару.

Едла је одлична и може особито добро да замени стрнице.

Напред поменуте количине хране, па било да се у зрну дају или да се употребљавају за спрavljanje меке хране, важе на једно гро сређење тексине и крупноће, те се према овим нормама може рачунати и спремати храна за ма колико број кокосаша.

И. К.

ПОДЛИСТАК

ЕЛЕКТРИКА И УСЕВИ

Има већ трошака година, отијако је чинилац професор Леметр из Хеллингфорса на својим путовањима по позарним пределима западно, да гамонице бисљечак и после јаких ноћних мразева, покazuju брије разине, него за најнижи свет. Упркос никном ступњу гамонице земљорадње, испак се добија у овим крајевима ради и јечма исто толико, како при најбољим жетвама у културним земљама и пр. Немајкој.

Узрок тој чудотворног чинилача био би, по неким научницима, у-знатно већој дужини дана у овим крајевима, те тако би се, када је зато краје него код нас, изједначila узвода која подстегаје.

Познато је, истинा, да само дан траје 2-3 месеца, т. ј. да се за то време у-знатне не знају као, али се мора имати на уму, да за то време сунце стоји исклоно на хоризонту, да његови зраци којо па-дају и да се, услед тога, земља не може изједнаћи тако загрејати, као у јужним ширинама. Прост рачун поклажу да, у првој овој занадној дужини дана, ко-

личина снеготости и топлоте, што се доноси земљину, јавља је, услед уснијања кроз атмосферу, још увек знатно мања, него под нас.

У томе се даље не може тражити узрок чудотворног развијања близнога света. Леметр је стога потражио други фактор, на који се досад у близини физиологије онто мало обраћала пажња, који би био као да замени сасвим или деломине недостатак снеготости и топлоте. То је атмосферска електрина, која је у овим пределима јављају много јача него ли у нас.

Да у позарним пределима земљиним има доста атмосферске електрине, о томе јасно следи појава т. зв. северне снеготести. Наукнији је утврђено да замета тамо струје електричне струје из атмосфере у земљу. Али да требао јасни доказа, да би се показало да ове струје доводе узети или могу да узчуји нарастотворна близнака.

Близнине физиологије нави учи да познамо и понамојима значај и разлку сваког органа у близнака. Ми знајмо значај коренса, стабла, коре, листа, ми познамојмо поједине раздијле, које имају да спршивљају поједини близнини. Нијака смо у негуцима, кад треба да протумачимо значај линија у чинијара, вљахових иглица. Исто тако не

БЕЛЕШКЕ

Знак за оцену наследне моћи преношења. — Запатни поступак јасно би би упростио, одабирање граза запат постало би приступично и за најобичнијег запатника, када би се могли пронаћи и утврдити поуздана знаци за оцену наследне моћи преношења код оба, а нарочито код мушких расплодника запатног граЗа.

Досада је било врло мало обдарених буди оштроумљем и даром оцене запатних подобности код граза расплодника; ретки су они који су умели одабрати и запатом одгајити праве родоначелнике-расговорде:творци читавих и изврених запата или раса. Виште се ослалјала на око, на дар предвиђања, на оцену општег утицаја и сразмерности тела и појединачних телесних делова, на нешто, што се ни мерењем, ни описом, ни цицкањем оцене на појединачности оцене, ни испитивањем родословља, тешко или никако опредељивати није могло, на нешто што се често ни описати, ни речима пасаската и изразити није могло, но само осетити и погађати.

Сад изази Франц Милер, шеф одсека за сточарство у Швајцарском Польопривредном Одјељењу, врло заслужан човек за полет швајцарског говедарства кроз дуги низ година свога службовања, са тврђењем да је пропаша поуздан знак за оцену наследне моћи преношења и код запатних коњских и код говедијих расплодника. Но њему тај је несумњиви и драгоцен знак у буђу или дракавом жирку на глава.

Ако је овај био или жир добро скројен и изразит, ако даље лежи зракасто распоређење око једног мањег или већег голог срединшта, ако тај бунасти жирок драка лежи посред чела, између или мало изнад или мало испод очију, онда је то даровани знак на наследну моћ преношења дотичнога граЗа.

Ако је жирок пак мање изразит, ако се даље не размежава зракасто око срединшта, по граде клас, киту

можемо да протумачимо појаву оја на пласонима јечма и других житних врста. С друге стране не може се претпоставити, да је првога овде поступак слушњак, да су поменуте облици постизани било икакве спрке из живота близнака. Знајују је још и то, да су четињари најчешћи у северним ширинама јаче заступљени, него ли у јужним. Кад се још сејамо да електрична има особину да лакше итиче на пливачима, него ли из глатких и округлих тела, онда ћемо засно погодити, шта може бити узрок оваквог, досад физиологијски необјашњивим облицима, дајује вероватност, да је првога отворио да оне шикаје збор тога, да би помешано било што лакши скренуло на себе електричну, што се излази у ваздуху, да је може што боље усити? Ако посматрамо појаве са овога гледишта, онда ће нам одмах бити јасно, да ће нам доиста четињари и јечмене класови имати нарочиту способност да у себје примају електричну, што се назива у ваздуху.

(наставиће се)

или неправилан облик има, или ако се не налази по средини чела, но високо на вилице, дубоко на шије или са стране, онда је то рђав знак за наследну подноштвост.

Врло добар знак личне наследности (индивидуалне потенције) то су два водоразно један поред другог лежећа жарка и то у толико бољи што је изразитији, што су оба жарка правилнија и ако не леже пречеши близу један поред другога. Али увен су да дакле врзакаста жарка, па ми и не били положајем по жељи, врло повољан знак, за повољну моћ наследног преоншења.

У својој расправи о томе (У Jahrbuch der schweizerischen Landwirtschaftschaft für 1908) Милер наодије један из примера и сликама за потврду своје теорије. И то за коноварство. За говедарство није имао прилике да их јопи прикупи, али се уверио посматрањем и распитивањем на изложбама и смотрама говеда, да његов знак има важности и у говедарству.

И ако је тешко веровати, да један једини знак може бити доносијан, да се овако склоно, тешко и замршено питање о оцени наследне моћи преоншења тако просто и једном реши, онет зато може се узети, и поред свију приговора који се овој теорији учинили могу, да правилност врзакастог жарка у длачи на челу, може бити израз благородства расплодника запатних грађа и да и онај наук треба схватити у томе смислу, да ће једно исправно и наче добро одграђено запатно грао утолико боље преонести наслеђем своје особине, што има лепши и изразитији жарк дакле на челу. Т. ј. ако општи утицај заплатног граа говори о изврсном склону и пријору граа за запат.

Међутим проф. др. Гемели из Штутгартса сад објављује, да је прича са жарковима длаче стара басна и да запатници у виртембершком и баварском Алграју одавна одликују граа који дуж рбата имају 4 до 6 таквих длачних жаркова.

Кожа има велике сагласности са фином, густом и најважнијом длаче, као што и пигмент коже искозокоже има лезе са бојом и сабелегама длаче и ткива, то је несумњиво. Само није доњоњо утврђен однос те сагласности, нити пахове изразитост при наследном преоншењу особина расплодничких јакната.

Стога будући са моја досадашња испитивања ових односна и сагласности коже и длаче, пигмената и боје, с погледом на наследно преоншење, слажу са новом науком Франца Милера, то је да се могу придружити његовој жељи, као и жељи његовог референта и критичара у "Deutsche Landw. Tierschach" да треба за то тројевије прибрзати материјал у државним ергама и државним сточарским заводима, где се воде и запатне или књиге родословија, те да се испита предност жарка у длачи на челу за оцену наследне моћи преоншења особина запатних расплодника на постотство, пошто је ту окупљен и најбогатији материјал за такво испитивање и трагање.

С.

портивно са окружним, начелником и деловојом окружног Одбора посете Виноделско-Војноарској Школи. Одлука је доиста била и умесна и похвална. Умесна стога, што је чланови окружне скунштине, који имају да решавају о многим привредним питањима, потребно непосредно обавештења о напретима пољопривреди, а тих могу паши најпре у стваријим државним пољопривредним заводима; а похвална стога што је у овима донета одлука да га посета буде корпоратива. Преко толиких привредних питања, која су живота за појединачне окружне скунштине презиме тако олако; а кад се најављује постражи узроци, добије се уверење, да го потиче највише из неодавештајне већине чланова скунштинских. Зато је и дужност свих оних фактора који руководе радионицама окружних скунштини, или по дужности имају веће са њима, да скунштинама увек сарађују највише на резултату који постоји већ у нас; и зато је неизостављено уверење чланова скунштинских једино веома поштовају средство, да се окружне скунштине не илустрише праћењем и обезбеђењем пољопривредног развоја у окружу. Повећавање пољопривредних занати и установа, треба да је спахом заједнице скунштинских парохија тачки дневног рада. Па на самим посматрањима оближњих завода и установа, нико и веће екскурзије чланова скунштинских, у земљи и у иностранству, преномогаје би много да се лакше подноше жртве за привредно стање у окружу. Организовања и извођења таквих екскурзија чини се у другим напреднијим земљама, а чине се и у мање напредним, као што је на пр. Бугарија. Па кад се и она земља тако ревношћу узеле на друге напредије земље, смењу ли ми да ишаствамо? А посете и екскурзије го не само да чланове скунштинске напредно уврше о напретима пољопривредног рада, него их доведу у ладар са јасним стручним снагама, од којих добију објашњења о многим стручним радионицама и питањима, и где се питања трагичној (расправљају) и у здравницама, која су некада права стручна предавања.

И ако је посета Крајинске Окружне Скунштине у Виноделско-Војноарској Школи била скоро изненада, и ако је она била краткотрајна, испак се поистајло, да су чланови преведени кроз главније локалне школске, па су им покалане све установе које састављају пранак школске а које су у неспоредној оквиру школе. Чланове скунштинске појединачно је говором управитеља школе, у коме је пропрати разните и рад школе од посвете до данашњега стања, значај њене за обнављање Виноградарства, за ширење Војнограђана у окружу, и готовост школског обећаја да Окружна скунштина буде на помоћ у решавању кружних економских питања окружу. На заноси која је приређена у част посетитеља наше су неколико дједанице, у којима је истакнуто сећање на основаоца школе пок. К. Таушановића као Министра Народне Привреде и констатован (утврђен) успеси које је до данас школа постигла у свом спектру стручног учења и утицају јену на привреду окружног крајинског; а тако исто, поозвана је Окружна скунштина, да, користећи се резултатима напредног рада које је видела, не изда предстанија да унапређује аутономним (самоуправним) пољопривредним установама, набавку приподне стоке и свих осталих средстава да унапређује и побољшаје привредни стања у окружу, јер погде овај тако пису корисно употребљавају као у привредним пословима, и никад се овај тако добро не решавају као као се узлажу у привреду народу.

Све је ово веома одушевљавао чланове скунштинске, и нема сумње да ће имати и успешних последица.

— Е.

ГЛАСНИК

Слава Српског Пољопривредног Друштва. — 30 октобра ов. г. на дан син. краља Милана Немањића кога слави Српско Пољопривредно Друштво, одржана је у друштвенном дому једна мала скромна светањост, у присуству многих одличних земљана, друштвено узраште и друштвених чланова, двораца државске билоје декорисана килимом и тапицама Пиротске Килимарске Задруге која је тог приликом приредила и малу једну своју угледну изложбеницу.

ГЛАСОВИ ИЗ НАРОДА

Окружна скунштина у Виноделско-Војноарској Школи. — Окружна скунштина округа крајинског, која је од 20. септембра о. г. заседавала у Неготину, пошто је свршила своје послове ради чега је била назнана, одлучила је да кор-

Друштвеним славам посетили су и честитали: изасланци Њ. В. Краља Петра, Највишии Заштитници Друштвених, краљев одржали оснивач капетан г. Милан Недић, председник Министарског Савета г. Никола Пашић, Министар Правореде Јана Продановић, Председник Народне Скупштине г. Андреј Николић, Њ. В. П. Митроволит рачног-празренски г. Ђубић, Њ. П. Епископ жички г. Сава, Народни посланици: г. Мирко Исааковић, Милош Савчић, г. Михаил Арамоновић, од најечијих чланова и изасланци г. г. Михаил Арамоновић, директор Гимназије Сремско-Браничевске г. Јован Јовановић, директор јубиљар ћефера г. Годинин, г. Милан Јовановић, индустријалац и многа други.

Тачно у 10 саах, изненадом је уз прахамао свештенства од митрополита рачног-празренског освећено и сечење свајсаног колача. Улогу домаћина врло је друштвени подредник г. А. Живановић. На ектонаји је одговарао хор ћија се саје богословији. Свирала је војна музика. А потом су настала честитала и посете преко целога дана.

Друштво је о својој слави добило много писмене и телеграфске честитке и то:

из Београда: да председништво Београдске Трговачке Охладнице;

из Осијека од г. Ђуре пљ. Илића уред. «Господара» почасног члана друштвених;

из Врња, од г. Јана Вачка управника пољoprivredne огњедне станице;

из Старе Загоре (Бугарска) од г. С. Ж. Дацова, почасног члана друштвених;

из Свилајнца од г. Јулијуса Дранкојића апотекара;

из В. Плане од г. В. Шумахера индустриса;

из Шапца од г. г. Боже Миловановића, члана утемељава;

из Неготина од г. г. Тодоровића, Ваденте, Поповића, Недића, Миловановића, Бурџана, Јовановића, Рађонића и Стојковића;

из Бујарије од г. г. Максима Богавића и Боре Станишевића;

из Јагодине од т. Пере Петковића почасног члана;

из Лесковца од г. Јаркова Петровића;

из Крагујевца од г. Љубе Р. Јовановића;

из Ниша од г. Ваље Радовановића;

из Трстеника од г. г. Мих. Милковића;

из Кулпине од г. Јово Влајића;

из Јаловика од г. г. Д-р Радослављевића, Мишковића;

из Петровац од г. г. Саве Ратковића, Милисава Богдановића и Драгобоља Вукановића;

из Чачка од г. г. Јованчића, Протића, Кнежевића, Радоњевића.

Из Крагујевца од г. Љубе Недића;

из Досコјића од М. Трнковића,

из Пожаревца од г. г. Николића;

из Врања од г. г. Симоновића учитеља;

из Неготина од г. Миодрага Обреновића агронома;

из Србије од г. С. Хаџића учитеља и П. Јошића економа;

из Кузвана од г. г. Радоје Недића, пољoprivrednog пете-

рана, читомца топлицарске земљаделске школе;

из Зајечара од г. г. Милоша И. Миловановића учитеља.

из Паланке од г. г. Јована Васића марк. лекара — редов-

них чланова друштвених.

Од друштвених подружница:

Красинска пољoprivredna подружница

Подринска * *

Ваљевска * *

Чачанска * *

г. Драгишић Васић адводат, народни посланик и пред-

седник чачанске подружнице;

из Г. Милановића од г. Милана Тодоровића;

из Чачка од г. Милана Торомана;

из Г. Милановића од г. Борисава Борисављевића на Мајдана из Прешиће од г. Бор. Јевића;

из Кр. Солеја од г. д-р. Петровић ср. начелника, Ст. Радivojevića учитаља, Николија Стаменовића ср. економа, Тод. Матића управ. пор. озел., Милоја Суботића помоћ ср. економа.

Баниградарски конгрес и сајам за продају вина у Вршцу.

Општина града Вршца (у Ванату) приређује 8 и 9 новембра (21 и 22 новембра по нов. кал.) најпознатија вина са сваком вина, а у то ће бити и виноградарски конгрес. На најдужи ће бити изложбена и овогодишња вина из виноградске обласије Видима—Бела Црква. Прилажком конгреса државе инострани групаца предвиђају и стара ће се да се „објасни слажаја вина“ у виноградарству. Јављају, да су је овражији изложбеног конгреса виноградарства; а за то је овде жијело постарало и мајстарско Министарство Трговине. И за наше виноградаре који су близу Вршцу (Смедерево и Пожаревац) ћеће бити близу интереса да посете ову изложбу и сајам вина, те да се увере о квалитету вина тамошњих и да виде, како се тај свет труда, да им даље и шири простирују свој производе. Крајинска Општина Пољoprivredna Подружница поставља једног сног члана да пружи цел тај рад, нарочито сајам, јер ће на ову прилику до гадине и она отпочети, да на тај начин утиче на преносну и продају пражинског вина у месту.

— В.

Други подрумарски курс у Бону — (у Француској). Ево дознка станице у главном месту чудено виноградарске бургундијске области „Латине косе“ (Кот-д'ор) приређује од 24 новембра до 4 децембра (7—17. децембра по нов. кал.) други курс и практичне вежбе овакве стапоље. Позив за то издаваје је 24. јул. мес. Програм је овакав: I. Слатка грозда и шире; 2. алкохолско вино; 3. алкохол и извртњави десерти и вина; 4. сув екстракт вина; 5. везане киселине; 6. вина и бојина; 7. извртњаве киселине; 8. болести вина; 9. концептуално и случајне мани вина; 10. ослаждавајућа (раба) вина; II. природни повијушави вина. Све су ове тачке предаване у вези са објективним практичним вежбама, које слушаоци врше под руко водењем директора станице г. Л. Матића. Пријеје слушалаца највећи вео за годину, а не држе со испити, нити се даје нека диплома. Слушалац пољаже није име тако 50 дни, а то је постављају да се покрију трошкови што затој радије који се потрошо у већинама. Часови су овако распоређени: 8—9½ предавања са демонстративним вежбама; 9½ до 11 часова и од 2 до 5 часова практична вежбала у за- бораторијама; од 11 часова до полне и од 1 до 2 часова, као и од 5 до 7 часова већаје у стапичној кваженици. — Важне обавештење може дати управитељ школе да Виноделец и Војвођанство у Буколу, сима који се за овај курс интересују. Напомиње се још, да слушаоцима овога курса дају француске жиљевиће подово по особеној спуштеној тарифи.

— В.

О Г Л А С

ПОЗНИ РАСАДНИК Младрага Обреновића у Неготину има за продају 40.000 зрелих кадемона I класе.

Подлоге Руспетрије — д-р Лот, Порталис и 30^{1/2} окалам-љене су: Свидарком, Прокупцем, Зачинском, Багрином, Му-кад-Хамбурском, Маласом, Мадлен-Анжелином, Адаказком, Чаушем и Смедеревском.

Чистота и квалитет подлоге и корте загарантован су. Неготин, 18—Х—1909. год.

2—3

Преглед 31. броја „Тежака“: — Чланци: Васпитање демојака у пољoprivrednom духу — Како можемо испи-
тати снагу нашега земљишта? (српинетак) — Зашто се каламљења лоза суши — (српинетак) — Неколико речи о хранењу
кононзака (српинетак) — Болешке. — Подистак: — Електрика и усеви — Гласови из народе — Гласник — Огласи.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:

ПРЕТИПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУТЉУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕДПЛАТУ ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОЧИТЕ

а основу највишет речела од личила
1869. год. № 204 пренесут државски
всес копта бесплатно

Цена огласима изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ИЕНА ДИСТУ

ЗА СВИНИЙ

на године 6 дни, на кола године 3 дни, члапове комагати, члапови сини другите подумежна, он, исходе, титанци, вождите стапаја, када, таде, манастири, зима-боградничке падруги и члапи према до-
нјаша лице у кола пеше, ако волаже
крутиште члапа да се даде погану.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ВАН СРЕДИЈЕ

на године џ. џ. франака, по сре. подъбрн.,
дружена във хонор членове юд и спи-
съкът къмпрадиците задружни и читателни;
драми, лирик и жанстри драмата и др.
за б. франака юд унгард положе прет-
плати и юд съзаетел юд от юд друж-
ства време кога ли им съ др. плати

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Подопр. Друштво власник, председник Вучко С. Богдановић

Одговорни Уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОД 32

БЕОГРАД 20. НОВЕМБРА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ПОВЕРЕНИЦИМА И ПРЕТОПЛАТНИЦИМА „ТЕЖАКА“

Многи наши претплатници дугују нам претплату за прошлу и раније године, а за ову годину врло је мали број који су претплату измирили.

С тога се овим опомињу како претплатници тако и поверилици „Тежака“, да дужну претплату што пре пошаљу Српском Пољопривредном Друштву, пошто је издавање листа скопчано са вели-
ким трошковима

Уредништво „Тежака“

ВАСПИТАЊЕ ДЕВОЈАКА У ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДУХУ

CHINTAK

У Грабињерхову, где се годишње прима по 50 девојака, жив и веско рад у кући почине још у 4½, ч. у јутру: пошто наместе кревете и отворе све прозоре на спавањима собама, девојке иду у одељење за умивање, и тачно у 5 часова, умивене и очијане, с очишћењем ципелазма, почину посло. Сад се у кући, кухини, кошарни 'у млекарину живо ради све до 9 часова: Само око 6½, ч. прокида се посао ради доручка. Нема кафе за доручак, већ млеко, трагаци и први хлеб. Од 9—10 ч. је теоријско предавање; од 10—12 ч. онет практичан рад. У 12 ч. испуња се та весела група у соби за ручавање. Задовољство је човеку видети ове вредне девојце како им прија обед који су саме аготовиле. Две девојке приносе чиније и уче се уједно, под назором учитељице, послуживашу око стола. Око 12½, до 2 часа перу се судови, кухиња се риба а у млекарину се припрема масло за продају. Искре од девојака се баве ручним доделима. Од 2—3 часа је однос

То се време употребљава на писање писама, на учње, на преписивање упостава за кување итд. Од 3—5 ч. је теоријска настава, која се прекида само 10 минута ради ужине. У 5 ч. почине новано практични рад и траје до 8 ч. У том времену се, око $\frac{1}{2}$ ч., већаје. У 8 часова пошто се утврди споразумом јејовник да сутра дан иде се на спавање.

На практичним часовима ради се све оно што је потребно освешој домаћини. Прерадује се месо: говеђе, свињско, тајење, срнчиће, козје, јагњиће и овчије. Девојке секу месо и уче се познавању који је комад за шта најбољи. Месо се на разне начине припрема и суши, кобасице се вешају да се суше. Сваке недеље се по једанпут меси први хлеб, а сваки дан месе ученице беки хлеб или земничке за ужину. Један дан у недељи одређен је за прање рубља и глачаче; сутомот се чисти и риба. Ученице кувају под надзором једне наставнице, а употребљује се поврће, месо и остало што се добива са имањем заводског. Једна велика градина, кошара са 50 крава, млекарник, кокосница, обор — све то стоји на расположењу за практичан рад. Које ју заводу које на имању, ради око 60 људи, али се тежи за тим, да се сви радови врше споственином снагом. те да би се снажно карактеризује великом освешој имању.

На часовима ручног рада, на којима су, као и при кувању и др., наизменично неке од девојака, уче девојке крпљењу и шивењу одела и рубља. Финији ручни радови, као: вез, мрежање и др. не уче се. На теориским часовима уче се девојке познавању састава човечег тела; а упредо с тим учењем иде и неговање тела, даље, учи се о важности воде, ваздуха и светlosti; даљу им се најпотребнија упушта за неговање болесника и мале деце. Девојке уче још колика је важност за здравље појединачних животних памирница. Свакога се дана срачују ватично са девојкама све што се за јело потрошило. Да би се научиле да уписују и срачујују издавање и примање, девојке морају да воде једну обичну књигу рачунску.

У сточарству су тако извежбани, да разумеју све што је потребно за гајење и чување стоке, па знају и да лече извесне сточне болести. И у млечарству се учи само оно из теорије, на чему се оснива практичан рад.

Розегер вели врло мудро: „Из вредности и труда долази благослов, из земље ниче снага за цео свет и благослов за онога који је обраћајући.“

[Превод с немачког]

Дивна Л. Лазаревићева

Слика 3. Ученице на раду у градини

Непозивано је потребно и од великог је утицаја што се девојкама, и при раду практичном и при теоријском учењу, скреће пажња на важност природне лепоте, те да би радо на селу живеле. И самопоуздање наших сеоских девојака треба појачати, оне не треба да се стиде што су сељанке, него да се, као и у другим земљама поносе што се могу називати сељачицама.

Морална се вредност физичког рада врло мало цени и у највишем и у најнижем реду друштвеном. Па ипак, нема ни једног посла који толико задовољства доноси, као што је смештење и обазариво изведен физички рад; он крепи не само тело, него челичи и дух човеков. Наши сељаци треба да стекну уверења да се не мора радити само ради одржавања животних потреба, него да је рад висока морална заповест о коју се не сме огрешити ни богаташи ни спримашак. „Ко може да ради, тај влада сведом; ко не може да ради, роб је свега и свакога“ вели Карлаја.

И ако корист од таких домаћинских школа осећају на првом месту сељаци, опажа се она и у вароши, јер благостање варошана зависи великом делом од интелигенције сељака и њихове љубави према раду.

Сељаци су корен народног стабла; да би тај корен био здрав и снажно се развио зарад добра целе нације, потребне су нам пре свега ваљане сеоске домаћице.

Гајење је усев хладних предела и онде, где је земља лошија — пескуша, смоница. У том хладним и неподнадим пределима раж заступа нашу пшеницу коју је и по хемијском саставу најближа, само што јој хлеб не може тако да нарасте као пшеничан, те је за то тежи док се на јежујац не павник.

а) Важност ражи у народној исхрани

Раж је усев хладних предела и онде, где је земља лошија — пескуша, смоница. У том хладним и неподнадим пределима раж заступа нашу пшеницу коју је и по хемијском саставу најближа, само што јој хлеб не може тако да нарасте као пшеничан, те је за то тежи док се на јежујац не павник.

Србија је веома подесна за успешну културу ражи. Раж се код нас засева и гаји и као чист усев и помешана са пшеницом под именом „наполица“; хлеб је од ове смесе сладији но од саме ражи и не суми се тако бразо као од пшенице.

Култура је ражи у Србији давниша. Раж се пре неколико десетина гајила у Србији у већем пространству и била је главни стрни усев онако исто као што је данас у Немачкој, па је постепено уступала место пшеници и др. усевима тако, да од 1,599.854 ект. 83 ара колико је под разним усевима, детелином и

Слика 4. Ученице на раду у млечарници

лигадама, пада на раж само 40.396 ек. 4 ара (озиме 25.283-20, јаре 15.112-84). Изузев крупнику, раж дојави на последње место бројем ектара.

Што се раж у овако незнатном пространству гаји не може бити разлог: неподесна клима и земљиште; напротив Србија је, нарочито планински крај-

јеви, као што рекосмо, врло подесна за гајење разни, — пре ће бити разлог, који је неоправдан и за нехрану народу штетан — што су: пшеница, јечам, овас и кукуруз извозни артиљерија, и осигуравали им питајачна проходња. Наш привредник са малим изузетком, сму пшеници прода, а за себе задржи врло веома знатан део, колико за семе и да има пшеничну хлеба за благе дани, — дакле не задржи скоро ништа за

С тога је Министарство финансије 1866 године дosta знатну количину семена од ове разни раздало бесплатно привредницима у округу: Ужицком, Чачанском, Рудничком и Подринском¹⁾

Набавак семена од ове исте разни вршена је 1872 год. из Ческе. Ову је раж Пољопривредно Друштво заселено на државним имањима у Топчићеву и у Љубичеву и на друштвеном добру у Шапцу.

Резултат гајења ове разни били су исто тако добри као и први. Принос је био већи но од других страних усева, арио је било једро и бело. Сејана је и као јесењи и као пролетњи усев, па је овај последњи вишне родно по праву.

Године 1884. Министарство Народне Привреде набавило је из Ческе са имањем К. Рамбусека из Зборова белу разе под именом „Зборовска“, и послало Управи држ. ергеле у Љубичеву да се опроба гајење ове разни. Пису ових редака пало је у део да руководи опитима. Ово ће бити по свој пријаци истога бела крунира разе; зиро је бело једро и посјена је с пролећа. Те године због одочињене сите није добро родила. Идуће године посјена почетком марта, дала је принос преко 1300 кгр. по екстари

Толико ми је познато да је рађено на поправци овог важног усева. — Можда су појединачне привредне установе гајиле још и неке друге признате врсте разни, или си то опти имали су врло незнанти утицај на поправци семена разни; јер морамо признати да је наша домаћа раж лошеј квалитета и да је то једно од главних узрока што раж није одобрењена као народна хлебна храна (као у Немачкој) и што се у маломе пространству сеје и гаји и ако под свима приликама и у свима крајевима Србије добро напредује.

За доказ ових навода јвој једнога примера:

Још 1884 године војна интендатуре отпочела је набављати раж за војнички хлеб (тадај) и наређено војничким текарионицима да месе хлеб од једне четвртине разног брашна, но је набавка разни јако отежана једно за то што се мало производи те је скупа, а друго, што је лошеј квалитета. — На се обраћа Министру Народне Привреде ради потребног упутства у погледу производње, да се утиче на земљораднике да више засевају и производе разни, — Интендатуре у писму помиње још и то, да је прву набавку разни за наших гарнизон извршила у алексиничком округу и да је раж била лошеј каквакове.

Каква fatalnost?! Да је неком срећном првом набавка извршена у окружима: пиротском, врњачком, топличком, тимочком, крајинском, а нарочито пожаревачком (призвана Браничевска и из Звијезда разе) који окрузи просечно засевају површину 5—8000 ектара чистом разни, — уверени смо да би се српска војска дала храну разним хлебом, да би се из војске пренело и у народ мешење разног хлеба и да се засевање разни не би ограничило на 40.000

¹⁾ Овај округ и данас најбоље стоји са исхраном; заснован је највеће странине и меси хлеб под именом смеснице (раз, пшеница, кукуруз и др. стрна жита).

Слика 5. Учење на разу у кухињи

своју исхрану. Произведене количине јечма и овса, утроше се или у земљи за исхрану стоке (за војне и др. државне и приватне потребе) или се заоставши део извезе у иностранство; за народну исхрану задржи се, врло мало, или пак мало.

Кукуруза једна добра половина утроши се у земљи за исхрану стоке и за назов у иностранство остало остане у земљи (за народну исхрану).

Само се раж не извози, већ се произведена количина утроши за народну исхрану. Али је за то производња разни у Србији тако незнатна, да па једног становника дође једва по један килограм.

Већ из ових података види се: да је исхрана нашеј народе рђава и да би увећана производња разни много побољшала исхранување нашеј народе.

Карактеристично је, да су како државна управа, тако и други меродавни фактори, врло мало радили на томе да се култура разни побољша и увећа и да се ојача употреба разни за исхрану у земљи.

О томе имамо само ове податке:¹⁾

Године 1864 нареди блаженочовнички књаз Михаило да се са његовом имању у Влашићу — Румунији — донесе: „белу крунира разе“ и засое на имању топчићевске економије.

Успех је био по све задовољавајући. Не само да је ова раза у Србији добро родила, већ је од ње хлеб бео, укусан, и не суши се тако брзо, нити се троши као онај од саме пшенице умешен.

ектара већ би се данас засевало у најмању руку 240.000 ектара не умањујући ни за један ектар засевање осталих главних стрних усева и околавина.

Гајењу ражи у Србији у већем пространству, иду у многоме на руку климатски услови, као и то што она још добро роди на земљи брдској, лако и мрљавој, где шненица не би могла успевати, а таквих пустих и необделаваних просторија има бар на 2—3 стотине хиљада ектара.

Ову лепу замисао да се за војску меси хлеб од шненице и ражи не треба напуштити. Ово је најпословнији начин утицања на увећање производње ражи. Данас су сасвим друге прилике од оних из 1884 године. — Наше су привредне снаге данас много јаче и наша је пољопривредна сада у могућности да поштави своју производњу укусу потрошача.

Веома би згодно било порадити да војна интендатура обнови пропали покушај и спроведе исхрану војске хлебом од ражи и шненице.

Мора се признати: да је арио наше домаће ражи прено, криљаво и увек разнолико. Док је известна количина зрна дука и једрија, дотле је добра полошка зрна сасвим ситна, неупотребљива за мливо и људску исхрану. То је најбоља доказ, да је рђавом културом овај укус код нас задављао.

На поправци овог занемареног усева већа ради се два правца:

Набављати боље семе од „белe кутиjne ражи“ из Зборове у Чешкој, окојој ражи већ имамо искуства и података да је добра; и

Бољим обрађивањем земље, избором положаја и првог земље за раж, подесним плодоредом, ћубрењем, негом и разумном културом — потномоћи ћемо напредовање овог усена у тој мери, да ћемо имати жетве ражи много обилније и зри боље каквоће и данас.

б) Важност ражи за сточну исхрану.

Ми смо већ на једном месту поменули да зри ражаво нису једнолика, већ да има много ситних зрина која се требљењем издвајају од крупних. Сва ситна зрина прекрпе се и као јарма дају музним крамвама и синђијама за гојење.

Раж сјако цени и има велико дејство на гајању синђија краљевих ражаком јармом. Тада дају месо бољег квалитета. За то, ако синђије гојење курузном јармом, последње четири недеље гојења, хранимо искључиво ражаком јармом, знатно се убрза гојење.

(НАСТАВНИК СВ.)

КАКО ЋЕМО СПРЕЧИТИ ДА СЕ ВИНО НЕ ПРЕВРНЕ

Господин Верморел, сенатор и председник пољопривредне поддружине у Божолеу доставио је члановима именоване поддружине следеће белешке, које је донео стручан виноградарски часопис *Revue de Viticulture* [бр. 825 о. г.] и које ми, као савремене и корисне и за наше виноградаре и винаре, преносимо у *Тезжак*.

Оне гласе: „Берба која се сада врши не даје много од онога што би се желело, а нарочито у извесним пределима. Ако су неки виноградари и сртни да беру лепо грожђе, многи ће га брати зараженог трулежи. Наваље, по несрбији, врло јаке, од црве грожђашог мольда (*Cochylis et Endemis*), имало су за резултат не само да смање бербу у извесним размерама, него још да особито потпомогну развијање гљивице које производе „племсав“. Ове гљивице су саме неспособне да продру у здраво зрино; треба им отворити пут, каква руна на кожици да би могле усадити своју месецлијум (живе) у меснати део зрина и тамо се развијати.“

Руна на зрима има и сушине ове године. Еу-домин парничкој су се дали на овај жалосни посао; те од часе када су врата отворена непримјатољу, до врло је да време буде влажно, па да се племсав развији. Кине, магле, које владају има већ неколико дана унеле су влагу, и трулеж се одмах живо развија.

Какве негаје промазаје од трулежи? Ове су негаје две врсте:

1. Смањивање количине вина, и
2. Наклоност болести превртању вина или „премврата“.

Гљивице трулежи (*Botrytis cinerea* и *Penicillium glaucum* итд.) имају особину да луче производ зван „диластаза“ која у присуство ваздуха изазива делимичну нерастварљивост бојила (бојених материја). Такво је аино жутно, и онда се каже да је оно нападнуто болешћу — превртању вина. Вина произведена од брзе грожђа које је било заражено племсавима на-клоњена су превртању.

Ма да се ова болест врло тешко лечи, срећни смо што се може спречити лечењем. Мало пре рекосмо, да дијастаза има подобности да произведе, у присуству ваздуха, нерастварљивост бојила; али и ако има ове диластазе, вина се не преврћују ако су сачувана од приступа ваздуха.

Зна се, да је за време првог шира јако врело развијања гаса угљениковог диоксида (угљено киселина), који, потискујући ваздух, чува масу од утицаја ваздуха.

Докле год ново вино стоји под заштитом угљениковог диоксида, дијастаза не налази довољно кисеоника за своје дејство. Али за извесно време, дуне или краће, после отварања, пошто је довољено и друго, тихо првог, угљено киселина изађе већим делом, тако да се после првог прстакања налази у малој количини. Из тога налази, да, под утицајем ваздуха с којим вино у овим радњама долази у додир, дијастаза дејствује и вино се преврће.

Дакле, не треба се ништа бојати од превртања вина до првог прстакања; дosta ће нам бити предузети мере предохрane после овог доба.

Како се спречава превртање вина? Ми смо већ видeli начин како се вина чувају потпуно од додира с ваздухом; али, на жалост, то је немогуће у пракси извести; међу тим како се вино преврће под утицајем дијастазе само у присуству ваздуха, онда — одузимо дијастазу, па је тиме учинено последње средство које био посредник спречава.

Познато је, да сумпорни гас убија дијастазу; довољно је унети ово тело у јачој количини у вино, и тиме смо га сачували од превртања. Сумпорни гас

ије чинила ново за виноградаре; то је гас, који се добива кад се сагорева сумпорна трака (пантљика) у бурету. Тад се исти гас може добити додавајући вину једну со, која се зове Калиум-Метабисулфит (Метабисулфит поташ) чија је употреба допуштена нашим¹⁾ строгим законом у производима вина, почев се може рећи, да се тиче једног потпуно безопасног тела.

Лечење које спречава превртанje вина. — Може се вршити у два времена:

1. За време same бербе u каци; и

2. Непосредно пре превоза претакања u вину сваког превоза.

Лечење употребљено у кацима и бурадма спречава не само превртанje, него има задатак да први користи избор између гљивица за врење, тако да се рђаве гљивице готово сасвим убију или се стављају у немогућност да се развију, док се добро гљивице развију одлично.

Употребом сумпорног гаса у каци и бурадма значи осигурати добро врење, из кога ће излази вино најбољег квалитета, које ће бити бистрите и имати вине укуса. Сумпорни гас не уништава само штетне гљивице, већ утиче рђаве и на добре; и то тако и врење је нешто дуже у сумпорисалом кљуку и шире и у обичној. Ова особина добре је позната виноградарима, и нарочито се искоришћује за прављење слатких вина, при свем том то парализање не траје дуго, и почетко врења довирши се ускоро. У осталом, застој врења може се лако избегти додавањем квасца, узетог од шире у бурном врењу.

Но у великој количини употребљени сумпорни гас могао би потпуно задржати врење, утичући штетно на благородне гљивице.

Стога се треба придржавати количине, коју ћемо означити; у осталом и сам закон забрањује употребу преко 20 грама калиум-метабисулфита на хектолитар вина за једно успешно сумпорисање.

У крајевима где се врење врши у отвореним кацима не може се помисљати на сумпорисање у кацима; произведени сумпорни гас ишчезнуће и испрвиши своју корисну улогу. У таквом случају треба се користити калијум-метабисулфитом, чија је употреба, нарочито понављамо, званично допуштена.

Препоручујемо, да се лошијем кљуку може додати на један хектолитар 10—20 грама калијум-метабисулфита. Ове количине одговарају на 5—10 грама сумпорног гаса; много јача доза одредиће се кљуку који је највише заражен штетним гљивицама, пошто је већ дошло у овом времену помисљати на справљање квасца. Препоручујемо, како практично, додајући у два пута калијум-метабисулфита на овај начин: Раствориће се у мало топле воде половинина метабисулфита потребног за једну каци кљука. На пример: на једну капу од 50 хектолитара кљука узеће се $50 \times 7 = 350$ гр. метабисулфита, и раствориће се у три (3) литара воде, затим ће се сплати с временом на време тј. како буде кљук стизао, тако, да би се равномерно могло изменшати са целом количином кљука.

Врење ће на овај начин веома мало успорити. А кад се врење развије потпуно, додаће се поново

350 гр. метабисулфита, који ће се помешати с масом на тај начин, што ће се ширком (пуном) почињи један део шире, од прилике за половину кљука који је у каци. Количина од 700 грама метабисулфита може се додати од једногнут при једновременом стизању кљука, и ако је температура повољна; а ако су хладни дани на два пута.

Понављамо, ако у случају шире неће да при после додатог јој сумпорног гаса, потребно је само додати јој нешто шире бурног врења, а при том широком одузети један део тачности из каци.

Одређено количине калијум-метабисулфита не утичу ни мало на боју: пролазна безбојност ишчезава претакањем.

Радећи као што изложимо, добићемо и са бербом трулог грожђа, вина сасвим здрава и доброг квалитета. У случају да лечење није извршено у каци, требало би се обезбедити противу превртава пре првог претакања. Исто то ће се урадити и ако је количина употребљеног сумпорног гаса била недовољна. На неколико дана пре претакања синаће се у чапу мало вина на филтрирати, да би се добило сасвим бистро вино. После тога вино треба неколико дана посматрати, па ако се оно не преврне, вино се може претакати и без претходног лечења, као обично, у какво сумпорисано буре; у противном, ако тачност у чапи постане мутно, сигурно је да ће се вино од кога је узета проба преврнути, чим дође у додир с ваздухом, те га је потребно лечити сумпорисањем.

Употребљаје се калијум-метабисулфит у горенаведеним количинама, одговарајући запремини бурета, у пластичној кесини која се обеси оврь, па спусти средином вина које се лечи. Два дана после тога истоишће се калијум-метабисулфит, и вино се може претакати и преносити.

Ми наглашавамо и последњи пут, да је неопходно потребно лечити вина, пре што почне претакање. Што се тиче кљука који је мање био искварен грожђем молцем и трулежи, а за које се не мисли употребљавати сумпорисање калијум-бисулфитом, препоручујући свима виноградарима, да јако сумпоришну своју бурад пре отакања вина у њих, и да изврше и прво претакање у мању добро сумпорисану бурад, не чекајући март месец²⁾.

Б. С.

Б Е Л Е Ш К Е

Не купујте семе детелинско из Мађарске. — И у нас поједини трговци детелинског семена, грабећи се за јевтинију цену (и ако је лошије семе), купују место прованске луцерке, семе из Мађарске од путничког агената. Ми смо у неколико пута подизали свој глас против ове куповине и опомињали пољопривреднике, да не купују с друге стране детелинско семе до Српског Пољопр. Друштва које семе набавља из најбољих и најјевтијијих извора и семе провансалског, француског поракла најбоље врсте.

Сад ћемо упознати читаоце са гласом који се подиже од стране аустријских стручњака против куповине детелинског семена из Мађарске.

У бр. 82. „Бечких пољопривредних новина“ читамо ово:

Услед велике осудице детелинског семена домаћег производа, у Ческој су увесло у пролеће 1908. у знатној количини семе из Мађарске и с друге стране. У овом страним семену, а нарочито у мађарском, при испитивању многоbrojnih проба из огледним и контролним станицама семена, нађено је граде количине крупно-праисте т.зв. грубе вилске косине коју је врло тешко разликовати и испитати из детелинског семена, пошто је једнако крупноће с циме. Многи су со пољопривредника преварili и затварали те због јевтиње цене такво семе и набавили, па и засадили. Преко томе велика је опасност да се ова ознака штеточина у детелини увуче и распростире, због чега је немачка сектација ческог земаљског културног савета расписом једним опоменила пољопривреднике да се чувају и не купују мађарско семе, а сам тога умолила државно намесништво у Прагу, да у смислу закона против вилске косице од 13. октобра 1880. и наредбе од 21. децембра 1886. настane не само, да ће приступи заједничком и обавезничком таманењу вилске косице на детелинитима, већ да се забрани производња и продаја детелинског семена са зараженим детелинштвом. Исто тако умольење су пољопривредне огледне и контролне станице у земљи, као и у Бечу, да издају штампане расписе пољопривредницима о томе.

Ма да се ниједна количина детелинског семена, на основу нашеј закона о општим царинским тарифама, не може увести са стране, докле не буде од спрсне огледне пољопривредне станице огледана да је проба чиста од вилске косице, опет се треба чувати и куповине произведених семена од детелине у земљи од наших производача, те да не би заразили детелиншта вилином косицом.

ПОДЛИСТАК

ЕЛЕКТРИНА И УСЕВИ

(наставак)

Како су знатне величине електране у ваздуху, то знамо на појама некогоде и овује. С друге стране знајмо, да се појава музика може веома подизавати помоћу пивара електричних. Још се веома сеците чињенице, како благотворно утиче на било напредовање пива, каша или некогоде, јер после ње било бујије из земље, а бељне боје покazuju најчешћи смешни.

Шведски научник је овим расматрањима први подстакнут да изврши ова испитивања у огузцу електрине на расцепи и напредовање билаха. Како је не могућко ухватити атмосферску електричу на подесим кини и употреби, самим тим, где је потребљујемо, да је Лемстрем дошао на мисао, да је веома праизводња и да је примене била на оном месту, где је могло бити оштака над билахама. Своје огледе од пре 25 година, Лемстрем је најпре припојио у еаксијама, па је тако електрисао, што је извал

иих рашириво мрежу од жица, која се из електричне машине пунила позитивном или негативном, дотле же други поставјају везе са земљом у саксенсама. Тим се објасњавао т.зв. тални испрјављивање електрине у вилсну од жица ка земљи, те се извадак билаха производње нека прста електричног стапа, сличног као у прадавине за време некогоде. Потребна вода морала се наравно заливати додавати.

Кад се истовремено посматрају вете била, посебно у лета време, у истим земљиштима, и подједнако заливане, али без утицаја електрине, па је од њада, да билаце под електричним утицајем поизвадује јаче растење и напредовање, онда је очигледно да се узарм мора потражити у овом утицају електрине.

Резултат поизвадака да је доиста било тајног утицаја у великој мери. Лемстрем предузе одмах затим да пренесе своје огледе на еаксије на слободно земљиште и на све уобичајене културне билашке. Успеси тако и тамо доказани, добијена жетва достаје у неким случајевима више него злогуби принос, упоређен са контролним сејама. Ну у исто време је применено, да неке билаље поизвадију мања у разни врти, те се убрзо види, да су потребне извесне мере предосторожности, да би се

Писац ових редакција уверио се при недавашњем путовању кроз Србију, да има и у нас и природних ливада с много дивних детелинских врста, заражених вилином косицом, да је има и по увратицама и слоговима, па чак и по бурјану; па сними је најазно видину косину и то и у оних местима, где ишће још није дошло сејање „васијачке“ детелине.

Стога може саветовати пољопривреднике, да семе од детелине купују само од Српског Пољопривредног Друштва, а од појединих производиоца у земљи само онда, ако су у стапу да даду потребно јевтното или још боље, да показују уверење напе огледне пољопривредне станице у Београду, да је детелинско семе испитано и да је утврђено, да у њему нема вилиног косица.

ЧИТАОЦИМА „ТЕЖАКА“

У идућем броју почевши доноси расправу: *У трећему пољопривредном обсеку нашеј универзитета* — из периода стручног сарадника, пријатога и уваженог стручњака старијега кола, те да на тај начин донесимо, да се чује и мишљење пољопривредника, по врло важном питању о подизању пољопривредне насташе у Србији на највиши степен.

Како овај рад није могао отпочети да излази још у овом броју, то овим путем још сад скрећемо пажњу стручњака и друштвених чланова, па исти, пошто он расправља једно данашње актуелно, са временом стручно питање и пошто он може послужити као основ сазијану какво мишљење у томе заступа наше старије пољопривредно коло.

Уредништво

под сима окозностима осигурали пољни усесе.

Ну тим не буђи још неиздржана сва чудотврда дејствија електрине. Не само да је количина жетвеног праиса заснована у великој мери, него је и рок сазревања анатијски скраћен. Јагоде и пр. сазревају у електричности за 28 дана, а на контролном земљишту на 53 дана. Што је још значајније, праизвади се да пољовни утицај електрине погађа све делове билаша, дакле и пр. под репа, не само липље него и корен. Сем тога је бриљантном хемијском анализом утврђена назадња чињеница, да и пр. шећерне реле показвају значајно већу садрину шећера. Оној рене са различитих пола, или без електричног утицаја. У једном случају нађена је резултатна садржина шећера за 18% већа.

Лемстрем со није задовољио само тим, да гради огледе у своме занятичју у Финској. Он је успео да занатеријесу и дуже од струке у другим земљама, и тако су извршени огледи у Француској, Бугарској, Шпанији и Немачкој.

(наставак се)

своју науку заступао врло добро и вешто нападао своје противнике, побијајући њихове нападе врло оригиналним доказима.

Д-р Ј. В. Ламба родио се 1826. године, доживео је дакле 83 године. Српски своја студије изабрао је струку апотекарску, а као млад човек пробијено је известно време и кол насе у Београду, где је био назнанован за професора физике и хемије у војној Академији. У својој 29. години вратро се отет у Чешку, где је назнанован за професора пољопривредне школе у Либверди. После 8 година ступио је у службу код грофа Јозефа Хараха, и у исто време био је назнанован за управитеља ратарске школе у Славонији, али је она школа у 1866. години, за време пруско-аустријског рата пропала. После пруско-аустријског рата био је назнанован за доцента на техничкији школи у Прагу, и кад је она школа била поделењена на чешку и немачку он је остао на чешкој техничкој веленој школи, где је постало највеће запредан послије редован професор. На овој школи остао је до 1897. године, кад је ступио у пензију.

Д-р Ламба заузима видно место међу послевеницима на пољопривредној науци, и стекао је великих заслуга за пољопривредну наставу у Чешкој.

Писао је неколико свезака енциклопедије „Техник новог века“; основао и издавао је „Легатске темаже новог века“, као и „Архив пољопривреде“. Но највише се пречуло његово име, кад је издао спис „Демократија у Европи“, у коме је доказало, да се прије стотке у Европи настави працаја становништва сразмерно смањује. Даље је написао „Приход од земље“, „Руководство пољском працају“ и „О суштавији имања“. Ламба је основао „Чешки пољопривредни календар“, који излази сада већ 45 година (сада под угледом проф. д-р. Мунвара). Сем тога био је Ламба спадао и узик свих већих пољопривредних писаца.

Науци истакнуо се Ламба нарочито својом науком о супстанцијама имања, којом је побијао тадашње мишљење, да је задатак стоке производња хубрета, и учин, да је ћубре при сточарству само отпадак којим се враћа земља оно, што је из ње одузето. Он је био испрјатјељ двогубог разујноводства у пољопривреди, јер по његовом мишљењу оно уноси у газдинство збруну и може утицати штетно на његов працај.

Својим научним радом Ламба је оставил трајну успомену. Нарочито велике заслуге има Ламба за пољопривредну наставу у Чешкој. Он је пропутошео средњу Европу и проучио ту пољопривредну наставу предложио Земаљском Одбору организацију, по којој је требало оснивати пољопривредне школе у Чешкој. Он је вршио надзор над пољопривредним школама у Чешкој непрекидно до своје смрти и учествовао у разним другим јавним радовима, који су у Чешкој предузимани.

За своје заслуге Ламба је био одликован дворским сачетништвом и многим другим почасницима од државе и земље, многих вароши и општина, које су га изабрали за свога почасног грађанина, разних друштава, које су га изабрали за свога почасног члана.

Српско Пољопривредно Друштво изабрало је д-р Јов. В. Ламба већ 1889. године за свога почасног члана.

Вјечни му памјат!

КЊИЖЕВНОСТ

Извештај је из штампе:

Пољопривредни календар за 1910. годину. (са сликама) Година XXVIII. Издаде Српског Пољопривредног Друштва. Уредник Александар Мијоковић. Вељ. 8° стр. 166. Цена 0·50 динара.

Преглед 32. броја „Тежака“: — Поверилицима и претплатницима „Тежака“ — Чланци: Власница девојака у пољопривредном духу (српштак) — Гајење ражи — Као ћемо спречити да се вино не превари — Ведешка — Читаоцима „Тежака“ — Подистак: — Електрина и усеви — Гласник — Некролог — Књижевност — Огласа.

Сем календарског дела, уз који су и радови у појединачним месецима, налази се и обилат научни део: чланци и бељешке и то:

Значај гајења пшеничних близака: детелине, граорице, озиме раше и кукуруза на слатку од Марка Милковића;

Сочна рена — од Мирка Милковића;

Најбоље сортне јајука за трговину — од д-ра Ђорђа Радића;

Кајсерија, камши, патинерка, мишмиш, арменли — од д-ра Ђорђа Радића;

Одјајашње инсекти кората лозе — од Милутине М. Савиће;

Нега и чување вина — од Милутине М. Савиће;

Обернталска раса говеди, од д-ра Милоша С. Радосављевића;

Монтажонска раса говеди, од д-ра Милоша С. Радосављевића;

Маријаћевска раса говеди, од д-ра Милоша С. Радосављевића;

Чујајмо наш сој коња, од д-ра Ђорђа Митровића;

Вештачко рођење коњица, од А. М.

Важније болести и штеточине на виновој лози, војкама и житима — од Н. Ранојевића.

Болешине, Пољопривредне установе, Цивилни пољопривредни спровод и машини. Списак пољопривредних књига и листова. Шематизам чланица Српског Пољопривредног Друштва.

Ове године налазе се и подаци о времену сејања гланцији пољских усева, о потребију количинама семена за сајање. Из претраже старих мера у мон. Попадић о жалозици, пошта, телеграфу, панаџијумима итд.

Васпитачеве забелешке. Књиге I. од Срет. М. Ачића управитеља мушких учитаљских школа јадовинске. 137 Издаде Задужбина И. М. Коларца. Вељ. 8° стр. 100. Цена 1 динар или круна.

Плаг, основно оружје за добру обраду земље — са 53 сличине у тексту, израдио Светозар Гавриловић. Препртамано из „Тежака“ 8° стр. 90. Цена 0·50, у тврдом повезу 1 динар, Препродајцима 33^{1/2} %.

О Г Л А С И

ЗА РУКОВАОЦА ИМАЊА повећег близу Ниша, 3 тражи се економ који је свршио Школу за Видође и Војводство у Букову. Плату ће се одредити према способности и дужој практици. Потребна документа послаће се на оцену управитељу Видођеско-Војводске Школе (Буково—Неготин) од кога ће се и извештај добити. Претпостављајте се нежењењи.

За извештај треба припенити поштанску марку. 1—3

ЛОЗНИ РАСАДНИК Мнодрага Обреновића у Неготину има за продају 40.000 зреих калемена I класе.

Подлоге Рунестрас — д-р Лот, Портале и 30^{1/2} окалам-љене су: Складарисом, Прокуцијем, Зачинијем, Багрином, Мускат-Хамбурском, Малагом, Мадлен-Лијенсоном, Аданаком Чашумом и Смедеревском.

Чистота и квалитет подлоге и сортне загарантоване су. Неготин, 18—Х—1909 год. 3—3

САДАШЊЕ СТАЊЕ АМЕРИЧКИХ ПОДЛОГА

ПРЕГЛЕД И КОНСТАТОВАЊЕ ВРЕДНОСТИ ЊИХОВИХ

Предавање Паје Т. Тодоровића — Таксачкица управитеља школе за винограде и винарство у Бунару¹⁾

[НАСТАВАК]

Старији извештај о овој подлози овако гласе:

У Расаднику Бинод-Винарске Школе сматрана је да може да издржи већу количину крече од ситнолисте Рипарије Собак; граница јој је надржливост према кречу до 10%, а чим ову меру пређе постаје хлоротична. Захтева родничу земљу по Рип. Собак; а на једнаој мришавој земљи Собак даје јаче прутове од Порталиса. За њу је земља хумусна пловача са осредњом влагом. Највећи јој је афинитет са Багрином, а најмањи са Плондином. Проценат примљених каламова варирао је између 18-4-35-9%.

У смедеревском расаднику цењена је као најприлагоднија сорта за каламљење с нашом домаћом лозом за безкремне земље, како зрелим тако и зеленим каламљењем.

У тоачидерском расаднику онажено је такође, да је Рипарија Порталис надржљивија на кречу од Рип. Собака, и да је бујнија од свих Рипарија. Примљених каламова даје око 50%. С том се каламе све сорте домаће лозе и бујно расту, а нарочито Дренци и остала бујне сорте с великом сржи.

У јужском расаднику онажено је, да Рип. Порталис може и већу количину крече да издржи. Каламљења дала је 30% зрелих каламова.

У јужском расаднику онажено је, да Рип. Порталис може и већу количину крече да издржи. Каламљења дала је 30% зрелих каламова.

II-га Конференција руковођаца лозних расадника дала је о овој сорти оваку оцену: „Рипарији Порталис или Глоар де Монпелије, са крупним листом, глатком лозом која је, кад је зелена, румене а кад је зрела, устепасте боје и без рода, садити на дубоком, умерено влажном и родном земљишту, но које не сме имати више од 5% кречњака“.

Новија онажања о овој подлози овака су:

У расаднику Бинод-Винарске Школе посачена је на родној, умерено влажној пловачи, положају равном и мало нагнутом истоку, са 2% крече. По бујности долази после Рунестрис ди Лота, али ластари се развијају у дужину преко 6 м; зрела лоза употребљива је за каламљење на 4-5 м. Припорењем даје 55-65% припорака, и по томе по припорењу разници долази одмах по Рунестрис ди Лоту. Са велином нашим домашним сортама има врло добар афинитет. У виноградима је на овој подлози констатовано добро и ранија зрелост грожђа. У задебљавању подлога не иде упоредно са вијоком, крајом, управно изостаје у томе више и једна друга подлога, али ипак мање и Рипарија Собак. Где год су се живише уредно сасецале није било случајева сушње чокота;

али у околини, на пр. у Прахову, опажено је да чокоте од 4-5 године гине, но узрок је томе мисли се, више посно и песковито земљиште и висока редизда.

У расаднику смедеревском посачена је на текој пловачи, положају окренутом северозападној страни. По бујности долази после Рунестрис ди Лота; зрела лоза употребљива је до 5 м. Припорена даје 50-70% припорака. Има најбољи афинитет са Смедеревком, Прокупицем, Малатом (белом) и Хаџбуријском Тамњаником. Родност каламљеног чокота је између 1-2 кгр. Потпуно је и раније сазревање грожђа но на ди Лоту, па и проценат шећера у шириса размерно је већи до 2%, према проценту шире на ди Лоту. Задебљавање подлоге не иде упоредно са вијоком; али ипак је разлика мања и код Собака и Гранд Глабра. У виноградима где нема креча у земљи успева најбоље.

У южском расаднику налази се на родној, осредње плажијој пловачи, равном положају и до 5% крече. Јача је од све америчке лозе; истера ластар и до 8 м., а зрела је лоза употребљива за каламљење до 4 м. Упрорења даје 50-80% припорака, више кад се сјесени припори. Има врло добар афинитет са европским лозама, и стритификовањем даје до 80%, добрих зрелих каламова, а зелено каламљење до 90% припрема. Потпуно је утврђено, да грожђе на овој подлози раније зре и гроздови су избијени, зрна крупнија. Подлога изостаје у задебљавању од вијоке највише.

У јужском расаднику посачена је на пловачкој земљи, родној, помешаој са шљунком и песком, поред речног корита, у којој може да има кречу до 2-04%. По бујности надмашује остale сорте; ластари израсту до 6 м., а зрела је лоза употребљива за каламљење до 5 м. Констатовано је раније сазревање грожђа на овој подлози, пре но на ди Лоту и Арамон са Рунестрис Гансену. Задебљавање подлоге не иде упоредно са вијоком...

Оцене страних писаца о овој подлози овака су:

Л. Раев у опису ове сорте лозе изводи овај закључак: „По свему Рипарији Глоар је давнај најбоља Рипарија; она је најјачег пораста и даје најљепшу лозу. Врло се добро и калами. Велика Рипаријина мана, што не дебља подједнако са вијоком и што на спојном месту гради гуку, код Глоара се не јавља такојако, као код слабијих сората које су се у почетку употребљавале... Каламљени чокоти њени обилато роле, те по томе је у скаком погледу одлична подлога.“

J. M. Гијон (Revue de Viticulure № 318) пише ово ... Рипарија се развија најљепше у бескрлатим, растреситим, родним земљама које нису без влаге. У таквим приликама је она, ради свога јаког пораста и чудновате родности каламљених чокота, једна несравњена подлога. Но, као што је на тајм земљама једна подлога првога реда, пичезавају њезине добре особине одмах, кад се посади на земљи која није за њу. Склоност Рипарије да хлотише данас је онште позната. Па ако се при свем том сади на земљама кречним, може бити узрок само то, што се анализа земље не изврши доовољно тачно. Она врло добрим винограду треће године већ хлоротише. У

Шарантима успева на земљама, које имају кречу до 15%. Но то је и крајња граница, коју неби смо саветовали да се прекорачи. Многи говоре да не треба ини преко 10%; или то је претерано. Ако Рипарија, што често бива, ужути испод 10% крече, није узрок само креч, него и друге прилике адаптације; земља није за њу подесна.

Рипарија има ситне, танке многообрође жиле. Ту лежи узрок, што она успева само у растреситим земљама. Чим у земљи има много глине, она се рђаво развија. Исто тако не подноси ни ове земље које се под утицајем кишне смажу, или у којима има вишег шљунка. Рипарија изискује дубоке земље, које имају и влаге. Ове ове особине обично су везане једна с другом; јер плитке земље једино су обично и суве. На земљама које се осушују, не успева новољно.

На крају, Рипарији је потребна родна, богата земља. Право каже г. Кудер: Рипарија је једна подлога која ћубре преобреја у грожђе. И донеста, боли се израз не би могао наћи. Она је фактички подлога која обилато ћубрење награђује најбоље. Може се што више ћубрите и стога, што род на њој не смеће, чак и кад је окаламљена сортама које смећу. Обилато ћубрење је за Рипарију неопходно потребно; доволјко је да се нека година пропусти, па да она од тога пострада, — много више но друге подлоге...

Енолог и имала великих лозних расадника и винограда у Маџарској [Печују и Вилању], А. Телеки [у књизи Reconstruction der Weingärte 1907 стр. 17] паводи после цитираниог мишљења Равазовог и Гијоновој ово: „Могу готово сваку реч г. г. Раваза и Гијона да потвршим. Рипарија Глор је једна од оно мало сората лозе, на којима се наша спажања потпуно саглашавају са француским...“ Даље је опишује овако: „Рипарија је велика варалница. Својим нагним растењем, одличном подобношћу за каламљење и бујним развијањем првих година даје нам много више, но што је када. Она је велики потрошач ћубрета... Но како овога нема свуда у добовој количинама, мора се сваки добро размислити: да ли да употребите Рипарију на таквим местима, или да сади Рипарију X Рупестрис, што било често много употребљено... Но, претерано заштићавају Рипарије донело им је и велику штету, јер је култура лозе посерила управо у овим крајевима који су произвадили квалитетивно одлично вино, нарочито на местима где има кречнијих земљиника. Видићи да тамо не иде добро с Рипаријом, обуставиши обављавање винограда на брдима, сиђоше у долине где успева Рипарија. Услед тога и квалитет је дружики; и где су се преће производила вина светског гласа, сада се једва може обележити боља средња какноба“.

Демонстратор виших енолошких и помодошних заводу у Клостернајбургу [код Беча] А. Штефл [Weinlaube, 1907 стр. 2:] пише о Рипарији ово: „Изискује врло родну земљу, добро и редовно ћубрење; подноси мали проценат крече. Каламони се примају врло добро...“

Један од најистакнутијих виноградарских инспектора у Доњој Аустрији, Ф. Кобер извештава о Рипарији [Weinlaube 1907 стр. 369] ово: „Што се тиче подлога које се употребљавају, Рипарија се претпоставља свима другима. На јву једностраност справљана је пажња, као и на опасност која ће бити

тome последица. Без обзира на то, што се она сади на многим земљама — просто из нагога подражавања — где она неће успевати, прилагада се бесвесно квантитативној производњи... Ма да се покушава са хибридима још не могу сматрати као окончана; опет познате мане које су везане са Рипаријом гоне, да се опробају нове и да извесне циљеве употребљавају и боље подлоге, углавном пре што се култура Рупестрис ди Лота у Доњој Аустрији, услед позног сазревања лозе и слабе родности, мора сваким напустити, а на Солонасу се појављује уснор у растењу, нарочито кад су на њему накаламљене главице земљашке сорте: зелена и црвена Велтелника, Црвеновршка (Rothgrüner) и др.“

По извештају Ср. Ожанчића, виноградарског комесара у Далматији [Weinlaube 1907 г. стр. 383]: „Рипарија Порталис се сматра као најбоља подлога за земље које су поднесе за њу. Таквих у Далматици нема много; или се налазе на понеким местима на копну и на острвима. За њу је потребно, да може успевати: земља дубока, слабокречна или с влагом и довољно хранљивих састојака. Каламони се добро примају, као по зрељом тако и по зеленом каламљењу, и окаламљено чокеће стике пре на род, врло је родно и грожђе пре сазрева“.

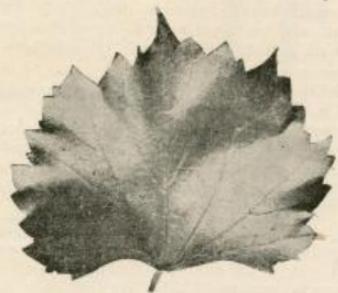
По извештају Ж. Драгића, управитеља Видинске Виноградарско-Воћарске Школе с лозним расадничким [Изложење на состояњу на лозјима, 1906 стр. 160]: „Порталис успева у растреситој, дубокој донекле влажној земљи, шта више и донекле сувој и јакој. Креч излази до 10%. У школском расадничком не успева како треба због забијене у неноглико влажније земље. По искуствима у школском расаднику и околнини, он има добру афекцију да Маррудом [Прокупљем] и црвеном Тамишаником. На каламљеним чокотима су опажене гуке на скојном месту; посађени земљи, која је за Рипарију, расту бујно и добро роде...“

2. **Рупестрис.** — И Рупестрису припадају многе сорте. Од свих су одабране: Рупестрис Марстен, Ганзен, Металика, Форворт и ди Лот. У Француској се ценi као добра подлога Гапен, нарочито за ширкасте, сразмерно збијене земље, као и за шљунковите или које се не суше; но, ако је најлонјен хлоззи, нарочите где има лако растворљивог крече, као и Рипарија, то му је употреба као подлога ограничена. Као најбоља сорта за подлогу од врсте Рупестриса сматра се данас у Француској, изван ње па и у нас, Рупестрис ди Лот; и као је најразвијенија сорта, кад се говори о Рупестрису готово увек се замисља ди Лот.

Рупестрис ди Лот добио је име од округа ди Лота [du Lot] у Француској, одакле су га добили Миньарде и Грасе, чувени економи и хибридери. Развијен је под различним именима, па и чак под само „Монтекола“, ма да је под тим именом позната једна засебна врста америчке лозе, с којом ди Лот никаква сродства нема.

Ди Лот је једна пунा живота лоза; по бујности одлази на прво место међу свима познатим подлогама. Истерије изброгоје ластара и заперака, па не само с пролећа и преко лета, него и с јесени, кад се лоза клони мирлу, зимском затишју. Стога гајење ове лозе у матичњаку задаје највише посла, ако се

хоче да добије добар лозни материјал. Па и ако је тако-буног пораста, ластари му не иду високо, мање од Рипарије па и више других лоза, али су дебљи од Рипаријиних и са крајним чланцима; док су млади боје су првени. Лист се много разликује од Рипаријиног па и од других чистих америчких сората, тако да скоро више наликује листу воћака изјаснјене во лозе. Кад је лист развијен, ширина му је већа но

Слика 2. Руцестрис ди Ло или Монтекода.

дужина, на преноју је дрница, има металну сјајност и отворено зеленој боју; по ободу је зупчаст, једва се издвајају три цепке, а код аршика уреза, скоро и нема, тако да ту лист изгледа као равно пререзан. Осим тога треба и то напести; да му на линију није никакв најђена лисна филоксера, и да са јесени листе позно опаде, тек после мразева.

Старији извештаји наших лозних расадника о Руцестрији из Лоту дају ове податке:

У расаднику Викоф.-Војкарске Школе опажено је, да посађен на високом положају, земљи жутој и првеној иловачи са крупним песком, која је доста сува, успева слабо, лоза је танка, али добро слазе; док посађен у низини, на земљи хумусној и доста влажној успева бујно и лозу има дебелу, али она не узре сваке године. Издражи крече у земљи до 10%. Позајен или приорен прима се добро, а каламљењем може дати до 60% добро сраслих каламова.

У смедеревском расаднику сматран је да Лот као подлога за земљишта где има кречу; да је боља за здруко каламљење, а за зелено само кад је у доба сузње ластара, па пошто је време овог сузња кратко, то виноградари греше што га каламе у исто време са Рипаријом, позије.

У готчидерском расаднику опажено је, да на брдском положају а земљи сувој, где има 20% крече, боље успева, не хлоротише и саски на време, док у долини позно сазрева. Од свих сората америчке лозе најбоље се приори, а и каламови се примају на њему врло добро, нарочито кад се зрео калам. Подлога са вијоком дебља подједнако, и каламљени чокоти бујно расту.

У љичиковом расаднику утврђено је, да може да издржи већу количину крече од осталих Руцестриса; хлоротичног чокоба није било. Кад су ластари положени по земљи, не могу сваке године да узру.

Приорен даје 86—90% приорака, а као подлога за каламљење може да послужи за све домаће лозе.

У жупском расаднику најбоље је напредовао од свих америчких сората. Постајен на земљи од 4—14% крече није хлоротисао, и бољи је на прибрдном и земљишту но на равном и влажном. Лоза сазрева са осталим сортама; само зелени каламови, ако се позно калами, не сазру. Променама времена у толико подлежи, шта кад је топло и влажно терастаре и заплерке тако бујно, да их је тешко савладати кидањем. Циркулација сока живо ради, све до под саму појну јесен, када је обично јаке слане обуставе. Приорен даје до 96% приорака; каламљен зрело даје највећи проценат примања, до 86%, а зелено и до 90%. Као подлога има афинитет са свима нашим домаћим сортама. Подлога код каламљених чокота дебља подједнако са вијоком. Из свега овога изводи се закључак: да је Руцестрис ди Лот или нека парод зове ову подлогу „Монтокола“ најдрагоценји за тамошње суве, посне и доста кречне винородне брежуљке. Само каламљени чокоти дају грожђе са мање садржине шећера, нарочито на северној страни брда, и грожђе спорије зре. Испитивањем шире од грожђа узетог од каламљених чокота у расаднику, најено је, да је Прокупац (Хрекавац) на ди Лоту дао за 5% шећера мање но грожђе на Глоару, мерено у исто време; а чокоти су од једине и друге подлоге на истом положају и једних година. Из тога излази: да у тамошњој виноградарској области треба ову подлогу употребити само за лужне и сунчуне окренуте положаје.

П-га Конференција руковођац лозних расадника донела је ову одлуку о Руцестрису ди Лоту: „Садите га на брдовитом, каменитом, поснрем и тојлијем земљишту, у коме може бити до 20%, крече...“

Новија опажања и искуства о овој подлози овакива су:

У расаднику Викоф.-војкарске Школе налази се Руцестрис ди Лот посађен на земљи песковитој глинуши са благим нагибом према истоку, дубоко разрађеној, довольно влажној и средње родности. Креча има до 8%/. Може се рећи, да је међу свима сортама најбујнија у матичњаку; потера по 30—40 ластара, много заплера, али због тако јаке активности не производи дуге ластаре, они детерадју просечно до 3 м., а највише до 5 м. Зрела лоза је за употребу за каламљење до 3 м. Приори се најбоље од свих осталих сората; даје 60—70% приорака. Као подлога у каламљењу има одличан афинитет са свима нашим страним сортама, а нарочито са Скадарником, Прокупцом, Зачинником, Багриником, Ризлингом, Белим Свињоном, Семашоном, Каберне—Свињоном и др. У задебљавању подлога иде упоредно са вијоком, изузев случаја, ако се деси да је вијока по природи много бујнија од подлоге.

У смедеревском расаднику налази се ди Ло посађен нешто на текој иловачи а нешто на пескуши, а на положају окренутом северозападној страни. Креча има у земљи 8—15%. Најбујнија је сорта¹; потера по 20—50 ластара, али се они развијају до 5 м. дужине, а зрела лоза је употребљива за каламљење до 4 м. Приорен даје 60—75% приорака, више од Рипарије. Каламљен срашњује добро са Смедеревском, Прокупцем, Малагом и Хамбуршком Тамијаником, али на-

камаљени чокоти смјећу у роду. Због бујности чокота рече се за једно окне виште. Чокоте кад добро пресвета даје рода просечно 1,5—2 кгр., али квалитет је грожђе лопији од онога на Порталису; а кад рђаво пресвета, што се чешће догађа, онда 0,5—0,75 кгр. од чокота. Зрење грожђа је последње на овој подлози, па и по проценту тешћера у ширим изостаје од грожђа од Порталиса, просечно за 2%. Задебљавање подлоге иде сасвим упоредно са вијоком.

У *шумском расаднику* д-р Лот је посађен на пријатном положају окренутом северу и северозападу, на земљи различичној, песковитој и шљунковитој, са местнимачким кречом до 20%. Бујна је лоза; тера по 50 ластара, а они израсту у дужину до 4 м., а за употребу је лоза до 3 м. Вегетира све док мразеви не наступају. Приори се најбоље од свих америчких лоза, и може дати преко 80% припорака. Има афинитет према свима домаћим сортама и даје просечно до 80% добрих зрелих каламама, ако је лоза здрава и кад су погоде за приорење поволни. Грожђе при позицији од оног на Рипарии, а гроудови су реуљави и зрма ситица; а ако је виноград више у равни и на јаком и влажнијем земљишту, род виште опада у цвету, смоће, по на другим подлогама. Исто тако отапљено је, да младо каламљено чокоте, после резидбе и затртава у јесен, ако с јесени усед топлог времена крене, у пролеће после никако не креће, угрине. Грожђе при позицији од оног на Рипарии, а гроудови су реуљави и зрма ситица; а ако је виноград више у равни и на јаком и влажнијем земљишту, род виште опада у цвету, смоће, по на другим подлогама. Исто тако отапљено је, да младо каламљено чокоте, после резидбе и затртава у јесен, ако с јесени усед топлог времена крене, у пролеће после никако не креће, угрине.

У *шумском расаднику* посађен је да Лот на земљи плочави а положају благо нагнутом северој страни. Бујна је лоза; тера 30—45 ластара, а они израсту до 4 м. Зрела лоза употребљава је за каламљење до 2,5 м. Афинитет има добар према домаћим сортама. Код каламљених чокота подлога дебља упоредно са вијоком. У околним расадницима има највише винограда подигнутих на д-р Лоту; али како су они подигнути по долинама на земљишту доста влажном и родном, то су чокоти расли бујно и род сметао. Зато се сад виногради подижу на узвишенјим местима, где чокоте има много слабији пораст али и не смеђе род...

Стране писци описују ову подлогу овако:

Реза вели: „Са изузетком врло кречних земаља успева готово у свакој врсти земље, па и у кречнијим задржава своју зелену боју дуже него осталы Рунестриси. Окајамљен задебљава подједнако са вијоком, и никада не прави гуке као каламови Рипарии. По томе, даје и солидне и издржљиве каламове. Противу д-р Лоту наводи се, што усед бујности пораста каламљени чокоти често смеђу. Сметање рода довита је последица прекомерног, односно врло наглог растења, почев брао растење лозе иде увек на трошак приноса. Да се томе алу доскочи, доволно ће бити, ако се ограничи колико треба растење ластара, како би се грожђе било могло развијати. То бива најбоље, када се број ластара умножи тиме, што ће се оставити што већи број окаца на чокоту, тј. високо разгати. Смеђе ли, даље, под домаћим сортама каламљених на Рунестрису, то у таквом случају иже толико привица до подлоге колико до рђаве резидбе. Кад се јако развијање ластара Рунестриса умнеде корисно употребити, може се од тога имати само корист. Да Лоту је потребна добра, храњива земља, па да развије све своје урођене врлине; и зато он и добро ћубрење увеа обилато награђује. У прилицима које одговарају његовој природи даје изванредно до-

бре приносе, и исплаћује богато уложени труд. Може се, даље, успешио гајити у земљама различног ступња родности. Само у оним земљама које леже на не-пропуснијим земљама, опада доње лишће и гроудови се смежујују. Где пак његово жиљење може доста дубоко да прориде, тамо се ово не дешава.

Рунестрис д-р Ло је поглавито за обнављање оних кречних земаља, на којима Жакес жути а Рипарии браз пропада. Подноси доиста до 25% креча, док је максимална граница Рипаријана 15%. На тај начин даје се могућност, да се обнове многи виногради на земљи која изазива хлоротизацију.

Резинце се оживају врло лако, и избијају многе жиле које иду у дубину, и у неколико су месецате. У исто време развијају се врло јако и надземни део. Вегетација у матичнику траје веома у јесен, тако да ластари избијају младо лишће и у новембру, ако не буду јачи мразеви. Зато хобе лоза и да не дозре. Добро сазреља лоза калами се врло добро. Издржљији је боље од филоксере и Гловар.

Лујон (*Revue de Viticulture* № 416) пише о д-р Лоту ово: „Резинце Рунестрис д-р Лота оживају се добро, ма да би опет било за препоруку пре припремања на доњем крају зграбати им мало кору, да би се тако избијају жилеина потномогло. Његови каламљени чокоти имају ту рђаву особину да избијају много дивљих изданика, особито првих година, те се морају ови вренико уклањати.

Жиле Рунестрис д-р Лота иду необично дубоко; по томе, благодарење тој особини, она траје храну дубоко у земљи. У пантаким земљама не могу му се жиле развијати нормално, и онда страда од суше. Но, овакав случај може да наступи само тамо, где је зарадица потпуно непротив, јер жиљење Рунестрис д-р Лота прориде и у најтешве пукотине.

Издржљивост Рунестрис д-р Лота према филоксерији је у пракси никада оспоравана. Издржљивост његова према кречу је добра; он долуше иже са кречим и кредим земље, преко 50% креча, као што је у Шампању, али подноси за већину осталих врста земља. На више места могаја Маријевог огледног винограда (55% креча) понесу неких година рода каламљени чокоти на д-р Лоту, особито ако се још лече правилно раствром зелене галице, готово исто тако као на Берланџијеровим хибридима. Ту сам имао прилику посматрати, како се добри, готови, зрели каламови много боље одупиру хлорози него они који су каламљени на стапном месту. Свакако може се Рунестрис д-р Лот сасвим безбрежно употребити за земље до 30 и 35% креча.

Много је говорено о неправилном оплођивању каламљених чокота из д-р Лоту, јер су се на више места врло бујно развијали, а мало рода донели. Ради тога потребно их је орезивати виште, и то чокоте на Рипарии, јер дружиће његова прекомерна бујност изазива смртње (реуљавост). Добрим резидбом добијавају се врло лепи приноси.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:

ПРЕДСЛАВА И РУКОПИСИ

אֶלְעָזָר

**СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ**

ПРЕТПЛАТУ ПРИЈАДУ И СВЕ
ПОПИТЕ

а основу највишет речења од априла
1869. год. б. 204 превенску државену
боси зонута бесплатно

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

за СРСР. Польонр. Друштво власник. преводаче Вучко С. Богдановић

Одговорни Уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 33.

БЕОГРАД ЗД. НОВЕМБРА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

О УРЕЂЕЊУ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ОДСЕКА НАШЕГ УНИВЕРЗИТЕТА

од П. Т. Тодоровића

Недавно сам о овој теми писао у *Тезжаку*¹⁾. Тада сам изнео у целини и мој одговор о уређењу Одсека, који сам послao г. Сими М. Лозанићу, професору Универзитета, а по његову захтеву док је био ректор Универзитета.

Данас имам повод да опет узмем реч о истој теми. Г. проф. Лозанић био је љубаван да ми пошаље свој „Извештај о величим пољопривредним школама“, који је штапитан као пильцица. Из истог се види, да је то извештај, који је он поднео Министру Просвете и Црквених Послова г. Јуби Стојановићу, па тада је и нарочито жељено да се извештај преда јавности, „те да се о њему чује јавна реч“. Г. Лозанић напомиње још, да ће „са највећим задовољством ући у дискусију која буде под потписом изнесена“.

Не само због тога што ми је учињена важња, на коју сам веома захвалан, него и што ме ово питање веома интересује, па што, као и г. Лозанић, мислим да уређење нашег Пољопривредног Одсека треба да буде „добро смишљено“, а то ће јамчно и посттићи ако се у питање буде узимају без темперамента и са аргументима, хоћу да се вратим поново на то питање. За сада мислим да се задржим само на извесне наводе у споменутој књижевци г. Лозанића, попут саме своје мишљење о уређењу Одсека, казао одређено у рапоретном чланку.

Г. Лозанић је подадио извештај на два дела. У првом описује школе и заводе које је походио, а у другом је изнео општиро своје мишљење „о неким питањима која стоји у вези са уређењем једне велике пољопривредне школе“, и у томе је наиса уједно и одговор, како треба да уредимо нашу Пољопривредну Ослек.

На првом делу овог извештаја не мислим се за-
лажавати. За нас има већу вредност други асо-

Г. Лозанић почње друга део „расправе“ испитицем начелног питања: да ли је за нашу земљу потребна средња пољопривредна школа или велака? А да то учини дало му је попод, што ће, вели „већи део“ школованих пољопривредника за средњу пољопривредну школу. То своје највеће заслуга на одлуци једне комисије „из старијих и млађих напис пољопривредника“, која је састављена била после доношења Закона о Универзитету, па што се зна, већ је предвиђено било оснивање Пољопривредног – агрономског – Одсека на Универзитету.

Мислим да ово питање г. Лозанић није требао да везује на третирање. Као да је већ и после такве одлуке комисије, познатим одлуком Министарског Савета одређена новчана помоћ из чистог прихода Аржане Класне Лутрије на оснивање Одсека, и као да се већ и приступило одлучно том раду, онда је и за г. Лозанића, који је највише ангажован у том раду и од свих нас вине зида како постоји стапна вола за оснивање тог Завода, потпуно сада без значаја питање: да ли средња или велика школа. То сам тврдим и у ранијем чланку.

Ио, кад је ипак постављено ово питање, узећу да објасним: да ли се доиста може узети да је *већина* старих и млађих школовањних пољопривредника за средњу школу.

Прилика је да додирнемо мало историју овог питања.

Познато је, да смо имали најпре једну виску пољопривредну школу, која је била у Топчидару. Доцније је установљена „Земљоделско-шумарска школа“ у Пожаревцу, која је била у рангу средњих пољопривредних школа. Истини је, да су тадашњи млађи школовани пољопривредници, међу којима сам био и сам, критички онемили - да „Земљодесло-шумарска школа“ није одговарала привредним потребама на-

¹⁾ Види у бр. 21 и 22 Техніка 1908 год. істр. 201—203 и 210—212] членак „Агрономски Одесен наше Університета“.

¹⁾ - Несмотря в отрывке подчеркнутое внимание стр. 19.

шим, нарочито још што ни држава у почетку није хтели доволно да цени спрему свршених ученика те школе. Изнето је доиста, да су за нас потребније ниже пољопривредне школе, тако називане „ратарске“; или је поред ових предложен био потпуни систем школа и установа за пољопривредно образовање и ширење – популарисање – пољопривредног знања у маси народију, као: „Земљоделски Одсек“ на Великој Школи, „земљоделске продужне школе“, „окружни агрономи“ итд. Пољопривредни Одсеку још тада је стављено било за циљ: „да даје стручну спрему у најширем обиму, интелигенцију са највећим образовањем, да спреми праве стручаке који ће посредно или непосредно расађивати научу пољско привреде по нашој земљи, који ће и даље обраћивати ову науку у нас. Ратарске школе, окружни агрономи и пољопривредне продужне школе јесу установе с којима се непосредно утиче на образовање сеоског света, на искоренавање неупутних, предрасудних и коруптивних поступака у пољском привреди, на усвајање правилнијих, рационалнијих и напреднијих метода и правца који одговарају положају и стању малих привредника, сељака“¹.

Те мисли и ти продози донети су од школованих пољопривредника, па пољопривредним Великим Школама и Пољопривредним Одсесцима Универзитетским. То су уједно и мисли и одјеси борбе последоваца славнога Ј. Либига, која је у средњој Европи одржала победу над брауницима „изолираних академија“, и чега је била последница: 3 (три) Велике Школе (у Бечу, Берлину и Паризу), Пољопривредни Одсесци (институти) у Немачкој и др. И кад је у нас превладало уверење, да „Земљоделско Шумарску Школу“ треба да замени ниже пољопривредне школе, онда је сваким доследно било да се одмах оствари и мисао о Популаризредном Одсеску на Великој Школи. Али тога није било. Уместо тога неколико су пута присталице средње-школског образовања покушавали да обнове пређашњу „Земљоделско-шумарску Школу“, било као школу пређашњег ранга било као „вшиш“, у рангу Академија, па су спремљени били и законски пројекти за то. Али тако је исто, наспрот томе, било чланака, нарочито у Тешкому и Трговинском Гласнику, којима се доказивале умисности и потреба Пољопривредног Одсеска на Великој Школи. Повољни гласови у том правцу вупштани су и од професора Велике Школе, па су поступно прилагали томе мишљењу и многи угледни чланови Срп. Пољопривредног Друштва, док се у једној прилици није оно манифестиовало једном огромном већином.

Све секије Срп. Популарног друштва позване су биле да даду суд о „Пројекту Закона о средњој популарно-шумарској школи“. Већало се неколико дана у конференцијама, у којима су узимали учешћа чланови свих скупшица; изрећали су сви становници, и скоро једногласно је донесен закључак: да се обавије пројекат, а да се претвори у осавремени „Популарногородско-Шумарској школи“ Осека на Великој Јеловици¹⁾.

Одлуку о томе (под б. маја 1901. год.) саставили су овлашћени чланова конференције (г.г. Јов. Жујовић, Мијутин Савић и писац овог члана); и како се у овој додирују многа питања која покреће г. Лозанић, наводим је ове у педини:

1. Што је у свима напреднијим државама за отручну пољопривредну спрему усвојено физичког облаговања;

Министарство Народне Привреде, државних економа, службеника на државних заводима и установама, наставника по-школарских школа итд., најискује и у нас највише, факултетско школовање.

3. што метод данишнег учења на универзитетима наје сувишан теоријски, него је везан са очигледном наставом, експерименталом и радом у лабораторијама и специјалним установама појединачних научних дисциплини;

4, што основне и применење науке предају потпуно спречни професори, какве не може да има срдња школа;

5. што стручну спрему, поред стручних научних дисциплина допољно популаризује јавирке пољопривредних наставних објеката, које би се установиле као засеба звезд за практичну наставу, вежбања и истраживања, и екскурзије, а за огледе и рад на терену, могла би послужити и државна до-мена точиондекса;

6. што финансиске прилике наше земље дају више могућности за оснивање оваке школе, него ли за оснивање и подржавање средње школе, по пројекту;

7. што школовање у стручном Одеску на Великој Школи ће давати школованим људима писци вине, но што је за њих потреба, док средња школа са школовањем о државном трошку може давати сувинке и младиће који би најзад по свом склопу морали бити упућени на друго стручне, који ће обезбедити будућност.

Овоме треба додати још и то: да ћавуктетка спремаје и мисионце, људе који се уче истраживању, људе који извођују своје дужности и задатке које имају према држави, народу и светскојком почетку, — људе од општеј образовања. Тога ради и чувају научници и испитивачи Д-р Јулије Кик, претор једног од најбогатих универзитетских пољопривредних одсека у Немачкој, рекао је: „ам такво државно и опште образование нема подесније места од централних тачака најважнијег умног дела веза и толико — универзитети; зато су универзитетски одсеки претпостављају академисти.“⁴

Нема места од љули стручно образованите грађани кад
школова изази да буду и потпуно практични, јер се то не
прави ни од других струка. Пракса се добија доције на
јаду, на познавања; а кад се има темељитог знања, уз то је
и вола и добро схватаје своја дужности, онда ће се
број поистини и практични употребљават.

Правак се још може постićи, ако се озакони тако звана претходна и најчадна практика "права да буде за годину наше пре уписа у одеок, а друга да буде по спроветку школе, и то или из болзим државним заведима у земљи, или из страни."

Узеј све ово у поглед, као и што се поводом овог питања истакла мишљења о установљавању већег броја нижих и виших школа, затим и о потреби установљавања техничких и продужних школа, сенције су се сагласиле, да правоправни Одбору, на везину ћелов од 16 априла о. г., подеси своје мишљење овако:

1. на првом месту потребно је установити што већији део пратичних позашколских школа [ратарница], те стога треба првостепено закон о позашколским станицама, по коме у склопу округу добијају такве школе, и закон о спремницима, којима ће, поред обављања државних паралелних практичних курсова, на којима могу доузити и непрекидно, те време нареди учити у напредним радовима појединих позашколских грана;

2. даваше ниже наведене школе треба задржати, а су оне по својој настави, нарочито Ратарска Школа у Радеву, управно средње школе, модифицирано према нашим потребама, за сопственске свећене сељачких измјена, и што се деценија тих школа могу користити употребити за млађе службено објаве (правила којима користијују);

²⁾ в Системе земледельческих наставок³⁾ от Н. Т. Тодоровицца, агронома, 1880 стр. 36—40.

² На этом мосту стр. 18—19.

³⁾ Било је, ако се не изврши, свега 2 гласа за, и то један је глас од једног од бивших професора „Земљоделско-Шумарској Школи“.

Зада се добије што више и што боље спремних пољопривредних и шумара, да државни службу, треба да буде школа јавног разгања, и стога треба да се установи Одељак пољопривредни и шумарски на Великој Школи, и то у техничком факултету, или још боље у Јустественици, и то ће, што је врло важно, бити и много јевтиније, јер установљено — средње школе по пројекту законском врло је скupo.

Секције налазе, да ће школовање у Одељку на Великој Школи доиста дати омладини добро спремну и за пољне пољопривредне и шумарске струке, и у године боље од школовања на страним школама, што ће употребно познавати и домаће прилике, у којима ће премашавати своју азимут. Осим тога овакво школовање даваће омладини, напоменујујују јединицом, која ће стјати у духовном низу, као прөфесоријум, а то је такође важна ствар. Што се тиче професора Одељка, секције имају уперења и смеху потврдите, да ће се, по саренности која ће се развијати, они трудаћи да раде што више, те да буду потпуно спремни за своје положаје, дају га што су слушни заводи и у другим земљама дали ускоро научнике и испитиваче првог реда...¹⁾

Из овога, као што се види, не може да се изведе закључак да је „већи део“ пољопривредника за средњу школу, па кад се узме у виду, да је овајак суд и овакво мишљење дајо једно, за ово питање, од најмрроваднијих стручних тела у нас, онда доиста питање о вишем пољопривредном школовању мора да се сматра као решено.

Но, осим овога, за исти систем пољопривредне наставе изразила се и једна доција комисија (1950. год.), састављена од виших чиновника Министарства Народне Привреде, управитеља највиших пољопривредних школа и управника ћупријске окружне пољопривредне станице.

(СВРШИЋЕ СЕ)

ГАЈЕЊЕ РАЖИ

(ОВИДИЈАН)

Слама ражана је тврда и неупотребљива за исхрану стоке, јер је тешко сварљива. Плева ражана, ако се хоће њоме стока да храни, мора се претходно попарити врућом водом, па онда сточи давати, иначе због своје тирдоће и оштрине изазива запаљења ноздре и луčеве слузи.

Много је важнија раж као зелена пшћа за сточну исхрану. Ни детелина, ни граорица, па ни друге сточне бљско нису јој равне по дубу доспевања кад се сјесени посеје за исхрану стоке.

Озимаја раж пре свих птићних бљака на 15 дана раније стаса за исхрану стоке. Сјесење озиме ражки с јесени за сточну исхрану треба тако подешавати да се у априлу, кад смо на измаку са сточном храном, добије доста и добре зелене пшће. — Она се посеје почетком септембра то је 1%, чешће но кад се ради производње зрања сејеје до 200 кгр. на екстар. Ничим се не дај објаснити што се највиши пољопривредници и сточари користе мало или ни мало овим благодарним усевом. — Засевањем ражки за сточну исхрану узелено надокнадило би се за изгубљене просторије — пашијске — зирачењем и претварањем у њиве, а на којима је стока попашом исхранљивана.

Време сјејања ражки за сточну пшћу подешава се тако, да имамо доста издашне зелено пшће за ис-

храну стоке у три разна доба године: рано са пролећа, рано с јесени, и напослетку с јесени и с пролећа.

У првом случају увек се сеје семе од озиме ражи *Secale cereale tibernum*; у оба друга случаја за сеја се семе јаре — пролетње — *Secale cereale disticum*.

Препнућство ражки као сточне пшће састоји се: колико у томе, што је то прва зелена сточна храна с пролећа, толико у томе, што сејидба тако згодно налази: да се у сва три горња случаја може да сеје на стрынштима и добији две жетве у току једне године. Добра јој је још и та особина, што и на слабим лажим земљама даје добар принос, што подноси велику хладноћу од осталих стрпних усева и теже измржава, наравно кад се радије с јесени посјеје.

Сточари — кравари — који држе велики број музних крава преко зиме, не треба да заузима да не засеје и најмањи простор озимом ражки за сточну пшћу. Ово стога, што музне краве хранеје рано с пролећа овом зеленом храном дају значајно више млека, а то је баш у ову добу кад је млеко још скupo, а много се тражи.

Кад је реч о хранењу музних крава зеленом ражки, скрећемо пажњу сточарима на ову напомену:

Раж је, као и кукуруз, кад се узелено троши, водњикаста храна. — Истина, донекле је чврша, од зеленог кукурузовине, али је ишак за то, не треба давати сточи саму за себе, већ помешану са мало исечена сена или сламе. Иначе ако се не меша, јавља се при хранењу код стоке надув.

Кад је раж посејана, да се узелено као сточну пшћу троши, треба је почети kostи и сточи давати пре него што почне влатати — дакле онда кад се спрема за влатате...

Раж за сточну пшћу, врло се често сеје као „камалица“ у смеси са граорком или са овсом. Сеје се после сијују усева, па и више година узастопе после себе, само не после оних усева што доцне са зревају и рашу њену сејидбу спречавају.

За јесењу сточну пшћу, раж се засеје на стрынштима сама или у смеси са малљавом граорицом прве половине месеца јула. Сеје се на омашке, пошто се земља прилично дубоко узоре. Узима се семена на један екстар 90—100 кграама.

У овом случају увек се сеје семе јаре тако зване „Извесне ражки“, која се боље бокори од озиме ражки и брже расте.

Ако по сетим ускоро надлеши киша, раж брзо никне и покрије земљу, а јаке ноћне росе потпомажу њен брз пораст тако, да с јесени можемо добити по ектор 4—8.000 кгр. зелене ражане пшће; пошто се пшћа дигне, ишак је стрынштиме те јесени још добар напашања за ситну стоку.

Напослетку напомињемо још и то: да се од озиме зелене ражки с пролећа, у колико се не поштари као сточна пшћа, може да осуши сено и остани за зимску исхрану стоке.

* * *

Кад смо истакли и доказали од коликог је значаја раж за исхрану људи и стоке највећемо сада напажаји погодбе за добро успевање ражки.

¹⁾ Само с једним гласом проглас.

1. У севернијим пределима, раж је главни хлебни плод те је због тога и главна врста жита. Доходи чини у слами највећи су од свију др. стрнина. Са земљом је много задовољнија од пшенице и за то се скуда гаји где год остали зимили усеви успевају. Брашно је прве од пшеничног а кље је укуснији нарочито кад се са пшеницом и крупником помеша. Исто тако меса се брашном ражано и са кромпиром који даје хлебу већи укус.

2. Ражи треба 280—300 дана као зимњем а 180—200 као летњем усеву. Свеје се до 63° северне ширине а подржава већу хладноћу и суровије положаје подноси од пшенице, али не подноси никако већу влагу. Као што је пшеница усев за тешке земље, тако је раж за лакше, — на средњим земљама успева најбоље. Високи и хладни брдски положаји који већ нису за културу пшенице још су добри за културу ража.

3. Раж се сеје после свију усева, па и више година узастопице после себе саме; но не после оних усева који позним доспевањем рану сетву ражи спречавају. Но да не доходак ражи бити већи у колико јој се боље место у плодородију да, по себи се разуме.

4. Раж подноси свако ћубрење како са згорелим, тако и са незгорелим — свежим — ћубретом, јер за ту није потребна „стара снага земљинка“ као за пшеницу; али ако се и на овакој земљи засева, даје обилату жетву.

5. Раж захтева тропнију земљу него пшеница; зато посејана на угарима веома добро успева. Ако се на тешким земљама сеје раж, онда се земља мора врло брижљиво урадити и спремити за сејање.

6. Раж се може раније, пре свију других стрнина са јесени сејати, — дакле још почетком септембра, ако је озима раж, а почетком фебруара ако је летњи усев. — Ово се мора чинити за то: што се слабо убокорава и што јој вегетација — растење починије рано да креће. —

На екстар треба $1\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$, екторитра семена (76 до 100 кг/м²).

7. Раж много сатиру голомрзине те измрзне. С тога је и треба рано сејати да се пре мразева убокори а са пролећа, указати усеву потребну негу. Земља на којој је усев — раж — често испуца. Између пукотина воде се беле покидане жилице. — У пролеће треба усев поваљати, да се пукотине саставе и земља жилице притељу. — Ако земља није смрзла а влажна је, па падину велики снегози, усев иструти. — Ако би раж задесили јесени позни мразеви, а бујок је пораста, онда је треба покосити и употребити за исхрану стоке.

8. Раж за семе треба узети од жетве прошлог лета; таква раж брже ниче и бујније расте: старије семе спорије ниче и раж у порасту заостане.

М.

је посредневно потребна извесна количина воде, колико ради тога да потпомогне сваривање хране, толико и да је освежи. А може је само тако освежити ако из ње није изазвала угљена киселина.

Добра је вода бистра, чиста, свежа и без минерала. Ако у њој има растворених минералних делова, а нарочито крече имагнезије, зове се чарта вода. У оваквој води не може да се скуча наслуп, боб, грашак итд. како треба.

Мека је пак она вода у којој нема растворених горенепомутних соли, а такве воде јесу текуће и баре.

Вода у којој има много растворених минералних делова није добра за појење стоке. А и она није добра за појење, у којој се слива пиштевина или осока, вода из мочила, табана и у коју улазе и погано је гуске, као и вода из бара и пиштевина у којима труну органске материје.

Ако је положај земљишта такав да је вода мутна и нечиста, треба је пропустити кроз џељнак и песак, где не се задржати бар крупнији органски делови који су стопи школдњаци.

Топлота воде не треба да је зими мања од 15°C. Лети може бити и нешто хладнија. Само одвећ хладна вода може да буде школдњака поздравље стоке. Она њоме расхлади стомак, а нарочито ако је гладна и уморна те добива пролин, издуви; бремена грава побацују, краве музаре тргну млеко.

Неки спремају воду још у вече да је сутра дан дају за пиће. Оставе је да преноћи у сточној стаји, да се мало смаччи, да јој умре студен. Међу тим вода се преко ног загади стајским испарењем и смрадом, да се пре може сматрати као покварена и штетна по здравље стоке.

Колико ће бити потребно воде зависи од врсте стоке, годишњега времена, врсте хране и начина хранења, као и да ли се стока употребљава за рад или не.

Ако се стока храни сувом храном потребно је више воде но кад се храни зеленом храном. А обично се рачуна да је за двадесет и четири часа потребно на једнога коња воде 25—30 литаре, па једно говече 40 а на овцу 1,5—3 литра.

Кад се пак храни зеленом храном доста је и једна трећина горњих количина, јер се рачуна да у зеленој храни има до 80% воде, а у некојим фабричким отпадцима којима се стока храни и 90%.

Зими и у опште кад је хладно време, стока много мање пије воду него лети. Лети се више зноји и испарава, те још је потребна и већа количина воде а нарочито још ако ради. Па и ако во и кови могу доста добро да подносе жеђ, ипак их ваља сваки дан по три пута нудити водом: изјутра у подне и у вече.

Овца од све стоке може попајвише да задржи без воде. Кад је на пашњаку довољно ће бити ако се неколико пута преко недеље напоји. Међу тим, стајску овцу већа појити што чешће и судове за појење држати што чистије. Никада не треба судове из којих се овце поје употребљавати на што друго, до искључиво за то.

Свињама које се хране сувом храном, треба више воде него онима које се сипачинама хране, јер у

КАКВА ТРЕБА ДА ЈЕ ВОДА ЗА ПОЈЕЊЕ СТОКЕ?

Вода је једини пите за стоку. Као и човек тако и она без воде не може живети. И готово могло би се рећи да јој је она потребнија него храна, јер без ове може дуже живети него без воде. И стога стоци

њама иначе има доста воде. Њама је нарочито преко лета потребна већа количина воде ради купања, ради расхлађивања и појења.

При храњењу стоке храном која се тешко вари као и оном која производи надув, треба је увек пре напојити па онда хранити. Иначе, ако се на то не буде доволно пазило, лако може да наступи надув, колика и друге болести.

Коне ваља појти пре него што им се зоб дај. Јер, ако се најпре назобе па после напоје, зоб се исплаче многом количином воде, прелази у црева и несварена иде на полье, а то је штета.

Стока најрадије пије чисту воду у којој има угљене киселине и растворених минералних делова. Да ли ће радије пити мену или чврсту воду, зависи углавном од тога на какву се од почетка навикла. Так, свакојако, ковје радије пије чврсту воду а он је добар пробирач воде, док међу тим говече није радо воду из бара, дакле мену, устојану.

И. Кр.

Б Е Л Е Ш К Е

Свиња и вотњак. — Многи старији земљорадници у дугогодишњем своме послу запазили су да вотњак сингулир и боље рађа, кад по њему и лети и зими крстаре по неколико брава свиња. Стога ће се и чути врло често где веде: „нема вотњака док по њему не риши свиња“.

И замата, стално држише свиња по вотњацима од неоцењиве је користи. А смо за што:

Од времена сађења вотњака, па све док круне вогњака не добију густ склон, обично се упражава: да се измогу њих сеје по какав ратарски усев. Култивирајући овај усев у исто време култивира се

и вотњак, јер се земља редовно оре и прекопава. Али, кад вотњак добије тако густ склон, да је успевање ма каквог усева даље онемогућено, он се на пусти да се уледиши и на даље служи као пашњак. Овакав је случај најчешћи а и најпогрешнији, јер, нити се вотњак негује како ваља, нити ту може да буде добар пашњак.

Ако хоћемо да нам вотњак уредно и добро рађа, потребно је да је земља по њему увек растресита. За то се и пропорчују свакогодишње преравање иц прекопавање. У најмању руку потребно је бар, око сваке војбке, у најкољо од 1—1·50 мет. ширином с јесени прериљати. Разуме се да је овај посао трудан због чега се врло често изоставља а неродност вогњака приписује се: „хрђавим годинама“.

Да би отклонили хрђаве последице од уледињавања земље у вотњаку, односно, да би „хрђаве године“ биле што ређе, па да то ипак иншти не кошта, треба само у вотњак пустити неколико брава свиња. На само њима својствен начин, свиње ће тако брзо и савршено земљу преорати и уситити, како то ни најсавременија справа не би била у стању учинити. Треба само с пролећа погледати један пљивар где су презимеле свиње па ће се сваки уверити да је он најсавременије прекопан и уситијен.

Осим тога, што свиње ривењем стапно одржавају земљу у растреситом стању, оне су још и ревносни истребљачи војних штеточина.

Лети, кад црвљино воће пре времена опадне с дрвета, прва треба да изађе и да се у земљу зарије, те да после краћег или дужег времена отуда, као савршени инсекат изађе па и на даље да штету прази. Али је ту свиња да црвљина род заједно са првом поједе. Умакне ли прва у земљу пре него што је свиња нашла и појела воћку, она га и тамо ривењем гони, паје и поједе. Овако бине и са ларвама свији осталих штеточина војних, које пред зиму

ПОДЛИСТАК

ЕЛЕКТРИНА И УСЕВИ

(наставак)

Ма да они огледи не беју свугде потпуно једнаки, те према томе резултати не у свим случајевима иста, ипак је неизбрисно утвђено, да усеви ипак већине за нарочиту финсу имају висок клизму, него да се они јављају у свим географским ширинама и малне на свакој врсти земљишту; према томе чврсто стоји чињеница: да сваки пољопривредник може знатно поправити принос свога платра при употреби овога поступка и кад правилно примени мере предсторожности, што икад је Лемстрем пропоручио.

Из досадашњег излагања види се да су огледи, као што је и појманиво, тако извешти, што је цела површинска поделена у две дела, која изнажају према претходном постизавању, па могућствују, исти састи земљишта, који су подједнако заливана водом, добијала исто оспектлоње, укратко, која се назажају под истим погодбама, сам једен: што је једно парче било под електричним утицајем, а друго ме.

Лемстрем је наставио своја огледа и првишо их скоро четврт стотине, све до своје смрти; он беше једини пионир за све то време за ову поступак. Ну он је ипак успео да заинтересује за своју стварној ред институт и пољопривредници, и да тако изазове нове и нове огледе. Највећа област, на којој су пришени Лемстремови огледи, беше једно имање у Шведској, које имајаше око 13 јутара. На том имању постизагају се нове, поуздане резултати. Једна од најзначајнијих признака за Лемстремове огледе беше имање др. Принхејма у Крипенопонци, близу Бреславе у Немачкој. Огледи, који су тамо извршени лета 1903. год., дали су сјајне резултате: јајоде и пр. дадоше повишиштво приноса од 128%, шећерна решка у једном случају 120%, у другом случају 140%, јајам и наслуп 32%. Не саским тако попољни резултати овакви су 1902. год. из истог имања. С друге стране показа се и ово, да према приликама може да наступи и противан случај, т. ј. да се могу добити неизврсни резултати, кад се не водирачу о свима погодбама. Ну судезавање др. Принхејма у овом послу беше ипак присно, јер су популарисане мисли Лемстремове, као и његови огледи.

После Лемстремове смрти овај огледи застадоне. Ласпо је увијети узрок, кад се има у виду, како су несвесниши били апарати, са којима се морало радије радији. Лемстрем је истински изненадио најсавременије излажнице из огледним електричним машинама, али то га не беше доволно. Тако нагледаше да ће ова важна открића останти заборављена, да највећа доцна помоћ од стране технике, а нарочито електротехнике. Главно беше да се реши питање о поузданом електричном апарату, који ће моћи да утиче са поља и са веће висине, а не само, као што беше жична мрежа у Лемстрему, са висине од 40 см.

Да би овај поступак нашао примену у пољопривредију праће, као што је замисљано и захтевано Лемстремом, беше неопходно потребно, да се пошто најлон електричних машина и пижона снага за толико, да би се мрежа од једне могла понети много више изнад земље. То беше нова задаља за онтврдитеља техничара. Само тако могаше практични земљорадник да примени електричну.

(наставак се)

траже склоништа у земљи испод воћака. Мисле, склоно куче, ровце и т. д. који, глодашем живе велике стете воћкама чине, само је синња у стану ривечем пронађи и затрти.

Није за превијаре ни та корист, што синње не престаним борављајем још и ћубре вотњак, нарочито кад их је повише на броју.

Да би се синње зими слањаје од хладноће и хрјавог времена, треба у крају вотњака изабрати некво одредно место и ту направити земунницу, укојани 50 до 80 см. у земљу, са благим нагибом за улаз. Кров треба подићи на "рогове" онако, како се кошаре праве, па озго покрти сламом или ма каквом кровином. Најолоц шапцем осигурати да се унутра вода не слива. Унутра треба бацити бреме сламе па ће ту синње много броја зимовати него у ма каквој надземној стаји. Нарочито за мале прасице ове су стаје врло добре јер су топле. Старински надземни синњци нису добри.

Ж. Ковачевић

ГЛАСНИК

Похвалан пример. — Господин Сава Ратковић, економ среза млађег, као и ранијих година, тако пото и ове године прво је прикупљао претплату од претплатника „Тежака“ за ову годину и новац за 57 претплатника у 306 динара пољожно је благајни Српском Пољопривредном Друштву.

Тако исто положје је благајни друштву у дин. 38 65 за разне друге пољопривредне књиге, дате му на расправљају.

Српско Пољопривредно Друштво неома је захвалио господину Ратковићу, као на скупљању претплатника и претплате, тако и на ширењу пољопривредних поука у народу.

Ову похвалу ревност г. Ратковићу, Српском Пољопривредном Друштву истиче у толико пре, што многи економи нису прикупљали претплату ни за прву годину, а има их најмање, који нису прикупили претплату ни за раније године.

Хвала г. Ратковићу.

Набавка луцерниног семена. — Према сима изгледима у пролеће 1910. год. јако ће скочити цена добром, нарочито пропашком луцернином семену. То се види не само по рашњују цене од јула ове године, но и по предвиђају што их чине и остало набављања друштва семена. Докле је цена луцерниног семена на бечким и будапештансним трговинама, бележила се у јулу 152, крајем октобра 1918. у новембру 180—200, давају она износи крупни 216 и мањи 100, то еранко — теклисмо испуњено. Славонско гospодарstvo друштво које добија сваке године од државе 10% од набавке цене луцерниног семена, да би га могло узогајио јевтиније раздати пољопривредницима, предвиђа, да ће колебање цене луцерниног семену достићи, у пролеће врхунац и познавају своје подружнице, да се благовремено обрате с требовањем потребне им количине.

И напе пољопривредно Друштво мораће предузети значне мере.

Издашак поклон. — Фабрика оруђа за обраду земље Рудолф Сака Лайциг—Платграц, откупља је од књажије „Пац“, основно оруђе за добру обраду земље* 1000 примењена с молбом, да Српско Пољопривредно Друштво, преко свогих подружница, изложи раздати на поклон члановима по-дружине, сисијима и напреднијим пољопривредницима.

Сем тога писац г. Свет. Гавриловић раздао је које у гвозд повезу, а које броширало близу истог током броја.

Г. Саку изјављена је од стране друштва захвалност на овом издашном поклону српским пољопривредницима.

Обилни род купуса у Земуну и околини. — Ко је ове јесени презазио у Земуну могао је применити на пристаништу

чатаје бргозе купуса, наслагано. Земун и околина били су разните крупно и приносно градинарства за београдске трговине који су увељено рачунали и за који су искључиво радили. Сад у овој парискоже нестровербести, код овога купусног рела, морали су се заново узти ценама од 2—8 круна за 100 гланцица. „Господар“ осјечки, јавља, да је земунски купус био обобите крупноје. Међу купусом Миле Димитријевића из Земуна једна очишћена гланцица нашла се темпо 8 кг. а у обиму 108 см. док је корен размерно мален у пресеку само 4 см.

КЊИЖЕВНОСТ

Zprávě zemského výjizkumného ustanov zemédelského v Brně. Publikace čís. 60 az 64 (128), где се налази пет спомишка о „družstvu výrobeného“ асистентиа брнске станице и управитеља, проф. Јан Ј. Ванха. V. Brno 1909 bez. 16° str. 44 и 16 забељака.

Jak možno docílit nějlepší jakosti Ječmene Jan J. Vanha. Predneseno na ječmenářském sjednu v Hradci dne 1. ríjna 1909. Maří 8° str. 22.

Извештај о величим пољопривредним школама од С. М. Лозанчића, Београд 1909, 8° стр. 42.

Статистике Краљевине Србије. Књига XXV. Статистика кривичној судљења у Краљевини Србији за период од 1897 до 1900 г. Београд 1909. 4° стр. 799. Цена 16 динара.

Über die Elektrosynthesen (S. M. Lozanitsch. Sonderabdruck Berichte der Deutsch. chemischen Gesellschaft. Jahrg. XLII Heft 16. Berlin 1909. 8° str. 7.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XI СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва
држане 22. јуна 1909. год. у Београду.

Били су присустви: Подпредседник г. Ана Јовановић, и чланови управе г. г. Јан. Ф. Вишетчка, Алекс. Мијаковић, Миленко Ј. Петровић, Алекс. Љ. Поповић, Милади Јовановић, Јоца Марковић, и Срет. Јевтић.

Вележио секретар Др. Ђ. Радић.

85. Чита се одговор Јевтовог Величанства Краља на честитку, коју му је председништво упутило 29. јуна о. г. о рођендану. Одговор гласи:

АЦИ ЈИВАНОВИЋУ

Потпредседнику Срп. Пољопр. Друштва.

Вредном и неуморном Пољопривредном Друштву најсрдочније благодарње на топлим честиткама, подзначим изјавама и искреним желањима о Мом рођендану.

ПЕТАР

Прима се са задовољством и знању са узвиком: „Живео Краљ!“

86. Чита се записник X. седнице. — Прима се,

87. Уредник Пољопривредног Календара за 1910. год., подноси на одобрење садржину истога. — Одбрамба је. Што се пак штампала таче, да се поизводи штампарије „Доситеје Обрадовић“* и „Давидовић“, које су најчешће, али једнако цене понудиле, на која од њих понуди нижу цену, да се штампаје појутри.

88. Чита се писмо госта, Јубо Новаковића бив. Министра народне привреде, којим извещава друштво, да жели да очува трајну успомену своме пок. оцу Јовану Новаковићу бив. гроцу и економу из Краљева и код Српског Пољопривредног Друштва, па у том циљу уписује пок. оца

за друштвеног члана утемељача, шаљући уједно и улог од 100 динара. — Управа благодари г. Љуби на пажњу, а поклоњи је кајско насеље и покоју душам.

89. Износи се на решавање извршење тачке VI. Програма друштвеног рада за ову годину: о проучавању стапала и развијању пољског привреде на обједињеним земљама у свима најима, за ту област карактеристичним гранама. — Решено: да се то проучавање у овој години предузме и дојави на окружу учиочком и на тај начин одређује комисија у коју улазе као председник члан Управе г. Александар Мијокчић, а као чланови г. г. Александар Јовановић првеоректор скочарске школе у Краљеву, Милан Ђурђић државни економ округа крајугачког и Виће Матић државни економ среза колубарског округа ваљевског, којима се на име свију трошкова — дневници и подизао — одређује дневно по 30 динара. Нима ће се као члан комисије придруžити и државни економ округа ужичког г. Драгојло Обрадовић, коме се дневно на име трошкова одређује по 20 динара.

У поменутом случају, чланови ће договорно извршити распоред и поделу послова за проучавање одређеног најма, а уз своје извештаје поднеће друштву сам прибрајат матерijal, добијене слике итд. За потребе им одсуство пак, да се друштво обрати г. Министру Народне Привреде.

90. Износи се на решавање предмета о наградама за изложбе у Ужици и Гор. Миладеновцу. — Решено: да се и једна и друга Подружнице извеште, да им је г. Министар Народне Привреде извеле одредите на име помоћи по 2000 динара с тим, да се ове суме имају употребити искључиво само на награде излагачима и то не у пошту, по у пољопривредним спровама и алаткама, које ће се преко друштва набавити. У овој време да се извеште, да им је г. Друштву одредило на име помоћи по 1200 динара за награду, које ће се излагачима дати као награда Српском Потољопривредном Друштву². Према томе, да се поменуте Подружнице поизову, да са сумама, које су имају на распоређењу учине распоред на награда и друштву га на одобрение што пре пошту, како би се потребе споравле могле за времена набавите, у колико их друштво на спомен споменику не би имало; а ужицичка Подружница да се уједно поизове, да и штетање о учешћу Кола Јахаца на изложби реши.

91. Износи се на увијај распоред награда, које ће Потољопривредна друштвена организација дати излагачима на овој изложби, коју првећу 7. и 8. септембра о. г. у вароши Младеновцу. — Прима се и знању.

92. Износи се мобла исте Подружнице, да јој друштво позиционом уступи корис и стелаже за смештај изложбених предмета на напред поменутој изложби. — Одобрava се премају писмено обавези, да по употреби све позајмљене ствари у исправном стапу врати.

93. Саопштава се писмо г. Јанка Анђелића економа из Бечеја, којим моли, да му друштво одобри, да покренети и непокретну имовину, постојавше љубиљске Подружнице, коју је он до сада чувао, према државном економском срезу љубиљском, пошто су сви покупујаји да се иста подружница обнови, остали беувешени. — Решено: да се г. Анђелић извешти, да је друштво послати свога изасланника на изложбу, коју рудничка Подружница на дан 12. и 13. септембра о. г. у Гор. Младеновцу првећу, и да ће се том приликом изасланци с њим лично састати и о појединостима за предају поменуте имовине споразумeti.

94. Саопштава се писмо г. Милана Милетића економа из Батуше, којим извештава о ствари имовине постојавше „Станице Потољопривредне Подружнице“ и моли, да друштво пошље свог изасланника па лице места, да се са фактичким стапајем поменуте имовине упозна и друштву о томе извешти. — Решено: да се умолог радовни члан друштва, државном округу пожаревачком г. Милан Грговић да оде да Батуше и да се, уз промишљање г. Милетића и других чланова бине Управе, поменуте Подружнице, који се у месту налазе, узвери о правом стапу ствари да се о томе поднесе друштву извештај. У исто време да се г. Грговић умоли, да на томе поради, да се и за округ пожаревачку установу Окружна Потољопривредна Подружнице. На име дневнице да одлазак у Батуше, одређује се г. Грговић 10 динара, а путни трошак признаје му друштво по рачуну који буде поднео.

95. Секретар подноси реферат о праштављанију VI. Практиче Потољопривредне Поуке: „О производњи рагог попрба у топлим дојама.“ — Да се узуту референту за књижевне радове на мишљење.

96. Подпредседник, као други умјелци рецензент о књижници „Практична поука о подизању винограда“ од г. Ђ. Њ. Недића, изјављује, да се потпуно слаже са оценом првог рецензента г. Николе Петровића и мишљење је да књижница са побројаним погрешкама у њој, није за препрокору и да ју друштву с тога не може откупљавати. — Прима се и знању.

97. Подноси се пријаве тажница за подизању ћубришта, зашто је рок 15. јуна о. г. истекао. — Поништо се према расписаном стечају моралу пријавили 25 тажница, па да се пријаве узму у поступак, а до означивог рока пријавили су се само њих 5, то је решено, да се узини предлог Главном Збору, да се Степај продужи до 1. септембра 1910. године и то да се путем „Тежака“ и „Потољопривредног Календара“ објави.

98. Износи се на одобрение поступак председништва о уступању извесних справа из начека г. Драгутину Најстању, трговцу из Београда. — Прима се и знању и одобрава.

99. Саопштава се ресерват друштвеног благајника о дувојану Државној Штампарији из ранијих година. — Решено: да благајник по овоме предмету спреми све што треба, па да са издају Народној Скупштини поново узуту мобла, да се друштво од плаќања онога дуговога одобрава.

100. Благајник рефирише о стапу друштвене благајнице за месец април и мај о. г. — Прима се и знању и одобрава.

101. Благајник износи на одобрение издатак од 239-80 динара, која је сума вишне издатка на дочек бугарских гостију. — Одобрava се с тим, да се изда из буџетске партије на непредвиђене трошкове.

102. Благајник износи на одобрение издатак од 150 динара г. Тима Владисављевићу као изасланiku на Међународни Македонски Конгрес, одржавају у Букурешти у месецу мају о. г. — Одобрava се с тим, да се г. Владисављевић издаје, да поднесе извештај о конгресу и приређеној изложби.

103. Износи се на решавање предлог друштвеног економа, да се радије набављено и непролето семе озимеје репице, које се у друштвеној магацини назада, а које је изгубило квалитет, прода фабриканту за цефале ула, пошто се за сејање употребити не може. — Одобрava се.

104. Уредник „Тежака“ предлаже хорнорапираштвима радица у 10—20 броју. — Одобрava се по предлогу и прописији норми, а пытују хорора да овере чланове Управе г. Јона Марковић и Сретење Јевтић.

105. Износи се на решавање мобла манастира Манастирице, да му друштво да отплату уступи једну ветрењачу, која да не буде скупља од 120 динара. — Поништо друштво такових ветрењача нема, а и у нареду нашта на отплату не даје, то се по мобла не може учинити.

106. Износи се на решавање мобла Клуба аленчиначких живинаца, да га друштво начини потпомогне, да може и ове године привредити једну изложбу. — Да се Клуб извести да друштво није у могућности да га и ове године повози потпомогне за привредничке изложбе, пошто је на овај приједвиђену суму у овогодишњем буџету раније већ распоредио и издао, — а да се Клубу препоручи, да ох привреди изложбе и ове године у опште одустане, пошто привредије тако локалних изложбама сваке године, не одговара циљу.

XII. седница друштве 7. августа 1909. год. у Београду.

Били су присути: Председник г. Вучко Богдановић, подпредседник г. Аца Јаковљевић и чланови Управе г. г. Јов. Ф. Вишеточки, Александар Мијокчић, Алекса Ј. Поповић, Милосав Ј. Петровић, Мирко Миладовић и Д-р Ј. Јовановић. Велики секретар: Д-р Ђ. Радић.

107. Чита се извештај прошле — XI. — седнице. — Прима се.

108. Саопштава се акт г. Министра Народне Привреде од 2. августа о. г. НБр 3623, којим извештава друштво, да је одобрено потребно одсуство г. г. Алексе Мијокчића, Алексе

Јовановићу, Драгојлу Обрадовићу и Вилија Матиљу, као члановима комисије за прouчавање ужичког округа, а да г. Милану Ђурићу, из наредних у акту разлога, наје могао одобрити одсуство, — па с тога Председник постави Управу, да не нешто г. Ђурића, изабере друго лице за члана посменуте комисије. Изабран је г. Светозар Гавриловић, друштвени администратор.

У исто време озваничију се Председништво, да може наставити да комисију погребни предмете и инструменте, у којима имају да друштво не би имало.

105. Уредник календара за 1910. годину ставља на решење питање: у колико примерака да се календар за 1910. годину штампа? — Решено: да се штампа у 5000 примерака.

110. Саопштава се поезија Главног Савеза Српских Земљорадничких Задруга, којим поизда, и да друштву учествује на XIV. Конгресу, који ће Савез одржати 23. до 25. августа о. г. у Ваљеву. — Решено: да као изасланник и представник Српског Популарногредног друштва у посменутом Конгресу од Председника г. Вучко Богдановића, коме се на име дневнице одређује по 10 листара дневно, путни трошак признаје му се по рачуну који буде поднео.

111. Саопштава се поезија на Конференцију, коју сазијаву привредници и пријатељи домаће пољске привреде из Чачка и околине чачанског на дан 6. августа о. г. у цели, да оснују Популарнреднине Подружнице да опире чачански. — Прима се и знању.

112. Председник ставља на решавање питање о хонорисању редитељства на извршеној ценама књиге „Гађање пољских усева“, која се према ранјивом решењу има проштампала у II. издању. — На основу чл. 32, друштвеним Правилама решено, да се решењетима иди на име хонорара по 30 динара.

113. Чита се понуда марвеног лекара г. Освальда Репића, да му друштво откупи издавену количину његове књиге „Годвардери“ по ценама од 0,50 динара по комаду. — Решено: да се по понуђеној ценама откупи 300 комада.

114. Саопштава се мишљење референта за изложбеним радовима о прештапаштави VI. Практичне Популарнредне Покује: „О гађању раног поврћа у топлијим делама“, које се одобрава с тим, да се посменута поука упуту писцу даје за II. издање сајшено преради, допуни и да штампу спрема, а да се штампа у идућој години, пошто је на тај начин буџетом за ову годину одређена сумма испарења. — За Опште Грађансарство — Повратство — паљ, да се преко дотичне Секције поднесе Главноме Збору на одобрење предлог, по коме би се имао расписанти Стечјај за једно сајрено и опширило написано Грађансарство.

115. Друштвени економ моли, да управа по предмету поштави економски преглед изабуковачког издавања доности своје решење. — Решено: да се економски преглед изабуковачког, према поднесеном реферату, поштае накнадно 10 килограма семена од зуцерке и та количина да се из магацинске књиге расположи.

116. Благарник подноси реферат о стању друштвених благајне у месецу јуну и јулу о. г. — Прима се и знању и одобрава.

117. Подноси се предлог о набавци потребних плугова за наступајући јесену сезону. — Озваничију се Председништво, да према предлогу, а у споразуму о ужим одбором за набавку, може наставити потребну количину плугова.

XIII. седница, држана 25. септембра 1909. у Београду.

Била су присутни: председник г. Вучко С. Богдановић, подпредседник г. Аца Живановић и чланови Управе г. г. Јован Ф. Шветечка, Александар Мijoковић, Милисав Ж. Петровић и Сретен Јевтић.

Бележни секретар Др. Ђ. Радић.

Преглед 33. броја „Тежака“: — Чланци: — О уређењу пољопривредног одсека нашега Универзитета — Гађање ранка (спрштак) — Канка треба да је вода за вођење стоке — Велешке. — Подлистак: — Електрина и усеви — Гласник — Књижевност — Друштвени и подручјенички послови; — Отлас.

118. Чита се записник пропаша — седница. — Праша се 119. Председник извештава Управу, да се седница од 7. avg. о. г. па до данас нису могле држати с тога, што је нечима чланова друштвеној Управе била на путу. — Праша се и знању.

120. Председник извештава, да због слабости није могао дао друштвени изасланник и представник отиши на Конгрес Земљорадничких Задруга у Ваљеву, него је истија поддржаво друштвом која гласи:

Конгрес Земљорадничких Задруга

Ваљево

Због слабости држава не могу лично присуствовати на конгресу као представник и изасланник Српског Популарнредног друштва. У име Популарнредног друштва и своје, покривају да се данима скуп задругара и пријатеља привреде, честити и желеат конгресу срећа и користате ради.

Председник
Српског Популарнредног друштва
Вучко С. Богдановић

Прима се и знању.

121. Председник извештава, да није могао отићи ни на изложбу у Младеновцу, него је одредио Подпредседника г. Аца Живановића да га заступи и моли, да му управа тај поступак одобри, а г. Живановић дневницу одреди. — Одобрала се и г. Живановић одређује дневницу по 10 динара.

122. Председник извештава Управу, да је на молбу Рудничкој Подружници упутио друштвенног писара г. Мих. Петрића да обиде у Гор. Милановцу да помогне Подружници на спречавању изложбе и моли, да му Управа овај поступак одобри, пошто у томе времену наје било седница и г. Петрићу дневницу одреди. — Управа одобрала овај поступак одређује г. Петрићу по 10 динара дневно, а путни трошак да му се накнади по рачуну, који буде друштву поднео. — Уједно Председник извештава Управу, да је на изложбама у Ужици и г. Милановцу био као Министар изасланник.

123. Председник извештава Управу, да је на молбу ужичке и ручничке Подружнице наредио, да г. Александар Мijoковић и Светозар Гавриловић, као чланови комисије за прouчавање привредних прилика у оквиру ужичког, у повратку своме одлуци и присуствују изложбама у Ужици и Гор. Милановцу и моли да одобрење тога поступка. — Одобрала се.

124. Уредник Календара за 1910. годину моли, да Управа учени шта треба да постави календара. — Решено: да то изврши Председништво.

(спрштак се)

О Г Л А С

ЗА РУКОВАОЦА ИМАЊА почећег близу Ниша, Тракији се економ који је срвио Школу за Винодоље и Војводство у Букову. Плати ће се одредити према способности и дужој пракси. Потребна документа послаче се на оцену управитељу Винодељско-Војарске Школе (Буково—Неготин) од кога ће се и извештај добити. Претпоставља се искључење.

За извештај треба пријећи поштански марку.

2-3

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
15, 20 И ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕПЛАТА И РУКОПИСИ
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕПЛАТА ПРИМАДУ И СВЕ
ПОШТЕ

А ОБОВИЈ ПОДАРЕН ГРЕНКА ОД АПРИЛА
1869. ГОД. Ђ 294 БРЕЖНЕУ ДРГИТЕЛЕН
НОСИ ДОШТА НЕСКЛАДНО

Цена огласнине наложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

Њ. В. КРАЉА ПЕТРА I.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срп. Пљевљи. Друштво чланик, председник Вучко С. Богдановић

Одговорни Градитељ ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 34.

БЕОГРАД 10. ДЕЦЕМБРА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

О УРЕЂЕЊУ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ОДСЕКА НАШЕГ УНИВЕРЗИТЕТА

са П. Т. Тодоровића

[СВИНЕТAK]

Али, као што је напред наведено, г. Лозанић је ослањао своје питање на одлуци комисије, која је већа из пољопривредној настави после допоношења закона о универзитету. Отворено изјављујем, да тада, пошто је већ законом о Универзитету загарантовано установљење Пољопривредног — „Агрономског“ — Одсека није више имало места да се комисије занимају начелним питањем: да ли срећња или виша школа. Што је то иако учиниво, вероватно лежи у томе, што се у јавности опет покрепшују штите о средњој школи, и што је и сам тадашњи Министар Народне Привреде г. К. Стојановић имао своје особене ноглеве на пољопривредну наставу. Па и ако је ова комисија превагнула на страну средње пољопривредне школе¹, опет се не може извести закључак, да је јединим школованим пољопривредника на тој страни; већина, и то не прости већина, изискала је своју пресудну реч у напред наведеној одлуци сектарија Срп. Пољопривредног Друштва, и то је израз њега. По томе, и сви прекори — који су у осталом сасвим оправдани, ако се пође ја поставке од које је пошао г. Лозанић — упућени на адресу школованих пољопривредника у Србији, имају да отпадну. Исто тако и сви разлози које је навео г. Лозанић у корист Пољопривредног Одсека, школованим пољопривредницима познати су били много раније, и они их сад акцентују...

Друго питање, на које се г. Лозанић зауставио, јесте: о месту Пољопривредног Одсека. Он је, већ, чуо како се смера, да Одсек буде у Топчидеру и да

буде интернатски уређен. Г. Лозанић је противан томе, јер тако пису уређени Пољопривредни Одсекције је он прогледао.

Мени није позната била ова намера, па можда и одлука. Али ако се доиста смера на такво уређење нашеог Одсека, онда је то погрешка. Не само да би се огрелили о основни принцип слободе наставе, на коме почива Универзитет, него би се одступило од основе која је постасање универзитетским Пољопривредним Одсекцијама у другим земљама. Једини је данас, по моме знању, Бонски Универзитет који је споjen са Попеледорском Пољопривредном Академијом, али се ради да не буде и тог изузетка. И сад ми треба да се прихватимо тога изузетка, који је такође на путу да не стаје? Непознати су ми разлоги за такав поступак; али ако је текња и ту: „да будемо оригинални“, или да стварамо „према нашим приликама“, сасвим је неумесно. Зашић и остале факултете имено међаји „према нашим потребама“, него смо усвојили све онако како је у другом напредном свету. Са тим изменама „према нашим приликама“ ми смо многу кориšћени ствар попустили, те се извођење одложи у недоглед, па и сасвим напусти. И као да хоће тим истим путем да пође и оснивање Пољопривредног Одсека. И док ми тако, суседи нас претичу: Бугари, као што се вели, већ имају на свом Универзитету Пољопривредни Одсек, и ако су ту лепу идеју примили од нас...

Пољопривредни Одсек треба да буде у Београду, где је и место Универзитета коме је он саставни део. Топчидерска економија, као што сам и у ранијем чланку naveо, треба да буде инструктивна домена Одсека; у њој треба извршити преуређење тако, да сајекономски део служи наставним и научним срћема. Садашње зграде у којима је осуђенички завод одузети такође за Одсек и употребити за смештаје забрира „Пољопривредног Завода“, канцеларије професора који управљају огледима и истраживањима, вероватно и неке слушаошнице, а и канцеларије администрације имања...

¹ Ако сам добро извоштен — само с једним гласом већине, и то опет од једног од бих. професора „Земљоделско-Шумарске Школе“.

на годину дакле, па ће је годину 5 дни, чланови поштате, чланови сних артиљеријских дружина, осе, школе, читалиште, војничке стап, кадра, члан, манастир, издавалачки заједници и чланови пуног десет у послу цркве, ако положе притељате гимназију као члан године.

НАМ СРБИЈЕ

на годину 5 франака, но срп. пољопривредни чланови поштате, чланови сних артиљеријских дружина, чланови издавалачких заједница и чланови школе, школа и читалиште, војничке стап, кадра, члан, манастир, издавалачки заједници и чланови пуног десет у послу цркве, ако положе притељате гимназију као члан године.

Треће важније питање изнео је г. Лозанић о избору професора за наш Пољопривредни Одсек. Он тражи странце за професоре. Рамзос су му: што наши школовани пољопривредници нису специјализирани за појединачне науке, не могу да обрађују науке; у њих је знање енциклопедично, тешко сазидају хемију и нема пољопривредних научника. „Има више од пола века“¹⁾, вели г. Лозанић, „као наш школовани пољопривредници руковође пољском привреду, па опет зато веома нам је назадна та главна привредна грана“²⁾. За јачи доказ своме мишљењу г. Лозанић наводи и ово: „Јер као што нам је Мондеш уредио војску, Понеси покуја најбољу железничку трасу, а Башман засновао Народну Банку, исто тако спремним страницама треба поверити и заснивање нашег Пољопривредног Одсека“.

Далеко од ма каквих егзистичких побуда могу да тврдим да г. Лозанић нема право; али опет не кажем, да он нема апсолутно право. Истина је, да пољопривредно школовање и у вишим школама не тражи специјализације, али ученици излазе из тих школа више или мање спремнији то на једној то на другој групи предмета, па и у појединачним предметима. Ту најлоноти више пута излазију методи наставнички, научни глас ових, шире вежбе које ученици нађу у појединачним школама или код појединачних професора. И не може се порећи, да већ из школе излазе као специјализовани „ратари“ или „сточарци“, са ширим знањем и праксом у бијологији, хемији, макроатомији итд. Литерарни рад код појединачца такође води специјализацију, у школовању се до тог и даље може добити, ако се самим становицима и ако је жеља за специјализацијом. Тако знам неке школоване пољопривреднике, који су се кретали у хемијским лабораторијама као стручни хемичари Г. Бора Малутиновић, за кога се чује да је послат ради изучавања послову отледних станица, кад је остао без службе ступио је за хемичара у управу борских рудника и ту је дужност вршио неколико година.

Но, о том питању и секције Срп. Пољопривредног Друштва у напред наведеној одлуци казало се такође свој суд... „што се тиче професора Одсека, секције имају уверења и смеју потврдити, да не се, по сарвевности која ће се развити, они трудити да раде што више, те да буду потпуно спремни за своје положаје, као год што су слични заводи и у другим земљама дали ускоро научнике и испитиваче прилога реда“. А у секцијама, кад је ова одлука донета, били су више тадашњих професора Велике Школе (осим г. Ј. Жујовића, г. г. Св. Зорић, Влада Тодоровић, Милан Недељковић, др. Ж. Ђорђевић и др.). У осталом, овде није иштвала ново речено и што већ није било. Долазе ли и сада за наставнике Универзитета само квалифицирани научници? Напротив. Универзитет је место која ствари научнице. И зар само за Пољопривредни Одсек чинији изузетак? Уосталом не мора тај Одсек да има одмах редовне професоре; могу бити доценти, ховорарни наставници, па се може унети у Закон једна привремена клаузула да, као и при оснивању Универзитета, за професоре могу бити постављени кандидати, које дуга професорска служба и литерарни рад препоручују, и без докто-

рата. Тако је рађено у почетку и на другим местима. Тако је и на Пољопривредној Великој Школи био велики део професора без доктората³⁾; а ова је школа и онда стајала у рангу Универзитета, па су и ученици нека предавала слушали и на Универзитету.

Пото, не најам да је оправдано мишљење г. Лозанића односно квалификације школованих пољопривредника и постављања њиховог за професоре Пољопривредног Одсека. Не спорим да не би погрешно било узeti и кога странца за професора; али најам да је апсолутно неумесно узимати и такве који по знају српска језика. Професори нашег Пољопривредног Одсека, поред стручне спреме, треба и добро да познају стање наше пољске привреде, природне и привредне погодбе њене као и привредне односе и моралне особине наших пољопривредника. Зато би, ако већ буде питање да се узме који странац, био то да се најпре потражи међу Југословенима. Само за асистенте и непосредне руковође оглед и нестраживања треба узeti странце, и то у првом реду они који су служили у заводима Пољопривредних Одсека страних Универзитета или Великих Школа, па макар их платили и изванредним платама.

По, највећу неправду има чин г. Лозанић школованим пољопривредницима кад каже, да они руководију пољском привредом „више од пола века“, па им је она опет „веома назадна“. Школовани пољопривредници почели су руковођи најпре пољском привредом од онда, кад је установљено Министарство Народне Привреде, а оно постоји од 26 година. Г. Лозанић зна добре, као прећашни Министар Народне Привреде, да Пољопривредном и Шумарском Одељењу нису била никада одређене руке у виљаховом раду, теквама и прибављању потребних средстава, па и у извршењу закона и законских мера које већ постоје. Је ли у земљи било дољовно стручних школа, да ли је настала била организована како трофеј, да ли је пољопривредни кредит у свима формама био организован, да ли довољна имовина безбедност, има ли катастра и је ли извршена регулација поља и комисирање имања, јесу ли извршene регулације река и с тим запити од поводља, има ли закона о потпомагању разних синдиката пољопривредних, пролазе ли буџети привредних одељења онако како се пројектују, је ли обезбеђена било стапност пољопривредних законова (нарочито шумарског) и је ли попуњено пољопривредно законодавство, колико су не-посредно потпомагани пољопривредници у истини а не само по форми, тако да је на пр. Румунија и Бугарска разда годишње хиљадама плугова и осталих пољопривредних спрava и машини, семена и „вештачкиј ћубрета, док Маџарска држава средствима ствара „угљедне пољопривредне домове“ по селима давајући им сва средства и упуту за рационално уређење имања, дотле смо мы блажени ако преко Срп. Пољопривредног Друштва раздамо мало семена, продамо „по компиту“ нешто спрava итд. итд... Ето таква питања је требао г. Лозанић најпре да стави, па да на њих как прећашни Министар Народне Привреде, дад оговара, и после тога би имало места стављати питање: је ли сва кричаца до школованих пољопривредника?

При свем том, не може се ничим доказати, да је пољска привреда данас у нашој земљи „веома на-

¹⁾ „Извештај“ стр. 33; а вето се монтирало и на стр. 34.

²⁾ Чувени професори: Хаберлан, Хене и др.

задна". У нас се ради сад савршенијим плуговима, окопава прашачима, врше вршалицама, сеје у велико сточна паша, гаји благородна стока тако да је Србија данас Бугарској и Турској исто што нама Швајцарска, Форалберг и др., рационално подижу виногради, повећавају воћњаци облагоређеним воћњакама, па и на свима осталим гранама има напретка толико, да је очигледно да свакога који ходе то да види и да призна. Има додуше и крајева где није још све тако. А мислите ли да тога нема и у на-предијам државама и народима; мислите ли да је соуда онако, како се види покрај железниц? Не; зајдите и тамо мало у сурвије крајева, па ћете наћи грубости, — можда равне и налима...

Што се тиче Мондена, Понсене и Бомшмана могли су они и бити од користи кад високо имали срећних домаћих синова. А јесу ли страници уређивали Београдску Задругу, Београдску Трговачку Банку, Загребачку Српску Банку, организације српских земљорадничких задруга и друге установе, које тако лепо просперирају?...

Г. Лозанић, даље, говори о наставном плану, броју наставника у почетку, зградама и деловима инструктивног добра. Ја сам о свему томе казао своје мишљење у ранијем чланку, те се сада не мислим поново на теме задржавати; а и о зградама сам говорио напред. Само бих још схватио пажњу, да у Римковом наставном плану¹ нема Виноградарства, вероватно стога, што ова грана нема у његовој земљи значајне привредне вредности; за нас пак није тако.

Односно сказања „огледне станице“ са Пово-привредним Одсеком налазим, да је мишљење г. Лозанића правилно. Само се не слажем с тим, да се „контролни део“ одвоји; овај је потребан студентима исто тако, јер не им се такви послови јављају у дужностима у служби. Чак налазим, да би требали пре да изостану у програму станице радова на научним огледима и истраживањима, пошто је то и зато да Пово-привредним Одсеку.

На крају, г. Лозанић додирнуо је и питање: ко је позванији да проучавају пово-привредне институте, хемикар или пово-привредник? И на то питање г. Лозанић одговара, да је позванији за то хемикар; јер најглавније што се види у тим институтима јесу: хемијске и биолошке лабораторије.

Ако се узму у поглед експериментација и огледи који се врше у институту, они су доиста основанни на хемијским и биолошким радовима. Али поред техничке основе, пово-привредне науке имају и своју привреду, а ту хемикар не може да цени. Инструктивно имање нашег Пово-привредног Одсека треба да се уреди не само за експериментацију, него треба да служи и за нормалну експлоатацију. И стога, за проучавање уређења великих пово-привредних школа било је свакако уместо послати и ког пово-привредника, кад је већ одлучено да је и то проучавање било потребно,—а у првом реду од оних који би се могли ставити на чело послова око уређења Одсека, заједно с г. Лозанићем ...

ЗАШТО СУ БИКОВИ ЧЕСТО НЕСПОСОБНИ ЗА СКОК, А ЗАШТО НЕПЛОДНИ?

Поводом честих извештаја државних економа, које подносе надлежним на увиђај, да бикови који се по гречким расадницама налазе ради облагорђавања домаћег соја говеда, пре времена т. ј. у најбољим годинама старости, постају неспособни за скок или уопште неплодни, држим да неће бити на одмет, ако се овде изнесу узроци, који ту појаву изазивају, када би се по могућству уклонили, а тиме и ова немила појава сузбила.

И најлешни бик постаје неспособан за приплод, кад неће да засочки краву: Као узорак томе сматра се на првом месту неарелост за скок, т. ј. употреба пре времена, а то је, кад је бик још сувише млад — испод године и по стар. У том добу старости још кад бика није потпуно развијен ногон за парење. Нарочито млади бикови пореклом од културних раса које браздо стасавају — расту, међутим се никако не пупитују на нашу, већ су стално везани за јасла, где се претерано много хране, и ако достигну године старости за парење, при свем том не показају и не испољавају вољу за парење. Обично су овакви биччи врло лепи на изгледу, и снабдевени су слична могућим осцибинама доброга бика, али, што је најглавније, неће да засочеке краву. Зато при куповини бика, треба првенствено обратити пажњу на ову најважнију особину, и по могућству купити га под гаранцијом, т. ј. под условом ако скоче на краве.

За одгајиваче је одиста неизричito када му се деси, да му најлешни мушки грло није способно за приплод. Срећом има читав низ представа, која ако благовремено и како треба употребе, могу у највише случајевима ову мάјду да сузбију.

Ако је на пр. бик у 15 — 16 месецу и старији, на неће да скаче, онда већа трзажти на првом узорку поменутој мани у његовој узрешности, пошто је такви, полуугојени бикови отроме, отежају и неће да скачу.

У том случају треба му смиљавати оброке и мање хранљивом га храном хранити, тако, ако је дотле добијао најбоље, па пр. детелинско сено, треба му га укратити и давати лопице, а нарочито му треба одузети мекиње или јарму кукурузу, ако му је давата; но овас или осенве прекрпну треба му давати, но само у мањим количинама, свега 1/4, килограма дневно, јер овас утиче врло повољно на полне органе. Ако је летње доба, онда у место сена, треба га пустити на отаву да пасе или, ако тога нема, онда му већа полагати зелене детелине, а у зимње доба, поред наведене количине овса половину од прећашње порције сена, а сем тога и много сточне репе. Но најбоље је овака грла пуштати да заједнички иду са кравама на пашу. Чист ваздух и не-престано кретање, као и природна храна са пашњака, изјављивају дејствују на измену као и на дотле тромо кружење материја у животинском телу, а тиме се оживљава и ногон за парење. Где нема пашњака, где се стока искључivo у стајама храни, већа бикове сместити крај крава, а нарочито оних које веће или их заједно вагонити на испуст да се слободно крећу.

Као надражавајућа средства могу се употребити шака туцањог копоњањог семена или до 30 грама

туцане веће помешане са другом храном, претпостављајуки, да би је стока уз храну хтела да поједе, јер има грађа која нарочито вену пеће да окусе. И се исто тако радо употребљава за тај циљ и обично се даје 25—30 грама дневно, јер со тако исто убрзана кружење материја и надражује изледе на живљији рад, те и они убрзају лучење својих сокова.

На овај начин, врло често ћемо успети, да зачимамо наගон парење оживимо и да нам бикови постану способни за приплод.

Но никада ову зачималост код младих бикова, не треба оставити времену да је оно лечи у нади, да ће се жар за парење сам повратити доцније, јер у колико се дуже чека, у толико постаје она мања све гора, и на kraју крајева, остаје стална и неизлечима. Нарочито се она мања јавља код оних грађа која сувише рано стасавају и код оних, која су наклонена гојазности, која се стално по стајама дриже и хране, а највише код оних, која су из таквих запата, где се прилиши парење у сродству.

Напротив, где се стока подиже на начин, који је најслачнији оном, којим се у природи стока размножава и где има задоста пашњака, ретко ће се код наји млад бик који нема воље за парење.

И код старијих бикова може наступити да изгубе вољу за парење, ма да су дотле врло способни били и радо скакали, по ово обично долази отуда, што их сопственик претерано храни јаком храном која много гоји и стога, што се бикови слаби или никако крећу. Као извештење заштите се бих слабо креће, чуће се, да је љут, да га забог тога не сме да пусте, бојећи се какве штете или несрће и на тај се начин грло сасвим упорасти, јер отежка и постаје неспособно за скок.

Дакле и у овом случају треба умножити оброк јако хране, и што је још важније, бик треба да се слободно креће на паши или испусту, а ако је то немогуће, треба га хватати у јаран ако има пашњака, а ако нема, треба му (преко Српског Популарног друштва) набавити чесну запретку са штрангама, па да сам вуче кола и да се употребљава за вучу лакших тетета, за прашач, окопач и т. д. За оваков рад претпоставља се на првом месту, да је лице које биком рукује вешто за тај посао: затим, да бик није будљив, јер се у противном случају одиста могу десити недаље несрће.

Затим, као повод, да бик повремено изгуби вољу за парење могу бити блови који су се појавили било у ногама или пандицима, који трају извесно време.

Узроци овој појави могу бити читав низ локалних повреда, као на пр. убој на табану, пригњечен папак, повреда на круницама, застали камене између папака, запаљење и отоци између папака. Сем тога сметају скону сувише дугачки папци, као и позајмрани папци, јер причињавају болове при скону, те се бик, плашићи се тих болова, снећива да ласкочи. Исто тако прогнута или изграчена тетива, као и прогннуте или изграчene везице азлоба, утнућа, и разноврсне повреде глајакова, узорак су да бик привремено — докле му ове болке не прођу, изгуби вољу или се плаши да заскочи на храну, надајући се да ће га заболети дотично место.

(сржни ск.)

ОДХРАЊИВАЊЕ ТЕЛАДИ МЛЕКОМ

Какве користи имамо од добре говеди нећемо овде говорити, јер то зна сваки популарниредник. Речићемо само толико: да није довољно имати говеда од чувених раса и запата, већ их ваља како треба чувати и неговати. Не обратили се на то довољно пажње, онда раса није крива што су говеда рђава. Могу бик и крава бити од најбоље и најчувеније расе и одликованти се најбољим особинама, па иако ће подмладак бити рђав, ако се не буде хранио и неговао као ваља. Упустили се хрјавом храном и негом у почетку, не могу се развити у добра, ваљава грађа, па ма како се доцније хранила и глађала.

Природна је храна сваком телету млеко његове матере.

Прво млеко којим се тело задоји кад на свет дође није онакво какво је доцније. Боје је жуте или мирно жуте а садржи у себи дosta соли и масти. Хранљивије је од обичнога млека јер има више беланчићине.

Ово прво млеко којим се тело задоји, зове се колострум или грушевина. Поред тога што служи телету првих дана за храну оно га и прочисти. Кад у себи не би имало довољно масти, па би могло тело прочистити, те би се то морало извршити другим средствима. А тако исто кад би крава при телену или после овога угинула, тело ће би имало овога првога млека, те би се морао звати сточни лекар да ће упуштво и лек који би га прочистио.

Колострум не траје дugo — 7—8 дана, па га замени прво, обично млеко, и стога је потребно да тело за то време сине краву. Али, ако је ова угинула, мора се хранити пошто се претходно венитачки прочисти.

Млеко које се буде давало за храну телета, треба разблажити водом и загрејати га до на 35°C. У почетку, треба га давати 4—5 пута тако, да тело не добије више од пола до литара и по на дан. Већа количина може да покиди, јер прелази у танко црево, где се не може да свари. А тако исто, покидавши је, кад теле брао, алаво сине, те млеко доспе у бураг, где се такође не може да свари, те проузрокује болове.

Има случајева да се теле не може ни после сине колоструме да прочисти и тада добија затвор од кога наступа колико. Ну, пре, него колико наступи, ваља пазити па му усугу у уста 1—2 капице обичнога зејтнина да прогута, па га ода клистрати млеком водом. А да би нечистоћа што пре изашла, ваља завући кампирст десне руке у дебело црево и повадити балегу. Но себи се већ разуме да треба претходно добро сасећи покат и пре опрати салупном, па најамзати са зејтном, како би лађше и без по-вреде могао ући у црево.

Кад у почетку тело дуже сине краву, попије колоструму од кога добије пролив. Чим се то примети, треба му забранити сисање. У место њега треба му дати да пије обично млеко у које ваља метити 3—4 капљице опијума и обичну нашику ситно утцаче креде, па ако и после тога пролив не стане, треба одмах звати сточног лекара који ће дати упуштво: шта треба радићи да пролив престане.

Пошто се тело прочисти и кад у вимену не стане колострума, а настане право, обично млеко, онда је сасвим све једно: сисало ово краву или му се млеко давало да је из суда пије. Само у овом последњем случају, вала стамно имати на уму, да је млеко природна храна телету и да га не треба ни чим квартити.

Колико треба млека давати телету да шре, зависи од његове телесне тежине. Што је тело крупније и теже, потребљује више млека и обратно. Али се обично рачуна да ће за добро напредовање бити доволно ако му се буде давало $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ његове телесне тежине. Нека је тело тешко 40 кил. онда ће му требати млека од 58—8 литара ван дан; која му се количина има издати на три оброка.

Пошто тело с дана на дан расте и развија се, то му је потребна и већа количина млека. Ну, с погледом на велику профу и цену млеку, биће доста аке му се сваке недеље буде давао по литар млека више. Ну и ово повишењавање не може дugo трајати, мора се смањивати. Смањивање тако може почети кад тело наврши 3—4 недеље старости и то највише до половине оне количине која му је давата.

У место одузете количине целога млека, мора му се давати друга храна којом ће му се настављавати оно што му се у млачу одузима. А као најбоља храна и додатак јесте оплављено млеко, у које већа синтетичка 60—70 грама брашина од ланена семена. У њему има доста масти и оно може да замени оно млеко које се одузима. 150—200 грама брашина од ланена семена додавани су да замене литар млека.

Гди нема ланенога семена или јој ово скучу, у место њега може му се давати одвар од попареног ситног ливадског семена или отаве у врућој води. Истина да у овој млакој води нема хранећих делова као у ланеном брашину, али оно врло добро утиче на сваривање и на тај начин може се полагању да изврши прелаз на другу храну.

Овај одвар биће у толико боли и храњивији, ако се у њега успе и нешто освежеје јарме. А он се прави овако: Узети кило добrog ливадскога сена или отаве, па га прелити са 4 литра вруће воде и оставити да постоји 6—7 часова, да вода из њега извуче миришљаве делове, па тај одвар дати телету да пие.

Млеко се може давати телету на два начина: или да сише краву или да му се из суда даје.

Од ова два начина боли је овај први тј. кад се пути да тело сише колико хоће. Јер млеко постепено долази и оно га полако сише тако, да се ретко кад загризе. Узимајући мале количине млека, ово доспева кроз листавац у спирните, где се претвара у грушевину која се као беланчевина лако сварује.

(спрштице се)

ВЕЛИКЕ, СРЕДЊЕ И МАЈЛЕ БАШТИНЕ*

(СВРШИТАК)

в) И ако је привреднику у малој баштини потребно сразмерно више плаќатака за зграде, мртви инвентар и спрежну стоку, њему се у малој баштини много шта шта јефтиње хвата, (тј. расходи на он-

равке и одржавање капитала, чине мањи проценат у вредности тих капитала), јер оправке приликом сајми и своје време, а и стоку и мртви инвентар подгледа брижљивије него најмљени радици.

Користи у тачкама а и могу се изјести само тада, ако је власник довољно изображен. Дајте исподну земљу паметном и предном посленику, он ће је узлатити, а дајте дивљаку и перадинку најбољу земљу, он ће је претворити у пугтиљу.

г) Велике баштине не могу никако да се опросте расхода на администрацију (управник, рачуновођа, писар, надзорник, помоћник итд., међутим, мале баштине за ове издатце не знају.

д) Свеколики годишњи расходи у малим баштинама састоје се из плате за рад и расхода па оправке и одржавање капитала, као и набавку извесних предмета (ћубре, семе и др.). Да би се ти расходи могли покрти, потребно је имати обртни капитал, који се састоји делом из новца, а делом из производа добијених у самоме газдинству. Очевидно је, да је за мале баштине потребно сразмерно јајединицу површине код једног газдовања јатното мале површице него у велицим.

б.) Истина је, да се неке мелиорације могу лакше и јефтиње извести на великим баштинама, али је у ствари и то, да се ове неке друге мелиорације, баш обратно, лакше изводе на малим баштинама (н.пр. крчење, уклањање камења, подизање живе ограде итд.)

с.) Многе привредне гране могу се с велим успехом гајити у малим баштинама него ли у велицим; такве су гране, које захтевају много радних руку или много вапнене или велике предавости и воље послу, или најзад много поверења, нпр. баштонавство, гајење трговинских усева, пчеларство, сипларство, гајење ждребади одвојених од кобила, одвајање телада, храњење живине итд.

Све наведених користи, којима се одлажују велике и мале баштине, убрајају се још и ове: за неве баштине лакше је добити и нећи кредит (кредит у осталом наје правилегија великих баштлина; а мале баштине, као уређених кредитних установа, као што су напр. Рајајоване касе, могу добити исто теко како потребан је једини кредит као и велике баштине; велике баштине донесе велики чисти доходак, отуда мање бруто доходак него мале баштине). (Ово је основано на слични дводају појма: велике баштине са високим екстензивним газдинством а мале баштине са високим интензивним газдинством. Што је обично интензивије газдинство на малим баштинама у Западној Јевропи, то је јако првично на овај узрок: прво, што су у мале баштине најпримљије тавне пустуре, које изискују много раца друго, што је и за домаћу потребу породице потребно сразмерно више баштинских производа, него за раденке, који имају породице и за надничаре, који раде у великим баштинама обично о своме трошку.). Као једна од користи за велике баштине узима се и то, да оне из ових количине добијених производа продују велики део и да се код њих већи проценат ставништва може занимати градском индустритом. (То долази од неразумевања: велике баштине продају нећи два добијених производа зато, што имају само раденке, који храну не добијају од домаћана и чије породице норију куповати те производе за своју храну, те је отуда потребно одузети све што иде за издржавање тих породица и тек оно, које претеже, или у прилог градске индустрити).

Кад су нам већ познате све користи у великих и малим баштлина, онда можемо из њих извести овај заклучак: Ни велике, ни мале баштине не могу бити безусловно у превазије над другима. У извесним погодбама корисније су велике, а у извесним

* Види почетак чланка у бр. 27.

онет — мале. Где је за газдовање потребно више знања и капитала, онамо су корисније велике баштине и обратно мале, где се изискује више рада и настојавања. Корист од малих баштинга је још и у овоме: Оне су лепа практична школа за образовање добрих раденика у mestу: деца одрасла под кровом свога оца и матере, на прадедовској земљи, међу станивничима чији су се чланови саживели и учитељи различним везама, таква су деца боље васпитана него она, која су осућена, да се са својим родитељима превијају по тумбама кућама. Породице такве представљају у своме mestу јеадро и здраво станошиштво, које је у пуној мери уважено, јер је реал-гидно, озбиљно и увиђавно. Да се такве особине могу имати и задобити код власника и породица оних у малим баштингима, велике баштине већа да су центри из којих треба да се шири знање и здрав прогрес, напредак, што могу и постићи, од често посредно, помоћу средњих баштинга, које по своме уређењу могу бити не само посредни већ и самостални центри.

Све користи великих баштина смањују се у толико више, у колико се више воде с мање знања и разумевања и у колико власници њихови имају мање капитала, који им је преко потребан за рад. Обратно, све користи малих баштина, своде се на шту, ако се власници таквих баштина не оданију потребним особинама и ако је баштингајо распарчана, а парцал узлебена.

Кад су мале баштине толике, да се од њих по-родице не могу издржавати, онда их ове засевају усевима, којима се могу поткрипти, а да би се могла снабдити и осталим потребама и одговорити различним дацијама, траже и налазе рада на тубијим газдинствима, или узимају под закуп туђу земљу или пребегавају домаћој радиности. Што је интензивније пољопривредно газдинство, том је боље распоређење

ПОДЛИСТАК

ЕЛЕКТРИНА И УСЕВИ

(H4CT8B)

Тада дође помоћ из Енглеске. Неки млади електротехничар, по имену Нумен, Newnham, извеле оглед на Лембрегштаду поступку најпре у топлим растворим шампанској, а постике носе позивне резултате. Он са тада обрати свакет чиновнику Црн Оливеру Лоду (Lodge), који је стекао чувено име парочито својим огледима оно разбјављања познатог енглеског мате, помоћу електричког. И овај је дошао помоћи. Техника јавних електричних струја успе да скагри анарате, који монтише да задовољи захтеве електрохигијуре. Поништо су створене довољно поуздане изворе електрике, онда беше јасно да отпаду додасни услови: вајре онај, по коме мора да се употреби баш права прежка од једна; затим други, да она буде само у неизнатој висини изнад земље. На основу добијених успеха образовао се „Енглеско друштво за пручавање електрохигијуре“, које могаше да понесе на висину од пет метара изнад земље.

Тако је омогућено да се врше сви радови са плахом, чак и са парним елемен-
тима плахом, а да се не осети ма-
кавка сметња или негода. Уз то се уви-
део, да није потребно разширити изнад
популарну прву крежу од жице, њеј је бало
довољно спровести преко попула у разшире-
ницима од по десет метара такве же
издаје праљивце електрике. На огледном зем-
љишту, снабдевеном по овом систему, једва
се и позије да има нечега обогатога.
У тим динамичним електричним моста-

Биглеско друштво почињује со симетричном жа-
за изолатором на њој; сима тога, кад се
такија заглади, сизам се око талка жида
изнад поља. Успоните добијне се утврсе,
кад би гасови спроводници били
распоредени преко поља.

радна снага и тим је лакше искористити слободно време. Напротив, што је газдинство екстензивне, тим је лакше колеба тражња у радицима, па је с тога и теже искористити слободно време. Отуда, код малих баштина расте тражњак а с тим и закупна цена на земљу. Развијање домаће радиности у довољној мери, може да ублажи зло, она даје могућности, да радилице живе лепо (боље него фабрички раденици), па и они популарнији буду, који имају мало замеша-

По попису од 1897. године, у нас је било 293.421 власника земље и то у градовима 20.253, а у селима 273.168. Тада је било власника који имају

хектара	висина	износя	процентата
до 2	61.733	21.04	
до 5	98.642	33.61	
до 20	121.604	41.45	
до 100	11.359	3.87	
до 1000	83	0.02	

У другим зам'язам таїв пропонується використання таїв

У	од				
	0—2	2—5	5—20	20—100	прев. 10
	х	е	к	н	р
Пруској	61·91	15·80	15·98	5·69	0·62
Баварској	35·94	24·92	32·69	6·66	0·09
Саксонској	60·09	15·16	19·27	5·09	0·39
Хесенској	54·17	29·03	15·51	1·24	0·05
Елас-Лотрингијај	60·26	23·61	14·22	1·74	0·17
Немачкој	58·22	18·29	17·97	5·07	0·45

Према томе:

Проценат власника, који су имали највише по два хектара земље био је у свима споменутим државама много већи него у Србији. Највећи проценат био је у Пруској, а нарочито у Баварској:

Процена власника, који су имали од 2—5 хектара, највећи је у Хесенској, а најмањи у Саксонији.

ническое пословище, у главном, на производный
језик и письмо.

Извештаји Сер Оливера Лоца, енглеских огледа показују повишење пропаса од 30—40%. Ну ово се таче прилика у величим размезрама, докле су ранија отледи у првени у маломе, уз благотворнију обраду земље. Врло је вероватно па, да се орање даљо разгради поступљајући уз промоцију практичних пољопривред-
јечма и инвентара.

Према извештају Сер Оливера Лорда из год. 1906, резултати су испитивањем били ове: камалдска инспекција даваше на одгледном полу 12,9 ентолитара, а на контролном полу само 9,3 ентолитара; енглеска инспекција даваше на одгледном полу 14,6 ентолитара, и на контролном полу

само 11,2 екотонтира.

Заглавија је чињеница, да су разни млинари и хлебари градили огледе са брачним и хлебом од „електрисаног“ жита, па су нашли, да оно даје много боље брашно за мешавину хлеба, него ли неелектрисано жито. Тако се, поред увећаног жетвених преноса, добија и други бавезија: „електрисано производ“ могло се са 7% скупља поуздан.

ској. У Србији, било је ових домаћина релативно више, него и у једној од горњих држава;

Процент власника, који су имали од 5—20 хектара, највећи је у Србији. Њој се доста приближује Баварска. Најмање је ових власника у Елаз-Лотригији;

Процент власника, који су имали 20—100 хектара, највећи је у Баварској, а најмањи у Хесенској. Србија је у томе боља од Виртемберга и Елаз-Лотригије;

Процент власника, који су имали преко 100 хектара, највећи је у Србији, а највећи у Пруској.

Ако бисмо поделили све власнике земље само у дву групе: у прву оне, који су имали до 20 хектара земље, а у другу, који су имали више од 20 хектара, онда излази, да је на 100 првих, долазило ових других: у Баварској 7·24, Пруској 6·73, Немачкој целео 5·84, Саксонској 5·80, Србији 4·06, Виртембергу 2·66, Елаз-Лотригији 1·95 и Хесенској 1·31.

Према томе у нас (Србији) број власника великих баштина доста је велики.

(Шишков)

В. Д. Т.

БЕЛЕШКЕ

Када крава задржава млеко. — треба јој дати два литра мекиња помешано са истуђаним кимом и венцом; вене и кима треба, додати за једну прегрх укупно. При муки ваља одстранити пажњу краве од личности која је муз, а то се може постићи када је миљујемо и у исто време лукпамо по роговима и када је преко леђа покријемо мокрим ћебетом или цаком, а уз то ваља руком благо извршити притисак на слабину.

Храњења сточном репом. — Безусловно је потребно да се репа, пре него што ћемо је дати стоки, добро опере или очисти од земље, а то с тога, што је стока доста пројектило једе и том приликом унесе у желудак и превра и прљавштину од земље. Унесе ли на тај начин стока прљавштину у желудац, она отпочне да кују, не прежика, толико тела јој се повиши, убрзо јој се дисање је било, а успори се балегање, јер балега очврсе. У том случају мора се употребити прочишћавање црева клистиром а за клистир употребљава се чорба куваног ланеног семена, помешана са махом водом и то у погећим количинама. После употребе овога средстава, стока се добро прочисти и опорави. Даље, пазите да вам је репа чиста, пре него је исецката и полижите сточи!

А. М.

Прописи о чувању жита у житницама. I. Влажно жито т. ј. оно које садржи преко 15% воде, сме се са дуже време држати само на промајним таваницама, узвишеним житницама, где се може чешће преврати и лопнатати;

2. Нове житнице не смеју се пре употребити, док се темељно не посуше, применујући и сушење са кошком у корицама за усушавање. Вода везана за креч у малтеру са зидовима житнице мора се ослободити, извучи угљеном киселином из усушјаног кокса, а не угљеном киселином из већ у житници смештеног жита;

3. Жито се не сме смештати у житнице које зидовима својим стоје у вези са влажним радионицама — подрумима и др. влажним просторима. Под таквим околностима не само да се штеточине, ижика итд. умножавају, већ жито не може ни опстати, нити до срцеве задржати своју клијаву моб;

4. Превртање и лопатљавање жита треба вршити увек кад је што ниже температура на пољу. Најбоље је радити пре или одмах по изласку сунца. Најновљије утиче рад у часовима по подне;

5. Прозоре на житнице затварати чим је спољна темплота већа од one у житници:

6. Отварати их, чим на пољу настане висока темплота но унутра у житници, а нити је напољу кишно, ни магла. И овде важи пропис под 4;

7. Ко хоће сасвим тачно и поуздано да поступа при чувању жита у житницама треба да набави и да се управља по спровама за мерење влаге у ваздуху — влагомерима. Треба утврдити степен влажности ваздуха на пољу и у житници. Ако је први већа треба све отворе — прозоре — на житници затворити. Ако је обратно отворити.

ГЛАСНИК

Забрањен извоз мршавих свиња и телади. — Решењем Министарског Савета од 25. новембра о. г па до даље наредбе, стављена је забрана на извоз мршавих свиња и телади. Мршаве свиње сматрају се да су one које су тешко до 80 килограма замључно, а телад — они млада грава која имају заједно до годину дана старости.

Пољопривредне коморе у Мађарској. — У своје време Тежак^е је јавио, шта је све предузето у Мађарској, да се првонач питање о пољопривредним коморама, ком је одбруната израда законског пројекта и да је иста претресена и на склону пољопривредних друштвата. Сад је окончано утврђење овог пројекта и са садржином оних девет главних тачака:

1. Коморе се имају уредити по национализацијама (општинским обласним) тако да се мање мунципијске области могу сједнивати у једну комору област;

2. Коморе се имају основати на основи привредној и даје им се право ударања привреда;

3. Коморски трошак не сме превазиђати $\frac{1}{2}$ процента од катастарског чистог приноса. Изузетно може се повећати још за $\frac{1}{4}$ процента;

4. Право гласања је пропорцијонално — сразмерно броју — и стога у сајамима ка листини приносу;

5. Коморе имају право на државну помоћ — субвенцију — и сама тога држава ће имати нарочито да говорише — плаћа — и све ове посебне званичног карактера;

6. Држава ће допустити и потпору државних стручних организација;

7. Постојећа пољопривредна удружења имају ступити у организку везу с коморама, односно по њимају жељи могу се претонити у коморе;

8. Коморама се ставља у дужност заступништво пољопривредних интереса неког степена;

9. Има се установити једна земаљска — средишња — пољопривредна комора. Мађарско пољопривредно министарство дужно је оваки законске предлог и сваки правилник или уредбу да поднесе пољопривредној комори на одобрење, пре што иста извеште у посланички деј, или пре што правилник и уредбу објави.

Западно-мађарско пољопривредно сејачко удружење. — држало је у Штајнмангери управнику седницу, на којој је по-

словни упрашник Хуго Лене изнео резултате земаљског сајма живине што је удржан са великим успехом приредио у Еденбургу. Изаславани мађарског пољопривредног министарства, хрватско-славонске земаљске владе у Загребу и аустријског министарског друштва покушали су да се од 700 грава живине од расе, у вредности од преко 6000 круна. Дале је удржане пластичној своју делатност на пољу поправке сточарства и уз промошћу владе покуповало и својим члановима раздадо 121 краву и јунцу, 184 заштитних овина и 435 грава златните живине. На досад приређеним утамницима стоке с наградама, удржане је успела да у 60 западним градима пријави и да подеси на награде краве 800, а на награде јунци 760 круна. Дале је утицала, да савити поседнице земље у комитатима еденбуршким и ајенбуршким, оснују удржава за закуп већих имања. Дале је удржане уз промошћу министарства у 7 општини одржало племтарско курсеве и у 120 општини стручна пољопривредна представљања. За државе предаванају закључено је да се набави пројекциони апарат „за изношеној слици као у блоокону“. С ободавањем и радионом приказивањем је законски пројекат о унапређењу земаљског сточарства, једино с тим доплатом, да општине не набављају самостално мешавине расплодилаче – западна грава – но по савету и избору сточарских обласних инспектора.

Пољопривредна поучна путовања. – Путовање је за људе сваки поизвиша постало једно важно средство за промовирање а тим пре за пољопривреднике који том приликом изнају много штог-шта корисно да видје и да се науче, што у својој земљи не могући ни видети. За ту циљ у Горњој Аустрији је већ пре толико година Пољопривредно друштво у Линцу запело утврђују за путовања, те да и мање могућини пољопривредницима да могућности, да могу узети учешћа у поучном путовању које скаже године приређује. Србија стаје 50 хелера и ко добије, он добије бесplatni пут са свима трошковима за ту годину и ретко ко, је добио на утврђују, да је пропусту користити са српским случајем. Ове године предузело је путовање у Виртембершку и учествовало их је 16. Они су посетили домену Плахое и Хохенхајз. Ово је једини једини немачки пољопривредни школа која се налази посред једног угледног пољопривредног добара величином 300 хектара, уз коју постоји и радионица за сељачке сировине, са двогодишњим течјем. Проводи је за усавићни ратарнице морају имати преко 17 година, добијају бесплатну храну и стан, али за то морају обавезно радити све пољопривредне радове, да заслуже своје одхрану. На имању постоје градине, ограде поља, стаје и друге аграде, машинска аграда, не стајају разне сточне расе за заштиту и за ужетак, рибњак, млекарница, завод за пециво радије, технолошки завод, пољопривредно-хемички огредни завод са стајама за отегде храњење стоке, метеоролошки завод и завод за одгајање семена од усева, а у замку забијери.

Учесници поучног путовања посетили су симаја и воћарски завод привредног саветника Лукаса у Рајтингену, где су могли видети изложбу свијету у заводу воћних прерада и сората воћа и где су добили стручна и исхрани обавештења о свима појединачним сортама и љаховим особинама.

Затим су посетили велику ваграмскојину државнију арсеналу у Мадбаху, где су нашли 136 паства, и да се који од њега лешници и савршенијих форми, издребали и почвila свијет доба.

Пример предад поддржавања. –

Земаљска макарско-домаћиначка школа Селе код Новог Тичана, стоји под управом управнице Гизеле Шиндлер и у 22-ој 1908/9 школској години имала је 22 ученице, што је и највећи број који школа према обиму своме може да прими. Млекарни школски пријавио је на прораду 40.955 литара млека и из њих прерадио 939 кг. смажег слатког масла (бутера) и 7215 налазу разних спрема. Колико се дели школа и појма значај и важност васпитања сеоских девојака у пољопривред-

ном духу у Моравској, види се по томе, што се у толиком броју ученице пријављују, да се морају одбрајати и што су се кроз које ће се тек у октобру 1910. год. отпочeti, још сад пријавиле у много већем броју, но што се примити могу.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК ХХІ СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва
држане 25. септембра 1909. год. у Београду.

(српштак)

125. Председник предлаже, да се у „Тежаку“ штампани чланци „о новим америчким подлогама“, од г. Јаје Тодоровића, азбог своје практичне предности, одчитајују у засебну књижницу и моли Управу да одреди, у колико примерака да се одштампа. – Предлог се усваја с тим, да се одштампа у 500 примерака.

126. Износи се решавање потраживања Управе Тона-Чилдерске Економије, да јој Друштво исплати 60 динара за 12 комада борова, који су за време прошлогодишњих изложби у друштвенном дворишту ради украшавају засадени. – Решено: да се Управа Тона-Чилдерске Економије извести, да јој Друштво поменуте борове стапају на расположење, пошто их Друштво није ни тражило да их у својину откупи.

127. Чачанска Окружна Подружнице вавештила да се је конституисала и отпочела рад. – Прима се к' знању.

128. Потпредседник г. Ана Јакимовић је референт за подружинске послове, подноси проглашавање Правила Чачанске Окружне Подружнице и предлаже да се прими и одобре. – Одобравају се.

129. Чита се молба г. Вазимира Виторовића Председника Крушевачке Окружне Подружнице, да Друштво одреди његовомену путни трошак за иностранство, када поизвиши на изучавање подтарумата; исто теко да га потврдомоге и у издавању његе да на страна буде. – Друштво, и ако би било веома до г. Виторовићу у томе помогне, нема материјалне могућности да то учини, него ће молбју с препоруком од своје стране упутити г. Министру Народне Привреде на поступак.

130. Износи се решавање молба Милоша Виторовића из Златарића, да му Друштво поклони једну лавандску држачу. – Да се извести, да му се по молби не може учинити.

131. Износи се решавање молба Михајла Михајловића из Александрова, да му Друштво по мульчу, коју је проше године као награду добио, замени другом, комбинованом. – Решено: да му се та замена учини с тим, да разликује котитала Друштву наклади.

132. Чита се молба г. Винадина Поповића учитеља из Гутперлице на Косову, да Друштво одреди износиву поомоју за подизање иконостаса у цркви „Мала Грачаница“. – Да се г. Поповић извести, да Друштво нема могућности да би тој молби могло да оձаји.

133. Чита се телеграм од Подружнице Ужице, којим бла-
гаваје Друштву на указају помоћи за приређивање изложбе. – Прима се к' знању.

134. Уредник „Тежака“ подноси предлог о хонорисању радова у 21. до 23. броју. – Прима се по предлогу и утврђеној норми, а књигу хонорара да овере чланови Управе г. Милисав Ж. Петровић и Сретен Јевтић.

Преглед 34. броја „Тежака“: – Чланци: – О уређењу пољопривредног одсека нашега Универзитета (српштак) – Зашто су бикови често неспособни за скок, а зашто неједнодни? – Охранивање телада млеком – Ведице, средисе и мале баштинге (српштак) – Подистак: – Електрина и усени (наставак) – Велешке. – Гласник – Друштвени и подржаничи послови (српштак ХХІ-те седнице).

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ МЕСЕЧНО:
18, 28 и ПОСЛЕДЊЕГ ДАНА У МЕСЕЦУ

ПРЕТИПЛАТА И РУКОПИС
УПУЋУЈУ СЕ
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ПРЕТИПЛАТА ПРИМАЈУ И СВЕ
ПОШТЕ

А ОБОВИЈ НАЈВИШЕ РЕВЕНЦИЈА ОД ДЕСЕТКЕ
1869. год. 284 првишк друштвени
ВОДИ КОВИЋ ВНОШАЧАНО

Цена огласица изложена је на
последњој страни.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ
Њ. В. КРАЈЛЯ ПЕТРА I.

ЦЕНА ЛИСТУ

ЗА СРБИЈУ

на годишњи 6 дни, на поса године 3 дни.
ДРУШТВО КОМАСИН, ЧАЛДАРСКИ, ДРУГИ,
ДРУЖИСТВО, ОСНОВНО, ЧЕТАНИСКИ, ДРУГИ,
СТАЛ, ВАРДА, ТАНК, МАСАСТИН, ДИ-
ДАРДИЧИНЕ ЗАДРУГИ И ЧУВАР ЧИМА ДО-
БИЈАЈУ ЛИСТ У ПОДА ЦЕНЕВИ, АКО ПОДОГ-
ПРЕТЕЛАУ ГИАНДРУ За ЦИВЛУ РОДИТЕЛЈУ.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ

ВАН СРБИЈЕ

на годишњи 8 франака, во СРБ. ПОЉОПРИ-
ВРЕДНОМ ДРУШТВУ И ЈПХОВИМ ЧЛЯВОВИМА И СИМ-
ПЛЕК ЕМБЛАДИЧИМ ЗАДРУГИ И ЧЕТАНИСКА,
ЧЕМА, ШКОЛА И МАСАСТИН ДОДИГАЈУ ЛИСТ
ВА 6 ФРАНАКА, КАД ГИАНДРУ ПОДОГ-
ПРЕТЕЛАУ И КАД СЕ ПРЕТЕЛАУ ВОД СВОЈ ГУРУ-
ДИВА ПРЕКО КОГА ЧИМ СЕ ЛИСТ СЛАТИ.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

за Срб. Пољопр. друштвне класине, председник Вучко С. Богдановић

одговорни Уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

БРОЈ 35. и 36.

БЕОГРАД 25. ДЕЦЕМБРА 1909. ГОДИНЕ

ГОДИНА XL

ЦАРСКИ ТАЈНИ САВЕТНИК Д-Р ФЕРДИНАНД ВОЛТМАН

Професор Пољопривреде и директор Пољопривредног Института на Халском Универзитету у Пруској.

Првог октобра ове године одиграо се за историју пољопривредне наставе један важан догађај. Тога је дана први директор и оснивач првог универзитетског пољопривредног института у опште — уважени светски научник, тајни саветник, професор Д-р Јулијус Кини у 85. години свог живота коначно сишао са катедре професорске и предао своме наследнику директорство првог универзитетског пољопривредног института — Халског.

У колико је то по себи неповољна вест, што најука пољопривреда губи из редова својих активних раденика једног од најбољих — и самеца, који је под столећа било жижа науке пољопривредне за цео свет; у тојлико је по себи утешнија појава што је за заменика одабран Кинију позват један од оних љака његових, који је не само доволно разумео свога учитеља, већ је у извесном правцу и даље отишао.

Тај заменик Кинијев јесте познати научник и испитивач тропски, царски тајни саветник, професор

листовима величјеног албума „Умна Немачка“ који су посвећени биографији овог научара гласи: „Фер-

Д-р Волтман, почасни члан Српског Пољопривредног Друштва.

Ово због чега приказ рада новог директора Халског Пољопривредног Института има и обједињатог значаја за српске пољопривреднике јесте његово превелико интересовање за српске пољопривредне прилике, култивисање извесних сората шиненце из наших крајева и огромна љубав и оданост којима он нарочито предуређе и испраћа српску младеж, што се на томе институту школује.

Али и да није тих особина његових, забо којих је одамнила избором за почасног члана Српског Пољопривредног Друштва, познавање професора Волтмана како научника пољопривредног, мора бити потребно и драго спомен српском пољопривреднику, јер је наука у опште универзална, међународна а прваци њени као такви — космополите, радници целог света. И прва реченица на овим

динаца Волтман спада у овај ред пољопривредних научника, који су сву моћ и стваралачку снагу посветили општем благосостању.⁶

А пред ирај теопицирне биографије вели се: „У Немачкој је Волтман први пољопривредни научник и доцент, што пољопривредну науку универзално проучава и предаје.“

*

Професор Волтман рођен је 1857. год. у селу Хицакеру и син је једног тамошњег сељака — Карстена. 1881. године сарпиро је гимназију у Рацебургу а за тим се неко време бавио на практици пољопривредној код чувеног одгајивача разних сората пољопривредног усева — О. Безелера — Андребека. Најзад је ступио на Универзитет Халески као студент пољопривреде, хемије и ботанике. За тим се неко време бавио у истом циљу у Берлину и Хајделбергу и поновио се вратно у Хале, где је 10 новембра 1886. г. промовисан за доктора и постао асистент професора Кина.

Од 1888. године отпочиње неколико краћих и дужих путовања у јужну и западну Африку — специјално у колоније немачке, прво по мобиј хамбуршког колонизационог удружења а за тим по налогу немачке владе. 1891. године хабилитирао се професор Волтман као првитец доцент на Халеском Универзитету и почeo са предавањима из Климатологије. Већ 1892. године поврат је за напредног професора на универзитет у Бреслави, где је после 2. године при растанку изабрат од тамошњег пољопривредног удружења за почасног члана у знак заслуга за пољопривреду Шлезије.

После посете светске изложбе у Чикагу пропутоао је Сев. Америку по тражењу владе, а по свом повратку био је изабрат од пруског пољопривредног министарства за редовног професора Польске Приједре па Пољопривредној Академији у Бону — Попелдорфу.

Ту у Бону, први пут је професор Волтман на делу показао предност свога величког организаторског духа. Зграда института за науку о земљи и гајењу културног биља Пољопривредне Академије његово је дело. То је први и даље, по општим признањима најбољи институт своје врсте. Распоред кабинета, ученици и многобројних лабораторија једних према другима и свих према вегетационом одељењу и огледном пољу, могао је ученици само човек ретких особина професора Волтмана.

Из Бона је професор Волтман предузео по налогу пруске владе већа путовања у немачке колоније: Камерун и његове шуме у Африци. Повратак његов из Африке обележио је почетак рада на научно — привредном испитивању и експлоатацији колонија немачких. Многобројним предавањима, и расправама, оснивачем колонијалне школе у Виценхаузену и издавањем стручног часописа „Гротерпланз“ Волтман је учинио огромне услуге својој земљи и постао први ауторитет на пољу колонијалне польске привреде и политичке у Немачкој.

Године 1897. проучио је професор Волтман по налогу царевинске владе немачку источну Африку и у публикацијама и извештајима учинио веома зна-

чјане предлоге, са којих је одликован орденом црвеног ораља. А када је идуће 1899. год. поновна извршио један инспекциони пут у колонију Того и Камерун, био је од цара немачког проглашен за тајног државног светицника са додатком царски, а после скуштице колонијалног света, у којој је професор Волтман као изасланник владе и стручни научни ауторитет судељовао, одликован је исте године од Мекленбуршког херцега златном медаљом за заслуге на пољу уметности и науке.

Све до 1905. год., професор Волтман био је посвећен својим професорским радовима у Бону где је на пољу одгајивања разних нових сората пшенице — укрштањем и аклиматизацијом страних, америчких, постоја први канцелитет на овом пољу. Тако је он по налогу владе проучио острва Самоса и дао оцену о њима. Остао је и даље члан надзорног одбора колонијалне школе у Виценхаузену, члан управног одбора колонијално — привредног комитета Азијатског друштва итд.

Поред тога радио је професор Волтман и у Немачком Пољопривредном друштву а остало и даље председник комисије за оригинално семе у савезу немачких земљорадника (Bund der Landwirte) У исто време Волтман је водио контролу и уређивао једно велико пољопривредно — шумско добро, од 2000 ха у Рајнској провинцији, а од 1906. г. једно исто толико добро у Холштајну.

У пролеће 1905. године оставио је професор Волтман своју обављату делатност у Бону — Попелдорфу и примо се избора за редовног професора на Пољопривредном Институту Халеском Универзитету и за повременог заступника директору Кину.

Овде на потпуном универзитету развио је професор Волтман пуном снагом своју радњивост у свим обележеним правцима. Предавања његова у зимским семестрима о описаном делу земљорадње допуњује он преобогатим оригиналним сопственим збиркама свих могућих врста земља, биљака итд. а у летњим семестрима предавања о посебном делу земљорадње добијају академско обележје са његовим сопственим оригиналним огледима и радовима у оградном, научном и одгајничком пољу, као и многобројним експузијама у ближу и даљу околину.

Његова темељност знања, његова марљивост и метод, са којима он обрађује наставни материјал па његов велики говорнички дар, учинили су да слушаоци, где он предаје, буду вазда препуне слушалаца најдајајућих вера и народности у свету.

Број слушалаца његових радионици је растао из године у годину, па и данас расте.

Дољаском професору Волтману на Халеском универзитету није само добивено у томе, што је стари Кипов дух оживио и дао чувеном институту новог полета, већ је створена и нова универзитетска катедра за колонијалну пољопривреду и политику. — Са великим успехом предаје Волтман на Халеском Универзитету ове предмете те врсте: „Польска Приједра жарјог појаса тропа“ са особитом обзором на нашу колонију⁶, за тим „Развиће и насељавање наших колонија“, за тим „Развиће и насељавање наших колонија“.

Но у вези са проучавањем тропског, жарког појаса у погледу польске привреде проучавана профе-

кор Волтман и субтропски појас и пародне зоне климатске у које спада и наша земља.

Његово интересовање за наш крај датира од пре 2 године, када је по позиву аустро-угарске владе ишао у доњи Банат да прегледа и да стручно мишљење о гајеву прирочи у барутштинама дунавске низије. Од тада је он своје раније огледе са оснатацаш пшеницама, српском — банацком, продужио са још јачом енергијом.

Радови његови, са којих је постао славан на овом пољу сајто се у стваралу две врло родне и према болестима отпорне сорте јарице пшенице за немачке прилике. Увиђајући, да су немачке климатске прилике погодије за јаре не озиме усеве, професор Волтман је са планом радио на производњи једне такве сорте пшенице. Између многобројних сората јарице, које је донео на Америку 1895. год. и гајио у огледном пољу попелдорфском нашишао је он на један пшенични струп по све сис, азот јаког војштаног пепелька на листу. Очувавши семе од тог струпа, гајенем и се даљим избором стручнова он је произвео за неколико година т.зв. „плаву даму“ — до сада најбољу јарину, од које његово огледно поље и други најмљена добра не могу да пропишу доволно семена за многобројне поруџбине, које долaze са свих страна. Сличним научним произвео је он и јарину под називом „Зелена дама“ и многе друге признате сорте, које су приносима и квалитетом превазишли чврсту француску Вимаренову јарину „Бордо“ и америчку јарину „Ноје“.

Разуме се да овај преглед рада Волтманова на пољу практично — пољопривредном на пољу његова професорског рада не садржи ни издака све оно, што је овај човек учинио у том последу.

Његова литературна, књижевничка делатност не изостаје ни мало из оне прве. Од многобројних радова његових, да најведем ове: само најглавније:

„Непосредна пореза и програм непосредног порезовања“.

„Пољопривредна настава Енглеске и Шотске“.

„Музика стока и млекарство Енглеске“.

„Приложак за испитивање и усавршење тачних огледних метода у решењу питања културе земље и биља“ (извештај из физиолошке лабораторије пољопривредног института на универзитету у Халу). „Пољопривреда жарких предела (трова) за немачке колоније у Африци на научнији и практичнији основи“. Свеска I „Природне основе Пољопривреде жарких предела и знаци за њену оцену.“

„Зашто су нам потребне пољопривредно-метеоролошке станице и како се оне најбоље уређују.“

„Књиговодство за плеског сељака.“

„Пољопривредне путописне студије кроз Чикаго и северну Америку.“

„Пољопривредна метеоролошка станица на огледном пољу Академије у Бону — Попелдореу.“

„Прописи таксаџије неколикох немачких држава.“

„Плантаџе у Камеруну и њихови циљеви.“

„Циљеви и успеси немачког колонијалног друштва.“

„Камерун“ у вељећенном делу. „Немачка и њене колоније.“

„Немачка источна Африка.“

„Извештај о путовању у Того, извршеном по налогу колонијалног одељења министарства спољних послова.“

„Капитал храњивих градива код западних немачких земаља са нарочитим обзором на њихово геолошко порекло, катастарски бонитет и потребу ћубрења“ Споменица за освећење новог института за науку о земљи и културном биљу у Бону — Попелдорфу: „Чилеска шалитра или Амонијак.“

„Засађивање и насељавање на острву Самоа“ „Јулијус Кин, његов живот и рад.“

„Семе и гајења биљака у праси.“

„Национални и етички значај наших колонија.“

„Испитивање земље“

„Узов и потреба Немачке за страним пољопривредним артиклема“ итд.

Поред многобројних чланака у свима најбољим стручним часописима, издаје професор Волтман свакогодишње редовне обилне извештаје о радовима у институтима, којима је руководио, издаје напред поменути часопис за колонијалну пољопривреду итд.

—

Ово су у најкрајним потезима радови великог немачког научника и пријатеља нашеј. Успеси тих радова учинили су да име професора Волтмана буде познато и славно не само у крајевима, где се немачки говори, већ и далеко преко тих граница. Велика популарност, коју је професор Волтман својом темељношћу и истраживању у научним истраживањима стекао, тако је висок ступањ достигла, да је њему досуђено да буде заменик Кипов и заузме његово директорско место — пуно чести и славе.

Као почасном члану Српског Пољопривредног друштва и великом пријатељу српске пољске привреде, коју жели да још и нарочито прочу — можемо уваженом професору Волтману само честитати овај редак успех и нов положај! —

Нека ми јо дозвољено, да тој честити професору Волтману придружи и једну нарочиту — његова ћака —

Д-р Милош Радосављевић.

СПРЕМАЈМО ДОБРЕ ДОМАЋИЦЕ

Нико онолико стечи не може, колико неумешна домаћица може да растече. Тако вели наш народ.

Домаћица може више да изнесе из куће у својој несрећи, но што домаћица може у кућу да унесе на четири коња. Тако говори један народ који живи на северу Европе.

И сви други народи имају своје изреке и пословице из којих се види, да сваки тај народ добро увиђа да је за скакога домаћица неома важно да му је домаћица не само честита и вредна, него и да потпуно разуме, да све кућевне послове врши на потпуно задовољство домаћиново и са што више економије.

Сви народи још од пре Христа увидели су да сваки жена има четири велике дужности: дужност рођољунке, дужност домаћице, дужност супруге и дужност матере.

Сва народи још од прастарих времена увидели су да су послови сваке домаћице и врло важни и врло многобројни; жене су дужне старати се о здрављу укубања, о кеси кућевној, о кујни, трпези и одећи, о чистоти и реду, о части и угледу целог породице, о васпитању деце. Даље, на домаћину се наславља и камбар, и подрум, и трап, и кујнска башта и најат и живинарник и крајварник, и млекарник и пчеларник, и гајење свилобуба — то јест све што треба један дом од животних намирница и да забави и да сачуви и да купи и да проди. А, осим свега тога, иду домаћице и на коњицу и на жетву и на друге тежаке послове на ливадама и вилавама, по бранцима, виноградима, воћњацима и разним другим расадима, па крај свега тога оне су још и стапни саветодавци својих инокосних домаћина, јер договор кубу теке.

Тешко данас ономе дому, тешко ономе домаћину и оној чељади где домаћица није спремљена за све те тако важне и тако многобројне послове.

У сртним земљама давно постоје домаћичко — васпитне школе у којима се женска омладина учи готовљењу јела хранљивих и лакосврљивих ајватних као и јела за болнике. Уче се нези здравља, уче се мушки крава како и подсеријавању преради млека у свима правцима, уче се гајењу, утралашавању и преради свију врста кухинске зелени и поврћа, уче се преради воћа, уче се одржавању чистоте и реда по свима зградама и стајама, уче се одгајивању живине, ичела, свилобуба, уче се домаћичком рачуноводству, уче се кројењу и шивењу рубља, уче се неговању болесника, уче се побожности и пијемености, учи се лубави премиј својој народности итд. итд.

Ето такву домаћичку просвећеност дају женским чељади све оне државе, које су увиделе важност жене као просвећене домаћице и које су увиделе да дом не стоји на земљи него на женама. Тако раде оне државе које су увиделе да њихов народ без тако просвећених домаћица не може напредан и спретан бити, само се у нашој држави с тима застало. Нити имамо у довољном броју практичких пољопривредних школа које су потребне за стручно просвећивање будућих пољопривредних домаћица, нити имамо домаћичко — васпитне школе за одговарајуће истинско просвећивање будућих домаћица.

Да жене нису толико потребне не би их Господ ни створио. Да дужности женине нису тако корисне не би ни стварозаветно Свето Писмо [писано много раније пре рођења Исуса Христа] онако се похвалило изразавају о узорним домаћицама.

Да жене нису саставни део човечанства зар би и сам Исус Христос, син Бога живога, а најснаптије и учитељ света, онолико много подлага на просвећеност жене, зар ба се прво њима јавио после скога воскрењења? А сви знамо да је наша Света Црква увршијала радо увек заслужне жене и у ред светитељки и божјих угодника.

Дужност је даље наше државе већ и зато што је православна хришћанска да одговарајућим старањем и потребним школама допринесе, — да се у народу створи што више узорних жене, које ће најбрзеније и изучене домаћице што боље одговорити своме позиву, ради кога их је Господ саздао, те да српски народ и уопште човечанство виде што већу

корист од њих. На тај начин одговорила би држава најбоље својим обvezама према хришћанству, према човечанству и према народу који ју је и створио и који је и одржава.

Пије само добовољно то, да домаћини умеју што вине, да произведу и зараде, него је врло потребно и да домаћице умеју са тиме разумно да располажу.

Само добро васпитана и стручно образована домаћица може да буде прави сарадњеник свога просвећенога домаћина и да му својим уменjem и од најскромније колебе начини овоге земљијски рај.

Држава треба да увиђи важност домаћице, па да по примеру Исуса Христа буду и жене са људима равноправне у просвећивању, јер просвећеност треба и једне и друге те да српни буду обое и да се једни другима диче, а сада није тако, нити може бити тако јер нешвеште домаћице растуре годишње милионима народног иметка.

Ма колико мираза донела једна мама своме момчету, није му тиме донела никакву срећу у кућу, ако она нема никаква знања и никаква разумевања за своје домаћичке пословне дужности.

Дом је срећан ако је срећан брак, а брак је срећан ако је домаћица прибавила знање да рукује домом и свима пословима у љему. То пак знање могла је домаћица прибавити само у случају, ако постоје потребне школе за женску омладину, за будуће домаћице.

Годиње се троши нешто милиона динара само из државног буџета на тако звано народно просвећивање а ипак ни једне једине школе нема која би смешкају женску младеж са времала за добре домаћице.

.

ВЕЛИКА ОСКУДИЦА У СТОЧНОЈ ЗАПРЕЗИ

У чланку „рђаво орање — рђава жетва“ истакано је важност дубоког орања и подубљивања наших вина. Наведен смо да је први фактор за дубоко орање добар плус, а да је други исто толико важан о коме ћемо сада да говоримо: сточна запреза.

Са малим изузетком, у свима крајевима наше отаџбине употребљује се за орање само говече. Тек у последње време виђа се по Стигу, Мачви, Посавини и неким местима Поморавља да ору коњима. — Да наш пољопривредник за другу запрезну стоку неће да зна, или је подсећају безразложно, огледа се у изречи којом тегаље волове називају својим „хранилима“.

Што је наш пољопривредник и дан даљи још непрестано везан за једну врсту сточне запреge — за говече — којом се у свима тежаким пословима служи, само је да је јакљене и још један доказ више, да разумно обједавање земље није коришћено много у напред и да је пољопривредник у застоју [стагнацији].

Живеши под утицајем несавладљивих економских сметња које чине зависници наша економија напредак, ми смо упућени да се још за дужи низ година у земљорадњи служимо са што савршенијим ручним оруђима, справама и машинама које тегаља стока вуче.

Неналазећи добољне, добре, јаке и снажне запреge у говечету, јер за све радове и прилике ово

није ни подесно, — ми смо упућени да је потражимо у другој врсти стоке — у конјима, који у већини техничких радова треба да заузму место тегљених возова и крава.

Неулазећи даље у ово питање које је веома важно са гледишта наших социјално-економских прилика, — да сада само указујемо на то: од колике је важности сточна запрега за напредну земљорадњу, да ли је чисто доволно и каква нам је сточна запрега?

Сточна запрега и животинско, сточно ћубре јесу две споне које незују ратарство за сточарство. По статичком закону: да се земљи ћубрењем попрате материје жетвом узете, потребна је стока и сточна запрега; да се плодовима ратарства обдевајамо земље да савршенији облик за промет и употребу, потребна је сточна запрега; при орању, том првом и најважнијем поступку у земљорадњи, најсавршенији плуг, дрљача, ваљак итн су, остају неупотребљени, неискоришћени, ако нема снажне сточне запреге да ова оруђа покрене. — Дубоко орање и подубљавање наших њива које радње осигуравају добру жетву предвижу, не да се ни замислите без јаке, добре и доволне сточне запреле.

Наставе сад питање имамо ли доволно сточне запреле за обделавање наше зирлатне земље?

Пустимо да на ово питање одговоре ови статистички подаци:

По статистици за 1900 годину било је у Србији
коња 186.884
говеди 956.661

Пошто укупна површина Србије износи 48.589-4 квадратна километара, онда на један квадратни километар долази

коња	3.7
говеди	19.7

Од целокупне површине обрађује се приближно 50%, према томе долази на један квадратни километар културне земље

коња	7.4
говеди	39.4

Ако горње бројеве упоредимо са бројем становништва, онда ћemo видети на колико становништво долази један коњ, односно једно говече.

По статистици за 1900 годину било је у Србији укупан кругли број 2,500.000 становника; према томе долази:

На 19 становника 1 коњ
На 2-6 " 1 говече

Према статистици за поменуту годину вредност је износила у динарима

коња 22,372,351; од комада 120 д.
говеди 95,641,731 90 д.

Према овим подацима вредност по једном квадратном километру целокупне површине износи

коња 444 дин.
говеди 1950 "

А по једном квадратном километру зирлатне земље

коња 888 дин.
говеди 3.900 дин.

По статистици од 1905 год. било је:

коња 174.363
говеди 962.503

На 100 ектара односно један квадратни километар долази:

коња	3.6
говеди	20.1

Вредност је износила за поменуту 1905 годину укупно и по комаду:

коња 17,786.824 дин. или 102 д. по ком.
говеди 79,602.610 " 82 д. по ком.

У години 1905 било је свега стоке која се могла употребити за запрегу и товарење и то:

коња тегљених 59.664
* јахањих 49.555
* товарних 34.624
волова тегљених 27.113
права музара 94.110
* јалових 60.632
бикови 6.510

Свега 262.604

Према овим бројевима изгледа да ника спрежне и товарне стоке способне да за земљораднице послове 262.604. Од ове цијеви треба одбити од броја крава музара и јалових (која стоењи) проценит најмање 40%, што се због телена и стеноности не могу употребити на рад, онда би остало 256.421 грав.

Кад се узме да је 1907 била врло коња с по земљорадници и по сточара, због дуготрајне суше па је због велике оскуднице у сточној храни, српско сточарство прешивело једну страшну кризу, из које је изашло смањено најмање са 30%, поред редовног морталитета (под крупне стоке до 2%), онда приближно можемо једва рачунати да имамо укупно спречне сточне запреле за полози пререде радове [коња, волова, крава] свега 174.367 грава.

Ради потпунијег излагања додајемо још: да је у 1905 години било подузетника, домаћина који се стално баве земљорадњом: 325.151 са 2,097.988 становника, учествујући у овом занимљу и обрађујући 1,027.815-71 ект. под пивама и 322.683 под ливадама без винограда и градина.

Шта нам све изазују ови бројеви? Они су истини нема, али представљају страшну слику неминовног падатка у пољском привреди, услед ове огромне оскудице у сточној запрели. Они изазују:

1. Да бројно стање коња и говеди стално опада;

2. Вредност коња и говеди у току 5 година znatno се смањила; и

3. Да сваки други подузетник — домаћин — сопственик земље, има по једног коња (јахањег, тегљег или товарног) или вола или краву. Другим речима: 162.575 сопственика који обдевају земљу, немају своје сопствене и сталне запреле сточне.

Пошто је код нас земља (њива) због рђавог обраћања, тешка и не може се дубоко и добро отрати без четврти добра вола или коња, то излази: да сваки четврти подузетник — сопственик земље, има два запрела грава, а да тек на једног подузетника долази по једна запрега способна за теже радове при обраћању земље.

Овде треба stati па овоме дуже и озбиљно размишљати...

Нама се чини да се ова препрека која кочи наш привредни напредак, не може обићи и да се за на-

предак пољске привреде односно па повећању жетвеног приноса, не може никита учинити све дате, док се не створе нововрли услови за повећање сточне запреме.

Кад је у земљама чисто индустријским: Енглеској, Немачкој, Француској, Белгији и др. у којима је парна и електрична снага нашла примену већ и у мајушишим предузећима и ситним земљорадничким пословима, — број стоке односно запрега — мерило и главни услов за повећање жетвеног приноса, онда много јачи разлоги налазују нама — земља која од земљорадње и сточарства живи, да на ову околност обратимо своју пажњу.

За доказ горњих навода је податак из статистике страних земаља;

ДРЖАВЕ	Године	Вредност стоке укупно		На 1 квадратни километар долази		На 100 становника долази		
		Коња	Говеда	Коња	Говеда	Коња	Говеда	
Немачка	1895	4,038,485	18,493,720	7.5	34.2	7.8	25	
Француска	1897	2,899,131	13,486,519	5 —	25.1	6.7	34.9	
Русија	1888	—	27,922,657	—	—	—	29.3	
Енглеска	1898	1,517,166	6,622,364	6.6	24.4	4.5	16.8	
Аустрија	1890	1,548,197	8,443,963	5.2	28.8	6.5	36	
Угарска	1895	2,282,028	6,728,257	7 —	20.7	12	35.8	
Италија	1890	720,000	500,000	2.5	17.5	2.2	15.8	
Румунија	1890	532,526	2,328,978	4.8	17.8	10.7	35.5	
Бугарска	1893	343,948	1,767,974	5.5	18	15.5	47	
Босна и Херцеговина	1895	231,322	1,417,341	4.6	27.8	14	90	
Србија	1900	186,499	956,661	3.7	19.7	5.3	38	

Бројеви јасно говоре без никакних даљих доказа.

На првом месту стоји Немачка у превази бројем стоке по квадратном километру, на другом А.-Угарска и Француска и Енглеска и т. д. Да су па Немачка и Енглеска разумним објелашавањем земље, постигле колосалне жетвени приносе још 3.000 кг. пиштице по екстарују то је познатом случају културном свету.

Нама се не препрестано назише „Велика култура“ од странаца и привредника „волонтера“. И ми то у ствари желимо и на томе дефинијама радимо. — Али ако желимо „велику, културу“ ради самога напротека у пољском привреди, ми је не можемо и не смо жељети у ономе облику у коме је познајемо код величина народа на западу. — Наша је производња у овима „сигма“ или да употребим уобичајени научни термин: код нас је „мала култура“. И ако је велика култура колективног свега напретка који је поглавито у овом веку постигнут, она је с друге стране у облику, у коме тамо постоји, утук за ситне производње који представљају велику величину или још боље масу народа.

Код савршенијих пољопривредних оруђа: плуга, дрљаче и вљака; код најбољих и ситнијим земљорадничким пословима применењених машини које брже стварају и савршеније раде, — наша ће пољопривредник остати увек назадан и имати на године у годину мању и лошију жетву са својих пивана, ако се не спадне већом и бодљом сточном запрегом, јер су ова оруђа применељива и савршеније раде ако их креће снажна сточна запрега. — Препоручавати нашем земљораднику разумније радије, нешта чак ћубре и друге мере за увећање жетвеног приноса,

узалудно је, ако наш пољопривредник не буде имао ни толико запреge, да изнесе на своју пиву опо ћубре које му је кућни праг затрало. — Сваколико утицање књигом и речју, сви убедљиви (агретациони) гледи који га упућују на разумнију културу усева, све то неће ништа помоћи, ако се претходно не створе код наших привредника много нововрли услови, што су данас, за државе бројко више и јаче сточне запреge. Ти се неки услови тек онда створију, кад се заследењем птићних билаца, буде производило много више и боље сточне хране до данас; тен ће се тада бодљом и обилнијим исхраном стоке, имати више и јаче сточне запреge.

Дак је овај проблем не реши, док је ова пољазна тачка — ова оскудица у запрези — не збрише,

Из ове табеле види се да у Италији долази највећа храна на квадратни километар него у Србији; у Румунији у Бугарској највеће говеђе, Италија, Енглеска, Аустрија и Француска најду у односу време сточарству највеће ковеље; Волна и Херцеговина, Бугарска и Румунија највеће говеда.

Из свога се јасно види да је бројно стакле највеће стоке — коња и говеда — беслатно и реалније доста слабо.

— све друге мере биће узалудне или ће врло мало користити и неће давати никаква видна успеха.

Са тиме ваља бити на чисто.

* * *

Остаје нам да одговоримо на последње и најважније питање: каква нам је сточна запрега којом сада располажемо, и каква је стока добра или рђава? То се може утврдити једино упоређењем са напреднијим државама.

Ево тог упоређења:

Вредност једног грава

у Србији	у напреднијем државама
1900, 1905	700. дни.
коња 120, 102	700. дни.
говеда 90, 82	250. "

Два су важна узорка што крупна стока у Србији бројно и квалитетом опада.

Прије је азог отежаног извоза и несрћених политичко-трговинских односа са суседним државама, а друга азог тешке кризе коју је преживело српско сточарство да минуле две године услед велике оскудине у сточној храни која је наступила од дуготрајне сушне.

Но исто тако има велики део кривице и до самих одговарача што помамо бољих запрежних грава. Да напевдимо само ово:

Као што смо већ раније поменули, волови су у нашем народу главна запрежна снага у земљорадњи. Са њима су врше најтежи земљораднички послови, па при свем том много се греши при употреби во-

лова и одгајивању за вучу. Истаки ћемо ову општу и врло рђану наизку нашег сељака што сувише рано, односно сувише младе волове преже. Јунчић који једва да је павршио годину и који месец, упрегнут у пајнегзагранијијијајам, бркне онако неук под сијним теретом који му је његов неурачунљив госа на-товарио.

Неминовно је последица тога да таква јунад запрекаљају и да никад не могу бити добри запрежни волови, јер брзо истроше своју снагу, док још инесу ни везале kostи како ваља.

У свима напреднијим државља, волови за вучу нарочито се одговарају и хране таквом храном, од које се образују крупне kostи и јака мускулатура. Тако неговане грла тек по павршетку 4-те године почину се превази и на лапице послове употребљавати.

Исти је такав случај и са конјима.

Нека упамти наш земљораднички ово:

1. Да јунце, који ће моје доције бити „хранителик“ куће, почиће обувачавати павршетком друге године, а за теку вучу и стално употребљавати тек по павршетку треће године.

2. Да запрекину стоку ваља обилато хранити, нарочито за време тешких земљорадничких радова (орања) ваља јој давати доста и добре хране (јарме, мекња, сена).

3. Запрекину стоку ваља пажљиво неговати; никад је знојаву и ионистичарну у стаји не остављати.

4. Запрекину се сточи мора давати доовољно одмора на мекој и сувој простирици, на којој се не сме штедити.

5. Запрекина се стока не сме туђи и злоствљавати, — то је велики грех. Благо поступање запрекину стоку гори и питоми.

6. Исто је тако велики грех наисити повреде запрекину сточи неспретним и грубим прибором. Ваља употребљавати такав запрекин прибор, у коме се стока слободно креће, којим се прости и лако рукује и добро искоришћава у раду сточна снага.

7. Врло је значајно да се на овом месту дотакнемо и једног другог питања које има везе са горњим напоменама.

Код нас се много греши што запрекину снагу воловску до крајних граница искоришћавамо тако, да кад балдише у јарму, погуби зube, ослабе му органи за варење, онда тек тако осталера грла подгајамо за продају. Тако исто поступамо и са музним кравама у примијаду и спрези.

Никад не треба допустити, нити запрекина грла употребљавати на радове у дубокој старости, па онда бацати на гојење. Ово се двоје савршено не да измирити. Не само да сү стара грла, слаба и неспособна за вучу, већ онако изнурена са слабим варењим органима, подгужи разним, а врло често и опасним болестима.

Док је било обиљних и гојних пацњака, стара и запрекина грла и могла су се подгајати, али од када су наши привредници прикупљени пијачним захтевима да гоје стоку сувом храном у стаји, не само старија стока да не може да се подгоји, већ у по-следње време неколиким сексијама утврђено је утишавање од туберкулозе која је по свој приликам доспала од изнурености, рђаве исхране и прекомерне употребе у раду.

М.

ОДХРАЊИВАЊЕ ТЕЛАДИ МЛЕКОМ

(СВРШТАК)

Кад се телету даје млеко да из суда пије, увлачи у уста велике количине те често оде у душник и теле се загрди, а лако доспева и у бураг, где пређе у врење, укину се од чега телад добијају науди који по некад бива хроничан и смртносан.

Кад теле сине краву, оно добије млеко једине тоналоте што по здравље има особите важности. Међу тим, кад пије из суда, некада је то највеће а некада онеч хладије, што по здравље телета штетно утиче. А сам тога, кад теле сине, сине увек чисто млеко без прљавштина и киселина којих увек мора имати, кад се млеко музе и из суда даје. Тада оно брже расте и развија се, месо му је укусније и пријатније, но кад се поји из суда.

Нарочито код крава првотелкиња ваља пустити да их телад сину. Ударајући главом о пиме, ово се боље и правилније развија, те се у њому лучи све више млека, које теле не може увек да поснисе те се мора посље свакога сисања измазнати. Иначе, не учини ли се то, него млеко остане у вимену, слаби учење и питеће утиче на млечност.

Неки препоручују да се све четири сисе измазну, па онда да се пусти теле да сине, које ће поснисати остатак млека из вимена. Ово може имати своје вредности само онда, ако се претходном мером утврдило, да је оно млека што остаје у вимену доовољно за напредовање телета. Не буде ли се у напред ма и од прилике знало, колико млека остаје у вимену, може се десити да се више помузе и да телету не остаје онолико, колико је потребно за добар пораст и развијење.

Да би се дакле знало колико још остаје млека у вимену за теле, пошто се крава помузе, ваља сваки седам или осам дана вршити меренje. А то се онако чини: Ваља помузти своје млеко, тачно га измерити и забележити наћену количину. Сутрадан ваља обично измазнути, добијени количини обидти од јучашњега меренja, па ће се онда знати: да ли је количина која је остаја у вимену довољна или не.

Наравно, да ће ово да преди као приближен рачун, а никако као потпуно тачан, пошто се количина млека меана утицајем хране и становим здрavlja краве. Зато је горе и речено да ваља мерење вршити сваких 7—8 дана.

Сисање по вољи, тј. колико хоће, ваља дозволити теладима благородне, скуновате расе која желимо да однегујемо за добра заплатна града. Иначе то није саветно чинити у сваком случају: прво стога што цена маску може бити висока, а друго што ни за краву није добро кад је теле дуго сине и подвадљује⁶. Или и за саму телад дуго сисање може да буде од штете. Гладко тело навали на виме, па нема живо, алаво сине, којом приликом увуче у себе повећу количину ваздуха и добије надув. Теле, које су онако по вољи дуже сине, теже се одвија и највишава на другу храну. Другим сисањем, теле често поквари и изразијаш сисе вукући их, те крава од тога постане немирна кад се музе.

Кад се жели да се од младе телади одгаје добри болози за вучу, онда их ваља оставити да што дуже сину.

На штету је млечности кад теле не посипне сво меко, као и кад немирно сине, те га крава мора да траза. А у добре краве музаре теле не може да посипне сво меко и она га тргне, те се после не може ни да измезне и онда рђаво и штетно утиче на доцније лучење мека.

Напоменуто је напред да се телад могу хранити маком кад се пусте да сину по вољи, и кад им се ово из суда даје да пију.

Као год што има разлога да се телад пусте да по вољи сину, исто тако има разлога да им се то не да већ да га из суда пију.

За храњење телади маком из суда говоре ови разлози:

1. Кад се сво меко измезна онда се свагда лако зна колико га крава даје, што није случај кад теле сине.

2. Тачно се зна колико се телету даје, те нема бојазни: да му није дато мало или много, што би било штетно по здравље његово.

3. Што се телад хранеца на овај начин могу лакше да навину на другу храну.

4. Кад се судови чисто арже при овом начину храњења, побољшавају са реба, него кад телад сине.

5. Што се телад од крава муге после 8—10 дана одбити без великих тешкоћа, што већ наје случај кад сину.

6. Што је лакше однеговати женско тело за краву музару кад се из суда храни, него кад под кравом сине, јер нема склоности за гојење, а међутим брзо се развија.

При храњењу телади маком из суда, треба у главноме пазити на ово: Мако треба да буде топло 35° С. па било да се омада даје, чим се помузе, или да се са водом меша. Меренje топлоте мака ваља вршити термометром а не прстом, као што се то код нас чини, јер је прст неосетљив, те би теле добијало некад топлије а некада хладније мако, што по здрављу није добро.

Загревање мака које се има телету дати, врши се на тај начин, што се суд са одређеним количином мака метне у суд са водом, који се загрева до извесне топлотне тачке. Мако мора бити таје и слатко. За првих 8—10 дана док теле није колострум, треба му дати 4—5 пута на дан, на посред 4, па 3 и т. д. Али најбоље је ако му се буде давало по мање али почевше.

После свакога пијења и сисања мака, ваља телету опрати пљувку хладном водом.

Судови из којих се телад хране, морају се назад држати чисто и у исправном стању, како се у њима не би храна кварила и растурала.

М. В.

ЗАШТО СУ БИКОВИ ЧЕСТО НЕСПОСОБНИ ЗА СКОК, А ЗАШТО НЕПЛОДНИ?

(СВРНЕТАК)

Ако се дакле примети, да бик мимо свој обичај, неће да скоче, онда га у том случају треба свестрано прегледати па видети, да ли који од наведених уз-

рока постоји. Развејме се, ко може, најбоље је да позвам марвеног лекара, но често пута може и сам одгајивач по неки од наведених узорка пропаћи и отклонити га. Ако су наступили отоци и гнојења, треба лечење поверити марвенному лекару: Остало, може извршити и сопственик, на пр. да подсеће дугачке или подвијене папке, да одстрани камен или пљувнак који је запао између папака, да уганућа лади ладним облогама или оловним водом и томе подобро. Али, на шта поглавито треба пазити, то је, да се бик не пушта на кразе све дотле, докле га болови не минују, јер ће се у противном толико застрашити, да је после врло тешко понова га свићи да власкаче.

И место, на коме се бик пушта на кразе, већа бијати; оно не сме бити клизаво, нити пљувником и каменом посuto. У добро uređenim газдинствима на страни, ова се места нарочито припремају, а праве их на овај начин: место, које је за тај циљ одређено подиуби се за 25 см. и на место избачене земље, нанесе се сешканске сламе или сена, те се тако створи мека а чврста подлога где се бик, никуком случају, скочићу на краве, не може повредити.

Поред наведеног, узорак запад бике ће да скоче, могу бити слаба леђа или крста, а та слабост постала је услед ревматичног запалења [излебе] или услед јаког удара на пр. каквом мотком и томе подобно, па најзад може наступити, ако се бик у скоку претпурно на леђа. Ово се последње нарочито онда дешава, када краве стрмо нависше стое, а бик за скочи са ниже стране. Бик, који се тако претпuri а нарочито ако је почетник, темпо не се доцније одважи да скоче. Зато треба добро пазити да се овакав случај не деси, особито младом бику, кад на велике краве скочи а на стрмом месту.

Даље да бици онеспособи за скок, може бити узорак и често пуштање. Ово обично бива тамо, где је заједнички бик — општински или спреки. То су мањом добра гра, па је скако рад да га пусти на своју краву, те се пушташе врши без реда, на чак и по 3—4 пута дневно. Тако познати бикови изгубе за неко време вољу за парење, која им се враћа тек, пошто се добро поодморе. Скокови бикова, који се често пуштају на краве, обично су неподни и онда бива, да у општини — ако је бик заједнички — све више и више крава поваљају, а њему долазе све чешће и чешће скокови тако, да најзад пре времена а ненажајом одгајивача, за свагда онеспособи за приплод. Ово се може десити и у газдинствима где је уобичајено, да све краве уједно и исто доба тле а где нема довољан број бикова, да их оплоде, те оно мало бикова што има, морају са напрезањем да изврше свој задатак, али у таквом случају краве обично поваљају, а бикови се пре времена изнуре.

Када се учини добар распоред, тако, да бик преноше целе године равномерно скоче, онда један бик може оплодити до 80 крава годишње. Ако сезона (време) парења не траје дуже од два месеца, онда се једном бику сме доделити највише 35 крава, но у то их треба добро хранити зрачном храном (овсем) и најбољим сеном. Детелину и ма коју другу зелено храну, не треба им у то доба давати. Деси се да неки бик у добу сезоне парења, одједном изгуби вољу за скок, то га треба неко извесно време поштедити, а највише 8—10 дана и том

приликом му повећати оброк овса. Али као год што је корисно за неко време поштедити га, тако је исто штетно када му се даду сувише дуга поштеда, јер у том случају омлгави и отроми па неће да скоче.

Пред сам скок, бик може изгубити вољу за парење, ако се ускоро пред скок напије повиши хладне воде испод 9 степени Целзијевих, јер се у том случају нагло расхлади тробушна дупла, те услед тога наступи стезава (контракција) крвних судова стражњиковог трупа, због чега не може да се изазове надражај полних органа. То исто бива, ако се бик преко мере најед зелене пиће, напасе траве коју је слана попала и томе подобно.

Најзад, узрок неспособности за скок бика, могу бити и болести полних органа, но у томе случају треба одмах позвати марвеног лекара да предузме лечење. Болести полних органа јављају се како код крава, тако и код бикова и, једно друго може да зарази. Да су полни органи заражени, познајемо по пљувцима које искчува на уду код бика а код крава на усмилама. Пљувце прскају и остављају за собом трг љуког ожљива. Понекад ова болска олако прође, а често се и понавља и може да постане опасна, а обично бива узрок те бик изгуби вољу за парење.

*

Сасвим је друга појава неплодност бикова и разликује се од привремене неспособности бика за скок у томе, што баш неплодни бикови с вољом застакну краве, али оне остају јалове.

Узрони, зашто бикови постају неплодни, ови су:

Када се бикови сувише рано пуштају на краве па пр. са године дана, то се дешава да понеки млад бик врло рано показује вољу за парење па се одгајивачи преваре и стално га употребљавају за приплод. Такви се бикови врло рано и изнуре, па постота већ неплодни кад најрше године старости.

То се исто дешава и код бикова код којих се нагон за парење рано појавио, а одгајивач о томе не води рачуна и никад га не пушта на краве. У таком случају нагон за парење поступно ишчезава, па најзад изгуби сасвим вољу за парење и постаје неплодан. А бива код таквих бикова, и код старијих да огрезиу на скотским паникама, које их убрзо one способе за приплод. Нарочито се то дешава када се се стока у стајама подиже и храни, а ретко, кад се гаји и храни на пашњацима.

Да бикови не бе one способни услед сувишног пуштања, као што често бива да се на једну исту краву што но реч — из истих стопа бик пушта два тринут једно за другим, па да је крава већ првим скоком оплођена, добро је усвојити следеће правило:

Бик се пушта једанпут, највише два пута дневно, а према његовој снази и броју скокова, одређују му се у току неделе, један или два дана одмора, а то ће рези, ако се пушта једанпут, даје му се један, а ако дванпут, два дана одмора.

Ко је на свега наведеног, пажљиво прочитао узроке, а поред тога упушта, како да се узрони отежоне, имаће свакак исправнији, једрог и плодног бика, бар до најршених четвртих и пете године.

A. M.

ДА СЕ ДОВРШИ ПРЕВИРАЊЕ ВИНА, КОЈА СУ ОСТАЛА СЛАТКА

Врло често се дешава, да вина, ћарочито бела, не преврзу јесени потпуно, већ остану слатка. Када се пролеће време отони, таква се вина узмују у нова превиру, тј. да остатак шећера, који је у вина, претвори се у алкохол. Отуда долази, да се једно такво вино, као добро младо вино, може потрошачу да понуди тек на годину дана по берби грожђа; а ако би требало да се оно чува за дозревање и старење, онда би за његово старење читава година била изгубљена. Зато ће несумњиво многим виноделцима бити од користи и помоћи, ако чују за један лак и практичан начин, помоћу кога може, још у ово доба године, да се доврши превиравање слатког белог вина, односно вина, које није потпуно преврело. —

Да шире преврп и да постане вино, узрок су сићуше бљвице, гљивице, које се виде тек онда, када се микроскопом увећавају за 4—600 пута. Оне се, у виду клица, налазе на комјурици грожђеног зрна, а има их разних џахаромицес елипсоидеус, џахаромицес пастирнис, џахаромицес аникулатус. Када се те гљивице нађу у повољној средини, оне се посма брзо размножавају: — једна јединица гљивица, може за један сат да произведе четиринаест до петнаест милијуна себи сличних гљивица. Особином, коју ове гљивице имају, да за свој опстанак из шећера узимају киселионик, и да шећер претварају у алкохол, оне производе врсне шире. Ну, да би ту радију — прене, односно претварају шећера у алкохол, обављају како ваља, потребно је, да у шире буду новољни услови за пахов опстанак. Чим, даље, у шире не буде погодаба да опстанак и делатност гљивица, врсне се успорава или обуставља. А да се успори или обустави дејство гљивица, пониженији је узрок хладноћа. Ради тога је потребно, да се за време врсња у врионице одржава температура на 15—20° С. — [На 10° и испод 10° С врсне не бива како ваља, а на топлоти од 5° С и испод тога, оно сасвим престаје] — Рационални и разумни производњи вина даје, још одавно ложњеме пећи одржавају у врионици потребну температуру.

Међутим, загревањем врионице, не одржава се спуда равномерна топлота; већ су најачој топлоти положени они судови, који се налазе најблиže пећима, а најслабијо они, који су највише удаљени од пећи; — а и једно и друго има својих мања. Уз то још, — што је главнице, загревање врионице изазива и потпомаже размножавање и развјитак разних бактерија и других вину шкодљивих гљивица, када оних у шире буде. Тако се даје, понекад произведе вино, које се још превре, или које у себи има велику дозу киселине, или је подложено прекомерној промени, када дође у додир са ваздухом итд. Услед тога, ослањају се на искуство, које је најразас стечено и потврђено, а на име: да присуству киселиони у шире, има јаког утицаја на врсне исте — због тога; што потпомаже размножавање младих гљивица; што буди и поткрепљује старе и малаксале гљивице, које су се замориле сувишним растворењем шећера и претварањем јонога у алкохол; као и због тога, што се младе ћелице прилагођавају овим условима, под ко-

јима се на свет јаве, — у новије време, многи по-друмари препоручују: да се врионице не загревају, већ да се дејство гљивица одржава довођењем ваздушног кисеоника у додир са гљивицама.

За извођење овога L. Mathieu, директор еколошке станице у Beaune-у (на Златној Коси) препоручује, да се упумпава ваздух у буре, у коме се налази недовољно преврело вино. Он о томе вели овако (Progrès Agricole et Viticole № 50 — свеска за децембар 1908.):

Ја сам виш пута, довођењем ваздушног кисеоника у додир са гљивицама, у току од 8—10 дана, довршио превирање белих вина, која су била остало слатка. На ту радију прво ме је упутило биолошко познавање гљивица, а доције сам имао о томе и практичног искуства. У осталом, довођење гљивица и ваздушног кисеоника, једно с другим у додир, даје се неома просто и веома лако извести, пошто има само, да се кроз врату бурета, упумпава ваздух унутра, у течност. За то упумпавање ваздуха, може нам по-служити мех, или пумпа, којом се упумпава ваздух у гуму за велосипед или аутомобил, или ма каква винска пумпа. Главно је само, да се цев, кроз коју има да улази ваздух у течност, постави тако, да ваздух дође до стеље, управо онде, где се налазе гљивице, и да се цев може во бурету да пренесе тамо-амо. У противном, циљ се не би постигао, ако би се ваздух упумпавао у горње слојеве течности, пошто у том слојевима и нема гљивица, у то доба. —

Да у вино не би заједно са ваздухом улазили микро-организми и друге штете гљивице, добро је, на оном месту пумпе, на коме ваздух у њу улази, да се мете гужва фате. Тако би ова фата, задржавањем микро-организма, пропуштала у течност само чист ваздух.⁴⁾ —

⁴⁾ Procédés modernes de Vinification — par Coste — Flerot str. 160.

ПОДЛИСТАК

ЕЛЕКТРИНА И УСЕВИ

(свршетак)

Слични резултати добијени су 1907. године и сам спољашњи изглед житних плодова и вазда на показаним вештачким склопима разликују, и то у корист електричног волског дејаја. Практични огледи међународног хлеба од електричног жига потврђени су научним хемијским анализама у Народној Енергетској Школи у Бирмингему. Након, најбоље је, да у електричној ионицији има чисто више хранљивога земља, него ли у неелектричаном. Укупна површина, која је стапаја под електротерапијом, износила је тачно 40 хана орања.

Тако је практична предност електричног поступка са меровидно страни потпуно потврђена, само је још неупотрошано и неупоточно научно тумачење овога открића. За сада мија само претпоставка да и наглашава у овом погледу, али нема чврсто заснованих теорија. Да наведемо неколико претпоставака.

Познато је да се при прањању атмосферске електрине, исто као и при веш-

тачкој, изазивају промене у стању ваздушног кисеоника, услед којих постаје озон. У физиолошкој ботаници постоји такође утврђена чињеница, да озон вриши на развије биљака врло јак подстичај. Стога се може донесе тражити узорак јачем развијну биљаку у грађевину.

Али се појавише и друге претпоставке, које имају првичну вероватност, те се могу сматрати као додатни првом тумачењу. Доказано је да су при тајном електричном прањању граде азотови (гумионики) једињења из ваздушног азота, којега има у атмосфери у огромном количини. Ми бисмо имали озде, у неку руку, ефабрику азотових једињења из ваздуха, и то биши на истом месту, где се она нешто пре дојмично применеју. Ну у том облику бија преобраћаје азота, о томе же немамо поузданних представа.

Друга претпоставка вели, да је првична снага, која прати електрично поље, узорак због којега вода, односно сокови у биљкама брже циркулишу, те тим додирнице живија и оболатују покривши биљака. Она је претпоставка у толико вероватна, што се новољана резултати добијају само при обликују ваздуха.

Ну, ма која теорија била тачна, сада је несумњива чињеница да имамо у елек-

тромултурни нову моћну полугу за развијање земљорадње, која ће човечји рад наградити много богатијим и обилатијим приносом. То је подуга, која се по јачини може употребити са величим најприменијим, што их је задобија земљорадња увођењем радионичних поступака у буђењу земљиних. Употреба овог новога средstva биће, вероватно кроз кратко време, исто тако јасна и по себи разумљива, као што је јасна обрада земље пузгом и попрека љубича шешигачким или природним ћубретом. Ово нова оруђе, што га пружа електрика, биће у толико моћнији, што буде већа број пољопривредника, који ће се упознати са његовим применом.

(По немачком) Петар М. Јанк

ИСКРИЦЕ, МУДРЕ ИЗРЕКЕ, ПОСЛОВИЦЕ

Како се зако растече, а како се тешко стече.

Без штедње, несрека улази у дом у нарамцима, а излази у напрочину.

НЕГА КОПИТА КОД ЈДРЕБАДИ

Познато је, да је од неоцењене важности здраво и нормално — правилно — конито, нарочито код конја; јер, да ли је правилно или неправилно, зависи његова употребна вредност па отуда и цена конју. Стога је потребно, да се овом врло важном делу тела, обрати још из ране младости што вишне пажње. Ове ваља утолико при чинити, што је одгајивач у стању да пораст правилног конито, одржава у исправности, као и да разноврсне неправилности конита сведе на најмању меру или чак да те неправилности и отклони. Напротив, ако неправилан пораст конита сасвим напусти и остави да се оно даље развија без његовог посматрања и надзора, то ће таквим својим нехатом изазвати да се конито онаизази, а кад је конито онакајено, онда јо и конју наказа која не вреди ништа, пошто сва текиња коњског тела у свим облицима кретања и вуче терета, мора да се наслони на конита и сав тај терет има да носе конити.

Дакле, још у првој години треба водити бригу о порасту и развијају конито, јер грешке које не би још у првој години исправили — на пример: криво конито, не би доцније могли никако исправити или ако би и могли, то би било непотпуно и значило би што мање што више, него да смо сами тање коните однеговали.

Да би се код јдребади конито што правилије развијало, први је улог у да се јдребад за време лета пунтјају на пану. За време докаса траје паша ретко ће кад бити потребно да поткиваши дотереју коните, јер се на наши усед правилног кретања, конито одоздо само за онолико одуљује за колико конито порасте и то бива обично доста правилно. При свем том није рђаво да се скаке четврте или шесте не-деље јдребад прегледају, па кад којег је потребно да се нека страна подреје, и конито изједаће, да се то и изврши; но и ово ваља стручњаку поверијти. Неправилан пораст конита, изазвана неправилан став ногу, а усед тога и рђав ход.

Још већу важњу треба обратити пези конита када се јдребад у стајама подику, што нарочито важи за зимско доба, када се због рђавог времена или оскудице у испустима, из стаја никако и не пуштају. У таквој прилици, потребно је што вишне здраве простирирати, јер се у противном случају, оно мало сламе број раскисле и овалзди од мокраће, почне да труми и нагриза жабицу и т.зв. белу линију, кад којих такоће наступа трулеж. Да би се овакве појаве предупредише, треба посвединено коните општром чеком у води истрајати и једанпут недовољно помазивати како дуваре конита, тако и жабицу, жижим катраном, који одбија влагу.

Јоп горе је када је гро приморан да се креће само у боксу, пошто због недовољног кретања не може да се од конита одуљује онолико рожине, колико пришађује. У таквом је случају неопходно потребно засецање конита. Али, при засецању треба пазити да се конита не скривају много, јер конито постаје како осетљиво, усед чега се гро не сме слободно на њу да наслане, на због тога и ход изношава и ако такво стање подуже потраје ход по-

стаје несигуран и трапав. Узано а стрмо конито треба у опште јаче потеснати него широко и кратко. Такозвано дус-табан конито ваља врло опрезно потеснати и нарочито пазити да се спољни дувар конито много несасаде. Код инштаг конита, где је покат услед слабе употребе много израсто, ваља покат да толико сасећи, да кад се конито стави на земљу, заузима сасвим ранак положај. На исти се начин поступа са затубастим конитом, само што код оног облика треба засецању стране — лево и десно — конита, докле се не доведе табан односно конита у раван положај. Ако су унутарни дувари коните заљомљени, морају се сасвим или бар толико сасећи, да се даље не могу крзнати или заљамати. Ако је конито по дужини напрсле, добро је да се па дну распредле инице јако застругују, а по потреби да се вишне распредлог места и то повремично жељеснагароге преччи жљеб, услед чега ће се спречити да конито у томе працију даље напрскава и повремено не сасвим, да застраште обнављајући рожину до дна. При непа-живљавом и неправилном сасецању конита, пакра се жабица бело линије па се усед тога образују шу-пљине између рожине дувара коните и рожине табана коните. Ове шу-пљине и удубљена обично се налажу гада, који прелази у трулеж, те се морају после да чисте и помазају пречишићеним катраном.

Сасецање рожине табана, сме се само у толикој мери предузети, у колико се рожина показује да би сама по себи отпала, односно у колико се од-љуснула — даље се сасецају не сме. То исто важи и за жабицу, код које се може и то ножем, посматрати само она рожина, која се већ одвојила и која ноготогу виси као дронак.

При овоме је послу најглавније да се жабица одржи исте висине са странама дувара коните, јер ако се жабица сувине сасеца, она почине да чиља — бива маља, смекшувана са — те се поводом тога, задња половина коните згрчи и тако се образује и постаје „тесно конито“. Кад се жабица смекшувана, обично бива да се и трулеж жабице упоредо појављује.

Јдребадима треба посвединено прати и чистити конита. Они се на тај начин скињавају да ногу дижу и тиме се припремају да доцније кога. Мазање конита разноликом машћу, која се тобож по трговинама продају као изврсна средства за очувавање конита, у обичним приликама неопходно је, а нарочито ако се посвединено конита перу и чисте. Само се она конита маљу, чија је рожина крта и хоће да преска, но и тада не треба мазањем претеривати.

Јдребад не ваља подкивати, јер се потковница уопште сматра као нужно зло, и уколико је потковица гломазнија и зденијала, у толико је гора. Отуда, све до употребе омад не треба поткивати, а кад и то доба стигне, треба их ковати лаким, а никако тешким ковом са грифовима и леденцијама, јер млада грава скињу на укружен ход, троме се крећу, не сме слободно да опруже ноге и пре времена изгубе ноге.

А најглавније правило приковију конју, а нарочито младим јесте да се никако конито не подешава и сарежује према потковици, већ обрнуту, потковица мора бити удешена према кониту.

А. М.

Б Е Л Е Ш К Е

Начела за вршење пописа стоке у Немачкој
 1. децембра пр. год. вршен је тамо општи попис стоке. Из доњих редова увидно значај вршења пописа стоке, садашње стање сточарства и начело за вршење пописа стоке у Немачкој.

Сем пописа људства, пописи или статистика стоке, најчешћи су вид пописа. Још у ранијим вековима у појединачним државама, предузимани су ови пописи нарочито коња и говеда тако, већ за време тридесетогодишњег рата. Разуме се свима тим ранијим пописима био је циљ војни или фискални. Тек од како је статистика постављена на научне основе и из ње се изводе важни закључци о привредном стању и приликама народда и држава, добили су пописи, стоке на значају. То је случај тек од 40 година на овамо.

У Пруској је први пут предузет попис стоке од куће до куће 1867. г. У Немачкој прво су сваких 10 година вршени у великој оквиру пописи, почев од 1873. па 1883. Од 1892. пописи су вршени сваких 5 година. 1893. извршен је изврден попис забог јаког опадања бројног стања стоке, забог оскудице у сточном хране лета 1893. г. 1897. вршен је по том редовим пописима. С обзиром на трговинске уговоре место 1902. извршен је попис стоке већ 1900. Последњи попис био је 2. децембра 1907. год.

Бројно стање стоке мења се из године у годину. При том игра важну улогу чигав наиз околности, као сточне зарaze, рђаве године, опште пољопривредне прилике. Стога би најбоље било притићи пописе стоке сваке године, јер што су пописи редовнији и чешћи, у толико је већа њихова вредност за упознавање западничких и привредних прилика У Баденској и Хесенској врши се попис стоке сваке године.

Доба за пописивање обично је зима. Бројно стање стоке различних врста, обично је с почетка пролећа највеће; зима најмање, нарочито у погледу стоке за кланице. У Немачкој се пописује првих дана месеца децембра [крајем новембра нашеј].

Пописују бор грај различних врста стоке, вредност главинице у сточи, код стоке за кланице живу меру [тежину], код коња године узраста. Сем тога определење или начин употребе тј. да ли је грај за запат или за рад, крава музара или крава за рад, гојазна стока, јаловиње и т. под.

Досадашњи пописи показали су да на сточарство повлаглено утичу каквоћа земље, врста пољопривредног обрта, величина и облик тога обрта [привреде или газдинства], гушћа или ређа насељеност. Од особите је важности размера величине или количине бројног стања стоке, спрам бројног стања или густине насељености. У опште бројно стање стоке односи се у толико слабије на насељеност, што је становништво гушће насељено. С друге стране тако што гушћа насељеност она потребује све више стоке. Што се Немачко тиче у њој је у последњих 35 година, наузео само овде, бројно стање стоке уопште значајно порасло, ма да тај припраћаши саразмерно достигао припраћај становништва.

За оцену вредности сточарства важно је ухватити рачун и о „меснатости“ [количини меса] стоке.

Услед величанственог напретка на области природних наука било је могуће, последњих десетница година достићи значајне напретке западничким стокама и начином пење исхране. Тако на пр. рачун се припраћа тежине у свиња за 10 година на некаквих 40, код говеда на неких 20 од сто.

Из статистичке стоке појединачних држава и државица које састављају немачко царство, види се да је припраћа у коњима и говедима за премо од 1892.—1907. био доста умерен, докле је очварство готово се преполовило, а свињарство готово се удвојило. У употреби су припраћај становништва то не стоји у повољнијој сразмери, јер Немачка је имала становништво 1890. г. 49, 1895. г. 52, 1900. г. 56, а сада може имати око 62 милијуна становника, докле је 1907. имала коња 4,345.000, говеда 20, 030.000 овца 7,704.000 и свиња 22,146.000 грава односно брза.

Десет заповеди за храњење коња. 1. Храни ждребад обично у првој години узраста. Ждребад у том узрасту припраста у тежини и у висини таман онолико, колико ће укупно у свима осталим годинама за узраштење. Али ако се у храни не пружају све оне материје које су потребне за пораст, онда од тога пати развиће ждребади.

2. Храни често и редовно, да се спрече и избегну пометеже у сваривању. Коњски жељудац сразмерно је мален. Код коња средње величине, жељудац није већи, нито у јеног великог пса. Нарочито ждребад морамо чешће хранити.

3. Храни не само снажно докле траје јача употреба за рад, но и дуже време пре тога.

4. Али не храни јако, испосредно пред сам јачи и бризи рад. Који ради с храном од јуче а не с храном од данас. „Јутрено храну палазимо у балзи, вечерну у салама и минићима коња,“ стога снажну храну у главном, докле $\frac{1}{2}$, треба давати у вече после рада. Онда се она на поћином одмору свари и у крв пређе. Сваривање је врло неоптимално и недовољно, када се коњ одмах пошто пође свој оброк, ма како јак, тера на тежак и бризи рад.

5. Што се од коња бризи рад има да захтева, утолико и оброк мора бити више концентрисан [јак]

6. За боље јахање и колиске коње, зоб мора чинити главну храну у оброку.

7. Коњима који у ходу раде, могу се полагати и кобастија храна, кртоле па и неки фабрички отпади.

8. Као изврсна храна за сва определења, за сваку службу што је коњ врши, показали су се: кукуруз, коњски боб, кукурузне глице и осушене пивароже отпадац [требор]. И при храњењу бољих коња може се један део зоби заменити овим хранљивом који је јевтинје.

9. Зелена храна мора се увек полагати пре спајање — јаке — хране и ова се не смешати с оним, па полагати заједно. Исто тако пре полагања „зоби“ [јаке хране] мора се коњ појти. Последица појета после зобљења била би, да би сијана вода истерала зоб у танко прево, то јест у балезу.

10. За коње с добрым зубима и под предностом да је и храна здрава, не само да је неоптимално свако преправљање коњских оброка [сем чинења од

прашине и т.д.), већ би оно могло бити пре од штете но од користи. Нарочито не треба никаку храну за коње квасити, барити, парити, нити зоб јармити, докле код коњи добре зубе имају.

Коњи који не лежу. Што многи коњи никако се не спуштају и не лежу по "Live Stock Journal" могу томе бити ови уроци: 1) Укоченош зглобова услед старости. 3). Одеве узано лежиште. 3). Што се коњи насељују да у стаји лежу. Млади коњи који су се досада наодили на пашњаку и под спушиштима на пани, често насељују смелости да се спуштају и лежу, кад дођу у стају и буду везани за јасла. Но стражарови од легава ускоро испече у таквом случају. 4). Што су коњи раније пали и озледили се, па због сећања на то, аззор им је да се спуштају на колена и лежу. Коњи имају општу памћење, нарочито за пепријатности које су им се десиле.

Најбољи лек у свим овим случајевима, то је располагати довољним пространством, да се коњи могу држати неvezani у стаји и подастирати лежишта дебело прстирком.

Ложење две собе једном пећи. Ложење две собе једном пећи, кад пећ није узидана у отвору зида између обе собе тако, да тојотолик од пећи, обе собе загревају, може се усредити врло добро на тај начин, ако у зиду којим се собе деле, начинимо две рупе и то једну до саме таванице, а другу непосредно до патоса. На тај начин топла ваздух који се пеће горе, пролази кроз отвор под таваницом и загрева собу без пећи, докле на исте собе кров руши до патоса, струји у собу са пећи ладан ваздух. Ако се на овим рупама на зиду начине просте повлачење од лима или дриста, онда се по воли може удешавати нагревање обе собе и измена ваздуха између њих. Као што видите врло просто средство које је у исто доба и поуздано.

ГЛАСНИК

Визирање марвено-лекарских уверења — сточних пасоша — при увозу стоке из Србије за Турску. — Господар Јован Јовановић под №МД 14485 од 8 окт. мес. поново је свој распис од 20 августа он, г. №бр. 9323 којим је скрепио важни издавницима стоке преко Ристовца па Турску и кроз Турску, да сточни пасоши, односно марвено-лекарска уверења, која прате стоку морају бити визирана од њег турског конзулате у Србији, према одлуци Отоманске владе. Преко Рашке, Јаворе и Кокиног Брода, може се само увозити са сточним пасошем визирањем.

Како се издавници стоге из Србије пису једнако придржали тог прописа, не су слави стоку издавници преко Ристовца са сточним пасошем визирањем од турских конзулате, то су такви транспорти стоке вршани са турске границе у Зибенић и осталих неколико дана чекају да се сточни пасоши накнадно издавају и па тај начин штетени су издавници тим задржавањем сточних транспортера њиховом кризицом.

Раскид уговора за превоз стоке преко Солуну оди. — Морем до Италије. — Озледе за трговину, раздвојност и саобраћај Министарства Народне Привреде објављено је под Твр. 3681 од 8 окт. м. да је од тог дана престао важити уговор који је био закључен између г. Министра Народне Привреде и фирмe Рамптон Волнати коњи, и Друштва Леонолда Пензијанија оба из Милана, 22. септембра ов. г. Твр. 6834, за превоз српске стоке за Италију.

Сазнали смо, да превозничка фирма није испуњавала у више прилика услове уговора, на које се обvezала и да је стога г. Министар Народне Привреде и раскинуо с њом уговор.

Мајарска производња Швајцарске. — По статистици 1906. године у целој Швајцарској било је произведено око 21.000.000 метара, цената или око 2.167.000.000 литара млека. Од ове количине млека рачунају да је утрошено у земљи у вишу млека око 40. од стог [870.000.000 литара], а осталих 60. од стог [1.300.000.000 литара] били су преобразиви у сир, кондесерари или употребљени за одгајање и говеје.

Нове одредбе у Аустрији за давање војних коња приватним на посагу. — У аустријском војном министарству смирају да учино извесне измене и долуну у одредбама за давање војних коња приватним на посагу. Овим приватним личностима које на посагу узеје војне коње, одржавају неизвршно у извршном стапу, смирају нове одредбе да дају нају повластицу; кроз краји рок преће у њихову сојинију на посагу узети државни коњи. Не само да је ова мера врло корисна, што понапредио коњска материјал бива на тај начин употребљен за запат и слажи појачању и побољшању војничког конјарства, већ што најбољи коњи много раније бивају употребљени за запат. Но досад давате награде [превије] овим војно-правредничкима, код којих су државни коњи поуздан, отпадају, као и признавање путних трошка који су до сада са државе уживали.

Поучни курсеви за практичне пољопривреднике на бачкој великој пољопривредној школи који су уредили заведени и којими је циљ, да теоретски спремимо практичне пољопривреднике, упознају и на уроњу најновијих научних истрагивања и практичних искустава одржавају, држава се да 1910. год. у премене између 14 до 19. фебруара по ино. издавају и памфлобни програми могу се добити од ректората школе Rektorat der Hochschule für Bodenkultur, Wien 19/1 Hochschulstrasse.

Светски пољопривредни комитет, чијој зову друштвје међународни пољопривредни институт у Риму, држава је од 12.—18. (30. нов. до 5. децембра друге своје заседање. У седници за отварање заседања подносио су представници Италије, Аустро-Угарске, Северне Америке и Аустрије предлог, да се у интересу јавности и института, на седнице пусте и заступљенијим штампе који је предлог био упућен одбору петорице и по његовoj препоруци и премјешта. У првој тој седници изабрани су за председника: сенатор Бодио (Италија), тајни саветник др Тих (Берлин) и сир Елијот (Енглеска). Постављен у сличаној дистрибуцији је био свакако дочев, коме су сен краљ и италијски министар присуствовали и заступљени 50 разних држава. Другог дана читали су извештаји Мајлов (Немачка) о аграрној статистици Кубоџији (Бугарска) о уређењу међународне издаваштве службе односно разјашњавању болести гајених усева — у неким државама та служба већ постоји, а у другим је тек у току стварања. Мијловић (Мађарска) о делатности међународног института у интересу заштите птица и Потицерија (Аустрија) о односима института који међународним и земаљским пољопривредним заједницама. И сви ти извештаји узуђени су у читави, за тај циљ изабрата одбора.

Објава аграраца. — После пораза који је панета грцијама у италију о изгласавању решења о озашаљују аустријске владе, да са балканским државама закључију трговинске уговоре и уговор о Румунијом одмах да узеје у живот, које је решење у бечком Румунијском одмах да узеје у живот, па ће бити аграрни кореспонденција предвиђају да могућност, да ће многи аграрни посавици најавити њихову застavу, тешти, своје присталице тиме а не признаје да је битка изгубљена, уздајући се у мађарске аграрце који још у панетском склопу имају исто решење да изгласају, а мађарске аграрне су се изречно изразиле против и изјављују узло меса из балканских држава... Данак и овде треба Мађарим да сасађију ситуацију и ако се Мађарска налази у стапају скупштинској кризи.

Земаљски пољопривредни огледни завод у Бруну. — Моравска земаљска скупштина, закључила је, да тим именом

западни досадашњи назив земаљске пољопривредне огледне станице у Ерну. Завод који се кроз десет година своје делатности, под управом вредног и заузимљивог нашег пријатеља проф. Јана Ванхе разрастао далеко ван усих граница свога првобитног програма, саставјен је сада из шест одељења на име: за пољопривредне огледе, за одгајања усева, за биоличку патологију, за хемијске огледе, за хемијски контролу и за контролу семена. Одељења 1., 2., 3. и 6. руководи упразни Ванхе, уз припомоб адвоката Ј. Букопаског и асистента Ј. Апса, 4. адвоката инжинире др. Ј. Новак, а 5. адвокат инжинир Џ. Клајс.

Извештајно место за заплатну и стоку за осталу определења у Прагу. — Немачки одеск ческог пољопривредног културног савета засновано је извештајно место за сточарство. Иако не прими куповину и продају, оно посредује упознавању и оближњим купцима и продавцима. Оно посредовање ограничено је на пријема и понуда за продају стоке од чланова друштвата и задруга у Ческој. А пријаве за куповину прима од свакога. Ни продавци ни купци не плаћају за извештај нитица. За транспортовање заплатних грга плаћају се увећери ради добијања повластичне за тај циљ.

И у нас би требало прихватити ону мисао да све земаљске производе, нарочито како постоји већ и Привредни Земаљски Музеј.

Изложба ново-ослобођених крајева. — „Трговине“ привредни лист који излази у Нишу у свом 55 бр. од 29 пр. мес. износи да је у јејдан проглас овој предлог, упућен становништву округа нишког, пиротског, првашког и топличког, да на лето 1910. год. приреди у Нишу, као центру за четири округа и расподељеним сувоземним и жељезничним путевима једну леду и скромну изложбу земаљских производа, израђенина, прерадбенина, стоке и живине; те да се трговине-договориште у том раду од ослађења на осламо, положи разум и у сопственог интереса покажу и осталој племену сва свој успеха на свима пољским културним живота. Јер ми „можемо слободно рећи, да смо се у свима правилима народног живота и рада такмичили са нашим рођеном браћом коју је пре нас сунде слобода отрејала“.

Мисао је прво корисна и нема сумње, да ће она бити радо прихваћена од адули који предлаже такоја крајевима у духовном животу и вагретку, те да се она што потпуније и што величанственије оствари, како би на логору две суседне земље — Бугарске и Турске, изложба у Нишу, била право огледало првиреног стаља и развијајући спречка округа који су за 32 године под управом склободе Србије показвали внатшти и претмети напредак... Нека би се само хтеза прихватити мисао и нека би се за њу ошушени сви родољуби у ново-ослобођених крајевима који воде осталу парод за себом, па неће изостати помоћ и потпора из државе, па српских стручњака,

КЊИЖЕВНОСТ

Како треба гајити духан у Пироту, написао и издао Мило М. Вујовић, Земљорадничка библиотека књига I. Дубровник, Српска Дубровачка Штампарија 1909. Цијела 50 пар. 8° стр. 41.

Добили смо овако на приказ овој делце, о коме смо ради речи неколико речи.

Ма да се писак није освртао на радију књижевности под час о гајењу дувана, ни на дела пок. К. Пирогорца о дувану, ни на практичну поуку о гајењу дувана од пок. Николе Јовановића, као ни на књижину Светозара Гавриловића: „О сушњу дувана“, па ни на оне радове који су штампани и расправљани

зашти повремено у „Телеку“, шак ова књижница о дувану г. Мило М. Вујовића, коју смо разгледали, значи једну добит за Пирот Гору која има и положај и земљишта, дивних за гајење дувана, од кога би никако се претпостављало да ће дуван бити блага, а овај књига је уједно и први извор за народно блага, ових крајева. Делце је прегледно и стручњача написано и почива на основима савремене науке и огледа о гајењу дувана. Да је он писак заслужан и делима књижевноста, било би му олакшано писање, што би употребљено и задржко много стручне изразе и облике већ створене у нашеј језику и не би морао употребљавати било нове, било пропинклијалне, иако је то урадено.

Довољно је прочитати увод, па да се оцени, да делце пише стручњак који је и сам гајио дуван, који стоји на савременој знању о гајењу дувана. „Кад год што се дуван зано прилагодава свакој клими и земљи, тада и он се дуван углавном узима, да ли једна културна балза није подлежана утицају околнине, као што је дуван“, већ врло лепо писац. Главна постизања одгајивања дувана састоје се у примени тога начела: у избору положаја земљишта подоброј за одгајивање бланака мирисних дувана, дакле дувана изверсе каквога, разуме се у овим подизајима која потпомажу тај смер одгајивања. Наредно, да и начин одгајивања дувана знатно утиче на његову качеву. Пок. Нико Јовановић и у овој књижини о томе, а још веће својим практичним радом на производњи, на добијању финих турских дувана у машој домовини, то је најочигледније доказао. И зато његову књижину препоручујемо пажљи и меродавним факторима у Пироту Гори при подизању њихове дуванске производње, чиму ће не сумисли најбоље припомоћи и ово делце. Г. Вујовићевој који толiko препоручујемо.

С. Г.

НОВЕ КЊИГЕ

Годишњи извештај за год. 1908—9. Српска краљ. школа за високоделје и војнарство. Службено издање. Приредио (П. Т. Тодоровић) Београд 1909, 8° стр. 63.

Овај лепо и прегледно приређен службени извештај школске садржи саму аналитичну радњу у школи и на школском добру и даје сла потребна обавештења о раду школе.

ЈАВНА ГОВОРНИЦА

О СРЕЗИВАЊУ МУШКАТЕЛКРА

(Питање се расправује)

У вољопривредном календару за 1910. год. а у чланку „Одгајивање винских сората“, у бележникама винских важних страних винских сората грозда, описата је на првом месту зејбра — пряз — таложника — „амукшатеде“.

У веном опасу изнад је: да ће чонот није бујам, и даје више крсљевог поретка, да листари имају кратка кољена и убенцу. Да ће тројд средње крзине, ретко гранат, арија забијена, систа, са дебелом кожицом, меснати са пријатним укусом и луксант мирисом.

Укуса у мајчинима положајима и не бира земљиште, способна раздобију „у лазу“ и на конопе. Кадајут вин је обогаћи, и т. д. и т. д.

Пре може бити 10 година, у обнављању својих западала, пратио сам најљубоје своје помисле у обнављању винограда, које су сачињаване преко „Телека“, поучних књижница, савремених списа итд., па и чешким дохађањем државног здравог расидинама у Букову код Вин. Војарске Школе, користећи се знањем које је постизнуто до тада на обнављању пропалих винограда, па сам и сам тај у своме винограду, у колико сам могао, применењивао.

У том времену, дошао ми је до руку у једној бележници или књижини (не сећам се добро), анализа шире поједињих

кората гроздаја при Винод. Вођарској Школију Букову, чини ми се од пок. г. Бајића хемичара, из које ми је био у очи велики проценат шећера (28%) код „плазе тамњанике“ „мускателера“.

Указивајући архе ластаре поједињих врста домаће лозе из дрожаног дознака расадника, за обраћавање матичњака за своје винограде, ја сам варочито тражио и добио 2-300 зрељих ластара — лозе — и од овог „Мускателера“ — плазе — модре — тамњанике.

Посадно сам све па и ову врсту, сваку за себе, у редовима, одакле ћу доцније узимати према потреби зреле или зелено ластара.

У току друге године, поједиње врсте, заметију се по који гроздај, а треће године имају су прилично гроздај све врсте, са овог „Мускателера“. Резултат је била у „глазу“.

Ја сам доцније све донете врсте, центо зрејим, а вишеведењем калемљењем разликовисао по своме винограду, а најчешће помоћуши ли „Мускателер“, и она је код мене за десетчину година показала овакве резултате:

1. у матичњаку, некалемљену, није рађала, заметије по неки гроздај, мали са ретким зрицима, сазрева рано, пре свију кората, врло је бујна;

2. калемљену на „Руспетрио Гамазину“ на ризалиту земљи у низини, орзевио сам како остале сорте (скадарик, замничак, пругунак и др.) писко „у глазу“. Све сорте од друге године по калемљењу, пуне су гроздаја, а она тамњаника чаде гроздај, тек овде онда, на летом шестом зокоту, поједи највише гроздаја, и то писко од земље, скоро на пода четврти.

3. одакле сам знато што она тражи да на роди. Тражи високо ризиду. Четврте године у јесен, оржем је на резнике и кондире, али на резнике са два ока, а оставим и поједи највише кондира са по 3-4 ока. Идуће пролеће, кад је виноград озастарао, милиша је било видети су сорту, икој је пуну гроздају, али високо од земље;

4. она је врло бујна, треба четврти дан треба је заламати Кад би се листари пустили, изврши би за неколико метара, Лашко јеј је крашно, акоја зелено и прелази у жуту боју; када се врло раздлаже једно од другог. Цветови не цветају у једно исто време, већ накнадно, тако, да на једном истом грозду, налазите и заметију зрина и цветове. Отуда се зрење њеног гроздаја продужава;

5. Гроздај њено, сазрева најраније, пре свију Шасла и Португиза, а у селу Врањаници, у мом винограду у низини на десет ладији земље, сазрева копијем јула и почетком августа. Зрина су забијена у грозду и чврсто, неједнаке величине, узлед неједнаког цветања, боје плаво-модре, прупице нашег круног зичиника, а грозда је њеличан разласт. Вобице су омотане тврдом кожомином и врло су слатко да прво оправтим укусом и мускат мириносом. У винограду где ове сорте има, човек које познаје, неће се машти рукум за грозда са другог сене са њеног чвркота. Врло велику количину шећера има, те у мешавини са најшим домаћим сортама, повећана проценат шећера код њих и даје неочековано бело па и црно вино; и

6. док остале сорте гроздај стапају, њено гроздај постаје сушак, и има неочекано благородан утицај на винарну индустрију, и она је по том минијатурну на преноруку да се у њему обнаглаји распорstre.

Овакве је дакле резултате „модра тамњаника“ зв. „Мускателер“ код мене показала, и опис њен у календару, који се са овим именом не слаже, — дао је поима: да преко „Техника“ изнесен о мој предлог и поштован писак изложио чланак умјемим за објављење, овак преко „Техника“, да није ово друга сорта коју сам ја из расадника Винод. Вођарске Школе добио посебним именом, а друга она коју г. апостол у Календару описује.

Леңчевија 1909. г.

Болељац

Мил. Ј. Петровић
економ

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК XIV СЕДНИЦЕ

Управе Српског Пољопривредног Друштва
Фржљане 2. октобра 1909. год. у Београду.

Били су присути: Председник г. Вучко С. Богдановић, Подпредседник г. Аца Живановић и чланови Управе г. г. Влад. Купаковић, Александар Милошевић, Мирко Милошевић и Милан Ј. Петровић.

Бележио секретар Д-р Ђ. Радић.

135. Чита се записник прошле — XIII. — седнице — Прима се.

136. Саопштава се понуда рачуноиспитача Глазне Конторске г. Сп. Недељковића, да преустроји друштвено рачуноводство. — Понуда се у начелу прихла, али пре, и то што се о гоме донела починача одлука, да се позове г. Недељковић, да се претходи са члановима Управе г. г. Александром Милошевићем, Мирском Милошевићем и Сретеном Јевтићем о том споразуму, па ће Управа на основу тога споразума донети своје решење.

137. Председник извештава Управу, да се приликом свога бављења у Гор. Милошевићу на изложби сајата са гости. Пашко Анђеловићем на Бечкој, под кога се на чувљу налази заоставштина бив. Јубилејске Подружишне, и с њема се споразује, да г. Анђеловић у целију предаје ове заоставштине сазувое, да г. Јубилејска скупштина бив. чланови пomenује Подружиште у Милошевићима и да о ослузу скупштине извести Друштву, како би могао и оно послати свога изасланика, да у име Друштва на тој скупштини присуствује. — Овај извештaj Управа прима и знају, а и да г. Анђеловић буде одредно дан за скупштину и о томе Друштво извести, онда да се на скупштину у име Друштва подаје Подпредседник г. Аца Живановић. О резултату донесене одлуке на скупштини, г. Живановић ће поднети Друштву извештај. На име диплице за овај пут, одређује се г. Живановићу на 10 динара дневно, а подврзни трошкови признање је му се по рачуну, који буде друштву подношеју.

138. Износи се молба Друштине Ћића „Монашки подизада“ српске монашке школе у манастиру Раковици, да им Друштво да књижницу поклони своја књижевна издавала. — решено: да се друштвини бесплатно уступи вијеће друштвеног издавала, од којих више има и од њих се уступити може. Исто тако да им се уступи и неколико календара од ранијих година.

139. Износи се на решавање молба проте г. Серафима Ст. Крстља из Дримкола, да му Друштво у молби означене књиге друштвеним издавала поклони. — Решено: да му се тражено издава у уплати у пола цене.

140. Износи се молба: „Српске читаонице“ у Хргама у Босни и „Српске Народне Књижнице“ у Бос. Костајници, да им Друштво бесплатно уступи своја књижевна издавала. — Решено: да се и њима бесплатно уступи вијеће друштвеног издавала од којих Друштво уступити може, ико и календари од ранијих година.

141. Чита се молба Вељка Четковића из Липовице у ср. јабланичком, да му Друштво на рад уступи једну сец-клијицу. — Прे, и то да ће Управа, по овој молби могла што решити, да се узима сконом ср. јабланичког, да извести Друштво о имоном стани Вељковић и његовој радиности.

142. Благарски подноси да у увијај и издавала да месец август и септембар г. г. — Примају се и одобравају.

XV. седница, фржљане 27. октобра 1909. у Београду.

Били су присути: Подпредседник г. Аца Живановић и чланови Управе г. г. Влад. Купаковић, Борислав Тодоровић, Алекса Ј. Поповић, Александар Милошевић, Мирко Милошевић, Милослав Ј. Петровић и Сретен Јевтић.

Бележио секретар Д-р Ђ. Радић.

143. Подредео дани извештава Управу, да је Друштво изгубило смрћу свог редовног члана г. Стојана Ђ. Симића, позивајући присуству, да покојнику одаду поседљу почат, наговештавујући уједно, да је он одар покојников положају у име Друштва и венац од природног цвећа.

Приступи изјављиве сују жалост за покојником устајањем и узвиком: „Бог да му душу прости!“

144. Чита се Записник прошле седнице. — Прима се.

145. Благодарни извештава Управу, да је београдска оружја Популарног Подружнице уплатила свога Председника пок. Стојана Ђ. Симића за члана Утемељила Српског Популарног Друштва и положила улог од 100 динара.

Исто тако извештава Управу, да је породица пок. Јеврема Гудовића био, Министар Народне Привреде, уплатила свога рано пременог члана Владислава, свршеног ћара популарних наука за члана Улемељала свога Друштва и положила улог од 100 динара.

Управа прима, ова спасићитељска с благодарношћу к знану, а покојницама жељи појачај и рајско наслеђе.

146. Чита се извештај Ужег Одбора о учиљеном споразуму са г. Сп. Недељковићем рачунаонспитачем Главне Контроле, који ће по томе споразуму, као чланоника Ужег Одбора, имати да изврши преустројство друштвеног Књиговодства.

Извештај се прима к знану и учиљен споразум у свему одобрава, с тим, да се г. Недељковићу стави на расположење све што буде потребно да изврши посменутог поса, зашто се г. Недељковићу одређује хонорар од 300 динара, који ће му се издавати месечно по 50 динара, разупутујући од дана, кад отпочне рад.

147. Чита се акт Главне Контроле од 23 октобра о. г. Бр. 13380, којим извештава Друштво, да ће за преустројство друштвеног Књиговодства упутити Друштву своја два рачунаонспитача, преноручујући Друштву, да им пренесу поверионик им после буде у свему на руци.

Пошто је Друштво радије већ замажући споразум са г. Сп. Недељковићем рачунаонспитачем Главне Контроле за преустројство друштвеног Књиговодства, то је решено: да се Главна Контрола извести, да је услед посменутог споразума престала потреба, да она на тај начин шаље Друштву изврочита лица.

148. Чита се акт Главне Контроле, упућен господину Министру Народне Привреде, којим му Главна Контрола шаље реферат рачунаонспитача г. Милана Симића, у коме овој ствари своје примедба друштвеним радом, Господин Министар тражи, да му Друштво по томе реферату поднесе извештај.

Решено да се господин Министар извести:
да је Друштво на преустројству свога Књиговодства већ, оточено да ради;

да је реферат г. Симића испадложно и без никаког стручног и стварног основа написан;

да се у томе реферату најави неке замерке, које ни у којини и не саглађују у делокруг Главне Контроле према Српском Популарног Друштву, јер Главна Контрола, као надзорно рачунско нашељство, према чл. 60, друштвеним Привилегијама, док Друштво признадаје почетну помоћ, има право да прегледа друштвено рачунове само са рачунске стране и ипака вишке, а господин Министар Народне Привреде једина је државна власт — по најред посменутом члану друштвених Правила — која има права на надзору у погледу тачног приноса друштвеним правилима прописаних отгрничких поседова;

Преглед 35 и 36. броја „Тежака“: — Чланци: — Царски тајни саветни д-р Фердананд Вогтија — Спремајмо добра домаћине — Велика скокуница у сточној запрези — Охрањавање телоди млеком (срвештак) — Зашто су бакови често неспособни за скок, а зашто неизводни? (срвештак) — Да се доворни превираше вина која су остала слатка — Подлистак: — Електрична и усисна (срвештак) — Нега конита код ждребала — Белетика. — Гласник — Књижевност — Иновиције — Јавна Говорница — Друштвени и поддрушнички послови — Огласи.

да се у томе реферату чланови друштвене Управе на ис-
ујдају начин и неправилно нападају и вређају;

да друштвена Управа саи поверији јој посао прши строго и савесно по прописима друштвених Правила и онако, како то друштвени интерес захтевају и напослетку,

да се господин Министар упози, да Друштво и друштвена Управа од овакових неизвршаваних напада узме у судуће у заштиту.

149. Чита се мишљење државног економа среза јабланичког, односно младе Веље, Чнетковића из Липовице, који је тражио да му Друштво поклони, или на отплату уступи једну сеоскалицу.

Решено: да се економ поново умоли да поднесе Друштву тачнији извештај о имовини и сто зарету Вељковом, како би Друштво о уступању тражене сеоскалице могло донети своју воначну одлуку.

150. Износи се па решавање молби Окружне Подружнице Чачанске, да јој Друштво на име помоћи да потребну количину бедемаљаке жиџе, којом би могла оградити своје имање.

Решено: да се Подружнице извести, да јој Друштво тражену жиџу за сада не може дати, с тога што је буџетом на тај начин предвиђена сума за ову годину много раније распоређена и раздата.

151. Чита се предлог Подружнице рудничке, да се изнеси излагање, који су на прошлој изложби награђени прашчима, замењено исти плуговима.

Пошто је то била одлука одређеног оценавачког Суда, који је изашао да одређује чине ће се и каквом спровом појединим назадачим награђивати, то Друштво не изкази за ујасно да сад чини тражене измене у спралама, о чему да се Подружнице извести.

152. Благодарни извештава Управу, да је рок осигуравању друштвених аграда истекао и тражи одобрење да осигураје продужак до додатком новоподигнутих аграда.

Одобрава се.

О Г Л А С И

ЗА РУКОВАОЦА ИМАЊА повећају близу Ниша, Тражи се економ који је сајни Школу за Видоље и Вобарство у Букову. Плате ће се одредити према способности и дужој прақси. Потребна документација послаће се на оцену управитељу Видољско-Вобарске Школе [Буково—Неготин] од кога ће се и извештај добити. Претпостављају се нежељени.

За извештај треба применити поштанску марку.
3—3

НУДИ СЕ ЈЕДАН ЕКОНОМ из унутрашњости засека економа, настојника итд. на неквом већем иману или винограду, код приватног или код неког удрžује у Краљевини Србији.

За ближе обавештење и услове обратити се преко Уредништва овога диста.

1—5

САДАШЊЕ СТАЊЕ АМЕРИЧКИХ ПОДЛОГА

ПРЕГЛЕД И КОНСТАТОВАЊЕ ВРЕДНОСТИ ЊИХОВИХ

Предавање Паје Т. Тодоровића — Баковачка управитеља школе за винограде и воћарство у Бужову

(наставак)

Како све то што је речено сведомо, можемо извести закључак: да је Рунестрис ди Лот добра подлога; но опет не треба је садити на веома кречним земљама, где подлежи хлорози. Исто тако не може се да Лот препоручити за сађење на веома родним земљама; јер његова претерана вегетација иде ту на тројицама родности чокота. Даље, треба избегавати плитке земље. Оплођивање његовог каламљеног чокота није увек сасвим правилно².

Текли (споменута књига стр. 23) писе ово: „Рунестрис ди Лот је после Ринарије Порталис најранији и ја лоза у Аустрији и Мађарској. Ону снева у нас (Мађарској) изванредно бујно, али је за један део нашег Виноградарства, услед низог сарадила лозе, неупотребљива. Он је ногавито лоза шљунковитих и тонких брежуљастих положаја, до 30°, садржине креча. Он може да издрижи сушу врло добро, као што се видел: последње две године, али не подноси велику влагу. Њега не треба садити ни на родним пропци или првеним земљама, јер на таквим земљама његови каламљени чокоти развијају изванредно бујну вегетацију, са спратом чокота од 1 до 2, а принос грожђа је мален. Ту је свакојако на месту резидба на лукове, али тиме смртљана рода још није избегнуто... Главно је, да доде на земље које су за њега. У много влажним, хладним, плитким или забијеним — компактним — земљама је неизбежан неуспех; и ма да је то већ прилично познато, опет се још чине грешке. Рунестрис ди Лот се врло добро каламти — спршивијаш са без майн, и подлога дебља подједнако са вијоком, — не гради, дакле, некакву гуку. Резини се припоре добро, и обично је подземни део боље развијен од надземног. Пре-сађени приорци не развијају се тако јако што прве две године, тако да се тек треће године могу зелено окаламити, док се Ринарија без изузета већ друге године може каламити. Тек с временом, када чокот доволно ојача, јављају се све његове добре особине. Принос грожђа је великом обичан, али је потребно применети подесну резидбу. Шира обично под истим погодбама има 32%, мање шећера но на Ринарији. Грожђе зри такође мањо касније, и по томе подлога ова више подноси да квалитету производу него да квалитету. Има добар афинитет са зејном од земаљских сората³.

Штеда (Weinlaube 1907 стр. 4) наподи ово: „Рунестрис ди Лот познаје се по свом карактеристичном урезу код дршке. Он пушта жиље у дубину, и по томе је подесан и за топле положаје. О овој је подлоги много дебатовано; али старији поузданој да се на земљи која је за њега и подесном положају може изврсно искористити. Оживаје се врло лако, и калами се одлично. На њега се може каламити

свака сорта; али опет треба узети у обзир, да он треба да се употреби за одличне положаје, које се препоручују за квалитету производу. Квалитетне сорте треба орезивати на дугачке кондире или прве лукове. А то захтева Рунестрис... Пошто, и по мишљењу Кобера, да Лот не може добро да сазрева у Аустрији, то препоручује, да се у аустријским лозним расадницима не сади ди Лот за резице, него да се ове набављају са југа.

Оживаји изштегава (Weinlaube 1907 стр. 382.) о Рунестрису да Лоту овако: „Друга по важности подлога је за Далматију Рунестрис Монтикола. За њега су најгодије камените, вреле земље, које могу бити и платке, али да се могу дубље обрадити. За потпуно развијање потребно му је много топлоте, и зато на дубоким и хладним земљама не сазрева, а у мокрим и никако не надржи. Подноси много крече. Калами се по зрелом каламљењу врло добро, а по зеленом не најбоље. У погледу на родност и сазревање грожђа стоји иза Ринарије. И ако понесе рода као и Ринарија, грожђе је ређе, па мада то биле сорте са забијеним гроздом, и не развија се тако као на Ринарији или Ринарији X Рунестрис.“

Драгој (споменуто „Приложение“ стр. 160) наподи о ди Лоту ово: „Ди Лот [Монтикола] успева на вишим брдима, сувој, тонај и дубокој земљи. На мршавој даје много и добар материјал за каламљење, а у јакој дебео прут. У школском винограду успева врло добро, а у расаднику, попут је нико и земља влажна, па годи му, и лоза не може да узри. Кречи издрижи до 30°. Каламљење у виноградима на вишим местима, и у школском винограду, успева одлично, где креч не прелази споменуту проценат. Има одличну афинију са Глазом (Скадарци); не гради никакво забадијање, развија се нормално, пораст нормалан. На парцели, на којој је посађена ова сорта, узете су резине зелено окаламљене, код којих је на половини парцеле лишће на подлоги откидано при каламљењу, па друго није. И каламови од обојица парцела једнако су напредованi; никаква разлика није била у погледу на пораст, родност, развије итд... Памид (Пловдива) на Монтиколи има врло добру афинију врло мало забадијање на спојном месту. Развијање је нормално и пораст силен. Успех може се казати, да велина наших (бугарских) сората имају добру афинију са Монтиколом. Није добро у већине наших виноградара, што не могу да сникну да прве високу резидбу на каламљеним чокотима на Монтиколи. Они реку нико као напум лозу, па се после туже, што немају грожђа. Уосталом, временом ће се уверати, и сами ће почети да каламљене чокоте на Монтиколи ореузу високо“...

3. Берландијери. — Ова врста лозе добила је име од француског ботаничара Берландијери. Ма да је позната још од 1873 године, инак јој је мало поклапање највише, све док није дошло у штитање обновљање кречних земља. Планшон и Вијала препоручили су Берландијери иноградарима, последњи кад га је нашао на Тексасу на кречним земљама. После тога они о једној другој врсти и сорти америчке лозе није било толико интересовања, као о Берландијеру. Па инак није могао да буде толико распространjen као Ринарија и Рунестрис, поглавито стога што је требало да се изврши селекционирање, да се издвоје

употребљавије сорте од сората мање вредности; и што се резнице Берландијера необично тешко оживају и примају.

По Вијали и Равазу Берландијери има много варијетета, више во Рипарија и Рустестрие. Али ипак се разликују две групе: Берландијери са маљама (тогментум) по ластару и Берландијери мање маљави (глабри). Последња група има значаја за кречне земље. Међу сортама ове групе најбољи представници чистог Берландијера.

Сл. 3. Берландијери

Обе су ове сорте бујне лозе, и видно се разликују од прећашних. Ластари су им загасите боје са доста раздвојеним чланцима, на врху су белуљиви; лист којааст, меснат, с лица затворено зелен, сјајан, колико дугачак толико и широк, по ободу с тупим азупцима а при врху делу се на 3 цепке, које су код № 1 развијеније а код № 2 туше (као код Јорк Мадере), а урезом код дршке у Рипарије. Лоза је карактеристична цигљасто-сиве боје, чврста, тврда и пругаста, ребраста; кад је јака зима окца хоће лако да промрзну.

У нас је Берландијери такође једна од најстаријих лоза у лозним расадничима. Старија овакљавања о њој оваки су:

У расаднику Винодеско — Вобарске Школе про-изведена је из семена. Резнице се врло тешко примају, било засађење било пропрено, једва 10—15%, па се ожилјена лоза радије производила положижницама. Мислено се, да може да издржи до 60% креча, али је већ на земљишту са 45% погукоје: само на земљи са 38—39%, био је преко лета потпуно зелен лист. Боље успева на земљама теким и родним; на посненим и лакшим слабијег је пораста. Уонште до треће године слабијег је пораста, а доцније расте врло бујно и с добелим ластарима. За зрео каламљеније није употребљен, а зелено каламљен прима се до 80%, али су се и они морали ожилјавити полагањем уз чокот.

Као што је напоменуто, овај старија матичњак Берландијера подигнут је од биљака произведених из семена. Због тога је био много помешан, а међу варијететима као да је било највише маљавих сората. Отуда и слабија издржљивост на кречу. Ради тога

је тај Берландијери попиштен, и 1902 год. посађен су чисти Берландијери Ресегије № 1 и 2, од пропрока набављених непосредно из Француске.

Осем овог расадника раније је било Берландијери још у винишку и жупском расаднику. —

У нашком расаднику о Берландијерију забележено је искуство; да може да издржи највише креча а да не хлоротише. Пропрен и окаламљен врло се тешко прима, кад се лоза ка обичној реже у јесен; а кад се среке с пролећем и то кад ластар већ крене, упропрен даје до 70% пропрока.

У жупском расаднику посађен је био на земљи са 22% креча. Од хлорозе не пати. Лоза од младог матичњака је танка, па ни после двогодишњег пропрена није била за каламљење.

II-га Конференција руковођац лозних расадника донела је о Берландијеру оваку одлуку: „Берландијери према досадашњим искуствима може издржати највећи проценат кречњака. Издање се за земљишта, у којима има 50% кречњака. — Како се Берландијери у расадничима налази много помешан, то се има што пре извршити пречишћавање и задржати варијетети голи и крупнолисти, као издржљивији.“

Новија овакљавања и искуства о Берландијеру у нашим лозним расадничима ова су:

У расаднику Винод. — Вобарске Школе налази се на кречној пловачи са комадим лаворцима, довольно влажној и средње родности, са 58-88% креча, а на подлогу мало нагнутом љугоистоку. Бујна је лоза с ластарима мало краћим од Рипарије, али дебљим, и израсту у висину до 6 м.; зрела лоза је употребљива за каламљење у дужини 4—4,5 м. Пропрен у јесен даје до 20% пропрока. Има одличан афинитет са сима нашим сортама, као: Скадарком, Прокупцем, Багрином и др.

У нашком расаднику Берландијери № 1 посађен је на истом земљишту поред дн Лота, у коме има до 20% креча. Ластари израсту до 5 м. тешко се пропрена; са домћим сортама има добар афинитет, добро срачињује помоћу стратификоваша. Гроžђеје радије саражења, као на чокотима Рипарије; исто тако гроздови су абијенији и зрија крушија но на дн Лоту...

Као што се из горњих навода види, Берландијери и у нас је показао велику издржљивост према кречу; има добар афинитет према већини наших домаћих сората, лако се калами и даје добре каламове путем стратификоваша; каламљени чокоти родни су и род стоји у истом односу, као чокоти на Рипарији. Па и поред свих ових добрих особина ми смо се Берландијером мало користили. А узор је томе: тешко пропрено и ожилјавање ове лозе. Та се особина Берландијера објашњава тиме, што резнице имају веома тврдо ткање, те проправљањем ових треба да се иде на то, да пре сађења или пропрена омекшају, или да се унеколико размрскају, или режу и пропрено кад је лоза у соку (рано с јесени или позију у пролећи), али да се ипак свагда узима добро зрећа лоза, а овирни се од баџе. Осем тога, пропрено се боље резнице које су сечене од старијих чокота у матичњаку... Новија метода пропрена траки основу у томе, што Берландијер у слободној природи расте на кредној земљи; те се при пропреној земљи, која није кречњак, додаје кречта у скаку рупу која се са-

дилјком избуни, и у коју се резница упади. Пропрење разније у јесен (почетку октобра), потпомогнуто још и обилатим наводњавањем, даље је повољнији проценат примања, ма да овај још није таков, да се можемо задовољити.

Једно од минијаћења у Француској о Берландијеру наводим из бр. 388 Revue de Viticulture: „Већ често је у Revue de Viticulture - у говорено о утицају Берландијера као подлоге на нове винове приноса и увеличавање садржине шећера у шира, у односу према другим подлогама. Скренута је пажња виноградару и на околност: како Берландијер има велики афинитет са већином од земаљских сората; како његови каламљени чокоти не показују никакве разлике из синојног места између подлоге и вијоке; како се лако калами и даје каламове без примедбе, како његови каламљени чокоти имају сразмерно врло рану зрелост, и како, напоследку, грожђе потпуно сазрева, те се сматра као идеална подлога за стабле и луксузне сорте. Берландијер је те своје особине, које се токо истичу, пренео у већем степену на своје америко-америчке хибриде, а нарочито на Рипарија x Берландијер. Једна нова врлина Берландијерова, која се можда налази и код његових хибрида, јесте што лоза навија, која је на њему каламљена, много боље сазрева по на осталим подлогама. То је опажено на истој земљи и код чокота истога доба.“

Телеки (напред споменуто дело стр. 30) каже о Берландијеру ово: „Кад не би чисти Берландијери имају две капиталне мане: што се његове резнице врло тешко оживају, што се његови каламови првих година врло рђаво развијају, дана се би био можда тако истојако раширен иза Рипарија и Рунестрије; јер има врло истакнуте особине, нарочито: пајасну издржливост према флизохеери, одлично оплођивање каламљених чокота, рану зрелост лозе и грожђа, а осем тога врло добро се калами.“

Штегфл (Weinlaube 1897 стр. 18) наводи о Берландијеру ово: „За виноградарство остаје без предности, али има велики значај за хибридацију. Овој лози има се захвалити, што су добијени неколико бољи хибриди. Велика издржливост према кречу, рана зрелост и велика родност јесу особине које ову лозу одликују за циљ укрштавања. Пропори се тако тешко, да се пропорције могу добити само полагањем положнића...“

О култури Берландијера у Далмацији и Бугарској нема података...

II. Америко-амерички хибриди

1. Солонис. — У Европи је најен прво у Берлинској Богатничкој Банти 1868 год., и Енгелман га је описао под именом *Vitis Solonis*; а скренута је пажња на њега, кад су виногради од флизохеери почели пропадати, те се распроширио под именом Солонис. По Миљарде-у он је хибрид од Рипарије, Рунестрије и Кандидикаса.

Солонис је сорта бујног пораста; у томе мало заостаје од Рипарије. Познаје се лако по својим маљавим ластарима, боје бледо зелене, без сјаја, и врховима вунастим, белим. Лист је средње величине, белочасто зелен, оздо маљив, по ободу с опртим

зупцима, троделан, па се цепке и зупци савијају врхом к средини листа.

У нас је донет са најстаријом лозом, и важно је као подлога за кречније земље. Извелтацији о њему гласили су овако:

У расаднику Виноделско-Вобарске Школе успевао је боље на влажнијем земљишту но на сувом, и у коме је било до 55% креча, али се мислено да ће најбоље успевати на почвама са средњим влагом и до 27% креча. Издава се за земље од 20—40% креча. Понашаје се врло добро, а исто тако се и припори. Иструства о афинитету није било; а добивало се до 30% сраслих каламова.

Сл. 4. Солонис

У смедеревском расаднику посађен је био на доста родној пескуши, у којој није било креча; на њој је трајао 7 година, па почев пропадати, и сав је уништен, док је поред њега Рипарија добро напредовала. Каламови су му се добро примали, али каламљени чокоти после неког времена почели су кркљавити и добили су лишиће као у коприне.

У тогчићдерском расаднику опажено јо, да Солонис може успевати и на сувим земљама, и до 20% креча који није распадају; преко те политичне каламови на њему, поред хлорозе, страдају и од „ко-привне болести“, нарочито бујије сорте као: Лисичина, Адракала и др. Врло се добро припори; зрели каламови не примају се добро, а зелени су врло добри. Страда много од Антракнозе, па не само лишиће, него и врхови ластара и сав ластар.

У нишком расаднику опажено је, да Солонису не годи тирда и тешка глинуши ни запорњача, а најбољи је на напосленим земљама које садрже шљунка и кречњака. Издржливост му је према кречу између 30—40%. Припоре даје 60—70% припорака; каламљене даје слабе успехе, до 20%, мање од свих осталих подлога.

У жупском расаднику посађен је бил на рђавом и влажном земљишту са 16% креча. Хлоротичних

знакова није било. Прнорно се боље од Риарије. О каламљењу није било података...

II-га Конференција руковаоца лозних расадника, донела је оваку одлуку: „Солонис се код нас појаздо у највише прилика као пеподесна подлога. Стога га у расадницима треба издржати и задржати на што мањем простору, док се о њему не прикупију још више искуства. Издавање се за земљишта равнија, влажнија и кречна, преко 25%^a прета...“

Раван описујући Солонис наводи о њему ово: Резистенција (издржљивост) према филоксери није као што би се желело. На жилицама сисалицама има много подозитеља, па и на дебљим земљама има врло много туберозитета. Зато је и издржљивост Солониса слаба па суљам и плићим земљама. На несковитијим и влажним земљама успева прилично. Из тога узрок је употребљаван за обновљавање, али је данас сасвим напуштен. Трајек је с почетка, јер је имао ширу адаптацију. Успевао је не само на свим земљама Риаријиним, него и на кречним где је Риарија жутела и изумирала; а осим тога подносио је и соли у земљи. Премда се није добро каламљио, каламљени чокоти су лено напредовали и мање је било реуљастости, слично Риарији. Линије Солонисово страда од Антракнозе. Све то кад се скупи, Солонис је неупотребљив за тоналне регионе, а за хладне и киповите рђаво употребљен^b.

Директор X. Гете (Mittheilungen zum Schutze des österreichischen Weinbaues, 1902, стр. 2276) између остalog наводи о Солонису ово: „Неуспеси с каламљењем на Солонису, који тешко и сазрева, а по оживања старији посље многих других подлога, дошли су отуда, што је овај хибрид осетљив на сувом месту, а поглавито и због слабог афтинитета ка многим нашим домаћим сортама, које на њему индују трајашне и добијају тврдо вану „конкривасту болест.“ У јужној француској Солонис су одлико напустили, јер се на њему налази и сувине филоксере, која не замо да гради многобројне подозитеље него и туберозитет, па чокот услед непрекидног труљања није кадар да се друго одржи и да даје добар принос. То ће се касније и у нас, у Аустрији, показвати на старијим каламљеним чокотима; зато смо се непрестано трудили, да одвратимо виноградаре од употребе Солониса за подлогу, јер има бројних хибрида...“

И донста, и у Аустрији, где је било највише поборника за Солонис, напуштају ову подлогу, као што се види и из предњег навода из извештаја виноградарског инспектора Фр. Кобера.

Старија опажања у нас, која сам навео, и даља искуства утврдила су о Солонису:

1^a да му оживање није повољно;

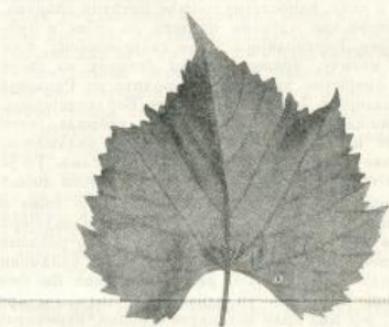
2^a да као подлога каламљење тешко прима, и да каламљено чокоти, и ако у прво доба покажују бољи пораст, доноше кржало расте, јања се ко-приваста болест, која уди не само правилном растењу чокота, него има рђав утицај и на родност и пра-вилно развијање рода; и

3^a да подлоги филоксери, нарочито на поснијим земљама, те као подлога не даје јемства за дуг век каламљених винограда, услед чега су сви старији виногради који имају ову подлогу подлегли, или се одржавају, али са незнаним приносом.

Стога је Солонис из свих државних лозних расадника избачен и као подлога је исказујен. Негово место заузели су новији и бољи хибриди, у првом реду Берзандијерови.

2. Риарија × Рунестрис. — Има велики број хибрида који су произведени од Риарије и Рунестриса. Неки су донети из Америке, а неки су произведени у Француској. Међу њима има неколико који су издржљивији време кречу и добро се каламе. Већу пажњу висећују и више се препоручују сорте које носе бројеве 101¹⁴, 3306 и 3309, произведене у Француској.

Риарија × Рунестрис 101¹⁴ је хибрид од Мијарде-а и Грасе-а. По сопствености приближује се вишо Риарији и Рунестрису. Јаког је пораста, и има дугачке и јаке ластаре који су глатки, боје црвен-касто љубичасте са врховима сјајно пеленим. Лист је

Сл. 5. Риарија × Рунестрис

велики на првеној дрпци, дебео, отворено зелен, по ободу дупласт и дели се у три цепке, од којих су доне слабије развијене, а урез под дрпком је дубок и отворен.

Међу хибридима који су споменути, овај је давнијији у нас. Било га је у точнијем и жупском расаднику. Али како га је било у мањем броју чокота у матичњацима, и како му раније није спрована боља пажња, то о њему и немојмо старијих података. У оштите није одавајана од обичне Риарије.

Само у извештају за 1897 годину најљамио, да је у жупском расаднику дала 79%^a приорака, док је код Риарије Порталиса забележен проценат 91%^a; а за каламљење није узимана заセбо.

III Конференција руковаоца лозних расадника донела је о овој сортама оваку одлуку: „Риарија × Рунестрис (садније је на мањем простору), издавати као подлогу за земљишта која траже и Порталис, и у којима се онко бити до 15%^a кречњака.

Као препоручљива подлога набављена је 1905 године за расадник Виноделско-Вобарен Школе; и о тој се могу саопштити ови подаци:

Посађена је на парцели са несковитом доста родном глинушом, и окнутој благим нагибом истоку. Креча има до О. 69%^a. Бујна је сорта; развија ластаре до 6 м., а лоза је употребљива за каламљење до 4 м.

Лоза сазрева заједно с Рипаријом. Пропорна даје 50 — 60% пропрала, мање од Глазра. Калами се добро и каламови срашћују одлично са домаћим сортама.

Даљим огледима биће задатак, да још боље утврде вредности ове подлоге у нас...»

Страноминшћина и описано овој подлози овакви су:

Раваз о њој наводи: „Адаптација јој није особито широка; са њеном издржљивошћу према кречу претеравао је, јер она жути готово тако исто бразо као Рипарија. По томе, она се не може узврстати међу сорте са већом издржљивошћу према кречу. Поглавито јој годе родне, глинисте земље Рипаријине на којима се изјавни каламљени чокоти дивно развијају. Калами се добро, и може се узети као лоза за врло добре земље. Где има знатније садржине крече тамо свакојако треба јој претпоставити 3306 и 3309.”

Рипарија × Рупестрис 3606. — Хибрид овај произвео је Кудер. По поговору минијатуре, осем Рипарије и Рупестриса у њему је умешана и *Vitis Monticola*.

Пораст је овог хибрида бујан. Листарци су жућкасто зелени, мљави с врховима таквим истим. Лист је средње величине на црвенокостоленој дрнци са средини олачест, угасито зелен, сјајан, по ободу са ускум ауспцима, тределан, и урез код дрнке дубок и отворен.

Овај је хибрид у нас од новијих подлога. За расаднице Виноделско — Војарске Школе набављена је у сортименту најпре 1905 године, па доцније и 1907 г.

У овом је расаднику посађена ова подлога од прве набавке поред претходне; а од друге набавке посађена је на мало више месту, на земљи која је по каквости слична првој. Но буњећи једнака је са 101¹⁴, листарци израстају до 6 м. Лоза позиже сазрева, и употребљива је у дужини за 4-5 м. Пропара се добро са истим процентом пропрака као и 101¹⁴. Калами се добро; срашћивање је веома новољко...

Раваз даје о њој овакав суд: „Успева на земљама Солонисовим, тј. на онима где Рипарија жути. Издеда — али то још није поуздано — да се на влажним кречним глиништама боље развија, него на сувим и шљунковитим земљама. Каламе се добро и каламљени чокоти овог хибраја родне су...”

Рипарија × Рупестрис. 3309. И овај је хибрид произвео Кудер, коме изгледа да и у њему има тајко же умешано Монтниколе; али ипак превлађују Рипарија и Рупестрис.

Бујна је сорта лозе. Има дугачке, јаке, гранате ластаре, глатке, зелено-љубичасте боје, а врхови су зелени. Лист је средње величине на црвену дрнчицу, дебео, веома сјајан, недељен са ситним ауспцима по ободу, и урез код дрнке плитак и јако отворен. По томе, приближен је више Рупестрису.

И ова је подлога нова у нас. За лозни расадник Винод.-Војарске Школе набављена је у исто време као и 3306, и посађена је на два места, по положају и врстам земље као и ова. Расте истом бујношћу као 3306, само што лоза сазрева на време. Пропари се такође као претходна, а по срашћивању каламова долази у први ред.

Раваз је цени овако: „Има прилично широку адаптацију, јер успева у земљама у којима Рипарија

интензивно хлоротише; по томе она је издржљивија према кречу но Соланис. Из тога се види, како већину услугу она може да врши, нарочито што има још и других добрих особина, који је престављају као једину од одличних подлога. Она се лакше калами, и хране своје каламљане чокоте одлично, па шта више умањава наклоност ка смртављу. — По свему што је речено, 3309 је добра подлога за земље Ри-

Сл. 6. Рипарија × Рупестрис

паријине и Солонисове; по она може да буде од услуге и на земљама које се лако суше”.

Да нареди још нека минијатура, која обухватају све три подлоге. Тако:

Раваз (Revue de Viticulture № 322) вели о њима ово: „Рипарија × Рупестрис су америко-амерички хибриди, који сваки даг налазе све ширу употребу. Познато је, да Рипарија успева само на сасвим одређеним врстама земље, и, ма да Рупестрис има простиру употребу, не подноси такође сваку земљу. Хибриди Рипарија + Рупестриса су сад подесни за све ове земље, па којима не могу да успевају ни Рипарија ни Рупестрис. Без претерица може се казати, да су они наслеђили, ишта мање, јак пораст Рупестрисов и велику родност Рипаријину. Осим тога, ређе се граде на спојном месту гуке, услед неједног заједљавања, као код Рипарије; а решине се ожилављују врло добро. На крају, и пахова издржљивост према хлорози је сразмерно велика, тако да се без бриге могу употребити за земље до 25% креча.

Од селекционираних варијетета истичу се особито хибриди: 101¹⁴ 3306 и 3309. Рипарија × Рупестрис *Gigantesque*, један импротизи прајрад хибрид, истински има добр пораст, али према хлорози је слаб, те по томе може да има ограниченој употреби. Ма да Рипарија × Рупестрис 108—16 има јак пораст, 101¹⁴ га је у скаков погледу превазишао, и свуда га овај замењује.

Рипарија × Рупестрис 101¹⁴ 3306 и 3309 имају све оне особине које сам навео; па издржљиви су и према филоксери. Додуше, не може се тачно препцирати разлика међу њима у погледу адаптације; али је известно, да су врло сродне сорте. Право им је место на земљама средње какоће, које инесу ни родније, ни дубље ни влажније и што су земље за Рипарију. На таквим са земљама оне позвате да пренесу важну улогу.

Кад се тачно испитају све три сорте, наћи ће се, да 101¹⁴ наликује вишо Рипарији, а 3306 и 3309 оног вишо Рунестрису. Даље, пада у очи, да 3306 вишо припада мљавим Рунестрисима, а 3309 глатким. Но тим ознакама је сад могућно одредити и адаптацију. 101¹⁴ биће вишо подлога за земље Рипаријине, а 3306 и 3309 не биће успевати на кречним земљама. Услед сродства са мљавим Рунестрисима 3309 ће боље просперирати на влажним земљама, а 3309 као сроднији глатким Рунестрисима радије ће поднети сувеје терене^a.

Телеки (споменуто дело стр. 477) наводи ово: „Да су у своје време на место Солонице донети Рипарије X Рунестрис 3306 и 3309, и из њих проагирано, могли бисмо упшти стотинама јутара, с великом трошковима обновљених винограда, кошти и нове подизати. 3306 и 3309 су хибриди који су најбоље испали за руком, и броје се међу оно неколико импортованих америко-америчких лоза, које су и у нас показале врло добру вредност, изузев хладне положаје. Као мјан хибриду 3309 могла би се наћести, што код његових каламљених чокота подлога — исто као код Рипарије — просечно изнастаје од вијока. 3³06 и 3309 имају широку адаптацију, јер ове подлоге успевају готово на свим земљама. Рипаријиним Рунестрисовим, као и на њиховим прелазима; издржљиве су од филоксере, са већином од домаћих сората имају добар афинитет и доносе богате приносе. Кадо не би било јасно, с каквом подлогом би требао да обнови свој виноград, и ако земља не би била вишо кречна, вишо влажна, забијена и односно сува, препоручујем му Рипарију X Рунестрис... Код оних сората и лоза доста разног сазрева, од прилике назему Рипарије Глоар и да Лота, управо лике Глоару. Резултати приорења такође задовољавају потпуно, па и подобност каламљене је понајбоља^{....}“

Штедљи (Weinlaube 1907 стр. 4) пише о овим хибридима ово: „Између Рипарије и Рунестриса има један виз производа укрштања, али су истији само 101¹⁴. И овај сорт има врло пејсажну особину: лако оклијавање и јак пораст. Калами се такође добро, а врло је родна као подлога. Жиле шире панток и јако се разграђују, те стога назишују добро и редовно ћубрење. Подноси љеђи проценат крече, но Рипарија; али онег не сме се садити у врло влажну земљу. Односно издржљивости према кречу у земљи, стоји после Рипарије X Рунестрис 3306 и 3309, али се онег претпоставља овима у погледу сазревања лозе. Што се последњега тиче — ако уочите то треба да се узме у обзир — 3309 има првенство према 3306, јер код прве лоза несумњиво боље сазрева^{....}

Кобер (Weinlaube 1907 стр. 372) извештава о овим подлогама овако: „Мало нај су задовољили и прошле године Рипарија X Рунестрис 3306 и 3309; управо ове сорте потпуно изневерише у кречној земљи. Вероватно у Домој Аустрији немају за јачи пораст потребну суму топлоте, те услед тога слабије расту, ако год што и француски хибриди Берланџијери X Рипарија не могу да развију своје добре особине. Само је сорта 101¹⁴ остала стапна; прошле године се развијала врло добро, али је слабије из-

држљивости према кречу, јер у њој превлађује вишо Рипарија^a.

Ожанић (Weinlaube 1907 стр. 383) извештава о овим подлогама овако: „Од Рипарије X Рунестриса гаје се данас четири форме: Рипарија X Рунестрис Шварцман, 101¹⁴, 3306 и 3309. — 101¹⁴ је неподесна за наше прилике, јер она од сушне вине страда по Рипарија X Рунестрис Шварцман, као што се најази селекционираша у расаднику у Борго-Ерицу, подноси сушу готово исто тако као Рунестрис Монтикола, и за суве, индиферентне земље, може да се употреби као замена Рипарији. — 3306 издржи сушу исто тако као 3309; и бидејујају потоњим опажањима да утврде, којој од ове две форме треба дати првенство. 3309 подноси вишу сушу земљу од Рунестрис Монтиколе; и та особина само доводи је, да овој подлоги за овашње (дјаматинске) прилике одреди предност већег стевена. Успева одлично на пескушима, сувим првеним глинупама, као и на каменитим земљама, претпостављајући да ове не буду стерилне; посађена на много влажним земљама хлоротичне, као и остали варијетети Рипарија X Рунестриса.

Ови варијетети Рипарија X Рунестриса, о којима је говор, каламе се врло добро, како по зрелом каламљењу тако и по зеленом. А у погледу на родност, каламљени чокоти просечно стоје сасвим близу чокотима на Рипарији, а сигурно су 20—30% роднији од Рипарије, али и овима су подлогама.

Драгос (споменуто „Изложење итд.“ стр. 161 и 162) излаже искуства о овим подлогама као што иде: „Хибрид 101¹⁴ не разликује се много од Порталиса, односно погодаби земље. Разликује се ипак, што успева на земљи забијеној. Крече не може да издржи вишо од 12%^o. У винограду директора школе живјеје при 14%^o крече. Значи, да се не може препоручити, као у Мађарској и Француској, за земље до 25%^o. Кад се посади на земљи која је за њега, сажрева раније од осталих америчких сората. У школском расаднику боље расте и сазрева од Порталиса.

Хибрид 3309 успева на сувој, родној и дубокој земљи средње забијености. У школском расаднику, где је посађен на влажнијој земљи, жути и слабо напредује; лоза не може потпуно да узри, зато и даје мало лозног материјала. Крече издржи до 24%^o.

Хибрид 3306 препоручује се за влажнију земљу, али у школском расаднику је посађен на сувој земљи, па ту не напредује добро и жути. То жутило почело је минуле године у једном кругу. Место где су они покутели чокоти нагледаше као да су заражени филоксером. Извадио неколико слабих чокота и не могао констатовати птица сумњиво. Крече није узрок, јер земља не садржи вишо од 20%^o кречњака. Остаје ми да започнем, да му не пријају климатске погодбе; или да су резине (од којих је ово чокоте) узете од хлоротичних чокота.

Сорта Гамза (Гамза) на 101¹⁴ има врло добру афинитету; забљадање на спојном месту врло је малено; слабо расте, али за то није кризица до афинији, него земља, која је риголана пре 10 година па се доста зблila, зато не требати на јесен дубоко преоравање, или да се ориница преприре апомовом од 25 см. дубине. Од плеванских виноградара чуо сам да се жале како Гамза на 3309, као двогодишњи

чокот, није могла да напредује, па да се неки део шта више осушио, као што је случај и у винограду Н. Ив. Дачева; а у Лому су виноградари говорили, да Гамза на 3309 добро напредује. Такве случајеве, да некде нека сорта напредује а на другом месту та иста сорта (вијока и подлога) не напредује, запазио сам и у другим виноградима^{6..}

Берландијери × Рипарија. — Хибриди који су напред описаны наземљени су земљама са средњом садржином креча. Између ових до Берландијера била би велика праизнана. Укрштањем Рипарије и Берландијера с једне стране, и Рунестриса и Берландијера с друге стране, текијо се, да се произведе подлоге за земље са великом садржином креча. Текија, која је поред онога ишла на то, да се добију подлоге потпуно издржљивости према филоксери, јаке бујности, да се добро прире и каламе, да имају добар афинитет са домаћим сортама, да дају родно чокоће и да гројке добро сазрева, да одолевају суми и да подлога са њомоком подједнако дебља... поистигнута је боље у хибридима Берландијери × Рипарија. Заслугу за то посе у првом реду француски хибриди: Мијарде, Грасе, Кудер и др. Као важнији од ових хибрида одабрани су: 34 ЕМ, 157¹, 420 А и В. Они се набављени и за наше расаднике први пут 1902. године; те по томе они су у нас почиње подлоге.

Берландијери × Рипарија 34 ЕМ. Као хибрид произведен је у Пољопривредној Националној Школи у Монпелију 1889 године, а пропозвео га је, заједно са 33 ЕМ, професор Г. Фоекс.

Хибрид је овај бујан са лугачком и јаком лозом, Ластари су маљави са првеним пругама. Лист је крупан, заокругљен на прчену дрпици, отворено зелен, сјајан, по ободу зупчаст и троделан са слабим урезом међу цепкама, а доста дубоким и јако отвореним урезом код дрпнке, као код Рипарије.

Сл. 7. Берландијери × Рипарија

Сродан му хибрид 33 гледак је. Раније се мислило, да је мање издржљив према кречу од 34; али огледима је доказано, да су оба у томе једнаки.

Податке о овом хибриду имам оне:

У расаднику Виноделско-Војарске Школе посађен је на равном положају у хумусној, умерено влажној плавачи са 32—45% креча. По бујности раван је

Глоару. Ластари достигну висину Глоара, до 7 м, а лоза може да се употреби за каламљење и до 5 м. Припорака даје 45—55%, нешто мање од Глоара, а највише од свих осталих хибрида, и они се одликују велим бокором жила, које избијају више из доњих чланкова, што је особито важно. Има, као и остали хибриди, изванредан афинитет са већином домаћих сората.

У нашем расаднику је посађен, са осталим сродним хибридима, у равници на средње влажној и родној плавачи, у којој може бити креча до 5%. Не терад много ластара, а они израсту у висину до 5 м; зреала лоза је употребљива до 3 м. Даје припорака до 50%⁷. Окаламљења даје такође до 50%⁸ сраслих каламова. За прве 3 године чокоти ове подлоге, као и од осталих хибрида имају слаб пораст, а од четврте године почну најло да напредују.

У жељаском расаднику посађен је на истом положају и земљи као и Глоар, на равном положају. По бујности долази после Глоара; ластари израсту до 5 м, а зреала је лоза употребљива за каламљење у дужини 3 м. О прирењу и каламљењу нема специјалних података.

Равна између осталога навода о овом хибриду ово: „Адаптација је једнака као у хибрида његове групе; али опет издржљивији је више према хлорози и остало. У Марнију, где сам га особито посматрао, жутог је мање но 420 В и 1202 [Мурвил X Рунестри]. Хибрид је овај, дакле, једна према кречу врло рецистентна подлога. Шљунковите, врло суве кречне земље не подносе, исто тако и компактну—збијену—лапориццу. Најбоље ће се развијати на лаким, али влажним, плутним или дубоким, земљама, као што су на пр. крдне земље у Шарантим или Шампанском. Калами се врло добро, боље по Рипарија, приближно као Вијала. Каламљени чокоти не смрђу, и доносе врло добре приносе на слична врстама земље; осим тога гројке раније и правилно зри. У јужној Француској лоза увек добро сазрева, али у Шампанском (северније) и у Кот д'Ору [Бургундији] чешће лоза не сазри потпуно⁹.

Берландијери и Рипарија 157¹. Овај је хибрид од Кудера, и то од једног наријетета Берландијера „La Sorress“ са Рипаријом Гларе де Монпелије.

Хибрид је веома бујног пораста. Ластари су лугачки и дебели, пругасти, зелени а код почну сазревати добију ружичину боју; врхови ластара су виувести, бели. Лист је велики, лугуљаст, па зеленој дрпнци, угасито зелен, јако сјајан, по ободу зубчаст и делан се на три цепке, средња јаче развијена а побочне слабије развијена, а урез код дрпнке дубок и јако отворен, сличан Рипарији.

У расаднику Виноделско-Војарске Школе посађен је поред 34 ЕМ, и у земљи има 32—45% креча. По бујности изједначава се са 34 ЕМ. Ластари достигну дужину до 7 м., а зреала лоза може се употребити у дужини до 5 м. Припорака даје највише до 40%, те се по томе прире са свим сродним хибридима најтеже. Афинитет има изванредан са већином домаћих сората, нарочито са бујним и родним; иначе је пораст каламова у првопрвнти много slab.

У нашем расаднику посађен је поред 34 ЕМ. Цени се као најбујнија међу свима Берландијеровим

хибридима. Ластари су слични Порталису, и израсту до 6 м. Лоза је употребљавана у дужини преко 3 м. Упрорена сјесени може дати до 60% пропрока, а с пролећа једва до 30%. Окаланђена и стратифи-кована прима се у сандуцима врло добро, али се у

Сл. 8. Берландијери × Рипарија

проприншу каламови слабо ожилјавају, те се једва добије до 40% добрих каламона, а често ни толико. Много страда од тачкасте Аитрокрозе, па се последице те болести виђају и на каламовима у проприншу, кад се болесна лоза узима за подлогу.

У жуцком расаднику посађен је на положају благо нагнутој окренутом северу, а земља јловачи. Бујно расте, и ластар достиже висину 5 м.; зрела лоза употребљава је до 3 м.. Осталих података нема ни за ову сорту.

Раваз оцењује овај хибрид овако: „... И ако се 157¹ не може да мери са 420 В по издржљивости према кречу, раван је у томе са 34 ЕМ. По томе, мислим, да ће се моби гајити на свим земљама, изузев врло шљунковитих и сувих... Адаптација је ове подлоге врло пространа. Успева врло добро, како на глинasto-лангерастим земљама, тако и на врло кречним суваке прете. На средњим земљама у Шарантима носи врло лепе каламљене чокоте; и на кречним земљама на југу, како у Монпелију тако и у Коссима г. Жерса, каламљен боље се одупире хлорози но 1202, чија је велика разлисност према кречу врло позната. — Калази се врло добро, али ожилјавање може да буде само средње, особито ако лоза није потпуно узрела. Мана је овој подлози, што јој ластари у пределима са много падежа или са влажнијим земљама не дозује добро. Зато матичњаке треба подизати само на земљама сувим и сунчаним експонираним. Каламљен чокоти су јаки и родни; не смачу, и гроњеје при прављењу.“

Берландијери × Рипарија 420 А. и В. Оба ова хибрида добијена су од Миљарде-а и Грасе-а.

Берландијери × Рипарија 420 А. Бујна лоза са делим дугачким ластарима, који расту све до првих изразева. Бује су зелене, с црвеним пругама. ребрасти са врховима вунастим, мало ружичним. Лист је широк, дебољ, угаšено зелен сјајан, по ободу слабо зучаст,

троделан каткаđ и нетоделан, уреф код дрнке доста дубок и отворен. По томе, по порасту приближује се Рипарији, а по листу Берландијерију.

У расаднику *Виноделска-Војарске Школе* посађен је на висоравни, изложеном сунцу, а земља посној ческовитој јловачи, са 22% крече. Ластари израсту до 6 м., као Берландијери, а лоза му је употребљавана у дужини до 4 м. Прорен даје до 50% пропрока, као и 34 ЕМ. Каламљен срашћује изванредно добро као у 157¹.

У расаднику има и сорте 420 В. Слична је првој, само што је листар тањи а лист је мало ситнији, не тако дебољ, без сјаја отворености боје, по ободу је оптирије зучаст. У свему осталим једнак је са 420 А.

У *нишком* расаднику посађену су оба хибрида на положају и земљи као 34 ЕМ. Прва је бујна сорта, тера ластаре преко 5 м. Прорен се боље од 34 ЕМ, а болни пма и афинитет са домаћим сортама него 34 ЕМ. И други је хибрид по бујности једнака са 420 А.

У *жуцком* расаднику посађену је 420 А на истом положају и земљи као 34 ЕМ, а 420 В на месту до Рупестрис до Лота. По бујности долазе после Глаора. Ластари израсту до 5 м., а лоза је употребљавана до 3 м. Других података нема.

Раваз о 420 А даје оцену овако: „Има већу издржљивост према кречу, већу — изгледа — но 1202. То је једна од оних мало подлога, које у марничима друге године не пропада. На огледном пољу Фију-а (Filioux) у Алимаку (Шарант), које сам године 1891 подигао, хибрид је свај, заједно са неким Рупестрис и Берландијерима, претрпео јаску тучу, која хлорозу још повећава. Држим испак, да је мало осетљивији према кречу од 420 В. Али његово красно развијање, лепота листића, која задржава зеленоцве до првих мразева, обилат принос у лози, лако примање каламова и ожилјавање резинца, као и доро развијање и родност каламљенских чокота квалификују га као првокласну подлогу за све земље које садрже кречу, а особито за растреите, панке или дубоце“.

По Гијону 420 В је у Шарантима прилично распрострањен и успева добро. И калази се добољ, али његови каламљен чокоти не развијају се свагда добро. Бесумње овај је хибрид добра подлога; али мислим, да је 420 А. бољи од њега, и то је бољи и од 34 ЕМ. и 33 ЕМ.*...

Завршујући преглед о хибридима Берландијери и Рипарије Телека [шоменето дело стр. 64] овако се изражава: „ако што видимо, и Г. Раваз — који данас важи као један од првих светских стручних аутофитета за подлоге — прописује у ману доноше сазревања лозе бројевима 34 ЕМ. и 1871, и само 420 А преноручује за све прилике. Но томе би и ми могли схватити пажњу само хибриду 420 А, а прве оставити у позадину; јер за највећи део нашег [мађарског] виноградарства сорте са позним сазревањем лозе немогу никад добити већи значај“.

ТЕЖАК

(ОСНОВАН 1869 ГОДИНЕ)

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ИЗДАВАЛАЦ

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

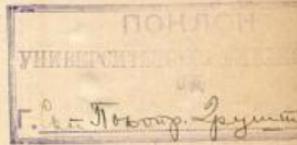
ЗА

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ВЛАСНИК И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

ПРЕДСЕДНИК ДРУШТВЕНИ.

ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ.

БРОЈЕВИ 1—36 И ПРИЛОЗИ

ГОДИНА XL.

—♦—♦—♦—♦—♦—

У БЕОГРАДУ

ШТАМПАНО У НОВОЈ ШТАМПАРИЈИ — ДАВИДОВИЋ
1910.

САРАДНИЦИ У 1909 ГОДИНИ:

Александровић Јован.
Богаџић Т. Максим.
Богдановић С. Вучко.
Богачић П. Михаило.
Валентић Венделслав.
Вуљан Алекс.
Гавриловић Светозар.
Живаповић М. Рад.
Илићић М. Пет.
Јанковић В. Чед.
Јелтић Сретен.
Јовановић Александар.
Јовановић Душан.
Ковачевић Ђ.
Кремић Илија.
Кречиковић Рад.
Кукчић С. Миодраг.
Куруковић П. Милосав.
Куцаковић Влад.
Лазаревићева Л. Дивна.
Лозанић Сима.
Луковић Огњан.
Матић П. Вића.

Мијоковић Александар.
Миљковић Мирко.
Нешин Алекса.
П. Ј. С.
Петрић Мих.
Петровић Ј. Милан.
Петровић Ж. Никола.
Поповић А. Срета.
Радивојевић Л. Божа.
Радић Ђорђе др.
Радојевић Никола.
Радовановић Т. Вића.
Радосављесић С. Милош др.
Резнић Освальд.
С. Б.
Синобад Душан.
Станимировић Владимир.
Тејкал Лудвик.
Тодоровић Д. Благ.
Тодоровић М.
Тодоровић Т. Павле.
Татић Душан.
Шокорац Живко.

САДРЖИНА

(ПО ГРАНАМА И ПО АЗБУЧНОМ РЕДУ).

Скраћења: (чл.) = чланак; (бел.) = бедешка; (гл.) = гласник; (подл.) = подлистак; (пит. и одг.) = питања и одговори; (гл. из пар.) = гласови из пареда; (књиж.) = књижевност; (јав. говор.) = јавна говорница.

ОПШТЕ ПРИВРЕДНОГ ЗНАЧАЈА

	страница
Ворба народности у Крделиу из привредног поду (гл.)	137
Васпитавање дечјака у пољопривредном духу (чл.)	261, 269
Везине, средине и мале баштине (чл.)	290, 298, 296
Вечни живот на земљи (подл.)	134, 161, 174, 192
Главни садржак Аустријског трг. уговора с Румунијом (чл.)	165
Даљина између Београда и храма склона (чл.)	96, 104, 115, 125
Државна издаваша у Босни и Херцеговини	99
Државна економија као судија (подл.)	13, 22, 72
Државно обећање против вароднице (чл.)	162
Државна потпора Мађарском и Ауст.-Поморском братарству (чл.)	139
Економија пољопривредника на Бугарији (чл.)	137
Електрична и усеки (подл.)	266, 274, 284, 290, 302
Женска државна школа у Бугарској (чл.)	155
Заједничка поседа некадашње пољопривредне школе у Јајинциу (чл.)	161
Заптита и обесбездјелник од излаза код пољевог милиона	16
Земаљска индустрија-домаћинка школа у Селу под Изв. Ткачији (чл.)	292
Земаљска пољопривредна школа Земун у Бруну (чл.)	305
И друга практична пољопривредна школа у једном широку (чл.)	155
Извештајно место на запат и стоку за осталу определену у Прагу (чл.)	306
Извештај тробиши	162
Изложба окупра узичког и рудничког (чл.)	283
Интересантне појединости о пруту, р. тромесец, угот. произво- дњу из Србије у Аустријском пољопривредном фонду (чл.)	7
И у Немачкој за спуштање царине на жито (чл.)	158
Један пољотрошитно-издавашки бледе (чл.)	116
Један пут у море — вазан за пручнаве (чл.)	116
Како можемо исплатити свима пољопривреди (чл.)	215, 223, 232, 235, 246, 263.
Кади се може понећи пренос од земљашта у Србији? (књиж.)	137
Кадио се становништва било пољопривредам? (чл.)	137
Комисија за набавку занатске стоке са страве (чл.)	190
Комисија за проучавање пољопр. стока и разнини у окв. ужичком	194
Комисија за расправу питанја о мерзини за попршиву — упшре- ћено немања, сточарство	193
Криза у мађарској производњи масла (чл.)	15
Куповина меснине у Београду (чл.)	109
Луксузна производња Швјцарској (чл.)	365
Највећи сопствени имањи са стогу (чл.)	15
Нападају на Срп. кочами хладне у Босни и Херцеговини (чл.)	75
Нова влада (чл.)	73
Нови Мађарско-Хрватски пород из земљашта (чл.)	139
Нове одредбе у Аустрији за доказе војничких коња призвативца из послатку (чл.)	305
Нове пољопривредне огледне станице у Мађарској (чл.)	154
Нове раздобље у кметству сточарства у Србији (чл.)	181
Објављивање преговора за уговор Аустрије с Румунијом (чл.)	7
Обустава парног на жито од стране Аустрије (чл.)	136
Отицајаша највећег занатлијског похода XI. годинишнег збора (чл.)	73
Окружна пољопривредна изложба као шируг београдским (чл.)	194
Окружна пољопривредна изложба и вите из устанаке у Ужицу (чл.)	204

	страница
Окружна изложба у Младеновцу (чл.)	211, 235
Окружна склопштина у Ваљеву. Војар. школа (чл. из нар.)	267
О склопу земље и одржавању њене посроности (књиж.)	3
О сплатним пољем (чл.)	3
О уређењу пољопривредног одсека нашег Универзитета (чл.)	277, 285
Подстрадање гајења пивних усева у Д. Аустрији (чл.)	7
Пољопривредна Србија (чл.)	112
Пољопривредне коморе у Мађарској (чл.)	291
Пољопривредне смесице из Мађарске (чл.)	195
Пољопривредна самоникла (чл.)	16
Пољопривредна поуџа путовања (чл.)	293
Понос становништва и стоке у Црној Гори (чл.)	122

ЗЕМЉОРДАЊА

Општи део:

Лувански узарак у пољској привреди (бел.)	106
Електрични и усеки (подл.)	266, 274, 284, 290, 302
Како је почела жетва (бел.)	219
Како треба да је нуђујаште уређењи? (бел.)	250
Како треба поступати са ћубртом кад се на њу вандаш? (чл.)	247
Калипо траји месец касаре од ратар, и башт. усеки (бел.)	239
Како можемо исплатити свагај јединица (чл.)	215, 223, 232, 238,
Како оправдати пољашу (чл.)	285, 291
Како се може поћијати принос од земљашта у Србији? (књиж.)	235
Мешавина сејана (књ.)	24
Надлежни сејачи од лударе из Италије	235
Не бразам по државом (чл.)	273
Не купујте сеје од лударе из Мађарске (бел.)	154
Нове пољопривредне испадне станице у Мађарској (чл.)	154
Образа земље за пролисте усеки (чл.)	160
Окоје је короп на излазима и градинама	245
Ораке у пољу јесен и зима (чл.)	245
О склопу земље и одржавању њене пољовите (књиж.)	7
Подстрадање гајења пивних усева у Д. Аустрији (чл.)	194
Поглавица за ограничење пољопривредне станице (чл.)	230
Прејем и приход шећерне репе (чл.)	94
Продажа обрада за сејну (бел.)	14
Промрати усеки (бел.)	291
Промеса о чувању жита у житницама (бел.)	221
Рђако оправдати пољашу (бел.)	195
Угарите струкњу што пре (чл.)	195
Петрова орах, јабука и папирац (чл.)	189
Прикупљање и предузимање (чл.)	137
Прометује Српски б-р (чл.)	162
Програм пољопривредних политика	15
Програма болести наших добровољара (чл.)	15
Програмски услови за тимељај расправу питанја о попршиви земљске стоке (чл.)	93
Путничко превозање на пољопривредног граничарства (чл.)	162
Пшеничарска изложба Српске Часописа Задруге у Руми (чл.)	225
Рад на извештајару туу у Ваљеву. В. Шкоља у 1908. г. (чл.)	117, 133

СТРАНА	СТРАНА
Радио (спрежина) стоке (чл.)	187, 199
Светска палеонтолошка комора (тг.)	305
Србија у бројевима (тг.)	
Стане летише у сукобу	138
Стане летише у Шумадији	177
Статистика узгоја семена детелине у 1908. и 1909. године	113
Теков у својој трагертеској години (чл.)	129
Трговински делогат Краљевине Италије (тг.)	74
Трговински економија Австро-Угарске са Србијом (тг.)	162
Трговински саобраћај Србије са Турсијарском (тг.)	115
Трговински уговор Австро-Угарске са Румунијом	42
Трговински уговор нове уреде Австро-Угарске (тг.)	74
Трошкови свађбенства војске у Босни (тг.)	

Посебни део:

РТАРСТВО И ЛИВАДАРСТВО

Гајење симоног овса на имању сточарске школе у Краљеву (тг.)	251
Гајење рибак (чл.)	279
Гајење или живописко жито	29
Да ли се код неких кропни крофна? (чл.)	5
Да ли се може махомијом за старим ливадама (бел.)	107
Допута чланку „Пловница“ (бел.)	72
Јапанско прео (бел.)	58
Какве кропнице треба узети за сифеле	112
Каповац шашваре у Европи (чл.)	275
Користи сај јаја ослире редице	21
Култура шаферије рене у Србији 1908. године	223, 233
Набазка дуријарног семена (чл.)	282
Не косите пелену трају	145
Нова врста глашице у арију јечма	146
Одни озас (чл.)	229
Одјина решница (чл.)	213
Опомена пред сајење кропнице	97
Подизање шашваре панаде (чл.)	103
Пред кошницу ливада (чл.)	131
Пронађавалају људи у Србији (чл.)	197, 206, 217
Против глашице	211
Семе бундевац и сундирката (бел.)	122
Семе бундевац и гајење бундева (бел.)	122
Семе од детелине (бел.)	115
Статистика узгоја семена детелине за 1908. и 1909. годину	109
Сточна репа (чл.)	172
Случаји размножавања	
Упоредно гајење „Ланцишевине“, „Секатора“, „Неканти“ и домаћег злака кукуруза (чл.)	141
Шаферија рене у 1909. години	219
Шта да сејемо на страништима отаџне решине пјечине озимца	149
Шта је узрок хромпробојне болести	120

ВИНОГРАДАРСТВО И ВИНДАРСТВО (ПОДРУМЉАРСТВО)

Важнији пролетни радови у винограду (чл.)	101
Вино за коријине (чл.)	91
Винодарство у минујујој години	61
Винодарски конгрес и сајам за продају вина у Београду (тг.)	268
Виноделско-Винарска Поморска Школа на Мезиници у Чемној (тг.)	258
Виноделско-Винарска Школа за крају школске 1908./9. године	205
Да се дозирају преварне вина који су остале слатка	301
Даљи избор једног хипер	72
Други посебни кују у Босни (чл.)	268
Зашто се калемљење не сумира (чл.)	239, 264
Зашто се вино пречистија бело вино	99
Издражавање према сушим глашицама аверничких подлога	160
Како немо спречити да се вино не преврне	272
Корисни напомени виноградарима како треба налажати виноград	193
Лоза као сточна храна (бел.)	
Мере против сувине широка виноградарства у Хрватској	351
Најављују сортне америчке лозе	69
Најновије сортне америчке лозе	12
Ново из борбоској торби	98
О калемљењу лозе и најбољи начин од калемљење лозе у Анигу	188
О популацији пралних места у винограду	21
О производњи новог ражња (чл.)	191
О превишија мушкатаре (твр. год.)	206
Општанске стоке (штвр. и озг.)	241
Прип. лозине расадника у Босни (чл.)	122
Преклеје виноградару против виноглаваче	112
Ред на подизању виноградарства у Ваљево-Виноградској школи у 1908. (чл.)	117, 183
Ред на подизању виноградарства у Хрватско-Славонији (чл.)	251
Садашње стапе импритих подлога, 208, 217, 225 и заједнички до- затак уз број 29, 32, 35 и 36.	

ВОДИЧАРСТВО

Виноградарско-виноделско-поморска школа на Мезиници у Чемној (тг.)	258
Други род јубјука (чл.)	275
Једна велика опасност за наше шашве (чл.)	237

Једна очена о нашем вођу (чл.)	-	258
Како ћемо сачувати војнике од последица превет: малете (бел.)	Крајде је време требати војнике (бел.)	23
Меден за разаве војнике (бел.)	Меден за разаве војнике (бел.)	106
Мрки су пријатељи наших војника (бел.)	Мрки су пријатељи наших војника (бел.)	115
Откуп немилитариза за војни расадник сребрна жичарка (чл.)	Српски војници	251
Практичне белешке о нашим доказима јесенњим шашвама на- димајућим за разните војнике (чл.)	Практичне белешке о нашим доказима јесенњим шашвама на- димајућим за разните војнике (чл.)	251
Пребогдански војници у Австро-Угарској	Пребогдански војници у Австро-Угарској	13, 19
Радио је јављајући војнике (чл.)	Радио је јављајући војнике (чл.)	162
Савије и војници (бел.)	Савије и војници (бел.)	244
Скупљање гусеничних гнезда (бел.)	Скупљање гусеничних гнезда (бел.)	281
Српско и болгарско шашварштарство (чл.)	Српско и болгарско шашварштарство (чл.)	16
Сушено шашво (чл.)	Сушено шашво (чл.)	253
Чистите војнике од гусеничних гнезда (бел.)	Чистите војнике од гусеничних гнезда (бел.)	22
Штетна вешта ван прашака (бел.)	Штетна вешта ван прашака (бел.)	151

ГРДИНИЈАРСТВО

Вајачиће и чување лепиши за зиму (бел.)	250
Попретарска-вишоделско-војничка школа на Мезиници у Чемној (чл.)	258
Душица против гусеница и бубањи на шору (бел.)	107
Киселаја (бел.)	196
Ко жешијајаја рене (бел.)	107
Ко жешијајајаја рене (бел.)	136
Обландајајајаја рене (бел.)	136
Одгајивање купусног расада (бел.)	132
Што колерада брао у семе порасте (бел.)	136

СТОЧАРСТВО

Општи део:	
Бројно стапе стоке у Бугарији	
Вајачића окојица у сточном запрезе (чл.)	239, 296
Давашње стапе физиологије хранења стоке (чл.)	96, 104, 119, 125
Забрањена птичаја људске и сточне хране	74, 99
Забрањен износ мршавих сашми и толада (чл.)	291
Забрањен узик шашварске стоке у Немачкој (чл.)	16
Знак за оцену наследне моћи преносача (бел.)	266
Известљиво место за занятији и стоку за осталу определену у Прагу (чл.)	
Каква треба да је пода за исеље стоке (бел.)	306
Копија за набавку занятије стоке са стране (чл.)	280
Копија за разматрајући птићаја о маркама за поправку и унапре- ђење сточног сточарства (чл.)	199
Конференција Српских винарских стоки (чл.)	193
Куповалица монхија на Бадену (бел.)	139
Лоза као сточна храна (бел.)	199
Набавка преносача стока и кинесе у индустрији (чл.)	296
Нова раздoblје у најреку сточарства у Србији (чл.)	181
Општија узик стоке за изложбу у Егзелсу (чл.)	
ПРЕХОДНИ УСЛОВИ ЗА ТЕМЕЛЈНУ РАСПРАВУ ПИШТИНА У ПОПРАВЦИ ЗЕ- МАЛСКЕ СТОКЕ (чл.)	93
Радна (спрежина) стока (чл.)	187, 199
Сунчана кратка сечка	147
Хранење стоке испасом од шаферије рене (чл.)	71, 109
Хранење сточним репом (бел.)	291

Посебни део:

КОЊАРСТВО И ГОВЕДАРСТВО С МЛЕКАРСТВОМ	
Говеда кута у Румунији (чл.)	7
Говеда кута у Турској и Чеченији (чл.)	275
Да се скоро помужено млеко не уклони (бел.)	136
Десет заповеди за хранење коња (бел.)	364
Зашто су бакшићи често беспомоћни за скока, а зашто испо- дати? (чл.)	247, 300
Извештај о путовању у Југославију око војнике из научницима начин израде вакцина (у податку)	
Извеса руских коња (чл.)	149
Када крзна затрпава клошко (бел.)	16
Када крзна затрпава клошко (бел.)	291
Када крзна затрпава клошко (бел.)	291
Када крзна затрпава клошко (бел.)	136
Када крзна затрпава клошко (бел.)	243
Кома који не лежу (бел.)	305
Крзна у Мачвској промишљањи масла	15
Најбоља вакцина за јасењину (бел.)	257
Нега коњица код издржава (чл.)	303
Ново обреде у Австро-Угарској да давање војних коња приватним на- помагачима (чл.)	
Медицински прописи Швајцарске (чл.)	305
Одхранавање телада младене (чл.)	288, 299
О насекомима које које говеда (бел.)	257
Опет о говедјој кута у Румунији (бел.)	15
Оштета за површински занатствог биха на жељезницама (чл.)	15

АГРАРНА ПОЛИТИКА

	СТРАНА		СТРАНА
Сар Рокфор (гл.)	240	Борба аустројске владе с аграрцима (гл.)	163
Статељ приватних поступа у Аустрији 1908. године	162	Борбе народности у Бројду у привредном возу (гл.)	137
Шта вала унимате у обзор при нормалном порођају говеда?	202	Главна сударка А-Угарског тргов. уговора с Румунијом (ча. 1)	105
		Забрана извоза људске и сточне хране (гл.)	74, 99
ОВИЈАРСТВО, КОЗАРСТВО, СВИЊАРСТВО		Забрана увоза Швајцарске стоке у Немачку (гл.)	16
Ангорска Кола (чл.)	65	Интересантне појединости о програму да промесечног уговор- ног проинспирација за Србију у А-Угарском посланичком дому (гл.)	7
Да ли треба заменити све овчаре по деташтву? (бел.)	193		
Забрањен извоз мршавих синаца и телада (гл.)	291		
О некој синди (чл.)	63		
Свиње и волова (бел.)	281	Једна познатија привредно-снијевачка бечка влада (гл.)	179
Статељ европског синђерства (гл.)	16	Објављена преговори за Уговор Аустрије с Румунијом (гл.)	905
		Обустава извоза на жито од стране Аустрије и њен експ (гл.)	7
ЖИВИНЯРСТВО, ПЧЕЛЯРСТВО, РИБАРСТВО		Наподије привредно-снијевачка самопон (гл.)	146
Да чицељ не буде (бел.)	115	Популаризација аграрика привредник да се поставију с кадом (гл.)	118
Кајко је Тиља Милошев лично поклонију кугу у селу Кокини- шу (подз.)	202, 210, 225, 242, 250	Пројектасмо благоволење виских добротвора (гл.)	15
Кулачка гуска	115	Трговински сајам Србије са Швајцарском	162
Начин да останеш јаја (пир. и одг.)	176	Трговински Уговор Аустрије с Румунијом (чл.)	115
Неколико речи о хранитељима конопљом	234, 255	Трговински Уговор Аустрије са (гл.)	62
Немачко пчеларско земаљско срдечно друштво за Чешку (гл.)	163		
Пилави и курићи много укусније месо добију (бел.)	114		
Пренос крвијих ража жељезничким (гл.)	16		
Члочарство у светлости нове науке (чл.)	10, 18, 67, 132		
Члочарска изложба Српске пчеларске задруге у Руми (гл.)	225		
Расправа о и очишћивању риби (бел.)	136		
Шта се не сме садити близу кошиница (бел.)	196		

СТОЧНО ЛЕКАРСТВО И УТАМЉИВАЊЕ (ШТЕТОЧИН)

Говеда куга у Турској и Русији (гл.)	7	Васиљевија-вељкосрбско-погарска школа на Мелини у Чешкој (чл.)	258
Да утамљиш и растровиш панце	275	Васиљевија-вељкосрбско-погарска школа на крају школске 1908.-9. године	203
Ижадије роги о рони	136	Лејовија погарско-вељкосрбска школа	140
Олет о говедију куга у Русији	161	Дражанко обезбедије погарско-вељкосрбство (гл.)	162
Против панце (штирака)	15	Други поднужарски курс у Боли (гл.)	268
Сауплане гусачкињи гнездја	115	Забрана извоза мршавих синаца и панци (гл.)	291
Средства против штетних стаклих животиња (чл.)	157, 174	Заштита и обезбеда од патела код панција министар (гл.)	16
Тиквиче исечеши природним леком (бел.)	243	Земаљска малено-домаћинска школа Саве код Н. Тач (гл.)	292
Шта вала унимате у обзор при нормалном порођају говеда?	202	Земљорадничке школе у Мађарској (чл.)	295

ПРИМЕЊЕЊЕ СТРУКЕ И ПОЉОПРИВРЕДНИХ ТЕХНИКА, АГРИ-
КУЛТУРНА ХЕМИЈА, ФИТОПНТОЛОГИЈА, ЕНТОМОЛОГИЈА

Дуван против гусеница и бузана на пољу (бел.)	107	Васиљевија-дејвојка у пољопривредном духу (чл.)	261, 269
Дувански узвијаз у подзиму привреда (бел.)	106	Васиљевија-вељкосрбско-погарска школа на Мелини у Чешкој (чл.)	258
Земаљски пољопривредни опседи занави у Бруну (гл.)	305	Васиљевија-вељкосрбско-погарска школа на крају школске 1908.-9. године	203
Једна велика опасност за наше пашње (чл.)	237	Лејовија погарско-вељкосрбска школа	140
Мрази су пријатељи наших војника (бел.)	148	Дражанко обезбедије погарско-вељкосрбство (гл.)	162
Нова прста гравијери у земљију (чл.)	148	Други поднужарски курс у Боли (гл.)	268
Ножо о борбенском корабу (бел.)	98	Забрана извоза мршавих синаца и панци (гл.)	291
Питомци за ослободе пољопривредне станице (чл.)	194	Заштита и обезбеда од патела код панција министар (гл.)	16
Против гласнице (бел.)	211	Земаљска малено-домаћинска школа Саве код Н. Тач (гл.)	292
Прекасне ензиграда против пампасаче (бел.)	112	Земљорадничке школе у Мађарској (чл.)	295
Чистите побиљење од гусачкињи гнездја (бел.)	22	Почујни курсеви за практичне пољопривреднике на бечкој вели- кој пољопривредној школи (чл.)	305
Шта је узрок промисарењу болести (чл.)	120	Пријатељи растенија у Венецији (чл.)	154
Штигаста вата на крушкама	121	Окуприја склупнице у Венецијско-Венгерској Школи (чл.)	261

ПОЉОПРИВРЕДНЕ СПРАВЕ И МАШИНЕ

Аутомобил који изум (бел.)	14	О уређењу пољопривредног грађевинарства (чл.)	162
Заштита и обезбеда од соледа код пољопривредних машини (чл.)	128	Пријатељи растенија у Венецији (чл.)	122
Иначе од ондју конструкције плауга (чл.)	143	Пољопривредни издавања из пољопривредног грађевинарства (чл.)	305
Нова сушница за воће	251	Рад на поднужарским пољопривредним курсевима у Хрватско-Славонији (чл.)	251
Очије плауга и воједињи саставак пегогих (чл.)	158, 167	Светска пољопривредна конференција (чл.)	305
Плат и несвес у употреби (чл.)	118, 127	Спремно добрје домаћини (чл.)	295
Подела штугова (чл.)	144, 151	Сређивање летиже и мреје Министара правде и војске у Мађар- ској из доскове оскуднице ради снаге (чл.)	138
Практични поступак за избор штуга преко прсти земље (чл.)	200, 209	Случајне школе у Сретенију (чл.)	275
Пренас сакупот против пампог талога у парнијим изложбама (бел.)	114	Учењаче школе за сточарство и племенско гајдоване 1909. год.	229
Претварање штуга сакоса у разне спире за обраду земље (чл.)	188		
Самоврета узлагач хране за вријадице (бел.)	257		
Спразна за мешавине хлеба (чл.)	248		
Удешавање штуга Саконца за раз (чл.)	168		
Удешавање и тужење сенцијала (бел.)	6		

НАРОДНА ЕКОНОМИЈА И ЕКОНОМИКА

Велике, средње и мале баштаве (чл.)	230, 239, 296	Бројне ставе стоке у Бугарској (чл.)	139
Велика оскудлица у сточој извозу (чл.)	236	Високоразвијена сирова чврстоћа (чл.)	305
Државна имовина у Венци и Херцеговини (бел.)	99	Слатинска стока у Бугарској (чл.)	139
Напад на Српске пољопривредне заводе у Венци и Херцеговини (чл.)	75	Издавања за пренос стоке у Немачку (чл.)	100
Нов Мађарско-Хрватски порес на земљишта	139	Најчешћа узгаја стоке за извоз у Бугарску (чл.)	304
Предузеће и предузимач (чл.)	190	Популаризација стоке у Црној Гори (чл.)	258
Радна (спрека) стока (чл.)	187, 199	Популаризација стоке за извоз у Германску (чл.)	139
Трошкова снабдевања војске у Венци (чл.)	74	Петрова орхада, јабука и шипкараши (чл.)	195

ИЗЛАЖБЕ, КОНГРЕСИ, УДРУЖЕЊА

Академско удружење Срба агронома у Бечу (чл.)	258
Бенговградски конгрес и сјам за промоцију вина у Вршцу (чл.)	268
Брајевића посета књажеву најавите у Лапцку (чл.)	163
Западно-Мађарско пољопривредно сајмачко удружење	230

СТРАНА	СТРАНА
Збор Шумадијског Удружења (тл.)	73
Земаљска налогова станица у Бул. Пешти (тл.)	177
Изложба нових изума и промакнаваца у Петрограду (тл.)	100
Изложба ново-освојених крајева (тл.)	306
Изложба округа Ужичког и рудничког (тл.)	243
Међународна изложка у позику приредила у Бујаков-Ампесу (тл.)	250
Међународни конгрес позитор-удружења (тл.)	100
Немачко пољопривредно друштво (тл.)	250
Немачко пчеларско земаљско срединско друштво за Чешку (тл.)	163
Обласна изложба у Бруси (тл.)	178
Изложба пољопривреде изложбом — витешке утвадице у Јанишу (тл.)	204
Изложба пољопривреде изложбом у Горњем Ивановцу (тл.)	194
Изложба пољопривреде изложбом у Младеновцу (тл.)	220
Изложба пољопривреде изложбом у Бечу (тл.)	211, 235
Опет о пољопривредној изложби (тл.)	100
«Скиј аустријске панонијградске конгресе у Бечу 1910. год. (тл.)	118
Пољопривредне скупштине подружнице у Насији (тл.)	16
Пољопривредна научна путовања (тл.)	292
Подружнички курсеви у Бечу (тл.)	156
Прав година рада Хрватско-Славонског пољопривредног друштва као споменик задругама (тл.)	146
Предлог за XIV конгрес Срп. земљорадничких задругара (тл.)	194
Проглас сабора за обнову националне XIV конгреса српских земљорадничких задругара у Валену (тл.)	177
Путовање у Бугарију (тл.)	193
Рад бугарског пољопривредног друштва у 1908. години	155
КЊИЖЕВНОСТ	
Исихије, мудре изреке, пословнице (изда.)	135, 161, 175, 192, 302
Јузи (весна)	149
Како се може повећати принос од земљишта у Србији	7
Како треба гајити дувин у Пријој Гори	306
Кроз село (весна)	141
Одговор С. М. Лозанића	
О сажему земље и одржавају њено плодност	
Прегаз новина	
ГЛАСОВИ ИЗ НАРОДА	
Народ за пољопривредне установе	
Неродилце — Стари Србија.	
Откуп земљишта за војни расадник срезма жичког	
Номен чачкашког округа својим позитор. пољуржинама	251
Привредно ставе у скрупу жичким	243
Решење рудничке скупштине	115
Самоуправни листови и поседа претвара	243
Станеље летице у суседству	258
	138
Станеље летице у Шумадији	
Стечеј пољопривредне подружнице округа београдског	
	255
П Р А З Н О	
Захвалничке пукотине на патосу (без.)	
Доја у Србија (тл.)	73
Божићне дне сеобе једном годином (без.)	305
Против грена у сточарни (без.)	139
Равнаја од изложбе антре (без.)	136
Сок од прве рабије (без.)	136
Талог од прве кафе (без.)	137
Л И Ч Н О	
Др. Векијаш Керешевић (векр.)	
Добротвор Срп. привреде у Војводини (тл.)	
Задужен помес (тл.)	
Издавач послови (тл.)	
Др. Јован В. Јамб (векр.)	
Љубомир Теофиловић (векр.)	
Никола Јовановић (векр.)	
Нов утемељач (тл.)	
Петар Јован Савић (векр.)	
Пољопривредни докторски вестник (тл.)	
Потребство прозор (тл.)	
Примочер за усноглава (тл.)	
Стојаја В. Симић (векр.)	
Др. Фердинанд Волтман (чл.)	
	282
	258
	194
	268, 292, 302, 307
	99
	258
	293
	74
	99
	23
	211
	99
	74
	99
	74
	116
	73
	116
	73
	73
	116
	73
	267
ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ*	
Записник XI. главног годишњег обора друштвеног	251, 259
Записница седница пољопривредног Управе за 1909. годину	107, 116, 227,
Избор нових посновника за редовних чланова (тл.)	74
Конференција сеција за разрачунство, сточарство, шумарство и техничко-технодинамика	
Нова друштвена Управа	73
Нова окр. пољопривр. подружнице у Чачку	211
Нова управа жичке скупштине пољопр. подружнице	99
Нова управа подрињске окр. пољуржине	74
Нова управа рудничке окр. пољуржине	99
Нова управа тимочке окр. пољуржине	74
Нова управа ужиначке окр. пољуржине	116
Проглас рада Срп. Пољопр. Друштва за 1909. год. (чл.)	73
Слова Срп. Пољопривредног Друштва (тл.)	267